
3 1761 04035 9564

XENOPHONTIS

QUAE EXSTANT

OPERA,

GRAECE & LATINE,

EX EDITIONIBUS

SCHNEIDERI ET ZEUNII.

ACCEDIT

INDEX LATINUS.

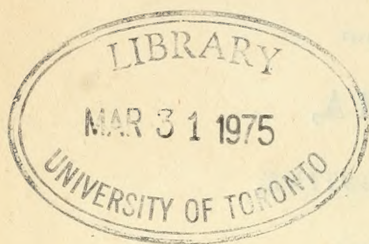
TOM. I.

EDINBURGI;

E PRELO ACADEMICO.

IMPENSIS GULIELMI LAING.

MDCCCXI.

LIBRARY
MAR 31 1975
UNIVERSITY OF TORONTO

VIRO OPTIMO ET ERUDITISSIMO

MATTHAEO RAINE, S.T.P.

SCHOLAE CARTHUSIANAE

APUD LONDINENSES

ARCHIDIDASCALO,

GRAECARUM LITERARUM SCIENTIA

NEMINI SECUNDO,

HANC XENOPHONTIS EDITIONEM

D. D. D.

GULIELMUS LAING.

LECTORI S.

Thucydidis et Herodoti operibus in hac urbe faustis sub auspiciis juris publici factis *, ad caeteros orationis solutae auctores Graecos eâdem formâ edendos, se statim accinxit Bibliopola. Hic idem vir me interea rogabat, ut, operibus Xenophonteis semper apud eruditos in deliciis habitis, et nunc maximè expetitis, eorum curam quamprimum susciperem. Primò quidem laboris magnitudo et difficultas animum tenebant incertum, donec amicorum subsidia, praecipuè Jacobi Smith, S. T. D., viri multùm in Graecis litteris versati,

* Illis Elmsleii curâ, A. D. 1804, his Porsoni et Dunbari, A. D. 1806.

benignitate singulari oblata, apud me tandem valuerunt.—Hanc, igitur, editionem Xenophontis tibi, Lector benevole, in manus trado; de quâ hìc loci verba perpauca facienda videntur.

Librorum ordo ita se habet: Cyropaedia, Agesilai Encomium, Anabasis, Hiero, Historia Graeca, Socratis Memorabilia, Socratis Apologia, Oeconomicus, Lacedaemoniorum Respublica, Atheniensium Respublica, Convivium, De Vectigalibus, De Re Equestri, De Magistri Equitum Officio, De Venatione, et Epistolarum Fragmenta.

Lectionum aliorum*, nominis inter criticos haud parvi, ratione, quâ par est, habitâ, textus plerumque e Schneidero seu Zeunio exhibetur. Codicum tamen scriptorum complures hinc inde lectiones revocare visum est. Ii, ut liquidò patet,

* Leunclavii, Hutchinsoni, Weiskii, Porsoni, Mori, et Benvellii.

non solùm fallere minùs, sed in locos quamplurimos difficiliores lumen saepe clarius perfundere solent.

Codicem Guelferbytanum, a Zeunio et multò accuratiùs a Schneidero excussum, omnibus aliis praesertim in Cyropaediâ anteponendum censui. De Anabaseos lectt. variantt., necnon de sensu quorundam locorum, disseruerunt multi viri doctissimi: verùm Porsoni emendationes, pretii sanè maximi, praesertim in textu constituendo, secutus sum. Mori judicio, qui Graecae Historiae illustrandae multum operae dedit, haud raró obtemperatum est. Editionem Memorabilium, quae auctorem et praefantem habet celeberrimum Benvellium, hujusce fundamentum facere visum. In reliquis opusculis recognoscendis maxima cura impensa est, ut textus operis totius quàm accuratissimè exprimeretur.

Stephani emendationes, quantumvìs ingeniosae, haud temere receptae. Ubi etiam Schneideri, viri acutissimi, conjecturae momenti levioris videren-

tur, lectionem vulgatam placuit retinere. Locis in quibusdam ab orthographiâ vulgatâ discessum: exempli gratiâ, γίγνομαι insertum pro γίνομαι.—Vocula δ', proximè sequente spiritu aspero, saepenumero δὲ exarata est, quippe quae, cum per apocopen efficitur, ac vocalem aspiratam praecedit, sono minùs grato pronuncietur. Ἔφηνε, ἐσήμηνε, similiaque, duce Porsono, semper dedi sine *Iota* subscripto, item κἀγὼ, κἀκεινὸς, et ejusmodi omnia. "*Iota* scilicet" (verba sunt ipsius viri, criticorum principis,) "nunquam addi oportet, nisi, ubi καὶ "cum *diphthongo* crasin efficit, ut in κᾆτα pro "καὶ εἶτα."—Praef. in Hec. Eur.

Ad calcem hujus editionis Index Latinus nominum propriorum et rerum memorabilium accedit, in quem exhibendum labor haud levis insumptus est. Nullus dubito quin desiderandae sint lectiones variantes et annotationes selectae, necnon Index Graecitatis, seu Lexicon omnium Xenophontis verborum. Dolendum est, propositum hujus operis obstare quo minùs haec,

in praesentiâ saltem, foras proferantur. His seorsim edendis olim incumbere curae erit.

Cyropaediae et Anabaseos expressa est Latina interpretatio Hutchinsoniana; Socratis Memorabilium Edvardsiana, et librorum reliquorum Leunclaviana. Sunt multi, sine dubio, qui totam interpretationem omnino repudiatam fuisse oportere putabunt. Verùm quum nihil subinde e notis vel commentariis prolatum est, ea fortasse nonnullis desideretur. Quòd si hic sit error, et si qui sint alii, spero fore, mi Lector, ut facilè ignoscas.

A. DICKINSON.

Scribebam Edinburgi,
IV. *Non. Apr.* MDCCCXI.

NOTITIA LITERARIA

DE

XENOPHONTE

EX

JO. ALB. FABRICII BIBLIOTHECÆ GRÆCÆ

LIB. III. CAP. I.

(Vol. III. pp. 1—19. Ed. Harles)

I. *De Xenophontis vita atque aetate.*

XENOPHON Grylli [1] F. Erchieus ex tribu Aegeide, Atheniensis, natus est Olymp. LXXXII [2]. Adultior

---

1 *Menagius* p. 104. ad Laërtium inter plures Xenophontes, ab hoc diversos, (quibus addendus *Xenophon*, Solensis, a cane adamatus, teste Aeliano lib. I. cap. 6. de animalibus, et *Xenophon*, Siculus, ineptus Sophista, de quo Philostratus pag. 511.) refert ex Chronico Alex. sive Paschali p. 168. *Xenophontem*, Orzylai F. sed pro *Orzylai* legendum *Grylli*, ut Menagius ipse pulcre observat, p. 100. b. *Fabric.* *Xenophon*, Corinthius, apud *Athen.* XIII. p. 573. *Xenophontis*, Ephesii, meminit Politian. Misc. cap. 51. *Lips.* ad Tacit. p. 326. *Reines.* Inscript. nr. XII. 103. edit. a Cocchio. 1726. *Heumann.*

2 Haec est sententia vulgo recepta et probata, quae quidem non diserto scriptoris testimonio nititur, sed colligitur ex eo, quod *Stesicles* apud *Laërtium* II. 56. tradit, Xenophontem anno Olymp. CV. primo

factus Socrati se in disciplinam dedit; postea insinuavit in amicitiam Cyri junioris [3], eique, Olymp. XCIV,

---

mortuum esse, atque eundem nonaginta annos amplius vixisse, Lucianus de Longaevis adfirmat. Quod si horum auctoritatem probaveris, efficitur primo, ut ille circiter anno Olymp. LXXXII. tertio natus sit: deinde ut, quum pugna ad Delium anno Olym. LXXXIX. primo committeretur, cui ipsum interfuisse *Laërtius* II. 22. et *Strabo* lib. IX. p. 618. confirmant, annorum sex et viginti fuerit: denique circiter quinquaginta annos natus expeditioni Cyri interfuerit adversus Artaxerxem regem, quae cadit in annum Olymp. XCIV. quartum. Verum Stesiclis auctoritatem vanam reddere videntur duo: primum, quod *Xenophon* Hist. Gr. VI. 4. extr. adhuc Alexandri, Pheraeorum tyranni, necem commemorat, quae, si *Diodorum Sic.* XVI. 14. audis, demum anno Olymp. CV. quarto facta est; ergo, si fidem Diodori probas, tribus aut quatuor annis posteriorem ex vita discessisse Xenophontem statuas necesse est. Deinde, quod *Xenophon*, quum Cyrum sequeretur, vocatur *νεανίας* Exped. II. 1, 13. et III. 1, 25. ubi de imperio exercitus suscipiendo est sermo, ipse, *οὐδὲν προφασίζομαι τὴν ἡλικίαν*, inquit, *ἀλλὰ καὶ ἀκμάζειν ἡγοῦμαι* etc. atque III. 1, 37. se ipse dicit ducum *νεώτατον*. Quae igitur quum in virum quinquagenarium minus convenire videantur, nuperus Anabaseos interpres Gallicus, *Larcherus* Cel. in praefatione statuit, Xenophontem, quum Cyrum sequeretur, tantum sex aut septem et viginti annos natum fuisse, negatque adeo, eundem proelio ad Delium interesse potuisse, quoniam tum non nisi quinque annorum puer fuisset. Jam *Forsterus* in Dissert. quae est in *Spelmani* interpretatione Anglicana Expedit. Cyri, idem statuit. Utraque sententia, fateor, magnis impedita est difficultatibus. Nam aut Stesiclis numeri sunt vitiosi existimandi, aut Diodorum a vero aberrasse est concedendum. Posterior ratio aliquid ponderis accipit ab Eusebio in Chron. qui ad annum Olymp. CIV. primum notat: *Alexander Pheraeus agnoscitur:* id quod de nece illius intelligendum esse videtur. Ceterum loca Anabaseos illa ad sententiam vulgarem confutandam minus valent. Nam *νεανίας*, quemadmodum dudum Carpentarius in praefat. ad versionem Gallicam Agesilai Xenophontei et Hutchinsonus in dissert. prima de Xenophonte ejusque scriptis

4. adversus fratrem Artaxerxen profecto, adfuit. Quamvis vero Cyrus in proelio isthoc interficeretur, Xenophon tamen, qui decem millibus Graecorum [4], in auxilium illi missorum, praeerat [5], non modo in cornu, quo steterat, vicit, sed etiam exercitum suum ab hostium vi et insidiis tutum praestitit, domumque reduxit [6]. Agesilao, Lacedaemoniorum Regi, per-

---

docuerunt, de *homine temerario rerumque gerendarum rudi*, ἡλικία de *aetate ingravescente et imbecilliore*, atque νεώτατος de *tempore militiae* facile accipi potest. *Zeune.* Sed compara *Wesseling.* ad Diodor. Sic. tom. II. p. 62. et *Schneider.* praefat. ad Xen. hist. gr. pag. X. sqq. *Corsin.* in Fast. Attic. tom. II. p. 279. suspicatur, Xenophontem natum fuisse circa Olymp. LXXXIV. et mortuum Olymp. CV. *Harl.*

3 H. e. commendatus a Proxeno; cujus hortatu, non sine Socratis magistri consilio et responso Apollinis Sardes ad Cyrum, jamjam inde cum exercitu profecturum, venit. Vid. *Xenoph.* Exped. III. 1, 4—10. *Zeune.*

4 *Plutarch.* Agesilao p. 600. Alii etiam proelio interfuit Xenophon; ubi, victis Atheniensibus Xenophontem equo delapsum videns Socrates, qui jam ipse equum amiserat, Xenophontem in humeros receptum per multa stadia portavit atque eripuit, teste *Strabone* IX. pag. 403.

5 Haec perperam dicuntur. Nam hoc tempore nondum ullam imperii partem administrabat, vid. Exped. I. 1. sed demum exercitus ducibus fraude scelesta Tissaphernis e medio sublatis, et rebus Graecorum propemodum desperatis, ipse imperium suscepit, et alios, ut idem fortiter facerent, hortatus est. *Zeune.* Heumann. quoque in not. msta, id falso dici probat, quia Xenophon ipse init. lib. II. fateatur, se post mortem demum Cyri factum esse ducem. *Harl.*

6 Etsi nec solus, nec summus erat militum dux; nam communibus fere suffragiis res administrabatur: quum tamen consulendo, suadendo, monendo, agendo, prospiciendo et vigilando ejus opera, cura et industria prae ceteris conspicua exstiterit, merito Graecorum salvus reditus, quem omnes tantopere admirantur, ei tribui potest. *Zeune.*

carus, quem etiam praeceptis imbuit [7], teste *Cicerone* III. de Oratore cap. 34. Ab Atheniensibus exsilio damnatus est [8], atque in Scilluntio, praedio Elidis [9], tum in Lepreo, atque Corinthi [10] senectutem exegit, ibique historias, ad quas idoneum illum *Isocrates* [11] judicaverat, et alia scripta per otium composuit. Dictione usus est, melle, ut ait *Cicero* [12], dulciori, ita, ut Musa atque apis Attica dictus fuerit, et Musae ipsae Xenophontis ore loquutae viderentur [13], atque ab *Aristide* [14] aliisque in exemplum stili tenuis, sive simplicis elegantissimi ac vere Attici proponatur. [A poëticis tamen formis non omnino abstinuit: et laconicas formas interdum occurrere apud eum, observat *Valcken.* in Diatribe de fragm. Euripid. pag. 292 sq. *Harl.*] In sapientiae studio Socratis discipulus, atque, ut ait *Eusebius* XV. 61. Praeparat.

---

7 Eundem secutus est in Asiam adversus Persas, et inde cum eodem rediit in Graeciam adversus Boeotios, interfuitque pugnae ad Coroneam. vid. Exped. V. 3, 6. *Zeune.*

8 Hoc factum est ἐπὶ Λακωνισμῷ, quum esset apud Agesilaum in Asia, ut Laërtius refert: sed, secundum Pausaniam, propterea, quod contra Artaxerxem, Atheniensibus benevolum, a partibus steterat Cyri, populo infensissimi. *Zeune.*

9 *Plutarch.* de exsilio p.603. et 605. *Fabric.* Imprimis consule ipsum Xenophontem ejusque interpretes ad Expedit. V. 3, 5—13. *Zeune.*

10 *Laërtius* in Xenophontis vita lib. II. sect. 53.

11 *Photius* cod. CVI.

12 *Cicero* in Oratore cap. IX. et XIX.

13 *Menag.* p. 103. ad Laërt. Attamen *Helladius* apud *Photium* cod. CCLXXIX. pag. 872. Xenophontem Ἀττικισμοῦ νομοθέτην haberi vetat.

14 *Aristides* libro II. artis Rhetor. qui est περὶ ἀφελοῦς λόγου.

Ἑταίρων γνωριμώτατος fuit. Platonis aemulus [15] potius quam amicus: elegantiarum [16] in armis praecipue studiosus. Uxorem habuit Philesiam, filios Diodorum, et, qui in pugna Mantinensi fortiter pugnans cecidit [17], avo cognominem Gryllum. Obiit Corinthi Olymp. CV. 1. (ante Christum CCCLX.) annos natus XC. ut testatur *Lucianus* in Longaevis, qui in libro de scribenda Historia tom. I. p. 630. brevi, sed insigni elogio eum vocat δίκαιον συγγραφέα, *idoneum ac dignum Historicum (einen rechtschaffenen Geschichtschreiber)* ita enim malo reddere [18], quam *justum*, ut p. 704. Ταῦτα ξίφη δικαίων τυραννοκτόνων. Sic apud Sopatrum in Hermogenem pag. 22. extrem. δίκαιος ῥήτωρ e Platone, quod mox exponitur ῥήτωρ ἀγαθός [19].

15 Vide ad *Laërt.* III. 34. *Gellium* XIV. 3. *Athenaeum* XI. p. 504. sq. *Aemilianum* III. 17. Var. *Syncellum* p. 255. *Fabric. Gellius* l. c. negavit, Platonis mentionem fieri in Xenophontis libris, idque tribuit aemulationi, quae inter eos fuisse traditur. At in Mem. Socr. III. 6. 1. ubi vid. Ernesti, Xen. meminit Platonis: quo loco jam usus est Muretus Varr. Lectt. V. 14. ad Gellium refellendum. adde Valcken. ad Xen. M. S. IV. 7, 5. pag. 250 sq. edit. Ernesti. *Harl.*

16 *Aelian.* III. 24. Var.

17 *Laërt.* II. 52. et 54. *Aelian.* III. 3. Var.

18 At male reprehendit interpretem latinum Fabricius. Nam Latini eodem sensu dicunt *justum.* vid. *Ruhnken.* ad Xenoph. M. S. p. 236 sq. de significatu voc. δίκαιος eleganter disputantem. *Harl.*

19 De Xenophonte pluribus agit *Stanleius* hist. phil. p. 209 sqq. [*Brucker.* histor. crit. phil. vol. I. p. 571 sqq.] Vita Xenoph. in Bibl. britann. tom. VI. p. 352 sqq. de stilo Xenophontis vid. *Vavassor* p. 8. sqq. *Xenophon* pro *Chaerephon* male legitur in Plutarcho. vide *Bayle* Diction. voc. Lycurge, not. z. p. 1818 sq. *Heumann.*

II. *Scriptorum ejus editorum notitia cum variis observationibus.*

Scripta Xenophontis haec ad nos pervenerunt:

ΚΥ'ΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙ'ΑΣ *de Cyri Majoris, (qui Olymp. LVIII. 1. Croesum vicit) vita ac disciplina libri VIII.* opus lectu dignissimum. Veteres quidem nonnulli, ut *Ausonius* cap. xxix. nr. 3. Panegyrici, et plures e recentibus adsenserunt sententiae *Ciceronis*, Platonem III. de legibus secuti, qui lib. I. epist. 1. ad Q. Fratrem, *Cyrus ille*, inquit, *a Xenophonte non ad Historiae fidem scriptus, sed ad effigiem justi imperii, cujus summa gravitas ab illo Philosopho cum singulari comitate conjungitur, quos quidem libros non sine causa noster ille Africanus de manibus ponere non solebat.* Confer Acta Erud. 1718. p. 395. et 1723. p. 273. Biblioth. german. III. pag. 125—133. *Menagii* notas ad Laërtii III. 34. p. 151. et *Tho. Crenii* tom. III. Methodor. p. 379. Dissertatio autem *Francisci Carpentarii*, quam huic sententiae Ciceronis opposuit, edita non est, quod sciam.[20]

ΑΓΗΣΙ'ΛΑΟΣ, de Agesilai regis Lacedaemonior. laudibus, de quo Thucydides, Nepos, Plutarchus,

---

20 Inscribitur *Cyri institutio* a primo libro: in sequentibus vero libris usus ac fructus illius disciplinae traditur et exemplis idoneis omnis generis comprobatur. Pari modo Ἀνάβασις Κύρου non nisi a primo libro nomen accepit: posteriores vero sex libri continent Graecorum reditum, qui cum expeditione arcto copulatus est vinculo. *Zeune.*

Justinus et alii. Cicero V. Epist. ad Lucceium 12. *Nec minus est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam neque fictam imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt. Unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omnium, statuasque superavit.* Confer Plutarchum in Pompeio f. 663. Themistium Orat. 2. p. 27. edit. Harduini. *Fabric.* Etsi hunc librum veteres multi laudant Xenophontemque faciunt auctorem, nuper tamen *Valckenarius* [in Diatr. de fragm. Eurip. post edit. Hippolyti Eurip. p. 266. A. B. et ad Herodot. III. 134. 9] eum Xenophontis ingenio indignum esse pronunciavit, profectum a Sophista aliquo. Verum argumenta viri refutavit *Kühnius*, Lipsiae 1777. in Fragmentis vindiciarum Agesilai Xenophontei, [et Reitz. in comm. de prosodiae gr. accentus inclinatione p. 38. sq.] Conf. *Zeunius* ad initium Agesilai. *Zeune.*

ΚΥ'ΡΟΥ 'ΑΝΑΒΑ'ΣΕΩΣ [21] *de Cyri minoris expeditione* in Asiam, adversus fratrem Artaxerxen Olymp. XCIV. 4. infeliciter suscepta, *libri VII.* a Xenophonte editi sub nomine *Themistogenis Syracusii*, si credimus *Johanni Tzetzae* Chil. IV. histor. 154.

---

21 'Ανάβασιν vocat, i. e. Cyri adscensionem in Asiam. Initio libri secundi vocat ἄνοδον. Ergo hic titulus convenit soli libro primo. Ipse *Xenophon* initio libri quinti scribit, se primo libro descripsisse ἀνάβασιν Graecorum cum Cyro: item initio libri septimi. Ceteri libri nil habent de Cyro ejusque in fratrem ἀναβάσει. Recte sex libros reliquos dixeris Itinerarium Xenophontis. *Hermann.*

Sane Themistogenem de expeditione Cyri scripsisse, adfirmat Xenophon initio tertii libri de rebus Graecorum, cujus loci meminit etiam Suidas in Θεμιστογ. [et ex illo *Eudocia* in Ἰωνιᾷ p. 233.] addens, eundem et alia scripsisse de patria sua. Huic expeditioni Xenophon ipse interfuit praeclari ducis partibus functus, et in suo cornu victor [22]: licet Cyrus, cui opem ferebat, vinceretur. Confer, quae viri docti ad *Aelian.* III. 7. Var. et *M. Antonii Mureti* notas ad Xenophontis Cyropaediam et Ἀνάβασιν. Ingolstad. 1602. 8. *Fabric.* imprimis cel. *Morum* in Prolegg. ad Xenoph. Hist. gr. pag. XXXV sqq. cap. VI. ubi adserit librum Xenophonti, et diversas variorum sententias adfert atque excutit uberius. adde cl. *Schneideri* not. ad Xenoph. hist. gr. III. 1, 2. p. 124 sq. *Harl.*

ἹΕ΄ΡΩΝ, ἢ Τύραννος, *Dialogus Simonidis cum Hierone* primo, (qui, fratri Geloni in tyrannide succedens, Syracusas in potestate habuit ab Olymp. LXXV. 2. ad LXXVIII. 2.) docens, miseram esse prae privatis Tyrannorum conditionem; et quae facienda sint tyrannis, ut minus miseri sint, et a subjectis suis non diligantur, sed amentur.

ἙΛΛΗΝΙΚΩ͂Ν, *de rebus Graecorum libri VII.* historia annorum XLVIII. deducta ab Olymp. XCII. 2. ut notavit etiam *Diodorus Sic.* lib. XIII. p. 352. et lib. XV. p. 504. Primores quidem libri duo his-

---

22 Perperam hoc dici, supra ostendimus. *Zeune.*

toriam belli Peloponnesiaci ab anno XXI. in cujus Augusto ineunte Thucydides desinit, usque ad finem perducunt, ad captas nempe a Lysandro Athenas, Olymp. XCIII. 4. Reliqui quinque libri complectuntur rerum Graecarum et Persicarum Historiam continuatam ad pugnam usque Mantinensem, qua victi ab Epaminonda sunt Spartani Olymp. CIV. 2. Hoc Xenophontis opus ἀκέφαλον esse, ac praeter prooemium desiderari historiam biennii a fine aestatis anni XXI. belli Peloponnesiaci ad exitum aestatis anni XXIII. contendit *Usserius* in Annalibus ad ann. Per. Jul. 4303. et ante Usserium *Sam. Petitus* lib. I. Obss. cap. 12. Petavio aliter visum, hic enim lib. X. de doctrina temporum cap. 29. Xenophonti parachronismum biennii impingit. Ab utraque sententia alienus est H. Dodwellus, cujus Annales Xenophontei cum Thucydideis Oxon. 1702. 4. excusi his libris nostri scriptoris eximiam lucem adferunt. In illis perinde, ut diss. VIII. de Cyclis p. 342. negat, hiatum inter Thucydidem ac Xenophontem intercedere, nec Xenophontem in annorum ratione hallucinatum, sed Olympiadum, tum Atheniensium Archontum et Ephororum Lacedaemoniorum notationem Xenophonti additam esse ab aliena manu, quod observatum etiam *Menshamo* Canonis Chronici Sac. XVI. capite de prima Olympiade p. 487. *Fabric.* adde *Corsinum*, qui Dodwelli sententiam probavit, in fastis attic. tom. III. pag. 256. 261. Praeclare om-

nem controversiam exposuit et composuit cel. *Morus* in cap. I. prolegom. ad suam hist. gr. Xenophonteae editionem. adde Schneideri praef. ad suam editionem, qui jam *Koeppeni* progr. in quibus de locis quibusdam Xenoph. sententiam suam dixit, laudavit et consuluit. *Harl.*

ἈΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΆΤΩΝ ΣΩΚΡΆΤΟΥΣ,[22] *Commentariorum de dictis et factis Socratis libri IV.* ad quorum imitationem *Xenophon junior*, sive *Arrianus*, Nicomediensis, scripsit libros quatuor ἀπομνημονευμάτων magistri sui Epicteti. Ita autem vocavit Xenophon, quae ex sermonibus Socratis adnotavit. *Laërtius* II. 48. Καὶ πρῶτος ὑποσημειωσάμενος τὰ λεγόμενα εἰς ἀνθρώπους ἤγαγεν ἀπομνημονεύματα ἐπιγράψας. *Hephaestionis* librum περὶ τοῦ παρὰ Ξενοφῶντι ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν Ἀντιφῶντος, quem per plagium ille sibi adtribuerat, memorat Athenaeus XV. p. 673. Etiam sancta evangelia de dictis et factis Jesu Christi, servatoris nostri, Justinus Martyr Xenophontis vocabulo plus

---

22 Libri I. capitibus tredecim prioribus Socratem optima ratione defendit contra accusationes illas, ob quas ad mortem fuerat damnatus. In reliquis capp. enarrat colloquia Socratis cum aliis habita de rebus utilissimis. Sed vereor, ne pleraque debeantur ingenio Xenophontis. Quis enim credat, Xenophontem tam accurata fuisse memoria praeditum, ut et seriem sermonum et verba Socratis retineret. Vix dubito, idem de his libris, quod Cicero de ejusdem scriptoris Cyropaedia tulit, ferre judicium. Tamen *Laërtius* l. c. nobis persuadere conatur, historiam Xenophontis de Socrate esse verissimam, quippe quum Xenophon dicta Socratis exceperit notis tachygraphicis. *Heumann.*

simplici vice adpellat ἀπομνημονεύματα, ut observavit *H. Dodwellus* diss. I. ad Irenaeum § 40.

ΣΩΚΡΑ'ΤΟΥΣ 'ΑΠΟΛΟΓΙ'Α ΠΡΟ`Σ ΤΟΥ`Σ ΔΙΚΑΣΤΑ`Σ, *Apologia Socratis ad Judices.* Auctor Socratem ita defendit, ut caussas commemoret, cur Socrates reus factus judicibus non supplex fuerit, sed mori maluerit, quam vivere. Cum vero hic libellus neque in primis editionibus, Juntina et Aldina exstet, neque multa hic reperiantur, quae non tradantur in Memorabilibus Socratis, eum Xenophonte indignum esse statuit *Valckenarius.* Verum hujus opinionem nuper refutare studuit *Heinzius*, in Prolusione, quae inscribitur: *Vindiciae Apologiae Socratis Xenophonteae. Zeune.* [repet. et locupletavit in II. edit. versionis suae, M. S. Etiam Heumanno in n. msta videtur liber esse supposititius. adde ejusdem Act. phil. III. p. 498. *Harl.*

Ο'ΙΚΟΝΟΜΙΚΟ`Σ ΛΟ'ΓΟΣ, *Oeconomicus liber*, quem a juvene se translatum testatur *Cicero* II. Officior. cap. 24. Ex versione illa, cujus meminit et *Hieronymus* II. in Rufin. servavit quaedam Cicero ipse lib. de senectute, cap. 17. Columella, Macrobius, Donatus et Priscianus, quae cum graecis Xenophontis collata videre licet post *H. Stephani* Lexicon Ciceronianum pag. 44—49. *Fabric.* Xenophontem tamquam quintum Memorabilium Socratis librum scripsisse hunc Oeconomicum, est haud improbabilis *Galeni* sententia. Ceterum argumentum libri, quod suavius est,

quam polliceri videtur, fere huc redit: praemissa disputatione de coërcendis pravis cupiditatibus, et agriculturae honestate laudibusque, Socrates verbis Ischomachi primum copiose et luculenter disserit de officio matrisfamilias, patrisfamilias villicique; tum praecepta de agro recte colendo addit. *Zeune.*

ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙ´ΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙ´Α, *De Rep. Lacedaemoniorum*, quem librum Xenophonti nostro abjudicavit *Demetrius Magnes*, (qui de Homonymis scriptoribus librum composuit,) teste Laërtio II. 57.

᾿ΑΘΗΝΑΙ´ΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙ´Α, *De Rep. Atheniensium.*

ΣΥΜΠΟ´ΣΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟ´ΦΩΝ, *Convivium Philosophorum.* De iis, quae adversus temporum rationem in hoc libro finxisse Xenophon arguitur, vide *Casaubonum* V. 17. ad Athenaei V. p. 10. Idem *Athenaeus* alia quaedam in Xenophontis convivio reprehendit V. pag. 187. sq.

ΠΟ´ΡΟΙ, ἢ περὶ προσόδων. *De proventibus*, argentifodinis et vectigalibus terrae Atticae, commerciisque promovendis et augendis reip. reditibusque atque civibus. Male περὶ πόρων interpres *Laërtii* II. 5, 7. reddit de *seminibus*, quasi περὶ σπόρων legisset.

ΠΕΡῚ ῾ΙΠΠΙΚΗ͂Σ, *de re equestri.* In hoc Xenophon testatur, se scribere quae *Simon* (Atheniensis in suo *de equitatu* libro, quem laudant *Plinius* II. 4. Hippiatrica et Suidas) minus perfecte tradiderant.

ἹΠΠΑΡΧΙΚΟ'Σ, *de praefectura* sive *disciplina equestri*, ad filium, equitum Athenis praefectum.

ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΟ'Σ, *de Venatione.* Themistius orat. 19. nonnihil ex hoc Xenophontis majoris libro laudans, auctorem vocat τὸν πάντα σοφόν. Quae vero auctor praetermisit, supplevit *Xenophon junior*, sive *Arrianus*, Nicomediensis, in libro ejusd. argumenti, de quo infra suo loco.

Quaedam EPISTOLARUM Xenophontis fragmenta, a Stobaeo servata, e Conradi Gesneri versione editioni suae adjunxit *H. Stephanus.* Illas ad Aeschinem et Critonem transtulit etiam *Joh. Casselius.* Locum ex epistola ad Aeschinem profert *Eusebius* XV. 12. Praeparat.

EX

AND. DALZELII IN COLL. GRAEC. MAJ.

ANNOTATIONIBUS.

(VOL. I. p. 39. EDIT. SEXT.)

EDITIONES XENOPHONTIS.

1. Xenophontis Atheniensis opera, Graecè, curante Euphrosyno Bonino, *Florentiae* in aedibus *Phil. Juntae* 1516, *in fol.* [Edit. princeps, sed manca et non optimae notae.]

2. Xenophontis opera, Graecè, curante Asulano, *Venetiis apud Aldum*, 1525, *in fol.*

3. Xenophontis opera, Graecè, *per haeredes Phil. Juntae, Florent.* 1527, *in fol.* [Quae repetitio est Aldinae.]

4. Xenophontis opera, Graecè, cum Melanthonis praefatione. *Halae Suev.* 1540, *in* 3 *vol.* 12*mo.*

5. Xenophontis opera, Graecè et Lat. cum praefatione Albani Torini Vitodurani. *Apud Nic. Brylingerum, Basil.* 1545, *in fol.*

6. Xenophontis opera, Graecè, cum praefatione duplici, alterâ Isingrinii, in quâ mentio facta est de emendationibus Sebast. Castalionis; alterâ Melanthonis ex Halensi editione desumptâ. *Basil. apud Isingrinium*, sine ann. 2 tomis.

7. Xenophontis opera, Graecè, curante M. Joanne Petri. Repetitio est textûs Castalionis, cum interpretatione variorum Lat. &c. *Basil. apud Nic. Brylingerum*, 1555, *in fol.* [*N.B.* Haec 2da Brylingeriana, fraude haeredum Nic. Brylingeri, novo titulo fucata est, anno 1568. Vide *Zeunii* praef. in Cyrop. *Lips.* 1780, *in* 8*vo.*]

8. Xenophontis opera, Graecè: multorum veterum exemplarium ope edidit H. Stephanus. *Apud ipsum Steph.* 1561, *in fol.* [Edit. pulcherrima et prioribus longè melior.]

9. Xenophontis opera, Gr. et Lat. Joanne Levvenklavio interprete: cum annotationibus ejusdem et

indice copioso. *Basil. per Thomam Guarinum*, 1569, *in fol.*

10. Xenophontis opera, Gr. et Lat. ab eodem Leunclavio. [Edit. 2da.] *Ibid.* 1572, *in fol.*

11. Xenophontis opera, Graecè, cum annotationibus sub calcem, et varietate lectionis ex codicibus et conjecturis suis in *margine*, iterum edidit H. Stephanus. *Apud ipsum Steph.* 1581, *in fol.*

12. Xenophontis opera, Gr. et Lat. a Joanne Leunclavio. [Quae est ejus edit. 3tia.] Praefatus est Frid. Sylburgius. *Francofurti apud haeredes Wecheli.* 1594, vel 1596, *in fol.*

13. Xenophontis opera, Gr. et Lat. [Quae est repetitio Leunclavianae.] *Par.* 1625, *in fol.*

14. Xenophontis opera, Gr. et Lat. ab Edwardo Wells; cum Chronologiâ Dodwelli, et 4 tabulis geograph. *Ox.* 1703, 5 tom. *in 8vo.* [Ed. non opt. *Ed.*]

15. Xenophontis opera, Gr. et Lat. ex recensione Edwardi Wells, curâ Car. Aug. Thieme, cum praefat. Jo. Aug. Ernesti. *Lipsiae*, 1763, 4 tom. *in 8vo.*

16. Xenophontis opera, Gr. ex recensione et cum Notis Weiskii. *Lipsiae, in 8vo.* [Hujus edit. 5 Voll. tantùm prodiere.]

EDITIONES CYROPAEDIAE.

1. Xenophontis Cyropaedia, Graecè. *Par.* 1538. *in 4to.*

2. Xenophontis Cyropaedia, Graecè. *Eton.* 1613, *in* 4to.

3. Xenophontis Cyropaedia, Gr. et Lat. Leunclavii. *Lond.* 1674. *in* 8*vo*. [Quae saepius repetita est.

4. Xenophontis Cyropaedia, Graecè. *Oxon.* 1727. *in* 8*vo*.

5. Xenophontis Cyropaedia, Gr. et Lat. Graeca recognovit, &c. binis dissertationibus auxit, &c. Thomas Hutchinson, A.M. *Oxon.* 1727. *in* 4*to*. [Edit. omnium pulcherrima.]

6. Xenophontis Cyropaedia, Gr. et Lat. a Thomâ Hutchinson, omissis Dissertationibus. *Lond.* 1730. [Quae saepissime repetita fuit.]

7. Xenophontis Cyropaedia, Gr. et Lat. ex editione Thomae Hutchinson [Sine notis] *Glasguae*, 1767, 4 vols, *in* 12*mo*.

8. Xenophontis Cyropaedia, Graecè, e recensione Th. Hutchinsoni, cum selectis ejusdem notis et indice Graecitatis, auctore *Sam. Fr. Nath. Moro. Lipsiae*, 1774, 1784, *in* 8*vo*.

9. Xenophontis Cyropaedia, Graecè. Recensuit et explicavit Joan. Car. Zeunius. *Lipsiae*, 1780, *in* 8*vo*. [Editio sane castigatissima, cum notis et indice Graecitatis utilissimo. Praefatio enarrationem optimam Editionum Xenophontis complectitur.]

10. Xenophontis Cyropaedia, Graecè. Schneideri. *Lipsiae*, 1800, *in* 8*vo*. [Edit. optima.] *Ed.*

EDITIONES ANABASEOS.

1. Xenophontis de Cyri expeditione Libri septem, Gr. et Lat. Graeca recognovit, &c. Dissertatione auxit, &c. Thomas Hutchinson. *Oxon.* 1735, *in 4to.* [Editio emendatissima et pulcherrima, cui accedit Xenophontis de Agesilao Rege Oratio.]

2. Xenophontis Anabasis, Gr. et Lat. [Edit. Hutchinsoniana, omissâ dissertatione, et oratione de Agesilao Rege.] *Oxon.* 1745, *in 8vo.*

3. Xenophontis Anabasis, Gr. et Lat. ex editione Tho. Hutchinson, [Sine notis] *Glasguae,* 1764, 4 voll. in 12*mo.*

4. Xenophontis Anabasis, Graecè. *Oxon.* 1772, *in* 8*vo.* [Mendis Scatet.]

5. Xenophontis Anabasis, Gr. et Lat. [Repetitio minoris Hutchinsonianae] *Cantab.* 1770. *in* 8*vo.*

6. Xenophontis Anabasis, Gr. et Lat. a Thomâ Hutchinson. Editio quarta nuper recognita. *Ibid.* 1785,*in* 4*to. et* 8*vo.* [N. B. Huic editioni, quae Hutchinsonianam quoque minorem sequitur, adjecta sunt ad finem: 1. Addenda Hutchinsoni ad edit. suam splendidam in 4to. quae in binis prioribus hujus libri in 8vo. editionibus, pessimo exemplo, omissa erant. 2. Notae Breves, sed pretiosissimae, quae auctorem et praefantem habent virum egregium Ricardum Porson; et quae nonnullis aliis sunt adspersae, qui-

bus litera W. adscripta est; per quam, uti a doctissimo quodam amico certior factus sum, designatur vir ingeniosissimus GUALTERUS WHITER Cantabrigiensis.]

7. Xenophontis Anabasis, Gr. Mori. *Lipsiae*, 1775. *Ed.*

8. Xenophontis Anabasis, Gr. Zeunii. Ad codd. Guelf. Pariss. Eton. Brodaei librosque editos, et alios fontes. *Lipsiae*, 1785. *Ed.*

9. Xenophontis Anabasis, Gr. Schneideri. *Lipsiae*, 1806, *in 8vo.* [Edit. optima.] *Ed.*

10. Xenophontis Anabasis, Gr. *Oxonii*, 1804. 2 voll. *in 8vo.* [Haec est repetitio edit. Hutchinsonianae cum lectt. varr. et Indice triplici.] *Ed.*

EDITIONES MEMORABILIUM.

1. Xenophontis Memorabilium Socratis dictorum Libr. IV. *Paris.* 1541, *in 4to.* [Mutila edit. Vide *Zeunii* praef. ad suam Memorabb. Edit. 1781.]

2. Xenophontis Memorabilium Socratis dictorum lib. IV. Gr. *Apud Martinum Juvenem, Paris.* 1559, *in 4to.*

3. Xenophontis Memorabilia Socratis, Gr. ex recensione Jo. Caselii, *Rostochii*, 1585, *in 4to.*

4. Xenophontis Memorabilia Socratis, Gr. *Ibidem*, 1589, *in 4to.* [Quae est repetitio prioris, cum omnibus vitiis.]

5. Xenophontis Memorabilia Socratis, Gr. et Lat. a Gilman. *Lond.* 1720, *in 8vo.*

6. Xenophontis Memorabilia Socratis, Gr. et Lat. ex edit. Leunclavii, [Praemissa est Apologia Socratis,] *Edinb.* 1739, 12*mo.*

7. Xenophontis Memorabilia Socratis, Gr. et Lat. ex recensione et cum notis J. Ernesti. *Lipsiae,* 1742, *8vo.* [Quae saepius repetita fuit. Edit. 5ta optima est.]

8. Xenophontis Memorabilia Socratis, Gr. et Lat. Recensuit, suisque Annotationibus auxit Bolton Simpson. *Oxon.* 1748. *in 8vo.* [Quae saepius repetita fuit.]

9. Xenophontis Memorabilia Socratis, Graecè. In hac editione Emendationes nonnullae in imâ paginâ proponuntur. *Glasguae,* 1761, *in 4to.*

10. Xenophontis Memor. Socratis dictorum, Gr. Recensuit, et Ernesti aliorumque, et suis Notis explicavit Jo. Car. Zeunius. *Lipsiae,* 1781, *in 8vo.* [Edit. accuratissima] De aliis Memorabb. Edit. consule hujus praefationem.

11. Xenophontis Memorabilia Socratis, Gr. Schneideri. *Lipsiae,* 1790, 1801, *in 8vo.*

12. Xenophontis Memorabilium Libri IV. Usque ad Lib. III. cap. vi. Interpr. novâ donavit, notis illustravit, et varr. Lectt. auxit Gulielmus Benwell, M. A. Textus quod defuit, cum notis et variis Lectionibus, e Schneidero aliisque desumptum est.

Oxon. 1804, 2 Voll. *in 8vo.* [N.B. Altera editio hujus operis utilissimi prodiit *Oxonii,* 1809, in maj. *8vo.* sine Lat. Int. Huic accedit Apologia Socratis. *Ed.*]

13. Xenophontis Memorabilium Socratis Dictorum Libri IV. Gr. et Lat. *Oxonii,* 1785. Recensuit et varr. lectt. auxit Edvardus Edwards, S. T. P. *Ed.*

EDITIONES HISTORIAE GRAECAE.

1. Xenophontis Historia Graeca, Gr. et Lat. Mori. *Lipsiae,* 1778, *in 8vo.* [Editio animadversionibus criticis, historicis, geographicis, et grammaticis eximiè illustrata, cui adjunctus est Index uberrimus.] *Ed.*

2. Xenophontis Historia Graeca, Gr. Schneideri. *Lipsiae,* 1791, *in 8vo.* [Editio sanè optima, et accuratissima. Eam usque ad L. II. c. 1. s. 25. accuravit Zeunius. Huic praemissae sunt Schneideri curae secundae in hanc historiam, tum Dodwelli Chronologia Xenophontea, et clar. *Fr. Aug. Wolfii* epistola,in quâ de multis locis acutiùs disseritur.] *Ed.*

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦ. Α΄.

ΕΝΝΟΙΑ ποθ' ἡμῖν ἐγένετο, ὅσαι δημοκρατίαι κατελύθησαν ὑπὸ τῶν ἄλλως πως βουλομένων πολιτεύεσθαι μᾶλλον, ἢ ἐν δημοκρατίᾳ· ὅσαι τ' αὖ μοναρχίαι, ὅσαι τε ὀλιγαρχίαι ἀνῄρηνται ἤδη ὑπὸ δήμων· καὶ ὅσοι τυραννεῖν

XENOPHONTIS

DE

CYRI

INSTITUTIONE

LIBER PRIMUS.

Cap. I.

Subiit aliquando nos cogitatio, quot Democratiae ab iis eversæ fuerint, qui alio quodam reipublicæ statu, potius quam populari, uti vellent; quotque item Monarchiæ, quotque O-

A

ἐπιχειρήσαντες, οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ πάμπαν κατελύθησαν, οἱ δὲ, κἂν ὁποσονοῦν χρόνον ἄρχοντες διαγένωνται, θαυμάζονται, ὡς σοφοί τε καὶ εὐτυχεῖς ἄνδρες γεγενημένοι. Πολλοὺς δ' ἐδοκοῦμεν καταμεμαθηκέναι καὶ ἐν ἰδίοις οἴκοις τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλείονας οἰκέτας, τοὺς δὲ καὶ πάνυ ὀλίγους, καὶ ὅμως οὐδὲ τοῖς ὀλίγοις τούτοις πάνυ τι δυναμένους χρῆσθαι πειθομένοις τοὺς δεσπότας. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐνενοοῦμεν, ὅτι ἄρχοντες μέν εἰσι καὶ οἱ βουκόλοι τῶν βοῶν, καὶ οἱ ἱπποφορβοὶ τῶν ἵππων, καὶ πάντες δὲ οἱ καλούμενοι νομεῖς, ὧν ἂν ἐπιστατῶσι ζώων, εἰκότως ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοιντο· πάσας τοίνυν ταύτας τὰς ἀγέλας ἐδοκοῦμεν ὁρᾷν μᾶλλον ἐθελούσας πείθε-

---

ligarchiæ a populo jam sublatæ: et quot tyrannidem adgressi, eorum alii quidem vel statim prorsus sint *de imperio* dejecti, alii vero, si modo imperium, quantumcunque id *tandem* fuerit ad tempus, retinere valuerint, in admiratione sint, tanquam qui et sapientes fuerint et felices viri. Quin et multos animadvertisse videbamur, quorum alii quidem in privatis ædibus famulos vel complures, alii vero perpaucos haberent: cum tamen iidem domini ne his quidem paucis in omnibus possent uti obedientibus. Ad hæc autem cogitabamus, et bubulcis in boves, et in equos illis, qui eos pascunt, esse imperium, omnesque adeo pastores qui vocantur, posse eorum, quibus præsint, animalium dominatores jure existi-

σθαι τοῖς νομεῦσιν, ἢ τὲς ἀνθρώπες τοῖς ἄρχουσι. Πορεύονταί τε γὰρ αἱ ἀγέλαι, οἷ ἂν αὐτὰς εὐθύνωσιν οἱ νομεῖς, νέμονταί τε χωρία, ἐφ᾽ ὁποῖα ἂν αὐτὰς ἐφιῶσιν, ἀπέχονταί τε, ὧν ἂν αὐτὰς ἀπείργωσι· καὶ τοῖς καρποῖς τοίνυν, τοῖς γιγνομένοις ἐξ αὐτῶν, ἐῶσι τοὺς νομέας χρῆσθαι οὕτως, ὅπως ἂν αὐτοὶ βούλωνται. Ἔτι τοίνυν οὐδεμίαν πώποτε ἀγέλην ᾐσθόμεθα συστᾶσαν ἐπὶ τὸν νομέα, οὔτε ὡς μὴ πείθεσθαι, οὔτε ὡς μὴ ἐπιτρέπειν τῷ καρπῷ χρῆσθαι· ἀλλὰ καὶ χαλεπώτεραί εἰσιν αἱ ἀγέλαι πᾶσι τοῖς ἄλλοις, ἢ τοῖς ἄρχουσί τε αὐτῶν, καὶ ὠφελεμένοις ὑπ᾽ αὐτῶν· ἄνθρωποι δὲ ἐπ᾽ οὐδένας μᾶλλον συνίστανται, ἢ ἐπὶ τούτους, ὃς ἂν αἴσθωνται ἄρχειν αὐτῶν ἐπιχειροῦντας. Ὅτε μὲν δὴ ταῦτα ἐνεθυμούμεθα, οὕτως ἐ-

mari: atque videre videbamur greges hosce omnes libentius pastoribus parere, quam principibus suis homines. Greges enim illi et pergunt quocunque eos pastores dirigant, et per ea pascuntur loca, in quæ eos dimittant, et ab iis abstinent, a quibus eos arceant: quinetiam fructibus, qui ex eis proveniunt, pastores ita, ut ipsi voluerint, uti sinunt. Jam vero nullum unquam gregem adversus pastorem coivisse accepimus, quo vel minus ei pareret, vel fructu uti non permitteret: imo etiam omnibus aliis infestiores sunt greges, quam iis, qui et in eos imperium habent, et ex iis capiunt commoda: homines vero contra nullos magis consurgunt, quam quos imperium in se moliri senserint. Hæc igitur cum in animo ver-

γιγνώσκομεν περὶ αὐτῶν, ὡς ἀνθρώπῳ πεφυκότι πάντων τῶν ἄλλων ζώων εἴη ῥᾷον, ἢ ἀνθρώπων, ἄρχειν. Ἐπειδὴ δὲ ἐνενοήσαμεν, ὅτι Κῦρος ἐγένετο Πέρσης, ὃς παμπόλλους μὲν ἀνθρώπους ἐκτήσατο πειθομένους αὐτῷ, παμπόλλας δὲ πόλεις, πάμπολλα δὲ ἔθνη, ἐκ τούτου δὴ ἠναγκαζόμεθα μετανοεῖν, μὴ οὔτε τῶν ἀδυνάτων οὔτε τῶν χαλεπῶν ἔργων εἶναι τὸ ἀνθρώπων ἄρχειν, ἤν τις ἐπισταμένως τοῦτο πράττῃ. Κύρῳ γοῦν ἴσμεν ἐθελήσαντας πείθεσθαι, τοὺς μὲν ἀπέχοντας παμπόλλων ἡμερῶν ὁδὸν, τοὺς δὲ καὶ μηνῶν, τοὺς δὲ οὐδ᾽ ἑωρακότας πώποτε αὐτὸν, τοὺς δὲ καὶ εὖ εἰδότας, ὅτι οὐδ᾽ ἂν ἴδοιεν· καὶ ὅμως ἤθελον αὐτῷ ὑπακούειν. Καὶ γάρ τοι τοσοῦτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασι-

---

saremus, ita de iis statuimus, ea esse hominem natura, ut facilius illi sit aliis omnibus animantibus, quam hominibus, imperare. Sed postquam cogitavimus Cyrum exstitisse Persam, qui permultos quidem homines, permultas civitates, permultasque nationes sibi habuerit obsequentes, tum vero mutata sententia coacti sumus existimare, quod imperare hominibus neque in impossibilium sit neque difficilium factu numero, modo quis perite id agat. Cyro certe quidem novimus libenter paruisse alios qui complurium dierum, alios qui etiam mensium, iter ab eo distarent, alios item qui nullo unquam tempore illum adspexerant, alios demum, qui bene noverint ne fore quidem ut viderent; ac nihilominus tamen

λέων, καὶ τῶν πατρίους ἀρχὰς παρειληφότων, καὶ τῶν δι' ἑαυτῶν κτησαμένων, ὥστε ὁ μὲν Σκύθης, καίπερ παμπόλλων ὄντων Σκυθῶν, ἄλλου μὲν οὐδενὸς δύναιτ' ἂν ἔθνους ἐπάρξαι, ἀγαπῴη δ' ἂν, εἰ τοῦ ἑαυτοῦ ἔθνους ἄρχων διαγένοιτο· καὶ ὁ Θρᾷξ Θρᾳκῶν, καὶ ὁ Ἰλλυριὸς Ἰλλυριῶν· καὶ τἄλλα δὲ ὡσαύτως ἔθνη ἀκούομεν· τὰ γοῦν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἔτι καὶ νῦν αὐτόνομα εἶναι λέγεται, καὶ λελύσθαι ἀπ' ἀλλήλων· Κῦρος δὲ, παραλαβὼν ὡσαύτως οὕτω καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη αὐτόνομα ὄντα, ὁρμηθεὶς σὺν ὀλίγῃ Περσῶν στρατιᾷ, ἑκόντων μὲν ἡγήσατο Μήδων, ἑκόντων δὲ Ὑρκανίων· κατεστρέψατο δὲ Σύρους, Ἀσσυρίους, Ἄραβας, Καππαδόκας, Φρύγας ἀμφοτέρους, Λυδοὺς, Κᾶρας, Φοίνι-

---

ei obedire voluerunt. Is etenim usque adeo cæteris regibus antecelluit, tum iis qui paternos principatus accepissent, tum iis qui ipsi per se acquisivissent, ut Scytha quidem, quamvis permagnus sit Scytharum numerus, nullam aliam gentem ditioni suæ subjicere possit, satis vero sibi ducat, si in suam imperium tenere perseveret; et Thrax in Thracas, et Illyricus in Illyricos; quod ipsum de reliquis itidem nationibus audimus: nam in Europa quidem gentes etiam nunc suis aiunt legibus vivere, et minime consociatas esse: Cyrus autem, cum nationes Asiæ suis similiter legibus utentes accepisset, cum exigua Persarum manu profectus, Medis Hyrcaniisque non invitis præfuit; subegit vero Syros, Assyrios,

κας, Βαβυλωνίους· ἦρξε δὲ καὶ Βακτρίων καὶ Ἰνδῶν, καὶ Κιλίκων· ὡσαύτως δὲ Σακῶν καὶ Παφλαγόνων, καὶ Μαριανδυνῶν, καὶ ἄλλων δὲ παμπόλλων ἐθνῶν, ὧν οὐδ' ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι τις εἰπεῖν. Ἐπῆρξε δὲ καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καταβὰς δὲ ἐπὶ θάλατταν, καὶ Κυπρίων καὶ Αἰγυπτίων. Καὶ τοίνυν τούτων τῶν ἐθνῶν ἦρξεν, οὔθ' ἑαυτῷ ὁμογλώττων ὄντων, οὔτε ἀλλήλοις· καὶ ὅμως ἠδυνήθη ἐφικέσθαι μὲν ἐπὶ τοσαύτην γῆν τῷ ἀφ' ἑαυτοῦ φόβῳ, ὥστε καταπλῆξαι πάντας, καὶ μηδένα ἐπιχειρεῖν αὐτῷ· ἐδυνήθη δὲ ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν τοσαύτην τοῦ πάντας αὐτῷ χαρίζεσθαι, ὥστε ἀεὶ τῇ αὐτοῦ γνώμῃ ἀξιοῦν κυβερνᾶσθαι. Ἀνηρτήσατο δὲ τοσαῦτα φῦλα, ὅσα καὶ διελ-

Arabas, Cappadocas, Phrygas utrosque, Lydos, Caras, Phœnices, Babylonios: imperavit etiam et Bactriis et Indis et Cilicibus; et Sacis itidem et Paphlagonibus et Mariandynis, aliisque compluribus gentibus, quarum ne nomina quidem quis possit referre. Atque Græcos Asiam incolentes, Cyprios quoque et Ægyptios, cum ad mare descendisset, in potestatem suam redegit. His igitur imperavit gentibus, quibus neque cum ipso, neque inter se, lingua erat communis: et tamen potuit tantum terrarum *nominis* sui terrore pervadere, ut omnes percelleret, nemoque adversus ipsum quidquam moliretur: ac tantum omnibus gratificandi sibi desiderium injicere valuit, ut semper ipsius arbitrio regi cupe-

θεῖν ἔργον ἐστὶν, ὅποι ἂν ἄρξηταί τις πορεύεσθαι ἀπὸ τῶν βασιλείων, ἐάν τε πρὸς ἕω, ἐάν τε πρὸς ἑσπέραν, ἤν τε πρὸς ἄρκτον, ἤν τε πρὸς μεσημβρίαν. Ἡμεῖς μὲν δὴ, ὡς ἄξιον ὄντα θαυμάζεσθαι τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἐσκεψάμεθα, τίς ποτε ὢν γενεὰν, καὶ ποίαν τινὰ φύσιν ἔχων, καὶ ποίᾳ τινὶ παιδείᾳ παιδευθεὶς, τοσοῦτο διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχειν ἀνθρώπων. Ὅσα ἒν καὶ ἐπυθόμεθα, καὶ ᾐσθῆσθαι δοκοῦμεν περὶ αὐτοῦ, ταῦτα πειρασόμεθα διηγήσασθαι.

β'. ΠΑΤΡΟ`Σ μὲν δὴ λέγεται ὁ Κῦρος γενέσθαι Καμβύσου, Περσῶν βασιλέως· ὁ δὲ Καμβύσης οὗτος τοῦ Περσειδῶν γένους ἦν· οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως κληΐζονται· μητ-

---

rent. Tot autem nationes *sibi* devinxit, quot vel percurrere operosum fuerit, quocunque quis ire a regia cœperit, sive ad orientem, sive ad occidentem, sive ad septentriones, sive ad meridiem. Nos quidem certe, cum sit hic vir admiratione dignus, dispeximus, quo tandem genere ortus, quali præditus ingenio, quave institutus disciplina, adeo in hominibus imperandis excelluerit. Quæcunque igitur de illo et audivimus et percepisse videmur, hæc enarrare conabimur.

2. Ac Cyrus quidem patre natus esse dicitur Cambyse, Persarum rege: Cambyses autem hic Persidarum genere natus erat; at Persidæ a Perseo nomen habent: matre vero consentitur fuisse Mandane; quæ

ρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι· ἡ δὲ Μανδάνη αὕτη Ἀστυάγους ἦν θυγάτηρ, τοῦ Μήδων γενομένου βασιλέως. Φῦναι δὲ ὁ Κῦρος λέγεται, καὶ ᾄδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων, εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος, καὶ φιλομαθέστατος, καὶ φιλοτιμότατος, ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλῆναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομεῖναι τοῦ ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα. Φύσιν μὲν δὴ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς μορφῆς τοιαύτην ἔχων διαμνημονεύεται· ἐπαιδεύθη γε μὴν ἐν Περσῶν νόμοις. Οὗτοι δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι ἄρχεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελούμενοι οὐκ ἔνθεν, ὅθενπερ ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχονται. Αἱ μὲν γὰρ πλεῖσται πόλεις, ἀφεῖσαι παιδεύειν, ὅπως τις ἐθέλει, τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, καὶ

---

quidem Mandane erat Astyagis, Medorum regis, filia. Fuisse autem Cyrus natura fertur, atque hoc etiam tempore a barbaris decantatur, specie quidem pulcherrimus, animo vero humanissimus, disciplinæ studiosissimus, et honoris cupidissimus; adeo ut laudis gratia laborem omnem perferret, omneque adiret periculum. Animi certe indole ac forma tali ornatus fuisse traditur: quinetiam secundum Persarum leges institutus est. Hæ autem leges a cura publici commodi initium sumere videntur: nec eodem modo, quo pleræque civitates, curam illam auspicantur. Etenim plurimae civitates unicuique liberos suos, prout ipse voluerit, educare permit-

αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους, ὅπως ἐθέλουσι, διάγειν, ἔπειτα προστάττουσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν, μὴ ἁρπάζειν, μὴ βίᾳ εἰς οἰκίαν παριέναι, μὴ παίειν, ὃν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα ὡσαύτως· ἢν δέ τις τούτων τι παραβαίνῃ, ζημίας αὐτοῖς ἐπέθεσαν. Οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι προλαβόντες ἐπιμέλονται, ὅπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται, οἷοι πονηροῦ τινος ἔργου ἢ αἰσχροῦ ἐφίεσθαι. Ἐπιμέλονται δὲ ὧδε· Ἔστιν αὐτοῖς ἐλευθέρα ἀγορά καλουμένη, ἔνθα τά τε βασίλεια καὶ τὰ ἄλλα ἀρχεῖα πεποίηται. Ἐντεῦθεν τὰ μὲν ὤνια καὶ οἱ ἀγοραῖοι καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπειροκαλίαι ἀπελήλανται εἰς ἄλλον τόπον, ὡς μὴ μιγνύηται ἡ τούτων τύρβη τῇ τῶν

---

tentes, atque ipsis senioribus pro arbitrio vitam agere, eis præscribunt ne furentur, ne rapiant, ne in domum aliquam vi ingrediantur, ne quem injuste percutiant, ne adulterium committant, ne magistratus imperium detrectent, et reliqua itidem his consimilia: quod si quis in horum aliquo delinquat, pœnas in eum statuunt. At Persicæ leges *hoc* antevertentes, diligenter curant ab initio tales ne sint cives, qui pravam aliquam fœdamve rem appetant. Curant autem hoc modo: Est illis forum quod vocatur Liberale, ubi et regia, et aliæ magistratuum ædes sunt extructæ. Hinc venalia quæque, et circumforanei atque eorum clamores et ineptiæ alium in lo-

πεπαιδευμένων εὐκοσμίᾳ. Διῄρηται δὲ αὕτη ἡ ἀγορὰ, ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα, εἰς τέτταρα μέρη· τούτων δ' ἔστιν ἓν μὲν παισὶν, ἓν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγονόσι. Νόμῳ δὲ εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι [τούτων] πάρεισιν, οἱ μὲν παῖδες, ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καὶ οἱ τέλειοι ἄνδρες· οἱ δὲ γεραίτεροι, ἡνίκ' ἂν ἑκάστῳ προχωρῇ, πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, ἐν αἷς δεῖ αὐτοὺς παρεῖναι. Οἱ δὲ ἔφηβοι καὶ κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχεῖα σὺν τοῖς γυμνητικοῖς ὅπλοις, πλὴν τῶν γεγαμηκότων· οὗτοι δὲ οὔτε ἐπιζητοῦνται, ἣν μὴ προῤῥηθῇ παρεῖναι· οὔτε πολλάκις ἀπεῖναι καλόν. Ἄρχοντες δ' ἐφ' ἑκάστῳ τούτων τῶν μερῶν εἰ-

---

cum sunt rejectæ; ne horum turba cum decoro illorum ordine, qui sunt instituti, misceatur. Est autem hoc ipsum forum, ad palatia situm, in quatuor partes divisum; quarum una pueris est adtributa, altera ephebis, tertia viris, quarta iis, qui jam militares annos confecerint. Atque lege ad sua loca singuli horum adsunt, pueri quidem et viri, prima luce: seniores vero, quando cuique commodum sit, exceptis diebus statutis, quibus oportet eos adesse. At ephebi cubant etiam ad palatia cum gymnicis armis, præter eos qui uxorem habent: hi autem ne requiruntur quidem, nisi denuntiatum fuerit, ut adsint; nec tamen sæpius abesse decorum est. Harum autem cuique partium duodecim sunt præsides; (nam

σι δώδεκα· (δώδεκα γὰρ καὶ Περσῶν φυλαὶ διήρηνται) καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς παισὶν ἐκ τῶν γεραιτέρων ᾑρημένοι εἰσὶν, οἳ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίστους ἀποδεικνῦναι· ἐπὶ δὲ τοῖς ἐφήβοις, ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν, οἳ ἂν αὖ τοὺς ἐφήβους βελτίστους δοκῶσι παρέχειν· ἐπὶ δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν, οἳ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μάλιστα τὰ τεταγμένα ποιοῦντας, καὶ τὰ παραγγελλόμενα ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρχῆς· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προστάται ᾑρημένοι, οἳ προστατεύουσιν, ὅπως καὶ αὐτοὶ τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν. Ἃ δὲ ἑκάστῃ τῇ ἡλικίᾳ προστέτακται ποιεῖν, διηγησόμεθα, ὡς μᾶλλον δῆλον γένηται, ᾗ ἐπιμέλονται, ὡς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται.

---

et in duodecim tribus Persæ sunt divisi) et pueris quidem præsunt delecti quidam ex senioribus, qui optimos eos reddituri videantur: ephebis autem, ex viris, qui hos effecturi optimos existimentur: et viris, qui eos reddituri putentur paratissimos ad ea exequenda, quæ a summo magistratu constituta fuerint et imperata: sunt etiam seniorum præsides delecti, qui ideo præsunt, ut ipsi quoque sua persolvant officia. Quæ vero cuique ætati facienda præcipiantur, enarrabimus, quo magis perspicuum fiat, qualem adhibeant curam, ut cives sint quam optimi.

Οἱ μὲν δὴ παῖδες, εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες, διάγουσι μανθάνοντες δικαιοσύνην· καὶ λέγουσιν, ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἔρχονται, ὥσπερ παρ' ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα μαθησόμενοι. Οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν διατελοῦσι τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. Γίγνεται γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους, ὥσπερ ἀνδράσιν, ἐγκλήματα καὶ κλοπῆς καὶ ἁρπαγῆς καὶ βίας καὶ ἀπάτης καὶ κακολογίας καὶ ἄλλων, οἵων δὴ εἰκός. Οὓς δ' ἂν γνῶσι τούτων τὶ ἀδικοῦντας, τιμωροῦνται. Κολάζουσι δὲ καὶ, οὓς ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντας εὑρίσκωσι. Δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος, οὗ ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα, δικάζονται δὲ ἥκιστα, ἀχα-

---

Pueri igitur ad scholas ventitantes, in justitia discenda versantur; aiuntque illos hujus rei causa venire, quemadmodum apud nos qui literis discendis operam dant. Horum vero præsides maximam diei partem in jure dicendo consumunt. Fiunt etenim inter pueros quoque, quemadmodum inter viros, accusationes mutuæ, et de furto, et de rapina, et de vi, et de fraude, et de maledictione, et de aliis, uti par est. Quoscunque autem in horum aliquo deliquisse noverint, *eos* puniunt. Castigant etiam quoscunque injuste *alios* accusasse deprehenderint. Ac judicium de eo quoque exercent crimine, cujus causa homines quam maxime quidem se invicem oderunt, in jus vero minime vocant, *sci-*

ριστίας· καὶ ὃν ἂν γνῶσι δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδιδόντα δὲ, κολάζουσι καὶ τοῦτον ἰσχυρῶς. Οἴονται γὰρ, τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοὺς ἂν μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν, καὶ περὶ γονέας, καὶ πατρίδα, καὶ φίλους. Ἕπεσθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἡ ἀναισχυντία· καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχρὰ ἡγεμών. Διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς, ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διάγοντας. Διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι καὶ ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυρῶς.

---

licet ingratitudine; et quemcunque cognoverint posse referre gratiam, qui tamen non refert, hunc etiam severe admodum puniunt. Arbitrantur enim ingratos et Deos imprimis, et parentes, et patriam, et amicos negligere. Ingrati autem animi vitium maxime comitari videtur impudentia: etenim hæc ad turpia quæque dux maxima esse videtur. Temperantiam quoque pueros docent: ad temperantiam vero discendam plurimum id eos adjuvat, quod ipsos etiam seniores vident totos dies temperanter vitam agere. Docent porro eos magistratibus parere: quam item ad rem multum confert, quod et seniores magno studio magistratibus obtem-

Διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι γαστρὸς καὶ ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπιόντας γαστρὸς ἕνεκα, πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες· καὶ ὅτι οὐ παρὰ μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. Φέρονται δὲ οἴκοθεν σῖτον μὲν, ἄρτον, ὄψον δὲ, κάρδαμον· πιεῖν δὲ, ἤν τις διψῇ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι. Πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. Μέχρι μὲν δὴ ἓξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ γενεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν· ἐκ τούτου δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. Οὗτοι δ' αὖ οἱ ἔφηβοι διάγουσιν ὧδε·

---

perare cernunt. In cibo etiam ac potu continentes esse docent: ad quod item præstandum, id magnopere conducit, quod vident seniores ipsos non prius ventris causa discedere, quam præsides eos dimiserint; quodque non apud matrem pueri, sed apud præceptorem, vescuntur, quando id eis præsides significarint. Ferunt autem domo pro cibo quidem, panem, pro obsonio, nasturtium: ad potandum vero, si quis sitiat, cothonem, ut de fluvio hauriant. Ad hæc sagittare discunt et jaculari. Et quidem ad sextum septimumve ac decimum ætatis annum hæc agunt pueri: ex eo autem tempore ad ephebos abeunt. Hi rursus ephebi hoc modo degunt:

Δέκα ἔτη, ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι, κοιμῶνται μὲν περὶ τὰ ἀρχεῖα, ὥσπερ προείρηται, καὶ φυλακῆς ἕνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύνης· (δοκεῖ γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία ἐπιμελείας μάλιστα δεῖσθαι) παρέχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς μάλιστα τοῖς ἄρχουσι χρῆσθαι, ἤν τι δέωνται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ· καὶ ὅταν μὲν δέῃ, πάντες μένουσι περὶ τὰ ἀρχεῖα· ὅταν δὲ ἐξίῃ βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, ἐξάγει τὴν ἡμίσειαν τῆς φυλακῆς· ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις τοῦ μηνός. Ἔχειν δὲ δεῖ τοὺς ἐξιόντας τόξα, καὶ παρὰ τὴν φαρέτραν ἐν κολεῷ κοπίδα ἢ σάγαριν· ἔτι δὲ γέῤῥον, καὶ παλτὰ δύο, ὥστε τὸ μὲν ἀφιέναι, τῷ δ', ἂν δέῃ, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι. Διὰ τοῦτο δὲ δημοσίᾳ τοῦ θηρᾶν ἐπιμέλονται, καὶ βασιλεὺς, ὥσπερ

Decem annis, postquam ex pueris excesserint, cubant quidem circa palatia, quemadmodum jam dictum est, cum civitatis custodiendæ, tum exercendæ temperantiæ gratia: (videtur enim hæc ætas potissimum cura indigere) ac interdiu etiam magistratibus utendos se præbent, si quid agendum sit pro republica: et si tempus ita postulet, omnes circa palatia morantur: cum vero rex venatum exit, id quod sæpius unoquoque mense facit, dimidiam custodiæ partem educit. Habeant autem exeuntes oportet arcus cum pharetra, ac copidem in vagina, vel securim: præterea scutum, et palta duo, ut et alterum emittant, et altero, si sit opus, cominus utan-

καὶ ἐν πολέμῳ, ἡγεμὼν αὐτοῖς ἐστι, καὶ αὐτός τε θηρᾷ, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖται, ὅπως ἂν θηρῷεν, ὅτι ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ αὕτη ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον εἶναι. Καὶ γὰρ πρωῒ ἀνίστασθαι ἐθίζει, καὶ ψύχη καὶ θάλπη ἀνέχεσθαι· γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις· ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεῦσαι θηρίον, καὶ ἀκοντίσαι, ὅπου ἂν παραπίπτῃ. Καὶ τὴν ψυχὴν δὲ πολλάκις ἀνάγκη θήγεσθαι ἐν τῇ θήρᾳ, ὅταν τὶ τῶν ἀλκίμων θηρίων ἀνθιστῆται· παίειν μὲν γὰρ δήπου δεῖ τὸ ὁμόσε γιγνόμενον, φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον· ὥστε οὐ ῥᾴδιον εὑρεῖν ἐν τῇ θήρᾳ τὶ ἄπεστι τῶν ἐν τῷ πολέμῳ παρόντων. Ἐξέρχονται δὲ ἐπὶ τὴν θήραν, ἄριστον ἔχοντες πλεῖον μὲν, ὡς εἰκὸς, τῶν παίδων, τἄλλα δὲ ὅμοιον. Καὶ

---

tur. Idcirco autem venatui publice dant operam, et rex, perinde ac in bello, se ducem eis præstat, venaturque ipse, et, ut alii venentur, curam adhibet, quod videtur hæc verissima esse bellicæ disciplinæ exercitatio. Etenim assuefacit diluculo surgere, et frigora caloresque perferre; itineribus quoque exercet atque cursu; necessarium etiam est feram, ubicunque occurrerit, sagitta, jaculoque petere. Sæpe etiam acui animum in venatione necesse est, cum valentior aliqua bestia contra sese objecerit: ferire enim propius accedentem oportet, et ab irruente cavere; adeoque haud facile invenias, quid in venatione desideretur eorum quæ fiunt in bello.

θηρῶντες μὲν οὐκ ἂν ἀριστήσαιεν· ἢν δέ τι δέῃ θηρίου ἕνεκα ἐπικαταμεῖναι, ἢ ἄλλως βουληθῶσι διατρίψαι περὶ τὴν θήραν, τὸ ἄριστον τοῦτο δειπνήσαντες, τὴν ὑστεραίαν αὖ θηρῶσι μέχρι δείπνου· καὶ μίαν ἄμφω ταύτας τὰς ἡμέρας λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας σῖτον δαπανῶσι. Τοῦτο δὲ ποιοῦσι τοῦ ἐθίζεσθαι ἕνεκα, ἵνα καὶ, ἐάν τι ἐν πολέμῳ δεήσῃ, δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. Καὶ ὄψον δὲ τοῦτο ἔχουσιν οἱ τηλικοῦτοι, ὅ, τι ἂν θηράσωσιν· εἰ δὲ μὴ, τὸ κάρδαμον. Εἰ δέ τις αὐτοὺς οἴεται ἢ ἐσθίειν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ, ἢ πίνειν ἀηδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω, πῶς μὲν ἡδὺ μάζα καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς δὲ ἡδὺ

Exeunt autem in venationem, prandium secum ferentes copiosius quidem, ut par est, quam sit puerorum, alioqui simile. Ac dum venantur, nequaquam prandeant: sed si quid opus fuerit feræ causa præstolari, aut aliter venationi immorari velint, prandium id cœnati, postridie rursus ad cœnam usque venantur; ambosque hos dies pro uno supputant, quod unius diei cibum consumant. Hoc autem faciunt consuescendi causa, ut, si quid facto opus fuerit in bello, id etiam præstare possint. Quicquid vero qui hac sunt ætate, venando ceperint, id hi obsonium habent; sin minus, nasturtium. Si quis autem eos existimat injucunde edere cum nasturtium solum adhibeant ad panem, vel bibere injucunde,

ὕδωρ διψῶντι πιεῖν. Αἱ δ' αὖ μένουσαι φυλαὶ διατρίβουσι μελετῶσαι τά τε ἄλλα, ἃ παῖδες ὄντες ἔμαθον, καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν· καὶ διαγωνιζόμενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διατελοῦσιν. Εἰσὶ δὲ καὶ δημόσιοι τούτων ἀγῶνες, καὶ ἆθλα προτίθεται· ἐν ῇ δ' ἂν τῶν φυλῶν πλεῖστοι ὦσι δαημονέστατοι καὶ ἀνδρικώτατοι καὶ εὐπιστότατοι, ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖται, καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅστις αὐτοὺς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσε. Χρῶνται δὲ τοῖς μένουσι τῶν ἐφήβων αἱ ἀρχαὶ, ἤν τι ἢ φρουρῆσαι δεήσῃ, ἢ κακούργους ἐρευνῆσαι, ἢ λῃστὰς ὑποδραμεῖν, ἢ καὶ ἄλλο τι, ὅσα ἰσχύος τε καὶ τάχους ἔργα ἐστί. Ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἐφη-

---

cum aquam potent, recordetur is, quam suavis sit maza panisque ei qui esuriens edit, et quam dulcis sit aqua ei qui sitiens bibit. Ac tribus quæ domi manent operam consumunt tum in cæteris artibus, quas pueri didicerunt, colendis, tum in sagittis jaculisque mittendis; atque in his summa contentione assidue se exercent. Sunt etiam publica horum certamina, et prœmia proposita: et in quacunque tribu plurimi sint peritissimi et fortissimi et fidelissimi, non modo eum, qui in præsenti eorum est præses, laude et honore afficiunt cives, sed illum etiam qui eos, dum adhuc pueri essent, instituit. Utuntur vero magistratus his qui remanent ephebis, si quid vel præsidio fuerit opus, vel investigandi

βοι πράττουσιν. Ἐπειδὰν δὲ τὰ δέκα ἔτη διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας.

Ἀφ' οὗ δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνου ἐκ τῶν ἐφήβων, οὗτοι αὖ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διάγουσιν ὧδε· Πρῶτον μὲν, ὥσπερ οἱ ἔφηβοι, παρέχουσιν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἤν τι δέῃ περὶ τοῦ κοινοῦ, ὅσα φρονούντων τε ἤδη ἔργα ἐστὶ καὶ ἔτι δυναμένων. Ἢν δέ που δεήσῃ στρατεύεσθαι, τόξα μὲν οἱ οὕτω πεπαιδευμένοι οὐκέτι ἔχοντες οὐδὲ παλτὰ στρατεύονται, τὰ δ' ἀγχέμαχα ὅπλα καλούμενα, θώρακά τε περὶ τοῖς στέρνοις, καὶ γέῤῥον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, (οἷόν περ γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες,) ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μάχαιραν ἢ κοπίδα. Καὶ αἱ ἀρ-

---

fuerint malefici, vel comprehendendi latrones, vel etiam aliud quidpiam eorum agendum fuerit, quæ sunt roboris aut celeritatis opera. Hæc igitur agunt ephebi. Sed postquam hos decem annos compleverint, ad viros transeunt.

A quo autem tempore ex ephebis excesserunt, hi rursus annos quinque et viginti ita degunt: Primum quidem, quemadmodum ephebi, magistratibus utendos se præbent, si horum quidquam postulet reipublicæ ratio, quæ per eos effici possint, qui et jam prudenti sint animo et integris adhuc viribus. Sicubi vero militatum exire oportuerit, non jam arcus, qui hac ratione instituti sunt, nec palta in expeditione gestant; sed arma quæ ἀγχέμαχα vocantur, thoracem ni-

χαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τούτων καθίστανται, πλὴν οἱ τῶν παίδων διδάσκαλοι. Ἐπειδὰν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν, εἴησαν μὲν ἂν οὗτοι πλεῖόν τι ἢ πεντήκοντα ἔτη γεγονότες ἀπὸ γενεᾶς· ἐξέρχονται δὲ τηνικαῦτα εἰς τοὺς γεραιτέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους. Οἱ δ' αὖ γεραίτεροι οὗτοι στρατεύονται μὲν οὐκέτι ἔξω τῆς ἑαυτῶν, οἴκοι δὲ μένοντες δικάζουσι τά τε κοινὰ πάντα καὶ τὰ ἴδια. Καὶ θανάτου δὲ οὗτοι κρίνουσι, καὶ τὰς ἀρχὰς οὗτοι πάσας αἱροῦνται· καὶ ἤν τις, ἢ ἐν ἐφήβοις, ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν, ἐλλίπῃ τὶ τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστον, καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλόμενος· οἱ δὲ γεραί-

---

mirum circa pectora, et scutum in sinistra, (quemadmodum Persæ pingi solent,) in dextra, gladium vel copidem. Et magistratus quidem omnes ex his constituuntur, præterquam puerorum magistri. At postquam hos quinque ac viginti annos exegerint, fuerint sane hi annos amplius paulo quinquaginta nati: tunc vero transeunt in eorum ordinem, qui et sunt, et appellantur, seniores. Et seniores quidem hi non amplius extra patriam militant, sed domi manentes, tum publica omnia tum privata exercent judicia. Etiam capitis supplicia decernunt illi, iidemque magistratus omnes eligunt: ac si quis, vel inter ephebos, vel inter viros, in eorum aliquo deliquerit, quæ legibus constituta sunt, tribuum præsides unumquemque deferunt, et ex aliis qui voluerit. Seniores

τεροι ἀκούσαντες, ἐκκρίνουσιν· ὁ δὲ ἐκκριθεὶς ἄτιμος τὸν λοιπὸν βίον διατελεῖ.

Ἵνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία, μικρὸν ἐπάνειμι· νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν δηλωθείη, διὰ τὰ προειρημένα. Λέγονται μὲν γὰρ Πέρσαι ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι· τούτων δ' οὐδεὶς ἀπελήλαται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. Ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τοὺς παῖδας ἀργοῦντας, πέμπουσιν· οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι, οὐ πέμπουσιν. Οἳ δ' ἂν παιδευθῶσι παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεστιν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι· τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευ-

---

vero, re cognita, ordine movent: et qui ordine motus est, reliquum vitæ tempus infamis traducit.

Ut vero clarius pateat universa Persarum reipublicæ ratio, paulo altius rem repetam; nunc enim, propter ante dicta, quam paucissimis exponi poterit. Persæ dicuntur esse circiter centum viginti millia: horum nemo lege ab honoribus ac magistratibus arcetur, sed licet Persis omnibus ad publicas justitiæ scholas liberos suos mittere. Et quidem qui possunt liberos in otio alere, mittunt; qui non possunt, non mittunt. Iis autem, qui apud publicos magistros instituti sunt, licet inter ephebos juvenilem ætatem transigere; hac vero ratione non edoctis interdictum est. Et qui inter ephebos con-

θεῖσιν οὕτως οὐκ ἔξεστιν. Οἳ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιοῦντες, ἔξεστι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας συναλίζεσθαι, καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν μετέχειν· οἳ δ' ἂν μὴ διαγένωνται ἐν τοῖς ἐφήβοις, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους· οἳ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς τελείοις διαγένωνται ἀνεπίληπτοι, οὗτοι τῶν γεραιτέρων γίνονται. Οὕτω μὲν δὴ οἱ γεραίτεροι διὰ πάντων τῶν καλῶν ἐληλυθότες καθίστανται· καὶ ἡ πολιτεία ἐστὶν ἡ Περσῶν, καὶ ἡ ἐπιμελεία αὕτη, ᾗ οἴονται χρώμενοι βέλτιστοι ἂν εἶναι. Καὶ νῦν δὲ ἔτι ἐμμένει μαρτυρία καὶ τῆς μετρίας διαίτης αὐτῶν, καὶ τοῦ ἐκπονεῖσθαι τὴν δίαιταν. Αἰσχρὸν μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἐστι Πέρσαις καὶ τὸ ἀποπτύειν, καὶ τὸ ἀπομύτ-

---

tinenter ea, quæ leges jubent, peregerit, his licet in virorum societatem transire, magistratuumque ac honorum esse participes : qui vero contra inter ephebos tempus suum non exegerint, ad virorum classem non admittuntur : qui porro inter viros vitam reprehensioni minime obnoxiam degerint, seniorum ii in ordinem cooptantur. Ita igitur hi constituuntur seniores, qui omnis iter honesti confecerunt : estque hæc reipublicæ ratio, et cura, qua Persae utentes, putant se posse optimos evadere. Quin hoc etiam tempore testimonia extantet moderati eorum victus, et laborum, quos cibi digerendi causa suscipiunt. Turpe enim hac etiam tempestate apud Persas habetur exspuere, nasum emungere, et

τεσθαι, καὶ τὸ φύσης μεστοὺς φαίνεσθαι· αἰσχρὸν δὲ ἔτι καὶ τὸ ἰόντα που φανερὸν γενέσθαι, ἢ τοῦ οὐρῆσαι ἕνεκα, ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τοιούτου. Ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἐδύναντο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτῃ μετρίᾳ ἐχρῶντο, καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνήλισκον, ὥστε ἄλλῃ ποι ἀποχωρεῖν. Ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων Περσῶν ἔχομεν λέγειν· οὗ δὲ ἕνεκα ὅδε ὁ λόγος ὡρμήθη, νῦν λέξομεν τὰς Κύρου πράξεις, ἀρξάμενοι ἀπὸ παιδός.

γ΄. Κῦρος μὲν γὰρ μέχρι δώδεκα ἐτῶν, ἢ ὀλίγῳ πλεῖον, ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλίκων διαφέρων ἐφαίνετο, καὶ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν, ἃ δέοι, καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. Ἐκ δὲ τούτου τοῦ χρόνου μετεπέμψατο Ἀστυάγης τὴν ἑαυ-

flatus videri plenos: turpe item ducitur si quis ire quoquam conspiciatur vel meiendi, vel alius hujusmodi rei causa. Hæc autem facere non possent, nisi et modico uterentur victu, et humores laborando consumerent, ita ut ii alio quopiam secederent. Et hæc quidem habemus, quæ de Persis omnibus dicamus: nunc Cyri res gestas, cujus gratia narratio instituta est, exponemus, a pueritia ejus initio sumpto.

3. Cyrus ad annos usque duodecim, aut paulo plus, hac erat disciplina institutus, antecelluitque omnibus æqualibus tum celeriter, quæ oporteret, discendo, tum præclare singula ac viriliter exequendo. Ex eo

τοῦ θυγατέρα, καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς· ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτι ἤκουε καλὸν κἀγαθὸν αὐτὸν εἶναι. Ἔρχεται δ' αὐτή τε ἡ Μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τὸν Κῦρον τὸν υἱὸν ἔχουσα. Ὡς δὲ ἀφίκετο τάχιστα, καὶ ἔγνω ὁ Κῦρος τὸν Ἀστυάγην τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθὺς, οἷα δὴ παῖς φιλόστοργος ὢν φύσει, ἠσπάζετό τε αὐτὸν, ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι συντεθραμμένος καὶ πάλαι φιλῶν ἀσπάζοιτο. καὶ ὁρῶν δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφῇ, καὶ χρώματος ἐντρίψει, καὶ κόμαις προσθέτοις, ἃ δὴ νόμιμα ἦν ἐν Μήδοις· ταῦτα γὰρ πάντα Μηδικά ἐστι, καὶ οἱ πορφυροῖ χιτῶνες, καὶ οἱ κάνδυες, καὶ οἱ στρεπτοὶ περὶ τῇ δέρῃ, καὶ τὰ ψέλλια περὶ

---

autem tempore filiam suam accersivit Astyages, ejusque filium: hunc enim videre percupiebat, quod pulchrum eum esse ac bona præditum indole audiret. Et venit ipsa Mandane ad patrem, Cyrum quoque filium secum perducens. Et simul ac pervenisset, Cyrusque Astyagem matris patrem esse cognovisset, continuo, ut puer erat a natura pio erga parentes affectu, eum amplexatus est, veluti si quis jam olim una educatus, jamque olim amans amplexaretur. Et cum eum videret oculorum pigmentis, colore infricto, ascititiisque comis ornatum, ut Medorum ferebat consuetudo: hæc enim omnia Medica sunt, et purpureae tunicae, et candyes, et torques ad collum, et armillae ad manus; apud Persas vero domi degen-

ταῖν χεροῖν· ἐν Πέρσαις δὲ τοῖς οἴκοι, καὶ νῦν ἔτι πολὺ καὶ ἐσθῆτες φαυλότεραι, καὶ δίαιται εὐτελέστεραι· ὁρῶν δὴ τὸν κόσμον τοῦ πάππȣ, ἐμβλέπων αὐτῷ, ἔλεγεν, Ὦ μῆτερ, ὡς καλός μοι ὁ πάππος. Ἐρωτώσης δὲ τῆς μητρὸς αὐτὸν, πότερος δοκεῖ καλλίων αὐτῷ εἶναι, ὁ πατὴρ, ἢ οὗτος· ἀπεκρίνατο ἄρα ὁ Κῦρος, Ὦ μῆτερ, Περσῶν μὲν πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς πατὴρ, Μήδων μέντοι, ὅσων ἑώρακα ἐγὼ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐπὶ θύραις, πολὺ οὗτος ὁ ἐμὸς πάππος κάλλιστος. Ἀντασπαζόμενος δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης, καὶ στολὴν καλὴν ἐνέδυσε, καὶ στρεπτοῖς καὶ ψελλίοις ἐτίμα καὶ ἐκόσμει· καὶ εἴ που ἐξελαύνοι, ἐφ' ἵππου χρυσοχαλίνου περιῆγεν, ὥσπερ καὶ αὐ-

---

tes, hoc etiam tempore multo tum vestes sunt viliores, tum victus tenuiores: cum videret, ergo, avi ornatum, intuens in eum, O mater, inquit, quam pulcher meus est avus! Matre vero eum interrogante, uter pulchrior ipsi videretur, paterne, an ille; respondit utique Cyrus, Persarum quidem, o mater, longe pulcherrimus est pater meus, Medorum vero, quotquot equidem vidi cum in viis tum ad portas, multo formosissimus est hic meus avus. Astyages autem vicissim eum amplexatus, et pulchra stola induit, et torquibus armillisque honestavit atque ornavit: ac si quo equitaret, eum in equo, cui aureum esset frenum, circumducebat, quemadmodum et ipse proficisci consueverat. At Cyrus, ut qui puer erat elegan-

τὸς εἰώθει πορεύεσθαι. Ὁ δὲ Κῦρος, ἅτε παῖς ὢν καὶ φιλόκαλος καὶ φιλότιμος, ἥδετο τῇ στολῇ· καὶ ἱππεύειν μανθάνων, ὑπερέχαιρεν· ἐν Πέρσαις γὰρ, διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι καὶ τρέφειν ἵππους, καὶ ἱππεύειν ἐν ὀρεινῇ οὔσῃ τῇ χώρᾳ, καὶ ἰδεῖν ἵππον πάνυ σπάνιον ἦν. Δειπνῶν δὲ ὁ Ἀστυάγης σὺν τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ Κύρῳ, βουλόμενος τὸν παῖδα ὡς ἥδιστα δειπνεῖν, ἵνα ἧσσον τὰ οἴκαδε ποθοίη, προσήγαγεν αὐτῷ καὶ παροψίδας, καὶ παντοδαπὰ ἐμβάμματα καὶ βρώματα. Τὸν δὲ Κῦρον ἔφασαν λέγειν, Ὦ πάππε, ὅσα πράγματα ἔχεις ἐν τῷ δείπνῳ, εἰ ἀνάγκη σοι ἐπὶ πάντα τὰ λεκάνια ταῦτα διατείνειν τὰς χεῖρας, καὶ ἀπογεύεσθαι τούτων τῶν παντοδαπῶν βρωμάτων. Τί δέ; φάναι τὸν Ἀστυάγην,

---

tiae honorisque studiosus, delectabatur stola; et cum equitare disceret, mirum in modum laetatus est: nam in Persia, eo quod difficile est, tum equos alere, tum equitare, cum montosa sit regio, vel videre equum rarissime datur. Cum vero cœnaret Astyages una cum filiâ et Cyro, vellet qua puerum quam suavissime cœnare, ut domestica minus desideraret, apponebat ei paropsidas omnifariaque condimenta et fercula. Ibi Cyrum dixisse ferunt, Quantum, ave, tibi est in cœna negotii, si tibi necessarium sit ad omnes istas patellas manus extendere, et epulas hasce omnigenas degustare! Quid? inquit Astyages, Nonne haec tibi videtur cœna mul-

Οὐ γὰρ πολύ σοι δοκεῖ κάλλιον τόδε τὸ δεῖπνον εἶναι τοῦ ἐν Πέρσαις; Τὸν δὲ Κῦρον πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι λέγεται, Οὐχὶ, ὦ πάππε· ἀλλὰ πολὺ ἁπλουστέρα καὶ εὐθυτέρα παρ' ἡμῖν ἡ ὁδός ἐστιν ἐπὶ τὸ ἐμπλῆσθηναι, ἢ παρ' ὑμῖν. Ἡμᾶς μὲν γὰρ ἄρτος καὶ κρέας εἰς τοῦτο ἄγει· ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν τὸ αὐτὸ ἡμῖν σπεύδετε, πολλοὺς δέ τινας ἑλιγμοὺς ἄνω καὶ κάτω πλανώμενοι μόλις ἀφικνεῖσθε, ὅποι ἡμεῖς πάλαι ἥκομεν. Ἀλλ', ὦ παῖ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, οὐκ ἀχθόμενοι ταῦτα περιπλανώμεθα· γευόμενος δ', ἔφη, καὶ σὺ γνώσῃ, ὅτι ἡδέα ταῦτά ἐστιν. Ἀλλὰ καί σε, φάναι τὸν Κῦρον, ὦ πάππε, μυσαττόμενον ταῦτα τὰ βρώματα ὁρῶ. Καὶ τὸν Ἀστυάγην ἐπερέσθαι· Καὶ τίνι δὴ σὺ τεκμαιρόμενος, ὦ παῖ,

---

to elegantior quam Persica? Cyrum autem ad haec respondisse ferunt, Nequaquam, ave; sed longe simplicior apud nos ac rectior est ad explendam famem via, quam apud vos. Nam panis et caro nos ad hoc deducunt: vos eodem quidem, quo nos, tenditis, sed per multas quasdam ambages sursum deorsumque vagantes, vix eo tandem pervenitis, quo nos jamdudum venimus. Verum, o fili, dixit Astyages, haud aegre circum haec vagamur: sed et tu, si gustaveris, inquit, senties haec esse suavia. At vero vel te ipsum, ave, aiebat Cyrus, hasce epulas fastidire video. Et Astyagem intertrogasse *ferunt*; unde, fili, conjecturam capiens, hoc ais?

ταῦτα λέγεις; Ὅτι σὲ, φάναι, ὁρῶ, ὅταν μὲν τοῦ ἄρτου ἅψῃ, εἰς οὐδὲν τὴν χεῖρα ἀποψώμενον· ὅταν δὲ τούτων τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκαθαίρῃ τὴν χεῖρα εἰς τὰ χειρόμακτρα, ὡς πάνυ ἀχθόμενος, ὅτι καταπλέα σοι ἀπ' αὐτῶν ἐγένετο. Πρὸς ταῦτα δὴ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν· εἰ τοίνυν οὕτω γιγνώσκεις, ὦ παῖ, ἀλλὰ κρέα γε εὐωχοῦ, ἵνα νεανίας οἴκαδε ἀπέλθῃς. Ἅμα δὲ ταῦτα λέγοντα πολλὰ αὐτῷ παραφέρειν, καὶ θήρεια καὶ τῶν ἡμέρων. Καὶ τὸν Κῦρον, ἐπεὶ ἑώρα πολλὰ τὰ κρέα, εἰπεῖν· Ἦ καὶ δίδως, φάναι, μοι, ὦ πάππε, ταῦτα πάντα τὰ κρέα, ὅ, τι ἂν βούλωμαι, αὐτοῖς χρῆσθαι; Νὴ Δία, φάναι, ἐγώ γε σοι, ὦ παῖ. Ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον λαβόντα τῶν κρεῶν διαδιδόναι τοῖς ἀμφὶ τὸν πάππον θεραπευταῖς, ἐ-

Quod te, inquit, video, cum panem tetigeris, nulla re manum abstergere : cum vero horum aliquid attigeris, statim ad mantilia manum purgas, quasi moleste admodum feras, quod istis plena fuerit. Ad haec subdidit Astyages ; si ergo ita, fili, sentis, carnibus saltem vescere, quo strenuus adolescens domum redeas. Simulque haec locutus, multas ei tam ferarum quam cicurum animalium carnes adferri jussisse perhibetur. Cyrus autem, cum eam carnium copiam vidisset ; Num, inquit, ave, das mihi has omnes carnes, ut iis pro arbitrio utar ? Profecto, inquit ille, *has* ego tibi *do*, fili. Ibi Cyrum aiunt inter avi ministros acceptas carnes

πιλ'γοντα ἑκάστῳ· σοὶ μὲν τοῦτο, ὅτι προθύμως με ἱππεύειν διδάσκεις· σοὶ δὲ, ὅτι μοι παλτὸν ἔδωκας· (τοῦτο γὰρ νῦν ἔχω·) σοὶ δὲ, ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις· σοὶ δὲ, ὅτι μου τὴν μητέρα τιμᾷς· τοιαῦτα ποιεῖν, ἕως διέδω πάντα, ἃ ἔλαβε, κρέα. Σάκᾳ δὲ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, τῷ οἰνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμῶ, οὐδὲν διδῶς; Ὁ δὲ Σάκας ἄρα καλός τε ὢν ἐτύγχανε, καὶ τιμὴν ἔχων προσάγειν τοὺς δεομένους Ἀστυάγους, καὶ ἀποκωλύειν, οὓς μὴ καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι προσάγειν. Καὶ τὸν Κῦρον ἐπερέσθαι προπετῶς, ὡς ἂν παῖς, μηδέπω ὑποπτήσσων, Διὰ τί δὴ, ὦ πάππε, τοῦτον οὕτω τιμᾷς; Καὶ τὸν Ἀστυάγην σκώψαντα εἰπεῖν, Οὐχ' ὁρᾷς, φάναι, ὡς

---

distribuisse, cum simul haec fere unicuique diceret; Hoc tibi quidem do, quod alacri animo me doces equitare: :ibi hoc, quod paltum mihi dedisti: (nam hoc ego nunc habeo:) tibi vero, quod avo praeclare servis: tibi quoque, quod matrem meam honore prosequeris: atque ita fecisse eum fertur, quoad omnes, quas acceperat, carnes distribuisset. Sacae vero, inquit Astyages, pincernae, quem ego maximo in honore habeo, nihilne das? Sacas autem is et pulcher erat, et eo fungebatur munere, ut eos, quibus Astyage convento opus esset, adduceret, et quos adducere minus opportunum ipsi videtur, arceret. Tum Cyrus, ut puer nihil adhuc veritus, temere interrogavit, Cur, ave, tanto istum in honore habes? Cui Astyages dixit jocabundus, Nonne vides, inquit,

καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ εὐσχημόνως; Οἱ δὲ τῶν βασιλέων τούτων οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνοχοοῦσι, καὶ καθαρίως ἐγχέουσι, καὶ διδόασι, τοῖς τρισὶ δακτύλοις ὀχοῦντες τὴν φιάλην, καὶ προσφέρουσιν, ὡς ἂν ἐνδοῖεν τὸ ἔκπωμα εὐληπτότατα τῷ μέλλοντι πίνειν. Κέλευσον δὴ, φάναι, ὦ πάππε, τῷ Σάκᾳ καὶ ἐμοὶ δοῦναι τὸ ἔκπωμα, ἵνα κἀγὼ καλῶς σοι πιεῖν ἐγχέας, ἀνακτήσομαί σε, ἢν δύνωμαι. Καὶ τὸν κελεῦσαι δοῦναι. Λαβόντα δὲ τὸν Κῦρον, οὕτω μὲν εὖ κλύσαι τὸ ἔκπωμα, ὥσπερ τὸν Σάκαν ἑώρα, οὕτω δὲ στήσαντα τὸ πρόσωπον σπουδαίως, καὶ εὐσχημόνως πως προσενεγκεῖν καὶ ἐνδοῦναι τὴν φιάλην τῷ πάππῳ, ὥστε τῇ μητρὶ καὶ τῷ Ἀστυάγει πολὺν γέλωτα παρασχεῖν. Καὶ αὐτοὶ δὲ τὸν Κῦρον ἐκγελάσαν-

---

quam belle quamque venuste pocillatoris munus obeat? Et horum sane regum pincernae vinum eleganter miscent, et perpolite infundunt, ac tribus digitis phialam vehentes praebent, offeruntque ita, ut hausturo poculum commodissime capiendum porrigant. At ille, jubeto, inquit, ave, Sacam mihi quoque poculum tradere, ut et ipse tibi potum belle miscens te mihi, si possim, conciliem. Atque is dare jussit. Cyrus autem cum accepisset, ita sedulo poculum eluit, quemadmodum Sacam fecisse viderat: jam etiam vultu ita composito, serio venusteque quodammodo phialam avo porrexit [illegible] tradidit, ut multum matri ac Astyagi risum conci-

τα ἀναπηδῆσαι πρὸς τὸν πάππον, καὶ φιλοῦντα ἅμα εἰπεῖν, Ὦ Σάκα, ἀπόλωλας· ἐκβαλῶ σε τῆς τιμῆς· τά τε γὰρ ἄλλα, φάναι, σοῦ κάλλιον οἰνοχοήσω, καὶ οὐκ ἐκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον. (Οἱ γὰρ τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τὴν φιάλην, ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐγχεάμενοι καταῤῥοφοῦσι· τοῦ δὴ, εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς.) Ἐκ τούτου δὴ ὁ Ἀστυάγης ἐπισκώπτων ἔφη, Καὶ τί δὴ, ὦ Κῦρε, τὰ ἄλλα μιμούμενος τὸν Σάκαν, οὐκ ἀπεῤῥόφησας τοῦ οἴνου; Ὅτι, νὴ Δί', ἔφη, ἐδεδοίκειν, μὴ ἐν τῷ κρατῆρι φάρμακα μεμιγμένα εἴη. Καὶ γὰρ, ὅτε εἱστίας σὺ τοὺς φίλους ἐν τοῖς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον

taret. Atque ipse etiam Cyrus effuse ridens ad avum exiliit, simulque eum osculans dixit, Periisti, Saca; ego te de munere dejiciam: nam et in caeteris pincernae officio praeclarius, quam tu, fungar, et vinum non ipse ebibam. Regum enim pincernae, cum phialam tradant, aliquantum vini cyatho ex ea haustum, in sinistram manum infundentes, absorbent; ea quidem de causa, ut, si venenum infuderint, nihil hoc ipsis prosit. Tum vero jocari pergens Astyages inquit, Cur, Cyre, caeteris in rebus Sacam imitans, vinum non absorbuisti? Quod profecto metueram, ait, ne venena essent in cratere mista. Etenim cum tu amicos in natalitiis convivio exceperis, plane deprehendi venenum vobis eum in-

φάρμακα αὐτὸν ὑμῖν ἐγχέαντα. Καὶ πῶς δὴ, ἔφη, σὺ, ὦ παῖ, τοῦτο κατέγνως; Ὅτι, νὴ Δί', ἔφη, ὑμᾶς ἑώρων καὶ ταῖς γνώμαις καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομένους. Πρῶτον μὲν γὰρ, ἃ οὐκ ἐᾶτε ἡμᾶς τοὺς παῖδας ποιεῖν, ταῦτα αὐτοὶ ἐποιεῖτε. Πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐκεκράγειτε, ἐμανθάνετε δὲ οὐδὲ ἓν ἀλλήλων· ᾔδετε δὲ καὶ μάλα γελοίως· οὐκ ἀκροώμενοι δὲ τοῦ ᾄδοντος, ὠμνύετε ᾄδειν ἄριστα. Λέγων δὲ ἕκαστος ὑμῶν τὴν ἑαυτοῦ ῥώμην, ἐπεὶ ἀνασταίητε ὀρχησόμενοι, μὴ ὅπως ὀρχεῖσθαι ἐν ῥυθμῷ, ἀλλ' οὐδ' ὀρθοῦσθαι, ἐδύνασθε. Ἐπελέλησθε δὲ παντάπασι, σύ τε, ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἵ τε ἄλλοι, ὅτι σὺ ἄρχων. Τότε γὰρ δὴ ἔγωγε καὶ πρῶτον κατέμαθον, ὅτι

---

fudisse. At quonam pacto, inquit ille, tu, fili, hoc intellexisti? Quod profecto videbam, inquit, vos et mente et corpore titubare. Primum enim, quae nos pueros facere non sinitis, ea ipsi faciebatis. Nam omnes simul clamabatis, cum vosmet mutuo plane non intelligeretis: quin et ridicule admodum canebatis; et cum eum qui caneret minime audiretis, jurabatis tamen optime canere. Et cum quisque vestrum robur suum praedicaret, postquam saltaturi exsurgebatis, non modo non ad numerum saltare, sed ne erecti quidem stare, poteratis. Eratisque penitus obliti, et tu, quod rex esses, et alii, quod tu *ipsorum* princeps. Et quidem ego tunc primum didici, aequaliter loquendi licentiam hoc utique esse, quod

τοῦτ' ἄρα ἦν ἡ ἰσηγορία, ὃ ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε· οὐδέποτε γοῦν ἐσιωπᾶτε. Καὶ ὁ Ἀστυάγης εἶπεν, Ὁ δὲ σὸς πατὴρ, ὦ παῖ, πίνων οὐ μεθύσκεται; Οὐ μὰ Δί', ἔφη. Ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; Διψῶν παύεται· ἄλλο δὲ κακὸν οὐδὲν πάσχει· οὐ γὰρ, οἶμαι, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ οἰνοχοεῖ. Καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν, Ἀλλὰ τί ποτε σὺ, ὦ παῖ, οὕτω τῷ Σάκᾳ πολεμεῖς; Τὸν δὲ Κῦρον εἰπεῖν, Ὅτι, νὴ Δία, φάναι, μισῶ αὐτόν· πολλάκις γάρ με, πρὸς τὸν πάππον ἐπιθυμοῦντα προσδραμεῖν, οὗτος ὁ μιαρώτατος ἀποκωλύει. Ἀλλὰ ἱκετεύω, φάναι, ὦ πάππε, δός μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτοῦ. Καὶ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν, Καὶ πῶς δὴ ἂν ἄρξαις αὐτοῦ; Καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Στὰς ἂν, ὥσπερ οὗτος, ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ, ἔπειτα, ὁπότε βού-

vos eo tempore faciebatis: nunquam enim tacebatis. Et Astyages ait, At pater tuus, fili, cum bibit, nonne inebriatur? Non profecto, inquit. Quomodo ergo agit? Sitire desinit: nec aliud quidquam mali patitur: non enim, opinor, ave, Sacas ei pocula ministrat. Ibi mater ait, Quid vero causæ est, cur Sacam usque adeo oppugnes? Quoniam profecto, inquit Cyrus, eum odi: nam me sæpius ad avum accurrere percupientem, impurissimus iste prohibet. Sed obsecro te, inquit, ave, da mihi ut triduum ego imperium in ipsum exerceam. Et Astyages ait, Quanam vero ratione ei imperitares? Respondit autem Cyrus, Stans equidem, quemadmodum

λοιτο εἰσιέναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἂν, ὅτι οὔπω δυνατὸν τῷ ἀρίστῳ ἐντυχεῖν· σπουδάζει γὰρ πρός τινας. Εἶθ' ὁπόταν ἥκῃ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἂν, ὅτι λοῦται. Εἰ δὲ πάνυ σπουδάζοι φαγεῖν, εἴποιμ' ἂν, ὅτι παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐστιν· ἕως παρατείναιμι τοῦτον, ὥσπερ οὗτος ἐμὲ παρατείνει, ἀπὸ σοῦ κωλύων. Τοιαύτας μὲν αὐτοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ· τὰς δὲ ἡμέρας, εἴ τινος αἴσθοιτο δεόμενον ἢ τὸν πάππον, ἢ τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφὸν, χαλεπὸν ἦν ἄλλον φθάσαι τοῦτο ποιήσαντα· ὅ, τι γὰρ δύναιτο ὁ Κῦρος, ὑπερέχαιρεν αὐτοῖς χαριζόμενος.

Ἐπεὶ δὲ ἡ Μανδάνη παρεσκευάζετο ὡς ἀπιοῦσα πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐδεῖτο αὐτῆς ὁ Ἀστυάγης καταλιπεῖν τὸν Κῦρον. Ἡ δὲ

iste, in aditu, deinde ubi ad prandium vellet ingredi, dicerem, nondum fieri posse ut prandio interesset: nam cum quibusdam de seriis rebus agit. Post ubi ad cœnam veniret, dicerem, quod lavatur. Sin magno edendi desiderio teneretur, dicerem, eum esse apud mulieres; donec hunc ego ita cruciém, ut ipse me cruciat, ab aditu ad te prohibens. Talia quidem illis oblectamenta in cœna præbebat: interdiu vero, si qua re aut avum aut avunculum indigere perciperet, haud facile erat ut aliorum quisquam in ea peragenda ipsum anteverteret: mirifice enim lætabatur Cyrus, si qua in re eis gratificari posset.

At cum jam Mandane reditum ad virum suum pararet, orabat eam Astyages, Cyrum

ἀπεκρίνατο, ὅτι βούλοιτο μὲν ἂν ἅπαντα τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι, ἄκοντα μέντοι τὸν παῖδα χαλεπὸν νομίζοι εἶναι καταλιπεῖν. Ἔνθα δὴ ὁ Ἀστυάγης λέγει πρὸς τὸν Κῦρον, Ὦ παῖ, ἢν μένῃς παρ' ἐμοὶ, πρῶτον μὲν τῆς παρ' ἐμὲ εἰσόδου σοὶ οὐ Σάκας ἄρξει, ἀλλ', ὁπόταν βούλῃ εἰσιέναι ὡς ἐμὲ, ἐπί σοι ἔσται· καὶ χάριν σοὶ, ἔφη, μᾶλλον εἴσομαι, ὅσῳ ἂν πλεονάκις εἰσίῃς ὡς ἐμέ. Ἔπειτα δὲ, ἵπποις τοῖς ἐμοῖς χρήσῃ, καὶ ἄλλοις, ὁπόσοις ἂν βούλῃ· καὶ ὅταν ἀπίῃς, ἔχων ἄπει, οὓς ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς. Ἔπειτα δὲ, ἐν τῷ δείπνῳ, ἐπὶ τὸ μετρίως σοὶ δοκοῦν ἔχειν, ὁποίαν ἂν βούλῃ ὁδὸν πορεύσῃ. Ἔπειτα, τά τε νῦν ὄντα ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία δίδωμί σοι, καὶ ἄλλα

---

ut relinqueret. Ea vero respondit, se velle quidem patri in omnibus gratificari, veruntamen difficile esse existimare, puerum invitum relinquere. Tum vero ad Cyrum ait Astyages, O fili, si apud me manseris, primum quidem in me adeundo Sacas tibi non imperabit, sed in tua erit potestate, ad me, quandocunque volueris, accedere; et quo sæpius accesseris, eo majorem, inquit, tibi gratiam habebo. Deinde, equis meis uteris, et aliis quotcunque volueris; et cum abibis, duces tecum quos ipse volueris. Insuper vero, in cœna, ad id quod intra mediocritatem consistere tibi videbitur, quamcunque libebit viam tenebis. Præterea, et quæ nunc in hortis sunt feras tibi do, et alias cujusque generis colligam, quas

παντοδαπὰ συλλέξω, ἃ σὺ, ἐπειδὰν τάχιστα ἱππεύειν μάθῃς, διώξῃ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων καταβαλεῖς, ὥσπερ οἱ μεγάλοι ἄνδρες. Καὶ παῖδας δέ σοι ἐγὼ συμπαίστορας παρέξω· καὶ ἄλλα, ὅσα ἂν βούλῃ, λέγων πρὸς ἐμὲ, οὐκ ἀτυχήσεις. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀστυάγης, ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον, πότερα βούλοιτο μένειν, ἢ ἀπιέναι. Ὁ δὲ οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν, ὅτι μένειν βούλοιτο. Ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς μητρὸς, διὰ τί, εἰπεῖν λέγεται· Ὅτι οἴκοι μὲν τῶν ἡλίκων καὶ εἰμὶ καὶ δοκῶ κράτιστος εἶναι, ὦ μῆτερ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων· ἐνταῦθα δὲ εὖ οἶδα, ὅτι ἱππεύων ἥττων εἰμὶ τῶν ἡλίκων· καὶ τοῦτο, εὖ ἴσθι, ἔφη, ὦ μῆτερ,

---

tu, cum primum equitare didiceris, agitabis, et tum sagittis tum jaculis, quemadmodum grandes viri consuevere, prosternes. Collusores porro tibi pueros præbebo; et alia quæcunque mihi velle te dixeris, nunquam non impetrabis. Hæc cum dixisset Astyages, interrogavit Cyrum mater, manere ne vellet, an abire. Hic autem nihil cunctatus est, sed celeriter, velle se manere, respondit. Rursus vero a matre interrogatus, quamobrem; dixisse perhibetur, Quoniam domi quidem, mater, æqualium et sum et videor esse præstantissimus, sive sagittis sive jaculis mittendis: hic autem probe novi me meis æqualibus equitando inferiorem esse, id quod, certo scias, mater, ait, me vehementer torquet. Quod si me hic

ὅτι ἐμὲ πάνυ ἀνιᾷ. Ἢν δέ με καταλίπῃς ἐνθάδε, καὶ μάθω ἱππεύειν, ὅταν μὲν ἐν Πέρσαις ὦ, οἶμαί σοι ἐκείνους τοὺς ἀγαθοὺς τὰ πεζικὰ ῥᾳδίως νικήσειν· ὅταν δὲ εἰς Μήδους ἔλθω ἐνθάδε, πειράσομαι τῷ πάππῳ, ἀγαθῶν ἱππέων κράτιστος ὢν ἱππεὺς, συμμαχεῖν αὐτῷ. Τὴν δὲ μητέρα εἰπεῖν, Τὴν δὲ δικαιοσύνην, ὦ παῖ, πῶς μαθήσῃ ἐνθάδε, ἐκεῖ ὄντων σοὶ τῶν διδασκάλων; Καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Ἀλλ', ὦ μῆτερ, ἀκριβῶς ταύτην γε οἶδα. Πῶς σὺ οἶσθα, εἰπεῖν τὴν Μανδάνην; Ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με, ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. Καί τοι, φάναι, ἐπὶ μιᾷ δή ποτε δίκῃ πληγὰς ἔλαβον, ὡς οὐκ ὀρθῶς δικάσας.

---

reliqueris, et equitare didicero, cum quidem apud Persas fuero, puto me illos pedestrium certaminum peritos facile superaturum: cum vero huc ad Medos venero, bonorum equitum factus præstantissimus eques, avo auxilia ferre conabor. At justitiam, inquit mater, quomodo hic, fili, addisces, cum tui illinc sint magistri? Respondituque Cyrus, Equidem hanc, mater, accurate calleo. Qui id tibi cognitum est? inquit Mandane. Quoniam me magister, ait, ut qui justitiam perfecte jam tenerem, vel aliis me judicem constituit. Atque adeo, inquit, quadam aliquando in lite plagas accepi, utpote qui minus recte judicassem. Erat autem causa hujusmodi: Puer grandis, qui parvam habebat tunicam, alium parvum puer-

9 Ἦν δὲ ἡ δίκη τοιάδε· Παῖς μέγας, μικρὸν ἔχων χιτῶνα, ἕτερον παῖδα μικρὸν, μέγαν ἔχοντα χιτῶνα, ἐκδύσας αὐτὸν, τὸν μὲν ἑαυτοῦ ἐκεῖνον ἠμφίεσε, τὸν δὲ ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ. Ἔγωγ' οὖν τούτοις δικάζων, ἔγνων, βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἁρμόζοντα ἑκάτερον χιτῶνα ἔχειν. Ἐν δὲ τούτῳ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέγων, ὅτι, ὁπότε μὲν καταςταθείην τοῦ ἁρμόττοντος κριτὴς, οὕτω δέοι ποιεῖν· ὁπότε δὲ κρῖναι δέοι, ὁποτέρου ὁ χιτὼν εἴη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι, τίς κτῆσις δικαία ἐστι· πότερα τὸν βίᾳ ἀφελόμενον ἔχειν, ἢ τὸν ποιησάμενον, ἢ πριάμενον κεκτῆσθαι. Ἔπειτα δὲ ἔφη, τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον εἶναι· τὸ δὲ ἄνομον, βίαιον. Σὺν τῷ νόμῳ

---

um, cui magna erat tunica, exuit; ac suam quidem illi circumdedit, illius autem ipse vestem induit. Ego igitur horum causam judicans, statui ambobus esse melius, ut uterque tunicam sibi congruentem haberet. At hic me verberavit magister, qui diceret ita faciendum esse, siquando de eo quod congrueret judex essem constitutus: cum vero judicandum fuerit, utrius esset tunica, hoc, inquit, considerandum esset, quæ possessio justa sit; utrum ut is qui vi abstulit haberet, an qui a se factum, emptamve possideret. Deinde subjiciebat id esse justum, quod legibus constitutum esset; quod vero contra leges, violentum. Quare secundum legem jubebat sententiam semper esse a judice ferendam. Ita ego sane, ma-

οὖν ἐκέλευεν ἀεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι. Οὕτως ἐγώ σοι, ἔφη, ὦ μῆτερ, τάγε δίκαια παντάπασιν ἤδη ἀκριβῶ· ἢν δέ τι ἄρα προσδέωμαι, ὁ πάππος μὲ, ἔφη, οὗτος ἐπιδιδάξει. Ἀλλ' οὐ ταυτὰ, ἔφη, ω παῖ, παρά τε τῷ πάππῳ δίκαια καὶ ἐν Πέρσαις ὁμολογεῖται. Οὗτος μὲν γὰρ τῶν ἐν Μήδοις πάντων δεσπότην ἑαυτὸν πεποίηκεν· ἐν Πέρσαις δὲ, τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. Καὶ ὁ σὸς πρῶτος πατὴρ τεταγμένα μὲν ποιεῖ, ἃ ποιεῖ τῇ πόλει· τεταγμένα δὲ λαμβάνει· μέτρον δὲ αὐτῷ οὐχ ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ὁ νόμος ἐστίν. Ὅπως οὖν μὴ ἀπολῇ μαστιγούμενος, ἐπειδὰν οἴκοι εἴης, ἂν, παρὰ τούτου μαθὼν, ἥκης ἀντὶ τοῦ βασιλικοῦ

ter, ait, jura omnino accurate calleo: quod si quid forte præterea mihi opus fuerit, avus, inquit, hic meus id me insuper docebit. Atqui, fili, inquit, non eadem justitiæ ratio apud avum et apud Persas est consensu pari recepta. Hic enim omnium apud Medos se dominum constituit; apud Persas vero id justum ducitur, æquo ut quisque jure cum cæteris vivat. Ac tuus adeo pater primus ex præscripto præstat, quæ præstat civitati; præscripta etiam accipit: ac norma ei, non animi libido, sed lex est. *Cave igitur*, ne flagris cæsus, pereas, cum domi fueris, si redeas, pro regia, tyrannicam disciplinam ab hoc edoctus, cujus quidem *disciplinæ* hoc proprium est, ut statuat, plus oportere unum quam alios omnes habere. At

τὸ τυραννικὸν, ἐν ᾧ ἐστι τὸ πλέον οἴεσθαι χρῆναι ἁπάντων ἔχειν. Ἀλλ' ὅγε σὸς πατὴρ, εἶπεν ὁ Κῦρος, δεινότερός ἐστιν, ὦ μῆτερ, διδάσκειν, μεῖον ἢ πλεῖον ἔχειν. Ἦ οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ Μήδους ἅπαντας δεδίδαχεν ἑαυτοῦ μεῖον ἔχειν; Ὥστε θάρσει, ὡς ὁ σός γε πατὴρ οὔτε ἄλλον οὐδένα οὔτ' ἐμὲ διδάξας πλεονεκτεῖν ἀποπέμψεται.

δ'. Τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ Κῦρος· τέλος δὲ, ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμενε, καὶ αὐτοῦ ἐτρέφετο. Καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συνεκέκρατο, ὥστε οἰκείως διακεῖσθαι· ταχὺ δὲ τοὺς πατέρας αὐτῶν ἀνήρτητο, προσιὼν, καὶ ἔνδηλος ὢν, ὅτι ἠσπάζετο αὐτῶν τοὺς υἱεῖς· ὥστε καὶ, εἴ τι τοῦ

---

iste certe pater tuus, inquit Cyrus, aptior est omnino, mater, ad docendum ut minus, quam ut plus, quis habeat. Annon vides, ait, eum Medos omnes minus habere docuisse quam se? Quare noli metuere, ne pater hicce tuus vel me, vel alium quenquam ita edoctum a se dimittat, ut plura, quam alii, possidere studeat.

4. Hujusmodi quidem multa loquebatur Cyrus: tandemque, mater abiit, remansit Cyrus, ibique educabatur. Et quidem in æqualium suorum consuetudinem brevi se insinuavit ita, ut familiariter iis uteretur; brevique sibi eorum patres cum visendo devinxit, tum manifeste ostendendo se filios eorum valde diligere; adeo ut si qua in re regis ope indigerent, filios Cyrum rogare juberent,

βασιλέως δέοιντο, τοὺς παῖδας ἐκέλευον Κύρου δεῖσθαι, διαπράξασθαι σφίσιν. Ὁ δὲ Κῦρος, ὅ, τι δέοιντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν, περὶ παντὸς ἐποιεῖτο διαπράττεσθαι. Καὶ ὁ Ἀστυάγης δὲ, ὅ, τι δέοιτο αὐτοῦ ὁ Κῦρος, οὐδὲν ἐδύνατο ἀντιλέγειν, μὴ οὐ χαρίζεσθαι. Καὶ γὰρ, ἀσθενήσαντος αὐτοῦ, οὐδέποτε ἀπέλειπε τὸν πάππον, οὐδὲ κλαίων ποτὲ ἐπαύετο· δῆλός τε ἦν πᾶσιν, ὅτι ὑπερεφοβεῖτο, μή οἱ ὁ πάππος ἀποθάνοι. Καὶ γὰρ ἐκ νυκτὸς εἴ τινος δέοιτο Ἀστυάγης, πρῶτος ᾔσθάνετο Κῦρος, καὶ πάντων ἀοκνότατα ἀνεπήδα ὑπηρετήσων, ὅ, τι οἴοιτο χαριεῖσθαι· ὥστε παντάπασιν ἀνεκτήσατο τὸν Ἀστυάγην.

Καὶ ἦν μὲν ἴσως ὁ Κῦρος πολυλογώτερος,

---

ut id sibi conficeret. Cyrus autem, quicquid eum rogarent pueri, pro humanitate sua gloriaeque cupiditate, illud supra omnia spectabat, ut effectum daret. Atque Astyages ipse, quicquid ab eo Cyrus peteret, recusare nihil poterat, quo minus ei gratificaretur. Etenim cum aegrotarat, nunquam ab avo discedebat, neque plorare unquam desinebat: ac palam omnibus indicavit se valde pertimescere, ne moreretur avus. Noctu enim si qua re Astyages indigeret, primus sentiebat Cyrus, et omnium impigerrimus exiliebat subministraturus omnia quae grata fore putaret: adeo ut Astyagem penitus sibi devinxerit.

Et erat quidem Cyrus paulo

ἅμα μὲν διὰ τὴν παιδείαν, ὅτι ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ διδόναι λόγον, ὧν ἐποίει, καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων, ὁπότε δικάζοι· ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ φιλομαθὴς εἶναι, πολλὰ μὲν αὐτὸς ἀεὶ τοὺς παρόντας ἀνηρώτα, πῶς ἔχοντα τυγχάνοι· καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτῷτο, διὰ τὸ ἀγχίνους εἶναι, ταχὺ ἀπεκρίνετο· ὥστε ἐκ πάντων τούτων ἡ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ. Ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώμασιν, ὅσοι νέοι ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεταί τι νεαρὸν αὐτοῖς, ὃ κατηγορεῖ τὴν ὀλιγοετίαν· οὕτω καὶ Κύρου ἐκ τῆς πολυλογίας οὐ θράσος διεφαίνετο, ἀλλ' ἁπλότης τις καὶ φιλοστοργία· ὥστ' ἐπεθύμει ἄν τις ἔτι πλείω ἀκούειν αὐτοῦ, ἢ σιωπῶντι παρεῖναι.

---

fortasse loquacior, partim ob institutionem, quod a magistro et eorum quae fecerat rationem reddere cogeretur, et ab aliis accipere, quoties jus diceret; partim quod, cum discendi studiosus esset, de multis ipse rebus solebat eos, quibuscum erat, interrogare, quomodo se haberent; et ad ea quaecunque alii ab ipso quaererent, ob ingenii acumen, continuo respondebat: ita ut ex his omnibus loquacitas ei colligeretur. Sed quemadmodum in corporibus, quotquot in adolescentia grandes facti sunt, apparet tamen in iis juvenile quiddam, quod annorum paucitatem arguit; ita quoque ex Cyri loquacitate non audacia perlucebat, sed simplicitas et magna quaedam ad amorem propensio: ut ex eo quis plura adhuc audire

Ὡς δὲ προῆγεν ὁ χρόνος αὐτὸν, σὺν τῷ μεγέθει, εἰς ὥραν τοῦ πρόσηβον γενέσθαι, ἐν τούτῳ δὴ τοῖς μὲν λόγοις βραχυτέροις ἐχρῆτο, καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρᾳ· αἰδοῦς δὲ ἐνεπίμπλατο, ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι, ὁπότε συντυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις· καὶ τὸ σκυλακῶδες, τὸ πᾶσιν (ὁμοίως) προσπίπτειν, οὐκέθ' ὁμοίως προπετῶς εἶχεν. Οὕτω δὴ ἡσυχαίτερος μὲν ἦν, ἐν δὲ ταῖς συνουσίαις πάμπαν ἐπίχαρις. Καὶ γὰρ ὅσα διαγωνίζονται πολλάκις ἥλικες πρὸς ἀλλήλους, οὐχ, ἃ κρείττων ᾔδει ὢν, ταῦτα προὐκαλεῖτο τοὺς συνόντας, ἀλλ', ἅπερ εὖ ᾔδει ἑαυτὸν ἥττονα ὄντα, ταῦτα ἐξῆρχε, φάσκων κάλλιον αὐτῶν ποιήσειν· καὶ κατῆρχεν ἤδη ἀναπηδῶν ἐπὶ τοὺς

---

magis optaret, quam tacenti ade se. Postquam vero tempus eum, una cum aucta corporis mole, ad aetatem produxerat, qua pubertatem jam attingeret, tum paucioribus quidem verbis, voceque sedatiori utebatur; atque verecundiae adeo plenus erat, ut etiam erubesceret, cum obvius fieret senioribus. nec jam amplius catulorum illum morem, quo nempe omnibus similiter assultando solent alludere, temere itidem retinuit. Atque ita quietior sane fiebat, at in congressibus omnino pergratus. Nam quaecunque inter aequales saepenumero solent esse certamina, in his non ad ea socios suos provocabat, quae se melius tenere noverat, sed in quibus se inferiorem esse certo sciret, eorum auctor erat,

ἵππους ἢ διακοντιούμενος ἢ διατοξευσόμενος ἀπὸ τῶν ἵππων, οὔπω πάνυ ἔποχος ὤν· ἡττώμενος δὲ, αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ μάλιστα ἐγέλα. Ὡς δ' οὐκ ἀπεδίδρασκεν, ἐκ τοῦ ἡττᾶσθαι, εἰς τὸ μὴ ποιεῖν, ἃ ἡττῷτο, ἀλλ' ἐκαλινδεῖτο ἐν τῷ πειρᾶσθαι αὖθις βέλτιον ποιεῖν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκετο τῇ ἱππικῇ τοῖς ἡλικιώταις· ταχὺ δὲ παρῄει, διὰ τὸ ἐρᾷν τοῦ ἔργου· ταχὺ δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει, διώκων καὶ βάλλων καὶ κατακαίνων· ὥστε ὁ Ἀστυάγης οὐκέτ' εἶχεν αὐτῷ συλλέγειν θηρία. Καὶ ὁ Κῦρος, αἰσθόμενος, ὅτι βουλόμενος οὐ δύναιτό οἱ ζῶντα παρέχειν, πολλάκις ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, Ὦ πάππε, τί σε δεῖ θηρία ζητοῦντα πράγματα ἔχειν; Ἀλλ'

---

se melius illis facturum inquiens: jamque adeo in equos insilire incipiebat, vel jacula, vel sagittas ex equis emissurus, cum necdum equo apte insidere admodum sciret: quod si vinceretur, ipse sibi plurimum ridens illudebat. Et cum, propterea quod superaretur, haudquaquam defugeret ea agere in quibus fuerat inferior, sed assidue in experiendo versaretur, si rursus posset eadem peritius facere, brevi quidem assequutus est, ut equitando par esset aequalibus; brevi etiam, ob rei studium, a tergo *eosdem* reliquit: brevi denique feras quae in hortis erant, persequendo, feriendo, interimendo confecit; ita ut Astyages unde feras ei colligeret amplius non haberet. Cyrus autem cum sensisset, non posse *avum*,

ἢν ἐμὲ ἐκπέμπῃς ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θείῳ, νομιῶ, ὅσα ἂν ἴδω θηρία, ἐμοὶ ταῦτα τρέφεσθαι. Ἐπιθυμῶν δὲ σφόδρα ἐξιέναι ἐπὶ τὴν θήραν, οὐκέθ᾽ ὁμοίως λιπαρεῖν ἐδύνατο, ὥσπερ παῖς ὤν, ἀλλ᾽ ὀκνηρότερον προσῄει. Καὶ ἃ πρόσθεν τῷ Σάκᾳ ἐμέμφετο, ὅτι οὐ παρίει αὐτὸν πρὸς τὸν πάππον, αὐτὸς ἤδη Σάκας ἑαυτῷ ἐγίγνετο· οὐ γὰρ προσῄει, εἰ μὴ προΐδοι, εἰ καιρὸς εἴη· καὶ τοῦ Σάκα ἐδεῖτο πάντως σημαίνειν αὐτῷ, ὁπότε ἐν καιρῷ εἴη εἰσιέναι, καὶ ὁπότε οὐκ ἐν καιρῷ· ὥστε ὁ Σάκας ἤδη ὑπερεφίλει αὐτὸν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

Ἐπεὶ δ᾽ οὖν ἔγνω ὁ Ἀστυάγης σφόδρα αὐτὸν ἐπιθυμοῦντα τῆς ἔξω θήρας, ἐκπέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θείῳ, καὶ φύλακας συμπέμπει

---

tametsi cuperet, vivas sibi feras praebere, *ita* eum saepe alloquebatur, Quid opus est, ave, tibi molestiam in conquirendis feris creari? Si modo me cum avunculo venatum emiseris, putaverim, quascunque feras videro, eas te mihi alere. Cum autem vehementer cuperet ad venationem egredi, non amplius ita, ut cum puer esset, efflagitare poterat, sed cunctantius avum adibat. Et quae antea Sacae vitio vertebat, quod eum ad avum non admitteret, in iis jam sibi ipse fiebat Sacas; non enim adibat, nisi praevidisset, an esset tempestivum: Sacamque rogabat, omnino sibi significaret, quando accedendi tempus opportunum esset, et quando non esset: itaque jam Sacas eum, perinde atque omnes alii, mirifice diligebat.

ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους, ὅπως ἀπὸ τῶν δυσχωρίων φυλάττοιεν αὐτὸν, καὶ εἰ τῶν ἀγρίων τὶ φανείη θηρίων. Ὁ οὖν Κῦρος τῶν ἑπομένων προθύμως ἐπυνθάνετο, ὁποίοις οὐ χρὴ θηρίοις πελάζειν, καὶ ὁποῖα χρὴ θαῤῥοῦντα διώκειν. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι ἄρκτοι τε πολλοὺς ἤδη πλησιάσαντας διέφθειραν, καὶ λέοντες καὶ κάπροι καὶ παρδάλεις· αἱ δὲ ἔλαφοι, καὶ δορκάδες, καὶ οἱ ἄγριοι ὄϊες, καὶ οἱ ὄνοι οἱ ἄγριοι, ἀσινεῖς εἰσιν. Ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο, τὰς δυσχωρίας ὅτι δέοι φυλάττεσθαι οὐδὲν ἧττον, ἢ τὰ θηρία· πολλοὺς γὰρ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις κατακρημνισθῆναι. Καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα πάντα ἐμάνθανε προθύμως· ὡς δὲ εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων ἐπιλαθόμενος, ὧν

Postquam igitur cognovit Astyages vehementer eum extra hortorum septa venari cupere, emittit eum una cum avunculo, et custodes simul mittit in equis aetate provectiores, qui eum a locis impeditis servarent, atque a ferocioribus bestiis, si qua appareret. Cyrus igitur alacri animo comites percunctatus est, quibusnam feris appropinquandum non esset, quasve oporteret audacter insequi. Hi autem dicebant, ursos complures olim qui propius ad eos accesserant, dilaniasse, itemque leones et apros et pardos: cervas autem, et capreas, et oves silvestres, et asinos silvestres, nihil nocere. Addebant et illud, impedita loca nihilo minus quam bestias esse cavenda; multos enim aliquando una cum ipsis equis per praerup-

ἤκουσεν, ἐδίωκεν, οὐδὲν ἄλλο ὁρῶν, ἢ ὅποι ἔφευγε. Καί πως διαπηδῶν αὐτῷ ὁ ἵππος πίπτει εἰς γόνατα, καὶ μικροῦ κἀκεῖνον ἐξετραχήλισεν· οὐ μὴν ἀλλ' ἐπέμεινεν ὁ Κῦρος μόλις πως, καὶ ὁ ἵππος ἐξανέστη. Ὡς δὲ εἰς τὸ πεδίον ἦλθεν, ἀκοντίσας καταβάλλει τὴν ἔλαφον, καλόν τι χρῆμα καὶ μέγα. Καὶ ὁ μὲν δὴ ὑπερέχαιρεν· οἱ δὲ φύλακες προσελάσαντες, ἐλοιδόρουν αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, εἰς οἷον κίνδυνον ἔλθοι, καὶ ἔφασαν, κατερεῖν αὐτοῦ τῷ πάππῳ. Ὁ οὖν Κῦρος εἱστήκει, καταβεβηκὼς, καὶ ἀκούων ταῦτα ἠνιᾶτο. Ὡς δ' ᾔσθετο κραυγῆς, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν ἵππον, ὥσπερ ἐνθουσιῶν· καὶ ὡς εἶδεν ἐκ τοῦ ἐναντίου κάπρον προσφερόμενον, ἀντίος ἐλαύνει· καὶ

---

ta loca præcipites corruisse. Hæc sane Cyrus omnia prompte discebat: ut vero cervam exilientem vidisset, oblitus omnium quæ audierat, insequebatur, nihil aliud spectans, quam quo fugeret. At equus ejus nescio quomodo prosiliens concidit in genua, parumque abfuit quin et illum de collo præcipitarit: verum enimvero Cyrus cum quadam difficultate inhæsit, et equus exsurrexit. Postquam autem in planitiem venit, cervam jaculo vibrato sternit, pulchram sane bestiam magnamque. Ipse igitur gaudio exsiliebat: at custodes, cum adequitassent, eum objurgabant, indicabantque quantum in periculum devenisset: et ad avum rem se delaturos aiebant. Itaque Cyrus, cum ex equo descendisset, constitit, et hæc au-

διατεινάμενος εὐστόχως, βάλλει εἰς τὸ μέτωπον, καὶ κατέσχε τὸν κάπρον. Ἐνταῦθα μέντοι ἤδη καὶ ὁ θεῖος αὐτῷ ἐλοιδορεῖτο, τὴν θρασύτητα ὁρῶν. Ὁ δ' αὐτοῦ λοιδορουμένου ὅμως ἐδεῖτο, ὅσα αὐτὸς ἔλαβε, ταῦτα ἐᾶσαι αὐτὸν δοῦναι εἰσκομίσαντα τῷ πάππῳ. Τὸν δὲ θεῖον εἰπεῖν φασὶν, Ἀλλ' ἢν αἴσθηται, ὅτι ἐδίωκες, οὐ σοὶ μόνον λοιδορήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐμοὶ, ὅτι σε εἴων. Κἂν βούληται, φάναι αὐτὸν, μαστιγωσάτω, ἐπειδάν γε ἐγὼ δῶ αὐτῷ. Καὶ σύ γε, εἰ βούλει, ἔφη, ὦ θεῖε, τιμωρησάμενος, ὅ, τι βούλει, τοῦτο ὅμως χάρισαί μοι. Καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι τελευτῶν εἶπε, Ποίει ὅπως βούλει· σὺ γὰρ νῦν γε ἡμῶν ἔοικας βασιλεὺς εἶναι. Οὕτω δὴ ὁ

---

diens angebatur. Sed ubi clamorem exaudisset, in equum rursus, entheo tanquam furore actus, insiliit: et cum primum aprum ex adverso irruentem cerneret, obviam equum incitat; jaculoque perite contorto, frontem ferit, aprumque prostravit. Ibi vero eum avunculus etiam, visa ejus audacia, reprehendit. At ille tamen ab eo ita reprehendente petiit, ut quæcunque ipse cepisset *animalia*, ad avum afferre ac ei dare se permitteret. Avunculum autem dixisse ferunt, At si te *hæc* insequutum esse sentiat, non te solum, sed me etiam, qui permiserim, objurgabit. Etiam verberet, inquit ille, siquidem ita volet, postquam hæc ei dederim. Quin tu quoque, ait, avuncule, si libet, quodvis supplicium de me

Κῦρος εἰσκομίσας τὰ θηρία, ἐδίδου τε τῷ πάππῳ, καὶ ἔλεγεν, ὅτι αὐτὸς ταῦτα θηράσειεν ἐκείνῳ. Καὶ τὰ ἀκόντια ἐδείκνυε μὲν οὔ, κατέθηκε δὲ ἡματωμένα, ὅπου ᾤετο τὸν πάππον ὄψεσθαι. Ὁ δὲ Ἀστυάγης ἄρα εἶπεν, Ἀλλ', ὦ παῖ, δέχομαι μὲν ἔγωγε ἡδέως, ὅσα σὺ δίδως· οὐ μέντοι δέομαί γε τούτων οὐδενὸς, ὥστε σὲ κινδυνεύειν. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη· Εἰ τοίνυν μὴ σὺ δέῃ, ἱκετεύω, ὦ πάππε, ἐμοὶ δὸς αὐτὰ, ὅπως ἐγὼ διαδῶ τοῖς ἡλικιώταις. Ἀλλ', ὦ παῖ, ἔφη ὁ Ἀστυάγης, καὶ ταῦτα λαβὼν διαδίδου, ὅτῳ σὺ βούλει, καὶ τῶν ἄλλων ὁπόσα ἐθέλεις. Καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν, ἐδίδου τε ἄρα τοῖς παισὶ, καὶ ἅμα ἔλεγεν·

---

sumito, modo hoc mihi gratificeris. Et Cyaxares sane tandem inquit, Ut voles, facito: quippe tu jam quidem rex noster esse videris. Atque ita Cyrus, illatis feris, et dabat avo, et se has illi venatum esse dicebat. Jacula vero non ille quidem ostendebat, cruenta tamen ibi deposuerat, ubi avum ea visurum putabat. Astyages autem inquit, Libenter equidem, fili, accipio, quaecunque mihi donas; sed horum tamen nullius sic egeo, ut tibi *propterea* periculum adeundum sit. Et Cyrus ait, Si ergo tu non eges, obsecro te, ave, ea mihi da, ut inter aequales distribuam. Sume vero, fili, respondit Astyages, et haec, et ex aliis quaecunque volueris, et inter quos tibi visum fuerit distribue. Itaque Cyrus ea sumpta et pueris dabat, et simul dicebat;

Ὦ παῖδες, ὡς ἄρα ἐφλυαροῦμεν, ὅτε τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἐθηρῶμεν· ὅμοιον γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, οἷόνπερ εἴ τις δεδεμένα ζῶα θηρῴη. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐν μικρῷ χωρίῳ ἦν· ἔπειτα καὶ μικρὰ καὶ λεπτὰ καὶ ψωραλέα· καὶ τὸ μὲν αὐτῶν, χωλὸν ἦν, τὸ δὲ, κολοβόν· τὰ δ' ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι θηρία ὡς μὲν καλὰ, ὡς δὲ μεγάλα, ὡς δὲ λιπαρὰ ἐφαίνετο. Καὶ αἱ μὲν ἔλαφοι, ὥσπερ πτηναὶ, ἥλλοντο πρὸς τὸν οὐρανόν· οἱ δὲ κάπροι, ὥσπερ τοὺς ἄνδρας φασὶ τοὺς ἀνδρείους, ὁμόσε ἐφέροντο· ὑπὸ δὲ τῆς πλατύτητος οὐδὲ ἁμαρτεῖν οἷόν τε ἦν αὐτῶν· καλλίω δὴ, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ καὶ τεθνηκότα ταῦτα εἶναι, ἢ ζῶντα ἐκεῖνα τὰ περιῳκοδομημένα. Ἀλλὰ ἄρα ἂν,

---

O pueri, ut certe nugabamur, cum feras illas in septis hortorum venaremur: simile enim mihi quidem esse videtur, quemadmodum si quis ligata animalia venaretur. Primum enim in angusto erant loco; deinde tenues et scabiosae: et alia quidem earum clauda erat, alia mutila. Sed quae in montibus ferae sunt et pratis, quam sunt pulchrae, quam magnae, quam nitidae visae! Atque cervae quidem, tanquam volucres, ad coelum saltu tollebantur: apri vero quemadmodum fortes viros *facere* dicunt, adversi prope ferebantur: et prae latitudine fieri non posset, ut ab iis aberrares: pulchriores denique, ait, mihi quidem hae *bestiae* videntur esse vel mortuae, quam vivae illae septis inclusae. Num vero, inquit,

ἔφη, ἀφεῖεν καὶ ὑμᾶς οἱ πατέρες ἐπὶ τὴν θήραν; Καὶ ῥᾳδίως γ' ἄν, ἔφασαν, εἰ Ἀστυάγης κελεύοι. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε· Τίς ἂν οὖν ὑμῶν πρὸς Ἀστυάγην μνησθείη; Τίς γὰρ ἄν, ἔφασαν, σοῦ γε ἱκανώτερος πεῖσαι; Ἀλλὰ μὰ τὴν Ἥραν, ἔφη, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ', ὅστις ἄνθρωπος γεγένημαι· οὐδὲ γὰρ οἷός τ' εἰμὶ λέγειν ἔγωγε, οὐδ' ἀναβλέπειν πρὸς τὸν πάππον ἐκ τοῦ ἴσου ἔτι δύναμαι. Ἢν δὲ τοσοῦτον ἐπιδιδῶ, δέδοικα, ἔφη, μὴ παντάπασι βλάξ τις καὶ ἠλίθιος γένωμαι. Παιδάριον δὲ ὤν, δεινότατος λαλεῖν ἐδόκουν εἶναι. Καὶ οἱ παῖδες εἶπον, Πονηρὸν λέγεις τὸ πρᾶγμα, εἰ μηδὲ ὑπὲρ ἡμῶν, ἄν τι δέῃ, δυνήσει πράττειν, ἀλλ' ἄλλου τινὸς ἡμᾶς τὸ ἐπὶ σοὶ ἀνάγκη ἔσται δεῖσθαι.

---

vos etiam parentes venatum ire permitterent? Et facile quidem, aiunt illi, si Astyages jubeat. Et Cyrus inquit, Quis igitur vestri apud Astyagem mentionem fecerit? Quisnam, dixerunt illi, magis ad persuadendum te fuerit idoneus? At profecto, inquit, ego quidem qui homo factus sim nescio: neque enim avum alloqui possum, neque jam amplius ex aequo quasi jure respicere. Quod si tantum pudori *huic meo* accesserit, vereor, inquit, ne hebes fatuusque omnino fiam. At puerulus cum essem, in loquendo acerrimus esse videbar. Tum dicebant pueri, Male comparatam rem narras, si ne nostra quidem causa, ubi quid opus fuerit, quicquam agere poteris, sed, quod in te est, id nobis ab alio quodam

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐδήχθη· καὶ σιγῇ ἀπελθὼν, διακελευσάμενος ἑαυτῷ τολμᾷν, εἰσῆλθεν, ἐπιβουλεύσας, ὅπως ἂν ἀλυπότατα εἴποι πρὸς τὸν πάππον, καὶ διαπράξειεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶν, ὧν ἐδέοντο. Ἤρξατο οὖν ὧδε·

Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ πάππε, ἥν τις ἀποδράσῃ τῶν οἰκετῶν σε, καὶ λάβῃς αὐτὸν, τί αὐτῷ χρῇ; Τί δὴ ἄλλο, ἔφη, ἢ δήσας αὐτὸν ἐργάζεσθαι ἀναγκάζω; Ἢν δὲ αὐτόματός σοι πάλιν ἐπέλθῃ, πῶς ποιεῖς; Τί δὲ, ἔφη, ἢ μαστιγώσας αὐτόν γε, ἵνα μὴ αὖθις τοῦτο ποιῇ, ἔπειτα ἐξ ἀρχῆς πάλιν αὐτῷ χρῶμαι; Ὥρα ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, παρασκευάζεσθαί σοι εἴη, ὅτῳ μαστιγώσεις με, ὡς βουλεύομαί γε

---

necessario sit petendum. Haec cum audisset Cyrus, animo angebatur: et cum tacitus abiisset, seque ipse ad audendum hortatus esset, ingressus est, re secum deliberata, qua ratione avum quam minima cum molestia alloqueretur, sibique ac pueris, quae peterent, conficeret. Sic igitur orsus est:

Dic mihi, inquit, ave, si famulorum quis aufugerit, et eum prehenderis, quid de eo facturus sis? Quid aliud, ait, quam ut vinctum opus facere cogam? At si sponte sua ad te redierit, quid facies? Quid aliud, inquit, quam ut eo verberibus cœso, ne hoc iterum faciat, posthac ut antea rursus utar? Tempus ergo tibi fuerit, inquit Cyrus, parare quo me verberes, quippe qui consilium inierim qua ratione aufugiam,

ὅπως σε ἀποδρῶ, λαβὼν τοὺς ἐμοὺς ἡλικιώτας ἐπὶ θήραν. Καὶ ὁ Ἀστυάγης, Καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προειπών· ἔνδοθεν γὰρ ἀπαγορεύω σοι μὴ κινεῖσθαι. Χαρίεν γὰρ, ἔφη, εἰ ἕνεκα κρεαδίων τῇ θυγατρὶ τὸν παῖδα ἀποβουκολήσαιμι. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐπείθετο μὲν καὶ ἔμενεν· ἀνιαρὸς δὲ καὶ σκυθρωπὸς ὢν, σιωπῇ διῆγεν. Ὁ μέντοι Ἀστυάγης, ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν λυπούμενον ἰσχυρῶς, βουλόμενος αὐτῷ χαρίσασθαι, ἐξάγει ἐπὶ θήραν· καὶ πεζοὺς πολλοὺς καὶ ἱππέας συναλίσας, καὶ τοὺς παῖδας, καὶ συνελάσας εἰς τὰ ἱππάσιμα χωρία τὰ θηρία, ἐποίησε μεγάλην θήραν. Καὶ βασιλικῶς δὲ αὐτὸς παρὼν, ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν, πρὶν Κῦρος ἐμπλησθείη

adsumtis ad venandum meis aequalibus. Et Astyages, Perbelle, inquit, fecisti, qui praedixeris: ex aedibus enim ne te moveas veto. Nam bella res fuerit, inquit, si carunculae gratia, filiae *meae* filium evagari sinam. Haec cum audisset Cyrus, parebat ille quidem ac manebat: sed cum moestus esset, tristique vultu, perpetuo silebat. Astyages autem, ubi eum vehementius dolore affici intellexerat, volens ei rem gratam facere, venatum proficiscitur: et multis peditibus equitibusque, ac pueris etiam, coactis, ferisque in loca equitabilia compulsis, magnam venationem instituit. Quin et ipse regio cum apparatu praesens, vetuit ferire quenquam, priusquam Cyrus feriendo satiatus esset. At Cyrus *cum alios* pro-

βάλλων. Ὁ δὲ Κῦρος οὐκ εἴα κωλύειν. Ἀλλ', εἰ βούλει, ἔφη, ὦ πάππε, ἡδέως με θηρᾷν, ἄφες πάντας τοὺς κατ' ἐμὲ διώκειν καὶ διαγωνίζεσθαι, ὅπως ἕκαστος τὰ κράτιστα δύναιτο. Ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀστυάγης ἀφίησι· καὶ στὰς ἐθεᾶτο τοὺς ἁμιλλωμένους ἐπὶ τὰ θηρία, καὶ φιλονεικοῦντας, καὶ διώκοντας, καὶ ἀκοντίζοντας. Καὶ τῷ Κύρῳ ἥδετο, οὐ δυναμένῳ σιγᾷν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ὥσπερ σκύλακι γενναίῳ ἀνακλάζοντι, ὁπότε πλησιάζοι θηρίῳ, καὶ παρακαλοῦντι ὀνομαστὶ ἕκαστον. Καὶ τοῦ μὲν καταγελῶντα αὐτὸν ὁρῶν εὐφραίνετο, τὸν δέ τινα καὶ ἐπαινοῦντα αὐτὸν ᾐσθάνετο οὐδ' ὁπωστιοῦν φθονερῶς. Τέλος δ' οὖν, πολλὰ θηρία ἔχων ὁ Ἀστυάγης, ἀπῄει.

---

hibere non passus est: Sed si vis, inquit, ave, jucunde me venari, sine omnes meos aequales insequi et certare, ut quisque optime possit. Tum vero permisit Astyages; stansque spectabat decertantes contra feras, studioseque *inter se* contendentes, persequentesque, et jaculantes. Atque Cyro delectabatur, qui prae voluptate silere non posset, sed, generosus tanquam catulus, clamorem ederet, cum ferae appropinquaret, et unumquemque nominatim appellans exhortaretur. Valde etiam gaudebat, cum eum hunc quidem deridere, illum vero sine ulla prorsus invidia laudare sentiebat. Tandem, discessit Astyages multas feras secum habens. Jamque adeo venatione illa delectatus est, ut semper, quo-

Καὶ τολοιπὸν οὕτως ἥσθη τῇ τότε θήρᾳ, ὥστε ἀεὶ, ὁπότε οἷόν τε εἴη, συνεξῄει τῷ Κύρῳ, καὶ ἄλλους τε πολλοὺς παρελάμβανε, καὶ τοὺς παῖδας, Κύρου ἕνεκα. Τὸν μὲν δὴ πλεῖστον χρόνον οὕτω διῆγεν ὁ Κῦρος, πᾶσιν ἡδονῆς μὲν καὶ ἀγαθοῦ τινος συναίτιος ὢν, κακοῦ δὲ οὐδενί.

Ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκκαίδεκα ἔτη αὐτοῦ γενομένου, ὁ υἱὸς τοῦ τῶν Ἀσσυρίων βασιλέως, γαμεῖν μέλλων, ἐπεθύμησε καὶ αὐτὸς θηρᾶσαι εἰς τοῦτον τὸν χρόνον. Ἀκούων οὖν, ἐν τοῖς μεθορίοις τοῖς τε αὑτῶν καὶ τοῖς Μήδων πολλὰ θηρία εἶναι, ἅτε ἀθήρευτα ὄντα διὰ τὸν πόλεμον, ἐνταῦθα ἐπεθύμησεν ἐξελθεῖν. Ὅπως οὖν ἀσφαλῶς θηρῴη, ἱππέας τε προσέλαβε

---

ties quidem liceret, cum Cyro exiret, assumptis tum multis aliis, tum pueris, Cyri gratia. Et hoc sane modo maximam temporis partem traducebat Cyrus, omnibus voluptatis quidem ac boni alicujus auctor, mali autem nemini.

Cum vero circiter quindecim sedecimve annos haberet, regis Assyriorum filius, uxorem ducturus, ipsemet id temporis venari cupivit. Itaque quod audiret in suis ac Medorum finibus plurimas esse feras, quippe quas nemo propter bellum venaretur, isto exire impendio voluit. Ut igitur tuto venaretur, et equites et peltastas complures assumpsit, qui feras e locis silvestribus in culta planaque depellerent. Cum autem eo pervenisset ubi castella ipsius erant et custodia, ibi cœnam parari jussit, ut qui

πολλοὺς καὶ πελταστὰς, οἵτινες ἔμελλον αὐτῷ ἐκ τῶν λασίων τὰ θηρία ἐξελᾷν εἰς τὰ ἐργάσιμά τε καὶ εὐήλατα. Ἀφικόμενος δὲ, ὅπου ἦν αὐτῷ τὰ φρούρια καὶ ἡ φυλακὴ, ἐνταῦθα ἐδειπνοποιεῖτο, ὡς πρωῒ τῇ ὑστεραίᾳ θηράσων. Ἤδη δὲ ἑσπέρας γενομένης, ἡ διαδοχὴ τῇ πρόσθεν φυλακῇ ἔρχεται ἐκ πόλεως, καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς. Ἔδοξεν οὖν αὐτῷ πολλὴ στρατιὰ παρεῖναι, δύο γὰρ ὁμοῦ ἦσαν φυλακαὶ, καὶ πολλοὺς αὐτὸς ἔχων ἧκεν ἱππέας καὶ πεζούς. Ἐβουλεύσατο οὖν κράτιστον εἶναι λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς· καὶ λαμπρότερόν τε ἂν φανῆναι τὸ ἔργον τῆς θήρας, καὶ ἱερείων πολλὴν ἀφθονίαν ἐνόμιζε γενήσεσθαι. Οὕτω δὴ πρωῒ ἀναστὰς, ἦγε τὸν στρατόν· καὶ τοὺς μὲν πεζοὺς καταλείπει

---

postridie mane venaturus esset. Et cum jam advesperasceret, ex urbe veniunt qui custodiae priori succederent, tam pedites quam equites. Quapropter ipsi numerosus adesse visus est exercitus, cum binae quidem una essent custodiae, multique, quos ipse secum duxerat, equites peditesque. Itaque re deliberata statuit optimum esse Medorum ex agro praedas agere; atque *ita* tum venationis opus illustrius visum iri, tum magnam animalium copiam futuram existimavit. Mane igitur surgens, exercitum educit; ac pedites quidem in finibus confertos relinquit, ipse vero cum equitatu ad castella Medorum provectus, optimos secum habens atque plurimos e-

ἀθρόους ἐν τοῖς μεθορίοις, αὐτὸς δὲ τοῖς ἵπποις προσελάσας πρὸς τὰ τῶν Μήδων φρούρια, τοὺς μὲν βελτίστους καὶ πλείστους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, ἐνταῦθα κατέμεινεν, ὡς μὴ βοηθοῖεν οἱ φρουροὶ τῶν Μήδων ἐπὶ τοὺς καταθέοντας· τοὺς δ' ἐπιτηδείους ἀφῆκε κατὰ φυλὰς ἄλλους ἄλλοσε καταθεῖν· καὶ ἐκέλευε, περιβαλλομένους ὅτῳ τις ἐντυγχάνοι, ἐλαύνειν πρὸς ἑαυτόν. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.

Σημανθέντων δὲ τῷ Ἀστυάγει, ὅτι πολέμιοί εἰσιν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐξεβοήθει καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὅρια σὺν τοῖς περὶ αὐτόν, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὡσαύτως σὺν τοῖς παρατυχοῦσιν ἱππόταις, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἐσήμαινε πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. Ὡς δὲ εἶδον πολλοὺς ἀνθρώπους

quites, ibi substitit, ne Medorum praesidiarii milites *suis* contra eos qui populabundi discurrerent auxilium ferrent; idoneos autem *quosdam* tributim dimisit, ut alii alio discurrerent: atque *hos* corripere jussit quidquid habuerit quisque obvium, et ad se abigere. Et hi quidem haec agebant.

Cum autem Astyagi nuntiatum esset, hostes jam esse in *ipsius* agro, ipse etiam cum illis quos secum habuit, opis ferendae causa ad limites excurrit; quod et filius itidem fecit cum equitibus qui tum forte aderant; aliisque omnibus auxilio ut venirent imperavit. Cum vero vidissent magnam Assyriorum multitudinem simul instructam, et equites quietem a-

τῶν Ἀσσυρίων συντεταγμένους, καὶ τοὺς ἱππέας ἡσυχίαν ἄγοντας, ἔστησαν καὶ οἱ Μῆδοι. Ὁ δὲ Κῦρος, ὁρῶν ἐκβοηθοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους πασσυδὶ, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς, πρῶτον τότε ὅπλα ἐνδὺς, οὔποτε οἰόμενος· οὕτως ἐπεθύμει αὐτοῖς ἐξοπλίσασθαι. Καὶ γὰρ μάλα καλὰ ἦν, καὶ εὖ ἁρμόττοντα αὐτῷ, ἃ ὁ πάππος περὶ τὸ σῶμα ἐπεποίητο. Οὕτω δὴ ἐξοπλισάμενος, προσήλασε τῷ ἵππῳ. Καὶ ὁ Ἀστυάγης ἰδὼν, ἐθαύμασε μὲν, τίνος κελεύσαντος ἥκοι· ὅμως δ' εἶπεν αὐτῷ μένειν παρ' ἑαυτῷ. Ὁ δὲ Κῦρος, ὡς εἶδε πολλοὺς ἱππέας ἀντίους, ἤρετο, Ἦ οὗτοι, ἔφη, ὦ πάππε, πολέμιοί εἰσιν, οἳ ἐφεστήκασι τοῖς ἵπποις ἠρέμα; Πολέμιοι μέντοι, ἔφη. Ἦ

gentes, substiterunt etiam Medi. Cyrus autem videns alios quoque totis viribus ad opem ferendam egredi, egreditur et ipse auxilium laturus, tum primum arma indutus, nondum *id fore* ratus; tanto ea induendi desiderio flagravit. Erant enim perpulchra sane, atque ipsi belle congruentia, quae avus ei ad *tegendum* corpus facienda curaverat. Ita igitur armatus, equo *ad alios* advectus est. Et eum cum vidisset Astyages, miratus ille quidem est cujus jussu veniret; sed tamen ei dicebat, ut apud se maneret. Cyrus autem, cum conspexisset multos equites adversos, interrogabat, Num isti, inquiens, ave, hostes sunt, qui equis quiete insident? Hostes profecto ait *is*. Num et illi, qui huc illuc cursant? Et illi sane.

καὶ ἐκεῖνοι, ἔφη, οἱ ἐλαύνοντες; Καὶ ἐκεῖνοι μέντοι. Νὴ τὸν Δί', ἔφη, ὦ πάππε, ἀλλ' οὖν πονηροί γε φαινόμενοι καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἱππαρίων, ἄγουσιν ἡμῶν τὰ χρήματα· οὐκοῦν χρὴ ἐλαύνειν τινὰς ἡμῶν ἐπ' αὐτούς. Ἀλλ' οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσον τὸ στίφος τῶν ἱππέων ἕστηκε συντεταγμένον; οἳ, ἢν ἐπ' ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑποτεμοῦνται πάλιν ἡμᾶς ἐκεῖνοι· ἡμῖν δὲ οὔπω ἡ ἰσχὺς πάρεστιν. Ἀλλ' ἢν σὺ μένῃς, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀναλαμβάνῃς τοὺς προσβοηθοῦντας, φοβήσονται οὗτοι, καὶ οὐ κινήσονται· οἱ δ' ἄγοντες ἀφήσουσιν εὐθὺς τὴν λείαν, ἐπειδὰν ἴδωσί τινας ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας.

Ταῦτ' εἰπὼν, ἔδοξέ τι λέγειν τῷ Ἀστυάγει. Καὶ ἅμα θαυμάζων, ὡς καὶ ἐφρόνει

At enimvero, inquit, ave, ignavi esse videntur, et ignavis *insidere* equulis, qui nostras tamen res diripiunt: itaque nostrum aliquos oportet impetum in eos facere. At non vides, fili, inquit, quanta equitum turma constiterit instructa? qui, si nos in illos irruamus, ipsi nos iterum subeundo intercipient: nobis vero nondum satis copiarum adest. Verum si tu maneas, inquit Cyrus, et eos quae subsidio veniunt adsumas, metuent hi, neque se movebunt: illi vero qui *res nostras* auferunt praedam mox dimittent, ubi quosdam impetum in se facere viderint.

Haec cum protulisset, visus est Astyagi aliquid dicere. Et simul admiratus et prudentiam

καὶ ἐγρηγόρει, κελεύει τὸν υἱὸν, λαβόντα τάξιν ἱππέων ἐλάσαι ἐπὶ τοὺς ἄγοντας τὴν λείαν. Ἐγὼ δὲ, ἔφη, ἐπὶ τούσδε, ἢν ἐπὶ σὲ κινῶνται, ἐλῶ· ὥστε ἀναγκασθήσονται ἡμῖν προσέχειν τὸν νοῦν. Οὕτω δὴ ὁ Κυαξάρης, λαβὼν τῶν ἐῤῥωμένων ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν, προσελαύνει. Καὶ ὁ Κῦρος, ὡς εἶδεν ὁρμωμένους, συνεξορμᾷ εὐθύς· καὶ αὐτὸς πρῶτος ἡγεῖτο ταχέως, καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι ἐφείπετο, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οὐκ ἀπελείποντο. Ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς πελάζοντας οἱ λεηλατοῦντες, εὐθὺς ἀφέντες τὰ χρήματα ἔφυγον. Οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον ὑπετέμνοντο, καὶ οὓς μὲν κατελάμβανον, εὐθὺς ἔπαιον, πρῶτος δὲ ὁ Κῦρος· ὅσοι δὲ παραλλάξαντες αὐτῶν ἔφθα-

---

ejus et vigilantiam, filium jubet assumpta equitum manu in eos ducere, qui praedam agerent. Ego vero, inquit, in hos, si contra te se commoverint, impetum faciam; adeo ut animum nobis attendere cogantur. Itaque Cyaxares, robustissimis et equis et viris assumptis, *in hostem* fertur. Ac Cyrus, ut *hos* cum impetu exeuntes vidit, statim una se proripit: atque ipse primus celeriter ducebat, et Cyaxares sane subsequebatur, atque alii non procul erant relicti. Eos autem ut appropinquantes viderunt ii qui praedas agebant, continuo relictis rebus in fugam sese conjiciebant. At qui circa Cyrum erant *hos* subeundo intercipiebant, et quoscunque assequerentur statim feriebant, et in primis Cyrus: quotquot

σαν, κατόπιν τούτους ἐδίωκον, καὶ οὐκ ἀνίεσαν, ἀλλ' ἥρουν τινὰς αὐτῶν. Ὥσπερ δὲ κύων γενναῖος, ἄπειρος, ἀπρονοήτως φέρεται πρὸς κάπρον, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος ἐφέρετο, μόνον ὁρῶν τὸ παίειν τὸν ἁλισκόμενον, ἄλλο δ' οὐδὲν προνοῶν. Οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς ἑώρων πονοῦντας τοὺς σφετέρους, προὐκίνησαν τὸ στίφος, ὡς παυσομένους τοῦ διωγμοῦ, ἐπεὶ σφᾶς ἴδοιεν προσορμήσαντας. Ὁ δὲ Κῦρος οὐδὲν μᾶλλον ἀνίει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χαρμονῆς ἀνακαλῶν τὸν θεῖον, ἐδίωκε· καὶ ἰσχυρὰν τὴν φυγὴν τοῖς πολεμίοις κατέχων ἐποίει. Καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι ἐφείπετο, ἴσως μὲν καὶ αἰσχυνόμενος τὸν πατέρα· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ εἵποντο, προθυμότεροι ὄντες, ἐν

---

autem declinato cursu eos antevertendo effugerant, hos a tergo persequebantur, nec intermittebant, sed ex eis quosdam ceperunt. Sicut autem canis generosus, inexpertus, temere in aprum fertur, ita et Cyrus ferebatur, solum *hoc* videns ut captum feriret, ac nihil aliud prospiciens. Hostes vero, cum suos laborantes cernerent, agmen promoverunt, arbitrati fore ut ii persequi desisterent, postquam ipsos contra irruere vidissent. At Cyrus nihil propterea *de contentione* remittebat, sed prae gaudio avunculum inclamans, insequebatur; et, acrius urgens, hostes in effusam fugam vertebat. Cyaxares quidem subsequebatur, patrem fortasse reveritus; et caeteri quoque subsequebantur, cum promptiores

τῷ τοιούτῳ, εἰς τὸ διώκειν, καὶ οἱ μὴ πάνυ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἄλκιμοι ὄντες. Ὁ δὲ Ἀστυάγης, ὡς ἑώρα τοὺς μὲν ἀπρονοήτως διώκοντας, τοὺς δὲ πολεμίους ἀθρόους τε καὶ τεταγμένους ἀπαντῶντας, δείσας περί τε τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Κύρου, μὴ εἰς παρεσκευασμένους ἀτάκτως ἐμπεσόντες πάθοιέν τι, ἡγεῖτο εὐθὺς πρὸς τοὺς πολεμίους. Οἱ δ' αὖ πολέμιοι, ὡς εἶδον τοὺς Μήδους προκινηθέντας, διατεινάμενοι οἱ μὲν τὰ παλτὰ, οἱ δὲ τὰ τόξα, ἔστησαν, ὡς ἂν, ἐπειδὴ εἰς τόξευμά γε ἀφίκοιντο, στησομένους, ὥσπερ τὰ πλεῖστα εἰώθεσαν ποιεῖν. Μέχρι γὰρ τοσούτου, ὁπότε ἐγγύτατα γίγνοιντο, προσήλαυνον ἀλλήλοις, καὶ ἠκροβολίζοντο πολλάκις μέχρις ἑσπέρας.

---

tali in rerum statu, sint ad persequendum, etiam illi qui non admodum in adversos hostes animosi sunt. At Astyages, cum hos quidem inconsiderate persequi videret, hostes vero confertos instructosque occurrere, solicitus et de filio et de Cyro, ne in paratos incomposite delapsis adversi quid accideret, in hostes confestim duxit. At hostes rursus, ut viderunt Medos se promovisse, intentis alii paltis, alii arcubus, constiterunt, *quod fore putarent* ut et illi subsisterent, ubi ad teli jactum pervenissent, quemadmodum plerumque facere consueverant. Nam ad hoc usque intervallum, cum *vel* quam proxime ad alteros alteri accederent, contra se mutuo provehebantur, ac saepe ad vesperam usque missilibus pro-

Ἐπεὶ δὲ ἑώρων τοὺς μὲν σφετέρους φυγῇ εἰς αὐτοὺς φερομένους, τοὺς δ' ἀμφὶ Κῦρον ὁμοῦ ἐπ' αὐτοὺς ἑπομένους, τὸν δὲ Ἀστυάγην σὺν τοῖς ἵπποις ἐντὸς γιγνόμενον ἤδη τοξεύματος, ἐκκλίνουσι καὶ φεύγουσιν. Οἱ δὲ, ἅτε ὁμόθεν διώκοντες, ᾕρουν πολλοὺς ἀνὰ κράτος· καὶ τοὺς μὲν ἁλισκομένους ἔπαιον, καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας, τοὺς δὲ πίπτοντας κατέκαινον· καὶ οὐ πρόσθεν ἔστησαν, πρὶν ἢ πρὸς τοῖς πεζοῖς τῶν Ἀσσυρίων ἐγένοντο. Ἐνταῦθα μέντοι δείσαντες, μὴ καὶ ἐνέδρα τις μείζων ὑπείη, ἐπέσχον. Ἐκ τούτου δὴ ἀνήγαγεν ὁ Ἀστυάγης, μάλα χαίρων τῇ ἱπποκρατίᾳ· καὶ τὸν Κῦρον οὐκ ἔχων ὅ, τι χρὴ λέγειν· αἴτιον μὲν εἰδὼς ὄντα τοῦ ἔργου, μαινόμενον δὲ γιγνώσκων τῇ τόλμῃ. Καὶ γὰρ τότε

cul sese invicem adpetebant. At postquam et suos fuga ad se ferri cernerent, et Cyrum cum suis prope a tergo ipsos insequentem, et Astyagem cum equitatu esse jam intra teli jactum, inclinant et fugiunt. Illi vero, utpote qui e propinquo persequebantur, multos summis adnixi viribus ceperunt; et quoscunque prehenderent, tam equos quam viros, feriebant, et quotquot caderent interimebant; neque prius constitere quam ad Assyriorum peditatum pervenissent. Hic vero, ne majores aliquae subessent insidiae veriti, substiterunt. Tum igitur Astyages *suos* reduxit, equestri victoria magnopere laetatus; nec quid de Cyro diceret habebat; quod

ἀπιόντων οἴκαδε τῶν ἄλλων, μόνος ἐκεῖνος οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς πεπτωκότας περιελαύνων ἐθεᾶτο· καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύσαντες οἱ ἐπὶ τοῦτο ταχθέντες, προσήγαγον τῷ Ἀστυάγει, μάλα ἐπίπροσθεν ποιούμενον τοὺς προσάγοντας, ὅτι ἑώρα τὸ πρόσωπον τοῦ πάππου ἠγριωμένον ἐπὶ τῇ θέᾳ τῇ αὐτοῦ.

Ἐν μὲν δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγεγένητο· καὶ οἵ τε ἄλλοι πάντες τὸν Κῦρον διὰ στόματος εἶχον καὶ ἐν λόγῳ, καὶ ἐν ᾠδαῖς· ὅ τε Ἀστυάγης, καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν, τότε ὑπερεξεπέπληκτο ἐπ' αὐτῷ. Καμβύσης δὲ, ὁ τοῦ Κύρου πατὴρ, ἥδετο μὲν πυνθανόμενος ταῦτα· ἐπεὶ δ' ἤκουσεν ἀνδρὸς ἤδη ἔργα διαχειριζόμενον τὸν Κῦρον,

---

illius quidem facinoris ipsum auctorem fuisse sciret, sed audacia furentem animadverteret. Etenim tum caeteris domum abeuntibus, solus ille nihil aliud quam eos qui cecidissent circumequitando spectabat: adeoque ii, quibus id negotii datum erat, vix eum *inde* abstractum ad Astyagem deduxerunt, qui *quidem* eos ipsos, qui se adducerent, sibi praetendere studebat, quod avi vultum ad conspectum sui saeviorem factum cerneret.

Et haec quidem apud Medos contigerunt; et Cyrum cum alii omnes in ore, sermone, et cantilenis habebant; tum Astyages, apud quem vel antea erat in honore, jam stupefactus eum suspiciebat. Hæc vero Cambyses, Cyri pater, cum audisset, gaudebat ille

ἀπεκάλει δὴ, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἀποτελοίη. Καὶ τὸν Κῦρον δὴ ἐνταῦθα λέγεται εἰπεῖν, ὅτι ἀπιέναι βούλοιτο, μὴ ὁ πατήρ τι ἄχθοιτο, καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο αὐτῷ. Τῷ οὖν Ἀστυάγει ἐδόκει ἀναγκαῖον εἶναι ἀποπέμπειν αὐτόν. Ἔνθα δὴ ἵππους τε αὐτῷ δοὺς, οὓς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν, καὶ ἄλλα συσκευάσας παντοδαπὰ, ἀπέπεμπε, καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτὸν, καὶ ἅμα ἐλπίδας μεγάλας ἔχων ἐν αὐτῷ, ἄνδρα ἔσεσθαι ἱκανὸν καὶ φίλους ὠφελεῖν, καὶ ἐχθροὺς ἀνιᾶν. Ἀπιόντα δὲ τὸν Κῦρον προὔπεμπον ἅπαντες, καὶ παῖδες, καὶ ἥλικες, καὶ ἄνδρες, καὶ γέροντες, ἐφ᾽ ἵππων, καὶ Ἀστυάγης αὐτός· καὶ οὐδένα ἔφασαν, ὅντιν᾽ οὐ δακρύοντ᾽ ἀποστρέφεσθαι. Καὶ

---

quidem; at ubi accepisset eum viri jam obire munia, revocavit, ut patria Persarum instituta absolveret. Et quidem Cyrum dixisse fertur, abire se velle, ne quid pater aegre ferret, et civitas *de se* quereretur. Quare visum est Astyagi necesse esse eum dimittere. Ibi igitur cum et equos illi, quos ipse voluit sumere, donasset, atque alias res omnigenas comparasset, dimisit, tum quod eum amaret, tum quia magnam in eo spem haberet, virum fore idoneum et ad afferendum amicis adjumentum, et ad molestiam inimicis exhibendam. Abeuntem vero Cyrum universi, et pueri, et aequales, et viri, et senes, equis vecti, atque *adeo* Astyages ipse, deducebant; ac neminem omnium fuisse dicunt quin la-

Κῦρον δὲ αὐτὸν σὺν πολλοῖς δακρύοις λέγεται ἀποχωρῆσαι. Πολλὰ δὲ δῶρα διαδοῦναί φασιν αὐτόν τοῖς ἡλικιώταις, ὧν Ἀστυάγης αὐτῷ ἐδεδώκει· τέλος δὲ, καὶ ἣν εἶχε στολὴν τὴν Μηδικὴν ἐκδύντα δοῦναί τινι, δηλῶν, ὅτι τοῦτον μάλιστα ἠσπάζετο. Τοὺς μέντοι λαβόντας καὶ δεξαμένους τὰ δῶρα λέγεται Ἀστυάγει ἀπενεγκεῖν· Ἀστυάγην δὲ δεξάμενον Κύρῳ ἀποπέμψαι· τὸν δὲ πάλιν τε ἀποπέμψαι εἰς Μήδους, καὶ εἰπεῖν, Ὦ πάππε, εἰ βούλει με καὶ πάλιν ἰέναι ὡς σὲ, μὴ αἰσχυνόμενον, ἔα ἔχειν, εἴ τῳ τι ἐγὼ δέδωκα· Ἀστυάγην δὲ ταῦτα ἀκούσαντα ποιῆσαι, ὥσπερ ὁ Κῦρος ἐπέστειλεν.

---

crymans reverterit. Et Cyrum quoque ipsum multis cum lacrymis discessisse traditum est. Et multa eum inter aequales munera distribuisse ferunt, de iis *nempe* quae ipsi dederat Astyages; ac demum, exuta quam habebat stola Medica cuidam *hanc* dedisse, indicio quod erat se hunc in primis diligere. At illos, cum sumpsissent libentique animo accepissent munera, ad Astyagem *ea* detulisse fertur; Astyagemque recepta itidem ad Cyrum referenda curasse; hunc autem in Mediam denuo *ea* cum his verbis remisisse, Si me vis, ave, iterum ad te pudore minime confusum venire, sinito habere si quid ego cuipiam largitus sum: atque his auditis Astyagem fecisse, quemadmodum Cyrus nuntiari jusserat,

Εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικοῦ λόγου ἐπιμνησθῆναι, λέγεται, ὅτε Κῦρος ἀπῄει, καὶ ἀπηλλάττοντο ἀπ' ἀλλήλων, τοὺς συγγενεῖς, φιλοῦντας (τὸν Κῦρον) τῷ στόματι ἀποπέμπεσθαι αὐτὸν νόμῳ Περσικῷ· (καὶ γὰρ νῦν ἔτι τοῦτο ποιοῦσι Πέρσαι) ἄνδρα δή τινα τῶν Μήδων, μάλα καλὸν κἀγαθὸν ὄντα, ἐκπεπλῆχθαι πολύν τινα χρόνον ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ Κύρου· ἡνίκα δὲ ἑώρα τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας αὐτὸν, ὑπολειφθῆναι· ἐπεὶ δὲ οἱ ἄλλοι ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ Κύρῳ, καὶ εἰπεῖν· Ἐμὲ μόνον οὐ γινώσκεις, ὦ Κῦρε, τῶν συγγενῶν; Τί δὲ, εἰπεῖν τὸν Κῦρον; Ἦ καὶ σὺ συγγενὴς εἶ; Μάλιστα, φάναι. Ταῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν Κῦρον, καὶ ἐνεώρας μοι· πολλάκις γὰρ δοκῶ

Quod si mentio sermonis blanditias pueriles spirantis sit facienda, fertur, cum Cyrus abiret, et a se invicem discederent, cognatos ore Cyrum, more Persico, osculatos dimisisse; (etenim hoc etiam tempore id faciunt Persae) virum autem quendam Medum, admodum *sane* probum et honestum, longo tempore Cyri pulchritudinis *amore* fuisse perculsum; et cum cognatos eum osculantes videret, substitisse: alii vero postquam abiissent, accessisse ad Cyrum, dixisseque, Me solum ex cognatis, Cyre, non cognoscis? Quid, dixisse Cyrum? Num et tu cognatus es? Maxime, respondisse *illum*. Idcirco utique, dixisse Cyrum, me defixis oculis intuebaris: videor enim hoc te saepius facere animadvertis-

σε γιγνώσκειν τοῦτο ποιοῦντα. Προσελθεῖν γάρ σοι ἀεὶ βουλόμενος, ἔφη, νὴ τοὺς θεοὺς, ἠσχυνόμην. Ἀλλ' οὐκ ἔδει, φάναι τὸν Κῦρον, συγγενῆ γε ὄντα· ἅμα δὲ προσελθόντα φιλῆσαι αὐτόν. Καὶ τὸν Μῆδον φιληθέντα, ἐρέσθαι, Ἦ καὶ ἐν Πέρσαις νόμος ἐστὶν οὗτος συγγενεῖς φιλεῖν; Μάλιστα, φάναι, ὅταν γε ἴδωσιν ἀλλήλους διὰ χρόνου, ἢ ἀπίωσί ποι ἀπ' ἀλλήλων. Ὥρα ἂν εἴη σοὶ, ἔφη ὁ Μῆδος, πάλιν φιλεῖν ἐμέ· ἀπέρχομαι γὰρ, ὡς ὁρᾷς, ἤδη. Οὕτω καὶ τὸν Κῦρον πάλιν φιλήσαντα, ἀποπέμπειν, καὶ ἀπιέναι. Καὶ ὁδόν τε οὔπω πολλὴν διηνύσθαι αὐτοῖς, καὶ τὸν Μῆδον ἥκειν πάλιν ἱδροῦντι τῷ ἵππῳ. Καὶ τὸν Κῦρον ἰδόντα, Ἀλλ' ἦ, φά-

---

se. Enimvero cum nunquam non te accedere vellem, profecto, ait, me pudebat. At non oportuit, dixisse Cyrum, *pudore te deterreri* cum cognatus esses: simulque cum accedisset eum osculatus est. Et Medum, accepto osculo, interrogasse, *fertur*, Estne et Persis in more osculari cognatos? Maxime, dixisse *Cyrum*, cum saltem et intervallo temporis alii alios videant, vel a se invicem aliquo discedant. Tempus *igitur* tibi fuerit, inquit Medus, me iterum ut osculeris? jam enim, uti vides, abeo. Atque ita cum Cyrus denuo eum osculatus esset, dimisit, atque ipse etiam abiit. Cumque illi nondum longam viam *alter ab altero* digressi essent, ecce Medus sudante equo revertitur. Quem cum vidisset Cyrus,

ναι, ἐπελάθου τὶ, ὧν ἐβούλου εἰπεῖν; Μὰ Δία, φάναι· ἀλλ' ἥκω διὰ χρόνου. Καὶ τὸν Κῦρον εἰπεῖν, Νὴ Δί', ὦ σύγγενες, δι' ὀλίγου γε. Ποίου ὀλίγου, εἰπεῖν τὸν Μῆδον; Οὐκ οἶσθα, φάναι, ὦ Κῦρε, ὅτι καὶ ὅσον σκαρδαμύττω χρόνον, πάνυ πολύς μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι οὐχ ὁρῶ σε τότε, τοιοῦτον ὄντα; Ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον γελάσαι τε ἐκ τῶν πρόσθεν δακρύων, καὶ εἰπεῖν αὐτῷ ἀπιόντα θαῤῥεῖν, ὅτι παρέσται αὖθις ὀλίγου χρόνου· ὥστε ὁρᾷν σοι ἐξέσται, κᾂν βούλῃ, ἀσκαρδαμυκτεί.

έ. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελθὼν εἰς Πέρσας, ἐνιαυτὸν λέγεται ἔτι ἐν τοῖς παισὶ γενέσθαι. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παῖδες ἔσκωπτον αὐτὸν, ὡς ἡδυπαθεῖν μεμαθηκὼς ἐν

Num quid eorum, inquit, es oblitus, quae *mihi* dicere velles? Non profecto, ait; sed temporis ex intervallo venio. Brevi quidem, hercle, mi cognate, dixit Cyrus. Qui brevi, dixit Medus? Nonne nosti, inquit, Cyre, mihi perlongum esse videri tempus, quo vel conniveo, quod te talem interea non adspiciam? Ibi vero et risisse Cyrum *fertur* post priores lacrymas, et illum abire, bonoque esse animo jussisse, brevi enim se ipsis adfuturum: itaque si voles, *ait*, tibi licebit, oculis me non conniventibus, intueri.

5. Cyrus igitur hoc modo ad Persas reversus, annum adhuc inter pueros egisse perhibetur. Ac primum quidem eum il-

Μήδοις ἥκοι· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐσθίοντα αὐτὸν ἑώρων, ὥσπερ καὶ αὐτοὶ, ἡδέως καὶ πίνοντα, καὶ εἴποτ᾽ ἐν ἑορτῇ εὐωχία προσγένοιτο, ἐπιδιδόντα μᾶλλον αὐτὸν τοῦ ἑαυτοῦ μέρους ᾐσθάνοντο ἢ προσδεόμενον, καὶ πρὸς τούτοις δὲ καὶ τἄλλα κρατιστεύοντα αὐτὸν ἑώρων (περὶ ἅπαντα ἑαυτῶν)· ἐνταῦθα δὴ πάλιν ὑπέπτησσον οἱ ἥλικες αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ, διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην, ἤδη εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἐφήβους, ἐν τούτοις αὖ ἐδόκει κρατιστεύειν, καὶ μελετῶν ἃ χρὴν, καὶ καρτερῶν ἃ ἔδει, καὶ αἰδούμενος τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ πειθόμενος τοῖς ἄρχουσι.

Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, ὁ μὲν Ἀστυάγης ἐν τοῖς Μήδοις ἀποθνήσκει· ὁ δὲ Κυαξά-

---

ludebant pueri, ut qui apud Medos delicate vivere edoctus venisset. At postquam eum et comedere suaviter, quemadmodum ipsi *solebant*, et bibere vidissent, et si quando festo die lautius injiceretur epulum, eum *aliis* potius de portione sua largiri, quam quid amplius requirere sensissent; atque adeo ad haec, in caeteris etiam rebus omnibus eum ipsis longe praestare animadvertissent; tum enimvero contra aequales eum reverebantur. At postquam, cursu hujus institutionis absoluto, jam ad ephebos transiit, inter hos item maxime excellere visus est, et exercendo quae oportebat, et tolerando quae opus erat, et seniores reverendo, et magistratibus parendo.

Procedente vero tempore

ρης, ὁ τοῦ Ἀστυάγους παῖς, τῆς δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφὸς, τὴν ἀρχὴν ἔλαβε τῶν Μήδων. Ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς, καταστρεψάμενος μὲν πάντας Σύρους, φῦλον οὐ μικρὸν, ὑπήκοον δε πεποιημένος τὸν Ἀραβίων βασιλέα, ὑπηκόους δὲ ἔχων ἤδη καὶ Ὑρκανίους, πολιορκῶν δὲ καὶ Βακτρίους, ἐνόμιζεν, εἰ τοὺς Μήδους ἀσθενεῖς ποιήσειε, πάντων γε ἂν τῶν πέριξ ῥᾳδίως ἄρξειν· (ἰσχυρότατον γὰρ τῶν ἐγγὺς φύλων τοῦτο ἐδόκει εἶναι) οὕτω δὴ διαπέμπει πρός τε τοὺς ὑφ᾽ ἑαυτὸν πάντας, καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν Λυδῶν βασιλέα, καὶ πρὸς τὸν Καππαδοκῶν, καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ πρὸς Κᾶρας, καὶ Παφλαγόνας, καὶ Ἰνδοὺς δὲ, καὶ πρὸς Κίλικας, τὰ

---

moritur apud Medos Astyages; et Cyaxares Astyagis filius, matrisque Cyri frater, Medorum imperio potitus est. Rex autem Assyriorum, cum Syros omnes, gentem non parvam, subegisset, Arabum regem imperio suo subjecisset, subditos jam et Hyrcanios haberet, Bactriosque obsideret, existimavit, si Medorum vires debilitasset, facile *se* finitimis omnibus imperaturum: haec enim natio inter vicinas alias potentissima esse videbatur. Itaque nuntios ad subditos suos universos, et ad Crœsum Lydorum regem, et ad *regem* Cappadocum, ad Phrygas utrosque, ad Caras, ad Paphlagonas, ad Indos etiam, et ad Cilicas mittit, et Medos Persasque apud illos in invidiam et crimen vocat, cum diceret magnas esse has fortesque

μὲν διαβάλλων (πρὸς αὐτοὺς) τοὺς Μήδους καὶ Πέρσας, λέγων, ὡς μεγάλα τε εἴη ταῦτα ἔθνη καὶ ἰσχυρὰ, καὶ συνεστηκότα εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ ἐπιγαμίας ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν, (καὶ συνεστήκοιεν εἰς ἓν,) καὶ κινδυνεύοιεν, εἰ μή τις αὐτοὺς φθάσας ἀσθενώσει, ἐπὶ ἓν ἕκαστον τῶν ἐθνῶν ἰόντες καταστρέψασθαι. Οἱ μὲν δὴ καὶ τοῖς λόγοις τούτοις πειθόμενοι, συμμαχίαν αὐτῷ ποιοῦνται· οἱ δὲ, καὶ δώροις καὶ χρήμασιν ἀναπειθόμενοι· πολλὰ γὰρ καὶ ταῦτα ἦν αὐτῷ. Κυαξάρης δὲ, ὁ τοῦ Ἀστυάγους παῖς, ἐπεὶ ᾐσθάνετο τήν τ᾽ ἐπιβουλὴν καὶ τὴν παρασκευὴν τῶν συνισταμένων ἐφ᾽ ἑαυτὸν, αὐτός τε εὐθέως ὅσα ἐδύνατο ἀντιπαρεσκευάζετο, καὶ εἰς Πέρσας δὲ ἔπεμπε πρός τε

---

gentes, et *viribus consiliisque* conjunctas, et affinitatibus mutuis devinctas, easdemque omnino inter se *ita* conspirasse, ut periculum esset, nisi quis eas antevertendo debilitaret, ne nationes alias adortae singulas, *omnes* everterent. At illi, partim his verbis persuasi, partim muneribus ac pecuniis adducti, harum enim magna ei aderat copia, societatem belli cum eo ineunt. Cyaxares vero Astyagis filius, cum et insidias eorum et apparatum adversus se conflatum animadverteret, statim et ipse quaecunque poterat parabat, et nuntios in Persiam tum ad rempublicam, tum ad Cambysem qui sororem ipsius in matrimonio habebat, et in Persia regnabat, legavit. Atque etiam ad Cyrum mittebat, rogans eum daret operam, ut

τὸ κοινὸν, καὶ πρὸς Καμβύσην, τὸν τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα, καὶ βασιλεύοντα ἐν Πέρσαις. Ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς Κῦρον, δεόμενος αὐτοῦ πειρᾶσθαι ἄρχοντα ἐλθεῖν τῶν ἀνδρῶν, εἴ τινας πέμποι στρατιώτας τὸ Περσῶν κοινόν. Ἤδη γὰρ καὶ ὁ Κῦρος, διατετελεκὼς τὰ ἐν τοῖς ἐφήβοις δέκα ἔτη, ἐν τοῖς τελείοις ἀνδράσιν ἦν. Οὕτω δὴ δεξαμένου τοῦ Κύρου, οἱ βουλεύοντες γεραίτεροι αἱροῦνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδους βοηθείας. Ἔδοσαν δὲ αὐτῷ διακοσίους τῶν ὁμοτίμων προσελέσθαι· τῶν δ' αὖ διακοσίων ἑκάστῳ, τέτταρας ἄνδρας ἐκ τῶν ὁμοίων ἔδοσαν προσελέσθαι· Γίγνονται μὲν δὴ οὗτοι χίλιοι· τῶν δ' αὖ χιλίων τούτων ἔδοσαν προσελέσθαι ἑκάστῳ ἐκ τοῦ δήμου τῶν Περ-

si quos Persarum respublica missura esset milites, eorum ipse veniret imperator. Jam enim Cyrus, exactis decem inter ephebos annis, in virorum numerum erat adscitus. Itaque Cyro *munus* suscipiente, seniores consiliarii imperatorem eum ad expeditionem Medicam deligunt. Et potestatem ei fecere ducentos de eis qui *ὁμότιμοι* vocantur allegendi: horum vero ducentorum unicuique permiserunt, ut quatuor viros ejusdem ordinis adsciret: ita hi mille fiunt: horum autem mille unicuique concesserunt, ut ex Persarum plebe decem peltastas, funditores decem, decem sagittarios allegeret. Atque hoc modo sagittariorum decem millia, peltastarum decem millia, funditorum decem millia confecta sunt;

σῶν δέκα μὲν πελταστὰς, δέκα δὲ σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας. Καὶ οὕτως ἐγένοντο μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ πελτασταὶ, μύριοι δὲ σφενδονῆται· χωρὶς δὲ τούτων οἱ χίλιοι ὑπῆρχον. Τοσαύτη μὲν δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ ἐδόθη. Ἐπειδὴ δὲ ᾑρέθη τάχιστα, ἤρξατο μὲν πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν· καλλιερησάμενος δὲ, τότε προσῃρεῖτο τοὺς διακοσίους. Ἐπεὶ δὲ προσείλοντο καὶ οὗτοι δὴ τοὺς τέσσαρας ἕκαστοι, συνέλεξεν αὐτοὺς, καὶ ἔλεξεν ὁ Κῦρος ἐν αὐτοῖς τότε πρῶτον τάδε·

"Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ προσειλόμην μὲν ὑ-" μᾶς, οὐ νῦν πρῶτον δοκιμάσας, ἀλλ' ἐκ " παίδων ὁρῶν ὑμᾶς, ἃ μὲν καλὰ ἡ πόλις " νομίζει, προθύμως ταῦτα ἐκπονοῦντας, ἃ δὲ " αἰσχρὰ ἡγεῖται εἶναι, παντελῶς τούτων ἀ-

---

praeter hos autem erant mille illi. Tantus igitur Cyro datus est exercitus. At ille cum primum electus esset *imperator*, a diis primum est auspicatus; sacrisque litatis, tum *demum* ducentos illos adscivit. Postquam vero et horum singuli quatuor legissent, eos convocavit, et haec primum ad eos verba tunc fecit Cyrus:

"Allegi vos equidem, viri " amici, non qui nunc primum " *vos* probaverim, sed qui vi-" derim vos inde usque a pue-" ritia ea, quae civitas honesta " censet, studiose facere; pro-" tinusque ab iis abstinere, quæ " illa turpia esse ducit. Qui-" bus vero de causis et ipse " munus hoc non invitus sus-" ceperim, et vos advocaverim, " vobis exponere libet. Majo-" res ego nostros nihilo nobis

" πεχομένους. Ὧν δ' ἕνεκα αὐτός τε οὐκ " ἄκων εἰς τόδε τὸ τέλος κατέστην, καὶ ὑμᾶς " παρεκάλεσα, δηλῶσαι ὑμῖν βούλομαι. Ἐγὼ " γὰρ κατενόησα, ὅτι οἱ πρόγονοι οὐδὲν χεί- " ρους ἡμῶν ἐγένοντο· ἀσκοῦντες γοῦν κἀκεῖ- " νοι διετέλεσαν, ἅπερ ἔργα ἀρετῆς νομίζε- " ται. Ὅ, τι μέντοι προσεκτήσαντο τοιοῦ- " τοι ὄντες ἢ τῷ τῶν Περσῶν κοινῷ ἀγαθὸν " ἢ αὐτοῖς, τοῦτο οὐκέτι δύναμαι κατιδεῖν. " Καίτοι ἔγωγε οἶμαι, οὐδεμίαν ἀρετὴν ἀσκεῖ- " σθαι ὑπ' ἀνθρώπων, ὡς μηδὲν πλέον ἔχωσιν " οἱ ἐσθλοὶ γενόμενοι τῶν πονηρῶν· ἀλλ' οἵ " τε τῶν παραυτίκα ἡδονῶν ἀπεχόμενοι, οὐχ, " ἵνα μηδέποτε εὐφρανθῶσι, τοῦτο πράττου- " σιν, ἀλλ' ὡς διὰ ταύτην τὴν ἐγκράτειαν

" deteriores fuisse animadverti; " quippe qui se nunquam non " in iis, quæ virtutis studia du- " cuntur, exercuerint. Quid " tamen emolumenti tales qui " essent vel Persarum civitate " publice, vel sibi privatim " acquisiverint, hoc nequa- " quam perspicere possum. " Atqui ego quidem arbitror " nullam ab hominibus virtu- " tem coli, ut qui probi eva- " serint nihilo meliore sint con- " ditione quam inertes: sed " qui a voluptatibus in præsen- " tia oblatis abstinent, non, ut " ulla unquam gaudia perci- " piant, hoc faciunt, sed ut in " posterum propter hanc con- " tinentiam multiplici gaudio " fruantur, ita sese comparant: " quique dicendi vi student ex- " cellere, non, ut ornate dicen- " di finem nunquam faciant,

" πολλαπλάσια εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὐ-
" φρανούμενοι, οὕτω παρασκευάζονται· οἵ τε
" λέγειν προθυμούμενοι δεινοὶ γενέσθαι, οὐχ,
" ἵνα εὖ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται, τοῦτο
" μελετῶσιν, ἀλλ' ἐλπίζοντες, τῷ λέγειν εὖ
" πείθοντες πολλοὺς ἀνθρώπους πολλὰ καὶ
" μεγάλα ἀγαθὰ διαπράξεσθαι· οἵ τε αὖ
" τὰ πολεμικὰ ἀσκοῦντες, οὐχ, ὡς μαχό-
" μενοι μηδέποτε παύσωνται, τοῦτ' ἐκπονοῦ-
" σιν, ἀλλὰ νομίζοντες καὶ οὗτοι, τὰ πολε-
" μικὰ ἀγαθοὶ γενόμενοι, πολὺν μὲν ὄλβον,
" πολλὴν δὲ εὐδαιμονίαν, μεγάλας δὲ τιμὰς
" καὶ αὑτοῖς καὶ τῇ πόλει περιάψειν. Εἰ
" δέ τινες ταῦτα ἐκπονήσαντες, πρίν τινα καρ-
" πὸν ἀπ' αὐτῶν κομίσασθαι, περιεῖδον αὑτοὺς

" hoc meditantur, sed quod
" fore sperant ut, cum dicendi
" facultate in suam multos ho-
" mines sententiam adduxerint,
" multa magnaque assequantur
" commoda: iique itidem qui
" res bellicas tractant, non, ut
" pugnare nunquam desinant,
" hunc laborem sustinent, sed
" quod hi quoque arbitrantur,
" si peritiam rei militaris adep-
" ti sint, multas se opes, mul-
" tam felicitatem, magnos ho-
" nores tum sibi tum patriæ
" acquisituros. Quod si qui
" studiose in his versati, per
" negligentiam sese senectute
" imbecilles reddi siverunt,
" priusquam fructum ex eis
" aliquem perceperint, illis e-
" jusmodi quidpiam usu ve-
" nisse mihi quidem videtur,
" ac si quis agricola, postquam
" peritus esse studuisset, bene

" γήρᾳ ἀδυνάτους γενομένους, ὅμοιον ἔμοιγε " δοκοῦσι πεπονθέναι, οἷον εἴ τις, γεωργὸς ἀγα- " θὸς προθυμηθεὶς γενέσθαι, καὶ εὖ σπείρων, " καὶ εὖ φυτεύων, ὁπότε αὐτὸν καρποῦσθαι " ταῦτα δέοι, ἐῴη τὸν καρπὸν ἀσυγκόμιστο- " εἰς τὴν γῆν πάλιν καταῤῥεῖν. Καὶ εἴ τις " ἀθλητὴς, πολλὰ πονήσας, καὶ ἀξιόνικος γε- " νόμενος, ἀναγώνιστος διατελέσειεν, οὐδ' ἂν " οὗτος ἔμοιγε δοκεῖ δικαίως ἀναίτιος εἶναι " ἀφροσύνης. Ἀλλ' ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες, μὴ " πάθωμεν ταῦτα· ἀλλ', ἐπείπερ συνίσμεν ἡ- " μῖν αὐτοῖς ἀπὸ παίδων ἀρξάμενοι ἀσκηταὶ " ὄντες τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἔργων, ἴωμεν ἐπὶ " τοὺς πολεμίους, οὓς ἐγὼ σαφῶς ἐπίσταμαι, " αὐτὸς ἰδὼν, ἰδιώτας ὄντας ὡς πρὸς ἡμᾶς ἀ-

---

" serendo, bene item plantan- " do, cum tandem fructus eum " ex his colligere oporteat, eos " minime comportatos, in ter- " ram rursus decidere patiatur. " Si quis itidem athleta mul- " tum postquam laboris hau- " serit, et idoneos ad victoriam " adipiscendam evaserit, in cer- " tamen nunquam descenderit, " [illegible] hi quidem jure " liberandus dementiæ culpa " videtur. At nobis, viri, i- " dem nequaquam usu veniat; " sed cum ipsimet nobis conscii " simus, inde usque a pueritia " nos et in honestarum et lau- " dabilium actionum studiis " exercitatos esse, eamus in ho- " stes, quos ego, quippe qui " spectaverim, certo scio ad- " versum vos pugnandi rudes " esse. Nequaquam enim i- " donei sunt præliatores, qui

" γωνίζεσθαι. Οὐ γάρ τί πω οὗτοι ἱκανοί εἰ-
" σιν ἀγωνισταὶ, οἳ ἂν τοξεύωσιν, ἢ ἀκοντί-
" ζωσιν, ἢ ἱππεύωσιν ἐπιστημόνως, ἢν δέ που
" πονῆσαι δέῃ, τούτῳ λείπωνται· ἀλλ' οὗτοι
" ἰδιῶταί εἰσι κατὰ τοὺς πόνους· οὐδέ γε οἵ-
" τινες, ἀγρυπνῆσαι δέον, ἡττῶνται τούτου·
" ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἰδιῶταί εἰσι κατὰ τὸν ὕπ-
" νον· οὐδέ γε οἱ ταῦτα μὲν ἱκανοὶ, ἀπαίδευ-
" τοι δὲ, ὡς χρὴ καὶ συμμάχοις καὶ πολε-
" μίοις χρῆσθαι· ἀλλὰ καὶ οὗτοι δῆλον ὅτι
" τῶν μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχου-
" σιν. Ὑμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δήπου, ὅσαπερ
" οἱ ἄλλοι ἡμέρᾳ, δύνασθε χρῆσθαι· πόνους
" δὲ τοῦ ζῆν ἡδέως ἡγεμόνας νομίζετε· λιμῷ
" δὲ ὅσαπερ ὄψῳ διαχρῆσθε· ὑδροποσίαν δὲ

" vel sagittandi, vel jaculandi, " vel equitandi sunt periti, labores vero perferre si quando " oporteat, hic deficiant; verum hi quod ad labores attinet, rudes sunt: neque ii " certe, qui vigilandum cum " sit, vigiliis succumbunt; sed " et hi rudes sunt, somnum " quod attinet: neque ii sane, " qui ad hæc quidem præstanda sint idonei, ignari vero " quomodo se et erga socios et " hostes gerere oporteat: sed " et hos maximarum disciplinarum rudes esse constat. " At vos opinor nocte, perinde " atque alii die, uti potestis: " labores autem ad jucunde " vivendum duces esse existimatis; fame tanquam obsonio omnino utimini; aquæ " potum facilius quam leones " ipsi fertis; pulcherrimam de-

" ῥᾷον τῶν λεόντων φέρετε· κάλλιστον δὲ
" πάντων καὶ πολιτικώτατον κτῆμα εἰς τὰς
" ψυχὰς συγκεκόμισθε· ἐπαινούμενοι γὰρ
" μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι, χαίρετε.
" Τοὺς δ' ἐπαίνου ἐραστὰς ἀνάγκη κτᾶσθαι
" τὰ αἴτια καὶ διὰ τοῦτο πάντα μὲν πόνον,
" πάντα δὲ κίνδυνον ἡδέως ὑποδύεσθαι. Εἰ δὲ
" ταῦτα ἐγὼ λέγω περὶ ὑμῶν, ἄλλως γιγνώσ-
" κων, ἐμαυτὸν ἐξαπατῶ· ὅ, τι γὰρ μὴ τοιοῦτον
" ἀποβήσεται παρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ τὸ ἐλλεῖπον
" ἥξει. Ἀλλὰ πιστεύω τοι τῇ πείρᾳ τῇ ἡ-
" μετέρᾳ, καὶ τῇ ὑμῶν εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ, καὶ τῇ
" τῶν πολεμίων ἀνοίᾳ, μὴ ψεύσειν με ταύτας
" τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας. Ἀλλὰ θαῤῥοῦντες ὁρ-
" μώμεθα, ἐπειδὴ καὶ ἐκποδὼν ἡμῖν γεγένηται

" nique omnium possessionem " et bellatoribus aptissimam in " animos vestros condidistis; " quippe qui laude magis quam " omnibus aliis rebus gaudetis. " Laudis autem amatores ne- " cesse est ejus *adipiscendæ* " gratia laborem omnem, omne " periculum libentissime sub- " ire. Quod si hæc ego de " vobis, aliter ac sentiam, dico, " memet ipsum fallo; nam si " contigerit ut vosmet tales " non præstetis, in me quic- " quid defuerit recidet. Ve- " rum et experientia, et bene- " volentia erga me vestra, et " hostium amentia *fretus* con- " fido, bonas hasce spes me " non frustraturas. Fidentibus " igitur animis proficiscamur, " præsertim cum hoc procul a " nobis absit, ut aliena per in- " juriam appetere videamur.

" τὸ δόξαι τῶν ἀλλοτρίων ἀδίκως ἐφίεσθαι.
" Νῦν γὰρ ἔρχονται μὲν οἱ πολέμιοι, ἄρχοντες
" ἀδίκων χειρῶν· καλοῦσι δὲ ἡμᾶς ἐπικούρους
" οἱ φίλοι. Τί οὖν ἐστιν ἢ τοῦ ἀλέξασθαι
" δικαιότερον, ἢ τοῦ τοῖς φίλοις ἀρήγειν κάλ-
" λιον; Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐκεῖνο ὑμᾶς οὐχ ἥκισ-
" τα οἶμαι θαῤῥεῖν, τὸ μὴ παρημεληκότα με
" τῶν θεῶν τὴν ἔξοδον ποιεῖσθαι. Πολλὰ γάρ
" μοι συνόντες, ἐπίστασθε, οὐ μόνον τὰ μεγά-
" λα, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ πειρώμενον [ἐμὲ] ἀεὶ
" ἀπὸ θεῶν ὁρμᾶσθαι. Τέλος, ἔφη, τί δεῖ λέγειν
" ἔτι; Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺς ἄνδρας ἑλόμενοι
" καὶ ἀναλαβόντες, καὶ τἄλλα παρασκευα-
" σάμενοι, ἴτε εἰς Μήδους· ἐγὼ δ' ἐπανελθὼν
" πρὸς τὸν πατέρα, πρόειμι δὴ, ὅπως τὰ τῶν

" Hostes enim nunc adveniunt, " qui primi bello lacessunt: " amici vero nos ad opem fe- " rendam arcessunt. Quid er- " go vel justius est quam vim " propulsare, aut honestius " quam amicis opitulari? At " vero ea vos de causa non " paulo fidentiores esse arbi- " tror, quod *nimirum* diis mini- " me neglectis expeditionem " hanc parem. Nam cum mul- " tum mecum versemini, non " modo res magnas, sed etiam " parvas aggredientem, ini- " tium a diis semper *me* facere " novistis. Tandem, ait, Quid " pluribus verbis opus est? At " vos lectis quidem assumptis- " que viris, cæterisque rebus " paratis, ad Medos pergite: " ego vero ad patrem reversus, " *eo* utique *jam* proficiscor, " quo de rebus hostium quam

" πολεμίων ὡς τάχιστα μαθὼν, οἷά ἐστι, " παρασκευάσω ὑμῖν, ὅ, τι ἂν δύνωμαι, ὅπως " ὡς κάλλιστα, σὺν θεῷ, ἀγωνιζώμεθα." Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.

ϛʹ. Κῦρος δὲ ἐλθὼν οἴκαδε, καὶ προσευξάμενος Ἑστίᾳ πατρῴᾳ, καὶ Διῒ πατρῴῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, ὡρμᾶτο ἐπὶ τὴν στρατείαν· συμπροὔπεμπε δὲ αὐτὸν καὶ ὁ πατήρ. Ἐπεὶ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγονται ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ αὐτῷ αἴσιοι γενέσθαι. Τȣ́των δὲ φανέντων, οὐδὲν ἔτι ἄλλο οἰωνιζόμενοι ἐπορεύοντο, ὡς οὐδένα ἂν λήσαντα τὰ τοῦ μεγίστου θεοῦ σημεῖα.

Προϊόντι δὲ τῷ Κύρῳ ὁ πατὴρ ἤρχετο λόγου τοιοῦδε· Ὅτι μὲν, ὦ παῖ, οἱ θεοὶ ἵλεῳ τε καὶ εὐμενεῖς πέμπουσί σε, καὶ ἐν ἱεροῖς

" celerrime quales eæ sint e-" doctus, quicquid potero vo-" bis parem, ut quam præclaris-" sime, deo juvante, dimice-" mus." Et illi quidem hæc agebant.

6. Cyrus autem domum reversus, precatusque Vestam patriam, et Jovem patrium, caeterosque deos, in expeditionem profectus est: eumque pater etiam deducebat. Ac postquam domo egressi essent, fulgura tonitruaque fausta ei oblata fuisse perhibentur. Quae cum apparuissent, alio praeterea nullo captato augurio perrexere, quasi neminem maximi dei signa latere possent.

Cyrum vero progredientem pater hujusmodi verbis alloqui coepit: Quod quidem, fili, dii

δῆλον καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις· γιγνώσκεις δὲ καὶ αὐτός. Ἐγὼ γάρ σε ταῦτα ἐπίτηδες ἐδιδαξάμην, ὅπως μὴ δι᾽ ἄλλων ἑρμηνέων τὰς τῶν θεῶν συμβουλίας συνείης, ἀλλὰ αὐτὸς, καὶ ὁρῶν τὰ ὁρατὰ, καὶ ἀκούων τὰ ἀκουστὰ, γιγνώσκοις, καὶ μὴ ἐπὶ μάντεσιν εἴης, εἰ βούλοιντό σε ἐξαπατᾷν, ἕτερα λέγοντες ἢ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα· μηδ᾽ αὖ, εἴ ποτε ἄρα ἄνευ μάντεως γένοιο, ἀποροῖς, θείοις σημείοις ὅ, τι χρῷο· ἀλλὰ διὰ τῆς μαντικῆς γιγνώσκων τὰ παρὰ τῶν θεῶν συμβουλευόμενα, τούτοις πείθοιο. Καὶ μὲν δὴ, ὦ πάτερ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅπως ἂν ἵλεῳ οἱ θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβουλεύειν ἐθέλωσιν, ὅσον δύναμαι κατὰ τὸν σὸν λό-

---

te propitii atque benigni dimittunt, cum ex sacrificiis constat tum coelestibus signis: id quod et ipse etiam nosti. Haec ego enim te de industria edocui, ut ne per alios interpretes deorum consilia intelligeres, sed ipse *ea*, et quae videnda sint videns, et quae audienda audiens, cognosceres, et ab hariolis non penderes, qui te, si vellent, decipere possent, alia dicentes quam quae divinitus portenderentur: neve rursus, si quando hariolus non adesset, quid de signis divinis statuendum esset ambigeres; sed vaticinandi arte percipiens quae divinitus consulerentur, eisdem obtemperares. Et Cyrus quidem, pater, inquit, ut dii propitii nobis consulere velint, quantum potero ex oratione tua nunquam non curabo. Me-

γον διατελῶ ἐπιμελούμενος. Μέμνημαι γὰρ ἀκούσας ποτέ σου, ὅτι εἰκότως ἂν καὶ παρὰ τῶν θεῶν πρακτικώτερος εἴη, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων, ὅστις μὴ, ὁπότε ἐν ἀπόροις εἴη, τότε κολακεύοι, ἀλλ' ὅτε τὰ ἄριστα πράττοι, τότε μάλιστα τῶν θεῶν μεμνῷτο· καὶ τῶν φίλων δὲ ἔφησθα χρῆναι ὡσαύτως ἐπιμελεῖσθαι. Οὐκοῦν νῦν, ἔφη, ὦ παῖ, διά γε ἐκείνας τὰς ἐπιμελείας ἥδιον μὲν ἔρχῃ πρὸς τοὺς θεοὺς δεησόμενος, ἐλπίζεις δὲ μᾶλλον τεύξεσθαι, ὧν ἂν δέῃ, ὅτι συνειδέναι σαυτῷ δοκεῖς οὐ πώποτ' ἀμελήσας αὐτῶν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς πρὸς φίλους μοι τοὺς θεοὺς ὄντας οὕτω διάκειμαι. Τί γὰρ, ἔφη, ὦ παῖ; μέμνησαι

mini enim ex te aliquando audisse, merito illum etiam a diis, quemadmodum et ab hominibus, aliquid facilius impetrare, qui non tunc *demum*, cum adducitur in angustias, aduletur, sed cum felicissima utitur fortuna, tunc deorum maxime meminerit: et amicorum etiam aiebas eodem modo habendam esse curam. Ergo jam, fili, inquit, libentius deos accedis supplicaturus, propter illa *tua in eis colendis* studia: et speras te magis ea quæ petieris consecuturum, quod tibi sic conscius esse videris ut qui nunquam eos neglexeris. Sane quidem, pater, inquit, sic erga deos sum affectus ut qui mihi amici sint. Quid enim, fili, inquit, meministin' illa, de quibus inter nos aliquando conveniebat? *nimirum*, ea quæ dii

ἐκεῖνα, ἅ ποτε ἐδόκει ἡμῖν, ὡς, ἅπερ δεδώκασιν οἱ θεοὶ μαθόντας ἀνθρώπους βέλτιον πράττειν, ἢ ἀνεπιστήμονας αὐτῶν ὄντας, καὶ ἐργαζομένους μᾶλλον ἀνύτειν, ἢ ἀργοῦντας, καὶ ἐπιμελουμένους ἀσφαλέστερον ἂν διάγειν, ἢ ἀφυλακτοῦντας τούτων· παρέχοντας οὖν ἑαυτοὺς, οἵους δεῖ, οὕτως ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰτεῖσθαι τὰ ἀγαθὰ παρὰ τῶν θεῶν; Ναὶ μὰ Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, μέμνημαι μέντοι ταῦτα ἀκούσας σου· καὶ γὰρ ἀνάγκη ἦν πείθεσθαι τῷ λόγῳ τούτῳ· καὶ οἶδά σε ἐπιτιθέντα αὐτῷ, ὡς οὐδὲ θέμις εἴη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν οὔτε ἱππεύειν μὴ μαθόντας, ἱππομαχοῦντας νικᾷν· οὔτε μὴ ἐπισταμένους τοξεύειν, τοξεύοντας κρατεῖν τῶν ἐπισταμένων· οὔτε μὴ ἐπισταμένους κυ-

largiti sunt, homines si didicerint melius facturos, quam si eorum sint imperiti; et si operentur, plus effecturos, quam si sint otiosi; et si curam adhibeant, securius vitam acturos, quam si horum sint negligentes: adeoque præbentes seipsos quales oportet, sic nobis videbatur oportere quoslibet bona a diis petere. Profecto, inquit Cyrus, memini quidem ex te hæc audisse: et sane necesse erat huic tuo sermoni adsentiri. Etenim novi te dicere solitum, ne fas quidem esse a diis petere vel eos, qui equitandi artem non didicerint, ut equestri prælio victoriam adipiscantur: vel eos, qui sagittare nesciant, ut sagittandi peritos sagittando superent; vel guber-

βερνᾶν, σώζειν εὔχεσθαι ναῦς κυβερνῶντας· οὐδὲ μὴ σπείροντάς γε σῖτον, εὔχεσθαι, καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύεσθαι· οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ, σωτηρίαν αἰτεῖσθαι· παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν θεσμοὺς πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι· τοὺς δὲ ἀθέμιστα εὐχομένους ὁμοίως ἔφησθα εἰκὸς εἶναι παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτεῖν τοὺς παράνομα δεομένους.

Ἐκείνων δὲ, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπελάθου, ἅ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ ἐλογιζόμεθα, ὡς ἱκανὸν εἴη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον, εἴ τις δύναιτο ἐπιμεληθῆναι, ὅπως αὐτός τε καλὸς κἀγαθὸς δοκίμως γένοιτο, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ὅπως αὐτός τε καὶ οἱ οἰκέται ἱκανῶς ἔχοιεν. Τὸ δὲ, τούτου μεγάλου ἐρ-

nandi rudes precari, ut naves gubernando servent: vel eos, qui frumentum non serant poscere, bonum ut sibi nascatur frumentum: vel denique eos, qui in bello sibi non caveant, salutem petere: hujusmodi enim omnia esse contra leges divinas: eos vero, qui ea quæ non fas sit precantur, par esse aiebas æque a diis optata non consequi, atque ab hominibus nihil impetrare eos, qui ea quæ legibus adversantur rogant.

Illorum vero, fili, ait, oblitusne es, quæ aliquando inter nos argumentando concludebamus? sat magnum scilicet ac præclarum esse hominis opus, si quis studio suo perficere possit, ut et ipse insigniter honestus probusque evadat, et ut *omnium* ad victum necessariorum affatim sit tum ipsi tum familiæ.

γου οὕτως ὄντος, ἐπίστασθαι ἀνθρώπων ἄλλων προστατεύειν, ὅπως ἕξουσιν ἅπαντα τὰ ἐπιτήδεια ἔκπλεω, καὶ ὅπως ἔσονται πάντες οἵους δεῖ, τοῦτο θαυμαστὸν δήπου ἐφαίνετο ἡμῖν εἶναι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ πάτερ, μέμνημαι καὶ τοῦτο ὅτε σου λέγοντος συνεδόκει καὶ ἐμοὶ ὑπερμέγεθες εἶναι ἔργον τὸ καλῶς ἄρχειν· καὶ νῦν, ἔφη, ταὐτά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. Ὅταν μέντοιγε πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν κατανοήσω, οἷοί τε ὄντες διαγίγνονται ἄρχοντες, καὶ οἷοι ὄντες ἀνταγωνισταὶ ἡμῖν ἔσονται, πάνυ μοι δοκεῖ αἰσχρὸν εἶναι, τὸ τοιούτους αὐτοὺς ὄντας ὑποπτῆξαι, καὶ μὴ ἐθέλειν ἰέναι αὐτοῖς ἀνταγωνιουμέ-

---

Jam vero, cum hoc adeo magnum opus esset, scire etiam hominibus aliis præeesse, ut omnia ad victum necessaria illis abunde suppetant, et tales ut sint omnes quales oportet, id sane nobis admirandum esse videbatur. Profecto memini, pater, inquit, hoc quoque te dicere: itaque mihi simul videbatur, ingens arduumque esse opus, recte imperare. Et nunc quidem, ait, idem de his mihi videtur, cum ad ipsum munus imperatorium respiciens mecum ipse considero. Cum vero in alios homines intuens perspexerim, quales sint qui in imperio permanent, et quales qui nobis adversarii futuri sunt, omnino mihi turpe videtur, hujusmodi quosdam formidare, ac non libenter ad certamen cum iis ineundum procedere; quos

νους· οὓς, ἔφη, ἐγὼ αἰσθάνομαι, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἡμετέρων φίλων τούτων, ἡγουμένους, δεῖν τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ καὶ πολυτελέστερον δειπνεῖν, καὶ πλέον ἔνδον ἔχειν χρυσίον, καὶ πλείονα χρόνον καθεύδειν, καὶ πάντα ἀπονώτερον τῶν ἀρχομένων διάγειν. Ἐγὼ δὲ οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρχοντα οὐ τῷ ῥᾳδιουργεῖν χρῆναι διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τῷ προνοεῖν τε καὶ φιλοπονεῖν προθυμούμενον. Ἀλλά τοι, ἔφη, ὦ παῖ, ἔνιά ἐστιν, ἃ οὐ πρὸς ἀνθρώπους ἀγωνιστέον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα, ὧν οὐ ῥᾴδιον εὐπόρως περιγενέσθαι. Αὐτίκα δήπου οἶσθα, ἔφη, ὅτι, εἰ μὴ ἕξει ἡ στρατιὰ τὰ ἐπιτήδεια, καταλύσεταί σου εὐθὺς ἡ ἀρχή. Οὐκοῦν

---

ego, inquit, intelligo, ab amicis hisce nostris initio facto, existimare, oportere principem a *sibi* subjectis in eo differre, ut et sumptuosius cœnet, et domi plus auri habeat, et diutius dormiat, et omnino magis otiose quam subditi degat. Ego autem, ait, arbitror, principem non desidiose vitam agendo a subditis distare debere, sed et *rebus suis* alacri animo prospiciendo et laboribus studiose tolerandis. At vero, fili, inquit *ille*, sunt quædam, in quibus non cum hominibus certandum est, sed cum ipsis rebus, quas *quidem* haud facile est commode superare. Ac primum quidem nosti, inquit, nisi exercitus commeatum habeat, imperium tuum statim ruiturum. At qui hæc, pater, inquit Cyaxares, præbiturum se dicit omnibus

ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ πάτερ, Κυαξάρης φησὶ παρέξειν τοῖς ἐντεῦθεν πᾶσιν ἰοῦσιν, ὁπόσοι ἂν ὦσι. Τούτοις δὴ, ἔφη, ὦ παῖ, σὺ πιστεύων ἔρχῃ τοῖς παρὰ Κυαξάρει χρήμασιν; Ἔγωγε, ἔφη ὁ Κῦρος. Τί δὲ, ἔφη, οἶσθα, ὁπόσα αὐτῷ ἐστι; Μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ μὲν δή. Ὅμως δὲ τούτοις, ἔφη, πιστεύεις τοῖς ἀδήλοις; Ὅτι δὲ πολλῶν μέν σοι δεήσει, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα νῦν ἀνάγκη δαπανᾷν, ἐκεῖνο οὐ γιγνώσκεις; Γιγνώσκω, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἐὰν οὖν, ἔφη, ἐπιλίπῃ αὐτὸν ἡ δαπάνη, ἢ καὶ ἑκὼν ψεύσηται, πῶς σοι ἕξει τὰ τῆς στρατιᾶς; Δῆλον, ὅτι οὐ καλῶς. Ἀτὰρ, ὦ πάτερ, ἔφη, σὺ εἰ ἐνορᾷς τινα πόρον καὶ ἀπ' ἐμοῦ ἂν προσγενόμενον, ἕως ἔτι ἐν φιλίᾳ ἐσμὲν, λέγε. Ἐρωτᾷς, ἔφη, τοῦτο, ὦ παῖ,

---

hinc proficiscentibus, quotquot fuerint. Ergo tu, fili, ait, iter ingrederis his opibus quæ sunt apud Cyaxarem confisus? *Sic*, equidem, inquit Cyrus. Quid autem? ait, nostin' quantæ sint illi *opes?* Minime profecto, inquit Cyrus. Et hisce tamen incertis, ait, fretus es? Quod autem multis tibi erit opus, atque magnos etiam alios *sumptus* jam necesse est impendere, illud non vides? Video, inquit Cyrus. Quod si ergo deficiat illum sumptus suppeditandi copia, vel etiam sciens fallat, quomodo tibi sese res exercitus habuerint? Certe non bene. Cæterum tu, pater, ait, si quam parandæ *copiæ* rationem quæ a me quoque possit adferri perspicis, *eam mihi*, dum adhuc in

εἴ τις ἂν ἀπὸ σοῦ πόρος προσγένοιτο; Ἀπὸ τίνος δὲ μᾶλλον εἰκός ἐστι πόρον προσγενέσθαι, ἢ ἀπὸ τοῦ δύναμιν ἔχοντος; Σὺ δὲ πεζὴν μὲν δύναμιν ἔχων ἐνθένδε ἔρχῃ, ἀνθ' ἧς εὖ οἶδ', ὅτι πολλαπλασίαν ἄλλην οὐκ ἂν δέξαιο· ἱππικὸν δέ σοι, ὅπερ κράτιστον, τὸ Μήδων σύμμαχον ἔσται. Ποῖον οὖν ἔθνος τῶν πέριξ οὐ δοκεῖς καὶ χαρίζεσθαι βουλόμενον ὑμῖν ὑπηρετήσειν, καὶ φοβούμενον μή τι πάθῃ; Ἃ χρή σε κοινῇ σὺν Κυαξάρῃ σκοπεῖσθαι, μήποτε ἐπιλίπῃ τὶ ὑμᾶς, ὧν δεῖ ὑπάρχειν· καὶ ἔθους δὲ ἕνεκα μηχανᾶσθαι προσόδου πόρον. Τόδε δὲ μάλιστα πάντων μέμνησό μοι, μηδέποτε ἀναμένειν τὸ πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια, ἔστ' ἂν ἡ χρεία σε ἀναγ-

---

regione pacata sumus, exponito. Hoc, fili, quæris, ait, ecqua possit abs te etiam copiæ parandæ ratio proficisci? A quonam vero magis convenit copiæ parandæ rationem adinveniri, quam ab eo qui exercitui præsit? Tu vero cum *iis* pedestribus copiis hinc discedis, quas, sat scio, cum aliis longe majoribus non commutares: equitatus autem Medorum, qui sane est præstantissimus, tibi belli socius erit. Quam ergo nationem finitimam putas, et gratificandi studio, et damni metu, non *omnia* vobis subministraturam? Quæ *quidem* te communiter cum Cyaxare considerare oportet, ne quid unquam eorum vos deficiat, quæ adesse debeant; atque etiam assuescendi causa reditus rationem excogitare. Hoc vero

κάσῃ· ἀλλ' ὅταν μάλιστα εὐπορῇς, τότε, πρὸ τῆς ἀπορίας, μᾶλλον μηχανῶ. Καὶ γὰρ τεύξῃ μᾶλλον, παρ' ὧν ἂν δέῃ, μὴ ἀπορεῖν δοκῶν, καὶ ἔτι ἀναίτιος ἔσῃ παρὰ τοῖς σαυτοῦ στρατιώταις· ἐκ τούτου δὲ μᾶλλον καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων αἰδοῦς τεύξῃ· καὶ ἤν τινας βούλῃ τῇ δυνάμει εὖ ποιῆσαι ἢ κακῶς, μᾶλλον, ἕως ἂν ἔχωσι τὰ δέοντα οἱ στρατιῶται, ὑπηρετήσουσί σοι· καὶ πιστικωτέρους, σάφ' ἴσθι, λόγους δυνήσῃ τότε λέγειν, ὅταν περ καὶ ἐνδείκνυσθαι μάλιστα δύνῃ, ποιεῖν ἱκανὸς ὢν καὶ εὖ καὶ κακῶς. Ἀλλ', ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ μοι καλῶς δοκεῖς ταῦτα λέγειν πάντα, καὶ ὅτι, ὧν μὲν νῦν λέγονται λήψεσθαι οἱ στρατιῶται, οὐδεὶς αὐτῶν ἐ-

---

maxime omnium mihi memineris, ne unquam rationem res necessarias comparandi excogitare differas, donec ipsa te cogerit necessitas: sed cum maxime *rebus omnibus* abundes, tunc potius *aliquam* ante inopiam excogita. Nam et magis consequeris *ab illis* a quibus petes, cum non indigere videaris, et præterea culpa apud milites tuos vacabis: hac autem ratione magis etiam ab aliis reverentiam consequeris: et si quos copiis *tuis* vel juvare volueris vel lædere, impensius, dum res necessarias habebunt milites, tibi navabunt operam: et oratione, mihi crede, magis ad persuadendum apta te nunc usurum, cum maxime etiam demonstrare poteris te et ad juvandum et ad lædendum esse idoneum. At *Cyrus*, pater,

μοὶ τούτων χάριν εἴσεται· (ἴσασι γὰρ, ἐφ' οἷς αὐτοὺς Κυαξάρης ἄγεται συμμάχους) ὅ, τι δ' ἂν πρὸς τοῖς εἰρημένοις λαμβάνῃ τὶς, ταῦτα καὶ τιμὴν νομιοῦσι, καὶ χάριν τούτων πλείστην εἰκὸς εἰδέναι τῷ διδόντι. Τὸ δ' ἔχοντα δύναμιν, ᾗ ἔστι μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα ἀντωφελεῖσθαι, ἔστι δὲ ἐχθροὺς ἔχοντα πειρᾶσθαι τίσασθαι, ἔπειτα ἀμελεῖν τοῦ πορίζεσθαι, οἴει τὶ, ἔφη, ἧττον τοῦτο εἶναι αἰσχρὸν, ἢ εἴ τις ἔχων μὲν ἀγροὺς, ἔχων δὲ ἐργάτας, οἷς ἂν ἐργάζοιτο, ἔπειτα ἐῴη τὴν γῆν ἀργοῦσαν ἀνωφέλητον εἶναι; Ὡς οὖν ἐμοῦ, ἔφη, μηδέποτε ἀμελήσοντος τοῦ τὰ ἐπιτήδεια τοῖς στρατιώταις συμμηχανᾶσθαι,

---

inquit, cum aliis de causis præclare mihi hæc omnia dicere videris, tum etiam quod quæ modo milites accepturi sunt, eorum nemo mihi istorum *nomine* gratiam sit habiturus: (sciunt enim quibus conditionibus Cyaxares eos ad belli societatem accersat) quicquid vero præter promissa illa quis accipiet, id et honori *sibi* ducent, et consentaneum est maximam pro eo largienti gratiam *eos* habituros. Qui autem copias habeat, quibus et beneficia in amicos conferens ab iis vicissim ipse commodi aliquid percipere possit, possit et experiri ut si quos habeat hostis ab iis aliquid *sibi* acquirat, negligens ut is deinde sit in comparandis opibus, an minus, inquit, hoc turpe putas, quam si quis cum agros habeat, habeat operarios iis colendis idoneos, nihilominus terram incultam sinat esse

μήτ' ἐν φιλίᾳ, μήτ' ἐν πολεμίᾳ, οὕτως ἔχε τὴν γνώμην.

Τί γὰρ, ἔφη, τῶν ἄλλων, ὦ παῖ, ὧν ἐδόκει ποθ' ἡμῖν ἀναγκαῖον εἶναι μὴ παραμελεῖν, μέμνησαι; Οὐ γὰρ, ἔφη, μέμνημαι; ὅτε ἐγὼ μὲν πρός σε ἦλθον ἐπ' ἀργύριον, ὅπως ἀποδοίην τῷ φάσκοντί με στρατηγεῖν πεπαιδευκέναι· σὺ δὲ ἅμα διδούς μοι, ἐπηρώτας ὧδέ πως, Ἆρά γε, εἶπες, ὦ παῖ, ἐν τοῖς στρατηγικοῖς ἔργοις καὶ οἰκονομίας τὶ σοὶ ἐπεμνήσθη ὁ ἀνὴρ, ᾧ τὸν μισθὸν φέρεις; οὐδὲν μέντοι οἱ στρατιῶται ἧττον τῶν ἐπιτηδείων δέονται, ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκέται. Ἐπεὶ δ' ἐγώ σοι, λέγων τἀληθῆ, εἶπον, ὅτι οὐδ' ὁτιοῦν περὶ τούτου ἐπεμνήσθη, ἐπήρου με πάλιν, εἴ τι

---

inutilem? Itaque sic de me sentias *velim*, ait, nunquam me in conquirendis rebus exercitui necessariis fore negligentem, nec in amicorum, nec in hostium regione.

Quid vero, fili, ait, an *et* aliorum, quæ nobis aliquando videbantur necessario non spernenda esse, meministi? Quidni meminerim, inquit? quando ego ad te argenti petendi causa veniebam, quod ei persolverem qui *se* arte imperatoria me instituisse diceret; tu vero simul *id* mihi dans, hoc fere modo me interrogabas, Num, aiebas, fili, vir iste, cui mercedem adfers, in *explicandis* imperatoris officiis ullam etiam de ratione domesticæ rei administrandæ mentionem fecit? nihilo sane minus milites rebus ad victum necessariis indigent, quam qui domi

ὑγιείας μοι πέρι ἔλεξε καὶ ῥώμης, ὡς δέησοι καὶ τούτων, ὥσπερ καὶ (ὑπὲρ) τῆς στρατηγίας, τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἀπέφησα, ἐπήρου με αὖ πάλιν, εἴ τινα ἐπιμέλειαν ἐδίδαξέ με, ὡς ἂν ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων κράτιστοι ἂν οἱ σύμμαχοι γένοιντο. Ἀποφήσαντος δέ μου καὶ τοῦτο, ἀνέκρινας αὖ σὺ καὶ τόδε, εἴ τι μ' ἐπαίδευσεν, ὡς ἂν δυναίμην στρατιᾷ προθυμίαν ἐμβαλεῖν· λέγων, ὅτι τὸ πᾶν διαφέρει ἐν παντὶ ἔργῳ προθυμία ἀθυμίας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο ἀνένευον, ἤλεγχες αὖ σὺ, εἴ τινα λόγον ἐποιήσατο διδάσκων περὶ τοῦ πείθεσθαι τὴν στρατιὰν, ὡς ἄν τις μάλιστα μηχανῷτο. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο παντάπασιν ἄῤῥητον ἐφαίνετο, τέλος δή με ἐπήρου, ὅ, τι ποτε

---

sunt famuli. Cum vero ego tibi, vera dicens, respondissem, illum hac de re ne quidquam sane memorasse, rursum ex me quærebas, ecquid mihi de bona *corporis* valetudine ac robore disseruisset; uti de quibus imperatorem, non secus ac de munere imperatorio, solicitum esse oporteat. Hoc etiam cum negassem, me rursum interrogabas, ecquam me procurandi rationem docuisset, ut socii in quolibet munere militari præstantissimi evadant. Hoc quoque a me denegato, denuo percunctatus es, numquid me erudiisset quo pacto possem exercitui alacritatem injicere; quippe qui diceres in omni *suscipiendo* opere inter alacritatem et abjectionem animi discrimen esse maximum. Ubi hoc etiam abnuissem, sciscitatus es tu rur-

διδάσκων στρατηγίαν φαίη με διδάσκειν. Κἀγὼ δὴ ἐνταῦθα ἀπεκρινάμην, ὅτι τὰ τακτικά. Καὶ σὺ γελάσας διῆλθές μοι, παρατιθεὶς ἕκαστον, ὅτι οὐδὲν ὄφελος εἴη στρατιᾷ τακτικῶν, ἄνευ τῶν ἐπιτηδείων. Τί δ' ἄνευ τοῦ ὑγιαίνειν; Τί δ' ἄνευ τοῦ ἐπίστασθαι τὰς εὑρημένας εἰς πόλεμον τέχνας; Τί δ' ἄνευ τοῦ πείθεσθαι; Ὡς δέ μοι καταφανὲς ἐποίησας, ὅτι μικρόν τι μέρος εἴη στρατηγίας τὰ τακτικὰ, ἐπερομένου μου, εἴ τι τούτων σύ με διδάξαι ἱκανὸς εἴης, ἀπιόντα με ἐκέλευσας τοῖς στρατηγικοῖς ἀνδράσι νομιζομένοις εἶναι διαλέγεσθαι, καὶ πυνθάνεσθαι, πῇ ἕκαστα τούτων γίγνεται.

Ἐκ τούτου δὴ συνῆν τούτοις ἐγὼ, οὓς μάλιστα φρονίμους περὶ τούτων ἤκουον εἶναι. Καὶ

---

sum, num quæ sermone præcepta tradidisset de concilianda exercitus obedientia, qua quis potissimum ratione *id* possit efficere. Cum vero de hoc quoque nihil omnino esse dictum pateret, postremo interrogabas, quid tandem docendo disciplinam imperatoriam *se* mihi tradere diceret. Tum autem respondi ego, rationes instruendi exercitûs. Risisti *hic* tu *quidem*, et singulis *istis* propositis, mihi percurrendo *ostendisti*, exercitus instruendi artem militibus nihil prodesse, absque rebus ad victum necessariis. Quid autem absque firma valetudine? Quid absque illarum artium scientia, quæ ad belli usum sunt inventæ? Quid absque obedientia? Cumque adeo perspicuum mihi fecisti, rationem aciei instruendæ

περὶ μὲν τροφῆς ἐπείσθην, ἱκανὸν εἶναι ὑπάρχον, ὅ, τι Κυαξάρης ἔμελλε παρέξειν ἡμῖν· περὶ δὲ ὑγιείας, ἀκούων τε καὶ ὁρῶν, ὅτι καὶ πόλεις αἱ χρήζουσαι ὑγιαίνειν ἰατροὺς αἱροῦνται, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν στρατιωτῶν ἕνεκεν ἰατροὺς ἐξάγουσιν, οὕτω καὶ ἐγὼ, ἐπεὶ ἐν τῷ τέλει τούτῳ ἐγενόμην, εὐθὺς τούτου ἐπεμελήθην· καὶ οἶμαι, ἔφη, ὦ πάτερ, πάνυ ἱκανοὺς τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἔχειν ἄνδρας μετ' ἐμαυτοῦ. Πρὸς τοῦτο δὴ ὁ πατὴρ εἶπεν, Ἀλλ', ὦ παῖ, ἔφη, οὗτοι μὲν, οὓς λέγεις, ὥσπερ ἱματίων ῥαγέντων εἰσί τινες ἠπηταὶ, οὕτω καὶ οἱ ἰατροὶ, ὅταν τινὲς νοσήσωσι, τότε ἰῶνται τούτους· σοὶ δὲ τούτου μεγαλοπρεπεστέρα ἔσται ἡ τῆς ὑγιείας ἐπιμέλεια· τοῦ γὰρ (τὴν) ἀρχὴν

---

exiguam quandam esse muneris imperatorii partem, atque ego rogassem, an tu idoneus esses qui me quidpiam horum doceres, ut abirem hortatus es et illis cum viris dissererem qui rei imperatoriæ periti haberentur, *deque ipsis* percunctarer quo pacto horum singula fierent.

Ex eo igitur tempore cum illis ego v. rsatus sum, quos in primis esse harum rerum prudentes audiebam. Ac de victu quidem, mihi persuasum est satis id futurum, quod Cyaxares nobis sit præbiturus : de bona vero valetudine, quod et audirem et viderem tum civitates eas, quæ quo bene valeant operam dant, medicos eligere, tum imperatores militum gratia medicos educere, ita et ego, postquam mihi munus hoc mandatum fuit, statim

μὴ κάμνειν τὸ στράτευμα, τούτου σοὶ δεῖ μέλειν. Καὶ τίνα δὴ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὁδὸν ἰὼν, τοῦτο πράττειν ἱκανὸς ἔσομαι; Ἂν μὲν δήπου χρόνον τινὰ μέλλῃς ἐν τῷ αὐτῷ μένειν, ὑγιεινοῦ δεῖ πρῶτον στρατοπέδου μὴ ἀμελῆσαι· τούτου δὲ οὐκ ἂν ἁμάρτοις, ἐάν περ μέλῃ σοι. Καὶ γὰρ λέγοντες οὐδὲν παύονται οἱ ἄνθρωποι περί τε τῶν νοσηρῶν χωρίων καὶ τῶν ὑγιεινῶν· μάρτυρες δὲ σαφεῖς ἑκατέροις αὐτῶν παρίστανται τά τε σώματα καὶ τὰ χρώματα. Ἔπειτα δὲ, οὐ τὰ χωρία μόνον ἀρκέσει σκέψασθαι, ἀλλὰ μνήσθητι, πῶς πειρᾷ σὺ ἐπιμελεῖσθαι σεαυτοῦ, ὅπως ὑγιαίνῃς. Καὶ Κῦρος εἶπε, Πρῶτον μὲν πειρῶμαι, νὴ Δία, μηδέποτε ὑπερεμπίπλασθαι· δύσφο-

---

in hujus rei curam incubui: et opinor, ait, pater viros *me* artis medicæ admodum gnaros mecum habere. Ad hoc pater respondit, Verum, fili, inquit, medici, quos dicis, isti, quemadmodum sunt vestium laceratarum sarcinatores quidam, ita et ipsi tum demum, cum aliqui in morbum inciderint, medentur iis: at ea quæ tibi incumbet bonæ valetudinis cura *eo quod exercent medici officio* præclarior erit; hoc enim tibi curæ esse oportet, ne exercitus omnino in morbos incidat. Et quanam via, pater, ait, incedens, hoc præstare potero? Nimirum si diutius in eodem loco sis mansurus, primum negligendum tibi non erit ut castra in regione ponas salubri: quod quidem facile adsequeris, si curæ tibi fuerit. Etenim nun-

ρον γάρ· ἔπειτα δὲ ἐκπονῶ τὰ εἰσιόντα· οὕτω γάρ μοι δοκεῖ ἥ τε ὑγίεια μᾶλλον παραμένειν, καὶ ἰσχὺς προσγίνεσθαι. Οὕτω τοίνυν δεῖ, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι. Ἦ καὶ σχολὴ, ἔφη, ἔσται, ὦ πάτερ, σωμασκεῖν τοῖς στρατιώταις; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ πατὴρ, οὐ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. Δεῖ γὰρ δήπου στρατιὰν, εἰ μέλλει πράξειν τὰ δέοντα, μηδέποτε παύεσθαι ἢ τοῖς πολεμίοις κακὰ πορσύνουσαν, ἢ ἑαυτῇ ἀγαθά. Ὡς χαλεπὸν μὲν καὶ ἕνα ἄνθρωπον ἀργὸν τρέφεσθαι, πολὺ δ' ἔτι, ὦ παῖ, χαλεπώτερον, οἶκον ὅλον· πάντων δὲ χαλεπώτατον στρατιὰν ἀργὸν τρέφειν. Πλεῖστά τε γὰρ τὰ ἐσθίοντα ἐν στρατιᾷ, καὶ ἀπ' ἐλαχίστων

quam loqui desinunt homines tam de morbidis locis quam salubribus: testes autem evidentes his utrisque adsunt, tum corpora tum colores. Deinde, regiones considerare non satis erit, sed ad memoriam revocare debes quo pacto studeas tui ipsius curam gerere, ut recte valeas. Et Cyrus inquit, Primum quidem, hercle, operam do ne unquam nimium me repleam; nam grave et molestum est: deinde qui intrarunt *cibos* laborando digero: ita enim mihi videtur et valetudo magis permanere firma, et robur accedere. Ita igitur, fili, inquit, et aliorum curam agere oportet. Num et otium, pater, ait, militibus ad exercenda corpora suppetet? Imo vero, respondit pater, non modo *otium erit*, sed etiam necessi-

ὁρμώμενα, καὶ οἷς ἂν λάβῃ, δαψιλέστατα χρώμενα· ὥστε οὐδέποτε προσήκει στρατιὰν ἀργεῖν. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτι, ὥσπερ οὐδὲ γεωργοῦ ἀργοῦ οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ στρατηγοῦ ἀργοῦ οὐδὲν ὄφελος εἶναι. Τὸν δέ γε ἐργάτην στρατηγὸν ἐγὼ, ἔφη, ἀναδέχομαι (ἢν μή τις θεὸς βλάπτῃ) ἅμα καὶ τὰ ἐπιτήδεια μάλιστα ἔχοντας τοὺς στρατιώτας ἀποδείξειν, καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντας παρασκευάσειν. Ἀλλὰ μέντοι τό γε μελετᾶσθαι, ἔφη, ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων, ἀγῶνας ἄν τινάς μοι δοκεῖ, ὦ πάτερ, προειπὼν ἑκάστοις, καὶ ἆθλα προτιθεὶς, μάλιστ' ἂν ποιεῖν εὖ ἀσκεῖσθαι ἕκαστα, ὥστε, ὁπότε δέοιτο, ἔχειν ἂν παρε-

---

tas *id postulabit.* Nam certe oportet exercitum, si officio suo sit satisfacturus, nunquam desinere vel hostibus damna vel sibi ipsi commoda adferre. Etenim difficile est vel unum hominem otiosum ali; multo etiam difficilius, fili, est, totam familiam; omnium vero difficillimum, exercitum otiosum alere. Plurima enim sunt in exercitu quæ comedunt, quæque tenui admodum *commeatu instructa in bellum* feruntur, et quæcunque ceperint, iis largissime utuntur: idcirco nunquam convenit exercitum esse otiosum. Dicis tu, pater, inquit, ut mihi videtur, quemadmodum iners agricola nulli sit usui, ita et imperatorem desidem nulli esse usui. Atqui ego quidem imperatorem, ait, industrium polliceor (nisi

σκευασμένοις χρῆσθαι. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη, ὦ παῖ· τοῦτο γὰρ ποιήσας, σάφ' ἴσθι, ὥσπερ χορούς, τὰς τάξεις ἀεὶ τὰ προσήκοντα μελετώσας θεάσῃ. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴς γε τὸ προθυμίαν ἐμβαλεῖν στρατιώταις οὐδέν μοι δοκεῖ ἱκανώτερον εἶναι, ἢ τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἀγαθὰς ἐμποιεῖν ἀνθρώποις. Ἀλλ', ἔφη, ὦ παῖ, τοῦτό γε τοιοῦτόν ἐστιν, οἷόνπερ εἴ τις κύνας ἐν θήρᾳ ἀνακαλοῖτο ἀεὶ τῇ κλήσει, οἵαπερ, ὅταν τὸ θηρίον ὁρᾷ. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον προθύμως, εὖ οἶδ', ὅτι ἔχει ὑπακουούσας· ἢν δὲ πολλάκις ψεύδηται αὐτάς, τελευτῶσαι, οὐδ' ὁπόταν ἀληθῶς ὁρῶν καλῇ, πείθονται αὐτῷ. Οὕτω καὶ τὸ περὶ τῶν ἐλπίδων ἔχει· ἢν πολλάκις προσδοκίας ἀγα-

---

quis deus obstet) id præstaturum ut et rebus necessariis milites abundent, et corporibus sint quam optime affectis. Verum enimvero quod ad exercitationem, ait, singularum rerum bellicarum attinet, arbitror, si quis certamina quædam singulis indicat, et præmia proponat, eum maxime effecturum ut in singulis bene exercitati evadant, ita ut, ubi opus fuerit, iis paratis uti possit. Optime dicis, fili, inquit: nam hoc si feceris, certo scias, ordines te *militum*, tanquam choros, in iis quæ officii ratio postulat semper occupatos spectaturum. At vero, inquit Cyrus, ad alacritatem militibus injiciendam nihil mihi magis idoneum esse videtur, quam bonas posse spes in animis hominum excitare. Verum, fili,

θῶν ἐμβαλὼν ψεύδηταί τις, τελευτῶν, οὐδ' ὁπόταν ἀληθεῖς ἐλπίδας λέγῃ ὁ τοιοῦτος, πείθειν δύναται. Ἀλλὰ τοῦ μὲν αὐτὸν λέγειν, ἃ μὴ σαφῶς εἰδείη, φείδεσθαι δεῖ, ὦ παῖ· ἄλλοι δ' ἐνίοτε λέγοντες ταυτὸ διαπράττοιεν ἄν· τὴν δὲ αὐτοῦ παρόρμησιν εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους δεῖ ὡς μάλιστα ἐν πίστει διασώζειν. Ἀλλὰ, ναὶ μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ πάτερ, καὶ καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, καὶ ἐμοὶ οὕτως ἥδιον. Τοῦ γε μὴν πειθομένους παρέχεσθαι τοὺς στρατιώτας οὐκ ἀπείρως μοι δοκῶ ἔχειν, ὦ πάτερ. Σύ τε γάρ με εὐθὺς τοῦτο ἐκ παιδίου ἐπαίδευες, σαυτῷ πείθεσθαι ἀναγκάζων· ἔπειτα τοῖς διδασκάλοις παρέδωκας, καὶ ἐκεῖνοι αὖ ταυτὸ τοῦτο

---

ait, hoc sane tale est, ac si quis in venatione canes eadem semper inclamet voce, qua, cum feram videt, *utitur*. Nam primum quidem, sat scio, alacriter obediunt: sin frequenter eas decipiat, tandem, ne tum quidem obsequuntur ei, cum *feram* vere conspiciens clamando hortetur. Sic etiam se habet spei *excitandæ* ratio: si sæpius quis injecta bonorum expectatione fallat, is ad extremum, etiam cum veras spes afferat, persuadere non potest. Iis utique *imperatorem* ipsum dicendis, quæ non certo sciverit, abstinere, fili, oportet; at alii si nonnunquam *ea* dicant, idem *quod ipse volet* efficiant: suam vero incitationem ad summa pericula fide quam maxime dignam servare oportet. At enimvero, pater, in-

ἔπραττον. Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς ἐφήβοις ἦμεν, ὁ ἄρχων ἡμῶν αὐτοῦ τούτου ἰσχυρῶς ἐπεμελεῖτο· καὶ οἱ νόμοι δὲ οἱ πολλοὶ δοκοῦσί μοι δύο ταῦτα μάλιστα διδάσκειν, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. Καὶ τοίνυν κατανοῶν περὶ τούτων, ἐν ἅπασιν ὁρᾶν μοι δοκῶ τὸ προτρέπον πείθεσθαι μάλιστα ὂν, τὸ τὸν μὲν πειθόμενον ἐπαινεῖν τε καὶ τιμᾶν, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα ἀτιμάζειν τε καὶ κολάζειν. Καὶ ἐπὶ μέν γε τὸ ἀνάγκῃ πείθεσθαι, ἔφη, αὕτη, ὦ παῖ, ἡ ὁδός ἐστιν· ἐπὶ δὲ τὸ πολὺ κρεῖττον τούτου, τὸ ἑκόντας πείθεσθαι, ἄλλη συντομωτέρα ὁδός. Ὃν γὰρ ἂν ἡγήσωνται περὶ τοῦ συμφέροντος ἑαυτοῖς φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ οἱ ἄνθρωποι ὑπερηδέως πείθονται.

---

quit Cyrus, et mihi recte dicere videris, et sic *facere* me magis juvat. Atqui qua ratione fieri possit ut obedientes sint milites mihi, pater, nequaquam ignorare videor. Tute enim hoc me statim a puero docebas, cum tibi ipsi parere cogeres; deinde magistris *me* tradidisti, atque illi quoque idem hoc agebant. Deinde, cum jam inter ephebos versati sumus, præfectus noster hujus ipsius rei curam enixe admodum agebat; quin leges etiam pleræque videntur mihi hæc duo maxime docere, imperare *scilicet* et esse sub imperio. Quapropter equidem de his cogitans, in omnibus videre mihi videor hortamen ad obediendum efficacissimum id esse, si is qui dicto audiens est et laude et honore, contumax au-

Γνοίης δ' ἂν, ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει, ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὡς προθύμως τοὺς ἐπιτάξοντας ὅ, τι χρὴ ποιεῖν καλοῦσι· καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ, ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται· καὶ οὕς γ' ἂν νομίζωσί τινες βέλτιον ἑαυτῶν ὁδοὺς εἰδέναι, ὡς ἰσχυρῶς τούτων οὐδ' ἀπολείπεσθαι ἐθέλουσιν· ὁπότε δὲ οἴονται πειθόμενοι κακόν τι λήψεσθαι, οὔτε ζημίαις πάνυ τι θέλουσιν εἴκειν, οὔτε δώροις ἐπαίρεσθαι. Οὐδὲ γὰρ τὰ δῶρα ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ κακῷ ἑκὼν οὐδεὶς λαμβάνει. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, εἰς τὸ πειθομένους ἔχειν οὐδὲν εἶναι ἀνυσιμώτερον τοῦ φρονιμώτερον δοκεῖν εἶναι τῶν ἀρχο-

---

tem et ignominia et supplicio, afficiatur. Ad efficiendum sane, inquit, ut necessitate *coactus* quis pareat, hæc, fili, via est: verum ad id quod hoc multo melius est, ut *nempe* ultro pareant homines, alia via est magis compendiaria. Nam quemcunque existimant seipsis in iis *conficiendis* quæ sibi sint utilia prudentiorem, huic homines libentissime parent. Hoc autem ita se habere, cum in multis aliis, tum certe in ægrotantibus licet animadvertere, qui libentissimo animo id præcepturos arcessunt quod faciendum sit; itidemque in mari, gubernatoribus perquam libenter parent qui una navigant; quos item arbitrentur aliqui melius quam se vias nosse, ab iis ne sint a tergo relicti totis viribus enituntur; cum autem futurum putant uti ex obedientia detrimenti quid capiant, *tum*

μένων. Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη. Καὶ πῶς δή τις, ὦ πάτερ, τοιαύτην δόξαν περὶ αὑτοῦ τάχιστα παρασχέσθαι ἂν δύναιτο; Οὐκ ἔστιν, ἔφη, ὦ παῖ, συντομωτέρα ὁδὸς, περὶ ὧν ἂν βούλῃ δοκεῖν φρόνιμος εἶναι, ἢ τὸ γενέσθαι περὶ τούτων φρόνιμον. Καθ' ἓν δὲ ἕκαστον περὶ τούτων σκοπῶν, γνώσῃ, ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. Ἢν γὰρ βούλῃ, μὴ ὢν ἀγαθὸς γεωργὸς, δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸς, ἢ ἱππεὺς, ἢ ἰατρὸς, ἢ αὐλητὴς, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν, ἐννόει, πόσα γε ἂν δέοι σε μηχανᾶσθαι, τοῦ δοκεῖν ἕνεκα. Καὶ εἰ δὴ πείσαις ἐπαινεῖν τέ σε πολλοὺς, ὅπως δόξαν λάβῃς, καὶ κατασκευὰς καλὰς ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν κτήσαιο, ἄρτι τε ἐξηπατηκὼς εἴης

---

vero nec suppliciis admodum recedere, nec donis excitari volunt. Neque enim dona quisquam suo damno libens accipit. Dicis tu, pater, ait, nihil ad hoc, ut *suos* quis obsequentes habeat, efficacius esse, quam ut sibi subjectis prudentior videatur. Dico *id* equidem, inquit. At quo pacto, pater, possit aliquis opinionem ejusmodi de se quam primum exhibere? Nulla est, inquit, fili, via magis compendiaria, quam ut, quibus in rebus prudens videri volueris, in iis *revera* prudens sis. Quod si hæc singulatim consideres, vera me dicere intelliges. Nam si, bonus agricola cum non sis, bonus videri velis, vel eques, vel medicus, vel tibicen, vel aliud quidpiam, quam multa machinari tibi opus fuerit, ut *talis* videare, cogita. Et si quidem tum multis te ut laudent persuaseris, quo *hanc* de

ἂν, καὶ ὀλίγῳ ὕστερον, ὅπου ἂν πεῖραν δοίης, ἐξεληλεγμένος τ' ἂν εἴης, καὶ προσέτι ἀλαζὼν φαίνοιο. Φρόνιμος δὲ περὶ τοῦ συνοίσειν μέλλοντος πῶς ἄν τις τῷ ὄντι γένοιτο; Δηλονότι, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσα μέν ἐστι μαθόντα εἰδέναι, μαθὼν ἂν, ὥσπερ τὰ τακτικὰ ἔμαθες· ὅσα δὲ ἀνθρώποις οὔτε μαθητὰ, οὔτε προορατὰ ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ, διὰ μαντικῆς ἂν παρὰ θεῶν πυνθανόμενος, φρονιμώτερος ἄλλων ἂν εἴης· ὅ, τι δὲ γνοίης βέλτιον ὂν πραχθῆναι, ἐπιμελόμενος ἂν τούτου, ὡς ἂν πραχθείη. Καὶ γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τούτου, οὗ ἂν δέῃ, φρονιμωτέρου ἀνδρὸς, ἢ τὸ ἀμελεῖν. Ἀλλὰ μέντοι ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων (ὅπερ ἔμοιγε ἐν τοῖς μεγίστοις δοκεῖ

---

te opinionem excites, tum præclaros ad horum quælibet apparatus acquisiveris, jam *sic demum* eris deceptor, et paulo post, ubi periculum *tui* feceris, in fraude deprehensus etiam eris, et præterea vanus videberis. Prudens autem in eo quod profuturum est quo quispiam pacto revera fiat? Nimirum si ea, inquit, fili, quæcunque discendo cognosci possunt, didiceris, quemadmodum aciei instruendæ artem *jam* didicisti: quæcunque vero, nec ab hominibus disci possunt, nec providentia humana prospici, *de iis* si per vaticinationem a diis certior factus fueris, cæteris prudentior eris: si *denique*, quod ut fiat satius esse intellexeris, id ut fiat curam adhibueris. Id enim *faciendum* curare, quod *fieri* oporteat, pru-

εἶναι) δηλονότι ἡ αὐτὴ ὁδὸς, ἥπερ, εἴ τις ὑπὸ τῶν φίλων στέργεσθαι ἐπιθυμοίη. Εὖ γὰρ, οἶμαι, δεῖν ποιοῦντα φανερὸν εἶναι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, ὦ παῖ, χαλεπὸν, τὸ ἀεὶ δύνασθαι εὖ ποιεῖν, οὓς ἄν τις ἐθέλῃ· τὸ δὲ συνηδόμενόν τε φαίνεσθαι, ἤν τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαίνῃ, καὶ συναχθόμενον, ἤν τι κακὸν, καὶ συνεπικουρεῖν προθυμούμενον ταῖς ἀπορίαις αὐτῶν, καὶ προφοβούμενον, μή τι σφαλῶσι, καὶ προνοεῖν πειρώμενον, ὡς μὴ σφάλλωνται, ἐπὶ ταῦτά πως δεῖ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν. Καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων δὲ, ἢν μὲν ἐν θέρει ὦσι, τὸν ἄρχοντα δεῖ τοῦ ἡλίου πλεονεκτοῦντα φανερὸν εἶναι. ἢν δὲ ἐν χειμῶνι, τοῦ ψύχους· ἢν δὲ δέῃ μοχθεῖν, τῶν πόνων· πάντα

---

dentioris est viri, quam negligere. At vero ad conciliandam eorum quibus præsumus benevolentiam (quod quidem ego in maximis duco) eadem *est* haud dubie via, qua *utendum est illi* qui ab amicis diligi cupiat. Dandam enim operam puto ut palam sit beneficus. Sed hoc quidem, fili, difficile est, posse semper, quoscunque velit quispiam, beneficiis afficere: ut vero una gaudere videatur, si quid eis prospere eveniat, et una dolere si quid adversi, et prompto esse animo dubiis eorum rebus una succurrendis, et solicitus ne qua in re labantur, et studiose providere ne infelici successu rem gerant, in his magis quodammodo oportet socium *te* præbere. Jam vero in rebus gerendis, si per æstatem sint *ge-*

γὰρ ταῦτα εἰς τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων συλλαμβάνει. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς καὶ καρτερώτερον δεῖν πρὸς πάντα τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων μᾶλλον εἶναι. Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη. Θάῤῥει μέντοι, ἔφη, ὦ παῖ· εὖ γὰρ ἴσθι τοῦτο, ὅτι τῶν ὁμοίων σωμάτων οἱ αὐτοὶ πόνοι οὐχ ὁμοίως ἅπτονται ἄρχοντός τε ἀνδρὸς καὶ ἰδιώτου. ἀλλ' ἐπικουφίζει τὶ ἡ τιμὴ τοὺς πόνους τῷ ἄρχοντι, καὶ αὐτὸ τὸ εἰδέναι, ὅτι οὐ λανθάνει, ὅ, τι ἂν ποιῇ.

Ὁπότε δὲ, ὦ πάτερ, ἤδη ἔχοιεν μὲν τὰ ἐπιτήδεια οἱ στρατιῶται, ὑγιαίνοιεν δὲ, πονεῖν δὲ δύναιντο, τὰς δὲ πολεμικὰς τέχνας ἠσκηκότες εἶεν, φιλοτίμως δ' ἔχοιεν πρὸς τὸ ἀγαθοὶ φαίνεσθαι, τὸ δὲ πείθεσθαι αὐτοῖς ἥδιον εἴη

---

rendæ, oportet imperatorem palam se solis maxime patientem exhibere; sin per hyemem, frigoris; et si laborandum sit, laborum: nam hæc omnia ad conciliandum eorum quibus quis præsit amorem conducunt. Dicis tu, pater, inquit, oportere imperatorem omnia tolerantius pati quam eos qui sunt sub *ejus* imperio. *Id* utique dico, inquit. Tu tamen, fili, ait, bono sis animo: certo enim hoc scias, labores eosdem similibus corporibus, imperatoris *scilicet* et privati, æque graves non esse; sed ipse honos labores nonnihil leviores facit imperatori, et quod intelligat, minime latere, quicquid *ipse* agat.

Ubi vero, pater, res necessarias jam habeant milites, recte valeant, labores perfer-

τοῦ ἀπειθεῖν, οὐκ ἂν ἤδη τηνικαῦτα σωφρονεῖν ἄν τίς σοι δοκοίη, διαγωνίζεσθαι βουλόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους ὡς τάχιστα; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλεῖον ἕξειν· εἰ δὲ μὴ, ἔγωγε, ὅσῳ ἂν οἰοίμην καὶ αὐτὸς βελτίων εἶναι, καὶ τοὺς ἑπομένους βελτίους ἔχειν, τόσῳ ἂν μᾶλλον φυλαττοίμην. ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα, ἃ ἂν οἰώμεθα πλείστου ἡμῖν ἄξια εἶναι, ταῦτα πειρώμεθα ὡς ἐν ἐχυρωτάτῳ ποιεῖσθαι. Πλέον δ' ἔχειν, ὦ πάτερ, πολεμίων πῶς ἄν τις δύναιτο μάλιστα; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, οὐκέτι τοῦτο φαῦλον, ὦ παῖ, οὐδ' ἁπλοῦν ἔργον ἐρωτᾷς· ἀλλ' εὖ ἴσθι, ὅτι δεῖ τὸν μέλλοντα τοῦτο ποιήσειν, καὶ ἐπίβουλον

---

re possint, in bellicis artibus exercitati sint, et obnixe strenui videri cupiant, et *denique* facere imperata quam detrectare ipsis sit jucundius, nonne jam tum sapere tibi quis videretur, si cum hoste quam primum confligere vellet? *Ita* profecto, inquit, si quidem superiori conditione sit futurus: sin minus, ego certe quanto et meliorem me esse existimaverim, et meliores mecum habere, tanto magis caverem: quemadmodum et alia, quæ a nobis plurimi æstimanda esse putemus, ut quam maxime in tuto sint, operam damus. At qua potissimum ratione possit quis, pater, meliori esse quam hostes conditione? Non hercle, inquit, non jam de levi, fili, neque simplici re percontaris: sed certo

εἶναι, καὶ κρυψίνουν, καὶ δολερὸν, καὶ ἀπατεῶνα, καὶ κλέπτην, καὶ ἅρπαγα, καὶ ἐν παντὶ πλεονέκτην τῶν πολεμίων. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπεν, Ὦ Ἡράκλεις, οἷον σὺ λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα με γενέσθαι. Οἷος ἂν, ἔφη, ὦ παῖ, δικαιότατός τε καὶ νομιμώτατος ἀνὴρ εἴης. Πῶς μὴν, ἔφη, παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους τἀναντία τούτων ἐδιδάσκετε; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ νῦν γε, πρὸς τοὺς φίλους τε καὶ πρὸς τοὺς πολίτας· ὅπως δέ γε τοὺς πολεμίους δύναισθε κακῶς ποιεῖν, οὐκ οἶσθα μανθάνοντας ὑμᾶς πολλὰς κακουργίας; Οὐ δῆτ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ πάτερ. Τίνος μὴν, ἔφη, ἕνεκα ἐμανθάνετε τοξεύειν; Τίνος δ' ἕνεκα, ἀκοντίζειν; Τίνος

---

scias oportere eum qui præstaturus hoc sit, et insidiatorem esse, et mentis suæ occultatorem et fraudulentum, et veteratorem, et furem, et raptorem, et in quavis re plus quam hostes habendi appetentem. Et Cyrus ad ea ridens ait, Dii boni, qualem esse me virum, tu, pater, oportere dicis! Qualis, inquit, si fueris, fili, et justissimus sis et legum observantissimus. At qui fit, ait, ut, pueri cum essemus et ephebi, his contraria nos doceretis? Immo, inquit, etiam nunc profecto, erga amicos *utique* et cives: hostes vero ut lædere possitis nonne nosti multas vos didicisse nequitias? Minime equidem, pater, inquit. Cur ergo, ait *ille*, sagittare discebatis? Cur, jaculari? Cur, sues agrestes retibus et foveis

δ' ἕνεκα, δολοῦν ὗς ἀγρίους πλέγμασι καὶ ὀρύγμασι; Τί δὲ, ἐλάφους ποδάγραις καὶ ἁρπεδόναις; Τί δὲ, λέουσι καὶ ἄρκτοις καὶ παρδάλεσιν οὐκ εἰς τὸ ἴσον καθιστάμενοι ἐμάχεσθε, ἀλλὰ μετὰ πλεονεξίας τινὸς ἀεὶ ἐπειρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά; Ἢ οὐ γιγνώσκεις, ὅτι ταῦτα πάντα κακουργίαι τινὲς, καὶ ἀπάται, καὶ δολώσεις, καὶ πλεονεξίαι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, θηρίων γε· ἀνθρώπων δὲ εἰ καὶ δόξαιμι βούλεσθαι ἐξαπατῆσαι τινὰ, πολλὰς πληγὰς οἶδα λαμβάνων. Οὐδὲ γὰρ τοξεύειν, οἶμαι, ἔφη, οὐδ' ἀκοντίζειν ἄνθρωπον ἐπετρέπομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐπὶ σκοπὸν βάλλειν ἐδιδάσκομεν· ἵνα γε νῦν μὲν μὴ κακουργοίητε τοὺς φίλους, εἰ δέ ποτε πόλεμος

---

fallendo captare? Cur, cervos pedicis et laqueis? Cur cum leonibus et ursis et pardis non æquo marte pugnabatis, sed aliqua semper conditione superiori adversus hasce *feras* certare nitebamini? Annon animadvertis hæc omnia nequitias esse, et fraudes, et dolos, et melioris conditionis captationes? *Sunt* hercle, inquit Cyrus, adversus feras quidem; at hominum quenquam si modo decipere velle viderer, multas *me* plagas accipere *solitum* novi. Neque enim sagittis, opinor, *pater* inquit, neque jaculo hominem vobis ferire permisimus, sed scopum petere docebamus; non quidem ut in præsens noceretis amicis, verum si quando bellum obortum sit, etiam homines ictu certo ferire possetis. Atque adeo falla-

γένοιτο, δύναισθε καὶ ἀνθρώπων στοχάζεσθαι. Καὶ ἐξαπατᾷν δὲ καὶ πλεονεκτεῖν οὐκ ἐν ἀνθρώποις ἐπαιδεύομεν ὑμᾶς, ἀλλ' ἐν θηρίοις, ἵνα μηδ' ἐν τούτοις τοὺς φίλους βλάπτοιτε· εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, μηδὲ τούτων ἀγύμναστοι εἴητε. Οὐκοῦν, ἔφη, ὦ πάτερ, εἴπερ χρήσιμά ἐστιν ἀμφότερ' ἐπίστασθαι, εὖ τε ποιεῖν καὶ κακῶς ἀνθρώπους, καὶ διδάσκειν ἀμφότερα ταῦτα ἔδει ἐν ἀνθρώποις. Ἀλλὰ λέγεται, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπὶ τῶν ἡμετέρων προγόνων γενέσθαι ποτὲ ἀνὴρ διδάσκαλος τῶν παίδων, ὃς ἐδίδασκεν ἄρα τοὺς παῖδας τὴν δικαιοσύνην, ὥσπερ καὶ σὺ κελεύεις, μὴ ψεύδεσθαι, καὶ ψεύδεσθαι· καὶ μὴ ἐξαπατᾷν, καὶ ἐξαπατᾷν· καὶ μὴ διαβάλ-

---

ciis utendi et meliorem aliquam conditionem præripiendi ratione non in hominibus vos instituimus, sed in feris, nec his *quidem artibus* ut amicos læderetis; at siquando bellum sit obortum, neque in his inexercitati essetis. Atqui, pater, inquit, si utraque scitu sunt utilia, tam bene quam male facere hominibus, hæc etiam utraque erant in hominibus docenda. Fertur utique, fili, ait *ille*, tempore majorum nostrorum virum quendam fuisse puerorum magistrum, qui nimirum justitiam pueros doceret, quemadmodum tu quoque jubes, et injustitiam; non mentiri, et mentiri; non fallere, et fallere; non calumniari, et calumniari; non *aliis* præripere commodum, et præripere. Distinguebat etiam quænam horum erga a-

λειν, καὶ διαβάλλειν· καὶ μὴ πλεονεκτεῖν, καὶ πλεονεκτεῖν. Διώριζε δὲ, τούτων ἅ τε πρὸς τοὺς φίλους ποιητέον ἦν, καὶ ἃ πρὸς τοὺς ἐχθρούς. καὶ ἔτι δὲ (προβὰς) ταῦτα ἐδίδασκεν, ὡς καὶ τοὺς φίλους δίκαιον εἴη ἐξαπατᾷν, ἐπί γε ἀγαθῷ· καὶ κλέπτειν τὰ τῶν φίλων, ἐπί γε ἀγαθῷ. Καὶ τάδε διδάσκοντα ἀνάγκη καὶ γυμνάζειν ἦν πρὸς ἀλλήλους τοὺς παῖδας ταῦτα ποιεῖν· ὥσπερ καὶ ἐν πάλῃ φασὶ τοὺς Ἕλληνας διδάσκειν ἐξαπατᾷν, καὶ γυμνάζειν δὲ τοὺς παῖδας πρὸς ἀλλήλους τοῦτο δύνασθαι ποιεῖν. Γενόμενοι οὖν τινες οὕτως εὐφυεῖς πρὸς τὸ κλέπτειν, καὶ πρὸς τὸ ἐξαπατᾷν, καὶ πρὸς τὸ πλεονεκτεῖν, ἴσως δὲ καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖν οὐκ ἀφυεῖς ὄντες, οὐκ ἀπείχοντο οὐδ᾽ ἀπὸ τῶν

---

amicos, quæ adversus inimicos facienda essent: atque adeo, progressus ulterius hæc docebat, amicos decipere, *ipsorum* bono quidem, justum esse; et amicorum res, *ipsorum* quidem bono, furari. Hæc qui docebat pueros ad ea inter se facienda exercuerit etiam necesse erat; quemadmodum et in lucta circumveniendi rationem Græcos docere aiunt, atque etiam exercere pueros ut inter se hoc facere possint. Itaque cum nonnulli natura essent ingeniosi et ad scite decipiendum, et ad *aliis* aliquid scite præripiendum, ac fortasse etiam ad lucrandi studium non inepti essent, nec ab amicis quidem abstinebant, quo minus eis aliquid præripere conarentur. Factum est igitur inde decretum, quo nunc etiam utimur, ut simpliciter docerentur

φίλων, τὸ μὴ οὐχὶ πλεονεκτεῖν αὐτῶν πειρᾶσθαι. Ἐγένετο οὖν ἐκ τούτου ῥήτρα, ᾗ καὶ νῦν χρώμεθα ἔτι, ἁπλῶς διδάσκειν τοὺς παῖδας, ὥσπερ τοὺς οἰκέτας πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διδάσκομεν, ἀληθεύειν, καὶ μὴ ἐξαπατᾷν, μηδὲ κλέπτειν, μηδὲ πλεονεκτεῖν· εἰ δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῖεν, κολάζειν· ὅπως σὺν τοιούτῳ ἔθει ἐθισθέντες πρᾳότεροι πολῖται γένοιντο. Ἐπεὶ δὲ ἔχοιεν τὴν ἡλικίαν, ἥνπερ σὺ νῦν ἔχεις, ἤδη καὶ τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους νόμιμα ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι διδάσκειν. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἔτι ἐξενεχθῆναι δοκεῖτε πρὸς τὸ ἄγριοι πολῖται γενέσθαι, ἐν τῷ αἰδεῖσθαι ἀλλήλους συντεθραμμένοι· ὥσπερ γε καὶ περὶ ἀφροδισίων οὐ διαλεγόμεθα πρὸς τοὺς ἄγαν νέους, ἵνα μὴ,

---

pueri, quemadmodum servos docemus erga nos veraces esse, et non fallaciis uti, nec furari, nec quidquam *alicui* plus habendi desiderio eripere: si *quid* autem contra hæc facerent, ut castigarentur; quo *nimirum* mansuetiores, his moribus adsuefacti, cives existerent. At postquam ea essent ætate, qua tu jam nunc es, *tunc sane iis* et jura adversus hostes *servanda* tuto tradi posse putabant. Non enim amplius *eo* efferri posse videmini, ut cives feri evadatis, cum *ita* simul nutriti et educati estis, ut vos mutuo revereamini: sicuti de rebus venereis ad valde juvenes verba non facimus, ne accedente ad vehementem eorum libidinem audacia, immodice huic *libidini* indulgeant juvenes. Ita profecto, inquit

πρὸς τῇ ἰσχυρᾷ ἐπιθυμίᾳ αὐτοῖς ῥᾳδιουργίας προσγενομένης, ἀμέτρως αὐτῇ χρῷντο οἱ νέοι. Νὴ Δί', ἔφη· ὡς τοίνυν ὀψιμαθῆ με ὄντα τούτων τῶν πλεονεξιῶν, ὦ πάτερ, μὴ φείδου, εἴ τι ἔχεις, διδάσκειν, ὅπως πλεονεκτήσω ἐγὼ τῶν πολεμίων. Μηχανῶ τοίνυν, ἔφη, ὁπόση ἐστὶ δύναμις, τεταγμένοις τοῖς αὑτοῦ ἀτάκτους λαμβάνειν τοὺς πολεμίους· καὶ ὡπλισμένοις, ἀόπλους· καὶ ἐγρηγορόσι, καθεύδοντας· καὶ φανερούς σοι ὄντας, ἀφανὴς ὢν αὐτὸς ἐκείνοις, καὶ ἐν δυσχωρίαις αὐτοὺς γιγνομένους, ἐν ἐρυμνῷ αὐτὸς ὢν, ὑποδέξῃ. Καὶ πῶς ἄν, ἔφη, τὶς τοιαῦτα, ὦ πάτερ, ἁμαρτάνοντας δύναιτο τοὺς πολεμίους λαμβάνειν; Ὅτι, ἔφη, ὦ παῖ, πολλὰ μὲν τούτων ἀνάγκη ἐστὶ καὶ ὑ-

---

Cyrus: quapropter me, ceu sero accedentem ad discendum rationes illas præripiendi commoditates, pater, docere, si quid habes, ne recusato, quo ego meliori sim, quam hostes, conditione. Igitur enitere inquit, quantum potes, ut cum tuis instructis hostes non instructos deprehendas; et cum armatis, inermes; et cum vigilantibus, dormientes; et abs te conspectos, cum ipsi te non videant; et ut difficultatibus locorum impeditos, ipse in loco munito constitutus, excipias. Et quonam modo pater, inquit, possit aliquis hostes in hujusmodi erroribus deprehendere? Quoniam, fili, ait, multa talia cum vobis tum hostibus accidere necesse est. Nam utrosque cibum sumere necesse est, utrosque etiam somnum cape-

μᾶς καὶ τοὺς πολεμίους πάσχειν. Σιτοποιεῖσθαί τε γὰρ ἀνάγκη ἀμφοτέρους, κοιμᾶσθαί τε ἀμφοτέρους, καὶ ἕωθεν ἐπὶ τὰ ἀναγκαῖα σχεδὸν ἅμα πάντας ἵεσθαι, καὶ ταῖς ὁδοῖς, ὁποῖαι ἂν ὦσι, τοιαύταις ἀνάγκη χρῆσθαι. Ἃ χρή σε πάντα κατανοοῦντα, ἐν ᾧ μὲν ἂν ὑμᾶς γιγνώσκῃς ἀσθενεστάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα φυλάττεσθαι. ἐν ᾧ δ' ἂν τοὺς πολεμίους αἰσθάνῃ εὐχειρωτοτάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα ἐπιτίθεσθαι. Πότερον δ', ἔφη ὁ Κῦρος, ἐν τούτοις μόνον ἐστὶ πλεονεκτεῖν, ἢ καὶ ἐν ἄλλοις τισί; Καὶ πολύ γε μᾶλλον, ἔφη, ὦ παῖ· ἐν τούτοις μὲν γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πάντες ἰσχυρὰς φυλακὰς ποιοῦνται, εἰδότες, ὅτι δέονται. Οἱ δ' ἐξαπα-

---

re, ac mane ad *factu* necessaria simul fere omnibus secedendum est; et viis, qualescunque fuerint, talibus uti necesse est: quæ te omnia considerantem oportet, ubi quidem vos maxime imbecillos esse animadverteris, ibi summa cautione uti; ubi vero posse senseris hostes facillime opprimi, ibi potissimum eos adoriri. Num vero in his duntaxat, ait Cyrus, meliori esse conditione licet, an etiam in quibusdam aliis? *In aliis*, et sane multo magis, inquit, fili: nam in his quidem plerumque omnes cautiones adhibent accuratas, quippe quas necessarias esse intelligant. Qui vero hostibus fallendis operam dant, possunt *eos*, et, injecta fiducia, incautos opprimere; et concessa se insequendi facul-

τῶντες τοὺς πολεμίους δύνανται, καὶ, θαῤῥῆσαι ποιήσαντες, ἀφυλάκτους λαμβάνειν· καὶ διῶξαι παραδόντες ἑαυτοὺς, ἀτάκτους ποιῆσαι· καὶ, ἐς δυσχωρίαν φυγῇ ὑπαγαγόντες, ἐνταῦθα ἐπιτίθεσθαι. Δεῖ δὴ, ἔφη, ὦ παῖ, φιλομαθῆ σε τούτων ἁπάντων ὄντα, οὐχ, οἷς ἂν μάθῃς, τούτοις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιητὴν εἶναι τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους μηχανημάτων· ὥσπερ καὶ οἱ μουσικοὶ οὐχ, οἷς ἂν μάθωσι, τούτοις μόνον χρῶνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα μέλη πειρῶνται ποιεῖν. Καὶ σφόδρα μὲν καὶ ἐν τοῖς μουσικοῖς τὰ νέα καὶ ἀνθηρὰ εὐδοκιμεῖ, πολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς μᾶλλον τὰ καινὰ μηχανήματα εὐδοκιμεῖ· ταῦτα γὰρ μᾶλλον καὶ ἐξαπατᾷν δύναται τοὺς ὑπεναντίους. Εἰ

---

tate, eorum ordines perturbare; et cum fuga *simulata* paulatim in difficilia loca perduxerint, ibi aggredi. Oportet autem te, fili, inquit, qui hæc omnia discendo callere cupis, non, quæcunque didiceris, his solis uti, sed ipsum etiam machinationum esse adversus hostes opificem: quemadmodum et musici non iis tantum, quos didicere, modis utuntur, sed alios etiam facere conantur. Ac vehementer quidem cum in musicis quæ nova sunt et florida probantur, tum vero multo magis in rebus bellicis novæ machinationes laudantur: hæ enim facilius hostes decipere possunt. Quod si tu quidem, fili, ait, nihil aliud in homines transferas, quam eas molitio-

δὲ σύ γε, ἔφη, ὦ παῖ, μηδὲν ἄλλο ἢ μετενέγκοις ἐπ' ἀνθρώπους τὰς μηχανὰς, ἃς καὶ ἐπὶ τοῖς πάνυ μικροῖς θηρίοις ἐμηχανῶ, οὐκ οἴει ἂν, ἔφη, πρόσω πάνυ ἐλάσαι τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους πλεονεξίας; Σὺ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰς ὄρνιθας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ χειμῶνι ἀνιστάμενος, ἐπορεύου νυκτός· καὶ πρὶν κινεῖσθαι τὰς ὄρνιθας ἐπεπήγηντό σοι ἐπὶ τούτῳ αἱ πάγαι αὐταῖς, καὶ τὸ κεκινημένον χωρίον ἐξείκαστο τῷ ἀκινήτῳ· ὄρνιθες δὲ ἐπεπαίδευντό σοι, ὥστε σοὶ μὲν τὰ συμφέροντα ὑπηρετεῖν, τὰς δὲ ὁμοφύλους ὄρνιθας ἐξαπατᾷν· αὐτὸς δὲ ἐνήδρευες, ὥστε ὁρᾷν μὲν αὐτὰς, μὴ ὁρᾶσθαι δὲ ὑπ' αὐτῶν· ἠσκήκεις δὲ φθάνειν ἕλκων, ἢ τὰ πτηνὰ φυγεῖν. Πρὸς δ' αὖ τὸν λαγῶ, ὅτι μὲν ἐν σκότει νέμεται, τὴν δ' ἡ-

---

nes quas vel adversus bestias imminutas admodum excogitabas, nonne *te* inquit, plurimum in rationibus, quibus hoste superior evadas, inveniendis profecturum putas? Nam tu quidem hyeme surgens sævissima, ad *captandis* aves noctu ire solebas; et priusquam aves se commoverent, *jam* eis erant abs te posita in hunc finem retia, et quem moveras locus erat immoto persimilis: *quædam* autem tibi aves erant *ita* edoctæ, ut tuis quidem commodis servirent, sui vero generis aves in fraudem pellicerent: ipse in insidiis *ita* te abdebas, ut illas tu quidem cerneres, ab illis vero cerni non posses: curam etiam adhibuisti, ut volucres prius trahendo anteverteres, quam

μέραν ἀποδιδράσκει, κύνας ἔτρεφες, αἳ τῇ ὀσμῇ αὐτὸν ἀνεύρισκον. Ὅτι δὲ ταχὺ ἔφευγεν, ἐπεὶ εὑρεθείη, ἄλλας κύνας εἶχες ἐπιτετηδευμένας πρὸς τὸ κατὰ πόδας αἱρεῖν. Εἰ δὲ καὶ ταύτας ἀποφύγοι, τοὺς πόρους αὐτῶν ἐκμανθάνων, καὶ πρὸς οἷα χωρία φεύγειν αἱροῦνται οἱ λαγὼ, ἐν τούτοις τὰ δίκτυα δυσόρατα ἐνεπετάννυες, ἵνα ἐν τῷ σφόδρα φεύγειν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐμπίπτων ἐνέδυ. Τοῦ δὲ μηδ' ἐντεῦθεν διαφεύγειν, σκοποὺς τοῦ γιγνομένου καθίστης, οἳ ἐγγύθεν ταχὺ ἔμελλον ἐπιγενήσεσθαι· καὶ αὐτὸς μὲν σὺ ὄπισθεν κραυγῇ οὐδὲν ὑστεριζούσῃ τοῦ λαγῶ βοῶν, ἐξέπληττες αὐτὸν, ὥστε ἀφρόνως ἁλίσκεσθαι· τοὺς δὲ ἔμπροσθεν σιγᾷν διδάξας ἐνεδρεύον-

fugerent. Rursus autem adversus leporem, quod is in tenebris pastum quærat, interdiu vero fugit, canes alebas, quæ eum odoratu investigarent. Quoniam vero, postquam fuerit inventus, celeriter in fugam se conjiceret, canes alias habebas ad *eum* vestigiis persequendo capiendum institutas. Quod si et has effugerent lepores edoctus eorum meatus, et ad quæ potissimum loca fugere soleant, in illis retia visu difficilia tendebas, ut dum concitate fugeret, illapsus *in ea lepus* ipse se *in ea* indueret. Atque uti ne hinc etiam aufugeret, speculatores ejus quod accideret constituebas, qui e propinquo celeriter adcurrendo supervenirent *illi*: et tu quidem ipse a tergo clamorem ad leporem usque pervenientem

τας, λανθάνειν ἐποίεις. Ὥσπερ οὖν προεῖπον, εἰ τοιαῦτα ἐθελήσαις καὶ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους μηχανᾶσθαι, οὐκ οἶδ' ἔγωγε, εἴ τινα λίποις ἂν τῶν πολεμίων. Ἢν δέ ποτε ἄρα ἀνάγκη γένηται καὶ ἐν τῷ ἰσοπέδῳ, καὶ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς, καὶ ὡπλισμένους ἀμφοτέρους μάχην συνάπτειν, ἐν τῷ τοιούτῳ δὴ, ὦ παῖ, αἱ ἐκ πολλοῦ παρεσκευασμέναι πλεονεξίαι μέγα δύνανται. Ταύτας δὲ ἐγὼ λέγω εἶναι, ὅταν τῶν στρατιωτῶν εὖ μὲν τὰ σώματα ἠσκημένα ᾖ, εὖ δὲ αἱ ψυχαὶ τεθηγμέναι, εὖ δὲ αἱ πολεμικαὶ τέχναι μεμελετημέναι ὦσιν. Εὖ δὲ χρὴ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι, ὁπόσους ἂν ἀξιοῖς σοι πείθεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάντες ἀξιώσουσί σε πρὸ ἑαυτῶν βουλεύεσθαι. Μηδέποτε

---

tollens, *ita* territabas eum, ut improvide *procurrens* caperetur: eos autem, quos ab anteriori parte in insidiis collocatos silere jusseras, latere faciebas. Quamobrem, ut aiebam antea, si hujusmodi quædam adversus homines etiam moliri volueris, haud equidem scio, an ullum ex hostibus *superstitem* relicturus sis. Quod si aliquando necessitas obveniat, ut et in æquo campi, et marte aperto, et armatis utrisque prælium conserendum sit, in hoc certe, fili, rerum statu, adjumenta quibus superiores evadamus, multo ante comparata, plurimum valent. Hæc autem esse dico, cum corpora militum probe fuerint exercitata, animique probe exacuti sint, et militares artes probe excultæ. Præterea hoc etiam certo scias

οὖν ἀφροντίστως ἔχε, ἀλλὰ τῆς μὲν νυκτὸς προσκόπει, τί σοι ποιήσουσιν οἱ ἀρχόμενοι, ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται· τῆς δὲ ἡμέρας, ὅπως τὰ εἰς νύκτα κάλλιστα ἕξει. Ὅπως δὲ χρὴ τάσσειν εἰς μάχην στρατιὰν, ἢ ὅπως ἄγειν ἡμέρας ἢ νυκτὸς, ἢ στενὰς ἢ πλατείας ὁδοὺς, ἢ ὀρεινὰς ἢ πεδινὰς, ἢ ὅπως στρατοπεδεύεσθαι, ἢ ὅπως φυλακὰς νυκτερινὰς ἢ καὶ ἡμερινὰς καθιστάναι, ἢ ὅπως πρὸς πολεμίους προσάγειν, ἢ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἢ ὅπως παρὰ πόλιν πολεμίαν ἄγειν, ἢ ὅπως πρὸς τεῖχος ἄγειν ἢ ἀπάγειν, ἢ ὅπως νάπας ἢ ποταμοὺς διαβαίνειν, ἢ ὅπως ἱππικὸν φυλάττεσθαι, ἢ ὅπως ἀκοντιστὰς ἢ τοξότας· καὶ εἴ γε δή σοι κατὰ κέρας ἄγοντι οἱ πολέμιοι ἐπιφανεῖεν, πῶς χρὴ ἀντικαθιστά-

necesse est, quoscunque censeas æquum esse tibi parere, eos item omnes existimaturos æquum esse, ut tu rebus eorum consulas. Nunquam igitur curam abjicias, sed noctu provideas quid subjectos imperio tuo facere velis, ubi dies advenerit; interdiu vero, quo pacto se res nocturnæ quam optime sint habituræ. Qua vero ratione oporteat exercitum ad pugnam instruere, quo pacto vel interdiu vel noctu, vel per angustas vel latas, vel per montosas vel campestres vias ducere: quo pacto metari castra, quo pacto nocturnas diurnasve excubias constituere, quo pacto ad hostes accedere vel ab hostibus recedere, quo pacto propter urbem hostilem iter facere, quo pacto *exercitum* ad murum adducere vel abducere, quo pacto saltus vel fluvios transire, quo pacto a copiis equestribus vel

ναι· καὶ εἴ σοι ἐπὶ φάλαγγος ἄγοντι ἄλλοθέν ποθεν οἱ πολέμιοι φανεῖεν, ἢ κατὰ πρόσωπον, ὅπως χρὴ ἀντιπαράγειν· ἢ ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ἄν τις μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ σὰ ἥκιστα οἱ πολέμιοι εἰδεῖεν, ταῦτα δὴ πάντα τί ἂν ἐγὼ λέγοιμί σοι; Ὅσα τε γὰρ ἔγωγε ᾔδειν, πολλάκις ἀκήκοας· ἄλλος τε εἴ τις ἐδόκει τὶ τούτων ἐπίστασθαι, οὐδενὸς αὐτῶν ἠμέληκας, οὐδ' ἀδαὴς γεγένησαι. Δεῖ οὖν πρὸς τὰ συμβαίνοντα, οἶμαι, τούτοις χρῆσθαι, ὁποίοις ἄν σοι ἀεὶ συμφέρειν τούτων δοκῇ.

Μάθε δέ μου, ὦ παῖ, καὶ τάδε, ἔφη, τὰ μέγιστα· παρὰ γὰρ ἱερὰ καὶ οἰωνοὺς μήτ' ἐν σαυτῷ

---

a jaculatoribus vel a sagittariis cavere: et si quidem tibi *exercitum* in cornua explicatum ducenti se ostendant hostes, qua ratione eis sit obtistendum; et si tibi *eum* phalangis in morem instructum ducenti ex alia quavis parte, quam a fronte, appareant, quo pacto ducendus sit in eos exercitus: qua quis ratione possit quid hostes rerum agant cognoscere, vel tu quid instituas hostes minime sciant: hæc, *inquam*, omnia quid ego tibi commemorem? Nam et quæcunque ego noveram, audisti sæpius; et præterea si qui horum aliquid callere videbantur, eorum neminem neglexisti, nec imperitus evasisti. Quapropter ad *quaelibet*, opinor, eventa his uti oportet *monitis*, quæcunque ex iis tibi quovis tempore ex usu potissimum fore videbuntur.

Hæc etiam ex me, fili, maximi

μηδέποτε, μήτ' ἐν τῇ στρατιᾷ, κινδυνεύσῃς· καταvoῶν, ὡς ἄνθρωποι μὲν αἱροῦνται πράξεις εἰκάζοντες, εἰδότες δὲ οὐδὲν, ἀπὸ ποίας ἔσται αὐτοῖς τὰ ἀγαθά. Γνοίης δ' ἂν ἐξ αὐτῶν τῶν γιγνομένων. Πολλοὶ μὲν γὰρ ἤδη πόλεις ἔπεισαν, καὶ ταῦτα οἱ δοκοῦντες σοφώτατοι εἶναι, πόλεμον ἄρασθαι πρὸς τούτους, ὑφ' ὧν οἱ πεισθέντες ἐπιθέσθαι ἀπώλοντο. Πολλοὶ δὲ πολλοὺς ηὔξησαν ἤδη καὶ ἰδιώτας καὶ πόλεις, ὑφ' ὧν αὐξηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἔπαθον. Πολλοὶ δὲ, οἷς ἐξῆν φίλοις χρῆσθαι, καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν, τούτοις δούλοις μᾶλλον βουληθέντες ἢ φίλοις χρῆσθαι, ὑπ' αὐτῶν τούτων δίκην ἔδοσαν. Πολλοῖς δ' οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ζῆν ἡδέως, ἐπιθυμήσαντες δὲ πάντων

---

sane momenti discito: nunquam vel ipse *solus*, vel cum exercitu, contra quam sacra monent et auguria, periculum adieris; *illud* cogitans, homines conjecturis nixos res gerendas suscipere, et plane nescios esse unde boni aliquid sit ipsis eventurum. Id quod ex ipsis rerum eventibus intelligas licet. Multi enim iique sapientissimi habiti, civitatibus persuaserunt, ut bellum adversus eos moverent, a quibus illi, qui *alios* invadere persuasi fuerant, sunt deleti. Multi multos et privatos homines et respublicas ad majora provexerunt, a quibus promotis gravissima mala passi sunt. Multi, cum eos, quibus amicis uti poterant, collatis *in ipsos* et acceptis beneficiis, servorum quam amicorum loco habere maluerint, iisdem pœnas dedere. Multi vita jucunda cum partis *alicujus* possessi-

κύριοι εἶναι, διὰ ταῦτα καὶ ὧν εἶχον ἀπέτυχον· πολλοὶ δὲ τὸν πολύευκτον χρυσὸν κτησάμενοι, διὰ τοῦτον ἀπώλοντο. Οὕτως ἡ (γε) ἀνθρωπίνη σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄριστον αἱρεῖσθαι, ἢ εἰ κληρούμενος, ὅ, τι λάχοι, τοῦτό τις πράττοι. Θεοὶ δὲ, ὦ παῖ, αἰεὶ ὄντες πάντα ἴσασι, τά τε γεγενημένα, καὶ τὰ ὄντα, καὶ ὅ, τι ἐξ ἑκάστου αὐτῶν ἀποβήσεται· καὶ τῶν συμβουλευομένων ἀνθρώπων, οἷς ἂν ἵλεῳ ὦσι, προσημαίνουσιν, ἅ τε χρὴ ποιεῖν, καὶ ἃ οὐ χρή. Εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἐθέλουσι συμβουλεύειν, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς ἐστιν, ὧν ἂν μὴ θέλωσιν, ἐπιμελεῖσθαι.

---

one *conjuncta* non contenti, cum omnia suam in potestatem redigere cuperent, idcirco iis etiam quæ possidebant exciderunt: multi *denique* aurum tantopere votis *omnium* expetitum adepti, ob hoc *ipsum* periere. Itaque humana quidem sapientia nihilo magis quod optimum est deligere novit, quam si quis sortibus ductis, hoc agat, quod ei sorte obtigerit. Verum dii, fili, immortales omnia norunt, præterita, et præsentia, et quis singulorum futurus sit exitus: et hominibus *eos* consulentibus, quibus *quidem* sunt propitii, quæ suscipienda vel non suscipienda sint, ante significant. At non omnibus eos consulere velle, minime mirum *videri debet;* neque enim necessitate sunt coacti illorum curam gerere, quos *benevolentia sua complecti* nolint.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦ. α΄.

ΤΟΙΑΥΤΑ μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Περσίδος· ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἀετὸς δεξιὸς φανεὶς προηγεῖτο, προσευξάμενοι θεοῖς καὶ ἥρωσι, τοῖς Περσίδα γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σφᾶς, οὕτω

XENOPHONTIS

DE

CYRI

INSTITUTIONE

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

Ac talia quidem disserentes Persidis usque fines pervenere: cum autem aquila dextra iis visa præcederet, deos et heroas precati terræ Persidis præsides, ut se propitii benignique

διέβαινον τὰ ὅρια. Ἐπειδὴ δὲ διέβησαν, προσηύχοντο αὖθις θεοῖς, τοῖς Μηδίαν γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς δέχεσθαι αὐτούς. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ὥσπερ εἰκὸς, ὁ μὲν πατὴρ πάλιν εἰς Πέρσας ἀπῄει, Κῦρος δὲ εἰς Μήδους πρὸς Κυαξάρην ἐπορεύετο. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς τὸν Κυαξάρην, πρῶτον μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, ἠσπάσαντο ἀλλήλους· ἔπειτα δὲ ἤρετο τὸν Κῦρον ὁ Κυαξάρης, πόσον τι ἄγοι τὸ στράτευμα. Ὁ δ' ἔφη, τρισμυρίους μὲν, οἳ καὶ πρόσθεν ἐφοίτων πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι· ἄλλοι δὲ καὶ τῶν οὐδεπώποτε ἐξελθόντων προσέρχονται τῶν ὁμοτίμων. Πόσοι τινές; ἔφη ὁ Κυαξάρης. Οὐκ ἂν ὁ ἀριθμός σε,

---

dimitterent, fines ita *demum* transierunt. Postquam vero transiissent, rursus deos precati sunt Medicæ terræ præsides, uti se propitii benignique exciperent. His peractis, mutuo se complexi, ut par erat, ad Persas pater rursus revertebat, Cyrus in Mediam ad Cyaxarem proficiscebatur. Cum autem ad Cyaxarem Medorum in regione pervenisset Cyrus, primum se, ut par erat, mutuo complexi salutarunt: deinde Cyrum interrogabat Cyaxares, quantum exercitum duceret. *Cyrus* autem, triginta quidem millia, inquit, qui et antehac mercede conducti ad vos venire consueverunt: *præter hos* ex eorum etiam ordine qui ὁμότιμοι vocantur qui nullo unquam tempore *domo* sunt egressi, alii *quidam* adveniunt.

ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκούσαντα εὐφράνειεν· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐννόησον, ὅτι ὀλίγοι ὄντες οὗτοι οἱ ὁμότιμοι καλούμενοι πολλῶν ὄντων τῶν ἄλλων Περσῶν ῥᾳδίως ἄρχουσιν. Ἀτὰρ, ἔφη, δέῃ τι αὐτῶν; ἢ μάτην ἐφοβήθης, οἱ δὲ πολέμιοι οὐκ ἔρχονται; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ πολλοί γε. Πῶς τοῦτο σαφές; Ὅτι, ἔφη, πολλοὶ ἥκοντες αὐτόθεν, ἄλλος ἄλλον τρόπον, πάντες ταὐτὰ λέγουσιν. Ἀγωνιστέον ἄρα ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας. Ἀνάγκη γὰρ, ἔφη. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ καὶ τὴν δύναμιν ἔλεξάς μοι, εἰ οἶσθα, πόση τις ἡ προσιοῦσα, καὶ πάλιν τὴν ἡμετέραν; ὅπως εἰδότες ἀμφοτέρας, πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα, ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζοίμεθα. Ἄκουε δὴ, ἔφη ὁ Κυαξάρης·

Quam multi? ait Cyaxares. Numerus *sane* te, inquit Cyrus, cum *eum* audieris, non admodum delectabit; verum illud tecum reputes *velim*, paucos hosce, qui ὁμότιμοι appellantur, in cæteros Persas, multi sint licet facile imperium obtinere. Verum, inquit, numquid iis tibi opus est? an sine causa timuisti, neque veniunt hostes? Immo *veniunt* illi profecto, ait, et multi quidem. Qui hoc constat? Quod cum multi, inquit, inde veniant, alius alio modo, omnes *tamen* eadem referunt. Est ergo nobis cum viris certandum. *Id* utique *poscit* necessitas, ait *Cyaxares*. Cur igitur, inquit Cyrus, non mihi dixisti, si nosti, et hostium copiæ, quæ adveniunt, quantæ sint, et item nostræ? ut cognitis ambabus, quo pacto op-

Κροῖσος μὲν ὁ Λυδὸς ἄγειν λέγεται μυρίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρτάμαν δὲ, τὸν τῆς μεγάλης Φρυγίας ἄρχοντα, λέγουσιν ἱππέας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους δὲ σὺν πελτασταῖς οὐ μείους τετρακισμυρίων· Ἀρίβαιον δὲ, τὸν τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα, ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ πελταστὰς οὐ μείους τρισμυρίων. τὸν Ἀράβιον δὲ Μάραγδον ἱππέας τε εἰς μυρίους, καὶ ἅρματα εἰς ἑκατὸν, καὶ σφενδονητῶν πάμπολύ τι χρῆμα. Τοὺς μέντοι Ἕλληνας, τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦντας, οὐδέν πω σαφὲς λέγεται, εἰ ἕπονται· τοὺς δὲ ἀπὸ Φρυγίας τῆς παρ' Ἑλλήσποντον συμ-

---

time bellum geramus, pro earum ratione deliberemus. Audi vero, inquit Cyaxares:

Crœsus quidem ille Lydus ducere fertur equites decies mille, peltastas et sagittarios plures quadraginta millibus. Artamam autem, magnæ Phygiæ principem, equitum circiter octo millia, hastatos cum peltastas non pauciores quadraginta millibus ducere perhibent: Aribæum, Cappadocum regem, equites ad sex mille, sagittarios et peltastas haud pauciores triginta millibus: Maragdum Arabem, et equites ad decies mille, et currus fere centum, et funditorum ingentem quandam copiam. De Græcis vero, qui Asiam incolunt, nihil dum certi est allatum, an sequantur, *necne:* eos autem qui e Phrygia sunt, propter Hellespontum sita, Gabæo *sese* conjuncturos aiunt, qui ad

βαλεῖν φασι Γαβαῖον ἔχοντα εἰς Καΰστρου πεδίον ἑξακισχιλίους μὲν ἱππεῖς πελταστὰς δὲ εἰς δισμυρίους. Κάρας μέντοι καὶ Κίλικας καὶ Παφλαγόνας παρακληθέντας οὔ φασιν ἕπεσθαι. Ὁ δὲ Ἀσσύριος, ὁ Βαβυλῶνά τε ἔχων, καὶ τὴν ἄλλην Ἀσσυρίαν, ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἱππέας μὲν ἄξει οὐ μεῖον δισμυρίων, ἅρματα δ', εὖ οἶδ', οὐ πλείω διακοσίων, πεζοὺς δὲ, οἶμαι, παμπόλλους· εἰώθει γοῦν, ὁπότε δεῦρ' ἐμβάλλοι. Σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, πολεμίους λέγεις, ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισμυρίους εἶναι, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλέον ἢ εἴκοσι μυριάδας. Ἄγε δὴ, τῆς δυνάμεως τῆς σῆς τί φῂς πλῆθος εἶναι; Εἰσὶν, ἔφη, Μήδων μὲν ἱππεῖς πλείους τῶν μυρίων· πελ-

Caystri planitiem sex millia equitum habet, peltastas circiter decies mille. Caras vero, et Cilices, et Paphlagonas, licet arçessiti sint, non sequuturos aiunt. Quod autem ad Assyriam attinet, qui et Babylona, et reliquam Assyriam possidet, ducturum *eum* equidem arbitror, equites non pauciores viginti millibus; currus, sat scio, non plures ducentis; pedites vero, *ut* opinor, permultos: *sic* certe consuevit, cum fines nostros invadit. Dicis tu, inquit Cyrus, hostium equites esse ad sexagies mille, peltastas vero et sagittarios plures ducentis millibus. Age vero, quem tuarum copiarum ais esse numerum? Medorum, inquit, sunt equites plures decem millibus; peltastæ et sagitarii in nostra utique *regione*

τασταὶ δὲ καὶ τοξόται γένοιντ᾽ ἂν, ὡς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας, κἂν ἑξακισμύριοι. Ἀρμενίων δ᾽, ἔφη, τῶν ὁμόρων ἡμῖν, παρέσονται ἱππεῖς μὲν τετρακισχίλιοι, πεζοὶ δὲ δισμύριοι. Λέγεις σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἱππέας μὲν ἡμῖν εἶναι μεῖον ἢ τὸ τρίτον μέρος τοῦ τῶν πολεμίων ἱππικοῦ, πεζοὺς δὲ σχεδὸν ἀμφὶ τοὺς ἡμίσεις. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὀλίγους νομίζεις Περσῶν εἶναι, οὓς σὺ φὴς ἄγειν; Ἀλλ᾽ εἰ μὲν ἀνδρῶν προσδεῖ ἡμῖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴτε καὶ μὴ, αὖθις βουλευσόμεθα· τὴν δὲ μάχην μοι, ἔφη, λέξον ἑκάστων, ἥτις ἐστί. Σχεδὸν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, πάντων ἡ αὐτή. Τοξόται γάρ εἰσι καὶ ἀκοντισταὶ οἵ τ᾽ ἐκείνων καί οἱ ἡμέτεροι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκροβολίζεσθαι

---

fortasse fuerint sexagies mille. Ab Armeniis, inquit, qui nobis sunt finitimi, equitum millia quatuor aderunt, peditum viginti millia. Dicis tu, inquit Cyrus, equites nostros tertia parte equitatus hostium esse minores, pedites vero dimidiam circiter *eorum peditatus* partem. Quid igitur? ait Cyaxares, paucosne *adeo* Persas esse arbitraris, quos ducere te dicis? Verum nobis, inquit Cyrus, an præterea milite sit opus, nec ne, posthac deliberabimus: mihi autem, inquit, quæ sit singulorum pugnæ ratio exponito. Prope omnium, ait Cyaxares, est eadem. Nam illorum et nostri *milites* sagittarii sunt et jaculatores. Cum ergo, ait Cyrus, hujusmodi sint arma, eminus pugnare necesse erit. Necesse sane *erit*, ait

ἀνάγκη ἐστὶ, τοιούτων γε τῶν ὅπλων ὄντων. Ἀνάγκη γὰρ οὖν, ἔφη ὁ Κυαξάρης. Οὐκοῦν ἐν τούτῳ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, τῶν πλειόνων ἡ νίκη· πολὺ γὰρ ἂν θᾶττον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν τιτρωσκόμενοι ἀναλωθείησαν, ἢ ὑπὸ τῶν ὀλίγων οἱ πολλοί. Εἰ οὖν οὕτως ἔχει, ἔφη, ὦ Κῦρε, τί ἂν ἄλλο τὶς κρεῖττον εὕροι, ἢ πέμπειν εἰς Πέρσας, καὶ ἅμα μὲν διδάσκειν αὐτοὺς, ὅτι, εἴ τι πείσονται Μῆδοι, εἰς Πέρσας τὸ δεινὸν ἥξει, ἅμα δὲ αἰτεῖν πλεῖον στράτευμα; Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, εὖ ἴσθι, ὅτι, οὐδ' εἰ πάντες ἔλθοιεν Πέρσαι, πλήθει γε οὐκ ἂν ὑπερβαλοίμεθα τοὺς πολεμίους. Τί μήν; ἄλλο τι ἐνορᾷς ἄμεινον τούτου; Ἐγὼ μὲν ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ σὺ

Cyaxares. Hic igitur, inquit Cyrus, illorum *erit* victoria, qui *numero* plures fuerint: multo enim citius a pluribus pauci, vulneribus confecti, perierint, quam a paucis plures. Si ergo, Cyre, inquit, sic se res habeat, quid aliud melius quis reperire possit, quam ad Persas uti mittamus, et simul eos doceamus, calamitatem ad Persas penetraturam, si Medis adversi quid acciderit, simulque majorem exercitum postulemus? At hoc quidem, inquit Cyrus, certo scias nos multitudine hostes non superaturos esse, etiamsi Persæ universi veniant. Quid igitur aliud, *quod* melius hoc *sit*, vides? Equidem, inquit Cyrus, si essem qui tu, quam primum Persis omnibus huc venientibus *ejusmodi* fabricanda curarem arma,

εἴην, ὡς τάχιστα ὅπλα ἐποιούμην πᾶσι Πέρσαις τοῖς προσιοῦσιν, οἷάπερ ἔρχονται ἔχοντες παρ' ὑμῶν οἱ τῶν ὁμοτίμων καλούμενοι. Ταῦτα δ' ἐστὶ θώραξ μὲν περὶ τὰ στέρνα, γέῤῥον δὲ εἰς τὴν ἀριστερὰν, κοπὶς δὲ ἢ σάγαρις εἰς τὴν δεξιάν· κᾂν ταῦτα παρασκευάσῃς, ἡμῖν μὲν ποιήσεις τὸ ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις ἰέναι ἀσφαλέστατον, τοῖς πολεμίοις δὲ τὸ φεύγειν, ἢ τὸ μένειν, αἱρετώτερον. Τάττομεν δὲ, ἔφη, ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς μένοντας· οἵγε μέν τ' ἂν αὐτῶν φεύγωσι, τούτους ὑμῖν καὶ τοῖς ἵπποις νέμομεν, ὡς μὴ σχολάζωσι μήτε φεύγειν, μήτ' ἀναστρέφεσθαι. Κῦρος μὲν οὕτως ἔλεξε· τῷ δὲ Κυαξάρῃ ἔδοξέ τε εὖ λέγειν, καὶ τοῦ μὲν πλείους μεταπέμπεσθαι

---

qualibus instructi veniunt e nostris ii, qui *ὁμότιμοι* appellantur. Ea vero sunt, lorica circum pectus, in manu læva scutum, in dextra copis vel securis: hæc si paraveris efficies ut nobis cum hostibus congredi tutissime liceat, et hostibus *ipsis* foret optabilius fugere, quam subsistere. Ac nos quidem ipsos, ait, adversus eos collocamus qui subsistent: ex iis autem quicunque fugerint, hos vobis et equitibus adtribuimus, ut eis nec fugere vacet, nec converti. Cyrus quidem ad hunc modum disseruit: et Cyaxari visus est recte dicere, *isque adeo* nullam de pluribus arcessendis mentionem faciebat amplius, sed arma, de quibus modo dictum, parabat. Ac *ea* cum prope jam parata essent, Persarum aderant *ὁμότιμοι*, duş

οὐκέτι ἐμέμνητο, παρεσκευάζετο δὲ ὅπλα τὰ προειρημένα. Καὶ σχεδόν τε ἕτοιμα ἦν, καὶ τῶν Περσῶν οἱ ὁμότιμοι παρῆσαν, ἔχοντες τὸ ἀπὸ Περσῶν στράτευμα. Ἔνθα δὴ εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦρος, συναγαγὼν αὐτοὺς, τάδε·

" Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ ὑμᾶς ὁρῶν, αὐτοὺς μὲν " καθωπλισμένους οὕτω, καὶ ταῖς ψυχαῖς πα- " ρεσκευασμένους, ὡς χεῖρας συμμίξοντας τοῖς " πολεμίοις, τοὺς δὲ ἑπομένους ὑμῖν Πέρσας " γιγνώσκων, ὅτι οὕτως ὡπλισμένοι εἰσὶν, ὡς ὅτι " προσωτάτω ταχθέντες μάχεσθαι, ἔδεισα, μὴ, " ὀλίγοι στάντες, καὶ ἔρημοι συμμάχων συμ- " πίπτοντες πολεμίοις πολλοῖς, πάθοιτέ τι. " Νῦν οὖν, ἔφη, σώματα μὲν ἔχοντες ἀνδρῶν " ἥκετε οὐ μεμπτά· ὅπλα δὲ ἔσται αὐτοῖς

---

centes eum qui a Persis *mittebatur* exercitum. Ibi tum Cyrus hæc, iis convocatis, verba fecisse perhibetur:

" Ego vos quidem, amici, " cum sic et ipsos armatos, et " animis paratos viderem, ut " qui manus cum hostibus con- " serturi essetis, Persas vero, " qui vos sequuntur, ejusmodi " armis instructos animadver- " terem, ut *in hostem* pugnare, " nisi *ab eo* quam longissime " collocati, non possent, veri- " tus sum ne, si pauci consiste- " retis, et belli sociis destituti " in magnam hostium multi- " tudinem incideretis, adversi " quid vobis eveniret. Jam " vero et corpora, inquit, vi- " rorum haud culpanda *vobiscum una* adducentes adestis; " et illis arma nostris similia " futura sunt. Ut autem eo-

" ὅμοια τοῖς ὑμετέροις· τάς γε μὴν ψυχὰς " αὐτῶν θήγειν, ὑμέτερον τὸ ἔργον. Ἄρχοντος " γάρ ἐστιν, οὐχ ἑαυτὸν μόνον ἀγαθὸν παρέ- " χειν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχομένων ἐπιμελεῖσθαι, " ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται." Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δ' ἥσθησαν μὲν πάντες, νομίζοντες μετὰ πλειόνων ἀγωνιεῖσθαι· εἷς δὲ αὐτῶν καὶ ἔλεξε τοιάδε·

" Ἀλλὰ θαυμαστὰ μὲν, ἔφη, ἴσως δόξω " λέγειν, εἰ Κύρῳ συμβουλεύσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ " ἡμῶν, ὅταν τὰ ὅπλα λαμβάνωσιν οἱ ἡμῖν " μέλλοντες συμμαχεῖσθαι· ἀλλὰ γιγνώσκω " γὰρ, ἔφη, ὅτι οἱ τῶν ἱκανωτάτων καὶ εὖ καὶ " κακῶς ποιεῖν λόγοι οὗτοι καὶ μάλιστα ἐν- " δύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων· καὶ δῶ-

---

" rum exacuantur animi, eæ " *scilicet* nostræ *erunt* partes. " Est enim ejus qui cum im- " perio est, non seipsum modo " bonum præbere, sed eorum " etiam quibus præest curam " gerere, ut illi quam optimi " evadant." In hunc modum *Cyrus* quidem loquutus est : ii vero gavisi sunt omnes quod se plures in pugna socios habituros arbitrarentur ; unus autem ex iis hujusmodi etiam verba fecit :

" Equidem fortasse, ait, mi- " ra *quaedam* proferre videbor, " si consilium Cyro dare velim, " ut aliquid pro nobis dicat, " cum arma sumpserint ii quos " belli socios habituri sumus. " At enim sentio, inquit, eo- " rum orationes quibus et ad " beneficium præstandum et " ad lædendum maxima est

" ρα ἣν διδῶσιν οἱ τοιοῦτοι, κἂν μείω τυγχάνῃ
" ὄντα, ἢ τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως μείζονος
" αὐτὰ τιμῶνται οἱ λαμβάνοντες. Καὶ νῦν,
" ἔφη, οἱ Πέρσαι παραστάται ὑπὸ Κύρου πολὺ
" μᾶλλον ἡσθήσονται, ἢ ὑφ' ἡμῶν παρακαλού-
" μενοι· εἴς τε τοὺς ὁμοτίμους καθιστάμενοι,
" βεβαιοτέρως σφίσιν ἡγήσονται ἔχειν τοῦτο,
" ὑπὸ βασιλέως τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατηγοῦ
" γιγνόμενον, ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο
" ἄγοιντο. Ἀπεῖναι μέντοι οὐδὲ τὰ ἡμέτερα
" χρή· ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖ τῶν ἀνδρῶν θή-
" γειν πάντως τὸ φρόνημα. Ἡμῖν γὰρ ἔσται
" τοῦτο χρήσιμον, ὅ, τι ἂν οὗτοι βελτίονες γέ-
" νωνται." Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καταθεὶς τὰ ὅπλα

" facultas, plurimum in audi-
" entium animos penetrare:
" tales etiam si munera lar-
" giantur, licet viliora sint iis
" quæ a paris conditionis ho-
" minibus *offerntur*, tamen ea
" pluris æstimant accipientes.
" Jam vero Persæ, inquit, mul-
" to majori jucunditate afficien-
" tur, Cyrus eos si cohortatus
" fuerit, quam nostra illis ad-
" latura esset cohortatio: et
" fueorum qui ὁμότιμοι appell-
" antur ordinem cooptati, *bene-*
" *ficium* hoc stabilius sibi fore
" existimabunt, si et a filio re-
" gis et ab imperatore proficis-
" catur, quam si a nobis ad
" hunc ipsum *gradum* promo-
" verentur. Neque vero illa
" abesse debent quæ nostri sunt
" muneris: sed omnino quo-
" vis modo virorum animos
" exacuere oportet. Quicquid
" enim illorum virtuti accesse-
" rit, id e re nostra fuerit."

εἰς τὸ μέσον, καὶ συγκαλέσας πάντας τοὺς Περσῶν στρατιώτας, ἔλεξε τοιάδε·

"Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ ἔφυτε ἐν
" τῇ αὐτῇ ἡμῖν χώρᾳ, καὶ ἐτράφητε· καὶ
" τὰ σώματά γε ἡμῶν οὐδὲν χείρονα ἔχετε,
" ψυχάς τε οὐδὲν κακίονας ὑμῖν προσήκει
" ἡμῶν ἔχειν. Τοιοῦτοι δ' ὄντες, ἐν μὲν
" τῇ πατρίδι οὐ μετείχετε τῶν ἴσων ἡμῖν,
" οὐχ ὑφ' ἡμῶν ἀπελαθέντες, ἀλλ' ὑπὸ
" τοῦ τὰ ἐπιτήδεια ἀνάγκην ὑμῖν εἶναι
" πορίζεσθαι. Νῦν δὲ ὅπως μὲν ταῦτα ἕξετε,
" ἐμοὶ μελήσει, σὺν τοῖς θεοῖς· ἔξεστι δ'
" ὑμῖν, εἰ βούλεσθε, λαβόντας ὅπλα οἷάπερ
" ἡμεῖς ἔχομεν, εἰς τὸν αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον
" ἐμβαίνειν· καὶ, ἄν τι ἐκ τούτων καλὸν

Itaque Cyrus, armis in medio depositis, atque omnibus Persarum militibus convocatis, hujusmodi orationem habuit:

" In eadem, Persæ, nobis-
" cum regione vos et nati estis
" et educati; et corpora qui-
" dem nostris nihilo deteriora
" habetis, animosque *adeo* ut
" nostris nihilo ignaviores ha-
" beatis consentaneum est. Ta-
" les autem cum sitis, in patria
" quidem pari nobiscum con-
" ditione non eratis, non quod
" a nobis inde repulsi essetis,
" sed quod vobis victum quæ-
" ritare necesse esset. At nunc
" ut hæc quidem *omnia quae*
" *ad vitam sunt necessaria* vo-
" bis suppetant, mihi curæ e-
" rit, diis juvantibus: vobis
" autem licet, siquidem *ita* li-
" buerit, sumptis qualia nos
" gestamus armis, etiamsi no-

" κἀγαθὸν γίγνηται, τῶν ὁμοίων ἡμῖν ἀξιοῦσ-
" θαι. Τὸν μὲν οὖν πρόσθεν χρόνον ὑμεῖς
" τε τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ ἦτε καὶ ἡ-
" μεῖς· καὶ εἴ τι χείρους ἡμῶν ταῦτα
" ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἦν
" ὑμῖν σχολὴ, ὥσπερ ἡμῖν, τούτων ἐπιμελεῖσ-
" θαι. Ἐν δὲ τῇδε τῇ ὁπλίσει, οὐδὲν ἡμεῖς
" ὑμῶν προέξομεν. Θώραξ μὲν γὰρ περὶ τὰ
" στέρνα ἁρμόζων ἑκάστῳ ἔσται, γέῤῥον δὲ
" ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ὃ πάντες εἰθίσμεθα φορ-
" εῖν, μάχαιρα δὲ ἢ σάγαρις ἐν τῇ δεξιᾷ,
" ᾗ δὴ παίειν τοὺς ἐναντίους δεήσει, οὐδὲν
" φυλαττομένους, μή τι παίσαντες ἐξαμάρ-
" τωμεν. Τί οὖν ἂν ἐν τούτοις ἕτερος ἑτέ-
" ρου ἡμῶν διαφέροι, πλὴν τόλμῃ; ἣν οὐδὲν ὑ-

" bis aliqua in re deteriores si-
" tis, idem nobiscum *pugnae*
" periculum adire: et si quid
" inde præclari et eximii obti-
" gerit, paria nobiscum *prae-*
" *mia*, tanquam qui iis digni
" fueritis, consequi. Enimvero
" tempore anteacto, vos quo-
" que sagittarii et jaculatores,
" quemadmodum et nos, fuis-
" tis: quod si in *sagittis jacu-*
" *lisque* mittendis minus quam
" nos periti eratis, minime mi-
" rum *id videri debet;* neque
" enim vobis his *artibus* stu-
" diose operam dare, perinde
" ac nobis, otium erat. At in
" hoc armaturæ genere, nihilo
" nos potiores vobis erimus.
" Nam unicuique aptus erit
" thorax circa pectus, in læva
" *manu* scutum, quod omnes
" gestare consuevimus, in dex-
" tra gladius vel securis, qua

" μῖν προσήκει ἥττονα ἡμῶν παρέχεσθαι. Νίκης " τε γὰρ ἐπιθυμεῖν, ἣ τὰ καλὰ πάντα καὶ τὰ " ἀγαθὰ κτᾶταί τε καὶ σώζει, τί μᾶλλον ἡμῖν " ἢ ὑμῖν προσήκει; Κράτους τε, ὃ πάντα τὰ " τῶν ἡττόνων τοῖς κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς " ἡμᾶς μᾶλλον ἢ καὶ ὑμᾶς τούτου δεῖσθαι; " Τέλος εἶπεν, Ἀκηκόατε πάντα· ὁρᾶτε τὰ " ὅπλα· ὁ μὲν χρήζων, λαμβανέτω ταῦτα, καὶ " ἀπογραφέσθω πρὸς τὸν ταξίαρχον εἰς τὴν " ὁμοίαν τάξιν ἡμῖν. ὅτῳ δ' ἀρκεῖ ἐν μισθο-" φόρου χώρᾳ εἶναι, καταμενέτω ἐν τοῖς ὑπη-" ρετικοῖς ὅπλοις. Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν. Ἀκού-σαντες δὲ οἱ Πέρσαι ἐνόμισαν, εἰ παρακαλού-μενοι, ὥστε τὰ ὅμοια πονοῦντες τῶν αὐτῶν τυγχάνειν, μὴ θελήσουσι ταῦτα ποιεῖν, δικα-

---

" feriendi *nobis* erunt hostes, " minime verentibus ne ictus " nostri aberrent. Quid igi-" tur est in his, quo alius no-" strum alium præstare possit, " præter audaciam? quam vos " non minorem quam nos ex-" hibere decet. Nam et vic-" toriam expetere, quæ bona " ac præclara omnia parat et " conservat, cur nos magis " quam vos deceat? Et cur " *victrici* potentia, quæ facul-" tates devictorum omnes vic-" toribus donat, nobis opus esse " magis quam vobis, rationi " sit consentaneum? Tandem " dixit, Audistis omnia: arma " omnia cernitis; *iis* qui in-" diget, ea capiat, nomenque " apud cohortis præfectum pro-" fitendo in eundem nobiscum " ordinem adscribatur. cui vero " mercenarii *militis* locum te-

ἕως ἂν διὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος ἀμηχανοῦντες βιοτεύειν· καὶ οὕτω δὴ ἀπογράφονται πάντες, ἀνέλαβόν τε τὰ ὅπλα πάντες.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ πολέμιοι ἐλέγοντο μὲν προσιέναι, παρῆσαν δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπειρᾶτο ὁ Κῦρος ἀσκεῖν μὲν τὰ σώματα τῶν μεθ' ἑαυτοῦ πρὸς ἰσχὺν, διδάσκειν δὲ τὰ τακτικὰ, θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πολεμικά. Καὶ πρῶτον μὲν λαβὼν παρὰ Κυαξάρους ὑπηρέτας, προσέταξεν ἑκάστοις τῶν στρατιωτῶν ἱκανῶς, ὧν ἐδέοντο, πάντα πεποιημένα παρασχεῖν· τοῦτο δὲ παρασκευάσας, οὐδὲν αὐτοῖς ἄλλο ἐλελοίπει, ἢ ἀσκεῖν τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον· ἐκεῖνο δοκῶν καταμεμαθηκέναι, ὅτι οὗτοι κράτιστοι ἕκαστα γίγνονται, οἳ ἂν, ἀφέμενοι

" nere sat est, is servilibus ar-" mis maneat *indutus*." Hæc Cyri verba fuerunt: Quæ cum audissent Persæ, jure se arbitrabantur omnem *deinde* ætatem in rerum inopia et egestate acturos, si invitati ut pares suscipiendo labores eadem consequerentur *praemia*, non paruissent: itaque omnes nomina *sua* sunt professi, omnesque *adeo* arma acceperunt.

Interea vero dum hostes adventare dicerentur, nec dum tamen adessent, Cyrus suorum corpora ad robur exercere nitebatur, et *eos* quæ ad disciplinam militarem pertinent docere, et ad res bellicas animos acuere. Ac primum quidem acceptis a Cyaxare ministris, imperavit *eis* ut singulis militibus abunde omnia, quibus opus esset, parata suppeditarent:

τοῦ πολλοῖς προσέχειν τὸν νοῦν, ἐπὶ ἓν ἔργον τράπωνται. Καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολεμικῶν περιελὼν καὶ τὸ τόξῳ μελετᾷν καὶ ἀκοντίῳ, κατέλιπε τοῦτο μόνον αὐτοῖς, τὸ σὺν μαχαίρᾳ καὶ γέῤῥῳ καὶ θώρακι μάχεσθαι. Ὥστε εὐθὺς αὐτῶν παρεσκεύασε τὰς γνώμας, ὡς ὁμόσε ἰτέον εἴη τοῖς πολεμίοις, ἢ ὁμολογητέον, μηδενὸς ἀξίους εἶναι συμμάχους· τοῦτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογῆσαι, οἵτινες ἂν εἰδῶσιν, ὅτι οὐδὲ δι' ἓν ἄλλο τρέφονται, ἢ ὅπως μαχοῦνται ὑπὲρ τῶν τρεφόντων. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐννοήσας, ὅτι, περὶ ὁπόσων ἂν γένωνται ἀνθρώποις φιλονεικίαι, πολὺ μᾶλλον ἐθέλουσι ταῦτα ἀσκεῖν, ἀγῶνας αὐτοῖς προεῖπεν ἁπάντων, ὁπόσα ἐγίγνωσκεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶ-

---

quod cum *ita* curasset, nihil aliud ipsis *militibus agendum* reliquit, quam ut in rebus bellicis *sese* exercerent; quippe qui illud sibi videretur animadvertisse singulis *nimirum* eos in rebus effici præstantissimos, qui misso facto plurium studio, ad unam rem animum converterent. Quin etiam ex ipsis rebus ad bellum pertinentibus sublata sagittandi jaculandique exercitatione, hoc solum illis *agendum* reliquit, ut gladio et scuto et thorace *instructi* pugnarent. Itaque statim sic eorum præparavit animos, ut vel cominus cum hostibus congrediendum *statuerent*, vel fatendum *se* nullius in bello momenti socios esse: hoc autem fateri grave *est illis*, qui aliam nullam ob causam ali se norunt, quam uti pro iis pugnent qui victum præbent. Præterea, cum ei in mentem veniret

καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν. Ἃ δὲ προεῖπε, τάδε ἦν· ἰδιώτῃ μὲν, ἑαυτὸν παρέχειν εὐπειθῆ τοῖς ἄρχουσι, καὶ ἐθελόπονον, καὶ φιλοκίνδυνον μετ' εὐταξίας, καὶ ἐπιστήμονα τῶν στρατιωτικῶν, καὶ φιλόκαλον περὶ ὅπλα, καὶ φιλότιμον ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις· πεμπαδάρχῳ δ', αὐτὸν ὄντα, οἷόνπερ τὸν ἀγαθὸν ἰδιώτην, καὶ τὴν πεμπάδα, εἰς τὸ δυνατὸν, τοιαύτην παρέχειν· δεκαδάρχῳ δὲ, τὴν δεκάδα· ὡσαύτως δὲ λοχαγῷ, τὸν λόχον· ὡς δ' αὔτως ταξιάρχῳ· ὡς δ' αὔτως ἑκάστῳ τῶν ἄλλων ἀρχόντων, ἀνεπίκλητον αὐτὸν ὄντα ἐπιμελεῖσθαι καὶ τῶν ὑφ' αὐτῷ ἀρχόντων, ὅπως ἐκεῖνοι αὖ, ὧν ἂν ἄρχωσι, παρέξουσι τὰ δέοντα ποιοῦντας. Ἆθλα δὲ προὔφηνε, τοῖς μὲν ταξιάρχαις, οἳ

homines in iis multo libentius *se* exercere, de quibus contentiones cum æmulatione conjunctae inter ipsos nascantur, certamina earum rerum omnium indixit illis, in quibus exerceri milites utile esse judicaret. Erant autem hæc, quæ indicebat: gregario *militi*, ut præfectis se obedientem exhiberet, ad labores impigrum, ad subeunda pericula, ordine *tamen* servato, promptum, peritum rerum militarium, in armis elegantiæ studiosum et in hujusmodi rebus omnibus laudis avidum: quinque virorum præfecto, ut et ipse boni *militis* gregarii more se gereret, et quinionem, pro virili, talem exhiberet: decurioni, ut decuriam: manipuli itidem ductori, manipulum: cohortis itidem præfecto; itidemque aliorum præfectorum unicuique, tum ut ipse reprehensione va-

κρατίστας δόξαιεν τὰς τάξεις παρασκευάσαι, χιλιάρχους ἔσεσθαι· τῶν δὲ λοχαγῶν, οἳ κρατίστους δόξαιεν τοὺς λόχους ἀποδεικνύναι, εἰς τὰς τῶν ταξιαρχῶν χώρας ἐπαναβήσεσθαι· τῶν δ' αὖ δεκαδαρχῶν τοὺς κρατίστους, εἰς τὰς τῶν λοχαγῶν χώρας καταστήσεσθαι· τῶν δ' αὖ πεμπαδαρχῶν, ὡσαύτως εἰς τὰς τῶν δεκαδάρχων· τῶν γε μὴν ἰδιωτῶν τοὺς κρατιστεύοντας, εἰς τὰς τῶν πεμπαδαρχῶν. Ὑπῆρχε δὲ πᾶσι τούτοις τοῖς ἄρχουσι, πρῶτον μὲν θεραπεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ, αἳ πρέπουσαι ἑκάστοις, συμπαρείποντο. Ἐπανέτεινε δὲ καὶ μείζονας ἐλπίδας τοῖς ἀξίοις ἐπαίνου, εἴ τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἀγαθὸν μεῖ-

---

caret, tum daret operam ut suo sub imperio *constituti* duces, ipsi vicissim eos quibus præsint in officio continerent. Præmia vero proponebat, cohortium quidem præfectis, ut qui cohortes optimas reddidisse viderentur, tribuni fierent: ut autem ex manipulorum præfectis ii, qui manipulos effecisse optimos viderentur, eorum in loca succederent, qui fuissent præfecti cohortium: ut decuriones itidem optimi, in eorum loca substituerentur, qui manipulorum præfecti fuissent: et quinque virorum præfecti, in decurionum itidem: gregariorum autem *militum* præstantissimi, in eorum *substituerentur loca* qui quinque virorum fuissent præfecti. His vero præfectis omnibus hoc aderat, ut primum ab iis quibus præerant colerentur; deinde honores etiam alii, singulis convenientes,

ζον φαίνοιτο. Προεῖπε δὲ νικητήρια καὶ ὅλαις ταῖς τάξεσι, καὶ ὅλοις τοῖς λόχοις· καὶ ταῖς δεκάσιν ὡσαύτως καὶ ταῖς πεμπάσιν, ἐὰν φαίνωνται εὐπιστόταται τοῖς ἄρχουσιν οὖσαι, καὶ προθυμότατα ἀσκοῦσαι τὰ προειρημένα. Ἦν δὲ ταύταις τὰ νικητήρια, οἷα δὴ εἰς πλῆθος πρέπει. Ταῦτα μὲν δὴ προείρητό τε, καὶ ἤσκητο ὑπὸ τῆς στρατιᾶς. Σκηνὰς δὲ αὐτοῖς κατεσκεύασε, πλῆθος μὲν, ὅσοι ταξίαρχοι ἦσαν· μέγεθος δὲ, ὥστε ἱκανὰς εἶναι τῇ τάξει ἑκάστῃ· ἡ δὲ τάξις ἦν ἑκατὸν ἄνδρες. Ἐσκήνουν μὲν δὴ οὕτω κατὰ τάξεις· Ἐν δὲ τῷ ὁμοσκηνοῦν ἐδόκουν μὲν αὐτῷ ὠφελεῖσθαι πρὸς τὸν μέλλοντα ἀγῶνα τοῦτο, ὅτι ἑώρων ἀλλήλους ὁμοίως τρεφομένους· καὶ οὐκ

---

una accedebant. Quin et majores spes laude dignis ostendebat, si qua secuturo tempore fortuna melior affulserit. Totis etiam cohortibus, totisque manipulis victoriæ præmia promisit; decuriis itidem et quinionibus, si præfectis *suis* obedientissimi comperti essent, et in iis quæ sunt prædicta se libentissime exercerent. Erant autem illis *ejusmodi* præmia victoriæ *constituta*, qualia multitudini sane conveniunt. Et hæc quidem erant præscripta, atque in his se exercebant milites. Tabernacula, quod numerum attinet, *tot* eis instruxit, quot erant præfecti cohortium; magnitudine vero *tanta*, ut singulis cohortibus capiendis sufficerent: cohors autem ex centum viris constabat. Atque hoc modo centuriatim in taber-

ἐνῆν πρόφασις μειονεξίας, ὥστε ὑφίεσθαί τε τινὰ, κακίω τε ἕτερον ἑτέρου εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. Ὠφελεῖσθαι δὲ ἐδόκουν αὐτῷ καὶ πρὸς τὸ γιγνώσκεσθαι ἀλλήλοις ὁμόσκηνοῦντες. Ἐν δὲ τῷ γιγνώσκεσθαι καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι πᾶσι δοκεῖ μᾶλλον ἐγγίγνεσθαι· οἱ δὲ ἀγνοούμενοι ῥᾳδιουργεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπερ οἱ ἐν σκότει ὄντες. Ἐδόκουν δὲ αὐτῷ καὶ εἰς τὸ τὰς τάξεις ἀκριβοῦν μέγα ὠφελεῖσθαι διὰ τὴν ὁμοσκηνίαν. Εἶχον γὰρ οἱ μὲν ταξίαρχοι τὰς ὑφ' ἑαυτοῖς τάξεις κεκοσμημένας, ὥσπερ ὁπότε εἰς ἕνα πορεύοιτο ἡ τάξις· οἱ δὲ λοχαγοὶ, τοὺς λόχους ὡσαύτως· οἱ δὲ δεκάδαρχοι, τὰς δεκάδας· καὶ οἱ πεμπάδαρχοι, τὰς πεμπάδας. Τὸ δὲ ἀκρι-

---

naculis degebant. Ex *tali* autem contubernio hoc ei videbantur ad futurum certamen percepturi commodi, quod eodem se modo ali mutuo cernerent; neque deterioris conditionis prætextui locus erat, ut quis *eo nomine* remissius ageret, et alius alio adversus hostes ignavius se gereret. Hoc etiam commodi ipsi videbantur ex contubernio consequuturi, quod hinc *facilius* se mutuo cognoscerent. Nam ex eo quod se nossent inter se, majorem in omnibus verecundiam excitari arbitrabatur: ignoti vero qui sunt, quemadmodum ii qui in tenebris versantur, ad segnitiam aliquantum procliviores esse videntur. Videbantur etiam ei ad accuratam ordinum cognitionem contubernio magnopere juvari. Nam præfecti cohortium perinde sub se dispositas cohortes habebant, ut

βοῦν τὰς τάξεις σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ εἰς τὸ μὴ ταράττεσθαι, καὶ εἰς τὸ, εἰ ταραχθεῖεν, θᾶττον καταστῆναι· ὥσπερ γε καὶ λίθων καὶ ξύλων ἃ ἂν δέῃ συναρμοσθῆναι, ἔστι, κᾂν ὁπωσοῦν καταβεβλημένα τύχῃ, συναρμόσαι ταῦτα εὐπετῶς, ἢν ἔχῃ γνωρίσματα, ὥστε εὔδηλον εἶναι, ἐξ ὁποίας ἕκαστον χώρας αὐτῶν ἐστιν. Ἐδόκουν δὲ ὠφελεῖσθαι αὐτῷ ὁμοῦ τρεφόμενοι καὶ πρὸς τὸ ἧττον ἀλλήλους ἂν ἐθέλειν ἀπολείπειν· ὅτι ἑώρα καὶ τὰ θηρία, τὰ συντρεφόμενα, δεινὸν ἔχοντα πόθον, ἤν τις αὐτὰ διασπᾷ ἀπ' ἀλλήλων.

Ἐπεμέλετο δὲ καὶ τοῦδε ὁ Κῦρος, ὅπως μήποτε ἀνίδρωτοι γενόμενοι ἐπὶ τὸ ἄριστον καὶ τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν. Ἢ γὰρ ἐπὶ θήραν αὐ-

---

cum procedant in cohorte singuli; manipulorum item ductores, manipulos: decuriones itidem decurias: et quinque virorum præfecti, quiniones. Ordines autem accurate cognitos habere, utile admodum ei videbatur esse, tum ut ne perturbarentur, tum ut, siquando perturbarentur, citius *in ordinem* restitui possent: quemadmodum sane et lapides et ligna, quæ coagmentanda sunt, utcunque fuerint disjecta, facile quis coagmentare possit, si qua habeant indicia, quæ manifestum faciant, cujus eorum unumquodque sit loci. Hoc porro ipsi videbantur ex convictu capturi commodi, ut minus alii alios deserere vellent; quod videret etiam bestias, quæ una pascuntur, miro sui desiderio teneri, si quis eas a se invicem divellat.

Hoc quoque Cyro curæ erat,

τοὺς ἐξάγων, ἱδρῶτα αὐτοῖς παρεῖχεν, ἢ παιδιὰς τοιαύτας ἐξεύρισκεν, αἳ ἱδρῶτα ἔμελλον παρέχειν· ἢ καὶ πρᾶξαι εἴ τι δεόμενος τύχοι, οὕτως ἐξηγεῖτο τῆς πράξεως, ὡς μὴ ἐπανίοιεν ἀνιδρωτί. Τοῦτο γὰρ ἡγεῖτο καὶ πρὸς τὸ ἡδέως ἐσθίειν ἀγαθὸν εἶναι, καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν, καὶ πρὸς τὸ δύνασθαί τι πονεῖν. Καὶ πρὸς τὸ ἀλλήλοις δὲ πρᾳοτέρους εἶναι ἀγαθὸν ἡγεῖτο τοὺς πόνους εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἵπποι, συμπονοῦντες ἀλλήλοις, πρᾳότεροι συνεστήκασι. Πρός γε μὴν τοὺς πολεμίους μεγαλοφρονέστεροι γίγνονται, οἳ ἂν ξυνειδῶσιν ἑαυτοῖς εὖ ἠσκηκότες.

Κῦρος δὲ αὐτῷ σκηνὴν μὲν κατεσκευάσατο, ὡς ἱκανὴ εἴη ἔχειν, οὓς καλοίη ἐπὶ τὸ δεῖπνον.

---

ut nunquam, nisi prius sudassent, an prandium cœnamve accederent. Nam vel eos in venationem eductos ad sudorem usque exercebat, vel ejusmodi ludos excogitabat, qui sudorem elicerent; vel si qua etiam res ipsi forte agenda esset, ita se ducem in ea agenda praebuit, ut absque sudore non redirent. Hoc enim et ad excitandam edendi dulcedinem, et ad bonam valetudinem, et ad laborum tolerantiam utile putabat. Quin ad hoc etiam conducere labores arbitrabatur, ut inter se mansuetiores essent, propterea quod et equi eosdem labores inter se sustinentes, placidius eodem stare loco consueverint. In hostes sane redduntur animosiores, qui sibi ipsis conscii sunt, quam egregie se *simul* exercuerint.

Cyrus autem tabernaculum sibi instruendum curavit, quod

ροι, ὅτι οὐ πεπαίδευνται τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῖν; ἢ οὐδὲν ἄρα διοίσουσιν ἡμῶν, οὔτε ἐν ταῖς συνουσίαις, οὔτε ὅταν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους δέῃ; Καὶ ὁ Ὑστάσπης ὑπολαβὼν εἶπεν· Ἀλλ' ὁποῖοι μέν τινες ἔσονται εἰς τοὺς πολεμίους, οὔπω ἔγωγε ἐπίσταμαι· ἐν μέντοι τῇ συνουσίᾳ δύσκολοι, ναί μα τοὺς θεοὺς, ἔνιοι αὐτῶν ἤδη φαίνονται. Πρώην μέν γε, ἔφη, Κυαξάρης ἔπεμψεν εἰς τὴν τάξιν ἑκάστην ἱερεῖα, καὶ ἐγένετο ἑκάστῳ ἡμῶν τρία κρέα ἢ καὶ πλείω τὰ περιφερόμενα. Καὶ ἤρξατο μὲν δὴ ἀπ' ἐμοῦ ὁ μάγειρος, τὴν πρώτην περίοδον περιφέρων· ὅτε δὲ τὸ δεύτερον εἰσῄει περιοίσων, ἐκέλευσα ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἄρχεσθαι, καὶ ἀνάπαλιν περιφέρειν.

---

tur, quod ea, qua nos, non sunt disciplina instituti? an nihil a nobis different, neque in congressibus, neque cum dimicandum erit cum hostibus? Et Hystaspes suscipiens dixit, At quales quidem in hostes futuri sunt, ego certe nondum scio; veruntamen in *familiari* consuetudine ex iis quidam, profecto, morosi jam videntur. Nuper quidem, inquit, Cyaxares ad singulas cohortes animantium corpora mittebat, et unicuique nostrum tres aut plures carnis, quæ circumferebatur, portiones obvenerunt. Et coquus quidem a me exorsus est, cum prima *eam* circuitione circumferebat. cum autem secundo ingrederetur ut circumferret, jussi ego *eum* ab ultimo ordiri, et vice versa circumferre. Ibi tandem militum qui-

Ἀνακραγὼν οὖν τις τῶν κατὰ μέσον τὸν κύκλον κατακειμένων στρατιωτῶν, Μὰ Δί', ἔφη, τῶνδε μὲν οὐδὲν ἴσον ἐστὶν, εἴγε ἀφ' ἡμῶν τῶν ἐν μέσῳ οὐδεὶς οὐδέποτε ἄρξεται. Καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἠχθέσθην τε, εἴ τι μεῖον δοκοίη ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα εὐθὺς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. Ὁ δὲ μάλα τοῦτό γε εὐτάκτως ὑπήκουσεν. Ὡς δὲ τὰ περιφερόμενα ἧκε πρὸς ἡμᾶς, ἅτε, οἶμαι, ὑστάτους λαμβάνοντας, τὰ σμικρότατα λελειμμένα ἦν· ἐνταῦθα δὴ ἐκεῖνος πάνυ ἀνιαθεὶς δῆλος ἐγένετο, καὶ εἶπε πρὸς ἑαυτὸν, Τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ νῦν κληθέντα δεῦρο τυχεῖν! Καὶ ἐγὼ εἶπον, Ἀλλὰ μὴ φρόντιζε· αὐτίκα γὰρ ἀφ' ἡμῶν αὖ ἄρξεται, καὶ σὺ πρῶτος λήψῃ τὸ μέγιστον. Καὶ ἐν τούτῳ περιέφερε

---

dam in media corona discumbentium exclamans, Nulla profecto, ait, hic est æqualitas, si a nobis, qui sumus in medio, nemo unquam incipiet. Quod ego cum audissem, moleste tuli, videri *medios* deteriori esse conditione, ac eum ad me statim arcessivi. Paruit in hoc ille mibi perquam modeste. Cum autem ea quæ circumferebantur ad nos pervenissent, quippe quibus ultimo sane loco sumendum esset, minimæ partes relictæ erant; tum ille palam visus est magno mœrore affici, et secum ipse, O iniquam *meam* fortunam, qui jam huc sim arcessitus! Et ego aiebam, Ne sis solicitus: statim enim a nobis incipiet, ac tu primus capies quod maximum erit. Et *coquus* interim tertium circumferebat, quod *solum* sane

Ἐκάλει δὲ ὡς τὰ πολλὰ τῶν ταξιαρχῶν, οὓς καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι. ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν δεκαδάρχων τινὰς καὶ πεμπαδάρχων ἐκάλει· ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν στρατιωτῶν· ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν πεμπάδα ὅλην, καὶ δεκάδα ὅλην, καὶ λόχον ὅλον, καὶ τάξιν ὅλην. Ἐκάλει δὲ καὶ ἐτίμα, ὅτε τινὰς ἴδοι τοιοῦτό τι ποιήσαντας, ὃ πάντας ἐβούλετο ποιεῖν. Ἦν δὲ τὰ μὲν παρατιθέμενα ἀεὶ ἴσα αὐτῷ τε καὶ τοῖς καλουμένοις ἐπὶ τὸ δεῖπνον. Καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸ στράτευμα δὲ ὑπηρέτας ἰσομοίρους ἀεὶ πάντων ἐποίει· οὐδὲν γὰρ ἧττον τιμᾶν ἄξιον ἐδόκει αὐτῷ εἶναι τοὺς ἀμφὶ τὰ στρατιωτικὰ ὑπηρέτας οὔτε κηρύκων οὔτε πρέσβεων. Καὶ γὰρ πιστοὺς ἡγεῖτο δεῖν εἶ-

---

eorum capax esset, quos ad cœnam invitaret. Et invitabat plerumque cohortium præfectos, quos ipsi visum esset opportunum : nonnunquam ex manipulorum præfectis et decurionibus et quinque virorum præfectis quosdam ; quosdam etiam aliquando ex militibus ; aliquando etiam quinionem totam, totam decuriam, totum manipulum, cohortem *denique* totam invitabat. Invitare autem atque *eos* honore excipere solebat, cum cerneret aliquos ejusmodi quiddam fecisse, quod ab omnibus fieri volebat. Semper vero et ipsi et ad cœnam invitatis eædem apponebantur dapes. Et exercitus etiam ministris æquas semper partes distribuendas curabat : nam castrenses illos ministros non minus honore dignos existima-

τοὺς ἐξάγων, ἱδρῶτα αὐτοῖς παρεῖχεν, ἢ παιδιὰς τοιαύτας ἐξεύρισκεν, αἳ ἱδρῶτα ἔμελλον παρέχειν· ἢ καὶ πρᾶξαι εἴ τι δεόμενος τύχοι, οὕτως ἐξηγεῖτο τῆς πράξεως, ὡς μὴ ἐπανίοιεν ἀνιδρωτί. Τοῦτο γὰρ ἡγεῖτο καὶ πρὸς τὸ ἡδέως ἐσθίειν ἀγαθὸν εἶναι, καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν, καὶ πρὸς τὸ δύνασθαί τι πονεῖν. Καὶ πρὸς τὸ ἀλλήλοις δὲ πρᾳοτέρους εἶναι ἀγαθὸν ἡγεῖτο τοὺς πόνους εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἵπποι, συμπονοῦντες ἀλλήλοις, πρᾳότεροι συνεστήκασι. Πρός γε μὴν τοὺς πολεμίους μεγαλοφρονέστεροι γίγνονται, οἳ ἂν ξυνειδῶσιν ἑαυτοῖς εὖ ἠσκηκότες.

Κῦρος δὲ αὐτῷ σκηνὴν μὲν κατεσκευάσατο, ὡς ἱκανὴ εἴη ἔχειν, οὓς καλοίη ἐπὶ τὸ δεῖπνον.

---

ut nunquam, nisi prius sudassent, an prandium cœnamve accederent. Nam vel eos in venationem eductos ad sudorem usque exercebat, vel ejusmodi ludos excogitabat, qui sudorem elicerent; vel si qua etiam res ipsi forte agenda esset, ita se ducem in ea agenda praebuit, ut absque sudore non redirent. Hoc enim et ad excitandam edendi dulcedinem, et ad bonam valetudinem, et ad laborum tolerantiam utile putabat. Quin ad hoc etiam conducere labores arbitrabatur, ut inter se mansuetiores essent, propterea quod et equi eosdem labores inter se sustinentes, placidius eodem stare loco consueverint. In hostes sane redduntur animosiores, qui sibi ipsis conscii sunt, quam egregie se *simul* exercuerint.

Cyrus autem tabernaculum sibi instruendum curavit, quod

ροι, ὅτι οὐ πεπαίδευνται τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῖν; ἢ οὐδὲν ἄρα διοίσουσιν ἡμῶν, οὔτε ἐν ταῖς συνουσίαις, οὔτε ὅταν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους δέῃ; Καὶ ὁ Ὑστάσπης ὑπολαβὼν εἶπεν· Ἀλλ' ὁποῖοι μέν τινες ἔσονται εἰς τοὺς πολεμίους, οὔπω ἔγωγε ἐπίσταμαι· ἐν μέντοι τῇ συνουσίᾳ δύσκολοι, ναί μα τοὺς θεοὺς, ἔνιοι αὐτῶν ἤδη φαίνονται. Πρώην μέν γε, ἔφη, Κυαξάρης ἔπεμψεν εἰς τὴν τάξιν ἑκάστην ἱερεῖα, καὶ ἐγένετο ἑκάστῳ ἡμῶν τρία κρέα ἢ καὶ πλείω τὰ περιφερόμενα. Καὶ ἤρξατο μὲν δὴ ἀπ' ἐμοῦ ὁ μάγειρος, τὴν πρώτην περίοδον περιφέρων· ὅτε δὲ τὸ δεύτερον εἰσῄει περιοίσων, ἐκέλευσα ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἄρχεσθαι, καὶ ἀνάπαλιν περιφέρειν.

tur, quod ea, qua nos, non sunt disciplina instituti? an nihil a nobis different, neque in congressibus, neque cum dimicandum erit cum hostibus? Et Hystaspes suscipiens dixit, At quales quidem in hostes futuri sunt, ego certe nondum scio; veruntamen in *familiari* consuetudine ex iis quidam, profecto, morosi jam videntur. Nuper quidem, inquit, Cyaxares ad singulas cohortes animantium corpora mittebat, et unicuique nostrum tres aut plures carnis, quæ circumferebatur, portiones obvenerunt. Et coquus quidem a me exorsus est, cum prima *eam* circuitione circumferebat: cum autem secundo ingrederetur ut circumferret, jussi ego *eum* ab ultimo ordiri, et vice versa circumferre. Ibi tandem militum qui-

Ἀνακραγὼν οὖν τις τῶν κατὰ μέσον τὸν κύκλον κατακειμένων στρατ ωτῶν, Μὰ Δί', ἔφη, τῶνδε μὲν οὐδὲν ἴσον ἐστὶν, εἴγε ἀφ' ἡμῶν τῶν ἐν μέσῳ οὐδεὶς οὐδέποτε ἄρξεται. Καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἠχθέσθην τε, εἴ τι μεῖον δοκοίη ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα εὐθὺς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. Ὁ δὲ μάλα τοῦτό γε εὐτάκτως ὑπήκουσεν. Ὡς δὲ τὰ περιφερόμενα ἧκε πρὸς ἡμᾶς, ἅτε, οἶμαι, ὑστάτους λαμβάνοντας, τὰ σμικρότατα λελειμμένα ἦν· ἐνταῦθα δὴ ἐκεῖνος πάνυ ἀνιαθεὶς δῆλος ἐγένετο, καὶ εἶπε πρὸς ἑαυτὸν, Τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ νῦν κληθέντα δεῦρο τυχεῖν! Καὶ ἐγὼ εἶπον, Ἀλλὰ μὴ φρόντιζε· αὐτίκα γὰρ ἀφ' ἡμῶν αὖ ἄρξεται, καὶ σὺ πρῶτος λήψῃ τὸ μέγιστον. Καὶ ἐν τούτῳ περιέφερε

---

dam in media corona discumbentium exclamans, Nulla profecto, ait, hic est æqualitas, si a nobis, qui sumus in medio, nemo unquam incipiet. Quod ego cum audissem, moleste tuli, videri *medios* deteriori esse conditione, ac eum ad me statim arcessivi. Paruit in hoc ille mibi perquam modeste. Cum autem ea quæ circumferebantur ad nos pervenissent, quippe quibus ultimo sane loco sumendum esset, minimæ partes relictæ erant; tum ille palam visus est magno mœrore affici, et secum ipse, O iniquam *meam* fortunam, qui jam huc sim arcessitus! Et ego aiebam, Ne sis solicitus: statim enim a nobis incipiet, ac tu primus capies quod maximum erit. Et *coquus* interim tertium circumferebat, quod *solum* sane

Ἐκάλει δὲ ὡς τὰ πολλὰ τῶν ταξιαρχῶν, οὓς καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι. ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν δεκαδάρχων τινὰς καὶ πεμπαδάρχων ἐκάλει· ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν στρατιωτῶν· ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν πεμπάδα ὅλην, καὶ δεκάδα ὅλην, καὶ λόχον ὅλον, καὶ τάξιν ὅλην. Ἐκάλει δὲ καὶ ἐτίμα, ὅτε τινὰς ἴδοι τοιοῦτό τι ποιήσαντας, ὃ πάντας ἐβούλετο ποιεῖν. Ἦν δὲ τὰ μὲν παρατιθέμενα ἀεὶ ἴσα αὐτῷ τε καὶ τοῖς καλουμένοις ἐπὶ τὸ δεῖπνον. Καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸ στράτευμα δὲ ὑπηρέτας ἰσομοίρους ἀεὶ πάντων ἐποίει· οὐδὲν γὰρ ἧττον τιμᾷν ἄξιον ἐδόκει αὐτῷ εἶναι τοὺς ἀμφὶ τὰ στρατιωτικὰ ὑπηρέτας οὔτε κηρύκων οὔτε πρέσβεων. Καὶ γὰρ πιστοὺς ἡγεῖτο δεῖν εἶ-

---

eorum capax esset, quos ad cœnam invitaret. Et invitabat plerumque cohortium præfectos, quos ipsi visum esset opportunum: nonnunquam ex manipulorum præfectis et decurionibus et quinque virorum præfectis quosdam; quosdam etiam aliquando ex militibus; aliquando etiam quinionem totam, totam decuriam, totum manipulum, cohortem *denique* totam invitabat. Invitare autem atque *eos* honore excipere solebat, cum cerneret aliquos ejusmodi quiddam fecisse, quod ab omnibus fieri volebat. Semper vero et ipsi et ad cœnam invitatis eædem apponebantur dapes. Et exercitus etiam ministris æquas semper partes distribuendas curabat: nam castrenses illos ministros non minus honore dignos existima-

ναι τούτους, καὶ ἐπιστήμονας τῶν στρατιωτικῶν, καὶ συνετοὺς, προσέτι δὲ σφοδροὺς, καὶ ταχεῖς, καὶ ἀόκνους, καὶ ἀταράκτους. Πρὸς δὲ τούτοις, καὶ ὅσα οἱ βέλτιστοι νομιζόμενοι ἔχουσιν, ἐγίγνωσκεν ὁ Κῦρος δεῖν τοὺς ὑπηρέτας ἔχειν, καὶ τοῦτο ἀσκεῖν, ὡς μηδὲν ἀναίνοιντο ἔργον, ἀλλὰ πάντα νομίζοιεν πρέπειν αὐτοῖς πράττειν, ὅσα ἂν ὁ ἄρχων προστάττοι.

β'. Ἀεὶ μὲν οὖν ἐπεμέλετο ὁ Κῦρος, ὁπότε συσκηνοῖεν, ὅπως εὐχαριστότατοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθήσονται καὶ παρορμῶντες εἰς τἀγαθόν. Ἀφίκετο δ' οὖν καὶ εἰς τόνδε ποτὲ τὸν λόγον· Ἆρά γε, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐνδεέστεροί τι ἡμῶν διὰ τοῦτο φαίνονται εἶναι οἱ ἑταῖ-

---

bat, quam præcones ac legatos. Etenim fideles hos esse debere putabat, rerumque quæ ad milites pertinent peritos, et intelligentes, quin etiam gnavos, et celeres, et impigros, et intrepidos. Præterea autem censebat Cyrus, ea ministris *istis* inesse debere, quæcunque viris qui optimi habentur adsint, et huic sese adsuefacere, ut nullum opus detrectent, sed existiment decere se omnia agere quæcunque jusserit imperator.

2. Cyrus certe quidem semper operam dabat, ut, cum in eodem tabernaculo una essent, et jucundissimi simul sermones, et qui ad præclarum aliquid *eos* incitarent, injicerentur. Itaque hunc etiam aliquando in sermonem incidit: Num, viri, ait, cæteri *illi propterea* nobis aliquanto inferiores esse viden-

ἐκέλευσα. Καὶ ὁ ἀνήρ σοι ὁ νεανίας ἐκεῖνος, προελθὼν τοῦ λοχαγοῦ ἔμπροσθεν, πρότερος ἐπορεύετο. Κἀγὼ ἰδὼν, εἶπον, Ὦ ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; Καὶ ὃς ἔφη· Προέρχομαι, ὥσπερ σὺ κελεύεις. Κἀγὼ εἶπον· Ἀλλ' ἐγὼ οὐ σὲ μόνον ἐκέλευον, ἀλλὰ πάντας, προϊέναι. Καὶ ὃς, ἀκούσας τοῦτο, μεταστραφεὶς πρὸς τοὺς λοχίτας εἶπεν, Οὐκ ἀκούετ', ἔφη, προστάττοντος προϊέναι πάντας; Καὶ οἱ ἄνδρες πάντες παρελθόντες τὸν λοχαγὸν, ᾖεσαν πρὸς ἐμέ. Ἐπεὶ δὲ ὁ λοχαγὸς αὐτοὺς ἀνεχώριζεν, ἐδυσφόρουν τε, καὶ ἔλεγον, ποτέρῳ χρὴ πείθεσθαι; νῦν γὰρ ὁ μὲν κελεύει προϊέναι, ὁ δ' οὐκ ἐᾷ. Ἐγὼ μέντοι ἐνεγκὼν ταῦτα πρᾴως, ἐξ ἀρχῆς αὖ καταχωρίσας, εἶπον, μηδένα τῶν

---

pulum respiciens, cum opportunum mihi visum esset, progredi jussi. Ac *protinus* juvenis ille progressus ante manipuli præfectum, prior incedebat. Quod ego cum viderem, Quid, inquam, agis, homo? Et ille, Progredior, ait, quemadmodum tu jubes. Atqui ego, inquam, non te solum, sed omnes, progredi jubebam. Id ille cum audisset, ad *socios* manipulares conversus, Annon auditis, ait, jubentem omnes progredi? Tum viri omnes manipuli præfectum prætergressi, ad me venerunt. Cum autem manipuli præfectus eos priorem in locum redire vellet, stomachabantur, et dicebant, Utri parendum erit? Jam enim hic progredi jubet, ille vetat. At ego hæc æquo ferebam animo, et cum de integro

ὄπισθεν κινεῖσθαι, πρὶν ἂν ὁ πρόσθεν ἡγῆται· ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὁρᾷν πάντας, τῷ πρόσθεν ἕπεσθαι. Ὡς δ' εἰς Πέρσας τὶς ἀπιὼν ἦλθε πρὸς ἐμὲ, καὶ ἐκέλευσέ με τὴν ἐπιστολὴν δοῦναι, ἣν ἔγραψα οἴκαδε, κἀγὼ (ὁ γὰρ λοχαγὸς ᾔδει, ὅπου ἔκειτο ἡ ἐπιστολὴ) ἐκέλευσα, αὐτὸν δραμόντα ἐνεγκεῖν τὴν ἐπιστολήν· ὁ μὲν δὴ ἔτρεχεν· ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνος εἵπετο τῷ λοχαγῷ, σὺν αὐτῷ τῷ θώρακι καὶ τῇ κοπίδι· καὶ ὁ ἄλλος δὲ πᾶς λόχος, ἰδὼν ἐκεῖνον, συνέτρεχε· καὶ ἧκον οἱ ἄνδρες φέροντες τὴν ἐπιστολήν. Οὕτως, ἔφη, ὅγε ἐμὸς λόχος ἀκριβοῖ σοι πάντα τὰ παρὰ σοῦ. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ὡς εἰκὸς, ἐγέλων ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τῆς

in suum quemque locum restituissem, ne quis se posteriorum prius commoveret, edicebam, quam interior praecederet; sed unum hoc spectarent omnes, ut anteriorem sequerentur. Quidam vero in Persiam profecturus cum ad me veniret, et abs me postularet, ut epistolam *ei* darem, quam domum *mittendam* scripseram; atque ego cum juberem manipuli præfectum (is enim quo loco sita esset epistola norat) ad epistolam *eam* adferendam currere; ille quidem cursui se dabat: juvenis autem ille manipuli præfectum, cum ipso thorace copideque, sequebatur: reliquus item universus manipulus, illum intuens, una currebat: atque *adeo* viri venere epistolam ferentes. Sic *demum*, inquit, meus quidem manipulus omnia accurate tenent abs te *imperata*. Ac alii qui-

τὸ τρίτον, ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς περιφορᾶς· κἀκεῖνος ἔλαβε μετ' ἐμὲ δεύτερος. Ὡς δ' ὁ τρίτος ἔλαβε, καὶ ἔδοξεν αὐτὸν μεῖζον ἑαυτοῦ λαβεῖν, καταβάλλει, ὃ ἔλαβεν, ὡς ἕτερον ληψόμενος. Καὶ ὁ μάγειρος οἰόμενος αὐτὸν οὐδὲν ἔτι δεῖσθαι ὄψου, ᾤχετο παραφέρων, πρὶν λαβεῖν αὐτὸν ἕτερον. Ἐνταῦθα δὴ οὕτω βαρέως ἤνεγκε τὸ πάθος, ὥστε ἀνήλωτο μὲν αὐτῷ, ὃ εἰλήφει, ὄψον, ὃ δὲ ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ ἐμβάμματος, τοῦτό πως, ὑπὸ τοῦ ἐκπεπλῆχθαί τε καὶ ὀργίζεσθαι τῇ τύχῃ, δυσφορούμενος ἀνέτρεψεν. Ὁ μὲν δὴ λοχαγὸς, ὁ ἐγγύτατα ἡμῶν, ἰδὼν, συνεκρότησέ τε τὼ χεῖρε, καὶ τῷ γέλωτι ηὐφραίνετο. Ἐγὼ μέντοι, ἔφη, προσεποιούμην βήττειν· οὐδὲ γὰρ

---

circumferendum restabat: atque ille secundo post me sumebat loco. Cum autem tertius *etiam* sumpsisset, et visus est *huic* majorem sua portionem accepisse, id quod sumpserat abjicit, velut aliud sumpturus. At coquus, qui eum nihil quicquam obsonii egere putaret, abiit atque *aliis* fercula prius adferebat, quam ille aliud sumpsisset. Hic enimvero usque adeo graviter hunc casum tulit, ut, cum absumptum esset quod acceperat obsonium, etiam quod ei reliquum erat intinctus, stupefactus *jam* iratusque fortunæ, id præ impatientia everteret. Id quidem cum proximus nobis manipuli præfectus videret, manibus complosis ridens gaudebat. Ego vero, inquit, tussire me simulabam; neque enim ipse ri-

αὐτὸς ἠδυνάμην κατέχειν τὸν γέλωτα. Τοιοῦτον μὲν δή σοι, ὦ Κῦρε, ἕνα τῶν ἑταίρων ἐπιδεικνύω, ἔφη. Ἐπὶ μὲν δὴ τούτῳ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐγέλασαν. Ἄλλος δέ τις ἔλεξε τῶν ταξιάρχων· Οὗτος μὲν δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἔοικεν, οὕτω δυσκόλῳ ἐνέτυχεν. Ἐγὼ δὲ, ὡς σὺ, διδάξας ἡμᾶς, τὰς τάξεις ἀπέπεμψας, καὶ ἐκέλευσας διδάσκειν τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστον τάξιν, ἃ παρὰ σοῦ ἐμάθομεν, οὕτω δὴ καὶ ἐγὼ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποίουν, ἐλθὼν ἐδίδασκον ἕνα λόχον. Καὶ στήσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον, καὶ τάξας δῆτα ἐπ' αὐτῷ ἄνδρα νεανίαν, καὶ τοὺς ἄλλους, ᾗ ᾤμην δεῖν, ἔπειτα στὰς ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν, βλέπων εἰς τὸν λόχον, ἡνίκα μοι ἐδόκει καιρὸς εἶναι, προϊέναι

---

sum continere possem. Ejusmodi sane, inquit, Cyre, quendam e sociis tibi *nostris* ostendo. Hic omnes quidem, ut par erat, riserunt. Et alius quidam ex cohortium praefectis, Hic quidem, Cyre, inquit, in morosum ita, ut videtur, incidit. Ego vero, postquam tu nos rationes ordinum a te edoctos dimisisses, ac jussisses uti quisque suam cohortem ea doceret, quæ abs te didicissemus, atque ita ipse, *inquam*, quemadmodum et alii fecere, discedens *abs te* manipulum unum erudiebam. Et cum manipuli præfectum loco primo statuissem, ac post hunc quidem strenuum *quendam* juvenem collocassem, cæterosque, quo quemque loco *disponendum* putabam, stans deinde ab anteriori parte, versusque manu

μιᾷ, πῶς οὐχ οὗτοι ἀστεῖοι ἂν καὶ εὐχάριτες δικαιότερον ὀνομάζοιντο μᾶλλον, ἢ ἀλαζόνες; Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελογήσατο περὶ τῶν τὸν γέλωτα παρασχόντων. Αὖθις δὲ ὁ ταξίαρχος, ὁ τὴν τοῦ λόχου χαριτίαν διηγησάμενος, ἔφη, Ἦ που ἂν, ὦ Ἀγλαϊτάδα, εἴ γε κλαίειν ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν, σφόδρα ἂν ἡμῖν ἐμέμφου, (ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν ᾠδαῖς καὶ ἐν λόγοις οἰκτρὰ ἄττα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πειρῶνται ἄγειν·) ὁπότε γε νῦν, καὶ αὐτὸς εἰδὼς, ὅτι εὐφραίνειν μὲν τί σε βουλόμεθα, βλάπτειν δ' οὐδὲν, ὅμως οὕτως ἐν πολλῇ ἀτιμίᾳ ἡμᾶς ἔχεις. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀγλαϊτάδας, καὶ δικαίως γε· ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ κλαίειν καθίζοντος τοὺς φίλους,

---

sane modum Cyrus eos, qui risum excitaverant, defendebat. Rursus autem manipuli praefectus ille, qui rem eam narraverat, quam lepide fecit manipulus, inquit, Certe quidem, Aglaïtada,si te ad fletum commovere conati essemus, (quemadmodum nonnulli tam carminibus quam orationibus miserabilia quædam commenti lacrimas ciere nituntur) vehementer nos reprehendisses; cum nunc quidem licet et ipse noveris velle nos te exhilarare, minime autem lædere, ita tamen contumeliose nos habes. Et jure quidem *id* profecto, ait Aglaïtadas : nam qui risum amicis excitat, videtur is mihi sane quiddam efficere longe minoris æstimandum, quam qui eos inducit, ut sedentes plorent. Et tu quoque, si recte rem per-

πολλαχῆ ἔμοιγε δοκεῖ ἐλάττονος ἄξια διαπράττεσθαι ὁ γέλωτα αὐτοῖς μηχανώμενος. Εὑρήσεις δὲ καὶ σὺ, ἢν ὀρθῶς λογίζῃ, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα. Κλαύμασι μέν γε καὶ πατέρες υἱοῖς σωφροσύνην μηχανῶνται, καὶ διδάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ μαθήματα· καὶ νόμοι γε πολίτας διὰ τοῦ κλαίοντας καθίζειν εἰς δικαιοσύνην προτρέπονται· τοὺς δὲ γέλωτα μηχανωμένους ἔχοις ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὠφελοῦντας, ἢ ψυχὰς οἰκονομικωτέρας τι ποιοῦντας, ἢ πολιτικωτέρας; Ἐκ τούτου ὁ Ὑστάσπης ὧδέ πως εἶπε· Σὺ ἔφη, ὦ Ἀγλαϊτάδα, ἢν ἐμοὶ πείθῃ, εἰς μὲν τοὺς πολεμίους θαῤῥῶν δαπανήσεις τοῦτο τὸ πολλοῦ ἄξιον, καὶ κλαίοντας ἐκείνους πειράσῃ καθίζειν· ἡ-

---

penderis, me vera dicere invenies. Nam fletu et patres filios temperantes reddere conantur, et magistri puerorum animos bonis disciplinis imbuere: leges etiam dum eo cives adigunt ut sedentes plorent, ad justitiam eos impellunt: illos vero qui risum excitant, an dicere possis vel corporibus aliquid adferre commodi, vel animos ad rei privatæ publicæve administrationem magis idoneos efficere? Hystaspes deinde sic ferme loquutus est; Tu, inquit, Aglaïtada, si me audias, in hostes illud magni æstimandum audacter impendes, et efficere conaberis illi ut sedentes plorent: nobis autem, ait, et amicis hisce *tuis* risus aliquid, vilis illius rei, omnino largieris. Nam *hujus* apud te magnam repositam esse copiam scio:

ἐπιστολῆς. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ὦ Ζεῦ καὶ πάντες θεοὶ, οἵους ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας ἑταίρους! Οἵ γε εὐθεράπευτοι μὲν οὕτως εἰσὶν, ὥστε τινὰς αὐτῶν ἔστι καὶ μικρῷ ὄψῳ πάνυ ἀνακτήσασθαι (φίλους)· πιθανοὶ δ' οὕτως εἰσί τινες, ὥστε, πρὶν εἰδέναι τὸ προσταττόμενον, πρότερον πείθονται. Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, ποίους τινὰς χρὴ μᾶλλον εὔξασθαι, ἢ τοιούτους, στρατιώτας ἔχειν. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἅμα γελῶν οὕτως ἐπήνεσε τοὺς στρατιώτας.

Ἐν δὲ τῇ σκηνῇ ἐτύγχανέ τις ὢν τῶν ταξιάρχων, Ἀγλαϊτάδας ὄνομα, ἀνὴρ, τὸν τρόπον τῶν στρυφνοτέρων ἀνθρώπων· οὗτος ὧδέ πως

---

dem, ut par erat, de hoc epistolæ satellitio ridebant. Cyrus autem inquit, O Jupiter diique omnes, quales tandem, *quales* viros socios habemus! quos tam levi sane cultu demereri liceat, ut multorum ex iis amicitia exiguo etiam obsonio conciliari queat: nonnulli autem adeo sunt ad obedientiam propensi, ut, priusquam norint quid sit imperatum, pareant. Ego quidem haud scio, quales tandem potius optandum sit, quam ut hujusmodi quis habeat milites. Et Cyrus quidem simul ridens, hoc modo milites collaudabat.

Erat autem forte in tabernaculo quidam ex præfectis cohortium, Aglaïtadas nomine; vir, quod ad mores attineret, ex asperiorum numero; is in hunc fere modum loquutus est; Tune, inquit, Cyre, vera istos hæc narrare putas? Quid igi-

εἶπεν. Ἦ γὰρ οἴει, ἔφη, ὦ Κῦρε, τούτους ἀληθῆ λέγειν ταῦτα; Ἀλλὰ τί μὴν βουλόμενοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ψεύδονται; Τί δ' ἄλλο γε, ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέλοντες; ὑπὲρ οὗ λέγουσί τε ταῦτα, καὶ ἀλαζονεύονται. Καὶ ὁ Κῦρος, Εὐφήμει, ἔφη· μηδὲ λέγε ἀλαζόνας εἶναι τούτους. Ὁ μὲν γὰρ ἀλαζὼν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνομα κεῖσθαι ἐπὶ τοῖς προσποιουμένοις καὶ πλουσιωτέροις εἶναι, ἢ εἰσι, καὶ ἀνδρειοτέροις, καὶ ποιήσειν, ἃ μὴ ἱκανοί εἰσιν, ὑπισχνουμένοις· καὶ ταῦτα, φανεροῖς γιγνομένοις, ὅτι τοῦ λαβεῖν τι ἕνεκα καὶ κερδᾶναι ποιοῦσιν. Οἱ δὲ μηχανώμενοι γέλωτα τοῖς συνοῦσι, μήτε ἐπὶ τῷ ἑαυτῶν κέρδει, μήτ' ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκουόντων, μήτε ἐπὶ βλάβῃ μηδε-

---

tur, inquit Cyrus, mentiendo quærunt? Quid aliud, inquit, nisi quod risum movere volunt? cujus rei causa et narrant hæc, et sese ostentant. Tum Cyrus, Bona verba, *quæso*, ait: ne hos ostentatores appellaveris. Nam mihi quidem nomen ἀλάζων iis inditum fuisse videtur, qui se et ditiores esse simulant et magis strenuos, quam sint, quique pollicentur ea se præstaturos, quibus ipsi præstandis non sufficiant; idque, si pateat ipsos *haec* accipiendi aliquid et quæstus causa facere. Qui vero risum *aliis* secum versantibus, neque lucri sui, neque detrimenti audientium, neque ullius adeo damni causa movent, quid causae est cur hi non urbani ac faceti justius quam ostentatores appellentur? Atque in hunc

στρατὸν, πότερα δοκεῖ, ἤν τι ἐκ τῶν πόνων δῷ ὁ θεὸς ἀγαθὸν, ἰσομοίρους πάντας ποιεῖν, ἢ σκοποῦντας τὰ ἔργα ἑκάστου, πρὸς ταῦτα καὶ τὰς τιμὰς ἑκάστῳ προστιθέναι; Καὶ τί δεῖ, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ἐμβαλεῖν λόγον περὶ τούτου, ἀλλ᾽ οὐχὶ προειπεῖν, ὅτι οὕτω ποιήσεις; Ἦ οὐ σὺ καὶ τοὺς ἀγῶνας, ἔφη, προεῖπας καὶ τὰ ἆθλα; Ἀλλὰ μὰ Δί᾽, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐχ ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις. Ἃ μὲν γὰρ ἂν στρατευόμενοι κτήσωνται, κοινὰ, οἶμαι, ἑαυτοῖς ἡγήσονται εἶναι· τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς στρατιᾶς ἐμὴν ἴσως ἔτι οἴκοθεν νομίζουσιν εἶναι. ὥστε διατάττοντα ἐμὲ τοὺς ἐπιστάτας οὐδὲν, οἶμαι, ἀδικεῖν νομίζουσιν. Ἦ καὶ οἴει, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ψηφίσασθαι ἂν τὸ

---

rum rationem honores cuique proponere? Et quid opus est, inquit Chrysantas, de hoc *ad exercitum* referre, ac non edicere potius ita te facturum esse? Annon tu et certamina indixisti, ait, et *constituisti* præmia? At profecto, subjecit Cyrus, hæc illis non sunt similia. Nam quæcunque *hac* in expeditione acquirent, ea, ut arbitror, communia sibi fore putabunt: imperium vero *hac* in expeditione *summum* fortassis etiam domestico jure mihi deberi existimant: itaque si præfectos ego constituo, nihil, opinor, me contra jus fasque agere putant. Num putas, inquit Chrysantas, fore ut vulgus, postquam convenerit, sciscat, ne æquales singuli portiones consequerentur, sed praestantissimos *quosque* cum honori-

πλῆθος συνελθὸν, ὥστε μὴ ἴσων ἕκαστον τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κρατίστους καὶ τιμαῖς καὶ δώροις πλεονεκτεῖν; Ἔγωγ', ἔφη ὁ Κῦρος, οἶμαι, ἅμα μὲν ὑμῶν συναγορευόντων, ἅμα δὲ καὶ αἰσχρὸν ὂν ἀντιλέγειν, μὴ οὐχὶ τὸν πλεῖστα καὶ πονοῦντα, καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν, τοῦτον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι. Οἶμαι δὲ, ἔφη, καὶ τοῖς κακίστοις σύμφορον φανεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς πλεονεκτεῖν. Ὁ δὲ Κῦρος ἐβούλετο καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν ὁμοτίμων γενέσθαι τοῦτο τὸ ψήφισμα. Βελτίους γὰρ ἂν καὶ αὐτοὺς ἡγεῖτο τούτους εἶναι, εἰ εἰδεῖεν, ὅτι, ἐκ τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κρινόμενοι, τῶν ἀξίων τεύξοιντο. Καιρὸς οὖν αὐτῷ ἐδόκει νῦν εἶναι ἐμβαλεῖν περὶ τούτου ψῆφον,

---

bus tum præmiis maxime augendos esse? Equidem *sic* arbitror, ait Cyrus, tum quia vos mihi adsensuri estis, tum quod turpe fuerit recusare quo minus is qui et plurimum laboris sustinet et plurimum reipublicæ utilitatis adfert, etiam maximis *quibusque* dignus habeatur potiaturque. Arbitror autem, inquit, vel ignavissimis commodum visum iri, *viros* fortes potiori esse *quam cæteros* conditione. Et Cyrus *quidem* eorum etiam causa qui ὁμότιμοι appellantur decretum hoc fieri volebat. Nam et hos magis strenuos futuros existimabat, si intelligerent, judicio de ipsis ex operibus facto, se præmia digna consequuturos. Quapropter ei opportunum videbatur, hoc tempore hac de re suffragium inire, cum et ii qui ὁμότι-

μῖν δὲ πάντως, ἔφη, καὶ τοῖσδε τοῖς φίλοις τούτου τοῦ ὀλίγου ἀξίου γέλωτος ἐπιδαψιλεύσῃ. Καὶ γὰρ οἶδ', ὅτι πολύς σοί ἐστιν ἀποκείμενος· οὔτε γὰρ αὐτὸς χρώμενος ἀνήλωκας αὐτὸν, οὐδὲ μὴν φίλοις γε, οὐδὲ ξένοις ἑκὼν εἶναι γέλωτα παρέχεις· ὥστε οὐδεμία σοι πρόφασίς ἐστιν, ὡς οὐ παρεκτέον σοι ἡμῖν γέλωτα. Καὶ ὁ Ἀγλαϊτάδας εἶπε, Καὶ σὺ δ' αὖ, ὦ Ὑστάσπη, γέλωτα πειρᾷ ποιεῖν ἐξ ἐμοῦ; Καὶ ὁ ταξίαρχος εἶπε· Ναὶ μὰ Δί', ἀνόητος ἄρα ἐστίν· ἐπεὶ ἔκ γε σοῦ πῦρ, οἶμαι, ῥᾷον ἄν τις ἐκτρίψειεν, ἢ γέλωτα ἐξαγάγοι. Ἐπὶ τούτῳ μὲν δὴ οἵ τε ἄλλοι ἐγέλασαν, τὸν τρόπον εἰδότες αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀγλαϊτάδας ἐπεμειδίασε. Καὶ ὁ Κῦρος, ἰδὼν αὐτὸν

---

neque enim ipse usu eum absumpsisti, neque amicis sane, neque hospitibus libens ridendi materiam præbes: adeo ut nihil prætexere possis, quo minus risum nobis impertias. Et Aglaitadas, Tune etiam Hystaspa, inquit, ex me risum elicere conaris? Ibi tum manipuli præfectus inquit, Demens fuerit profecto, *id utique si conaretur:* nam ex te quidem, opinor, ignem facilius quis excusserit, quam risum elicuerit. Hic quidem et alii, qui ingenium illius nossent, riserunt, et leniter subrisit etiam Aglaitadas ipse. Ac Cyrus eum exhilaratum videns, Inique agis, inquit, manipuli præfecte, quod dum *huic* ut rideat persuades, nobis maxima gravitate virum corrumpis, præsertim, ait, qui adeo risui sit infestus. Et hæc

φαιδρωθέντα, Ἀδικεῖς, ἔφη, ὦ ταξίαρχε, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν σπουδαιότατον διαφθείρεις, γελᾷν ἀναπείθων, καὶ ταῦτ', ἔφη, οὕτω πολέμιον ὄντα τῷ γέλωτι. Ταῦτα μὲν δὴ ἐνταῦθ' ἔληξεν. Ἐκ δὲ τούτου Χρυσάντας ὧδε ἔλεξεν·

Ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐννοῶ, ὅτι ἐξεληλύθασι μὲν σὺν ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βελτίονες οἱ δὲ καὶ μείονος ἄξιοι· ἢν δέ τι γένηται ἀγαθὸν, ἀξιώσουσιν οὗτοι πάντες ἰσομοιρεῖν. Καί τοι ἔγωγε οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω τῶν ἐν ἀνθρώποις εἶναι, τοῦ τῶν ἴσων τόν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιοῦσθαι. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε πρὸς τοῦτο· Ἆρ' οὖν, πρὸς τῶν θεῶν, κράτιστον ἡμῖν, ἄνδρες, ἐμβαλεῖν περὶ τούτου βουλὴν εἰς τὸν

---

quidem hic finem habuerunt. Chrysantas vero deinceps hujusmodi verba fecit:

Ego quidem, Cyre, vosque omnes qui adestis, inquit, cogito, nobiscum nonnullos pluris, minoris alios, faciendos *domo* profectos esse: si quid autem prospere evenerit, omnes hi æquales portiones consequi postulabunt. At ego quidem nihil in rebus humanis inæqualius esse duco, quam ignavum et fortem æqualibus *præmiis* haberi dignos. Ad hoc subjecit Cyrus, An igitur, per deos, optimum, viri, fuerit hac de re ad exercitum referre, utrum placeat, si quid de laboribus boni deus dederit, æquales facere omnium partes, an consideratis cujusque factis, ad ho-

ἐν ᾧ καὶ οἱ ὁμότιμοι ὤκνουν τὴν τοῦ ὄχλου ἰσομοιρίαν. Οὕτω δὴ συνεδόκει τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ συμβαλέσθαι περὶ τούτου λόγους, καὶ συναγορεύειν ταῦτα ἔφασαν χρῆναι, ὅστισπερ ἀνὴρ οἴοιτο εἶναι.

Ἐπιγελάσας δὲ τῶν ταξιάρχων τις εἶπεν, Ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, ἄνδρα καὶ τοῦ δήμου οἶδα, ὃς συνερεῖ, ὥστε μὴ εἰκῇ οὕτως ἰσομοιρίαν εἶναι. Ἄλλος δ' ἀντήρετο, τοῦτον τίνα λέγοι. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Ἔστι, νὴ Δί', ἀνὴρ σύσκηνος ἐμὸς, ὃς ἐν παντὶ μαστεύει πλέον ἔχειν. Ἄλλος δ' αὖ ἐπήρετο αὐτὸν, Ἦ καὶ τῶν πόνων; Μὰ Δί', ἔφη, οὐ μὲν δή· ἀλλὰ τοῦτό γε ψευδόμενος ἑάλωκα. Καὶ γὰρ πόνων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, πάνυ πρᾴως ἀεὶ

μοι vocantur hanc vulgi æqualitatem reformidabant. Itaque iis quoque placuit qui in tabernaculo *tunc* aderant, de hoc referendum esse, ac unumquemque his patrocinari debere aiebant, qui virum *se* perhiberi vellet.

Et quidam e præfectis cohortium subridens dixit, Enimvero ego, inquit, quendam *media* etiam de plebe novi, qui nobis adsentietur, non ita temere *servandam* esse æqualitatem. Hunc autem interrogabat alius, quemnam diceret. Et respondit is, Est, profecto, quidam mihi contubernalis, qui in omnibus plus aliis habere quærit. Tum alius rursum interrogabat eum, Num et laborum? Minime vero, inquit: at hic sane in mendacio sum deprehensus. Semper enim

ἐᾷ τὸν βουλόμενον πλέον ἔχειν. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, γιγνώσκω τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους, οἷον καὶ νῦν ὅδε λέγει, εἴπερ δεῖ ἐνεργὸν καὶ πειθόμενον ἔχειν τὸ στράτευμα, ἐξαιρετέους εἶναι ἐκ τῆς στρατιᾶς. Δοκεῖ γάρ μοι τὸ μὲν πολὺ τῶν στρατιωτῶν εἶναι οἷον ἕπεσθαι, ᾗ ἄν τις ἡγῆται· ἄγειν δ', οἶμαι, ἐπιχειροῦσιν, οἱ μὲν καλοὶ κἀγαθοὶ, ἐπὶ τὰ καλὰ κἀγαθὰ, οἱ δὲ πονηροὶ, ἐπὶ τὰ πονηρά. Καὶ πολλάκις τοίνυν πλείονας ὁμογνώμονας λαμβάνουσιν οἱ φαῦλοι, ἢ οἱ σπουδαῖοι. Ἡ γὰρ πονηρία, διὰ τῶν παραυτίκα ἡδονῶν πορευομένη, ταύτας ἔχει συναναπειθούσας πολλοὺς αὐτῇ ὁμογνωμονεῖν. ἡ δ' ἀρετὴ, πρὸς ὄρθιον ἄγουσα,

æquo admodum fert animo, in laboribus, et cæteris hujusmodi, plus alium habere, qui velit. At ego quidem statuo, viri, inquit Cyrus, tales homines, qualem jam iste narrat, si quidem strenuum atque obedientem exercitum habere velimus, numero copiarum *nostrarum* eximendos esse. Nam militum plerique mihi *sic comparati* esse videntur, ut sequantur, quacunque quis duxerit: ducere vero, ut opinor, viri strenui ac præclari conantur, ad res præclaras et honestas, improbi, ad improbas. Atque adeo plurium sæpe mali homines consequuntur assensum, quam probi. Nam improbitas per voluptates in præsentia se offerentes procedens, harum utitur ope ad multos persuadendos ipsi uti adsenti-

οὐ πάνυ δεινή ἐστιν ἐν τῷ παραυτίκα εἰκῇ συνεπισπᾶσθαι· ἄλλως τε καὶ ἢν ἄλλοι ὦσιν, ἐπὶ τὸ πρανὲς καὶ τὸ μαλακὸν ἀντιπαρακαλοῦντες. Καὶ τοίνυν ἢν μέν τινες βλακείᾳ καὶ ἀπονίᾳ μόνον κακοὶ ὦσι, τούτους ἐγὼ νομίζω, ὥσπερ κηφῆνας, δαπάνῃ μόνον ζημιοῦν τοὺς κοινωνούς· οἳ δ' αὖ τῶν μὲν πόνων κακοὶ ὦσι κοινωνοὶ, πρὸς δὲ τὸ πλεονεκτεῖν σφοδροὶ καὶ ἀναίσχυντοι, οὗτοι καὶ ἡγεμονικοί εἰσι πρὸς τὰ πονηρά· πολλάκις γὰρ δύνανται τὴν πονηρίαν πλεονεκτοῦσαν ἀποδεικνύναι· ὥστε παντάπασιν ἐξαιρετέοι οἱ τοιοῦτοι ἡμῖν εἰσι. Καὶ μηδὲ μέντοι σκοπεῖτε, ὅπως ἐκ τῶν πολιτῶν ἀντιπληρώσετε τὰς τάξεις· ἀλλ', ὥσπερ ἵππους, οἳ ἂν ἄριστοι ὦσιν, οὐχ οἳ ἂν πατριῶται, τούτους ζητεῖτε, οὕτω καὶ ἀνθρώπους ἐκ

---

antur: virtus autem in ardua ducens, non admodum pollet in hominibus ad se illico temereque adtrahendis; præsertim si sint alii, qui e diverso ad declivem mollemque viam cohortentur. Idcirco si qui ex ignavia laborumque detrectatione solum sint mali, eos equidem arbitror, veluti fucos, sumptus tantum damnum sociis inferre: qui rursus mali sunt in laboribus socii, in commodis autem *suis* captandis vehementes atque impudentes, hi etiam duces se ad *facta* præbent improba; sæpe enim efficere possint, ut præcipua commoda improbitati cedant: quare omnino sunt homines ejusmodi nobis eximendi. Neque vero vobis circumspiciendum est, qua ratione

πάντων, οἳ ἂν ὑμῖν μάλιστα δοκῶσι συνισχυρίειν τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν, τούτους λαμβάνετε. Μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε πρὸς τὸ ἀγαθόν· οὔτε γὰρ ἅρμα δήπου ταχὺ γένοιτ' ἂν, βραδέων ἵππων ἐνόντων, οὔτε δίκαιον, ἀδίκων συνεζευγμένων· οὐδέ γε οἶκος δύναται εὖ οἰκεῖσθαι, πονηροῖς οἰκέταις χρώμενος· ἀλλὰ καὶ ἐνδεόμενος οἰκετῶν, ἧττον σφάλλεται, ἢ ὑπὸ ἀδίκων ταραττόμενος. Εὖ δὲ ἴστε, ὦ ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὅτι οὐδὲ τοῦτο μόνον ὠφελήσουσιν οἱ κακοὶ ἀφαιρεθέντες, ὅτι κακοὶ ἀπέσονται, ἀλλὰ καὶ, τῶν καταμενόντων ὅσοι μὲν ἂν ἀνεπίμπλαντο ἤδη κακίας, ἀνακαθαροῦνται πάλιν αὐτήν· οἱ δὲ ἀγαθοὶ, τοὺς κακοὺς ἰδόντες ἀτιμασθέντας, πολὺ εὐθυμότερον

---

de civibus ordines repleatis: sed quemadmodum equos, qui optimi, non qui vestra in patria sint nati, quæritis, sic et homines ex omnibus sumite, quoscunque vobis et roboris et ornamenti plurimum adlaturos existimabitis. Mihi autem hoc quoque testimonio est, id nobis utile futurum; quod neque celer possit esse currus, cujus equi sunt tardi, nec bene instructus, si conjuncti sint *equi* male instructi: neque domus quidem recte administrari potest, quæ improbis utatur famulis: immo etiam minus detrimenti accipit, si careat famulis, quam si ab injustis perturbetur. Pro certo autem, amici, habeatis, inquit, submotis malis *militibus*, non id modo *nos* commodum inde percepturos, mali quod aberunt, sed

στῆς ἀρετῆς ἀνθέξονται. Ὁ μὲν οὕτως εἶπε· τοῖς δὲ φίλοις ἅπασι συνέδοξε ταῦτα, καὶ οὕτως ἐποίουν.

Ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὐτοῖς σκώμματος ἦρχεν ὁ Κῦρος. Κατανοήσας γάρ τινα τῶν ταξιάρχων σύνδειπνον (ἀγόμενον) καὶ παρακλίτην πεποιημένον, ἄνδρα ὑπερδασύν τε καὶ ὑπέραισχρον, ἀνακαλέσας τὸν ταξίαρχον ὀνομαστὶ, εἶπεν ὧδε· Ὦ Σαμβαύλα, ἔφη, ἀλλ᾽ ἦ καὶ σὺ κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, ὅτι καλόν ἐστι, περιάγῃ τοῦτο τὸ μειράκιον, τὸ παρακατακείμενόν σοι; Νὴ τὸν Δί᾽, ἔφη ὁ Σαμβαύλας, ἥδομαί γε οὖν καὶ ἐγὼ συνὼν τε τούτῳ, καὶ θεώμενος αὐτόν. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ σύσκηνοι, προσέβλεψαν· ὡς δὲ

---

illi etiam qui nobiscum manebunt, quotquot sane pleni jam improbitatis esse coeperunt, rursus ab ea se repurgabunt; boni autem cum malos ignominiæ notatos viderint, multo alacrius virtuti adhærescent. Et ille quidem sermonem hunc habuit: ab amicis autem omnibus comprobata hæc erant, atque *adeo* ab iis res sic instituta est.

Atque hic rursum Cyrus jocari coepit. Nam cum animadvertisset e præfectis manipulorum quendam ad coenam secum una ducere, juxtaque se inter discumbendum retinere, hominem et hirsutum et deformem admodum, manipuli præfecto nominatim compellato, sic *eum* affatus est; Num et tu, Sambaula, inquit, in morem Græcorum, hunc accum-

εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνδρὸς ὑπερβάλλον αἴσχει, ἐγέλασαν πάντες. Καί τις εἶπε, Πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Σαμβαύλα, ποίῳ ποτέ σε ἔργῳ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀνήρτηται; Καὶ ὃς εἶπεν· Ἐγὼ ὑμῖν, νὴ τὸν Δία, ὦ ἄνδρες, ἐρῶ. Ὁπσάκις γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσα, εἴτε νυκτὸς, εἴτε ἡμέρας, οὐ πώποτέ μοι οὔτ' ἀσχολίαν προὐφασίσατο, οὔτε βάδην ὑπήκουσεν, ἀλλ' ἀεὶ τρέχων· ὁποσάκις τε πρᾶξαί τι αὐτῷ προσέταξα, οὐδὲν ἀνιδρωτὶ πώποτε εἶδον αὐτὸν ποιοῦντα. Πεποίηκε δὲ καὶ τοὺς δεκαδέας ἅπαντας τοιούτους, οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ ἀποδεικνὺς, οἵους δεῖ εἶναι. Καί τις εἶπε· Κᾆπειτα τοιοῦτον ὄντα οὐ φιλεῖς αὐτὸν, ὥσπερ τοὺς συγγενεῖς; Καὶ ὁ αἰσχρὸς ἐκεῖνος

---

bentem tibi adolescentulum, quia formosus sit, circumducis? Profecto, inquit Sambaulas, et hujus consuetudine et aspectu delector. Hæc autem ubi contubernales audissent, *in eum* oculos convertere: et cum faciem hominis supra modum deformem vidissent, riserunt omnes. Et quidam, Quo tandem facto, quæso, inquit, Sambaula, vir hic te *sibi* devinxit? Respondit ille, Ego vobis, profecto, viri, dicam. Quoties eum sive noctu, sive interdiu vocavi, nunquam mihi neque occupationem prætexuit, neque pedetentim, sed cursim perpetuo paruit: quoties item ut aliquid faceret imperavi, nihil eum vidi unquam sine sudore facere. Quin et reliquos *mihi* duodecim tales effecit, non verbis, sed re demonstrando, qua-

πρὸς τοῦτο εἶπε· Μὰ Δία, ἔφη· οὐ γὰρ φιλόπονός ἐστιν· ἐπεὶ ἤρκει ἂν αὐτῷ, εἰ ἐμὲ ἤθελε φιλεῖν, τοῦτο ἀντὶ πάντων τῶν γυμνασίων.

γ΄. Τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ γελοῖα καὶ σπουδαῖα καὶ ἐλέγετο καὶ ἐπράττετο ἐν τῇ σκηνῇ. Τέλος δὲ, τὰς τρίτας σπονδὰς ποιήσαντες, καὶ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς τὰ ἀγαθὰ, τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην διέλυον. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος συνέλεξε τοὺς στρατιώτας πάντας, καὶ ἔλεξε τοιάδε·

" Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἡμῖν ἐγγύς·
" προσέρχονται γὰρ οἱ πολέμιοι. Τὰ δ' ἆθλα
" τῆς νίκης, ἢν μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, (τοῦτο γὰρ
" ἀεὶ καὶ λέγειν, ἔφη, καὶ ποιεῖν δεῖ,) δῆλον,

---

les esse oporteat. Tum quidam ait, Tu vero, talis cum sit, non eum oscularis, ut cognatos *soles?* Et ad hoc respondit deformis ille, Non profecto, ait: nam minime est laborum amans: quippe si me osculari vellet, omnium hoc ei exercitationum loco esset.

3. Et talia quidem partim ridicula partim seria, tum dicebantur in tabernaculo tum gerebantur. Tandem, ubi tertiam peragissent libationem, et a diis bona precati essent, convivio soluto cubitum iverunt. Postridie autem Cyrus omnes coegit milites, et hujusmodi orationem habuit:

" Prope, amici, a nobis ab-
" est certamen: adventant e-
" nim hostes. Victoriæ autem
" præmia, si quidem nos viceri-
" mus, hæc *nobis futura* con-

" ὅτι οἵ τε πολέμιοι ἂν ἡμέτεροι, καὶ τὰ τῶν
" πολεμίων ἀγαθὰ πάντα· ἢν δὲ ἡμεῖς αὖ νικώ-
" μεθα, — καὶ οὕτω τὰ τῶν ἡττωμένων ἀγαθὰ
" πάντα τοῖς νικῶσιν ἀεὶ ἆθλα πρόκειται.
" Οὕτω δὴ, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς γιγνώσκειν, ὡς, ὅταν
" μὲν ἄνθρωποι, κοινωνοὶ πολέμου γενόμενοι, ἐν
" ἑαυτοῖς ἔγνωσιν ἕκαστοι, ὡς, εἰ μὴ αὐτός τις,
" προθυμηθήσεται, οὐδὲν ἐσόμενον τῶν δεόντων,
" ταχὺ πολλά τε καὶ καλὰ διαπράττονται·
" οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἀργεῖται τῶν πράττεσθαι
" δεομένων· ὁπόταν δὲ ἕκαστος διανοηθῇ, ὡς
" ἄλλος ἔσται ὁ πράσσων καὶ ὁ μαχόμενος,
" κἂν αὐτὸς μαλακίζηται, τοῖς τοιούτοις, ἔφη,
" εὖ ἴστε, ὅτι πᾶσιν ἅμα πάντα ἥξει τὰ
" χαλεπὰ φερόμενα. Καὶ ὁ θεὸς οὕτω πως

" stat, ut et hostes et bona eorum omnia nostra sint: sin ipsi contra vincamur, (nam et ita loqui et ita *fieri posse* fingere oportet) itidem *nostra* superatorum bona omnia victoribus præmia semper sunt proposita. Sic ergo vobis existimandum est, homines belli societate junctos, cum apud se singuli statuant, nihil ex sententia successurum, nisi quisque suo se loco præbuerit alacrem, multa brevi et præclara gesturos; nihil enim eorum quæ peragenda sunt per socordiam ab iis negligetur: cum vero quisque cogitaverit, alium fore rem qui gerat pugnetque, licet ipse segniter agat, hujusmodi, inquit, homines universos, pro certo habeatis, adversa simul omnia statim

" ἐποίησε· τοῖς μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς προστάττειν
" ἐκπονεῖν τἀγαθὰ, ἄλλους αὐτοῖς ἐπιτακτῆ-
" ρας δίδωσι. Νῦν οὖν, ἔφη, λεγέτω τις ἐνθάδε
" ἀναστὰς περὶ αὐτοῦ τούτου, ποτέρως ἂν τὴν
" ἀρετὴν οἴεται ἀσκεῖσθαι μᾶλλον παρ' ἡμῖν,
" εἰ μέλλοι ὁ πλεῖστα καὶ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν
" ἐθέλων πλείστης καὶ τιμῆς τεύξεσθαι, ἢ ἂν
" εἰδῶμεν, ὅτι οὐδὲν διαφέρει κακὸν (ἢ ἀγαθὸν)
" εἶναι· ὁμοίως γὰρ πάντες τῶν ἴσων τευξόμεθα."
Ενταῦθα δὴ ἀναστὰς ὁ Χρυσάντας, εἷς τῶν ὁμοτίμων, ἀνὴρ οὔτε μέγας, οὔτε ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει δὲ διαφέρων, ἔλεξεν ὧδε·

" Ἀλλ' οἶμαι μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ
" διανοούμενόν σε, ὡς δεῖ ἴσον τοὺς κακοὺς τοῖς
" ἀγαθοῖς ἔχειν, ἐμβαλεῖν τοῦτον τὸν λόγον,

" invasura. Atque ipse deus " sic quodammodo constituit: " is *enim* illis, qui sibi imper- " are nolint, ut bona laboribus " acquirant, alios dat, qui im- " perent. Nunc ergo, ait, sur- " gat hic aliquis, deque hoc " ipso verba faciat, utro modo " virtutem apud nos magis " excultam iri existimet, si is, " qui plurimum et laboris et " periculorum adire velit, plu- " rimum etiam honoris conse- " quuturus sit, an *vero* si nihil " referre sciamus ignavum esse " *quenquam*; quippe omnes " pariter æqualia sumus con- " sequuturi præmia." Tum vero surgens Chrysantas, unus ex eorum numero qui ὁμότιμοι appellantur, vir neque *statura* magnus, neque specie robustus, sed excellens prudentia, in hunc modum loquutus est:

"ἀλλ' ἀποπειρώμενον, εἴ τις ἄρα ἔσται ἀνὴρ,
"ὅστις ἐθελήσει ἐπιδεῖξαι ἑαυτὸν, ὡς διανοεῖται,
"μηδὲν καλὸν κἀγαθὸν ποιῶν, ἃ ἂν ἄλλοι τῇ
"ἀρετῇ καταπράξωσι, τούτων ἰσομοιρεῖν. Ἐγὼ
"δὲ, ἔφη, εἰμὶ μὲν οὔτε ποσὶ ταχὺς, οὔτε χερ-
"σὶν ἰσχυρός· γιγνώσκω δὲ, ὅτι, ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ
"τῷ ἐμῷ σώματι ποιήσω, οὐκ ἂν κριθείην οὔτε
"πρῶτος, οὔτε δεύτερος, οἴομαι δὲ οὐδὲ χιλιοσ-
"τὸς, ἴσως δὲ οὐδὲ μυριοστός. Ἀλλὰ καὶ
"ἐκεῖνο σαφῶς ἐπίσταμαι, ὅτι, εἰ μὲν οἱ δυνα-
"τοὶ ἐρρωμένως ἀντιλήψονται τῶν πραγμάτων,
"ἀγαθοῦ τινός μοι μετέσται τοσοῦτον μέρος,
"ὅσον ἂν δίκαιον ᾖ· εἰ δ' οἱ μὲν κακοὶ μηδὲν
"ποιήσουσιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ καὶ δυνατοὶ ἀθύμως
"ἕξουσι, δέδοικα, ἔφη, μὴ ἄλλου τινὸς μᾶλλον,

"Equidem arbitror, Cyre, "ait, te de hoc *ad nos* retulisse, "non quod in animo cogitares "æquali portione fortes et ig-"navos debere potiri, sed uti "experiaris an quisquam sit, "qui ipsum indicare velit, cogi-"tare se, *fore* ut, tametsi nihil "ipse pulchre præclareve fa-"ciat, parem eorum portionem "capiat, quæ alii virtute *sua* "comparaverint. Ego vero, in-"quit, neque sum pedibus ce-"ler, neque manibus robustus: "et futurum intelligo, ut judi-"cio ex iis de me facto, quæ "meo corpore geram, neque "primum, neque secundum, "neque, opinor, millesimum, "immo forte neque decies "millesimum locum habiturus "sim. At hoc quoque certo "futurum scio, ut si viribus "præstantes fortiter res geren-

" ἢ τοῦ ἀγαθοῦ, μεθέξω πλέον μέρος, ἢ ἐγὼ " βούλομαι." Χρυσάντας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν. Ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φεραύλας, Πέρσης, τῶν δημοτῶν, Κύρῳ πως ἔτι οἴκοθεν συνήθης καὶ ἀρεστὸς ἀνὴρ, καὶ τὸ σῶμα οὐκ ἀφυὴς, καὶ τὴν ψυχὴν οὐκ ἀγενεῖ ἀνδρὶ ἐοικὼς, καὶ ἔλεξε τοιάδε·

" Ἐγὼ δὲ ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ πάντες οἱ πα- " ρόντες Πέρσαι, ἡγοῦμαι μεν, ἡμᾶς ἐκ τοῦ " ἴσου νῦν ὁρμᾶσθαι πάντας εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι " περὶ ἀρετῆς. Ὁρῶ γὰρ ὁμοίᾳ μὲν τροφῇ " πάντας ἡμᾶς τὸ σῶμα ἀσκοῦντας, ὁμοίας δὲ " συνουσίας πάντας ἀξιουμένους, τὰ δὲ αὐτὰ " καλὰ πᾶσιν ἡμῖν προκείμενα. Τό τε γὰρ " τοῖς ἄρχουσι πείθεσθαι, πᾶσιν ἐν κοινῷ κεῖται·

" das capessiverint, mihi etiam " tantum boni alicujus obveniet, quantum æquum fuerit: " sin autem et ignavi nihil " fecerint, et fortes robustique " animis minus fuerint alacres, " vereor, inquit, ne potius alterius cujusdam rei, quam " boni *alicujus*, partem, eamque majorem, quam ipse velim, habiturus sim." Et hunc quidem in modum loquutus est Chrysantas. Post eum autem surrexit Pherulas, Persa, qui e plebe erat, Cyro quodammodo jam consuetudine domestica familiaris acceptusque vir, habitu corporis haud indecoro, animo viro degeneri nequaquam similis, atque orationem hanc habuit:

" Ego quidem, Cyre, ac vos " Persæ, inquit, quotquot ad- " estis, existimo nos omnes jam

" καὶ ὃς ἂν φανῇ τοῦτο ἀπροφασίστως ποιῶν, " τοῦτον ὁρῶ παρὰ Κύρου τιμῆς τυγχάνοντα· " τό τ' αὖ πρὸς τοὺς πολεμίους ἄλκιμον εἶναι, " οὐ τῷ μὲν προσῆκον, τῷ δ' οὔ, ἀλλὰ πᾶσι " καὶ τοῦτο προκέκριται κάλλιστον εἶναι. Νῦν " δὲ, ἔφη, ἡμῖν καὶ δέδεικται μάχη, ἣν ἐγὼ " ὁρῶ πάντας ἀνθρώπους φύσει ἐπισταμένους, " ὥσπερ γε καὶ τἄλλα ζῶα ἐπίσταταί τινα " μάχην ἕκαστα, οὐδὲ παρ' ἑνὸς ἄλλου μαθόν- " τα, ἢ παρὰ τῆς φύσεως· οἷον, ὁ βοῦς, κέρατι " παίειν· ὁ ἵππος, ὁπλῇ· ὁ κύων, στόματι· ὁ " κάπρος, ὀδόντι. Καὶ φυλάττεσθαι δὲ, ἔφη, " ἐπίσταται ταῦτα πάντα, ἀφ' ὧν μάλιστα " δεῖ· καὶ ταῦτα, εἰς οὐδενὸς διδασκάλου πώ-

---

" æquis conditionibus ad vir- " tutis certamen contendere. " Quippe consimili nos omnes " victu curare corpora, et om- " nes eadem consuetudine dig- " nos haberi fruique, et eadem " nobis omnibus *virtutis* decora " proposita esse, video. Nam " iis ut pareamus, qui cum im- " perio sunt, communiter *om-* " *nibus* est propositum: et " quisquis hoc sine recusatione " in conspectu omnium præ- " stat, hunc a Cyro honore " affici video: itidem fortiter " adversus hostes se gerere, " non huic convenit, illi non " *convenit*, sed et hoc jam ante " judicatum est omnibus ho- " nestissimum esse. Nunc vero, " inquit, etiam pugna nobis " monstrata est, quam homines " ego universos a natura nosse " video, quemadmodum et a- " liorum quælibet animalium " aliquam pugnam norunt, non

" ποτε φοιτήσαντα. Καὶ ἐγὼ, ἔφη, ἐκ παιδίου " εὐθὺς μὲν προβάλλεσθαι ἠπιστάμην πρὸ τού- " του, ὅτῳ ᾤμην πληγήσεσθαι· καὶ εἰ μὴ ἄλλο " μηδὲν ἔχοιμι, τὼ χεῖρε προέχων, ἐνεπόδιζον, " ὅ, τι ἠδυνάμην, τὸν παίοντα· καὶ τοῦτο ἐποίουν " οὐ διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ " παιόμενος, εἰ προβαλοίμην. Μάχαιραν γε " μὴν εὐθὺς παιδίον ὢν ἥρπαζον, ὅπου ἴδοιμι, " οὐδὲ παρ' ἑνὸς οὐδὲ τοῦτο μαθὼν, ὅπως δέοι " λαμβάνειν, ἄλλου, ἢ παρὰ τῆς φύσεως, ὡς " ἐγώ φημι. Ἐποίουν γοῦν καὶ τοῦτο κωλυό- " μενος, οὐ διδασκόμενος· ὥσπερ καὶ ἄλλα " ἐστὶν, ἃ, εἰργόμενος καὶ ὑπὸ πατρὸς καὶ ὑπὸ " μητρὸς, ὑπὸ τῆς φύσεως πράττειν ἠναγκαζό- " μην. Καὶ, ναὶ μὰ Δία, ἔπαιόν γε τῇ

" per alium quenquam, atque " ipsam naturam, edocta: verbi " gratia, bos cornu ferire *no-* " *vit;* equus, ungula; canis, " ore; aper, dente. Atque " omnia hæc *animalia* ab iis " *sibi* cavere norunt, a quibus " maxime cavendum est; id- " que, ad nullius unquam ma- " gistri *ludum* profecta. Ego " etiam statim a puero noram " ei *aliquid* objicere, a quo me " percussum iri, putaram; ac " si nihil aliud haberem, manus " prætendens, quantum pote- " ram, percutientem impedie- " bam: atque hoc faciebam " cum *non modo* non docerer, " sed etiam ob id ipsum vapu- " larem, si *quid* objicerem. " Gladium porro statim puer " adhuc, ubi vidissem, adripie- " bam, ne hoc quidem, quo " pacto prehendendus esset, sub

“ μαχαίρᾳ πᾶν, ὅ, τι δυναίμην λανθάνειν. Οὐ
“ γὰρ μόνον φύσει ἦν, ὥσπερ τὸ βαδίζειν καὶ
“ τρέχειν, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ, πρὸς τῷ πεφυκέναι
“ τοῦτο ποιεῖν, ἐδόκει μοι εἶναι. Ἐπεὶ οὖν,
“ ἔφη, αὕτη ἡ μάχη καταλείπεται, ἐν ᾗ προθυ-
“ μίας μᾶλλον, ἢ τέχνης ἔργον ἐστὶ, πῶς ἡμῖν
“ οὐχ ἡδέως πρὸς τούσδε τοὺς ὁμοτίμους ἀγωνι-
“ στέον; ὅπου γε τὰ μὲν ἆθλα τῆς ἀρετῆς ἴσα
“ πρόκειται, παραβαλλόμενοι δὲ οὐκ ἴσα εἰς
“ τὸν κίνδυνον ἴμεν, ἀλλ' οὗτοι μὲν ἔντιμον βίον,
“ ὃς μόνος περ ἥδιστος βίων, ἡμεῖς δὲ ἐπίπονον
“ μὲν, ἄτιμον δὲ, ὅσπερ, οἶμαι, χαλεπώτατος.
“ Μάλιστα δὲ, ὦ ἄνδρες, τοῦτό με εὐθύμως εἰς
“ τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τούσδε παρορμᾷ, ὅτι Κῦ-

“ alio quoquam, quam *ipsa* na-
“ tura, ut ego censeo, edoctus.
“ Et hoc quidem certe facie-
“ bam cum prohiberer, non
“ docerer: quemadmodum et
“ alia *quaedam* sunt quæ, patre
“ licet matreque vetarer, facere
“ *tamen* a natura cogebar. Ac
“ gladio, profecto, cædebam
“ quicquid clanculum poteram.
“ Neque enim natura solum in-
“ situm erat, sicut incedere et
“ currere, sed super quam quod
“ ingenitum erat, etiam suave
“ mihi hoc facere videbatur.
“ Quandoquidem igitur hæc,
“ inquit, *nobis* dimicatio restat,
“ in qua plus animorum ala-
“ critas quam ars effectura est,
“ cur non libenter adversus hos-
“ ce, qui dicuntur ὁμότιμοι cer-
“ tamen suscipiamus? cum sa-
“ ne paria virtutis præmia sint
“ *utrisque* proposita, at nos non
“ item res paris pretii objicere
“ periculo sciamus; sed illos

" ρος ἔσται ὁ κρίνων, ὃς οὐ φθόνῳ κρίνει· ἀλλὰ
" σὺν θεῶν ὅρκῳ λέγω, ἦ μὴν ἐμοὶ δοκεῖν Κῦρον,
" οὕστινας ἂν ὁρᾷ ἀγαθοὺς, φιλεῖν οὐδὲν ἧττον
" ἑαυτοῦ· τούτοις γοῦν ὁρῶ αὐτὸν, ὅ, τι ἂν ἔχῃ
" ἥδιον διδόντα μᾶλλον, ἢ αὐτὸν ἔχοντα. Καί-
" τοι, ἔφη, οἶδα, ὅτι οὗτοι μέγα φρονοῦσιν, ὅτι
" πεπαίδευνται δὴ καὶ πρὸς λιμὸν καὶ πρὸς
" δίψος καὶ πρὸς ῥίγος καρτερεῖν· κακῶς εἰ-
" δότες, ὅτι καὶ ταῦτα ἡμεῖς ὑπὸ κρείττονος δι-
" δασκάλου πεπαιδεύμεθα, ἢ οὗτοι. Οὐ γὰρ
" ἐστιν διδάσκαλος τούτων οὐδεὶς κρείττων τῆς
" ἀνάγκης, ἣ ἡμᾶς καὶ λίαν ἀκριβοῦν ταῦτα
" ἐδίδαξε. Καὶ πονεῖν οὗτοι μὲν δὴ τὰ ὅπλα
" φέροντες ἐμελέτων, ἅ ἐστιν ἅπασιν ἀνθρώποις
" εὑρημένα ὡς ἂν εὐφορώτατα εἴη· ἡμεῖς δέ γε,

" vitam honoratam, quæ ju-
" cundissima, quæ unica: nos
" autem laboriosam quidem *il-*
" *lam*, sed inhonoratam, quam
" equidem molestissimam du-
" co. Maxime autem, viri, hoc
" me ad *suscipiendum* læto a-
" nimo adversus hosce certa-
" men excitat, quod Cyrus
" judex erit, qui non ex invi-
" dia judicat; at quod per deos
" jurans affirmo, Cyrus mihi
" videtur, quoscunque fortiter
" se gerere animadvertat, nihi-
" lo minus quam se ipsum dili-
" gere: his certe quidem eum
" video, quicquid habeat ju-
" cundius dare, quam apud se
" retinere. Et sane novi, in-
" quit, istos ὁμοτίμους elatis esse
" animis, quod instituti sint et
" ad famem, et ad sitim, et ad
" frigus tolerandum; cum ipsi
" parum noverint, nos etiam

" ἔφη, ἐν μεγάλοις φορτίοις καὶ βαδίζειν καὶ
" τρέχειν ἠναγκαζόμεθα· ὥστε νῦν ἐμοὶ δοκεῖν
" τὸ τῶν ὅπλων φόρημα πτεροῖς μᾶλλον ἐοικέ-
" ναι, ἢ φορτίῳ. Ὡς οὖν ἐμοῦ γε καὶ
" ἀγωνιουμένου, καὶ, ὁποῖός τις ἂν ὦ, κατὰ
" τὴν ἀξίαν τιμᾶσθαι ἀξιώσοντος, οὕτως, ἔφη,
" ὦ Κῦρε, γίγνωσκε. Καὶ ὑμῖν δὲ, ὦ ἄνδρες
" δημόται, παραινῶ, ὁρμᾶσθαι εἰς ἔριν ταύτης
" τῆς μάχης πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους τούσδε·
" νῦν γὰρ, ἔφη, ἄνδρες εἰλημμένοι εἰσὶν ἐν
" δημοτικῇ ἀγωνίᾳ." Φεραύλας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν· ἀνίσταντο δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἑκατέροις συναγορεύοντες. Ἔδοξε δ' οὖν, κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστον τιμᾶσθαι, Κῦρον δὲ τὸν

" his a magistro potiori, quam
" ipsos, institutos esse. Nullus
" enim est necessitate potior
" horum magister, quæ nos
" hæc vel accurate admodum
" tenere docuit. Et hi quidem
" ad labores sese armis feren-
" dis exercuere, quæ *ita* sunt
" ab omnibus hominibus ex-
" cogitata, ut gestatu sunt
" commodissima: nos vero, in-
" quit, sub magnis oneribus et
" incedere cogebamur et cur-
" rere: ut mihi jam armorum
" gestamina similiora videan-
" tur alis quam oneribus.
" Quamobrem, Cyre, inquit,
" hæc scito, me et in certamen
" descensurum, et, qualis qua-
" lis tandem fuero, pro merito
" præmiis ornari postulaturum.
" Et vos, viri plebeii, hortor
" ad pugnam hanc adversus
" bene institutos hosce *magna*
" contentione suscipiendam :
" quippe nunc *hi* viri in popu-

κρίνοντα εἶναι. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω προὐκεχωρήκει.

Ἐκάλεσε δ' ἐπὶ δεῖπνον ὁ Κῦρος καὶ ὅλην ποτὲ τάξιν σὺν τῷ ταξιάρχῳ, ἰδὼν αὐτὸν τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ἀνδρῶν τῆς τάξεως ἀντιτάξαντα ἑκατέρωθεν εἰς ἐμβολὴν, θώρακας μὲν ἀμφοτέρους ἔχοντας καὶ γέῤῥα ἐν ταῖς ἀριστεραῖς· εἰς δὲ τὰς δεξιὰς νάρθηκας παχεῖς τοῖς ἡμίσεσιν ἔδωκε, τοῖς δ' ἑτέροις εἶπεν, ὅτι βάλλειν δεήσοι ἀναιρουμένους ταῖς βώλοις. Ἐπεὶ δὲ παρεσκευασμένοι οὕτως ἔστησαν, ἐσήμαινεν αὐτοῖς μάχεσθαι. Ἐνταῦθα δὴ οἱ μὲν ἔβαλλον ταῖς βώλοις, καὶ ἔστιν οἳ ἐτύγχανον καὶ θωράκων καὶ γέῤῥων, οἱ δὲ καὶ μηροῦ καὶ κνημῖδος. Ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο,

"lari certamine sunt capti." In hunc modum dixit Pheraulas: surrexerunt autem et alii complures, qui utriusque sententiam defendebant. Itaque decretum erat quemque pro merito ornandum, et Cyrum *constituendum* esse judicem. Et hæc quidem ita cesserunt.

Cyrus autem aliquando totam cohortem una cum ejus præfecto ad cœnam vocavit, quod vidisset eum divisam in duas partes cohortem utrinque ex adverso ad conflictum instruxisse, gestantibus quidem utrisque loricas et scuta in manibus sinistris; in dextras vero parti dimidiæ ferulas crassas dederat, alteram glebas sublatas ejaculari jusserat. Hoc modo cum instructi starent, iis pugnæ signum dabat. Ibi quidem hi glebas ejaculabantur,

οἱ τοὺς νάρθηκας ἔχοντες ἔπαιον τῶν μὲν μηροὺς, τῶν δὲ χεῖρας, τῶν δὲ κνήμας· τῶν δὲ ἐπικυπτόντων ἐπὶ βώλους ἔπαιον τοὺς τραχήλους καὶ τὰ νῶτα. Τέλος δὲ τρεψάμενοι, ἐδίωκον οἱ ναρθηκοφόροι, παίοντες σὺν πολλῷ γέλωτι καὶ παιδιᾷ. Ἐν μέρει γε μὴν οἱ ἕτεροι πάλιν λαβόντες τοὺς νάρθηκας, ταυτὰ ἐποίησαν τοὺς ταῖς βώλοις βάλλοντας. Ταῦτα δ' ἀγασθεὶς ὁ Κῦρος, τοῦ μὲν ταξιάρχου τὴν ἐπίνοιαν, τῶν δὲ τὴν πειθὼ, ὅτι ἅμα μὲν ἐγυμνάζοντο, ἅμα δὲ εὐθυμοῦντο, ἅμα δὲ ἐνίκων οἱ εἰκασθέντες τῇ τῶν Περσῶν ὁπλίσει, τούτοις δὴ ἡσθεὶς, ἐκάλεσέ τε ἐπὶ δεῖπνον αὐτοὺς, καὶ ἐν τῇ σκηνῇ ἰδών τινας αὐτῶν ἐπιδεδεμένους, τὸν μέν τινα ἀντικνήμιον, τὸν δὲ

---

et de iis aliqui tum loricas tum scuta feriebant, alii femur etiam tibiasque. Ubi vero cominus pugnam conserebant, *tum* illi qui ferulas gestabant aliorum quidem femora, manus aliorum, nonnullorum etiam feriebant suras; et eorum qui ad glebas *tollendas* se deorsum inclinassent cervices et dorsa feriebant. Tandem *adversarios* in fugam conversos persequebantur ii qui ferulas gestabant, *illos* multo cum risu lusuque cædentes. Verum et alteri vicissim sumptis ipsi quoque ferulis, eodem illos modo tractarunt, qui glebas jaculabantur. Cyrus autem hæc admiratus, tum *nempe* præfecti cohortis solers inventum, tum militum obedientiam, quod simul exercerentur, simul se ipsos exhilararent, atque etiam quod illi,

χεῖρα, ἠρώτα τί πάθοιεν. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι πληγεῖεν ταῖς βώλοις. Ὁ δὲ πάλιν ἐπηρώτα, πότερον ἐπεὶ ὁμοῦ ἐγένοντο, ἢ ὅτε πρόσω ἦσαν. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτε πρόσω ἦσαν. Ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, παιδιὰν ἔφασαν εἶναι καλλίστην οἱ ναρθηκοφόροι· οἱ δ' αὖ συγκεκομμένοι τοῖς νάρθηξιν ἀνέκραγον, ὅτι οὐ σφίσι γε δοκοίη παιδιὰ εἶναι τὸ ὁμόθεν παίεσθαι· ἅμα δὲ ἐπεδείκνυσαν τῶν ναρθηκοφόρων τὰς πληγὰς καὶ ἐν χερσὶ καὶ ἐν τραχήλοις, ἔνιοι δὲ καὶ ἐν προσώποις. Καὶ τότε μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, ἐγέλων ἐπ' ἀλλήλοις. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ μεστὸν ἦν τὸ πεδίον πᾶν τῶν τούτους μιμουμένων· καὶ ἀεὶ, ὁπότε μὴ ἄλλο τι

---

qui Persarum armaturam imitati essent, vincerent: his ergo delectatus, ad cœnam eos invitavit: cumque in tabernaculo quosdam ipsorum videret, quorum alii tibia, manus alii obligata esset, quid ipsis accidisset rogabat. Illi se glebis ictos aiebant. Illi quærebat iterum utrum postquam congressi fuissent, an cum procul essent. Respondebant illi, *tum id se perpessos* cum procul essent: at postquam cominus congressi fuissent, ludum fuisse pulcherrimum aiebant ii qui ferulas gestabant. Illi vero contra qui ferulis erant concisi, non ludum sibi sane videri clamabant cominus feriri: simulque plagas in manibus et cervicibus, atque etiam in facie nonnulli ostendebant, quas ab iis accepissent qui gestarent ferulas. Ac tum quidem, sicuti par erat, sese mutuo ridebant. Postridie ve-

σπουδαιότερον πράττοιεν, ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἐχρῶντο.

Ἄλλον δέ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον, ἄγοντα τὴν τάξιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν ἐφ᾽ ἑνὸς, καὶ ὁπότε δοκοίη αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παραγγέλλοντα τὸν ὕστερον λόχον παράγειν, καὶ τὸν τρίτον, καὶ τὸν τέταρτον, εἰς μέτωπον· ἐπεὶ δὲ ἐν μετώπῳ οἱ λοχαγοὶ ἐγένοντο, παρηγγύησεν εἰς δύο ἄγειν τὸν λόχον· ἐκ τούτου δὴ παρῆγον οἱ δεκάδαρχοι εἰς μέτωπον· ὁπότε δὲ αὖ ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παρήγγειλεν εἰς τέτταρας ἄγειν τὸν λόχον· οὕτω δὴ οἱ πεμπάδαρχοι αὖ παρῆγον, ὡς εἰς τέσσαρας ἴοι ὁ λόχος· ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τῇ θύρᾳ τῆς σκηνῆς ἐγένοντο, παραγγείλας αὖ εἰς ἕνα

---

ro totus campus hominibus hos imitantibus plenus erat: semperque *adeo*, cum non aliud quidquam magis serium tractarent, hoc ludo utebantur.

Alium vero aliquando videns cohortis præfectum ducentem cohortem a fluvio ad prandium singulis singulos sequentibus, et cum tempus ipsi esse videbatur, jubentem secundum manipulum promovere in frontem, et *dein* tertium, et quartum: cum autem in fronte jam manipulorum duces essent, mandabat in binos *explicatum* manipulum ducerent: deinde igitur decuriones in frontem promovebant: rursus cum opportunum ipsi visum esset, imperabat in quaternos *explicatum* manipulum ducerent: atque ita quinque virorum duces etiam procedebant, ut in quaternos

ἰέναι, οὕτως εἰσῆγε τὸν πρῶτον λόχον, καὶ τὸν δεύτερον τούτου κατ' οὐρὰν ἕπεσθαι ἐκέλευεν, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον ὡσαύτως παραγγείλας, ἡγεῖτο εἴσω· οὕτω δὴ εἰσαγαγὼν κατέκλινεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ὥσπερ εἰσεπορεύοντο· τοῦτον ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς τῆς τε πρᾳότητος τῆς διδασκαλίας, καὶ τῆς ἐπιμελείας, ἐκάλεσεν αὖ καὶ ταύτην τὴν τάξιν ἐπὶ τὸ δεῖπνον σὺν τῷ ταξιάρχῳ.

Παρὼν δέ τις ἐπὶ τῷ δείπνῳ κεκλημένος ἄλλος ταξίαρχος, Τὴν δ' ἐμὴν, ἔφη, ὦ Κῦρε, τάξιν οὐ καλεῖς εἰς τὴν σκηνήν; καὶ μὴν ὅταν γε παρῇ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ταῦτα πάντα ποιεῖ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνὴ ἔχῃ, ἐξάγει μὲν ὁ οὐραγὸς, ἔφη, τοῦ τελευταίου λόχου τὸν λό-

---

manipulus *explicatus* iret: postquam vero ad tabernaculi fores perventum esset, tum signo dato jubens ut rursus singulatim incederent, manipulum primum introducebat, et alterum jubebat hunc a tergo sequi; et cum tertio itidem quartoque præcepisset, ducebat intro: atque ita cum eos introduxisset eodem jussit ordine discumbere, quo ingressi essent: hunc *ergo* Cyrus admiratus, et ob mansuetudinem, et disciplinam, et diligentiam, hanc quoque una cum praefecto cohortem ad cœnam invitavit.

Cum autem alius quidam cohortis præfectus ad cœnam vocatus adesset, Meam vero, inquit, cohortem ad *tuum hoc* tabernaculum, Cyre, non invitas? atqui *illa* quoties ad cœnam venit, hæc omnia facit; et ubi finis convi-

χον, ὑστάτους ἔχων τοὺς πρώτους εἰς μάχην τεταγμένους· ἔπειτα δὲ ὁ οὐραγὸς ὁ δεύτερος τοὺς τοῦ ἑτέρου λόχου ἐπὶ τούτοις, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύτως· ὅπως, ἔφη, καὶ ὅταν δέῃ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἐπίστωνται, ὡς δεῖ ἀπιέναι. Ἐπειδὰν δὲ, ἔφη, καταστῶμεν εἰς τὸν δρόμον, ἔνθα περιπατοῦμεν, ὅταν μὲν πρὸς ἕω ἴωμεν, ἐγὼ ἡγοῦμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος, πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λόχων δεκάδες καὶ πεμπάδες, ἕως ἂν παραγγέλλω ἐγώ· ὅταν δ᾽, ἔφη, πρὸς ἑσπέραν ἴωμεν, ὁ οὐραγός τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφηγοῦνται. Ἐμοὶ μέντοι ὅμως πείθονται ὑστέρῳ ἰόντι, ἵνα ἐθίζωνται καὶ ἕπεσθαι, καὶ ἀφη-

---

vio fiat, extremus ultimi manipuli ductor *suum* manipulum educit, qui *quidem* postremos habet primo ad pugnam loco dispositos: deinde post hos extremus alterius manipuli ductor, similique ratione et tertius et quartus; ut etiam quando necesse fit ab hostibus pedem referre, sciant, quo pacto recedere oporteat. Postquam vero in curriculo constitimus, ubi deambulamus, cum quidem versus ortum progredimur, ego præire soleo, et primus manipulus primum habet locum, et alter suum, et tertius et quartus, ac manipulorum decuriæ, et quiniones, donec ego jubeam: cum vero versus occidentem progredimur, *tum* et extremi ductor agminis et *cum eo* postremi primo loco sunt in abitu duces. Ac nihilo-

γεῖσθαι, ὁμοίως πειθόμενοι. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη· Ἦ καὶ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖτε; Ὁποσάκις γε, ἔφη, καὶ δειπνοποιούμεθα, νὴ Δία. Καλῶ τοίνυν, ἔφη, ὑμᾶς, ἅμα μὲν, ὅτι τὰς τάξεις μελετᾶτε καὶ προσιόντες καὶ ἀπιόντες, ἅμα δὲ, ὅτι καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἅμα δὲ, ὅτι τά τε σώματα περιπατοῦντες ἀσκεῖτε, καὶ τὰς ψυχὰς ὠφελεῖτε διδάσκοντες. Ἐπεὶ οὖν πάντα διπλᾶ ποιεῖτε, διπλῆν ὑμῖν δίκαιον καὶ τὴν εὐωχίαν παρέχειν. Μὰ Δί', ἔφη ὁ ταξίαρχος, μήτοιγε ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ· εἰ μὴ καὶ διπλᾶς ἡμῖν τὰς γαστέρας παρέξεις. Καὶ τότε μὲν δὴ οὕτω τὸ τέλος τῆς σκηνῆς ἐποιήσαντο. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος ἐκάλεσε ταύτην

---

minus parent mihi qui proficiscor ultimus, ut et sequi et præire pari cum obedientia consuescant. Et Cyrus, inquit, Hoccine semper facitis? Profecto, respondit ille, quoties çœnam instruimus. Vos igitur, inquit, *ad coenam* voco, partim quod et in accedendo et in abeundo studiose servatis ordines, partim quod *illud* et interdiu et noctu *facitis*, partim quod et corpora deambulando exercetis, et animos docendo meliores redditis. Quandoquidem igitur omnia duplicia facitis, æquum est vobis etiam duplex epulum præberi. Minime profecto, ait cohortis *illius* præfectus, uno qnidem die; nisi nobis duplices etiam ventres dabis. Ac tum quidem hoc pacto finem hujus convivii fecere. Postridie au-

τὴν τάξιν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. Αἰσθόμενοι δὲ ταῦτα, καὶ οἱ ἄλλοι τὸ λοιπὸν πάντες τούτους ἐμιμοῦντο.

δ'. Ἐξέτασιν δέ ποτε τοῦ Κύρου πάντων ποιουμένου ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σύνταξιν, ἦλθε παρὰ Κυαξάρους ἄγγελος, λέγων, ὅτι Ἰνδῶν παρείη πρεσβεία· Κελεύει οὖν σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. Φέρω δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγγελος, καὶ στολὴν τῶν καλλίστων παρὰ Κυαξάρους· βούλεται γάρ σε ὡς εὐκοσμότατα καὶ λαμπρότατα προσάγειν, ὡς ὀψομένων τῶν Ἰνδῶν, ὅπως ἂν προσίῃς. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος παρήγγειλε τῷ πρώτῳ τεταγμένῳ ταξιάρχῳ εἰς μέτωπον στῆναι, ἐφ' ἑνὸς ἄγοντα τὴν τάξιν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντα ἑαυτόν· καὶ τῷ δευτ-

---

tem Cyrus illum ordinem, quemadmodum dixerat, et sequenti die vocavit. Quæ cum cæteri animadverterent, omnes deinceps eos imitabantur.

4. Cum autem Cyrus aliquando *militem* universum in armis lustraret et instrueret, a Cyaxare venit nuntius, qui diceret ab Indis legatos adesse: Quapropter te quamprimum *ad se* venire jubet *Cyaxares.* Quin et vestem, inquit nuntius, pulcherrimam a Cyaxare tibi fero: te enim quam ornatissime splendidissimeque advenire cupit: quippe quia Indi spectaturi sunt, quo cultu accedas. Hæc cum audisset Cyrus, imperavit præfecto cohortis loco primo in acie constituto, ut in fronte consisteret, cohorte singulatim ducta, latus ipse dextrum tenens: et jussit hunc

ἑρῷ ἐκέλευσε ταυτὸ τοῦτο παραγγεῖλαι, καὶ διὰ πάντων οὕτω παραδιδόναι ἐκέλευσεν. Οἱ δὲ πειθόμενοι ταχὺ μὲν παρήγγελλον, ταχὺ δὲ τὰ παραγγελλόμενα ἐποίουν· ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένετο τὸ μὲν μέτωπον ἐπὶ τριακοσίων, (τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ ταξίαρχοι) τὸ δὲ βάθος ἐφ᾽ ἑκατόν. Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν, ἕπεσθαι ἐκέλευσεν, ὡς ἂν αὐτὸς ἡγῆται· καὶ εὐθὺς τροχάζων ἡγεῖτο. Ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν ἀγυιὰν, τὴν πρὸς τὸ βασίλειον φέρουσαν, στενωτέραν οὖσαν, ἢ ὡς ἐπὶ μετώπου πάντας διιέναι, παραγγείλας τὴν πρώτην χιλιοστὺν ἕπεσθαι κατὰ χώραν, τὴν δὲ δευτέραν κατ᾽ οὐρὰν ταύτης ἀκολουθεῖν, καὶ διαπαντὸς οὕτως, αὐτὸς μὲν ἡγεῖτο οὐκ ἀναπαυόμενος, αἱ

---

eadem secundo imperare, et per omnes sic *imperata* tradi jussit. Illi dicto audientes et celeriter quidem *haec* imperant, et celeriter imperata faciunt: brevique tempore frons ad ducentos, (tot enim erat cohortium præfecti) altitudo *agminis* ad centum habuit. Cum jam *hoc ordine* constitissent, eos ita sequi jussit, ut ipse præcederet: et mox citato gradu præcedebat. At ubi viam, quæ ad regiam tendebat, arctiorem, esse animadvertisset, quam ut omnes in fronte progredi possent, jussis primis *in ordine* millenis militibus *ita se* sequi, ut collocati fuerant, alterisque hos a tergo sequi, et cæteris *deinceps* omnibus eodem servato ordine *procedere*, ipse sine intermissione præibat, aliique milleni milites *totidem* præce-

δὲ ἄλλαι χιλιοστύες κατ' οὐρὰν ἑκάστη τῆς ἔμπροσθεν εἵποντο. Ἔπεμψε δὲ καὶ ὑπηρέτας δύο ἐπὶ τὸ στόμα τῆς ἀγυιᾶς, ὅπως, εἴ τις ἀγνοοίη, σημαίνοιεν τὸ δέον ποιεῖν. Ὡς δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὰς Κυαξάρους θύρας, παρήγγειλε τῷ πρώτῳ ταξιάρχῳ τὴν τάξιν εἰς δώδεκα τάττειν βάθος τοὺς δὲ δωδεκάρχας ἐν μετώπῳ καθιστάναι περὶ τὸ βασίλειον· καὶ τῷ δευτέρῳ ταὐτὰ ἐκέλευσε παραγγεῖλαι, καὶ διαπαντὸς οὕτως. Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν· ὁ δ' εἰσῄει πρὸς τὸν Κυαξάρην ἐν τῇ Περσικῇ στολῇ, οὐδέν τι ὑβρισμένῃ. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κυαξάρης, τῷ μὲν τάχει ἥσθη, τῇ δὲ φαυλότητι τῆς στολῆς ἠχθέσθη, καὶ εἶπε· Τί τοῦτο, ὦ Κῦρε; οἷον πεποίηκας, οὕτω

---

dentes a tergo subsequebantur. Ministros etiam duos ad viæ aditum misit, qui, quid facto opus esset, si quem fugeret, significarent. Cum autem Cyaxares ad portam pervenisset, præfecto primæ cohortis imperat, sic cohortem instrueret, ut ejus altitudo duodenos contineret, præfectos autem duodenum militum propter regiam in fronte constitueret; atque eadem secundo jubet imperari, et sic deinceps omnibus. Atque hæc illi quidem faciebant: *Cyrus* autem ipse ad Cyaxarem veste *indutus* Persica ambitionem minime indicanti ingressus est. Et Cyaxares eum cum vidisset, celeritate quidem delectabatur, at vilitate vestis offensus erat, dixitque, Quid hoc, Cyre, est? cujusmodi rem facis, qui habitu

φανεὶς τοῖς Ἰνδοῖς; Ἐγὼ δ', ἔφη, ἐβουλόμην σε ὡς λαμπρότατον φανῆναι· καὶ γὰρ ἐμοὶ κόσμος ἂν ἦν τοῦτο, ἐμῆς ὄντα σὲ ἀδελφῆς υἱὸν, ὅτι μεγαλοπρεπέστατον φαίνεσθαι. Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε· Καὶ ποτέρως ἂν, ὦ Κυαξάρη, μᾶλλόν σε ἐκόσμουν, εἴπερ πορφυρίδα ἐνδὺς, καὶ ψέλλια λαβὼν, καὶ στρεπτὸν περιθέμενος, σχολῇ σαλεύων ὑπήκουόν σοι, ἢ νῦν, ὅτε σὺν τοσαύτῃ καὶ τοιαύτῃ δυνάμει οὕτως ὀξέως σοι ὑπακούω, διὰ τὸ σὲ τιμᾷν, ἱδρῶτι καὶ σπουδῇ καὶ αὐτὸς κεκοσμημένος, καὶ σὲ κοσμῶν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιδεικνύς σοι οὕτω πειθομένους; Κῦρος μὲν οὖν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Κυαξάρης, νομίσας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν, ἐκέλευσεν ἄγειν τοὺς Ἰνδούς. Οἱ δ'

---

tali in conspectum Indorum venis? Ego vero te quam splendidissimum conspici volebam: nam hoc mihi ornamento fuisset, *te*, meæ sororis filium, quam magnificentissime ornatum conspici. Et Cyrus ad hæc respondit, Utro te modo, Cyaxares, magis ornassem, si purpura indutus, adhibitis armillis, et torquatus, tibi mandanti lente paruissem, an nunc *potius*, cum tali tantoque *stipatus* exercitu, tam velociter, honoris tui causa, tibi pareo, sudore et celeritate cum ipse ornatus *adsum*, tum te orno, et cæteros *etiam* tibi tantopere obsequentes exhibeo? Cyrus sane hæc dixit; Cyaxares autem cum recte dicere arbitratus, Indos introduci jussit. Indi vero ingressi se missos a rege Indorum aiebant, et

Ἰνδοὶ εἰσελθόντες ἔλεξαν, ὅτι πέμψειε σφᾶς ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς, καὶ κελεύσειεν ἐρωτᾷν, ἐξ ὅτου ὁ πόλεμος εἴη Μήδοις τε καὶ τῷ Ἀσσυρίῳ· ἐπεὶ δέ σου ἀκούσαιμεν, ἐκέλευσεν, αὖ ἐλθόντας πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ ἐκείνου τὰ αὐτὰ ταῦτα πυθέσθαι· τέλος δ' αὖ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰπεῖν, ὅτι ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς, τὸ δίκαιον σκεψάμενος, φαίη μετὰ τοῦ ἠδικημένου ἔσεσθαι. Πρὸς ταῦτα ὁ Κυαξάρης εἶπεν· Ἐμοῦ μὲν τοίνυν ἀκούετε, ὅτι οὐκ ἀδικοῦμεν τὸν Ἀσσύριον οὐδέν· ἐκείνου δ', εἰ δεῖσθε, ἐλθόντες νῦν πυνθάνεσθε, ὅ, τι λέγει. Παρὼν δὲ ὁ Κῦρος ἤρετο τὸν Κυαξάρην· Ἦ καὶ ἐγὼ, ἔφη, εἴπω, ὅ, τι γιγνώσκω; Καὶ ὁ Κυαξάρης ἐκέλευσεν. Ὑμεῖς τοίνυν, ἔφη,

---

jussos interrogare, qua de re bellum inter Medos et Assyrium *susceptum* esset: ac te *quidem* postquam audissemus, *nos* ad Assyrium quoque proficisci, et de his ipsis ab illo etiam percunctari jussit: tandem vero utrique vestrum nuntiare, regem Indorum dicere, se juris *et aequi* ratione habita, staturum ab illo cui fieret injuria. Ad hæc respondit Cyaxares, Me igitur audite, nulla nos omnino injuria Assyrium afficere: quid ipse dicat, profecti *ad eum* exquirite. Cyrus autem, qui aderat, Cyaxarem interrogavit, *et*, Num ipse etiam, inquit, dicam quod sentio? Et Cyaxares *eum loqui* jussit. Vos igitur, ait, Indorum regi hæc nuntiate, (nisi quid aliud Cyaxari videatur) dicere nos, si quam a no-

ἀπαγγείλατε τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ τάδε, (εἰ μή τι ἄλλο δοκεῖ Κυαξάρει) ὅτι φαμὲν ἡμεῖς, εἴ τι φησὶν ὑφ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ Ἀσσύριος, αἱρεῖσθαι αὐτὸν τὸν Ἰνδῶν βασιλέα δικαστήν. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες ᾤχοντο.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰνδοὶ ἐξῆλθον, ὁ Κῦρος πρὸς τὸν Κυαξάρην ἤρχετο λόγου τοιοῦδε·

Ὦ Κυαξάρη, ἐγὼ μὲν ἦλθον, οὐδέν τι πολλὰ ἔχων ἴδια χρήματα οἴκοθεν· ὁπόσα δ' ἦν, τούτων πάνυ ὀλίγα λοιπὰ ἔχω· ἀνήλωκα δὲ, ἔφη, εἰς τοὺς στρατιώτας· καὶ τοῦτο ἴσως, ἔφη, θαυμάζεις (σὺ), πῶς ἀνήλωκα ἐγὼ, σοῦ αὐτοὺς τρέφοντος· εὖ δ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν, ἢ τιμῶν καὶ χαριζόμενος, ὅταν τινὶ ἀγασθῶ τῶν στρατιωτῶν. Δοκεῖ γὰρ

---

bis *sibi* factam injuriam dicat Assyrius, ipsum nos Indorum regem judicem eligimus. His illi auditis abierunt. Cum autem egressi essent Indi, Cyrus ad Cyaxarem hujusmodi sermone cœpit uti:

Equidem *ad te*, Cyaxares, veni, non multas *mecum* pecunias meas domo ferens; quæ autem *mihi* erant, earum exiguam admodum summam reliquam habeo; quippe qui in milites, ait, *eas* expenderim: ac tu forsan miraris, quo pacto expenderim, eos cum tu alas. *Verum* certo scias, inquit, me non aliter eas expendisse, quam præmiis tribuendis et largiendo, quoties aliquem militum susciperem. Nam mea hæc sententia est, inquit, omnes, quoscunque *sibi* quis fideles adjutores quacunque in re

μοι, ἔφη, πάντας μὲν, οὓς ἂν τις βούληται ἀγαθοὺς συνεργοὺς ποιεῖσθαι ὁποιουτινοσοῦν πράγματος, ἥδιον εἶναι, εὖ τε λέγοντα καὶ εὖ ποιοῦντα παρορμᾷν μᾶλλον, ἢ λυποῦντα καὶ ἀναγκάζοντα· οὓς δὲ δὴ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων ποιήσασθαί τις βούλοιτο συνεργοὺς προθύμους, τούτους παντάπασιν ἔμοι γε δοκεῖ ἀγαθοῖς θηρατέον εἶναι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις. Φίλους γὰρ, οὐκ ἐχθροὺς, δεῖ εἶναι τοὺς μέλλοντας ἀπροφασίστους συμμάχους ἔσεσθαι, καὶ μήτε ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ ἄρχοντος φθονήσοντας, μήτε ἐν τοῖς κακοῖς προδώσοντας. Ταῦτ' οὖν ἐγὼ οὕτω γιγνώσκων, χρημάτων δοκῶ προσδεῖσθαι. Πρὸς μὲν οὖν σὲ πάντα ὁρᾷν, ὃν αἰσθάνομαι δαπανῶντα πολλὰ, ἄτο-

---

gerenda efficere velit, suavius esse bene tum dicendo tum faciendo potius *ad ejusmodi munus* excitare, quam offendendo et cogendo: et quos quidem in rebus bellicis adjutores *sibi* alacres quispiam conciliare velit, eos omnino et dictis bonis et factis captandos arbitror. Amicos enim, non inimicos, oportet esse, qui sine excusatione *tergiversationeque* in bello socii futuri sint, nec in secundis imperatoris rebus invidi, nec in adversis futuri sint proditores. Hæc igitur ego cum ita *apud animum* statuta habeam, pecuniis mihi pluribus opus esse puto. Cæterum ad te in omnibus respicere, quem sumptus graves facere intelligo, mihi absurdum videtur: communiter autem tibi et mihi providendum arbitror, ne te

πόν μοι δοκεῖ εἶναι· σκοπεῖν δ' ἀξιῶ κοινῇ καὶ σὲ καὶ ἐμὲ, ὅπως σὲ μὴ ἐπιλείψει χρήματα. Ἢν γὰρ σὺ ἄφθονα ἔχῃς, οἶδ', ὅτι καὶ ἐμοὶ ἂν εἴη λαμβάνειν, ὁπότε δεοίμην, ἄλλως τε καὶ εἰ εἰς τοιοῦτόν τι λαμβάνοιμι, ὃ μέλλει καὶ σοὶ δαπανηθὲν βέλτιον εἶναι. Ἔναγχος οὖν ποτέ σου μέμνημαι ἀκούσας, ὡς ὁ Ἀρμένιος καταφρονοίη σου νῦν, ὅτι ἀκούει, τοὺς πολεμίους προσιόντας ἐφ' ἡμᾶς· καὶ οὔτε στράτευμα πέμποι, οὔτε τὸν δασμὸν, ὃν ἔδει, ἀπάγοι. Ποιεῖ γὰρ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐκεῖνος· ὥστε ἐγώ γε ἀπορῶ, πότερόν μοι κρεῖττον στρατεύεσθαι καὶ πειρᾶσθαι, ἀνάγκην αὐτῷ προσθεῖναι, ἢ λυσιτελεῖ ἐάσαι ἐν τῷ παρόντι, μὴ καὶ τοῦτον πολέμιον πρὸς τοῖς

---

pecuniæ deficiant. Nam tibi si abunde suppetant, scio mihi quoque facultatem fore accipiendi, cum opus erit ; præsertim si *eas* in ejusmodi quendam usum accipiam, in quem quod expensum fuerit tibi etiam majus commodum adlaturum est. Nuper igitur audire de te memini, Armenium te nunc contemnere, qui hostes adversum nos adventare audiat ; ac neque copias mittere, neque tributum debitum adferre. Nimirum, inquit, facit hæc ille, Cyre · ut equidem dubius sim animi, utrum mihi melius sit bello *eum* adgredi et ad cogendum vires *nostras* conferre, an expediat in præsens missum eum facere, ne hunc etiam hostem cæteris illis adjungamus. Et Cyrus interrogabat, Num vero domicilia ejus munitis in

ἄλλοις προσθώμεθα. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο· Αἱ δ' οἰκήσεις αὐτῷ πότερον ἐν ἐχυροῖς χωρίοις εἰσὶν, ἢ καί που ἐν εὐεφόδοις; Καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπεν· Αἱ μὲν οἰκήσεις οὐ πάνυ ἐν ἐχυροῖς· ἐγὼ γὰρ τούτου οὐκ ἠμέλουν· ὄρη μέντοι ἐστὶν, ἔνθα δύναιτ' ἂν ἀπελθὼν ἐν τῷ παραχρῆμα ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι, τοῦ μήδ' αὐτός (γε) ὑποχείριος γενέσθαι, μηδὲ ὅσα ἐνταῦθα δύναιτο ὑπεκκομίσασθαι, εἰ μή τις πολιορκοίη προσκαθήμενος, ὥσπερ ὁ ἐμὸς πατήρ ποτε ἐποίησεν. Ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει τάδε· Ἀλλ' εἰ θέλεις, ἔφη, ἐμὲ πέμψαι, ἱππέας μοι προσθεὶς, ὁπόσοι δοκοῦσιν ἱκανοὶ εἶναι, οἶμαι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ποιῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ στράτευμα πέμψαι, καὶ ἀποδοῦναι τὸν δασμόν σοι· ἔτι δὲ ἐλπίζω, καὶ φί-

locis *sita* sunt, an iis, quæ facile adiri possint? Domicilia quidem *ejus*, respondit Cyaxares, non admodum munitis in locis *sita sunt*; nam illam ego rem non neglexi: sunt tamen montes, in quos si se recipiat, statim *sic* tutus esse possit, ut nec ipse in potestatem alicujus redigi possit, nec quæcunque in illos clam subvehenda curaverit, nisi quis *eum* diutius ibidem hærendo obsideat, quemadmodum pater meus olim fecit. Tum Cyrus hæc verba facit, Si autem mittere me voles, *tanta* equitum manu mihi adjuncta, quanta sufficere videatur, arbitror *me*, diis juvantibus, effecturum ut et copias mittat, et tributum tibi pendat: immo præter hæc spero con-

λον αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν γενήσεσθαι, ἢ νῦν ἐστι. Καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπε· Καὶ ἐγὼ ἐλπίζω, ἐκείνους ἐλθεῖν ἂν πρὸς σὲ μᾶλλον, ἢ πρὸς ἡμᾶς· ἀκούω γὰρ καὶ συνθηρευτάς τινας τῶν παίδων σοι γενέσθαι αὐτοῦ. ὥστε ἴσως ἂν καὶ πάλιν ἔλθοιεν πρός σε· ὑποχειρίων δὲ γενομένων τινῶν αὐτῶν, πάντα πραχθείη ἄν, ᾗ ἡμεῖς βουλόμεθα. Οὐκοῦν σοι δοκεῖ, ἔφη ὁ Κῦρος, σύμφορον εἶναι, τὸ λεληθέναι ἡμᾶς ταῦτα βουλεύοντας; Μᾶλλον γὰρ ἂν οὖν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καὶ ἔλθοι τις αὐτῶν εἰς χεῖρας, καὶ, εἴ τις ὁρμῷτο ἐπ' αὐτοὺς, ἀπαρασκευαστότεροι ἂν λαμβάνοιντο. Ἄκουε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἤν τί σοι δόξω λέγειν. Ἐγὼ πολλάκις δὴ σὺν πᾶσι τοῖς μετ' ἐμοῦ Πέρσαις τε-

fore ut nobis sit, quam nunc est, amicior. Et Cyaxares inquit, Ego quoque spero illos ad te libentius accessuros, quam ad nos. Nam quosdam ex ipsius liberis tecum *olim* venari solitos audio, iique adeo fortassis ad te rursus accesserint: eorum vero quibusdam in potestatem *tuam* redactis, omnia confici ex animi nostri sententia possint. Nempe, inquit Cyrus, tibi conducere videtur, nostra hæc ut celentur consilia? Imo certe *hoc pacto*, ait Cyaxares, et facilius ipsorum aliquis in potestatem *nostram* venerit, et si quis in eos impetum faciat, minus paratos deprehenderit. Audi igitur, inquit Cyrus, si aliquid dicere tibi videbor. Ego quidem sæpe cum omnibus, qui mecum sunt, Persis, ad tuæ Armeniorumque regionis fines

θήρακα ἀμφὶ τὰ ὅρια τῆς τε σῆς χώρας καὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἱππέας δέ τινας ἤδη προσλαβὼν τῶν ἐνθένδε ἑταίρων ἀφικόμην. Τὰ μὲν τοίνυν ὅμοια ποιῶν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, οὐκ ἂν ὑποπτεύοιο· εἰ δὲ πολὺ πλείων ἡ δύναμις φαίνοιτο, ἧς εἰώθεις ἔχων θηρᾷν, τοῦτο ἤδη ὕποπτον ἂν γίγνοιτο. Ἀλλ' ἔστιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ πρόφασιν κατασκευάσαι καὶ ἐνθάδε οὐκ ἀπίθανον, καὶ ἤν τις ἐκεῖσε ἐξαγγείλῃ δὴ, ὡς ἐγὼ βουλοίμην μεγάλην θήραν ποιῆσαι· καὶ ἱππέας, ἔφη, αἰτοίην ἄν σε ἐκ τοῦ φανεροῦ. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη ὁ Κυαξάρης· ἐγὼ δέ σοι οὐκ ἐθελήσω διδόναι πλὴν μετρίους τινὰς, ὡς βουλόμενος πρὸς τὰ φρούρια ἐλθεῖν τὰ πρὸς τῇ

---

venatus sum, atque etiam aliquando quibusdam equitibus hinc e numero sociorum *nostrorum* adsumptis, *illuc* accessi. Ergo minime suspectus fueris, ait Cyaxares, si his consimilia facias: sin autem majores copiæ conspiciantur, quam quibus uti ad venandum consuevisti, id demum suspicioni locum dederit. At licet, inquit Cyrus, causam quandam ad persuadendum haud parum aptam et hic prætexere; et si quis famam isto deportet, velle me magnam venationem instituere, et *si* palam, ait, equites *ego* abs te petam. Optime dicis, inquit Cyaxares: ego vero tibi non volam præter modicos quosdam dare, quasi qui ad castella Assyriæ finitima profecturus sim. Nam revera quidem, inquit, mihi in animo est *illo* proficisci, ut ea quam munitissima reddam.

Ἀσσυρίᾳ. Καὶ γὰρ τῷ ὄντι, ἔφη, βούλομαι ἐλθὼν κατασκευάσαι αὐτὰ ὡς ἐχυρώτατα. Ὁπότε δὲ σὺ προεληλυθοίης σὺν ᾗ ἔχεις δυνάμει, καὶ θηρῴης, καὶ δὴ δύο ἡμέρας, πέμψαιμι ἄν σοι ἱκανοὺς ἱππέας καὶ πεζοὺς τῶν παρ' ἐμοὶ ἡθροισμένων, οὓς σὺ λαβὼν, εὐθὺς ἀνίοις· καὶ αὐτὸς δ' ἂν ἔχων τὴν ἄλλην δύναμιν πειρῴμην μὴ πρόσω ὑμῶν εἶναι, ἵνα, εἴπου καιρὸς εἴη, ἐπιφανείην.

Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κυαξάρης εὐθέως πρὸς τὰ φρούρια ἤθροιζεν ἱππέας τε καὶ πεζοὺς, καὶ ἁμάξας δὲ σίτου προέπεμπε τὴν ἐπὶ τὰ φρούρια ὁδόν. Ὁ δὲ Κῦρος ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ ἅμα πέμπων ἐπὶ τὸν Κυαξάρην ᾔτει τῶν νεωτέρων ἱππέων. Ὁ δὲ, πάνυ πολλῶν βου-

---

Tu vero tuis cum copiis ubi progressus fueris, ac jam biduum venando consumpseris, mittam tibi quot suffecerint equites peditesque de iis qui apud me collecti sunt, quos ubi acceperis, statim pergas: ipse vero cum reliquis copiis, ne procul a vobis absim, enitar; ut, sicubi opportunum fuerit, conspiciendum me præbeam.

Hoc igitur modo Cyaxares quidem statim et equites et pedites ad castella cogebat, atque etiam currus cum commeatu ea, quæ ad castella *duceret*, via præmittebat. Cyrus autem, profectionis causa, confestim rem divinam faciebat, ac simul mittit qui a Cyaxare de equitibus *aliquos* peterent. Ille vero, licet admodum multi sequi vellent, non multos *tamen* ei concessit. Et Cyaxare jam cum

λομένων ἕπεσθαι, οὐ πολλοὺς ἔδωκεν αὐτῷ. Προεληλυθότος δ' ἤδη τοῦ Κυαξάρους σὺν δυνάμει καὶ πεζικῇ καὶ ἱππικῇ τὴν πρὸς τὰ Φρούρια ὁδὸν, γίγνεται τῷ Κύρῳ τὰ ἱερὰ, ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον ἰέναι, καλά· καὶ οὕτως ἐξάγει (δὴ), ὡς εἰς θήραν παρεσκευασμένος. Πορευομένῳ δὲ αὐτῷ εὐθὺς ἐν τῷ πρώτῳ χορίῳ ὑπανίσταται λαγώς· ἀετὸς δ', ἐπιπτάμενος αἴσιος, ὡς κατεῖδε τὸν λαγῶ φεύγοντα, ἐπιφερόμενος ἔπαισέ τε αὐτὸν, καὶ συναρπάσας ἐξῆρε, καὶ ἀπενεγκὼν ἐπὶ λόφον τινὰ οὐ πρόσω, ἐχρῆτο τῇ ἄγρᾳ, ὅ, τι ἤθελεν. Ἰδὼν οὖν ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον, ἥσθη τε καὶ προσεκύνησε Δία βασιλέα, καὶ εἶπε πρὸς τοὺς παρόντας· Ἡ μὲν θήρα καλὴ ἔσται, ὦ ἄνδρες,

---

copiis equitum peditumque via, quæ ad castella ducebat, progresso, Cyro sacra de suscipienda in Armenium expeditione auspicata fuerunt; itaque ergo *suos* educit, quasi ad venandum parasset. Et cum jam iter faceret, mox primo in agro exsurgit lepus: et aquila dextra advolans, cum leporem fugientem despexisset, inruens percussitque eum, correptumque sustulit, et cum proximum in collem deportasset, pro libidine præda usa est. Cyrus, hoc quidem signo viso, delectatusque est, et Jovem regem adoravit, et ad eos qui aderant dixit, Hæc sane nobis, viri, venatio prospera, volente deo, futura est. Cum autem ad fines perventum esset, statim, more suo, venabatur: ac peditum quidem equitumque vul-

ἢν θεὸς θελήσῃ. Ὡς δὲ πρὸς τοῖς ὁρίοις ἐγένοντο, εὐθὺς, ὥσπερ εἰώθει, ἐθήρα· καὶ τὸ μὲν πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων ὥγμευον αὐτῷ, ὡς ἐπιόντες τὰ θηρία ἐξανισταῖεν· οἱ δὲ ἄριστοι καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς διέστησαν, καὶ τὰ ἀνιστάμενα ὑπεδέχοντο καὶ ἐδίωκον, καὶ ᾕρουν πολλοὺς καὶ σῦς, καὶ ἐλάφους, καὶ δορκάδας, καὶ ὄνους ἀγρίους· πολλοὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῖς τόποις ὄνοι καὶ νῦν ἔτι γίγνονται. Ἐπεὶ δ' ἔληξαν τῆς θήρας, προσμίξας πρὸς τὰ ὅρια τῶν Ἀρμενίων ἐδειπνοποιήσατο· καὶ τῇ ὑστεραίᾳ αὖθις ἐθήρα, προσελθὼν πρὸς τὰ ὄρη, ὧν ὠρέγετο. Ἐπεὶ δ' αὖ ἔληξεν, ἐδειπνοποιεῖτο. Τὸ δὲ παρὰ Κυαξάρους στράτευμα ὡς ᾔσθετο προσιὸν, ὑποπέμψας

---

gus ordine ante ipsum procedebant, ut adventu suo feras excitarent: præstantissimi vero quique tam peditum quam equitum hinc inde constiterunt, excitatasque *feras* et exceperunt, et insecuti sunt, atque multos et apros, et cervos, et capreas, et asinos silvestres ceperunt; sunt enim hac etiam tempestate illis in locis multi asini. At venatione tandem intermissa, propius ad Armeniorum fines delatus, cœnam instrui jussit: ac postridie rursum venari cœpit, eos ad montes progressus, quos adpetebat. Postquam autem rursus *venandi* finem fecisset, cœnavit. Cum vero exercitum a Cyaxare *missum* adventare sentiret, ad eos clam misit qui edicerent, ut abs se ad duarum fere parasangarum intervallum cœ-

πρὸς αὐτοὺς, εἶπεν, ἀπέχοντας αὐτοῦ δειπνοποιεῖσθαι ὡς δύο παρασάγγας· τοῦτο προϊδὼν ὡς συμβαλεῖται πρὸς τὸ λανθάνειν· ἐπεὶ δὲ δειπνήσειεν, εἶπε τῷ ἄρχοντι αὐτῶν, παρεῖναι πρὸς αὐτόν. Μετὰ τὸ δεῖπνον δὲ τοὺς ταξιάρχους ἐκάλει· ἐπεὶ δὲ παρῆσαν, ἔλεξεν ὧδε·

"Ἄνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμένιος πρόσθε μὲν "καὶ σύμμαχος ἦν καὶ ὑπήκοος Κυαξάρει· "νῦν δ', ὡς ᾔσθετο τοὺς πολεμίους ἐπιόντας, "καταφρονεῖ, καὶ οὔτε τὸ στράτευμα πέμπει "ἡμῖν, οὔτε τὸν δασμὸν ἀποδίδωσι· νῦν οὖν "τοῦτον δεῖ θηράσαι, ἢν δυνώμεθα. Ὧδέ μοι "οὖν δοκεῖ, ἔφη, ποιεῖν· Σὺ μὲν, ὦ Χρυσάντα, "ἐπειδὰν ἀποκοιμηθῇς, ὅσον μέτριον, λαβὼν

---

narent; providebat enim futurum ut hoc *ipsum* ad fallendum *hostem* conduceret: postquam vero cœnassent, ut ipsorum præfectus ad se veniret, præcepit. Cœna autem peracta, præfectos *ad se* vocabat; qui cum advenissent, in hunc modum locutus est:

" Armenius antehac quidem, " amici, Cyaxari et societate " junctus fuit et *ejus* imperio " subjectus: nunc vero spreto, " postquam hostes *eum* invadere senserit, *Cyaxare*, neque " copias nobis mittit, neque " tributum illud *debitum* persolvit: itaque jam *nobis* venandus est, si *quidem* poterimus. Ac mihi sane res in " hunc modum gerenda videtur: Tu, Chrysanta, postquam modicum somnum ceperis, dimidia Persarum qui

" τοὺς ἡμίσεις Περσῶν τῶν σὺν ἡμῖν, ἴθι τὴν " ὀρεινὴν καὶ κατάλαβε τὰ ὄρη, εἰς ἅ φασιν " αὐτὸν, ὅταν τι φοβηθῇ, καταφεύγειν. Ἡ-" γεμόνας δέ σοι ἐγὼ δώσω· Φασὶ μὲν οὖν, " καὶ δασέα τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι, ὥστ' ἐλπὶς " ὑμᾶς μὴ ὀφθῆναι· ὅμως δὲ, εἰ προπέμποις " πρὸ τοῦ στρατεύματος εὐζώνους ἄνδρας, " λησταῖς ἐοικότας καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὰς " στολὰς, οὗτοι ἄν σοι, εἴ τισιν ἐντυγχάνοιεν " τῶν Ἀρμενίων, οὓς μὲν ἂν συλλαμβάνοντες " αὐτῶν, κωλύοιεν τῶν ἐξαγγελιῶν, οὓς δὲ μὴ " δύναιντο λαμβάνειν, ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμ-" ποδὼν γίγνοιντο τοῦ μὴ ὁρᾷν αὐτοὺς τὸ " ὅλον στράτευμά σου, ἀλλ' ὡς περὶ κλωπῶν " βουλεύεσθαι. Καὶ σὺ μὲν, ἔφη, οὕτω

" sunt nobiscum sumpta par-" te, *etiam* montanam ingredi-" tor, et montes occupato, ad " quos eum, cum aliquem me-" tuit, confugere aiunt. Du-" ces ipse tibi dabo. Atque " hos sane montes etiam nemo-" rosos esse perhibènt, ut spes " sit vos minime conspectum " iri: si tamen ante exercitum " expeditos homines, qui et " numero et vestimentis sint " latronibus similes, præmise-" ris, *nimirum* hi, si quibus ex " Armeniis occurrerint, eos " partim comprehendendo im-" pedire poterunt, ne quod " indicium faciant; partim quos " comprehendere nequiverint, " absterritos procul arcendo, " ne totum exercitum videant, " obstabunt; ideoque *de vobis* " tanquam latrunculis consi-" lium capient. Ac tu qui-

" ποίει· ἐγὼ δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, τοὺς ἡμίσεις
" μὲν τῶν πεζῶν ἔχων, ἅπαντας δὲ τοὺς
" ἱππέας, πορεύσομαι διὰ τοῦ πεδίου εὐθὺς
" πρὸς τὰ βασίλεια. Καὶ ἢν μὲν ἀνθίστη-
" ται, δῆλον, ὅτι μάχεσθαι δεήσει· ἢν δ' (ἂν)
" ὑποχωρῇ τοῦ πεδίου, δῆλον, ὅτι μεταθεῖν
" δεήσει· ἢν δ' εἰς τὰ ὄρη φεύγῃ, ἐνταῦθα δὴ,
" ἔφη, σὸν ἔργον, μηδένα ἀφιέναι τῶν πρός
" σε ἀφικνουμένων. Νόμιζε δ', ὥσπερ ἐν
" θήρᾳ ἡμᾶς μὲν τοὺς ἐπιζητοῦντας ἔσεσθαι,
" σὲ δὲ τὸν ἐπὶ ταῖς ἄρκυσι. Μέμνησο οὖν
" ἐκεῖνο, ὅτι φθάνειν δεῖ πεφραγμένους τοὺς
" πόρους, πρὶν κινεῖσθαι τὴν θήραν. Καὶ
" λεληθέναι δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ τοῖς στόμασι, εἰ
" μέλλουσι μὴ ἀποστρέφειν τὰ προσφερόμενα.

" dem ita facito: ego vero
" cum prima luce peditum *al-*
" *tera* cum parte dimidia, et
" universis cum equitibus cam-
" pestri itinere ad regiam rec-
" ta proficiscar. Et si quidem
" *se nobis* opposuerit, patet,
" pugnam necessario conseren-
" dam esse: sin campo se sub-
" duxerit, cursu *nobis* perse-
" quendum esse constat: ad
" montes si *denique* fugerit,
" hic scilicet, tui fuerit mune-
" ris eorum, qui ad te per-
" venient, neminem dimittere.
" Perinde scilicet atque in ve-
" natione *velim* existimes, nos
" quidem eos fore qui indaga-
" bunt, te autem illum qui sit
" ad plagas. Quamobrem me-
" mineris, obstruenda prius esse
" itinera, quam feræ se loco
" moveant. Quin et occulti
" sint necesse est, quicunque

" Μὴ μέντοι, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, οὕτως αὖ
" ποίει, ὥσπερ ἐνίοτε διὰ τὴν φιλοθηρίαν·
" πολλάκις γὰρ ὅλην τὴν νύκτα ἄϋπνος
" πραγματεύῃ· ἀλλὰ νῦν ἐᾶσαι χρὴ τοὺς
" ἄνδρας τὸ μέτριον ἀποκοιμηθῆναι, ὡς ἂν
" δύνωνται ὑπνομαχεῖν. Μηδέ γε σὺ, ὅτι,
" οὐχ ἡγεμόνας ἔχων ἀνθρώπους, πλανᾷ ἀνὰ
" τὰ ὄρη, ἀλλ' ὅπη ἂν τὰ θηρία ὑφηγῆται,
" ταύτῃ μεταθεῖς, μήτι καὶ νῦν οὕτω τὰ δύσ-
" βατα πορεύου, ἀλλὰ κέλευε σοὶ τοὺς ἡγε-
" μόνας, ἐὰν μὴ πάνυ πολὺ ἐλάσσων ἡ ὁδὸς
" ᾖ, τὴν ῥάστην ἡγεῖσθαι. Στρατιᾷ γὰρ ἡ
" ῥάστη ταχίστη. Μηδέ γε, ὅτι σὺ εἴθισαι
" τρέχειν ἀνὰ τὰ ὄρη, μήτοι δρόμῳ ἡγήσῃ,

" ad ea collocati fuerint, si " *quidem ad se* adcurrentes " *feras* nolint avertere. Ve- " rum, Chrysanta, inquit, ita " jam ne feceris, quemadmo- " dum nonnunquam venandi " studio *consuevisti*: nam in- " somnis totam sæpe noctem " in hoc negotio exigis: at " nunc militi modice cubandi " facultas est concedenda, ut " somno *obrepenti* reluctari po- " ssint. Neque vero tu, quia " montes pererras ducem *viae* " nullum habens, sed quacun- " que feræ præcesserint, hac " insequi soles, neque *tu, in-* " *quam*, nunc etiam per loca " penetratu difficilia sic iter " feceris; sed impera ducibus, " ut, nisi aliqua longe brevissi- " ma via fuerit, per facillimam " ducant. Nam exercitui via " facillima celerrima est. Neve " *item*, quia tu montes cursu " pervagari es adsuefactus, *jam*

" ἀλλ' ὡς ἂν δύνηταί σοι ὁ στρατὸς ἕπεσθαι, " τῷ μέσῳ τῆς σπουδῆς ἡγοῦ. Ἀγαθὸν δὲ, " καὶ τῶν δυνατωτάτων καὶ προθύμων ὑπο- " μένοντάς τινας ἐνίοτε παρακελεύεσθαι· ἐ- " πειδὰν δὲ παρέλθῃ τὸ κέρας, παροξυντικὸν " εἰς τὸ σπεύδειν πάντας, παρὰ τοὺς βαδίζον- " τας τρέχοντας ὁρᾶσθαι."

Χρυσάντας μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας, καὶ ἐπιγαυρωθεὶς τῇ ἐντολῇ τοῦ Κύρου, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας, ἀπελθὼν, καὶ παραγγείλας, ἃ ἔδει, τοῖς σὺν αὐτῷ μέλλουσι πορεύεσθαι, ἀνεπαύετο. Ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμήθησαν ὅσον ἐδόκει μέτριον εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη. Κῦρος δὲ, ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένετο, ἄγγελον προέπεμπε πρὸς

" *quoque* curriculo præiveris, " sed festinatione mediocri præ- " ito, ut sequi te possit exerci- " tus. Commodum etiam fue- " rit, quosdam ex robustissi- " mis et *in primis* alacribus in- " terdum cohortandi causa sub- " sistere: ubi autem cornu pro- " cesserit, incitamentum erit ad " festinandum, si præ *his* grada- " tim incedentibus, omnes *illi* " currere videantur."

Ac Chrysantas quidem hæc cum audisset, ad elationem incenso Cyri mandatis animo, acceptis ducibus, abiit; et cum iis, qui profecturi cum ipso erant, facienda imperasset, quieti se dedit. Cumque tantum somni cepissent, quantum ad mediocritatem satis esse videbatur, ad montes perrexit. Cyrus autem, cum dies illuxisset, nuntium ad Armenium præmisit, cui prius indicarat, ut in hunc modum *hominem* adlo-

τὸν Ἀρμένιον, προειπὼν αὐτῷ λέγειν ὧδε· Κῦρος, ὦ Ἀρμένιε, κελεύει οὕτω ποιεῖν σε, ὅπως ὡς τάχιστα ἔχων οἴσεις καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στράτευμα. Ἢν δ' ἐρωτᾷ, ὅπου εἰμὶ, λέγε τἀληθῆ, ὅτι ἐπὶ τοῖς ὁρίοις. Ἢν δ' ἐρωτᾷ, εἰ καὶ αὐτὸς ἔρχομαι, λέγε κἀνταῦθα τἀληθῆ, ὅτι οὐκ οἶσθα. Ἢν δὲ, ὁπόσοι ἐσμὲν, πυνθάνηται, συμπέμπειν τινὰ κέλευε καὶ μαθεῖν. Τὸν μὲν δὴ ἄγγελον, ἐπιστείλας ταῦτα, ἔπεμψε· νομίζων φιλικώτερον εἶναι οὕτως, ἢ μὴ προειπόντα πορεύεσθαι. Αὐτὸς δὲ συνταξάμενος, ᾗ ἄριστον καὶ πρὸς τὸ ἀνύτειν τὴν ὁδὸν, καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι, εἴ τι δέοι, ἐπορεύετο. Προεῖπε δὲ τοῖς στρατιώταις μηδένα ἀδικεῖν· καὶ εἴ τις Ἀρμενίων τῳ ἐντυγχάνοι, θαῤῥεῖν

---

quereretur : Cyrus, Armenie, sic agas imperat, ut quamprimum *ad ipsum* cum tributo exercituque venias. Quod *si te* interroget, ubi sim, vera dicito, *esse me nimirum* in finibus. Sin roget, an et ipse veniam, hic quoque vera dicito, te *nempe* nescire. Sin quot numero simus quærat, jube tecum aliquem mittat, ac *rem* cognoscat. Itaque nuntium Cyrus cum his mandatis misit ; quod existimaret hoc modo *se* humanius *facturum*, quam si nihil prædicens pergeret. Ipse vero quam optime cum ad perficiendum iter, tum etiam ad pugnandum, si foret opus, instructis suis progrediebatur. Militibus autem edixit ne quenquam injuria adficerent : ac si quis Armenium aliquem obvium haberet, et bono esse animo ju-

τε παραγγέλλειν, καὶ ἀγορὰν τὸν θέλοντα ἄγειν, ὅπου ἂν ὦσιν, εἴ τε σιτία εἴ τε ποτὰ τυγχάνοι πωλεῖν βουλόμενος.

---

beret, et ut is qui vellet, ad ea loca, quibus *ipsi* essent, res venales adveheret, si quis esculenta aut potulenta vendere cuperet.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ Ἀρμένιος, ὡς ἤκουσε τοῦ ἀγγέλου τὰ παρὰ τοῦ Κύρου, ἐξεπλάγη, ἐννοήσας, ὅτι ἀδικοίη καὶ τὸν δασμὸν λείπων, καὶ τὸ στράτευμα οὐ πέμπων. Καὶ τὸ μέγιστον ἐφοβεῖτο, ὅτι ὀφ-

XENOPHONTIS

DE

CYRI

INSTITUTIONE

LIBER TERTIUS.

Cap. I.

Et Cyrus quidem hæc agebat: Armenius autem, cum de nuntio mandata Cyri audisset, perterritus est; quod cum animo *suo* cogitaret se injuste facere, qui et tributum pendere desineret, et non mitteret exercitum. Maxime vero me-

θήσεσθαι ἔμελλε τὰ βασίλεια οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος, ὡς ἂν ἱκανὰ ἀπομάχεσθαι εἴη. Διὰ πάντα δὴ ταῦτα ὀκνῶν, ἅμα μὲν διέπεμπεν ἀθροίζων τὴν αὐτοῦ δύναμιν, ἅμα δ' ἔπεμπεν εἰς τὰ ὄρη τὸν νεώτερον υἱὸν Σάβαριν, καὶ τὰς γυναῖκας, τήν τε ἑαυτοῦ καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας· καὶ κόσμον δὲ καὶ κατασκευὴν τὴν πλείστου ἀξίαν συναπέπεμπε, προπομποὺς δοὺς αὐτοῖς. Αὐτὸς δὲ ἅμα μὲν κατασκεψομένους ἔπεμπε, τί πράττοι Κῦρος, ἅμα δὲ συνέταττε τοὺς παραγιγνομένους τῶν Ἀρμενίων· Καὶ ταχὺ παρῆσαν ἄλλοι, λέγοντες, ὅτι καὶ δὴ αὐτὸς (οὗτος) ὁμοῦ· ἐνταῦθα δὴ οὐκέτι ἔτλη εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλ' ὑπεχώρει. Ὡς δὲ τοῦτο εἶδον αὐ-

---

tuebat, quod futurum erat ut manifestum fieret, se fecisse initium struendæ regiæ, quo ad propulsandos hostes illa sufficeret. Has sane ob causas omnes trepidans, simul nonnullis in diversas partes dimissis copias suas cogebat, simul in montes minorem natu filium Sabarim, et suam atque filii uxorem, et filias mittebat; et cum his ornatum quoque apparatumque maximi pretii mittebat, additis etiam qui deducerent. Ipse autem simul mittebat, qui specularentur quidnam *rerum* Cyrus ageret, simul Armenios, qui aderant, instruebat: cum mox adessent alii, qui Cyrum ipsummet appropinquare dicerent: tum vero manum conserere non am-

τὸν ποιήσαντα οἱ Ἀρμένιοι, διεδίδρασκον ἤδη ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ, βουλόμενοι τὰ ὄντα ἐκποδὼν ποιεῖσθαι. Ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἑώρα διαθεόντων καὶ ἐλαυνόντων τὸ πεδίον μεστὸν, ὑποπέμπων ἔλεγεν, ὅτι οὐδενὶ πολέμιος εἴη τῶν μενόντων· εἰ δέ τινα φεύγοντα λήψοιτο, προηγόρευσεν, ὅτι ὡς πολεμίῳ χρήσοιτο. Οὕτω δὴ οἱ μὲν πολλοὶ κατέμενον, ἦσαν δὲ, οἳ ὑπεχώρουν σὺν τῷ βασιλεῖ. Ἐπεὶ δὲ οἱ σὺν ταῖς γυναιξὶ προϊόντες ἐνέπεσον εἰς τοὺς ἐν τῷ ὄρει, κραυγήν τε εὐθὺς ἐποίουν, καὶ φεύγοντες ἡλίσκοντο πολλοὶ αὐτῶν. Τέλος δὲ καὶ ὁ παῖς, καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ αἱ θυγατέρες ἑάλωσαν, καὶ τὰ χρήματα, ὅσα σὺν αὐτοῖς ἀγόμενα ἔτυχεν. Ὁ δέ βασιλεὺς αὐτῶν, ὡς ἤσθετο

---

plius ausus, se subducebat. Id cum eum Armenii facere viderent, ad suas eorum quisque ædes diffugiunt, ut qui res *suas longius* submovere vellent. Cyrus autem cum vidisset campum discurrentibus et abigentibus plenum, submisit qui dicerent, nemini eorum qui remanerent se futurum hostem: sin fugientem aliquem caperet, *eum* se pro hoste habiturum prædixit. Itaque complures remanebant, cum nonnulli essent qui cum rege se subducerent. At vero qui cum mulieribus antecesserant, in eos cum incidissent qui erant in monte, clamorem statim ediderunt et dum in fugam se conjiciunt eorum complures capti sunt. Tandem et filius et uxores, et filiæ captæ sunt, iis cum opibus, quascunque secum vehe-

τὰ γιγνόμενα, ἀπορῶν ποῖ τράποιτο, ἐπὶ λόφον τινὰ καταφεύγει. Ὁ δὲ αὖ Κῦρος ταῦτα ἰδὼν, περιΐσταται τὸν λόφον τῷ παρόντι στρατεύματι, καὶ πρὸς Χρυσάνταν πέμψας ἐκέλευε, φυλακὴν τοῦ ὄρους καταλιπόντα ἥκειν. Τὸ μὲν δὴ στράτευμα ἠθροίζετο τῷ Κύρῳ· ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν Ἀρμένιον κήρυκα, ἤρετο ὧδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πότερα βούλει αὐτοῦ μένων τῷ λιμῷ καὶ τῷ δίψει μάχεσθαι, ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβὰς ἡμῖν διαμάχεσθαι; Ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρμένιος, ὅτι οὐδετέροις βούλοιτο μάχεσθαι. Πάλιν ὁ Κῦρος πέμψας ἠρώτα, Τί οὖν κάθησαι αὐτόθι, καὶ οὐ καταβαίνεις; Ἀπορῶν, ἔφη, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν. Ἀλλ' οὐδὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀπο-

---

bant. Rex autem eorum ubi quæ acciderent sentiret, quo se verteret ambigens, in collem quendam fuga se recipit. Cyrus item hæc cum vidisset, collem cum iis, quæ aderant, copiis circundat, mittitque ad Chrysantam, jubetque eum montis custodia relicta venire. Et Cyro quidem collectus jam aderat exercitus: misso autem ad Armenium caduceatore, sic *eum* interrogabat, Dic mihi, ait, Armenie, utrum istic manens cum fame ac siti pugnare mavis, an in æquum campum descendere, ac nobiscum depugnare. Cum neutris pugnare se velle respondit Armenius. Cyrus iterum misit qui quærerent, Cur igitur istic desides, ac non descendis? Quia quid agendum sit, inquit, ambigo. Sed enim, ait Cyrus, te

ρεῖν σε δεῖ· ἔξεστι γάρ σοι ἐπὶ δίκην καταβαίνειν. Τίς δ', ἔφη, ἔσται ὁ δικάζων; Δῆλον, ὅτι ᾧ ὁ Θεὸς ἔδωκε καὶ ἄνευ δίκης σοι χρήσασθαι, ὅ, τι καὶ βούλοιτο. Ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀρμένιος, γιγνώσκων τὴν ἀνάγκην, καταβαίνει· καὶ ὁ Κῦρος, λαβὼν εἰς τὸ μέσον κἀκεῖνον καὶ τὰ ἄλλα πάντα, περιεστρατοπεδεύσατο, ὁμοῦ ἔχων πᾶσαν ἤδη τὴν δύναμιν.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ ὁ πρεσβύτερος παῖς τοῦ Ἀρμενίου, Τιγράνης, ἐξ ἀποδημίας τινὸς προσήει, ὅς καὶ σύνθηρός ποτε ἐγένετο τῷ Κύρῳ· καὶ ὡς ἤκουσε τὰ γεγενημένα, εὐθὺς πορεύεται, ὥσπερ εἶχε, πρὸς τὸν Κῦρον. Ὡς δὲ εἶδε πατέρα τε καὶ μητέρα, καὶ ἀδελφοὺς καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰχμαλώτους γεγενη-

neutiquam ambigere oportet: nam licet tibi ad agendam causam descendere. Quis autem, inquit, judex erit? Nimirum is cui deus potestatem fecit de te pro arbitrio suo, indicta etiam causa, statuendi. Hic Armenius, considerata necessitate, descendit: ac Cyrus et illo et cæteris omnibus in medium receptis, castra *iis* circundedit; cum copias jam *secum* una omnes haberet.

Hoc ipso tempore Tigranes, natu maximus Armenii filius, peregre *rediens* adveniebat, quem Cyrus aliquando socium venationis habuerat: is cum ea quæ acciderant audisset, statim ad Cyrum *ita* contendit, uti *tum* comparatus erat. Ubi vero patrem, et matrem, et sorores, et uxorem suam in hostium manus devenisse vidit, ut par erat, illacrymavit. Cyrus autem eum intuitus, comi-

μένους, ἐδάκρυσεν, ὥσπερ εἰκός. Ὁ δὲ Κῦρος, ἰδὼν αὐτὸν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφιλοφρονήσατο αὐτῷ, εἶπε δ', ὅτι εἰς καιρὸν ἥκεις, ἔφη, ὅπως σὺ τῆς δίκης ἀκούσῃς παρὼν τῆς ἀμφὶ τοῦ πατρός. Καὶ εὐθὺς συνεκάλει τοὺς ἡγεμόνας τούς τε τῶν Περσῶν καὶ τοὺς τῶν Μήδων· προσεκάλει δὲ καὶ, εἴ τις Ἀρμενίων τῶν ἐντίμων παρῆν· καὶ τὰς γυναῖκας, ἐν ταῖς ἁρμαμάξαις παρούσας, οὐκ ἀπήλασεν, ἀλλ' εἴα ἀκούειν. Ὁπότε δὲ καλῶς εἶχεν, ἤρχετο τοῦ λόγου, [καὶ,] Ὦ Ἀρμένιε, ἔφη, πρῶτον μέν σοι συμβουλεύω, ἐν τῇ δίκῃ τἀληθῆ λέγειν, ἵνα σοι ἕν γε ἀπῇ τὸ εὐμισητότατον· τὸ γὰρ ψευδόμενον φαίνεσθαι, εὖ ἴσθι, ὅτι καὶ τοῦ συγγνώμης τινὸς τυγχάνειν ἐμποδὼν

---

tate in ipsum alia nulla est usus, quam quod diceret, Opportune ades, ut judicium in patrem *tuum exercendum* præsens audias. Statimque duces tum Persarum tum Medorum convocavit; quin et Armenios arcessivit, si qui eorum dignitate præstantes aderant; et fœminas, quæ in *harmamaxis* aderant, non repulit, sed *eis* audire permittebat. Cumque opportunum illi visum esset, dicere orsus est; et, Primum, ait, Armenie, auctor tibi sum, ut in hac causæ cognitione vera dicas, quo unum illud saltem a te absit, quod odium maximum meretur: nam in mendacio deprehendi, certo scias maximo esse hominibus ad veniam aliquam consequendam impedimento. Præterea, liberi *tui*, inquit, et hæ mulieres, et Ar-

μάλιστα ἀνθρώποις γίγνεται. Ἔπειτα δὲ, ἔφη, συνίσασι μέν σοι καὶ οἱ παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες αὗται πάντα, ὅσα ἔπραξας, καὶ Ἀρμενίων οἱ παρόντες· ἢν δὲ αἰσθάνωνταί σε ἄλλα ἢ τὰ γενόμενα λέγοντα, νομιοῦσί σε καὶ αὐτὸν καταδικάζειν σαυτοῦ, πάντα τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἢν ἐγὼ τἀληθῆ πύθωμαι. Ἀλλ' ἐρώτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅ, τι βούλει, ὡς τἀληθῆ ἐροῦντος· τούτου ἕνεκα καὶ γενέσθω, ὅ, τι βούλεται. Λέγε δή μοι, ἔφη, ἐπολέμησάς ποτε Ἀστυάγει τῷ τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις Μήδοις; Ἔγωγ', ἔφη. Κρατηθεὶς δ' ὑπ' αὐτοῦ, συνωμολόγησας δασμὸν οἴσειν, καὶ συστρατεύσεσθαι, ὅπου ἐπαγγέλοι, καὶ ἐρύματα μὴ ἕξειν; Ἦν ταῦτα.

---

menii qui adsunt, omnium abs te actorum tibi sunt conscii: qui si te senserint alia dicere, quam quæ facta sint, arbitrabuntur te etiam ipsum extrema tibimet supplicia patienda decernere, si veritatem ego rescivero. Tu vero, Cyre, inquit, quodcunque voles interrogato *me nempe haud dubie* vera dicturum; quidvis *tandem* ea de causa mihi evenerit. Dic mihi igitur, inquit, bellumne aliquando cum matris meæ patre Astyage cæterisque Medis gessisti? Gessi equidem, ait. Victus autem ab ipso, nonne conditiones has accepisti, tributum te adlaturum, et una cum ipso militaturum ubicunque denuntiasset, munitionesque non habiturum? Ita prorsus. Jam ergo quamobrem neque tributum adtulisti, ne-

Νῦν οὖν διὰ τί οὔτε τὸν δασμὸν ἀπήγαγες, οὔτε τὸ στράτευμα ἔπεμπες, ἐτείχιζές τε τὰ ἐρύματα; Καὶ ὃς ἔφη, Ἐλευθερίας ἐπεθύμουν· καλὸν γάρ μοι ἐδόκει εἶναι, καὶ αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι, καὶ παισὶν ἐλευθερίαν καταλιπεῖν. Καὶ γάρ ἐστιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καλὸν μάχεσθαι, ὅπως μή ποτέ τις δοῦλος μέλλοι γενήσεσθαι· ἢν δὲ δὴ ἢ πολέμῳ κρατηθεὶς, ἢ καὶ ἄλλον τινὰ τρόπον δουλωθεὶς, ἐπιχειρῶν τις φαίνηται τοὺς δεσπότας ἀποστερεῖν ἑαυτοῦ, τοῦτον σὺ, πρῶτος εἰπὲ, πότερον ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ καλὰ πράττοντα τιμᾷς, ἢ ὡς ἀδικοῦντα, ἢν λάβῃς, κολάζεις; Κολάζω, ἔφη· οὐ γὰρ ἐᾷς σὺ ψεύδεσθαι. Λέγε δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε καθ' ἓν ἕκαστον·

---

que misisti exercitum, et munitiones extruere cœpisti? Et ille dixit, Libertatis eram cupidus: nam præclarum mihi visum est et *me* ipsum liberum esse, et libertatem liberis *meis* relinquere. Certe præclarum est, inquit Cyrus, pugnare, ne quis unquam servus fiat: at si quis vel bello victus, vel alio quodam modo in servitutem redactus, id moliri deprehendatur, ut dominorum se potestate eximat, hunc tu, primus mihi dicito, utrum ceu virum bonum et præclare se gerentem honore afficias, an ut injuste agentem, *eum* si deprehenderis, plectas? Plecto, inquit: non enim concedis *mihi* ut mentiar. Responde mihi liquido, ait Cyrus, singulatim in hunc modum: Si quis cum imperio sit, ac delinquat, utrum esse illum

Ἢν ἄρχων τις τύχῃ σοι, καὶ ἁμάρτῃ, πότερον ἐᾷς ἄρχειν, ἢ ἄλλον καθίστης ἀντ' αὐτοῦ; Ἄλλον καθίστημι, ἔφη. Τί δὲ, ἢν χρήματα πολλὰ ἔχῃ, ἐᾷς πλουτεῖν, ἢ πένητα ποιεῖς; Ἀφαιροῦμαι, ἔφη, ἃ ἂν ἔχων τυγχάνῃ. Ἢν δὲ καὶ πρὸς πολεμίους αὐτὸν γιγνώσκῃς ἀφιστάμενον, τί ποιεῖς; Κατακαίνω, ἔφη· τί γὰρ δεῖ, ἐλεγχθέντα ὅτι ψεύδομαι, ἀποθανεῖν μᾶλλον, ἢ τἀληθῆ λέγοντα; Ἐνταῦθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ, ὡς ἤκουσε ταῦτα, περιεσπάσατο τὴν τιάραν, αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβοήσασαι ἐδρύπτοντο, καὶ τοὺς πέπλους κατερρήξαντο, ὡς οἰχομένου τοῦ πατρὸς, καὶ ἀπολωλότων πάντων σφῶν ἤδη. Καὶ ὁ Κῦρος σιωπῆσαι κελεύσας, πάλιν εἶ-

---

cum imperio pateris, an ejus in locum alium substituis? Alium, inquit, substituo. Quid vero, si magnas habeat opes, divitemne permittis esse, an ad paupertatem redigis? Eripio, inquit, *homini*, quæ possidet. Si ad hostes etiam eum deficere intelligas, quid facis? Occido, inquit: cur enim potius, mendacii convictus, moriar, quam vera profatus? Ibi quidem Armenii filius, hæc ut audivit, detraxit tiaram *capiti*, vestesque discidit: fœminæ autem, ingenti sublato ejulatu *ora sua* dilaniabant, quasi jam periisset pater, et actum de omnibus ipsis esset. Et Cyrus, indicto silentio, rursus inquit, Esto; tua quidem hæc sunt, Armenie, jura: nobis vero quid secundum hæc faciendum consulis? Tacebat quidem Armenius, du-

πεν· Εἶεν· τὰ μὲν δὴ σὰ δίκαια ταῦτα, ὦ Ἀρμένιε· ἡμῖν δὲ τί συμβουλεύεις ἐκ τούτων ποιεῖν; Ὁ μὲν δὴ Ἀρμένιος ἐσιώπα, ἀπορῶν πότερα συμβουλεύοι τῷ Κύρῳ κατακαίνειν ἑαυτὸν, ἢ τἀναντία διδάσκοι, ὧν αὐτὸς ἔφη ποιεῖν. Ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ Τιγράνης ἐπήρετο τὸν Κῦρον, Εἰπέ μοι, ὦ Κῦρε, ἔφη, ἐπεὶ ὁ πατὴρ ἀποροῦντι ἔοικεν, ἦ συμβουλεύσω περὶ αὐτοῦ, ἃ οἶμαί σοι βέλτιστα εἶναι; Καὶ ὁ Κῦρος, ᾐσθημένος, ὅτε συνεθήρα αὐτῷ ὁ Τιγράνης, σοφιστήν τινα αὐτῷ συνόντα, καὶ θαυμαζόμενον ὑπὸ τοῦ Τιγράνου, πάνυ ἐπεθύμει αὐτοῦ ἀκοῦσαι, ὅ, τι ποτὲ ἐροῖ· καὶ προθύμως ἐκέλευε λέγειν ὅ, τι γιγνώσκοι.

Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη ὁ Τιγράνης, εἰ μὲν ἄγα-

bius animi, utrum sui necandi consilium Cyro daret, an contraria doceret iis, quæ se facturum fuisse dixerat. At filius ejus Tigranes Cyrum percunctatus, Dic mihi, Cyre, inquit, quando pater hærere videtur, an consilium mihi de eo dare liceat, tibi quod ex usu maxime futurum arbitrer? Et Cyrus, qui animadverterat, quo tempore Tigranes cum ipso venari solebat, sophistam quendam Tigrani familiarem eique magnæ admirationi fuisse, quid tandem dicturus esset audire percupiebat; atque adeo jubebat alacriter, quod sentiret, proferret.

Ego igitur, inquit Tigranes, si tu quæcunque pater vel deliberando instituit, vel patravit

σαι τοῦ πατρὸς, ἢ ὅσα βεβούλευται, ἢ ὅσα πέπραχε, πάνυ σοι συμβουλεύω τοῦτον μιμεῖσθαι· εἰ μέν τοι σοὶ δοκεῖ πάντα ἡμαρτηκέναι, συμβουλεύω σοι αὐτὸν μὴ μιμεῖσθαι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, τὰ δίκαια ποιῶν, ἥκιστ' ἂν τὸν ἁμαρτάνοντα μιμοίμην. Ἔστιν, ἔφη, ταῦτα. Κολαστέον ἄρ' ἂν εἴη, κατά γε τὸν σὸν λόγον, τὸν πατέρα· εἴπερ τὸν ἀδικοῦντα δίκαιον κολάζειν. Πότερα δ' ἡγῇ, ὦ Κῦρε, ἄμεινον εἶναι, σὺν τῷ σῷ ἀγαθῷ τὰς τιμωρίας ποιεῖσθαι, ἢ σὺν τῇ σῇ ζημίᾳ; Ἐμαυτὸν [ἄρα,] ἔφη, οὕτω γ' ἂν τιμωροίμην. Ἀλλὰ σὺ μέντοι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μεγάλα γ' ἂν ζημιοῖο, εἰ τοὺς σεαυτοῦ κατακαίνοις [τότε,] ὁπότε σοι πλείστου ἄξιοι εἶεν κεκτῆσ-

probas, omnino tibi sum auctor, ipsum ut imiteris: sin tibi videtur omnia peccasse, hoc tibi do consilii, eum ne imiteris. Ergo minime delinquentem imitabor, ait Cyrus, si quod justum est egero. Ita est, inquit *ille*. Erit igitur animadvertendum, ex tua quidem ratione, in patrem *tuum*; siquidem justum est in hominem injuste agentem animadvertere. Utrum vero, Cyre, melius esse ducis tuo cum commodo pœnas *te* sumere, an tuo cum detrimento? Nimirum hoc pacto, subjecit *Cyrus*, supplicio me ipsum adfecero. Atqui tu magnam sane jacturam facies, ait Tigranes, si tuos tum occidas, cum tibi quantivis pretii fuerint, tua si sint in potestate. Verum qui possint homines, inquit Cyrus, maximi tum esse

θαι. Πῶς δ' ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, τότε πλείστου ἄξιοι γίγνοιντο ἄνθρωποι, ὁπότε ἀδικοῦντες ἁλίσκοιντο; Εἰ τότε, οἶμαι, σώφρονες γίγνοιντο. Δοκεῖ γάρ μοι, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν, ἄνευ μὲν σωφροσύνης οὐδ' ἄλλης ἀρετῆς οὐδὲν ὄφελος εἶναι· (τί γὰρ ἄν, ἔφη, χρήσαιτ' ἄν τις ἰσχυρῷ ἢ ἀνδρείῳ, μὴ σώφρονι, [ἢ ἱππικῷ;] τί δὲ πλουσίῳ; τί δὲ δυνάστῃ ἐν πόλει;) σὺν δὲ σωφροσύνῃ καὶ φίλος πᾶς χρήσιμος, καὶ θεράπων πᾶς ἀγαθός. Τοῦτο οὖν, ἔφη, λέγεις, ὡς καὶ ὁ σὸς πατὴρ ἐν τῇδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξ ἄφρονος σώφρων γεγένηται; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Πάθημα ἄρα τῆς ψυχῆς σὺ λέγεις εἶναι τὴν σωφροσύνην, ὥσπερ λύπην, οὐ μάθημα· οὐ γὰρ ἂν δήπου, εἴγε φρόνιμον δεῖ

pretii, cum in improbis facinoribus fuerint deprehensi? Si tum, nimirum, sanæ fiant mentis. Nam mihi, Cyre, sic se res habere videtur, sine sanitate mentis ne *quidem cujusvis* alterius virtutis usum ullum esse: (quam enim ad rem, inquit, utatur aliquis *hominis* robusti vel fortis, vel equestris rei periti opera, si non sit sana mente? quam ad rem, divitis? quam ad rem, hominis qui in civitate potentatum obtinet?) at si mentis adsit sanitas, et amicus omnis, utilis est, et omnis servus, bonus. Hoc igitur, inquit, dicis, etiam patrem tuum hoc uno die de insano sanum factum esse hominem. Sane quidem, ait. Ergo tu sanitatem affectionem esse animi dicis, sicut est ægritudo, non quiddam ex disciplina com-

γενέσθαι τὸν μέλλοντα σώφρονα ἔσεσθαι, παραχρῆμα ἐξ ἄφρονος σώφρων ἄν τις γένοιτο. Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὔπω ᾔσθου καὶ ἕνα ἄνδρα δι' ἀφροσύνης μὲν ἐπιχειροῦντα κρείττονι ἑαυτοῦ μάχεσθαι, ἐπειδὰν δὲ ἡττηθῇ, εὐθὺς πεπαυμένον τῆς πρὸς τοῦτον ἀφροσύνης; Πάλιν δ', ἔφη, οὔπω ἑώρακας πόλιν ἀντιταττομένην πρὸς πόλιν ἑτέραν, ἥτις, ἐπειδὰν ἡττηθῇ, παραχρῆμα ταύτῃ, ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι, πείθεσθαι θέλει; Ποίαν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ σὺ τοῦ πατρὸς ἧτταν λέγων, οὕτως ἰσχυρίζῃ σεσωφρονίσθαι αὐτόν; Ἥν, νὴ Δία, ἔφη, σύνοιδεν ἑαυτῷ ἐλευθερίας μὲν ἐπιθυμήσας, δοῦλος δ' ὡς οὐδεπώποτε γενόμενος· ἃ δὲ ᾠήθη χρῆναι λαθεῖν, ἢ φθ[illegible]σαι ἢ ἀποβιάσασθαι, οὐ-

---

parandum: nec enim sane, si prudentem eum fieri oporteat, qui mente sanus sit homo futurus, subito quis ex insano sanus evaserit. Quid autem, Cyre, inquit, nunquam adhuc animadvertisti hominem etiam unum ex insania conantem pugnare cum alio se *viribus* præstantiori, cum victus esset, mox insaniæ adversus hunc suæ finem fecisse? Nondum item, ait, civitatem *unam* adversus aliam se opponentem vidisti, quæ ubi victa fuerit, confestim huic *alteri* parere, quam repugnare, mallet? Quam vero, Cyrus inquit, etiam patris *victi* cladem narrans, mentis eum ad sanitem revocatum esse tantopere adfirmes? Quod sibi, profecto, conscius est, se libertatem adpetendo, ad eam servitutem redactum, in qua nun-

δὲν τούτων ἱκανὸς γενόμενος διαπράξασθαι. Σὲ δὲ οἶδεν, ἃ μὲν ἐβουλήθης ἐξαπατῆσαι αὐτὸν, οὕτως ἐξαπατήσαντα, ὥσπερ ἄν τις τυφλοὺς ἢ κωφοὺς καὶ μηδ' ὁτιοῦν φρονοῦντας ἐξαπατήσειεν· ἃ δὲ ᾤήθης λαθεῖν χρῆναι, οὕτω σὲ οἶδε λαθόντα, ὥστε, ἃ ἐνόμιζεν ἑαυτῷ ἐχυρὰ χωρία ἀποκεῖσθαι, ταῦτα εἱρκτὰς αὐτῷ ἔλαθες προκατασκευάσας· τάχει δὲ τοσοῦτον περιεγένου αὐτοῦ, ὥστε πρόσωθεν ἔφθασας ἐλθὼν σὺν πολλῷ στόλῳ, πρὶν τοῦτον τὴν παρ' ἑαυτῷ δύναμιν ἀθροίσασθαι. Ἔπειτα δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἡ τοιαύτη ἧττα σωφρονίζειν ἱκανὴ εἶναι ἀνθρώπους, τὸ γνῶναι ἄλλους ἑαυτῶν βελτίονας ὄντας; Πολύ γε μᾶλλον, ἔφη ὁ Τιγρά-

quam antehac fuerit: atque etiam nihil eorum perficere potuisse, quæ habenda clam, vel occupanda, vel conficienda per vim existimarat. Te vero scit in iis, in quibus ipsum fallere volueris, ita fefellisse, uti quis cæcos, aut surdos, et nullius plane mentis homines fallat: quæ autem occultanda putaris, *ea* sic te scit occultasse, ut quæ loca sibi reservata esse tutissima existimabat, hæc ei tu septa prius effeceris, quam ipse persentisceret: celeritate vero tantum eum superasti, ut e longinquo magno cum exercitu prius venires, quam is copias sibi proximas cogeret. Videturne igitur tibi, inquit Cyrus, talis etiam clades, quod nempe homines ipsis alios meliores *tandem* cognoscant, sufficere ad eos ad sanam mentem reducen-

νης, ἢ ὅταν μάχῃ τὶς ἡττηθῇ. Ὁ μὲν γὰρ ἰσχύϊ κρατηθεὶς ἔστιν ὅτε ᾠήθη τὸ σῶμα ἀσκήσας ἀναμαχεῖσθαι· καὶ πόλεις γε ἁλοῦσαι, συμμάχους προσλαβοῦσαι, οἴονται ἀναμαχέσασθαι ἄν· οὓς δ' ἂν βελτίους τινὲς ἑαυτῶν ἡγήσωνται, τούτοις πολλάκις καὶ ἄνευ ἀνάγκης ἐθέλουσι πείθεσθαι. Σὺ, ἔφη, ἔοικας οὐκ οἴεσθαι τοὺς ὑβριστὰς γιγνώσκειν τοὺς ἑαυτῶν σωφρονεστέρους· οὐδὲ τοὺς κλέπτας, τοὺς μὴ κλέπτοντας· οὐδὲ τοὺς ψευδομένους, τοὺς ἀληθῆ λέγοντας· οὐδὲ τοὺς ἀδικοῦντας, τοὺς τὰ δίκαια ποιοῦντας· οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι καὶ νῦν ὁ σὸς πατὴρ ἐψεύσατο, καὶ οὐκ ἐξημπέδου τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, εἰδὼς, ὅτι ἡμεῖς οὐδ' ὁτιοῦν, ὧν Ἀστυάγης

---

dos? Multo sane magis, ait Tigranes, quam cum pugna quis superatus sit. Robore enim inferior interdum, rursus exercito corpore, se pugnam instauraturum putat; et captæ quidem civitates, adscitis belli sociis, cladem acceptam resarciri posse existimant: quos vero aliqui seipsis præstantiores ducunt, iis sæpe nulla etiam necessitate coacti parere volunt. Videris tu, subjecit *Cyrus*, non existimare homines petulantes *alios* se ipsis modestiores noscere; vel fures, illos qui non furantur: vel mendaces, eos qui vera dicunt; vel injustos, eos qui juste agunt: an ignoras, inquit, nunc etiam patrem tuum *nos* fefellisse, neque pactis inter nos conventis stetisse, quamvis sciret nos nihil quicquam eorum, quæ As-

συνέθετο, παραβαίνομεν; Ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ τοῦτο λέγω, ὡς τὸ γνῶναι μόνον τοὺς βελτίονας, σωφρονίζει, ἄνευ τοῦ δίκην διδόναι ὑπὸ τῶν βελτιόνων, ὥσπερ ὁ ἐμὸς νῦν πατὴρ δίδωσιν. Ἀλλ', ἔφη ὁ Κῦρος, ὅ γε σὸς πατὴρ πέπονθε μὲν οὐδ' ὁτιοῦν οὔπω κακόν· φοβεῖταί γε μέντοι, εὖ οἶδ', ὅτι, μὴ πάντα τὰ ἔσχατα πάθῃ. Οἴει οὖν τι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μᾶλλον καταδουλοῦσθαι ἀνθρώπους τοῦ ἰσχυροῦ φόβου; Οὐκ οἶσθ', ὅτι οἱ μὲν, τῷ ἰσχυροτάτῳ κολάσματι νομιζομένῳ, σιδήρῳ παιόμενοι, ὅμως ἐθέλουσι, καὶ πάλιν μάχεσθαι τοῖς αὐτοῖς; οὓς δ' ἂν σφόδρα φοβηθῶσιν ἄνθρωποι, τούτοις οὐδὲ παραμυθουμένοις ἔτι ἀντιβλέπειν δύνανται; Λέγεις σὺ, ἔφη, ὡς ὁ φόβος τοῦ ἔργῳ

---

tyages pepigit, violasse? At enim nec ipse id dico, solum hoc homines ad sanam mentem reducere, quod *se* meliores norint, nisi melioribus etiam pœnas dent, quemadmodum dat nunc pater meus. At tuus certe pater, inquit Cyrus, nihil prorsus mali adhuc est perpessus: metuit vero, sat scio, ne ultima quæque patiatur. Ergo tu quidquam esse existimas, inquit Tigranes, quod homines magis ad servilem animi demissionem dejiciat, quam vehemens metus? Num ignoras, eos qui ferro cæduntur, quod castigationis genus gravissimum existimatur, tamen adversus eosdem pugnare velle? at quos admodum metuunt homines, eos ne quidem consolantia dicentes verba intueri sustinent? Dicis *ergo*, inquit, metum gra-

κακοῦσθαι μᾶλλον κολάζει τοὺς ἀνθρώπους; Καὶ σύ γε, ἔφη, οἶσθα, ὅτι ἀληθῆ λέγω· ἐπίστασαι γὰρ, ὅτι οἱ μὲν φοβούμενοι, μὴ φύγωσι πατρίδα, καὶ οἱ μέλλοντες μάχεσθαι, δεδιότες μὴ ἡττηθῶσιν, ἀθύμως διάγουσι· καὶ οἱ πλέοντες, μὴ ναυαγήσωσι, καὶ οἱ δουλείαν καὶ δεσμὸν φοβούμενοι, οὗτοι μὲν οὔτε σίτου, οὔθ' ὕπνου δύνανται τυγχάνειν διὰ τὸν φόβον· οἱ δὲ ἤδη μὲν φυγάδες, ἤδη δ' ἡττημένοι, ἤδη δὲ δουλεύοντες, ἔστιν ὅτε δύνανται καὶ μᾶλλον τῶν εὐδαιμόνων ἐσθίειν τε καὶ καθεύδειν. Ἔτι δὲ φανερώτερον καὶ ἐν τοῖσδε, οἷον φόρημα ὁ φόβος· ἔνιοι γὰρ φοβούμενοι, μὴ ληφθέντες ἀποθάνωσι, ὑπὸ τοῦ φόβου προαποθνήσκουσιν, οἱ μὲν ῥιπτοῦντες ἑαυτοὺς, οἱ δὲ

---

vius cruciare homines, quam si re ipsa malo mactentur? Ac tu quidem nosti, inquit, vera me dicere: scis enim eos qui metuunt ne patria exulent, et qui pugnaturi timent ne vincantur, in anxietate versari; itidem qui inter navigandum *metuunt*, ne naufragium faciant, et qui servitutem ac vincula timent, isti quidem nec cibum nec somnum præ metu capere possunt: at qui jam sunt exules, jam victi, jam servi, nonnunquam *etiam* magis quam fortunati homines edere et dormire possunt. Manifestius est etiam in his, quale onus sit metus: quippe nonnulli metuentes ne capti interficiantur, præ metu prius moriuntur; alii quidem, sese *alicunde* præcipitando; alii, strangulando; alii, jugulando: *usque* adeo metus

ἀπαγχόμενοι, οἱ δὲ ἀποσφαττόμενοι· οὕτω πάντων τῶν δεινῶν ὁ φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυχάς. Τὸν δ' ἐμὸν πατέρα, ἔφη, νῦν πῶς δοκεῖς διακεῖσθαι τὴν ψυχήν, ὃς οὐ μόνον περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ, καὶ περὶ γυναικὸς, καὶ περὶ πάντων τῶν τέκνων δουλείας φοβεῖται; Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἀλλὰ νῦν μὲν ἔμοιγε οὐδὲν ἄπιστον, τοῦτον οὕτω διακεῖσθαι· δοκεῖ μέντοι μοι τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς εἶναι, καὶ εὐτυχοῦντα ἐξυβρίσαι, καὶ πταίσαντα ταχὺ πτῆξαι· καὶ ἀνεθέντα πάλιν αὖ μέγα φρονῆσαι, καὶ πάλιν αὖ πράγματα παρασχεῖν. Ἀλλὰ, ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχει μὲν προφάσεις τὰ ἡμέτερα ἁμαρτήματα, ὥστε ἀπιστεῖν ἡμῖν·

---

inter omnes res terribiles maxime animos percellit. Ac quo nunc, ait, animo patrem meum esse affectum putas, qui non solum sua, sed mea etiam, et uxoris, et omnium liberorum causa servitutem metuit? Et Cyrus, Mihi quidem, inquit, nequaquam incredibile *videtur*, eum nunc sic *animo* affectum esse: verum ejusdem esse hominis arbitror, et secundis rebus insolescere, et adversis subito consternari; et, si venia donatus *in antiquum statum restituatur*, rursus insolenter se efferre, denuoque negotium facessere. Enimvero, Cyre, inquit, delicta nostra adferunt illa quidem causas, quamobrem fides nobis non haberetur: at vero tibi licet castella circumvallare, et loca munita *occupata* tenere, atque aliud quodcun-

ἔξεστι δέ σοι καὶ φρούρια ἐντειχίζειν, καὶ τὰ ἐχυρὰ κατέχειν, καὶ ἄλλο, ὅ, τι ἂν βούλῃ, πιστὸν λαμβάνειν. Καὶ μέντοι, ἔφη, ἡμᾶς μὲν ἕξεις οὐδέν τι τούτοις μέγα λυπουμένους· μεμνησόμεθα γὰρ, ὅτι ἡμεῖς αὐτῶν αἴτιοί ἐσμεν· εἰ δέ τινι τῶν ἀναμαρτήτων παραδιδοὺς τὴν ἀρχὴν, ἀπιστῶν αὐτοῖς φανείης, ὅρα, μὴ ἅμα τε εὖ ποιήσῃς, καὶ ἅμα οὐ φίλον νομίσωσί σε· εἰ δ' αὖ, φυλαττόμενος τὸ ἀπεχθάνεσθαι, μὴ ἐπιθήσεις αὐτοῖς ζυγὰ, τοῦ μὴ ὑβρίσαι, ὅρα, μὴ ἐκείνους αὖ δεήσει σε σωφρονίζειν ἔτι μᾶλλον, ἢ ἡμᾶς νῦν ἐδέησεν. Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, τοιούτοις μὲν ἔγωγε ὑπηρέταις, οὓς εἰδείην ἀνάγκῃ ὑπηρετοῦντας, ἀηδῶς ἂν μοι δοκῶ χρῆσθαι· οὓς δὲ γιγνώσκειν δοκοίην, ὅτι εὐνοίᾳ καὶ φιλίᾳ τῇ

---

que voles fidei pignus capere. Et nos sane, inquit, ii erga te erimus, qui hæc non graviter admodum ferant: nam recordaturi sumus, horum nos auctores existere. Quod si ex iis alicui tradito imperio, qui nihil in te deliquerint, fidem ipse non habere videberis, cave ne simul et beneficium præstes, simulque te minime amicum ducant. Rursus si, dum cavebis ne odio premaris, juga ipsis non imposueris, quo minus se insolenter gerant, vide ne illi magis etiam quam nos modo, tibi sint ad mentem sanam revocandi. At ego me profecto, inquit *Cyrus*, ejusmodi ministris, quos sciam necessitate *coactos suas mihi* præstare operas, minus libentur u-

ἐμῇ τὸ δέον συλλαμβάνοιεν, τούτους ἄν μοι δοκῶ καὶ ἁμαρτάνοντας ῥᾷον φέρειν, ἢ τοὺς μισοῦντας μὲν, ἔκπλεω δὲ πάντα ἀνάγκῃ διαπονουμένους. Καὶ ὁ Τιγράνης εἶπε πρὸς ταῦτα, Φιλίαν δ', ἔφη, παρὰ τίνων ἄν ποτε λάβοις τοσαύτην, ὅσην σοι παρ' ἡμῶν ἔξεστι κτήσασθαι νῦν; Παρ' ἐκείνων οἶμαι, ἔφη, παρὰ τῶν μηδεπώποτε πολεμίων γεγενημένων· εἰ ἐθέλοιμι εὐεργετεῖν αὐτοὺς, ὥσπερ σὺ νῦν με κελεύεις εὐεργετεῖν ὑμᾶς. Ἦ καὶ δύναιο ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐν τῷ παρόντι εὑρεῖν νῦν, ὅτῳ ἂν χαρίσαιο, ὅσαπερ τῷ ἐμῷ πατρί; Αὐτίκα, ἔφη, ἤν τινα ἐᾷς ζῆν τῶν σὲ μηδὲν ἠδικηκότων, τίνα σοι τούτου χάριν οἴει αὐτὸν εἴσεσθαι; τί δέ; ἂν αὐτοῦ τέκνα καὶ γυναῖκα

---

surum arbitror: quos autem animadvertere viderer, ex benevolentia et mei amore, in id quod facto sit opus *mecum* simul incumbere, hos ego delinquentes etiam laturum me facilius existimo, quam eos qui *me* quidem oderint, cumulate tamen omnia *sua munera* coacti explere studeant. Ad hæc Tigranes, A quibus autem, inquit, amorem tantum unquam consequeris, quantum modo tibi licet a nobis adipisci? Ab illis arbitror, ait *Cyrus*, qui *nimirum* nunquam ita hostili fuerint *in me* animo; si velim eos beneficio adficere, quemadmodum tu jam, ut in vos beneficium conferam, hortaris. Num, Cyre, possis, inquit, quenquam hoc tempore reperire, cui tanta gratificari queas, quanta meo patri? Primum, inquit, si de

μὴ ἀφαιρῇ, τίς σε τούτου ἕνεκα φιλήσει μᾶλλον, ἢ ὁ νομίζων προσήκειν αὐτῷ ἀφαιρεθῆναι; τὴν δ' Ἀρμενίων βασιλείαν εἰ μὴ ἕξει, οἶσθά τινα, ἔφη, νῦν λυπούμενον μᾶλλον, ἢ ἡμᾶς; οὐκοῦν καὶ τοῦτο, ἔφη, δῆλον, ὅτι ὁ μάλιστα λυπούμενος, εἰ μὴ βασιλεὺς εἴη, οὗτος καὶ λαβὼν τὴν ἀρχὴν, μεγίστην ἂν σοι χάριν εἰδείη. Εἰ δέ τί σοι, ἔφη, μέλει καὶ τοῦ ὡς ἥκιστα τεταραγμένα τάδε καταλιπεῖν, ὅταν ἀπίῃς, σκόπει, ἔφη, πότερον ἂν οἴει ἠρεμεστέρως ἔχειν τὰ ἐνθάδε, καινῆς γενομένης ἀρχῆς, ἢ τῆς εἰωθυίας καταμενούσης· εἰ δέ τί σοι μέλει καὶ τοῦ ὡς πλείστην στρατιὰν ἐξάγειν, τίνα ἂν οἴει μᾶλλον ἐξετάσαι ταύ-

---

iis aliquem vivere sinas, qui nulla te affecerint injuria, quam eum existimas tibi hac de re gratiam habiturum? quid item? si liberos ipsi et uxorem non adimas, quis eo te nomine magis diliget, quam qui jure sibi *suos* eripi potuisse putat? an vero ullum nosti cui gravius, quam nobis, futurum sit, *se* Armeniorum regnum non obtinere? quapropter etiam hoc, ait, perspicuum est, eum qui molestissime laturus sit se regem non esse, maximam tibi gratiam habiturum, si imperium *a te* impetraverit. Quod si etiam tibi curæ est, inquit, ut has res quam minime turbatas, ubi discesseris, relinquas, re deliberata, inquit, utrum *tandem* existimas tranquilliora hic loci futura omnia, novato imperio, an usitato remanente: quod si etiam tibi curæ est, ut exercitum amplissimum educas,

την ὀρθῶς τοῦ πολλάκις αὐτῇ κεχρημένου; εἰ δὲ καὶ χρημάτων δεήσει, τίνα ἂν ταῦτα νομίζεις ἐκπορίσαι κρεῖττον τοῦ καὶ εἰδότος καὶ ἔχοντος πάντα τὰ ὄντα; Ὦ ᾽γαθὲ, ἔφη, Κῦρε, φύλαξαι, μὴ ἡμᾶς ἀποβαλὼν, σαυτὸν ζημιώσῃς πλείω, ἢ ὁ πατὴρ ἠδυνήθη σε βλάψαι. Ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεγεν.

Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούων ὑπερήδετο, ὅτι ἐνόμιζε περαίνεσθαι πάντα αὐτῷ, ὅσαπερ ὑπέσχετο τῷ Κυαξάρει πράξειν· ἐμέμνητο γὰρ εἰπὼν, ὅτι καὶ φίλον οἴοιτο μᾶλλον αὐτὸν ἢ πρόσθεν ποιήσειν. Ἐκ τούτου δὴ τὸν Ἀρμένιον ἐρωτᾷ, Ἢν δὲ δὴ ταῦτα πείθωμαι ὑμῖν, λέγε μοι σὺ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πόσην μὲν στρατιάν μοι

---

quem existimas hujus delectum rectius habiturum, quam qui eo sæpius est usus? si pecunia quoque tibi sit opus, quos melius confecturos hanc putas, quam qui et novit et habet quicquid facultatum *his in locis* est? Cyre, inquit, optime, cave ne nobis amissis, majori teipsum detrimento adficias, quam quo adficere te pater hic *meus* potuisset. Hujusmodi *quædam* proferebat *Tigranes*.

Cyrus autem hæc audiens mirifice delectabatur, quod arbitraretur omnia sibi confecta *jam* esse, quæ Cyaxari facturum se receperat: nam dixisse meminerat, existimare se futurum ut *Armenius* amicior ipsis, quam antea *fuisset*, opera sua redderetur. Itaque deinceps Armenium ipsum percontatus est, Si vobis, inquit, in his morem gessero, dic mihi, Armenie, quantum missurus es

συμπέμψεις, πόσα δὲ χρήματα συμβαλῇ εἰς τὸν πόλεμον; Πρὸς ταῦτα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Οὐδὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχω ἁπλούστερον εἰπεῖν, οὐδὲ δικαιότερον, ἢ δεῖξαι μὲν ἐμὲ πᾶσαν τὴν δύναμιν τὴν οὖσαν, σὲ δὲ ἰδόντα, ὅσην μὲν ἄν σοι δοκῇ, στρατιὰν ἄγειν, τὴν δὲ καταλιπεῖν τῆς χώρας φυλακήν. Ὡσαύτως δὲ περὶ χρημάτων, δηλῶσαι μὲν ἐμὲ δίκαιόν σοι πάντα τὰ ὄντα· σὲ δὲ τούτων αὐτῶν, γνόντα, ὁπόσα ἂν βούλῃ, φέρεσθαι, καὶ ὁπόσα ἂν βούλῃ, καταλιπεῖν. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἴθι δὴ, δεῖξόν μοι, πόση σοι δύναμίς ἐστι, λέξον δὲ καὶ πόσα χρήματα. Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος. Ἱππεῖς μὲν τοίνυν τῶν Ἀρμενίων εἰσὶν εἰς ὀκτακισχιλίους, πεζοὶ δὲ εἰς τέτταρας μυριάδας· χρήματα δ', ἔφη, σὺν τοῖς θησαυροῖς, οἷς ὁ πατὴρ κατέλιπεν, ἔστιν, εἰς

exercitum mecum, quantumque pecuniæ ad hoc bellum conferes? Ad hæc respondens Armenius, Nihil, Cyre, ait, simplicius nec æquius quod dicam habeo, quam ut copias *mihi* quæ adsunt omnes ostendam, easque *adeo* ubi tu videris, exercitum quantum tibi visum fuerit abducas, illum autem relinquas, qui regioni nostræ præsidio sit. Itidem de pecuniis, æquum est ut quas habeam tibi declarem; tu autem, summa earum cognita, ex iis quantum velis auferas, quantum velis relinquas. Et Cyrus, Age vero, inquit, ostendito quantæ tibi sint copiæ, quantumque pecuniæ habeas dicito. Hic Armenius, Equites ergo, inquit, Armeniorum fere sunt octies mille, pedites quadragies mille: pecuniæ vero

ἀργύριον λογισθέντα, τάλαντα πλείω τῶν τρισχιλίων. Καὶ ὁ Κῦρος οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλ' εἶπε· τῆς μὲν τοίνυν στρατιᾶς, ἐπεί σοι, ἔφη, οἱ ὅμοροι Χαλδαῖοι πολεμοῦσι, τοὺς ἡμίσεις μοι σύμπεμπε· τῶν δὲ χρημάτων, ἀντὶ μὲν τῶν πεντήκοντα ταλάντων, ὧν ἔφερες δασμὸν, διπλάσια Κυαξάρει ἀπόδος, ὅτι ἔλιπες τὴν φοράν· ἐμοὶ δ', ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον· ἐγὼ δέ σοι ὑπισχνοῦμαι, ἢν ὁ Θεὸς εὖ διδῷ, ἀνθ' ὧν ἂν ἐμοὶ δανείσῃς, ἢ ἄλλα πλείονος ἄξια εὐεργετήσειν, ἢ τὰ χρήματα ἀπαριθμήσειν, ἢν δύνωμαι· ἢν δὲ μὴ δύνωμαι, ἀδύνατος ἂν φανοίμην, οἶμαι, ἄδικος δ' οὐκ ἂν δικαίως κρινοίμην. Καὶ ὁ Ἀρμένιος, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, μὴ οὕτω λέγε·

---

summa, inquit, cum thesauris, quos reliquit pater, est, ad argentum redacta, tribus talentorum millibus major. Et Cyrus nihil cunctatus, dixit, De exercitu igitur, quandoquidem, inquit, Chaldæi finitimi bellum tibi faciunt, partem dimidiam mihi adjungendam mittito: de pecunia vero, pro talentis quinquaginta, quæ tributi nomine pendebas, duplum Cyaxari solvito, *propterea* quod solutionem neglexeris: mihi autem, ait, mutuo centum altera dato: et pro iis quæ mihi mutuo dederis, ego tibi polliceor, vel alia me, Deo bene juvante, beneficia pluris æstimanda *in te* collaturum, vel ipsam pecuniam dinumeraturum, si quidem potero: sin autem non potero, præstandæ nimirum *pecuniae* impar esse videar, in-

εἰ δὲ μὴ, οὐ θαῤῥοῦντά με ἕξεις· ἀλλὰ νόμιζε, ἔφη, ἃ ἂν καταλίπῃς, μηδὲν ἧττον σὰ εἶναι, ὧν ἂν ἔχων ἀπίῃς. Εἶεν, ἔφη ὁ Κῦρος· ὥστε δὲ τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν, πόσα ἄν μοι χρήματα δοίης; Ὁπόσα ἂν δυναίμην, ἔφη. Τί δαὶ, ὥστε τοὺς παῖδας; Καὶ [ἀντὶ] τούτων, ἔφη, ὁπόσα ἂν δυναίμην. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ταῦτα μὲν ἤδη διπλάσια τῶν ὄντων. Σὺ δὲ, ἔφη, ὦ Τιγράνη, λέξον μοι, πόσου ἂν πρίαιο, ὥστε τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν. (Ὁ δὲ ἐτύγχανε νεόγαμός τε ὢν, καὶ ὑπερφιλῶν τὴν γυναῖκα.) Ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, κἂν τῆς ψυχῆς πριαίμην, ὥστε μήποτε λατρεῦσαι ταύτην. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπάγου τὴν σήν· οὐδὲ γὰρ εἰλῆφθαι

justus haud *certe* jure existimari possim. Et Armenius, Obsecro te profecto, Cyre, inquit, ut ne sic loquaris; alioquin, ero tibi fidenti minus animo: sed *velim* existimes, ait, quascunque reliqueris *pecunias*, nihilo minus tuas esse atque illæ sint quas hinc tecum auferas. Esto, inquit Cyrus: verum ut uxorem recipias, quantum mihi pecuniæ dederis? Quantum mihi fuerit *dandi* facultas, inquit. Quid, ut liberos? Pro his etiam, ait, quantum mihi fuerit *dandi* facultas. Ergo jam hæ duplo ampliores fuerint iis quas tu possides. Tu vero Tigranes, inquit, dic mihi quanti redimeres, ut uxorem tibi recipere liceret. (Is autem novus tunc forte maritus erat, uxoremque summo amore complectebatur.)

ἔγωγε αἰχμάλωτον ταύτην νομίζω, σοῦ γε μὴ πώποτε φυγόντος ἡμᾶς. Καὶ σὺ δὲ, ὦ Ἀρμένιε, ἀπάγου τήν τε γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας, μηδὲν αὐτῶν καταθείς· ἵνα εἰδῶσιν, ὅτι ἐλεύθεροι πρός σε ἀπέρχονται. Καὶ νῦν μὲν, ἔφη, δειπνεῖτε παρ᾽ ἡμῖν· δειπνήσαντες δὲ ἀπελαύνετε, ὅποι ὑμῖν θυμός. Οὕτω δὴ κατέμειναν.

Διασκηνούντων δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον, ἐπήρετο ὁ Κῦρος. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Τιγράνη, ποῦ δὴ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀνὴρ, ὃς συνεθήρα ἡμῖν, καὶ σύ μοι μάλα ἐδόκεις θαυμάζειν αὐτόν. Οὐ γὰρ, ἔφη, ἀπέκτεινεν αὐτὸν οὑτοσὶ ὁ ἐμὸς πατήρ; Τί λαβὼν ἀδικοῦντα; Διαφθείρειν αὐτὸν ἔφη ἐμέ. Καίτοι γ᾽, ἔφη, ὦ Κῦρε,

---

Equidem, Cyre, inquit, vel animæ pretio meæ redemerim, ne unquam hæc servitutem serviat. Tu igitur, inquit *Cyrus*, tuam abducito: neque enim eam ego sane in captivitatem venisse arbitror, quando tu quidem nunquam nos deseruisti. Tu quoque, Armenie, tam uxorem quam liberos abducito, nullo pro iis pretio soluto: ut se liberos ad te venire sciant. At nunc quidem, inquit, apud nos cœnate; sumpta vero cœna, quo animo vestro libitum erit, discedite. Atque ita manserunt.

Cum autem a cœna in tabernaculo versarentur, interrogans Cyrus, Dic mihi, Tigranes, inquit, ubi tandem est vir ille, qui nobiscum venari solebat: tu quidem mihi videbaris eum plurimum admirari. An-

οὕτω καλὸς κἀγαθὸς ἦν ἐκεῖνος, ὡς καὶ, ὅτε ἀποθνήσκειν ἔμελλε, προσκαλέσας με εἶπε· Μή τι σὺ, ὦ Τιγράνη, ἔφη, ὅτι ἀποκτείνει με, χαλεπανθῇς τῷ πατρί· οὐ γὰρ κακονοίᾳ τινὶ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀγνοίᾳ· ὁπόσα δὲ ἀγνοίᾳ ἄνθρωποι ἐξαμαρτάνουσι, πάντα ἀκούσια ταῦτ' ἔγωγε νομίζω. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐπὶ τούτοις εἶπε, Φεῦ τοῦ ἀνδρός. Ὁ δὲ Ἀρμένιος ἔλεξεν οὕτως. Ὦ Κῦρε, οὐδ' οἱ ταῖς ἑαυτῶν γυναιξὶ λαμβάνοντες συνόντας ἀλλοτρίους ἄνδρας, οὐ τοῦτο αἰτιώμενοι αὐτοὺς κατακτείνουσιν, ὡς ἀφρονεστέρας ποιοῦντας τὰς γυναῖκας· ἀλλὰ νομίζοντες ἀφαιρεῖσθαι αὐτὰς τὴν πρὸς ἑαυτοὺς φιλίαν, διὰ τοῦτο ὡς πολεμίοις αὐτοῖς χρῶνται. Καὶ

non, ait, pater hic meus eum occidit? In quo deprehensum facinore malo? Dicebat me ab ipso corrumpi. At vero, Cyre, adeo præclarus honestusque erat, ut *tum* etiam cum moriturus erat, arcessito mihi diceret, Ne tu patri, Tigranes, inquit, quidquam succensueris, quod me morte multaverit: non enim hoc ex malevolentia, sed ignorantia, facit: quæcunque vero per ignorantiam peccant homines, ea omnia præter voluntatem *committi* equidem arbitror. Ac Cyrus hic ait, Hem qualem virum, *indigna morte peremptum!* Armenius autem in hunc modum loquutus est, Nec illi, Cyre, qui viros alios cum uxoribus suis familiarius versantes deprehendunt, ob hanc culpam eos interficiunt, quod minus modestas reddant

ἐγὼ ἐκείνῳ, ἔφη, ἐφθόνησα, ὅτι μοι ἐδόκει τὸν ἐμὸν υἱὸν ποιεῖν αὐτὸν μᾶλλον θαυμάζειν, ἢ ἐμέ. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἀνθρώπινά μοι δοκεῖς ἁμαρτεῖν· καὶ σὺ, ὦ Τιγράνη, συγγίγνωσκε τῷ πατρί. Τότε μὲν δὴ τοιαῦτα διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονηθέντες, ὥσπερ εἰκὸς, ἐκ συναλλαγῆς, ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ἁρμαμάξας σὺν ταῖς γυναιξὶν, ἀπήλαυνον εὐφραινόμενοι.

Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἴκαδε, ἔλεγον τοῦ Κύρου ὁ μέν τις τὴν σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν πρᾳότητα, ὁ δέ τις καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. Ἔνθα δὴ ὁ Τιγράνης ἐπήρετο τὴν γυναῖκα, Ἦ καὶ σοὶ, ἔφη, ὦ Ἀρμενία,

uxores suas; sed quod existiment amorem eos sibi debitum præripere, idcirco pro hostibus illos habent. *Itidem* et ipse illi *homini* invidi, quod facere mihi videretur, ut filius meus ipsum magis quam me admiraretur. Et Cyrus subjicit, Profecto, Armenie, inquit, humanitus quid deliquisse videris: tuque *adeo*, Tigranes, ignoscito patri. Et hujusmodi quidem cum hoc in tempore inter se disseruissent et amanter, ut par erat, a reconciliatione, *se mutuo* complexi essent, harmamaxis una cum uxoribus conscensis, læti *unde venerant* redibant.

Cum autem domum venissent, Cyri alius sapientiam, fortitudinem alius, alius mansuetudinem, atque etiam non nemo pulchritudinem ac majestatem commemorabat. Ibi sane Tigranes uxorem interrogabat,

καλὸς ἐδόκει ὁ Κῦρος εἶναι; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐκεῖνον ἐθεώμην. Ἀλλὰ τίνα μήν; ἔφη ὁ Τιγράνης. Τὸν εἰπόντα, νὴ Δία, ὡς τῆς αὑτοῦ ψυχῆς ἂν πρίαιτο, ὥστε μή με δουλεύειν. Τότε μὲν δὴ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐκ τοιούτων ἀνεπαύοντο σὺν ἀλλήλοις.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Ἀρμένιος Κύρῳ μὲν καὶ τῇ στρατιᾷ πάσῃ ξένια ἔπεμπε· προεῖπε δὲ τοῖς ἑαυτοῦ, οὓς δεήσοι στρατεύεσθαι, εἰς τρίτην ἡμέραν παρεῖναι· τὰ δὲ χρήματα, ὧν εἶπεν ὁ Κῦρος, διπλάσια ἀπηρίθμησεν. Ὁ δὲ Κῦρος, ὅσα εἶπε λαβὼν, τὰ ἄλλα ἀπέπεμψεν· ἤρετο δὲ, πότερος ἔσται ὁ τὸ στράτευμα ἄγων, ὁ παῖς, ἢ αὐτός. Εἰπέτην δὲ ἅμα, ὁ μὲν πατὴρ οὕτως, Ὁπότερον ἂν σὺ

Num et tibi, Armenia, pulcher esse visus est Cyrus? Profecto, ait, illum non adspectabam. At quem vero? inquit Tigranes. Eum, profecto, qui dicebat animæ suæ pretio se redempturum, ne servitutem ego servirem. Ac tum quidem, ut par erat, rebus hujusmodi transactis quieti una se dederunt.

Postridie vero Armenius Cyro universoque exercitui munera tanquam hospitibus misit; ac suis edixit, quibus in militiam eundum erat, ut tertium ad diem adessent: et pecuniam quam poposcerat Cyrus duplicatam dinumeravit. Cyrus autem, accepta quam poposcerat summa, reliquam remisit, simulque interrogavit, uter exercitum ducturus esset, filius, an ipse. Simul autem respon-

κελεύῃς· ὁ δὲ παῖς οὕτως, Ἐγὼ μὲν οὐκ ἀπολείψομαί σου, ὦ Κῦρε, οὐδ' ἂν σκευοφόρον ἐμὲ δέῃ σοι συνακολουθεῖν. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπε, Καὶ ἐπὶ πόσῳ ἂν ἐθέλοις, ἔφη, τὴν γυναῖκά σου ἀκοῦσαι, ὅτι σκευοφορεῖς; Ἀλλ' οὐδὲν, ἔφη, ἀκούειν δεήσει αὐτήν· ἄξω γάρ· ὥστε ὁρᾷν ἐξέσται αὐτῇ, ὅ, τι ἂν ἐγὼ πράττω. Ὥρα ἂν, ἔφη, συσκευάζεσθαι ὑμῖν εἴη. Νόμιζε, ἔφη, συνεσκευασμένους παρέσεσθαι, ὅ, τι ἂν ὁ πατὴρ δῷ. Τότε μὲν δὴ ξενισθέντες οἱ στρατιῶται ἐκοιμήθησαν.

β'. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀναλαβὼν ὁ Κῦρος τὸν Τιγράνην, καὶ τῶν Μήδων ἱππέων τοὺς κρατίστους, καὶ τῶν ἑαυτοῦ φίλων ὁπόσους καιρὸς

---

dit uterque, pater quidem in hunc modum, Utrumcunque tu jusseris: filius vero sic, Equidem abs te, Cyre, non abero, non si etiam comitari te calonis instar sarcinarii me oporteat. Et Cyrus risu hic sublato, Et quanti velles, inquit, ut uxor *tua* sarcinas te gestare audiret? At non opus erit ut audiat, inquit: ducam enim *illam mecum*: adeo ut ipsa videre poterit quidquid egero. *Verum* jam, ait, tempus fuerit, ut collectis vasis ad iter vos accingatis. Existimes *velim*, inquit, nos collectis paratisque iis, quæcunque pater dederit, adfuturos. Ac tum quidem milites more hospitum excepti quieti se dederunt.

2. Postridie Cyrus sumpto *secum* Tigrane, ac Medorum equitum præstantissimis, deque

ἐδόκει εἶναι, περιελαύνων τὴν χώραν κατεθεᾶτο, σκοπῶν, οὗ τειχισθείη φρούριον. Καὶ ἐπ' ἄκρον τι ἐλθὼν, ἐπηρώτα τὸν Τιγράνην, ποῖα ἂν εἴη τῶν ὀρέων, ὁπόθεν οἱ Χαλδαῖοι καταθέοντες ληΐζονται. Καὶ ὁ Τιγράνης ἐδείκνυεν. Ὁ δὲ πάλιν ἤρετο, Νῦν δὲ ταῦτα τὰ ὄρη ἔρημά ἐστιν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, ἀλλ' ἀεὶ σκοποί εἰσιν ἐκείνων, οἳ σημαίνουσι τοῖς ἄλλοις, ὅ, τι ἂν ὁρῶσι. Τί οὖν, ἔφη, ποιοῦσιν, ἐπὰν αἴσθωνται; Βοηθοῦσιν, ἔφη, ἐπὶ τὰ ἄκρα, ὡς ἂν ἕκαστος δύνηται. Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἠκηκόει· σκοπῶν δὲ κατενόει πολλὴν τῆς χώρας τοῖς Ἀρμενίοις ἔρημον καὶ ἀργὸν οὖσαν διὰ τὸν πόλεμον. Καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ δειπνήσαντες

---

suis amicis quot commodum *ei* visum esset, regionem obequitans circumspectabat, quo loco castellum muniendum esset considerans. Cumque ad jugum quoddam venisset, Tigranem interrogabat, quinam illi montes essent, unde Chaldæi decurrentes prædas agerent. Monstrat eos Tigranes. Rursum interrogabat, Hi montes suntne nunc deserti? Minime vero, inquit, sed eorum speculatores *ibi* semper adsunt, qui cæteris significant quidquid viderint. Quid ergo faciunt, inquit, cum *aliquid* senserint? Ad juga, inquit, defensionis causa, pro suis quisque viribus, adcurrunt. Et hæc quidem Cyrus ubi audisset, lustrando *omnia* animadvertebat magnam regionis partem Armeniis propter bellum desertam et incultam esse. Et

ἐκοιμήθησαν. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ αὐτός τε ὁ Τιγράνης παρῆν συνεσκευασμένος· καὶ εἰς τετρακισχιλίους ἱππεῖς συνελέγοντο αὐτῷ, καὶ τοξόται εἰς τοὺς μυρίους, καὶ πελτασταὶ ἄλλοι τοσοῦτοι. Ὁ δὲ Κῦρος, ἐν ᾧ συνελέγοντο, ἐθύετο· ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ ἱερὰ αὐτῷ, συνεκάλεσε τούς τε τῶν Περσῶν ἡγεμόνας, καὶ τοὺς τῶν Μήδων. Ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἦσαν, ἔλεξε τοιάδε·

"Ἄνδρες φίλοι, ἔστι μὲν τὰ ὄρη ταῦτα, ἃ "ὁρῶμεν, Χαλδαίων· εἰ δὲ ταῦτα καταλάβοι-"μεν, καὶ ἐπ' ἄκρου γένοιτο τὸ ἡμέτερον φρού-"ριον, σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν εἴη πρὸς ἡμᾶς "[καὶ] ἀμφοτέροις, τοῖς τε Ἀρμενίοις καὶ τοῖς "Χαλδαίοις. Τὰ μὲν οὖν ἱερὰ καλὰ ἡμῖν·

---

tum quidem ad exercitum reverterunt, et cum cœnassent quieti se dederunt. Postridie Tigranes ipse paratis rebus suis aderat; atque equitum ei quatuor millia cogebantur, cum decies mille sagittariis, totidemque peltastis. Cyrus autem, dum *eæ copiæ* cogerentur, hostias mactabat: cumque sacra ei secunda evenissent, tum Persarum, tum Medorum convocavit duces. Et cum una *omnes* adessent, hujusmodi verba fecit:

"Hi montes, amici, quos ad-"spicimus, Chaldæorum sunt: "eos autem si occupaverimus, "et castellum in vertice nos-"trum fuerit, necesse erit utri-"que, tam Armenii quam "Chaldæi, erga nos modeste, "*ut officii ratio postulat*, se ge-"rant. Et sacra quidem no-

" ἀνθρωπίνη δὲ προθυμίᾳ εἰς τὸ πραχθῆναι " ταῦτα οὐδὲν οὕτω μέγα σύμμαχον ἂν γέ- " νοιτο, ὡς τάχος. Ἢν γὰρ φθάσωμεν, πρὶν " τοὺς πολεμίους συλλεγῆναι, ἀναβάντες, ἢ " παντάπασιν ἀμαχεὶ λάβοιμεν ἂν τὸ ἄκρον, " ἢ ὀλίγοις τε καὶ ἀσθενέσι χρησαίμεθα ἂν " πολεμίοις. Τῶν οὖν πόνων οὐδεὶς ῥᾴων, οὐδὲ " ἀκινδυνότερος, ἔφη, ἐστὶ, τοῦ νῦν καρτερῆσαι " σπεύδοντας. Ἴτε οὖν ἐπὶ τὰ ὅπλα. Καὶ " ὑμεῖς μὲν, ὦ Μῆδοι, ἐν ἀριστερᾷ ἡμῶν πορεύ- " εσθε· ὑμεῖς δὲ, ὦ Ἀρμένιοι, οἱ μὲν ἡμίσεις ἐν " δεξιᾷ, οἱ δὲ ἡμίσεις ἔμπροσθεν ἡμῶν ἡγεῖσ- " θε· ὑμεῖς δὲ, ὦ ἱππεῖς, ὄπισθεν ἕπεσθε, δια- " κελευόμενοι καὶ ὠθοῦντες ἄνω ἡμᾶς· ἢν δέ τις " μαλακύνηται, μὴ ἐπιτρέπετε." Ταῦτ' εἰ-

---

" bis *evenere* læta; humanæ " vero ad hæc perficienda ala- " critati nihil æque magno ad- " jumento fuerit, atque celeri- " tas. Nam si montes prius, " quam hostes se colligant, a- " scenderimus, vel omnino ver- " ticem sine *ullo* prælio capie- " mus, vel cum paucis invali- " disque hostibus res nobis erit. " Nullus ergo labor facilior, " inquit, magisve fuerit peri- " culi expers, quam si nunc in " accelerando tolerantes erimus. " Ite igitur ad arma. Et vos " quidem, Medi, a sinistra in- " cedite; vos autem, Armenii, " cum parte dimidia dextram " *tenete*, cum *altera* parte di- " midia duces nobis itineris es- " tote: vos equites, a tergo se- " quimini, ut nos cohortemini " sursumque protrudatis; quod " si quis remissiorem se præ- " beat, *hoc ut se modo gerat* ne " permittite." Hæc cum Cy-

πὼν ὁ Κῦρος, ἡγεῖτο, ὀρθίους ποιησάμενος τοὺς λόχους. Οἱ δὲ Χαλδαῖοι, ὡς ἔγνωσαν τὴν ὁρμὴν ἄνω οὖσαν, εὐθὺς ἐσήμαινόν τε τοῖς ἑαυτῶν, καὶ συνεβόων ἀλλήλοις, καὶ συνηθροίζοντο. Ὁ δὲ Κῦρος παρηγγύα· Ἄνδρες Πέρσαι, ἡμῖν σημαίνουσι σπεύδειν. Ἢν γὰρ φθάσωμεν ἄνω γενόμενοι, οὐδὲν τὰ τῶν πολεμίων δυνήσεται.

Εἶχον δὲ οἱ Χαλδαῖοι γέῤῥα τε καὶ παλτὰ δύο· καὶ πολεμικώτατοι δὲ λέγονται οὗτοι τῶν περὶ ἐκείνην τὴν χώραν εἶναι· καὶ μισθοῦ στρατεύονται, ὁπόταν τις αὐτῶν δέηται, διὰ τὸ πολεμικοί τε καὶ πένητες εἶναι· καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐτοῖς ὀρεινή τέ ἐστι, καὶ ὀλίγη ἡ τὰ χρήματα ἔχουσα. Ὡς δὲ μᾶλλον ἐπλησίαζον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον τῶν ἄκρων, ὁ Τιγράνης

---

rus dixisset, præibat, exercitu ita instructo ut manipuli recti fierent. Chaldæi vero, postquam sursum tendi cum impetu animadverterunt, et suis statim signa dant, et mutuis clamoribus se convocando colliguntur. Cyrus autem *suos ita* cohortabatur; *Hi*, Persæ, nobis signum dant ut properemus. Nam si priores illuc adscenderimus, nihil hostium conatus efficere poterunt.

Gestabant autem Chaldæi scuta et palta duo; iidemque bellicosissimi feruntur esse inter ejus regionis incolas: mercede etiam militant, cum ipsorum opera quis eget, propterea quod et bellicosissimi sint et pauperes: quippe regio eis montuosa, et cujus exigua pars opulenta est. Cum autem Cyri milites propius ad juga montium accederent, Tigranes, qui una cum Cyro ibat, An nosti,

σὺν τῷ Κύρῳ πορευόμενος εἶπεν, Ὦ Κῦρε, ἆρ' οἶσθ', ἔφη, ὅτι αὐτοὺς ἡμᾶς αὐτίκα μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὡς οἵ γε Ἀρμένιοι οὐ μὴ δέξωνται τοὺς πολεμίους. Καὶ ὁ Κῦρος εἰπὼν, ὅτι εἰδείη τοῦτο, εὐθὺς παρηγγύησε τοῖς Πέρσαις παρασκευάζεσθαι, ὡς αὐτίκα δεῆσον ἐπιδιώκειν, ἐπειδὰν ὑπαγάγωσι τοὺς πολεμίους ὑποφεύγοντες οἱ Ἀρμένιοι, ὥστ' ἐγγὺς ἡμῖν γενέσθαι. Οὕτω δὴ ἡγοῦντο μὲν οἱ Ἀρμένιοι· τῶν δὲ Χαλδαίων οἱ παρόντες, ὡς ἐπλησίαζον οἱ Ἀρμένιοι, ταχὺ ἀλαλάξαντες ἔθεον, ὥσπερ εἰώθεσαν, ἐπ' αὐτούς· οἱ δὲ Ἀρμένιοι, ὥσπερ εἰώθεσαν, οὐκ ἐδέχοντο. Ὡς δὲ διώκοντες οἱ Χαλδαῖοι εἶδον ἐναντίους μαχαιροφόρους ἱεμένους ἄνω, οἱ μέν τινες αὐτοῖς πελάσαντες ταχὺ ἀπέθνησκον, οἱ δ' ἔφευγον, οἱ δέ τινες

Cyre, ait, mox pugnandum nobis ipsis esse? nam Armenii quidem certe hostes *irruentes* sustinere non poterunt. Et Cyrus id se non ignorare respondens, edixit Persis ut se pararent, utpote quibus mox insequendum esset, posteaquam Armenii suffugientes paulatim hostes, ut prope nos essent, deducerent. Atque ita præcedebant quidem Armenii; de Chaldæis autem qui aderant, ubi propius Armenii accessissent, celeriter clamore sublato, more suo, cursu in eos feruntur: Armenii vero, more *itidem* suo, *impetum illorum* non excipiebant. Ubi vero Chaldæi, qui *hos* persequebantur, viderunt homines gladiis instructos adversus se sursum tendere,

καὶ ἑάλωσαν αὐτῶν. Ταχὺ δὲ εἴχετο τὰ ἄκρα. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον, καθεώρων τε τῶν Χαλδαίων τὰς οἰκήσεις, καὶ ᾐσθάνοντο φεύγοντας αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐγγὺς οἰκήσεων. Ὁ δὲ Κῦρος, ὡς πάντες οἱ στρατιῶται ὁμοῦ ἐγένοντο, ἀριστοποιεῖσθαι παρήγγειλεν. Ἐπεὶ δὲ ἠριστήκεσαν, καταμαθὼν, ἔνθα αἱ σκοπαὶ ἦσαν αἱ τῶν Χαλδαίων, ἐρυμνόν τε ὂν καὶ ἔνυδρον, εὐθὺς ἐτείχιζε φρούριον· καὶ τὸν Τιγράνην ἐκέλευσε πέμπειν ἐπὶ τὸν πατέρα, καὶ κελεύειν παραγενέσθαι, ἔχοντα, ὁπόσοι εἶεν τέκτονές τε καὶ λιθοδόμοι. Ἐπὶ μὲν δὴ τὸν Ἀρμένιον ᾤχετο ἄγγελος· ὁ δὲ Κῦρος τοῖς παροῦσιν ἐτείχιζεν.

---

nonnulli cum ad eos propius accesserint statim interfecti sunt, alii in fugam se conjecere, nonnulli etiam eorum capti sunt. Statim autem juga montium occupata sunt. Cumque juga ea Cyri milites occupata tenerent, et Chaldæorum domicilia despiciebant, et eos ex proximis domiciliis aufugere animadvertebant. Cyrus autem, cum milites omnes convenissent, ut uprandrent edixit. Pransi vero cum essent, ipseque animadvertisset locum esse munitum et aquis irriguum, ubi speculæ Chaldæorum erant, statim *ibi* castellum exstruere cœpit: Tigranemque jubet ad patrem mittere, eique ut statim adesset præcipere, et fabros lignarios ac structuræ lapideæ peritos, quotquot haberet, secum adduceret. Et nuntius quidem ad Armenium profectus est: Cyrus autem cum iis qui aderant structuræ intentus erat.

Ἐν δὲ τούτῳ προσάγουσι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους δεδεμένους, τοὺς δέ τινας καὶ τετρωμένους. Ὡς δὲ εἶδεν, εὐθὺς λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδεμένους, τοὺς δὲ τετρωμένους, ἰατροὺς καλέσας, θεραπεύειν ἐκέλευσεν· ἔπειτα δὲ ἔλεξε τοῖς Χαλδαίοις, ὅτι ἥκοι οὔτε ἀπολέσαι ἐπιθυμῶν ἐκείνους, οὔτε πολεμεῖν δεόμενος, ἀλλ' εἰρήνην ποιῆσαι βουλόμενος Ἀρμενίοις καὶ Χαλδαίοις. Πρὶν μὲν οὖν ἔχεσθαι τὰ ἄκρα, οἶδ', ὅτι οὐδὲν ἐδεῖσθε εἰρήνης· τὰ μὲν γὰρ ὑμέτερα ἀσφαλῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἤγετε καὶ ἐφέρετε· νῦν δ' ὁρᾶτε δὴ, ἐν οἵῳ ἐστέ. Ἐγὼ οὖν ἀφίημι ὑμᾶς οἴκαδε τοὺς εἰλημμένους, καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις Χαλδαίοις βουλεύσασ-

---

Interea vero captivi ad Cyrum vincti adducuntur, et nonnulli etiam vulnerati. *Hos* ut vidit, statim vinctos solvi jussit, et vulneratos, arcessitis medicis, curari præcepit. Deinde Chaldæos *in hunc modum* adlocutus est, non se venisse, quod illos perditos cuperet, vel bello sibi esset opus, sed quod inter Armenios Chaldæosque pacem facere vellet. Prius certe quidem quam *a nobis haec* juga tenerentur, scio vos pacem minime expetivisse: nam vestræ res in tuto positæ erant, et Armeniorum facultates agere et ferre solebatis: nunc vero quo sitis loco perspicitis. Itaque vos ego, qui capti estis, domum dimitto, vobisque potestatem cæteris cum Chaldæis deliberandi facio, bellumne nobiscum gerere velitis, an a-

θαι, εἴτε βούλεσθε πολεμεῖν ἡμῖν, εἴτε φίλοι εἶναι. Κἂν μὲν πόλεμον αἱρῆσθε, μηκέτι ἥκετε δεῦρο ἄνευ ὅπλων, εἰ σωφρονεῖτε· ἢν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι, ἄνευ ὅπλων ἥκετε· ὡς δὲ καλῶς ἕξει τὰ ὑμέτερα, ἢν φίλοι γένησθε, ἐμοὶ μελήσει. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι, πολλὰ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι τὸν Κῦρον, ᾤχοντο οἴκαδε.

Ὁ δὲ Ἀρμένιος, ὡς ἤκουσε τήν τε κλῆσιν τοῦ Κύρου καὶ τὴν πρᾶξιν, λαβὼν τοὺς τέκτονας καὶ τἄλλα, ὅσων ᾤετο δεῖν, ἧκε πρὸς τὸν Κῦρον ὡς ἠδύνατο τάχιστα. Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν, Ὦ Κῦρε, ὡς ὀλίγα δυνάμενοι προορᾷν ἄνθρωποι περὶ τοῦ μέλλοντος, πολλὰ ἐπιχειροῦμεν πράττειν. Νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ, ἐλευθερίαν μὲν μηχανᾶσθαι ἐπιχει-

micitiam jungere. Bellum quidem si elegeritis, ne sine armis huc amplius venite, si sapitis: sin pacis egere vos statueritis, inermes accedite: ut vero bene res vestrae se habeant, si amici fueritis, mihi curæ erit. Hæc Chaldæi cum audissent, multis laudibus Cyrum prosecuti, multumque dextram ejus amplexi, domum discesserunt.

Armenius autem, ut a Cyro se arcessi, quasque res ille gereret, audisset, adsumptis fabris rebusque aliis, quibuscunque *illi* opus futurum putabat, quam poterat celerrime ad Cyrum contendit. Et Cyrum ubi vidit, O Cyre, inquit, quam paucos futurorum eventus *nos* homines prospicere valentes multa peragenda suscipimus? Nam

ρήσας, δοῦλος, ὡς οὐδεπώποτε, ἐγενόμην· ἐπεὶ δ' ἑάλωμεν, σαφῶς ἀπολωλέναι νομίσαντες, νῦν ἀναφαινόμεθα σεσωσμένοι, ὡς οὐδεπώποτε. Οἳ γὰρ οὐδεπώποτε ἐπαύοντο πολλὰ κακὰ ἡμᾶς ποιοῦντες, νῦν ὁρῶ τούτους ἔχοντας, ὥσπερ ἐγὼ ηὐχόμην. Καὶ τοῦτο ἐπίστω, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅτι ἐγὼ, ὥστε ἀπελάσαι Χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων, πολλαπλάσια ἂν ἔδωκα χρήματα, ὧν σὺ νῦν ἔχεις παρ' ἐμοῦ· καὶ ἃ ὑπισχνοῦ ποιήσειν ἀγαθὰ ἡμᾶς, ὅτ' ἐλάμβανες τὰ χρήματα, ἀποτετέλεσταί σοι ἤδη· ὥστε καὶ προσοφείλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεφήναμεν, ἃς ἡμεῖς γε, εἰ μὴ κακοί ἐσμεν, αἰσχυνοίμεθ' ἂν σοι μὴ ἀποδιδόντες· οἳ καὶ ἀποδιδόντες οὐδὲν ἄξιον οὐδ' οὕτω πρὸς εὐερ-

et ego nunc libertatem comparare adgressus, in majorem, quam antehac unquam, servitutem incidi: postquam vero capti sumus, certo nos periisse rati, majorem nunc, quam hactenus unquam, incolumitatem nos adeptos esse manifestum est. Qui enim nunquam multis nos damnis adficere desinebant, hos eo jam in statu esse video, quo ego *hactenus* optabam. Atque hoc scias *velim*, Cyre, inquit, multo me majorem daturum fuisse pecuniam, quam tu nunc a me acceperis, ut jugis hisce Chaldæi depellerentur; jamque *adeo* cumulate præstitisti, quæ nobis te beneficia præstaturum pollicebare, cum pecuniam illam acciperes: itaque præterea debere nos alias etiam tibi gratias manifestum est, quas sane nos, nisi improbi simus, pudeat tibi non referre: cui licet refera-

γέτην καταλαμβανόμεθα τοσοῦτον ποιοῦντες. Ὁ μὲν Ἀρμένιος ταῦτ' ἔλεξεν.

Οἱ δὲ Χαλδαῖοι ἧκον δεόμενοι τοῦ Κύρου, εἰρήνην σφίσι ποιῆσαι. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς· Ἄλλου του, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἢ τούτου γε ἕνεκα, εἰρήνης νῦν ἐπιθυμεῖτε, ὅτι νομίζετε ἀσφαλέστερον ἂν δύνασθαι ζῆν, εἰρήνης γενομένης, ἢ πολεμοῦντες, ἐπεὶ ἡμεῖς τ' ἄκρα τάδ' ἔχομεν; Ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι. Καὶ ὅς, Τί οὖν, ἔφη, εἰ καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγένοιτο διὰ τὴν εἰρήνην; Ἔτι ἄν, ἔφασαν, μᾶλλον εὐφραινοίμεθα. Ἄλλο τι οὖν, ἔφη, ἢ, διὰ τὸ γῆς σπανίζειν ἀγαθῆς, νῦν πένητες νομίζετ' εἶναι; Συνέφασαν καὶ τοῦτο. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, βούλοισθ' ἂν ἀποτε-

---

mus, *tamen* ne sic quidem pro merito quidquam nos facere erga virum *plura* qui in nos contulit beneficia comperiemur. Hæc quidem dixit Armenius.

Chaldæi vero venientes orabant Cyrum ut pacem cum ipsis faceret. Et eos interrogabat Cyrus, Ecqua de causa, Chaldæi, alia, nunc pacem cupitis, nisi quod existimetis tutius *vos*, pace facta, quam si bellum geratis, degere posse? quandoquidem nos juga tenemus. Adsensi sunt Chaldæi. Et ille, Quid igitur, inquit, si et alia vobis ex pace accedant commoda? Majori adhuc, aiunt illi, gaudio adficiemur. Quid ergo aliud, inquit, causæ esse arbitremini cur pauperes sitis, nisi quod fertilis soli penuria laboretis? Hoc quoque *illi* ad-

λοῦντες, ὅσαπερ οἱ ἄλλοι Ἀρμένιοι, ἐξεῖναι ὑμῖν, τῆς Ἀρμενίας γῆς ἐργάζεσθαι, ὁπόσην ἂν θέλητε; Ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, εἰ πιστεύοιμεν μὴ ἀδικήσεσθαι. Τί δὲ σὺ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε; βούλοιο ἂν σοι τὴν νῦν ἀργὸν οὖσαν γῆν ἐνεργὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα [παρά] σοι ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; Ἔφη ὁ Ἀρμένιος πολλοῦ ἂν τοῦτο πρίασθαι· πολὺ γὰρ ἂν αὐξάνεσθαι τὴν πρόσοδον. Τί δ᾽ ὑμεῖς, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι; ἐπεὶ ὄρη ἀγαθὰ ἔχετε, ἐθέλοιτ᾽ ἂν ἐᾷν νέμειν ταῦτα τοὺς Ἀρμενίους, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀποτελεῖν; Ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι· πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεῖσθαι, οὐδὲν πονοῦντας. Σὺ δὲ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἐθέλοις

---

sensi sunt. Quid ergo? inquit Cyrus, velletisne vobis, pendentibus ea quæ cæteri Armenii pendunt, liceret tantum agri Armenii colere, quantum vobis *ipsis* liberet? Si crederemus, aiebant Chaldæi, nullam nobis injuriam illatum iri. Quid tu vero, Armenie? vellesne solum id quod nunc incultum est, cultum reddi, si cultores id, quod apud te in more positum est, penderent? Magno *se* hoc redempturum, ait Armenius: quod *ea ratione* reditus longe *sibi* futurus esset auctior. Quid autem vos, inquit, Chaldæi? cum montes fertiles habeatis, an velletis Armeniis permittere ut iis pro pascuis uterentur, si vobis ii, pascuis qui utentur istis, quod æquum esset, penderent? Adsentiebantur Chaldæi: magnas quippe

ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλλοις, μικρὰ ὠφελῶν Χαλδαίους, πολὺ πλείω ὠφεληθήσεσθαι; Καὶ σφόδρα ἄν, ἔφη, εἴπερ οἰοίμην ἀσφαλῶς νέμειν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε, εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε σύμμαχα; Ἔφη ὁ Ἀρμένιος. Ἀλλὰ μὰ Δί᾽, ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, οὐκ ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζοίμεθα μὴ ὅτι τὴν τούτων, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἂν τὴν ἡμετέραν, εἰ οὗτοι τὰ ἄκρα ἔχοιεν. Εἰ δ᾽ ὑμῖν αὖ, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμμαχα εἴη; Οὕτως ἄν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. Ἀλλὰ μὰ Δί᾽, ἔφη ὁ Ἀρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν αὖ καλῶς ἔχοι, εἰ οὗτοι παραλήψονται πάλιν τὰ ἄκρα, ἄλλως τε καὶ τετειχισμένα. Καὶ ὁ

---

se hac ratione capturos utilitates, sine ullo *suo labore dicebant.* At tu, inquit, Armenie, vellesne pascuis horum uti, si pro parvo Chaldæis adlato commodo, multo majores ipse utilitates ceperis? Et admodum *quidem*, ait, si putarem fore, ut pascuis tuto frui liceret. Nempe, ait, tuto *his* fruemini pascuis, si vestrum sit quicquid adjumenti ab his jugis peti posit? Adsentiebatur Armenius. At nos profecto, inquiunt Chaldæi, nequaquam tuto non modo istorum, sed ne nostrum quidem *agrum* culturi sumus, si juga *montium* isti teneant. *Quid* vero si vobis, inquit, auxilio sint ista juga? *Nimirum* ita, respondent illi, bene nobiscum ageretur. Sed profecto, ait Armenius, non bene nobiscum ageretur, si juga *montium* hi reciperent, præsertim *castello jam* muroque munita. Et Cy-

Κῦρος εἶπεν, Οὑτωσὶ τοίνυν, ἔφη, ἐγὼ ποιήσω· οὐδετέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα παραδώσω, ἀλλὰ ἡμεῖς φυλάξομεν αὐτά· κἂν ἀδικῶσιν ὑμῶν ὁποτεροιοῦν, σὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἡμεῖς ἐσόμεθα.

Ὡς δ' ἤκουσαν ταῦτα ἀμφότεροι, ἐπήνεσαν, καὶ ἔλεγον, ὅτι οὕτως ἂν μόνως ἡ εἰρήνη βεβαία γένοιτο. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἔδοσαν καὶ ἔλαβον πάντες τὰ πιστά· καὶ ἐλευθέρους μὲν ἀμφοτέρους ἀπ' ἀλλήλων εἶναι συνετίθεντο, ἐπιγαμίας δ' εἶναι, καὶ ἐπεργασίας, καὶ ἐπινομίας· καὶ συμμαχίαν δὲ κοινὴν, εἴ τις ἀδικοίη ὁποτερουσοῦν. Οὕτω μὲν τότε διεπράχθη· καὶ νῦν δὲ ἔτι οὕτω διαμένουσιν αἱ τότε γενόμεναι συνθῆκαι Χαλδαίοις καὶ

---

rus, ego igitur sic faciam, inquit; neutris vestrum hæc juga tradam, sed nos ea custodiemus: ac si vestrum alterutri auctores injuriæ fuerint, a læsis nos stabimus.

Hæc cum utrique audissent, collaudarunt, solaque hac ratione pacem firmam fore dixerunt. Atque his conditionibus fidem dabant accipiebantque omnes; atque *inter se* constituebant, ut per utrosque utrisque sua constaret libertas, ut connubia, cultus agrorum, et pastiones utrisque communes essent; ut communibus etiam copiis sese juvarent, si quis alterutros læderet. Ad hunc modum res tunc confectæ sunt: atque hac etiam tempestate, pacta hæc inter Chaldæos et

τῷ τὴν Ἀρμενίαν ἔχοντι. Ἐπεὶ δὲ αἱ συνθῆκαι ἐγένοντο, εὐθὺς συνετείχιζόν τε ἀμφότεροι προθύμως ὡς κοινὸν φρούριον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια συνεισῆγον. Ἐπεὶ δὲ ἑσπέρα προσῄει, συνδείπνους ἔλαβεν ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν, ὡς φίλους ἤδη. Συσκηνούντων δὲ, εἶπέ τις τῶν Χαλδαίων, ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις σφῶν πᾶσιν εὐκτὰ ταῦτα εἴη· εἰσὶ δὲ τινὲς τῶν Χαλδαίων, οἳ ληϊζόμενοι ζῶσι, καὶ οὔτ' ἂν ἐπίσταιντο ἐργάζεσθαι, οὔτ' ἂν δύναιντο, εἰθισμένοι ἀπὸ πολέμου βιοτεύειν· ἀεὶ γὰρ ἐλῄζοντο ἢ ἐμισθοφόρουν, πολλάκις μὲν παρὰ τῷ τῶν Ἰνδῶν βασιλεῖ, (καὶ γὰρ, ἔφασαν, πολύχρυσος ὁ ἀνὴρ) πολλάκις δὲ καὶ παρ' Ἀστυάγει. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Τί οὖν οὐ

---

eum qui Armeniam tenet id temporis inita, sic manent. Postquam pactiones hæ factæ sunt, statim utrique castellum, quasi quod esset commune, conjunctis alacriter operis exstruunt, et una res *in id* necessarias important. Adpetente autem vespera, *Cyrus* utrosque, velut jam amicos, in cœnæ apud se societatem adsumpsit. Iis autem una cœnantibus, quidam ex Chaldæis inquit, cæteris quidem suæ gentis omnibus optabilia hæc accidere *pacta*; verum quidam, *ait*, sunt Chaldæi, qui rapto vivunt, ac terræ neque norint colendæ rationem, neque *adhibere* possint, quippe qui victum bello quærere consueti sunt: semper enim latrocinari solent et stipendia mereri, sæpe quidem apud Indorum regem, (is etenim, aiebant, auro abundat) sæpeque etiam apud Astya-

καὶ νῦν παρ' ἐμοὶ μισθοφοροῦσιν; ἐγὼ γὰρ δώσω, ὅσον τὶς καὶ ἄλλος πλεῖστον δήποτε ἔδωκε. Συνέφασάν οἱ, καὶ πολλούς γε ἔσεσθαι ἔλεγον τοὺς ἐθελήσοντας.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω συνωμολογεῖτο. Ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἤκουσεν, ὅτι πρὸς τὸν Ἰνδὸν πολλάκις οἱ Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεὶς, ὅτι ἦλθον παρ' αὐτοῦ κατασκεψόμενοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πράγματα, καὶ ᾤχοντο πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως αὖ καὶ τὰ ἐκείνων κατίδωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν Ἰνδὸν τὰ αὐτῷ πεπραγμένα. Ἤρξατο οὖν λόγου τοιοῦδε· Ὦ Ἀρμένιε, ἔφη, καὶ ὑμεῖς οἱ Χαλδαῖοι, εἴπατέ μοι, εἴ τινα ἐγὼ νῦν τῶν ἐμῶν ἀποστέλλοιμι πρὸς τὸν Ἰνδὸν, συμπέμψαιτ' ἂν

---

gem. Et Cyrus inquit, Cur igitur non etiam hoc tempore apud me stipendia faciunt? nam ego *tantum iis* dabo quantum aliquis alius unquam dedit. Adsensi sunt ei, multosque fore dixerunt, qui *hoc facere* vellent. Et de his quidem *inter eos* ita conveniebat.

Cyrus autem cum audisset Chaldæos ad Indum sæpe proficisci, recordatus ab hoc venisse *quosdam* ad Medos, qui, quid rerum apud ipsos gereretur, explorarent, eosdemque *deinde* ad hostes etiam abiisse, ut illorum quoque res perspicerent, Indum edoctum volebat ea quæ a se gesta fuissent. Itaque hujusmodi sermonem suscepit: Dicite mihi, Armenie, vosque Chaldæi, inquit, si quem ego meorum ad Indum mitterem, vestrumne aliquos una

μοι τῶν ὑμετέρων, οἵτινες αὐτῷ τήν τε ὁδὸν ἡγοῖντο ἄν, καὶ συμπράττοιεν, ὥστε γενέσθαι ἡμῖν παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ, ἃ ἐγὼ βούλομαι; ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν προσγενέσθαι ἔτι ἂν βουλοίμην ἡμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόνως διδόναι, οἷς ἂν δέῃ, καὶ τιμᾶν καὶ δωρεῖσθαι τῶν στρατευομένων τοὺς ἀξίους· τούτων μὲν δὴ ἕνεκα βούλομαι ὡς ἀφθονώτατα χρήματα ἔχειν· δεῖσθαι δὲ τούτων νομίζω. Τῶν μὲν ὑμετέρων ἡδύ μοι φείδεσθαι· φίλους γὰρ ὑμᾶς ἤδη νομίζω· παρὰ δὲ τοῦ Ἰνδοῦ ἡδέως ἂν λάβοιμι, εἰ διδοίη. Ὁ οὖν ἄγγελος, ᾧ κελεύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δοῦναι καὶ συμπράκτορας γενέσθαι, ἐλθὼν ἐκεῖσε, λέξει ὧδε· Ἔπεμψέ με Κῦρος, ὦ Ἰνδὲ, πρός σε· φησὶ δὲ

---

mitteretis, qui et itineris duces ipsi, et adjumento essent in iis ab Indo impetrandis, quæ ipse cupio? nam ego quidem accedere nobis adhuc aliquid pecuniæ velim, ut iis, quibus opus est, stipendia abunde numerare possim, et milites, qui meriti fuerint, honore muneribusque cohonestare: his quidem de causis quam maximam pecuniæ mihi copiam esse volo. Quamvis autem eis *mihi* opus esse statuam, mihi tamen omnino libet vestris parcere; (nam vos jam in numero amicorum pono) at ab Indo, si daret, libenter acciperem. Itaque nuntius, cui duces vos ut detis atque adjumento sitis hortor, cum eo venerit, in hunc modum loquetur, Cyrus ad te me misit, Inde; qui pecunia sibi opus esse dicit, quod a Persis alium

προσδεῖσθαι χρημάτων, προσδεχόμενος καὶ ἄλλην στρατιὰν οἴκοθεν ἐκ Περσῶν· (καὶ γὰρ προσδέχομαι, ἔφη) ἢν οὖν αὐτῷ πέμψῃς, ὁπόσα σοι προχωρεῖ, φησὶν, ἢν Θεὸς ἀγαθὸν τέλος διδῷ αὐτῷ, πειράσεσθαι ποιῆσαι, ὥστε σε νομίζειν καλῶς βεβουλεῦσθαι, χαρισάμενον αὐτῷ. Ταῦτα μὲν ὁ παρ' ἐμοῦ λέξει· τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν ὑμεῖς αὖ ἐπιστέλλετε, ὅ, τι ὑμῖν δοκεῖ συμφέρον εἶναι. Καὶ ἢν μὲν λάβωμεν, ἔφη, παρ' αὐτοῦ, ἀφθονωτέροις χρησόμεθα· ἢν δὲ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα, ὅτι οὐδεμίαν αὐτῷ χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ' ἐξέσται ἡμῖν, ἐκείνου ἕνεκα, πρὸς τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα τίθεσθαι. Ταῦτ' εἶπεν ὁ Κῦρος, νομίζων τοὺς ἰόντας Ἀρμενίων καὶ Χαλδαίων

etiam domo exercitum expectet: (omnino enim expecto, inquit) quapropter si tantum ei miseris pecuniæ, quantum commode pro felici rerum tuarum successu poteris, ait se, si bonum *rerum* exitum Deus ipsi dederit, studiose id operam daturum, ut existimes, bene *te rebus tuis* consuluisse, qui sis ipsi gratificatus. Hæc qui a me mittetur nuntius dicet: quos autem vos una mittetis, iis ipsi, quicquid vobis ex usu fore videtur, imperate. Et *pecuniam* quidem, inquit, ab eo si acceperimus, major nobis *illius* copia fuerit: sin minus, sciemus nullam nos ei gratiam debere, sed, quod ad eum attinet, licebit nobis omnia e re nostra constituere. Hæc Cyrus aiebat, cum *quidem* existimaret, Armenios Chaldeosque, qui illuc proficiscerentur, talia de se dicturos, qualia omnes

τοιαῦτα λέξειν περὶ αὐτοῦ, οἷα αὐτὸς ἐπεθύμει πάντας ἀνθρώπους καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ. Καὶ τότε μὲν δὴ, ὁπότε καλῶς εἶχε, διαλύσαντες τὴν σκηνὴν, ἀνεπαύοντο.

γ΄. Τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ ὅ τε Κῦρος ἔπεμπε τὸν ἄγγελον, ἐπιστείλας ὅσαπερ ἔφη, καὶ ὁ Ἀρμένιος καὶ οἱ Χαλδαῖοι συνέπεμπον, οὓς ἱκανωτάτους ἐνόμιζον εἶναι καὶ συμπρᾶξαι καὶ εἰπεῖν περὶ τοῦ Κύρου τὰ προσήκοντα.

Ἐκ δὲ τούτου παρασκευάσας ὁ Κῦρος τὸ φρούριον καὶ φύλαξιν ἱκανοῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις πᾶσι, καὶ ἄρχοντα αὐτῶν καταλιπὼν Μῆδον, ὃν ᾤετο Κυαξάρει ἂν μάλιστα χαρίσασθαι, ἀπῄει συλλαβὼν τὸ ἕτερον στράτευ-

---

ipse homines et de se dicere cupiebat et audire. Ac tum quidem, ubi visum fuisset opportunum, soluto convivio, quieti se dederunt.

3. Postridie Cyrus hunc nuntium mittebat, cum ea omnia, quorum meminerat, mandata ipsi dedisset; et Armenius ac Chaldæi *de suis* mittebant *eos*, quos et ad conficiendum hoc negotium maxime idoneos arbitrabantur, et ad prædicandum ea de Cyro quæ conveniret.

Secundum hæc, Cyrus, cum et militibus præsidiariis, quot satis essent, *in eo constitutis*, et rebus omnibus necessariis, castellum obsolvisset, Medumque eorum præfectum reliquisset, quem quod præficeret, rem Cyaxari maxime gratam facturum se existimabat, discessit, sumptis secum et copiis, quas adduxerat, et iis, quas ab Ar-

μα, ὅσον τε ἦλθεν ἔχων, καὶ ὃ παρ' Ἀρμενίων προσέλαβε, καὶ τοὺς παρὰ Χαλδαίων, εἰς τετρακισχιλίους, οἳ ᾤοντο καὶ ξυμπάντων τῶν ἄλλων κρείττονες εἶναι.

Ὡς δὲ κατέβη εἰς τὴν οἰκουμένην, οὐδεὶς ἔμεινεν ἔνδον Ἀρμενίων, οὔτε ἀνὴρ, οὔτε γυνὴ, ἀλλὰ πάντες ὑπήντων, ἡδόμενοι τῇ εἰρήνῃ, καὶ φέροντες, καὶ ἄγοντες, εἴ τι ἕκαστος ἄξιον εἶχε. Καὶ ὁ Ἀρμένιος τούτοις οὐκ ἤχθετο, οὕτως ἂν νομίζων καὶ τὸν Κῦρον μᾶλλον ἥδεσθαι τῇ ὑπὸ πάντων τιμῇ. Τέλος δ' οὖν ὑπήντησε καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Ἀρμενίου, τὰς θυγατέρας ἔχουσα καὶ τὸν νεώτερον υἱόν· καὶ σὺν ἄλλοις δώροις καὶ τὸ χρυσίον ἐκόμιζεν, ὃ πρότερον οὐκ ἤθελε λαβεῖν ὁ Κῦρος. Καὶ ὁ

---

meniis acceperat; et iis, quas Chaldæi miserant, hominum ad quatuor millia, qui vel reliquis omnibus præstantiores se arbitrabantur.

Ubi autem in regionis loca culta descendisset, Armeniorum nemo se domi continuit, nec vir, nec fœmina, sed obviam processerunt omnes, de pace læti, *secum* ferentes adducentesque quicquid alicujus pretii quilibet haberet. Atque his Armenius minime offendebatur, quod Cyrum magis hoc modo delectatum iri *delato* ab omnibus honore putaret. Tandem et uxor Armenii occurrit, filias ac minorem natu filium secum ducens: ac præter alia munera illud aurum quoque adferebat, quod Cyrus antea accipere noluerat. Hoc Cyrus ubi vidisset, Vos non

Κῦρος ἰδὼν, εἶπεν, Ὑμεῖς ἐμὲ οὐ ποιήσετε μισθοῦ περιϊόντα εὐεργετεῖν· ἀλλὰ σὺ, ὦ γύναι, ἔχουσα ταῦτα τὰ χρήματα, ἃ φέρεις, ἄπιθι, καὶ τῷ μὲν Ἀρμενίῳ μηκέτι δὸς αὐτὰ κατορύξαι· ἔκπεμψον δὲ τὸν σὸν υἱὸν, ὡς κάλλιστα ἀπ' αὐτῶν κατασκευάσασα, ἐπὶ τὴν στρατείαν· ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν κτῶ καὶ σαυτῇ, καὶ τῷ ἀνδρὶ, καὶ ταῖς θυγατράσι, καὶ τοῖς υἱοῖς, ὅ, τι κεκτημένοι καὶ κεκοσμημένοι κάλλιον καὶ ἥδιον τὸν αἰῶνα διάξετε· εἰς δὲ τὴν γῆν, ἔφη, ἀρκείτω τὰ σώματα, ὅταν ἕκαστος τελευτήσῃ, κατακρύπτειν. Ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν παρήλασεν· ὁ δὲ Ἀρμένιος συμπροὔπεμπε, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀνακαλοῦντες τὸν εὐεργέτην, τὸν ἄν-

---

effecturi estis, inquit, ut mercedis causa hinc inde proficiscendo bene merear; verum tu, mulier, abi, istas quas adfers pecunias retine, nec eas posthac Armenio defodiendas dederis: sed filium tuum *potius* his a te quam pulcherrime exornatum in militiam mittito: de reliquis autem et marito, et filiabus, et filiis id comparato, quod consecuti quoque ornati elegantius atque jucundius vitam traducatis: ubi vero quisque defunctus erit, satis esto, corpora sub terra condere. Hæc cum dixisset progressus est: Armenius autem, cæterique homines universi *eum* una deducebant, alta voce appellantes *plurimorum* beneficiorum auctorem, virum illum bonum. Idque *adsidue* faciebant, donec extra regionem

δρα τὸν ἀγαθόν. Καὶ ταῦτ' ἐποίουν, ἕως ἐκ τῆς χώρας ἐξέπεμψαν. Συναπέστειλε δὲ αὐτῷ ὁ Ἀρμένιος καὶ στρατιὰν πλείονα, ὡς εἰρήνης οἴκοι οὔσης. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος ἀπῄει, κεχρηματισμένος, οὐχ ἃ ἔλαβε μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἑτοιμασάμενος διὰ τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν, ὁπότε δέοιτο. Καὶ τότε μὲν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν τοῖς μεθορίοις. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὸ μὲν στράτευμα καὶ τὰ χρήματα ἔπεμψε πρὸς Κυαξάρην, (ὁ δὲ πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν·) αὐτὸς δὲ σὺν Τιγράνῃ καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἐθήρα, ὅπου περ ἐπιτυγχάνοιεν θηρίοις, καὶ εὐφραίνετο.

Ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο εἰς Μήδους, τῶν χρημάτων ἔδωκε τοῖς ἑαυτοῦ ταξιάρχοις, ὅσα ἐδόκει

---

suam deduxissent. Armenius vero majorem etiam exercitum ei adjunxit, quippe qui domi pacem haberet. Atque ita Cyrus abiit, non iis solum, quas acceperat, pecuniis locupletatus, sed patefacta *amabili* morum facilitate ad multo his majores via, adeo ut *eas*, quoties esset opus, sumere posset. Ac tum quidem in finibus castra metati sunt. Postridie copias pecuniasque ad Cyaxarem misit, (is autem prope aberat, quemadmodum dixerat ;) ipse cum Tigrane ac Persarum optimatibus venabatur ubicunque in feras incidissent, atque *ita* se oblectabat.

In Medorum vero regionem cum pervenisset, suis cohortium præfectis pecunias dedit, quan-

ἑκάστῳ ἱκανὰ εἶναι, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἔχοιεν τιμᾶν, εἴ τινας ἄγαιντο τῶν ὑφ' ἑαυτούς· ἐνόμιζε γὰρ, εἰ ἕκαστος τὸ μέρος ἀξιέπαινον ποιήσειε, τὸ ὅλον αὐτῷ καλῶς ἔχειν. Καὶ αὐτὸς δὲ, εἴτι που καλὸν ἴδοι εἰς τὴν στρατιὰν, τοῦτο κτώμενος διεδωρεῖτο τοῖς ἀεὶ ἀξιωτάτοις· νομίζων, ὅ, τι καλὸν κἀγαθὸν ἔχοι τὸ στράτευμα, τούτοις ἅπασιν αὐτὸς κεκοσμῆσθαι. Ἡνίκα δὲ αὐτοῖς διεδίδου, ὧν ἔλαβεν, ἔλεξεν ὧδέ πως εἰς τὸ μέσον τῶν ταξιάρχων, καὶ λοχαγῶν, καὶ πάντων, οὓς ἐτίμα·

"Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν εὐφροσύνη τις "νῦν παρεῖναι, καὶ ὅτι εὐπορία τις προσγεγέ"νηται, καὶ ὅτι ἔχομεν, ἀφ' ὧν τιμᾶν ἕξομεν,

---

tum *scilicet earum* cuique satis esse arbitrabatur, ut illi etiam haberent unde suos honoris ergo ornarent, si quos admirarentur: existimabat enim, si quisque partem *exercitus sibi mandatam* laude dignam redderet, fore ut totus *exercitus* egregie comparatus esset. Ipse quoque, si quid uspiam videret quod exercitui posset esse ornamento, id ubi comparasset, dignissimis *quibusque* donabat: quippe qui putaret, quidquid pulchri præclarique haberet exercitus, id omne sibi ornamento esse. Quando autem ea quæ acceperat iis distribuebat, in hunc fere modum inter cohortium præfectos, et manipulorum duces, et omnes illos, qui apud ipsum erant in honore, locutus est:

"Lætitia quædam, amici, "hoc tempore nobis adesse "videtur, tum quod rerum

" οὓς ἂν βουλώμεθα, καὶ τιμᾶσθαι, ὡς ἂν " ἕκαστος ἄξιος ᾖ. Πάντως δὴ ἀναμιμνησ- " κώμεθα, τὰ ποῖα ἅττα ἔργα τούτων τῶν " ἀγαθῶν ἐστὶν αἴτια· σκοπούμενοι γὰρ εὑ- " ρήσετε, τό τε ἀγρυπνῆσαι, ὅπου ἔδει, καὶ " τὸ πονῆσαι, καὶ τὸ σπεῦσαι, καὶ τὸ μὴ εἶ- " ξαι τοῖς πολεμίοις. Οὕτως οὖν χρὴ καὶ " τολοιπὸν ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, γιγνώσκον- " τας, ὅτι τὰς μεγάλας ἡδονὰς καὶ τὰ ἀ- " γαθὰ τὰ μεγάλα ἡ πειθὼ, καὶ ἡ καρτερία, " καὶ οἱ ἐν τῷ καιρῷ πόνοι καὶ κίνδυνοι παρέ- " χονται."

Κατανοῶν δὲ ὁ Κῦρος, ὡς εὖ μὲν αὐτῷ εἶ- χον τὰ σώματα οἱ στρατιῶται, πρὸς τὸ δύ-

---

" *omnium* copia quædam *nobis* " accesserit, tum quod habea- " mus, unde eos quos velimus " honore afficere poterimus, " et eum quisque quo dignus " fuerit honorem consequatur. " Omnino autem memoria no- " bis retinendum est, cujusmo- " di studia sunt horum *nobis* " commodorum causæ: nam " si cum animis vestris consi- " deretis, hæc *vos*, et vigilan- " do, cum opus erat, et labo- " rando, et accelerando, et ni- " hil hosti cedendo, *consequu-* " *tos* reperietis. Quapropter " deinceps quoque viri fortes " sitis oportet, statuatisque o- " bedientiam, et tolerantiam, " et laborum, ubi poscit occa- " sio, periculorumque patien- " tiam, magnas voluptates, et " commoda ingentia adferre."

Cum autem Cyrus animadverteret, milites et corporibus ad labores militares perferen-

νασθαι στρατιωτικοὺς πόνους φέρειν, εὖ δὲ τὰς ψυχὰς, πρὸς τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ἐπιστήμονες δὲ ἦσαν τὰ προσήκοντα τῇ ἑαυτῶν ἕκαστος ὁπλίσει, καὶ πρὸς τὸ πείθεσθαι δὲ τοῖς ἄρχουσιν ἑώρα πάντας εὖ παρεσκευασμένους· ἐκ τούτων οὖν ἐπεθύμει τι ἤδη πρὸς τοὺς πολεμίους πράττειν· γιγνώσκων, ὅτι ἐν τῷ μέλλειν πολλάκις τοῖς ἄρχουσι καὶ τῆς καλῆς παρασκευῆς ἀλλοιοῦταί τι. ἔτι δ' ὁρῶν, ὅτι φιλοτίμως ἔχοντες, ἐν οἷς ἀντηγωνίζοντο, πολλοὶ καὶ ἐπιφθόνως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν στρατιωτῶν, καὶ τῶνδε ἕνεκα ἐξάγειν αὐτοὺς ἐβούλετο εἰς τὴν πολεμίαν ὡς τάχιστα· εἰδὼς, ὅτι οἱ κοινοὶ κίνδυνοι φιλοφρό-

---

dos valere, et animis esse ad contemnendum hostem præparatos, peritos etiam eorum esse, quæ abs quoque armaturæ suæ ratio postularet, ac præterea omnes ad parendum præfectis *suis* paratos esse videret; his utique de causis jam aliquid eorum gerere cupiebat, quæ adversus hostes suscipi solent: quippe qui intelligeret, in cunctationibus sæpe ducibus usu venire ut apparatus etiam præclari aliqua ex parte immutati *labefactique* essent: et cum præterea videret, complures milites, quorum summa comparebat ambitio in iis de quibus erant inter ipsos certamina, sibi etiam mutuo invidere, et hisce de causis quam primum eos in hosticum educere volebat; quippe qui sciret pericula communia efficere ut commilitones mutua se benevolentia complectantur, quique

νως ποιοῦσιν ἔχειν τοὺς συμμάχους πρὸς ἀλλήλους, καὶ οὐκέτι ἐν τούτῳ οὔτε τοῖς ἐν ὅπλοις κοσμουμένοις φθονοῦσιν, οὔτε τοῖς δόξης ἐφιεμένοις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ἀσπάζονται οἱ τοιοῦτοι τοὺς ὁμοίους· νομίζοντες συνεργοὺς αὐτοὺς τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ εἶναι. Οὕτω δὴ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιὰν, καὶ κατέταξεν ὡς ἐδύνατο κάλλιστά τε καὶ ἄριστα· ἔπειτα δὲ συνεκάλεσε μυριάρχους, καὶ χιλιάρχους, καὶ ταξιάρχους, καὶ λοχαγούς. οὗτοι γὰρ ἀπολελυμένοι ἦσαν τοῦ καταλέγεσθαι ἐν τοῖς τακτικοῖς ἀριθμοῖς· καὶ ὁπότε δέοι ἢ ὑπακούειν τῷ στρατηγῷ, ἢ παραγγέλλειν τὶ, οὐδ' ὣς οὐδὲν ἄναρχον κατελείπετο, ἀλλὰ δωδεκαδάρχοις καὶ ἑξαδάρ-

---

adeo non amplius, in eo rerum statu, vel iis quibus ornatissima sunt arma, vel iis qui gloriæ cupidi sunt invident, sed potius qui tales sint et collaudent, et amanter complectuntur sibi similes, quod *nimirum* eos secum una communi utilitati inservire existiment. Primum igitur exercitum penitus armavit, quamque poterat pulcherrime et optime instruxit: deinde duces decem millium, et tribunos, et cohortium præfectos, et manipulorum ductores convocavit: nam hi nulla erant necessitate adstricti ut in ordinum militarium numeris recensiti essent: cumque vel imperatori parendum sit, vel denuntiandum aliquid, ne sic quidem pars ulla rectoris expers relinquebatur, sed reliquæ omnes copiæ per duodenum et se-

χοις πάντα τὰ καταλειπόμενα διεκοσμεῖτο. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἱ ἐπικαίριοι, παράγων αὐτοὺς, ἐπεδείκνυέ τε αὐτοῖς τὰ καλῶς ἔχοντα, καὶ ἐδίδασκεν, ᾗ ἕκαστον ἰσχυρὸν ἦν τῶν συμμαχικῶν. Ἐπεὶ δὲ κἀκείνους ἐποίησεν ἐρωτικῶς ἔχειν τοῦ ἤδη ποιεῖν τι, εἶπεν αὐτοῖς, νῦν μὲν ἀπιέναι ἐπὶ τὰς τάξεις, καὶ διδάσκειν ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ, ἅπερ αὐτὸς ἐκείνους, καὶ πειρᾶσθαι [αὐτοὺς] ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τοῦ στρατεύεσθαι, ὅπως εὐθυμότατα πάντες ἐξορμῶνται, πρωῒ δὲ παρεῖναι ἐπὶ τὰς Κυαξάρους θύρας. Τότε μὲν δὴ ἀπιόντες οὕτως ἐποίουν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν οἱ ἐπικαίριοι ἐπὶ τὰς θύρας. Σὺν

---

rum militum præfectos apte instruebantur. Postquam vero convenissent ii, quorum præsentiam res ipsa postulabat, eis *praeter aciem* deductis et quæ præclare se haberent ostendebat, et qua parte valida essent auxilia singula docebat. Cumque illos etiam gerendi jam aliquid cupidos reddidisset, eos ad præsens quidem ad ordines redire jussit, et suos quemque *milites* edocere, quae illos ipse *modo docuerat*, omnibusque militiae cupiditatem injicere conari, ut alacri maxime animo egrederentur omnes, ac mane Cyaxaris ad portas adesse. Et tunc quidem abeuntes ita fecerunt: postridie autem prima luce ii, quibus opportune rerum agendarum cura committi possit, ad portam aderant. Itaque cum iis ingressus ad

τούτοις οὖν ὁ Κῦρος, εἰσελθὼν πρὸς τὸν Κυαξάρην, ἤρξατο λόγου τοιοῦδε·

"Οἶδα μὲν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, ὅτι, ἃ μέλ-
"λω λέγειν, σοὶ πάλαι δοκεῖ οὐδὲν ἧττον, ἢ
"ἡμῖν· ἀλλ' ἴσως αἰσχύνῃ λέγειν ταῦτα, μὴ
"δοκῇς, ἀχθόμενος, ὅτι τρέφεις ἡμᾶς, ἐξόδου
"μεμνῆσθαι. Ἐπεὶ οὖν σὺ σιωπᾷς, ἐγὼ
"λέξω ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. Ἡμῖν γὰρ
"δοκεῖ πᾶσιν, ἐπείπερ παρεσκευάσμεθα, μὴ,
"ἐπειδὰν ἐμβάλωσιν οἱ πολέμιοι εἰς τὴν σὴν
"χώραν, τότε μάχεσθαι, μηδ' ἐν τῇ φιλίᾳ
"καθημένους ἡμᾶς ὑπομένειν, ἀλλ' ἰέναι ὡς
"τάχιστα εἰς τὴν πολεμίαν. Νῦν μὲν γὰρ
"ἐν τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες, πολλὰ τῶν σῶν σινό-
"μεθα ἄκοντες· ἢν δ' εἰς τὴν πολεμίαν ἴω-

Cyaxarem Cyrus, hujusmodi orationem exorsus est:

"Scio quidem ea, Cyaxares, "quæ dicturus sum, jampridem "tibi non minus quam nobis vi-"deri: sed fortassis hæc te "proferre pudet, ne videaris "*ideo* mentionem profectionis "facere, quod graviter feras te "nos alere. Quando tu igitur "taces, ego tam tuo quam nos-"tro nomine rem exponam. "Nobis nimirum omnibus vi-"detur, cum parati simus, non "tunc *demum* pugnandum esse, "cum hostes in regionem tuam "irrumpant, neque *illos* nobis "in amicorum agro sedentibus "expectandos esse, sed in hos-"ticum quam primum eundum "esse. Cum enim in tua nunc "simus regione, multis rebus "tuis detrimentum inferimus "inviti: at si hostilem in a-

" μεν, τὰ ἐκείνων κακῶς ποιήσομεν ἡδόμενοι.
" Ἔπειτα νῦν μὲν σὺ ἡμᾶς τρέφεις, πολλὰ
" δαπανῶν· ἢν δ' ἐκστρατευώμεθα, θρεψόμεθα
" ἐκ τῆς πολεμίας. Ἔτι δὲ εἰ μὲν μείζων
" τις ἡμῖν κίνδυνος ἔμελλεν εἶναι ἐκεῖ, ἢ ἐν-
" θάδε, ἴσως τὸ ἀσφαλέστατον ἦν ἂν αἱρε-
" τέον. Νῦν δὲ ἴσοι μὲν ἐκεῖνοι ἔσονται, ἐάν
" τε ἐνθάδε ὑπομένωμεν, ἐάν τε εἰς τὴν ἐκείνων
" ἰόντες ὑπαντῶμεν αὐτοῖς· ἴσοι δὲ ἡμεῖς
" ὄντες μαχούμεθα, ἤν τε ἐνθάδε ἐπιόντας
" αὐτοὺς δεχώμεθα, ἤν τε ἐπ' ἐκείνους ἰόντες
" τὴν μάχην συνάπτωμεν. Πολὺ μέντοι ἡ-
" μεῖς βελτίοσι καὶ ἐῤῥωμενεστέραις ταῖς
" ψυχαῖς τῶν στρατιωτῶν χρησόμεθα, ἢν ἴω-
" μεν ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς, καὶ μὴ ἄκοντες δοκῶ-

" grum proficiscamur, rebus
" illorum cum voluptate in-
" commodabimus. Præterea tu
" nunc quidem, magno tuo
" sumptu, nos alis: sin autem
" *tuos extra fines* exercitum e-
" ducamus, ex hostili agro vic-
" tus nobis erit. Jam vero si
" majus aliquod nobis istic pe-
" riculum, quam hic, immine-
" ret, fortassis id, quod tutis-
" simum, eligendum esset.
" Nunc autem et illi futuri sunt
" iidem, sive *adeo* hic *eos* ex-
" pectemus, seu in illorum re-
" gionem progressi obviam eis
" eamus; et nos iidem pugnam
" inituri sumus, sive hic eos
" cum nosmet invaserint exci-
" piamus, seu adversus eos pro-
" fecti pugnam conseramus.
" Verum nos militum animos
" alacriores multo et firmiores
" experiemur, si adversus eos

" μεν ὁρᾶν τοὺς πολεμίους· πολὺ δὲ κἀκεῖνοι " μᾶλλον ἡμᾶς φοβηθήσονται, ὅταν ἀκούσω- " σιν, ὅτι οὐχ ὡς φοβούμενοι πτήσσομεν αὐ- " τοὺς οἴκοι καθήμενοι, ἀλλ', ἐπεὶ αἰσθανό- " μεθα προσιόντας, ἀπαντῶμέν τε αὐτοῖς, ἵν' " ὡς τάχιστα συμμίξωμεν, καὶ οὐκ ἀνα- " μένομεν, ἕως ἂν ἡ ἡμετέρα χώρα κακῶται, " ἀλλὰ φθάνοντες ἤδη δηοῦμεν τὴν ἐκείνων " γῆν. Καίτοι, ἔφη, εἴ τι ἐκείνους μὲν " φοβερωτέρους ποιήσομεν, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς " θαῤῥαλεωτέρους, πολὺ τοῦτο ἡμῖν ἐγὼ πλεο- " νέκτημα νομίζω· καὶ τὸν κίνδυνον οὕτως ἡ- " μῖν μὲν ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς δὲ πολε- " μίοις μείζω πολὺ ἂν μᾶλλον. Καὶ ὁ " πατὴρ αἰεὶ λέγει, καὶ σὺ φὴς, καὶ οἱ ἄλλοι

" qui infenso veniunt animo " contendamus, et in conspec- " tum hostium non inviti veni- " re videamur: illi itidem mul- " to nos magis metuent, cum " nos audient non ut formido- " losos eorum metu percelli ac " domi desidere, sed adventu " *hostium* comperto, iis occur- " rere, ut quam celerrime pug- " nam conseramus, et non op- " periri dum regio nostra in- " festetur, sed terram eorum " antevertendo jam populari. " Atqui si illos, inquit, ali- " quantum formidolosiores, et " nos ipsos audentiores reddi- " derimus, magnam id ego no- " bis *singularemque* commodi- " tatem *adlaturum* existimo; " atque hoc equidem modo " nobis minus, hostibus plus " periculi, multo magis *futu-* " *rum* statuo. Pater quoque

" δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν, ὡς αἱ μάχαι κρί-
" νονται μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς, ἢ ταῖς τῶν
" σωμάτων ῥώμαις." Ὁ μὲν οὕτως εἶπε·
Κυαξάρης δὲ ἀπεκρίνατο,

Ἀλλ' ὅπως μὲν, ὦ Κῦρε, καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, ἐγὼ ἄχθομαι τρέφων ὑμᾶς, μηδ' ὑπονοεῖτε· τό γε μέντοι ἰέναι εἰς τὴν πολεμίαν, ἤδη καὶ ἐμοὶ βέλτιον εἶναι δοκεῖ πρὸς πάντα. Ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁμογνωμονοῦμεν, συσκευαζώμεθα, καὶ ἢν τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θᾶττον συγκαταινῇ, ἐξίωμεν ὡς τάχιστα. Ἐκ τούτου τοῖς μὲν στρατιώταις εἰπὼν συσκευάζεσθαι ὁ Κῦρος, ἔθυε, πρῶτον μὲν Διῒ βασιλεῖ, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς· καὶ ᾐτεῖτο, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς ὄντας, ἡγεμό-

---

" *meus* semper dicit, et tu ais,
" cæterique *adeo* omnes con-
" sentiunt, de præliis judicium
" fieri potius ex animis quam
" corporum viribus." Ille quidem hanc orationem habuit : Cyaxares autem respondit,

Tu vero, Cyre, cæterique *vos* Persæ, vos alere mihi grave esse ne suspicemini quidem : sed in hostilem tamen agrum ut progrediamur jam mihi quoque ad omnia melius esse videtur. Quando igitur, ait Cyrus, in eadem sumus sententia, vasa colligamus, et si res divinæ nobis confestim adnuerint, quam primum egrediamur. Secundum hæc cum militibus edixisset Cyrus et vasa colligerent, rem sacram Jovi primum regi, deinde diis cæteris etiam fecit : petebat etiam ut propitii benignique *essent*, et exercitui

νας γίγνεσθαι τῇ στρατιᾷ, καὶ παραστάτας ἀγαθοὺς, καὶ συμμάχους, καὶ συμβούλους τῶν ἀγαθῶν. Συμπαρεκάλει δὲ καὶ ἥρωας, γῆς Μηδίας οἰκήτορας καὶ κηδεμόνας. Ἐπεὶ δ' ἐκαλλιέρησέ τε καὶ ἀθρόον ἦν αὐτῷ τὸ στράτευμα πρὸς τοῖς ὁρίοις, τότε δὴ, οἰωνοῖς χρησάμενος αἰσίοις, ἐνέβαλεν εἰς τὴν πολεμίαν. Ἐπεὶ δὲ τάχιστα διέβη τὰ ὅρια, ἐκεῖ αὖ καὶ Γῆν ἱλάσκετο χοαῖς, καὶ θεοὺς θυσίαις, καὶ ἥρωας Ἀσσυρίας οἰκήτορας εὐμενίζετο. Ταῦτα δὴ ποιήσας, αὖθις Διῒ πατρῴῳ ἔθυε, καὶ εἴ τις ἄλλος θεῶν ἀνεφαίνετο, οὐδενὸς ἠμέλει.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα καλῶς εἶχεν, εὐθὺς τοὺς μὲν πεζοὺς προαγαγόντες οὐ πολλὴν ὁδὸν,

---

duces bonique adjutores et socii in re gerenda, atque utilium consultores *sibi* adessent. Quin etiam heroas Medorum terræ incolas et curatores simul invocabat. Cum autem sacra secunda fecisset, et simul omnis ad fines adesset exercitus, tum sane bonis usus avibus hostile solum invasit. Et cum primum fines transiisset, illic rursus Tellurem etiam libationibus *sibi* propitiam reddidit, et deos atque heroas Assyriæ incolas sacrificiis placavit. His peractis, rursum Jovi patrio rem divinam fecit, nec, si quis alius se deorum offerret, ullum neglexit.

Postquam vero hæc recte erant constituta, statim peditibus itinere non longe promo-

ἐστρατοπεδεύσαντο· τοῖς δ' ἵπποις καταδρομὴν ποιησάμενοι, περιεβάλοντο πολλὴν καὶ παντοίαν λείαν. Καὶ τὸ λοιπὸν δὲ, μεταστρατοπεδευόμενοι, καὶ ἔχοντες ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, καὶ δῃοῦντες τὴν χώραν, ἀνέμενον τοὺς πολεμίους. Ἡνίκα δὲ προσιόντες ἐλέγοντο οὐκέτι δέχ' ἡμερῶν ἀπέχειν ὁδὸν, τότε δὴ ὁ Κῦρος λέγει· Ὦ Κυαξάρη, ὥρα δὴ ἀπαντᾷν, καὶ μήτε τοῖς πολεμίοις δοκεῖν, μήτε τοῖς ἡμετέροις, φοβουμένους μὴ ἀντιπροσιέναι· ἀλλὰ δῆλοι ὦμεν, ὅτι οὐκ ἄκοντες μαχούμεθα. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέδοξε τῷ Κυαξάρει, οὕτω δὴ ἀεὶ συντεταγμένοι προῄεσαν τοσοῦτον καθ' ἡμέραν, ὅσον ἐδόκει αὐτοῖς καλῶς ἔχειν. Καὶ δεῖπνον μὲν ἀεὶ κατὰ φῶς ἐποιοῦντο,

---

tis, castra metati sunt: equitatu vero incursione facta, prædam ingentem ac variam compararunt. Et deinceps etiam castra moventes, et rebus necessariis abundantes, et regionem vastantes, hostes expectabant. Cum vero adventare, nec jam amplius decem dierum itinere abesse dicerentur, tum Cyrus utique ait, Jam tempus est, Cyaxares, ut occurramus, nec *committamus ut* vel hostibus, vel nostris metu præpediti videamur, quo minus adversus ipsos progrediamur; sed palam declaremus, nos non invite prælium inituros. Hæc cum Cyaxari quoque placerent, ita demum semper instructi tantum quotidie procedebant; quantum ipsis commodum vi-

πυρὰ δὲ νύκτωρ οὐκ ἔκαιον ἐν τῷ στρατοπέδῳ· ἔμπροσθεν μέντοι τοῦ στρατοπέδου ἔκαιον, ὅπως ὁρῷεν μὲν, εἴ τινες νυκτὸς προσίοιεν, διὰ τὸ πῦρ, μὴ ὁρῷντο δὲ ὑπὸ τῶν προσιόντων. Πολλάκις δὲ καὶ ὄπισθε τοῦ στρατοπέδου ἐπυρπόλουν, ἀπάτης ἕνεκα τῶν πολεμίων· ὥστ' ἔστιν ὅτε καὶ κατάσκοποι ἐνέπιπτον εἰς τὰς προφυλακὰς αὐτῶν, διὰ τὸ ὄπισθεν τὰ πυρὰ εἶναι ἔτι πόῤῥω τοῦ στρατοπέδου οἰόμενοι εἶναι.

Οἱ μὲν οὖν Ἀσσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπειδὴ ἐγγὺς ἀλλήλων τὰ στρατεύματα ἐγίγνετο, τάφρον περιεβάλλοντο· ὅπερ καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ βάρβαροι βασιλεῖς· ὁπόταν στρατοπεδεύωνται, τάφρον περιβάλλονται εὐ-

---

debatur. Et cœnam quidem semper luce sumebant, noctu vero ignes in castris non accendebant: veruntamen ante castra accendebant, ut ignis adjumento cernerent quidem, si qui noctu accederent, ipsi autem ab accedentibus non cernerentur. Sæpenumero etiam post castra, hostium fallendorum causa, ignes accendebant; adeo ut nonnunquam speculatores in primas ipsorum excubias inciderent, rati se procul adhuc a castris abesse, propterea quod ignes post castra *excitati* essent.

Et Assyrii quidem cum iis quos secum habebant, cum *jam* exercitus prope ad se invicem accessissent, fossa se cingebant; quod barbari reges hodieque

πετῶς διὰ τὴν πολυχειρίαν· ἴσασι γὰρ, ὅτι ἱππικὸν στράτευμα ἐν νυκτὶ ταραχῶδές ἐστι καὶ δύσχρηστον, ἄλλως τε καὶ βάρβαρον. Πεποδισμένους γὰρ ἔχουσι τοὺς ἵππους ἐπὶ ταῖς φάτναις· καὶ εἴ τις ἐπ' αὐτοὺς ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι ἵππους, ἔργον δὲ χαλινῶσαι, ἔργον δ' ἐπισάξαι, ἔργον δ' ἐπιθωρακίσασθαι· ἀναβάντας δ' ἐφ' ἵππων ἐλάσαι διὰ τοῦ στρατοπέδου παντάπασιν ἀδύνατον. Τούτων δὴ ἕνεκα πάντων καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἐρύματα περιβάλλονται· καὶ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ, τὸ ἐν ἐχυρῷ εἶναι, καὶ ἐξουσίαν παρέχειν, ὅταν βούλωνται, μὴ μάχεσθαι. Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες ἐγγὺς ἀλλήλων

---

faciunt, castra quoties metantur: (fossa *autem* se facillime ob manuum multitudinem circundant) norunt enim copias equestres noctu esse turbulentas difficilemque earum esse usum, præsertim si barbaræ sint. Nam equos habent ad præsepia pedibus alligatos; et si quis *adeo* eos invadat, operosum est noctu equos solvere, frænare operosum, operosum insternere, operosum induere loricas: et ubi *tandem* equos conscenderint fieri prorsus nequit ut *equites iis* per castra vehantur. His omnibus de causis cum alii *barbari* tum illi munimentis se circundant: simul etiam existimant, si in locis sint munitis, se quoque potestatem habere prælii, cum velint, non committendi. Et hæc quidem dum agerent, alter alteri adpropinquare cœpit. Cumque *jam* utroque *ad alte-*

ἐγίγνοντο. Ἐπεὶ δὲ προσιόντες ἀπεῖχον ὅσον παρασάγγην, οἱ μὲν Ἀσσύριοι οὕτως ἐστρατοπεδεύοντο, ὥσπερ εἴρηται, ἐν περιτεταφρευμένῳ μὲν, καταφανεῖ δέ· ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἐδύνατο ἐν ἀφανεστάτῳ, κώμας τε καὶ γεωλόφους ἐπίπροσθεν ποιησάμενος· νομίζων πάντα τὰ πολεμικὰ, ἐξαίφνης ὁρώμενα, φοβερώτερα τοῖς ἐναντίοις εἶναι. Καὶ ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα, ὥσπερ ἔπρεπε, προφυλακὰς ποιησάμενοι ἑκάτεροι ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Ἀσσύριος καὶ ὁ Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἀνέπαυον τὰ στρατεύματα ἐν τῷ ἐχυρῷ· Κῦρος δὲ καὶ Κυαξάρης συνταξάμενοι περιέμενον, ὡς, εἰ προσίοιεν οἱ πολέμιοι, μαχούμενοι. Ὡς δὲ

---

rum accedente parasangæ fere intervallo inter se distarent, Assyrii ita, uti dictum est, castra ponebant, loco quidem fossa *ducta* munito, sed aperto: Cyrus autem, *loco*, quantum *sane* poterat, ab adspectu remotissimo, *sua faciebat castra*, et vicis et tumulis a fronte objectis; in bellis omnia, existimans, subito conspecta, adversariis esse formidabiliora. Et illa quidem nocte, quemadmodum par erat, utrique constitutis *ante castra* excubiis quieti se dederunt.

Postridie Assyrius et Crœsus, ducesque cæteri copias intra munitiones quiescere jusserunt: Cyrus autem et Cyaxares instructis suis, tanquam pugnaturi, si hostes accederent, expectabant. Cum autem *jam* pateret, hostes extra munitio-

δῆλον ἐγένετο, ὅτι οὐκ ἐξίοιεν οἱ πολέμιοι ἐκ τοῦ ἐρύματος, οὐδὲ μάχην ποιήσοιντο ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ μὲν Κυαξάρης, καλέσας τὸν Κῦρον καὶ τοὺς ἄλλους τῶν ἐπικαιρίων, ἔλεξε τοιάδε· Δοκεῖ μοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ τυγχάνομεν συντεταγμένοι, οὕτως ἰέναι πρὸς τὸ τῶν ἀνδρῶν ἔρυμα, καὶ δηλοῦν, ὅτι θέλομεν μάχεσθαι. Οὕτω γὰρ, ἔφη, ἐπειδὰν μὴ ἀντεπεξίωσιν ἐκεῖνοι, οἱ μὲν ἡμέτεροι μᾶλλον θαῤῥήσαντες ἀπίασιν· οἱ πολέμιοι δὲ, τὴν τόλμαν ἰδόντες ἡμῶν, μᾶλλον φοβηθήσονται. Τούτῳ μὲν δὴ οὕτως ἐδόκει. Ὁ δὲ Κῦρος, Μηδαμῶς, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κυαξάρη, οὕτω ποιήσωμεν. Εἰ γὰρ ἤδη ἐκφανέντες πορευσόμεθα, ᾗ σὺ κελεύεις, νῦν τε προσιόντας ἡμᾶς οἱ πολέμιοι θεάσονται οὐδὲν φοβού-

---

nem non prodituros, neque manum illo *quidem* die conserturos, Cyaxares arcessito Cyro et omnibus quos adesse oporteret, in hanc fere sententiam loquutus est: Nobis, viri, inquit, existimo sic, uti nunc instructi sumus, ad horum munitiones procedendum esse, ac declarandum nos pugnandi cupidos esse. Hoc enim modo, ait, ubi contra nos illi non prodierint, nostri audentiores se in omnibus præbebunt; et hostes, audacia nostra perspecta, magis *sibi* metuent. Et huic quidem ita visum erat. At vero Cyrus, Ne per deos, Cyaxares, ita faciamus, inquit. Nam si in conspectum jam *illorum*, quod tu *nos* hortaris, prodierimus, et in hoc tempo-

μενοι, εἰδότες, ὅτι ἐν ἀσφαλεῖ εἰσι τοῦ μηδὲν παθεῖν· ἐπειδάν τε μηδὲν ποιήσαντες ἀπίωμεν, πάλιν καθορῶντες ἡμῶν τὸ πλῆθος πολὺ ἐνδεέστερον τοῦ ἑαυτῶν, καταφρονήσουσι, καὶ αὔριον ἐξίασι πολὺ ἐῤῥωμενεστέραις ταῖς γνώμαις. Νῦν δ', ἔφη, εἰδότες μὲν, ὅτι πάρεσμεν, οὐχ ὁρῶντες δὲ ἡμᾶς, εὖ τοῦτο ἐπίστω, οὐ καταφρονοῦσιν, ἀλλὰ φροντίζουσι, τί ποτε τοῦτ' ἐστὶ, καὶ διαλεγόμενοι περὶ ἡμῶν ἐγὼ οἶδ' ὅτι οὐδὲν παύονται. Ὅταν δ' ἐξίωσι, τότε δεῖ αὐτοῖς ἅμα φανερούς τε ἡμᾶς γενέσθαι, καὶ ἰέναι εὐθὺς ὁμόσε, εἰληφότας αὐτοὺς ἔνθα πάλαι ἐβουλόμεθα. Λέξαντος δὲ οὕτω Κύρου, συνέδοξε ταῦτα καὶ Κυαξάρει

---

re nos accedentes sine ullo metu spectabunt hostes, qui in tuto se esse sciant, ut accidere quid ipsis adversi nequeat: et *deinde*, cum nulla re gesta recedemus, rursus *ii* copias nostras suis multo inferiores numero conspicientes, *eas* contemnent, crastinoque die animis multo firmioribus prodibunt. Nunc autem cum non adesse sciant, neque tamen videant, hoc certo scias, non contemptui habent, sed quid tandem hoc sibi velit solicite cogitant, atque *etiam*, sat scio inter se colloqui de nobis non desinunt. Ubi vero prodierint, tum *demum* et exhibeamus nos conspiciendos eis, et continuo concurramus oportet, deprehensis iis illic ubi jamdudum cupiebamus. In hunc modum Cyrus cum loquutus esset, Cyaxaris hæc aliorumque adsensu erant approbata. Et

καὶ τοῖς ἄλλοις. Καὶ τότε μὲν δειπνοποιησάμενοι, καὶ φύλακας καταστησάμενοι, καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸ τῶν φυλάκων καύσαντες, ἐκοιμήθησαν. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωῒ Κῦρος μὲν ἐστεφανωμένος ἔθυε, παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοτίμοις, ἐστεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ παρεῖναι. Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ θυσία, συγκαλέσας αὐτοὺς, ἔλεξεν·

" Ἄνδρες, οἱ μὲν θεοὶ, ὥς οἵ τε μάντεις
" φασὶ, καὶ ἐμοὶ συνδοκεῖ, μάχην τ' ἔσεσθαι
" προαγγέλλουσι, καὶ νίκην διδόασι, καὶ σω-
" τηρίαν προϋπισχνοῦνται ἐν τοῖς ἱεροῖς. Ἐ-
" γὼ δὲ ὑμῖν μὲν παραινῶν, ὁποίους τινὰς χρὴ
" εἶναι ἐν τῷ τοιῷδε, αἰσχυνοίμην ἄν· οἶδα
" γὰρ ὑμᾶς ταῦτα ἐμοὶ ἐπισταμένους, καὶ

---

tunc quidem cœnati, constitutis excubiis, et multis ante has excitatis ignibus, quieti se dederunt. Postridie autem mane Cyrus coronatus rem sacram faciebat, et cæteris etiam *Persis*, qui dicti sunt ὁμότιμοι, coronati sacris adessent edixit. Peracto autem sacrificio, convocatis illis, *hanc* orationem habuit :

" Dii quidem, viri, quemad-
" modum et aruspices aiunt,
" et mihi quoque videtur, præ-
" lium fore prænuntiant, et
" victoriam largiuntur, et in-
" columitatem a sacris *captis*
" *præsagiis* pollicentur. Me
" vero pudeat vos commone-
" facere *velle*, quales vos in
" hujusmodi rerum statu esse
" oporteat : nam vos hæc æ-

“ ταὐτὰ μεμελετηκότας τε καὶ ἀκηκοότας
“ καὶ ἀκούοντας διὰ τέλους, ἅπερ ἐγὼ, ὥστε
“ καὶ ἄλλους εἰκότως ἂν διδάσκοιτε τάδε.
“ Εἰ δὲ μὴ τυγχάνετε κατανενοηκότες, ἀκού-
“ σατε· Οὓς γὰρ νεωστὶ συμμάχους τε
“ ἔχομεν, καὶ πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοίους
“ ποιεῖν, τούτους δεῖ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν, ἐφ'
“ οἷς τε ἐτρεφόμεθα ὑπὸ Κυαξάρους, ἅ τε
“ ἠσκοῦμεν, ἐφ' ἅ τε αὐτοὺς παρακεκλήκα-
“ μεν, ὥς τε ἄσμενοι ἀνταγωνισταὶ ἔφασαν
“ ἡμῖν ἔσεσθαι. Καὶ τούτου δὲ αὐτοὺς ὑ-
“ πομιμνήσκετε, ὅτι ἥδε ἡ ἡμέρα δείξει, ὧν
“ ἄξιος ἕκαστός ἐστιν. Ὧν γὰρ ἂν ἄνθρω-
“ ποι ὀψιμαθεῖς γένωνται, οὐδὲν θαυμαστὸν,
“ εἴ τινες αὐτῶν καὶ τοῦ ὑπομνήσοντος δέοιν-
“ το· ἀλλ' ἀγαπητὸν, εἰ καὶ ἐξ ὑποβολῆς

“ que tenere novi ac meipsum,
“ eademque, quæ ipse, studio-
“ se has curasse, audisse, atque
“ *adhuc* etiam adsidue audire,
“ ut vel alios jure hæc docere
“ possitis. Si tamen *hæc* non-
“ dum perspexistis, *me* audite.
“ Ii nempe, quos paulo ante et
“ socios *nobis* adscivimus, et
“ nobis ipsis similes efficere co-
“ namur, vobis admonendi sunt,
“ quem ad finem nos aluerit
“ Cyaxares, quæ nostræ fue-
“ rint exercitationes, ad quæ
“ *demum* eos ita cohortati si-
“ mus, ut libenti se animo no-
“ bis aemulos fore dixerint.
“ Hoc quoque eos admonete,
“ hunc ipsum diem declaratu-
“ rum esse, quibus quisque præ-
“ miis dignus sit. Nam quas res
“ sero discunt homines, in iis

" δύναιντο ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶναι. Καὶ ταῦ-
" τα μέντοι πράττοντες, ἅμα καὶ ὑμῶν αὐ-
" τῶν πεῖραν λήψεσθε. Ὁ μὲν γὰρ δυνά-
" μενος ἐν τῷ τοιῷδε καὶ ἄλλους βελτίους
" ποιεῖν, εἰκότως ἂν ἤδη καὶ ἑαυτῷ συνειδείη
" τελέως ἀγαθὸς ἀνὴρ ὤν· ὁ δὲ τὴν τούτων
" ὑπόμνησιν αὐτὸς μόνος ἔχων, καὶ τοῦτο ἀ-
" γαπῶν, εἰκότως ἂν ἡμιτελῆ αὐτὸν νομίζοι.
" Τούτου δ' ἕνεκεν οὐκ ἐγὼ, ἔφη, αὐτοῖς λέ-
" γω, ἀλλὰ ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ
" ἀρέσκειν ὑμῖν πειρῶνται· ὑμεῖς γὰρ καὶ
" πλησιάζετε αὐτοῖς, ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ μέ-
" ρει. Εὖ δ' ἐπίστασθε, ἔφη, ἕως ἂν θαῤ-
" ῥοῦντας τούτοις ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιδεικνύητε,

" minime mirum est quosdam
" admonitore egere: sed boni
" consulendum est, si vel *alio-*
" *rum* monitu viri fortes esse
" possint. Atque hæc qui-
" dem dum agetis, simul de
" vobis etiam periculum facie-
" tis. Nam qui alios in hu-
" jusmodi rerum articulo for-
" tiores reddere possit, is sibi
" quoque procul dubio jam
" conscius fuerit, virum se per-
" fecte bonum esse: qui vero
" hæc sibi soli suggerere po-
" test, atque hoc sibi satis esse
" ducit, *is* merito se ex dimidia
" *tantum* parte perfectum ex-
" istimet. Eam autem ob rem
" ego *quidem hæc* ipsis non ex-
" pono, sed vobis exponenda
" mando, ut *nimirum* se vobis
" quoque probare studeant;
" vos enim estis eis proximi,
" suæ *nempe* quisque parti.
" Fore etiam sciatis *velim*, ait,
" ut quamdiu vosmet fiduciae

" καὶ τούτους καὶ ἄλλους πολλοὺς οὐ λόγῳ, " ἀλλ' ἔργῳ, θαῤῥεῖν διδάξετε." Τέλος εἶπεν, ἀπιόντας ἀριστᾷν ἐστεφανωμένους, καὶ σπονδὰς ποιησαμένους ἥκειν εἰς τὰς τάξεις αὐτοῖς στεφάνοις. Ἐπεὶ δ' οὗτοι ἀπῆλθον, αὖθις τοὺς οὐραγοὺς προσεκάλεσε, καὶ τούτοις αὖ τοιάδε ἔλεξεν·

" Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ τῶν ὁμοτίμων " γεγόνατε, καὶ ἐπιλελεγμένοι ἐστὲ, οἳ δοκεῖ- " τε τὰ μὲν ἄλλα τοῖς κρατίστοις ὅμοιοι εἶ- " ναι, τῇ δ' ἡλικίᾳ καὶ φρονιμώτεροι. Καὶ " τοίνυν χώραν ἔχετε, οὐδὲν ἧττον ἡμῶν ἔντι- " μον τῶν προστατῶν· ὑμεῖς γὰρ ὄπισθεν ὄν- " τες τούς τ' ἀγαθοὺς ἂν, ἐφορῶντες καὶ ἐπι- " κελεύοντες αὐτοῖς, ἔτι κρείττους ποιοῖτε· εἴ

" plenos eis ostenderitis, cum " hos tum multos alios non " verbo, sed re ipsa fidenti esse " animo doceatis." Tandem edixit, coronati pransum irent, peractisque libationibus cum ipsis coronis ad ordines venirent. Hi autem cum abiissent, agminis extremi duces advocavit, et his vicissim hujusmodi verba fecit:

" Vos, Persæ, et in eorum, " qui ὁμότιμοι appellantur, or- " dinem cooptati, et delecti " *quidam* estis, qui in rebus " quidem cæteris præstantissi- " mis pares videmini, et per " ætatem etiam prudentiores. " Itaque locum non minus ho- " nestum, quam ipsi præfecti, " tenetis: nam cum in extre- " mo sitis agmine, viros fortes

" τέ τις μαλακίζοιτο, καὶ τοῦτον ὁρῶντες οὐκ " ἂν ἐπιτρέποιτε αὐτῷ. Συμφέρει δ' ὑμῖν, " εἴπερ τῳ καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾷν, καὶ διὰ τὴν " ἡλικίαν, καὶ διὰ τὸ βάρος τῆς στολῆς. " Ἂν δ' ἄρα ὑμᾶς καὶ οἱ ἔμπροσθεν ἀνα- " καλοῦντες ἕπεσθαι παρεγγυῶσιν, ὑπακούετε " αὐτοῖς· καὶ ὅπως μηδ' ἐν τούτῳ αὐτῶν " ἡττηθήσεσθε, ἀντιπαρακελευόμενοι αὐτοῖς, " θᾶττον ἡγεῖσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Καὶ " ἀπιόντες, ἔφη, ἀριστήσαντες καὶ ὑμεῖς, " ἥκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐστεφανωμένοι εἰς " τὰς τάξεις." Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον ἐν τούτοις ἦσαν· οἱ δ' Ἀσσύριοι καὶ δὴ ἠριστη- κότες ἐξῄεσάν τε θρασέως, καὶ παρετάττοντο

" intuendo eosque cohortando, " fortiores etiam efficiatis; et " si quis remissior fuerit, hunc " itidem observando, *ignaviæ* " *indulgere* eum non sinatis. " Vobis autem, si cuiquam alii, " expedit, victoria potiri, tum " ob ætatem, tum ob armaturæ " pondus. Itaque si ii qui pri- " mum in acie locum tenent " vos inclamando ad sequen- " dum hortati fuerint, ipsis *e-* " *lim* obtemperetis: et *videte* " ne hac in parte eis sitis infe- " riores, *nimirum* in eis vicis- " sim adhortandis, ut majori " cum celeritate adversus hos- " tes præeundo ducant. *Nunc* " abite, inquit, et pransi cum " eritis, ad ordines una cum " aliis coronati accedite." Et in his quidem rebus Cyri mili- tes occupati erant: Assyrii, au- tem, jam pransi quoque, au- dacter *e castris* prodibant, et a- cie instructa præsentibus ani-

ἐῤῥωμένως. Παρέταττε δὲ αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, ἐφ' ἅρματος παρελαύνων, καὶ τοιάδε παρεκελεύετο·

"Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι. Νῦν γὰρ περὶ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ὁ ἀγὼν, καὶ περὶ γῆς, ἐν ᾗ ἔφυτε, καὶ περὶ οἴκων, ἐν οἷς ἐτράφητε, καὶ περὶ γυναικῶν δὲ καὶ τέκνων, καὶ περὶ πάντων, ὧν πέπασθε ἀγαθῶν. Νικήσαντες μὲν γὰρ, ἁπάντων τούτων ὑμεῖς, ὥσπερ πρόσθεν, κύριοι ἔσεσθε· εἰ δὲ ἡττηθήσεσθε, εὖ ἴστε, ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολεμίοις. Ἅτε οὖν νίκης ἐρῶντες, μένοντες μάχεσθε. Μωρὸν γὰρ, τὸ, κρατεῖν βουλομένους, τὰ τυφλὰ τοῦ σώματος καὶ ἄοπλα καὶ ἀχει-

---

mis stabant. Instruebat autem eos rex ipse, curru vectus, et verbis hujusmodi cohortabatur:

"Nunc *vos*, Assyrii, viros esse fortes oportet. Jam enim de vita vestra certamen *vobis propositum* est, et de solo in quo estis orti, et de domiciliis in quibus educati, et de uxoribus etiam liberisque, et de bonis quæ possidetis universis. Nam si victoria potiti fueritis, bonorum omnium domini vos, ut antea, futuri estis: sin victi fueritis, certo vos scire volo hostibus isthæc omnia vos tradituros esse: itaque tanquam victoriæ cupidi, constanter pugnam sustinete. Quippe stultum est, eos qui superiores esse velint, cæcas corporis partes et armis a-

" ρα ταῦτα ἐναντία τάττειν τοῖς πολεμίοις
" φεύγοντας. Μωρὸς δὲ καὶ, εἴ τις ζῆν βου-
" λόμενος φεύγειν ἐπιχειροίη· εἰδὼς, ὅτι οἱ
" μὲν νικῶντες σώζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀπο-
" θνήσκουσι μᾶλλον τῶν μενόντων. Μωρὸς
" δὲ καὶ, εἴ τις χρημάτων ἐπιθυμῶν, ἧτταν
" προσίεται. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι οἱ μὲν
" νικῶντες τά τε ἑαυτῶν σώζουσι, καὶ τὰ τῶν
" ἡττωμένων προσλαμβάνουσιν· οἱ δ' ἡττώμε-
" νοι ἅμα ἑαυτούς τε καὶ τὰ ἑαυτῶν πάντα
" ἀποβάλλουσιν ;" Ὁ μὲν δὴ Ἀσσύριος ἐν
τούτοις ἦν.

Ὁ δὲ Κυαξάρης πέμπων πρὸς τὸν Κῦρον ἔλεγεν, ὅτι ἤδη καιρὸς εἴη, ἄγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· εἰ γὰρ νῦν, ἔφη, ἔτι ὀλίγοι εἰσὶν

" manibus destitutas per fugam
" hostibus obvertere. Stultus
" item, quicunque vitæ cupi-
" dus in fugam se convertat ;
" cum sciat victores quidem
" servari incolumes, fugientes
" autem citius interire quam
" resistentes. Est et is stultus
" qui opum cupidus, vinci se
" patitur. Nam quis ignorat,
" victores et suas res conserva-
" re, et illorum præterea quos
" vicerint fortunis potiri ; cum
" victi et seipsos et omnia sua
" simul amittant ?" Et hæc
quidem agebat Assyrius.

Cyaxares autem ad Cyrum mittebat, qui diceret, in hostes ducendi jam tempus esse: nam si pauci, ait, adhuc illi sunt qui extra munitiones *progressi* sunt, *tamen* interea dum *ad eos* acce-

οἱ ἔξω τοῦ ἐρύματος, ἐν ᾧ ἂν προσίωμεν, πολλοὶ ἔσονται· μὴ οὖν ἀναμένωμεν, ἕως ἂν πλείους ἡμῶν γένωνται, ἀλλ' ἴωμεν, ἕως ἂν ἔτι οἰόμεθα εὐπετῶς αὐτῶν κρατῆσαι. Ὁ δ' αὖ Κῦρος ἀπεκρίνατο· Ὦ Κυαξάρη, εἰ μὴ ὑπὲρ ἥμισυ αὐτῶν ἔσονται οἱ ἡττηθέντες, εὖ ἴσθι, ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐροῦσι, φοβουμένους τὸ πλῆθος, τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρῆσαι· αὐτοὶ δὲ οὐ νομίσουσιν ἡττῆσθαι, ἄλλης οὖν σοι μάχης δεήσει, ἐν ᾗ ἄμεινον ἂν ἴσως βουλεύσαιντο, ἢ νῦν βεβούλευνται, παραδόντες ἑαυτοὺς ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὥσθ', ὁπόσοις ἂν βουλώμεθα αὐτῶν, μάχεσθαι. Οἱ μὲν δὴ ἄγγελοι ταῦτα ἀκούσαντες ᾤχοντο.

Ἐν τούτῳ δ' ἦλθε Χρυσάντας τε ὁ Πέρσης, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ὁμοτίμων, αὐτομό-

demus, multi erunt; ne expectemus igitur donec *ipsi* plures nobis sint, sed eamus dum adhuc facile superiores eis nos futuros arbitramur. Cyrus contra respondebat, Certo te scire velim, Cyaxares, nisi ex iis plus dimidia pars victa fuerit, dicturos esse, nos multitudinem metuentes paucos *e suis* adgressos esse: ipsique adeo se minime victos existimabunt; sed aliud tibi prælium subeundum erit, in quo melius fortasse *sibi* consuluerint, quam hoc tempore consuluere, quo seipsos nobis offerunt velut e penu promendos, ut cum quanto velimus eorum numero pugnemus. Et nuntii quidem his auditis discesserunt.

Interea Chrysantas Persa venit, et alii nonnulli ex eorum qui *ὁμότιμοι* appellantur ordine,

λους ἄγοντες. Καὶ ὁ Κῦρος, ὥσπερ εἰκὸς, ἠρώτα τοὺς αὐτομόλους τὰ ἐκ τῶν πολεμίων. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι ἐξίοιέν τε ἤδη σὺν τοῖς ὅπλοις, καὶ παρατάττοι αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, ἔξω ὢν, καὶ παρακελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς ἀεὶ ἔξω οὖσι πολλά τε καὶ ἰσχυρὰ, ὡς ἔφασαν λέγειν τοὺς ἀκούοντας. Ἔνθα δὴ ὁ Χρυσάντας εἶπε· Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, εἰ καὶ σὺ συγκαλέσας, ἕως ἔτι ἔξεστι, παρακελεύσαιο, εἰ ἄρα τι καὶ σὺ ἀμείνους ποιήσαις τοὺς στρατιώτας; Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ὦ Χρυσάντα, μηδέν σε λυπούντων αἱ τοῦ Ἀσσυρίου παρακελεύσεις· οὐδεμία γὰρ οὕτως ἔσται καλὴ παραίνεσις, ἥ τις τοὺς μὴ ὄντας ἀγαθοὺς αὐθημερὸν ἀκούσαντας ἀγαθοὺς ποιήσει· οὐκ ἂν

---

qui *secum* transfugas ducebant. Et Cyrus, ut par erat, transfugas *quid* de rebus hostium *adferrent* interrogabat. Illi vero dicebant, armatos jam *e castris* prodire, regemque *ipsum* extra castra *quoque* progressum eos instruere, et cohortatione copiosa vehementique ad eos uti, quotquot sine intermissione prodirent, uti *quidem* eos qui audissent *illum* adfirmare aiebant. Ibi tum Chrysantas, Quid vero, Cyre, inquit, si et tu, convocatis militibus, eos dum licet cohorteris? si forte et tu reddas *eos* animosiores. Respondit Cyrus, Ne tibi omnino molestæ sint Assyrii adhortationes istæ, Chrysanta: nam admonitio nulla tam præclara futura est, quæ *homines* minime fortes eodem, quo *eam* audiverint, die fortes sit effec-

οὖν τοξότας γε, εἰ μὴ ἔμπροσθεν τοῦτο μεμελετηκότες εἶεν· οὐδ' ἀκοντιστὰς, οὐδὲ μὴν ἱππέας γε· οὐδὲ μὴν τά γε σώματα ἱκανοὺς πονεῖν, ἢν μὴ πρόσθεν ἠσκηκότες ὦσι. Καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν· Ἀλλ' ἀρκεῖ τοι, ὦ Κῦρε, ἐὰν τὰς ψυχὰς αὐτῶν παρακελευσάμενος ἀμείνους ποιήσῃς. Ἦ καὶ δύναιτ' ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἷς λόγος ῥηθεὶς αὐθημερὸν αἰδοῦς μὲν ἐμπλῆσαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουσάντων, ἢ ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν κωλῦσαι, προτρέψαι δὲ ὡς χρὴ, ἐπαίνου μὲν ἕνεκα πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ὑποδύεσθαι, λαβεῖν δ' ἐν ταῖς γνώμαις βεβαίως τοῦτο, ὡς αἱρετώτερόν ἐστι μαχομένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον, ἢ φεύγοντας σωθῆναι; Ἆρ' οὐκ, ἔφη, εἰ μέλλουσι τοιαῦ-

tura; non sagittarios certe, nisi eam artem prius exercuerint; non jaculatores, nec equites; imo ne id quidem efficiet, ut corporibus ad labores perferendos valeant, nisi *se* prius exercuerint. Et Chrysantas, Atqui satis est, Cyre, inquit, si eorum animos cohortando meliores reddideris. Num queat, ait Cyrus, una oratio pronuntiata, eodem die, pudore audientium animos implere, vel a rebus turpibus arcere, et eos monendo adducere, ut laudis gratia, laborem omnem, omne periculum subeundum statuant, ac mentibus *suis* infixum hoc habeant, optabilius *nimirum* esse pugnando mori, quam fugiendo salutem adipisci. Nonne, si hujusmodi cogitationes,

ται διάνοιαι ἐγγενήσεσθαι ἀνθρώποις, καὶ ἔμμονοι ἔσεσθαι, πρῶτον μὲν νόμους ὑπάρξαι δεῖ τοιούτους, δι' ὧν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἔντιμος καὶ ἐλευθέριος ὁ βίος παρασκευασθήσεται, τοῖς δὲ κακοῖς ταπεινός τε καὶ ἀλγεινὸς καὶ ἀβίωτος ὁ αἰὼν ἐπανακείσεται; Ἔπειτα δὲ διδασκάλους, οἶμαι, δεῖ καὶ ἄρχοντας ἐπὶ τούτοις γενέσθαι, οἵτινες δείξουσί τε ὀρθῶς, καὶ διδάξουσι, καὶ ἐθίσουσι ταῦτα δρᾷν, ἔστ' ἂν ἐγγένηται αὐτοῖς, τοὺς μὲν ἀγαθοὺς καὶ εὐκλεεῖς εὐδαιμονεστάτους τῷ ὄντι νομίζειν, τοὺς δὲ κακοὺς καὶ δυσκλεεῖς ἀθλιωτάτους ἁπάντων ἡγεῖσθαι. Οὕτω γὰρ δεῖ διατεθῆναι τοὺς μέλλοντας τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων φόβου τὴν μάθησιν κρείττονα παρέξεσθαι. Εἰ

---

inquit, hominum animis inseri et in iis insidere debeant, leges primum sint tales oportet, ut earum beneficio viris quidem fortibus honesta et liberalis vita paretur, ignavis vero et plena doloris et minime vitalis vita præparata immineat? Deinde præceptores, ut arbitror, et magistros eis qui præsint, accedere oportet, qui *exemplo* recte monstrent doceantque *quae sint agenda*, hisque *eos* agendis adsuefaciant, donec insitum hoc ipsis fuerit, ut viros *nempe* fortes et laudatos reapse felicissimos existiment, ignavos et infames omnium miserrimos ducant. Sic enim animati esse debent, quotquot disciplinam metu hostili potiorem præstaturi sunt. Quod si quis *militibus* armatis ad pugnam prodeuntibus, quo tempo-

δέ τοι, ἰόντων εἰς μάχην σὺν ὅπλοις, ἐν ᾧ πολλοὶ καὶ τῶν παλαιῶν μαθημάτων ἐξίστανται, ἐν τούτῳ δυνήσεταί τις ἀποῤῥαψῳδήσας παραχρῆμα ἄνδρας πολεμικοὺς ποιῆσαι, πάντων ἂν ῥᾷστον εἴη, καὶ μαθεῖν καὶ διδάξαι τὴν μεγίστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀρετήν. Ἐπεὶ ἔγωγ᾽, ἔφη, οὐδ᾽ ἂν τούτοις ἐπίστευον ἐμμόνοις ἔσεσθαι, οὓς νῦν ἔχοντες παρ᾽ ἡμῖν αὐτοῖς ἠσκοῦμεν, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς ἑώρων παρόντας, οἳ καὶ παραδείγματα αὐτοῖς ἔσεσθε, οἵους χρὴ εἶναι, καὶ ὑποϐάλλειν δυνήσεσθε, ἤν τι ἐπιλανθάνωνται. Τοὺς δ᾽ ἀπαιδεύτους παντάπασιν ἀρετῆς θαυμάζοιμ᾽ ἂν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, εἴ τι πλέον ἂν ὠφελήσειε λόγος καλῶς ῥηθεὶς εἰς

re multi etiam eorum quæ olim didicerant obliviscuntur, tum *demum* verba fundendo possit homines extemplo bellicosos efficere, res *sane* omnium facillima fuerit, eam virtutem et discere et docere, quæ inter homines maxima est. Nam ego certe, inquit, ne hos quidem, quos jam ducimus et apud nosmetipsos *olim in belli studio* exercuimus, firmos futuros esse polliceri mihi ausim, nisi vos etiam præsentes intuerer, qui exemplo eis eritis, quales esse oporteat, et suggerere poteritis, si quod obliti fuerint. Eis vero, qui ad virtutem omnino instituti non sunt, mirum mihi *sane* videatur, Chrysanta, si quid plus oratio præclare habita ad fortitudinem profuerit, quam musicæ imperitis bene cantatum

ἀνδραγαθίαν, ἢ τοὺς ἀπαιδεύτους μουσικῆς ᾆσμα καλῶς ᾀσθὲν εἰς μουσικήν.

Οἱ μὲν τοιαῦτα διελέγοντο. Ὁ δὲ Κυαξάρης πάλιν πέμπων ἔλεγεν, ὅτι ἐξαμαρτάνοι διατρίβων, καὶ οὐκ ἄγων ὡς τάχιστα ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο δὴ τότε τοῖς ἀγγέλοις· Ἀλλ' εὖ μὲν ἴστω, ἔφη, ὅτι οὔπω εἰσὶν ἔξω, ὅσους ἔδει· καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλετε αὐτῷ ἐν ἅπασιν· ὅμως δὲ, ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκεῖ, ἄξω ἤδη. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ προσευξάμενος τοῖς θεοῖς αὐτοῦ, ἐξῆγε τὸ στράτευμα. Ὡς δ' ἤρξατο ἄγειν [ἔτι] θᾶττον, ὁ μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ' εἵποντο, εὐτάκτως μὲν, διὰ τὸ ἐπίστασθαι καὶ μεμελετηκέναι ἐν τάξει πορεύεσθαι· ἐῤῥωμένως δὲ, διὰ τὸ φιλο-

---

carmen ad musicam *percipiendam*.

Hujusmodi quidem illi inter se sermones habebant; Cyaxares autem denuo per nuntios significat, *Cyrum* perperam facere qui tempus tereret, et non quam primum in hostes duceret. Tum vero Cyrus nuntiis respondit, Sciat plane Cyaxares, inquit, nondum tot hostes, quot oporteat, castris egressos esse; atque hoc coram omnibus ei renunciate: quando tamen illi *sic* videtur, *copias* jam ducturus sum. Hæc loquutus, ad deos precatus, exercitum produxit. Cumque celerius etiam ducere cœpisset, præibat ipse, milites sequebantur, servatis *illi* quidem ordinibus, quod et tenerent et studiose rationem ordines in progrediendo servandi exercuerint; et præsentibus

νείκως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους, καὶ διὰ τὸ τὰ σώματα ἐκπεπονῆσθαι, καὶ διὰ τὸ πάντας ἄρχοντας τοὺς πρωτοστάτας εἶναι· ἡδέως δὲ, διὰ τὸ φρονίμως ἔχειν· ἠπίσταντο γὰρ, καὶ ἐκ πολλοῦ οὕτως ἐμεμαθήκεσαν, ἀσφαλέστατον εἶναι καὶ ῥᾷστον τὸ ὁμόσε ἰέναι τοῖς πολεμίοις, ἄλλως τε καὶ τοξόταις, καὶ ἀκοντισταῖς, καὶ ἱππεῦσιν.

Ἕως δ' ἔτι ἔξω βελέων ἦσαν, παρηγγύα ὁ Κῦρος σύνθημα, ΖΕΥΣ ΞΥΜΜΑΧΟΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἧκε τὸ σύνθημα ἀνταποδιδόμενον, ἐξῆρχεν αὖ ὁ Κῦρος παιᾶνα τὸν νομιζόμενον· οἱ δὲ θεοσεβῶς πάντες συνεπήχησαν μεγάλῃ τῇ φωνῇ· ἐν τῷ τοιούτῳ γὰρ δὴ οἱ δεισιδαίμονες ἧττον τοὺς

---

animis, quod alii alios æmularentur, quod corpora *eorum* laboribus adsuefacta *et firmata* essent, quodque præfecti essent omnes qui primi in acie stabant; et libenter *denique*, quod prudentia valerent: sciebant enim, et jampridem didicerant, tutissimum esse facillimumque cominus hostes invadere, præsertim qui sagittarii sint, et jaculatores, et equites.

Cumque adhuc extra *ictum* telorum essent, Cyrus *hanc* tesseram *militibus dari* jussit, JUPITER AUXILIARIS ET DUX. Cum autem tessera vicissim reddita *ad Cyrum* rediisset, ibi vero pæana pro more Cyrus exorsus est, et *milites* universi religiose magna voce una canebant: nam in hujusmodi rerum statu, qui religiosi sunt, minus ho-

ἀνθρώπους φοβοῦνται. Ἐπεὶ δ' ὁ παιὰν ἐγένετο, ἅμα πορευόμενοι οἱ ὁμότιμοι φαιδροὶ, καὶ πεπαιδευμένοι, παρορῶντες εἰς ἀλλήλους, ὀνομάζοντες παραστάτας, ἐπιστάτας, λέγοντες πολὺ τὸ, Ἄγετε ἄνδρες φίλοι, Ἄγετ' ἄνδρες ἀγαθοὶ, παρεκάλουν ἀλλήλους ἕπεσθαι. Οἱ δ' ὄπισθεν, αὐτῶν ἀκούσαντες, ἀντιπαρεκελεύοντο τοῖς πρώτοις ἡγεῖσθαι ἐῤῥωμένως. Ἦν δὲ μεστὸν τὸ στράτευμα τῷ Κύρῳ προθυμίας, φιλοτιμίας, ῥώμης, θάρσους, παρακελευσμοῦ, σωφροσύνης, πειθοῦς· ὅπερ οἶμαι δεινότατον τοῖς ὑπεναντίοις. Τῶν δ' Ἀσσυρίων οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων προμαχοῦντες, ὡς ἐγγὺς ἤδη προσεμίγνυε τὸ Περσικὸν πλῆθος, ἀνέβαινον ἐπὶ τὰ ἅρματα,

---

mines metuunt. Pæane habsoluto ὁμότιμοι qui vocantur una pergentes, vultu hilari, et *rite tanquam* instituti, oculis in se mutuo conversis, eos qui juxta se, quique post se erant nominatim compellantes, *atque* hæc iterantes verba, Heus viri cari, Heus viri fortes, ad sequendum mutuo se adhortabantur. Eos autem cum audissent, qui pone sequebantur, vicissim primos ut præsentibus animis praeirent hortabantur. Atque *adeo totus* Cyri exercitus alacritatis, gloriæ cupiditatis, roboris, fiduciæ, cohortationis, prudentiæ, obedientiæ plenus erat: quod maxime equidem adversariis terribile puto. Apud Assyrios autem ii, qui de curribus ante aciem primi pugnare solebant, cum jam propius accessit ag-

καὶ ὑπεξῆγον πρὸς τὸ ἑαυτῶν πλῆθος· οἱ δὲ τοξόται, καὶ ἀκοντισταὶ, καὶ σφενδονῆται αὐτῶν ἀφίεσαν τὰ βέλη πολὺ πρὶν ἐξικνεῖσθαι. Ὡς δ' ἐπιόντες οἱ Πέρσαι ἐπέβησαν τῶν ἀφιεμένων βελέων, ἐφθέγξατο δὴ ὁ Κῦρος· Ἄνδρες ἄριστοι, ἤδη θᾶττόν τις ἰὼν ἐπιδεικνύτω ἑαυτὸν καὶ παρεγγυάτω. Οἱ μὲν δὴ παρεδίδοσαν τοῦτο· ὑπὸ δὲ προθυμίας καὶ μένους καὶ τοῦ σπεύδειν συμμίξαι, δρόμου τινὲς ἤρξαντο· συνεφείπετο δὲ καὶ πᾶσα ἡ φάλαγξ δρόμῳ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος, ἐπιλαθόμενος τοῦ βάδην, δρόμῳ ἡγεῖτο· καὶ ἅμα ἐφθέγγετο, Τίς ἐφέπεται; Τίς ἀγαθός; Τίς πρῶτος ἄνδρα καταβαλεῖ; Οἱ δὲ ἀκούσαντες, τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐφθέγγοντο· καὶ διὰ πάντων δὴ,

---

men Persicum, currus conscenderunt, et ad copias suas recesserunt: sagittarii vero, et jaculatores, et funditores tela sua multo prius emisere quam *ad hostem* pervenire possent. Ubi autem Persæ inruentes *jam* tela conculcarent, tum Cyrus *ita* loquutus est: Jam, viri fortissimi, celerius *vestrum* aliquis procedens sui det specimen, et *aliis idem* significet. Et illi quidem hoc *aliis* tradiderunt; præ alacritate autem et ardore animi et manum conserendi studio, currere quidam cœperunt: atque adeo tota simul phalanx *eos* curriculo secuta est. Ipse Cyrus etiam gradatim incedere oblitus, cursu præibat; et simul clamabat, Quis sequitur? Quis vir fortis? Quis primus virum prosternet? Quod illi cum audi-

ὥσπερ παρηγγύα, οὕτως ἐχώρει, Τίς ἕψεται; Τίς ἀγαθός; Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι οὕτως ἔχοντες ὁμόσε ἐφέροντο· οἱ γε μὴν πολέμιοι οὐκέτι ἐδύναντο μένειν, ἀλλὰ στραφέντες ἔφευγον εἰς τὸ ἔρυμα. Οἱ δ' αὖ Πέρσαι κατὰ τὰς εἰσόδους ἐφεπόμενοι, ὠθουμένων αὐτῶν, πολλοὺς κατεστρώννυσαν· τοὺς δ' εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτοντας ἐπεισπηδῶντες ἐφόνευον, ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους· ἔνια γὰρ τῶν ἁρμάτων εἰς τὰς τάφρους ἠναγκάσθη φεύγοντα συνεισπεσεῖν. Καὶ οἱ τῶν Μήδων δὲ ἱππεῖς, ὁρῶντες ταῦτα, ἤλαυνον εἰς τοὺς ἵππους τῶν πολεμίων· οἱ δ' ἐνέκλιναν [καὶ τούτους]. Ἔνθα δὴ καὶ ἵππων διωγμὸς ἦν καὶ ἀνδρῶν, καὶ φόνος ἐξ ἀμφοτέρων. Οἱ δ' ἐντὸς τοῦ ἐρύματος τῶν

---

sent, hoc ipsum proferebant; adeoque per universos, ut *ipse* cohortari inceperat, ita *vox haec* didita erat; Quis sequetur? Quis fortis? Hoc igitur Persæ cum impetu in congressum ferebantur: hostes vero non amplius subsistere poterant, sed terga vertentes ad munitionem fuga se recipiebant. Persæ contra ad *ipsos castrorum* aditus insequuti, dum illi se protrudendo premerent, multos occiderunt: et in eos, qui in fossam delaberentur, insilientes viros simul et equos interfecerunt: nam currus quidam in fuga coacti sunt in fossas decidere. Hæc cum Medorum etiam cernerent equites, in hostium equitatum inruebant: at hi eorum quoque impetum declinabant. Ibi vero et equorum et hominum per-

Ἀσσυρίων, ἑστηκότες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς τάφρου, τοξεύειν μὲν καὶ ἀκοντίζειν εἰς τοὺς κατακαίνοντας οὔτε ἐφρόνουν, οὔτ' ἐδύναντο, διά τε τὰ δεινὰ ὁράματα, καὶ διὰ τὸν φόβον. Τάχα δὲ καὶ καταμαθόντες τῶν Περσῶν τινὰς διακεκοφότας πρὸς τὰς εἰσόδους τοῦ ἐρύματος, ἐτράποντο, καὶ ἀπὸ τῶν κεφαλῶν ἔφευγον. Ἰδοῦσαι δὲ αἱ γυναῖκες τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν συμμάχων φυγὴν ἤδη καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἀνέκραγον, καὶ ἔθεον ἐκπεπληγμέναι, αἱ μὲν καὶ τὰ τέκνα ἔχουσαι, αἱ δὲ καὶ νεώτεραι καταῤῥηγνύμεναι τοὺς πέπλους, καὶ δρυπτόμεναι, καὶ ἱκετεύουσαι πάντας, ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν, μὴ φεύγειν καταλιπόντας αὐτὰς, ἀλλ' ἀμῦναι καὶ τέκνοις καὶ ἑαυταῖς

---

secutio, et cædes utrorumque evenit. Assyrii autem qui intra munitionem supra caput fossæ constiterant, de sagittis et jaculis in eos emittendis, qui *suos* occidebant, nec cogitabant, nec *ita quidem facere* poterant, cum ob terribilia *ista* spectacula, tum propter metum. Cumque mox etiam animadvertissent quosdam Persas ad munitionis aditus perrupisse, terga vertebant, et a partibus *fossarum* editioribus diffugiebant. Ubi vero et Assyriorum et sociorum uxores viderunt, etiam in castris jam fugam fieri, clamorem tollebant, discurrebantque *hinc inde* consternatæ, aliæ liberos habentes, juvenili ætate aliæ, vestes discindentes, ora dilaniantes, obsecrantesque eos quibuscunque occurrerent, ne se fugiendo desererent, sed et liberos, et ipsas *uxores*, et seipsos

καὶ σφίσιν αὐτοῖς. Ἔνθα δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς σὺν τοῖς πιστοτάτοις στάντες ἐπὶ τὰς εἰσόδους, καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς κεφαλὰς, καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο, καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. Ὡς δ' ἔγνω ὁ Κῦρος τὸ γιγνόμενον, δείσας, μὴ, εἰ καὶ βιάσαιντο εἴσω, ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖέν τι, παρηγγύησεν ἐπὶ πόδα ἀνάγειν ἔξω βελέων, καὶ πείθεσθαι. Ἔνθα δὴ ἔγνω τις ἂν τοὺς ὁμοτίμους καὶ πεπαιδευμένους ὡς δεῖ· ταχὺ μὲν γὰρ αὐτοὶ ἐπείθοντο, ταχὺ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγελλον. Ὡς δ' ἔξω βελέων ἐγένοντο, ἔστησαν κατὰ χώραν πολὺ μᾶλλον χοροῦ, ἀκριβῶς εἰδότες, ὅπου ἔδει ἕκαστον αὐτῶν γενέσθαι.

---

tuerentur. Atque hic *demum* reges ipsi qui cum fidissimis ad *castrorum* aditus constiterunt, conscensis eminentioribus locis, et pugnabant ipsi, et alios cohortando excitabant. Cyrus autem ubi quid ageretur animadvertit, veritus ne si etiam intro vi perrumperent, pauci cum essent a multis detrimenti aliquid caperent, extra telorum ictus pedem referrent, dictoque audientes essent, edixit. Ibi tum agnovisset aliquis *Persas*, qui ὁμότιμοι appellantur, etiam *ita* institutos, ut oporteret: nam et ipsi celeriter parebant, et aliis *idem* celeriter denuntiabant. Cumque *jam* extra telorum ictus essent, suo *eorum quisque* loco constiterunt aptius multo, quam *solent canentium saltantiumque* cœtus, quod accurate norint quo quemque loco stare oporteret.

FINIS TOMI PRIMI.

XENOPHONTIS

QUAE EXSTANT

OPERA,

GRAECE & LATINE,

EX EDITIONIBUS

SCHNEIDERI ET ZEUNII.

ACCEDIT

INDEX LATINUS.

TOM. II.

EDINBURGI;

E PRELO ACADEMICO.

IMPENSIS GULIELMI LAING.

MDCCCXI.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦ. α'.

ΜΕΙΝΑΣ δὲ ὁ Κῦρος μέτριον χρόνον αὐτοῦ σὺν τῷ στρατεύματι, καὶ δηλώσας, ὅτι ἕτοιμοί εἰσι μάχεσθαι, εἴ τις ἐξέρχοιτο, ὡς δὴ οὐδεὶς ἀντεξῄει, ἀπήγαγεν, ὅσον ἐδόκει καλῶς ἔχειν, καὶ κατεστρατοπεδεύσατο. φύλακας

XENOPHONTIS

DE

CYRI

INSTITUTIONE

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

CYRUS, ubi paulisper istic cum exercitu constitisset, ac *suos* paratos esse declarasset ad pugnandum, si quis *castris* egredi vellet, exeunte nemine, *suos* eo, quo commodum *ipsi* visum est, abduxit, et castra metatus est; cumque locasset

δὲ καταστησάμενος, καὶ σκοποὺς προπέμψας, στὰς εἰς τὸ μέσον συνεκάλεσε τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας, καὶ ἔλεξε τοιάδε· "Ἄνδρες "Πέρσαι, πρῶτον μὲν τοὺς θεοὺς ἐγώ τε "ἐπαινῶ, ὅσον δύναμαι, καὶ ὑμεῖς δὲ πάν- "τες, οἶμαι· νίκης τε γὰρ τετυχήκαμεν "καὶ σωτηρίας. Τούτων μὲν οὖν χρὴ χα- "ριστήρια, ὧν ἂν ἔχωμεν, τοῖς θεοῖς ἀπο- "τελεῖν. Ἐγὼ δὲ σύμπαντας μὲν ὑμᾶς "ἤδη ἐπαινῶ· (Τὸ γὰρ γεγενημένον ἔργον "σύμπασιν ὑμῖν καλὸν ἀποτετέλεσται) ὧν "δ' ἕκαστος ἄξιος, ἐπειδὰν παρ' ὧν προσήκει "πύθωμαι, τότε τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ καὶ λό- "γῳ καὶ ἔργῳ πειράσομαι ἀποδιδόναι. Τὸν "δ' ἐμοῦ ἐγγύτατα ταξίαρχον Χρυσάνταν

excubias, et speculatores præmisisset, in medio stans suos convocavit milites, et hujusmodi orationem habuit: "Primum equidem, Persæ, deos "laudibus quam possum maximis veneror, atque vos omnes *pariter eos*, ut arbitror, "*veneramini:* quippe qui et "victoria potiti sumus et sa- "lute. Et ob hæc quidem diis "gratias, quibuscunque rebus "possumus, persolvere *nos* o- "portet. Vos autem equidem "omnes jam collaudo: (nam "quæ *jam* gesta res est, cum "vestrum *ea* omnium decore "confecta est) verum ubi ex "iis a quibus par est sciscitatus "fuero, quibus quisque se dig- "num præbuit, tunc debitum "cuique honorem conabor et "verbis et ipsa re tribuere. "De Chrysanta vero cohortis

“ οὐδὲν παρ' ἄλλων δέομαι πυνθάνεσθαι, ἀλλ'
“ αὐτὸς οἶδα, οἷος ἦν· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα,
“ ὅσαπερ, οἶμαι, καὶ πάντες ὑμεῖς, ἐποίει·
“ ἐπεὶ δ' ἐγὼ παρηγγύησα ἐπανάγειν, καλέ-
“ σας ὀνομαστὶ αὐτὸν, ἀνατεταμένος οὗτος
“ τὴν μάχαιραν, ὡς παίσων πολέμιον, ὑπή-
“ κουσέ τε μου εὐθὺς, καὶ ἀφεὶς, ὃ ἔμελλε
“ ποιεῖν, τὸ κελευόμενον ἔπραττεν· αὐτός τε
“ γὰρ ἐπανῆγε, καὶ τοῖς ἄλλοις μάλα ἐπι-
“ σπερχῶς παρηγγύα· ὥστ' ἔφθασεν ἔξω
“ βελέων τὴν τάξιν ποιήσας, πρὶν τοὺς πολε-
“ μίους κατανοῆσαί τε, ὅτι ἀνεχωροῦμεν, καὶ
“ τόξα ἐντείνασθαι, καὶ τὰ παλτὰ ἐπαφεῖναι·
“ ὥστ' αὐτός τε ἀβλαβὴς, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ
“ ἄνδρας ἀβλαβεῖς διὰ τὸ πείθεσθαι παρέχε-

“ præfecto mihi proximo per-
“ contari alios non necesse ha-
“ beo, cum ipse norim qualem
“ se præbuit. Nam alia qui-
“ dem, quæcunque vos etiam
“ omnes *fecisse* arbitror, præ-
“ stitit : et cum ego pedem
“ referre jussi, compellato no-
“ minatim ipso, etsi gladium
“ sustulerat ille, ut percussurus
“ hostem, statim *tamen* mihi
“ paruit, eoque omisso quod
“ facturus erat, ut jusseram fe-
“ cit : nam et ipse *suos* abdux-
“ it, et aliis *idem faciendum*
“ studiose admodum, significa-
“ vit : adeo ut prius extra teli
“ jactum cohortem collocaret,
“ quam hostes animadverte-
“ rent, nos pedem referre,
“ quamque arcus tenderent, et
“ palta in nos ejacularentur :
“ *unde fit* ut et ipse illæsus sit,
“ et milites suos per obedien-

" ται. Ἄλλους δ', ἔφη, ὁρῶ τετρωμένους,
" περὶ ὧν ἐγὼ σκεψάμενος, ἐν ὁποίῳ χρόνῳ
" ἐτρώθησαν, τότε τὴν γνώμην περὶ αὐτῶν
" ἀποφανοῦμαι. Χρυσάνταν δὲ, ὡς καὶ ἐρ-
" γάτην τῶν πολεμικῶν, καὶ φρόνιμον, καὶ
" ἄρχεσθαι ἱκανὸν καὶ ἄρχειν, χιλιαρχίᾳ
" μὲν ἤδη τιμῶ· ὅταν δὲ καὶ ἄλλο τι ἀγα-
" θὸν ὁ Θεὸς δῷ, οὐδὲ τότε ἐπιλήσομαι αὐ-
" τοῦ. Καὶ πάντας δὲ ὑμᾶς βούλομαι,
" ἔφη, ὑπομνῆσαι· ἃ γὰρ νῦν εἴδετε ἐν τῇ
" μάχῃ τῇδε, ταῦτα ἐνθυμούμενοι μήποτε
" παύσησθε, ἵνα παρ' ὑμῖν αὐτοῖς ἀεὶ κρίνητε,
" πότερον ἡ ἀρετὴ μᾶλλον, ἢ ἡ φυγὴ σώζει
" τὰς ψυχὰς, καὶ πότερον οἱ μάχεσθαι
" θέλοντες ῥᾷον ἀπαλλάττουσιν, ἢ οἱ οὐκ ἐθέ-

" tiam incolumes præstet. A-
" lios autem *quosdam*, inquit,
" vulneratos video, de quibus,
" ubi consideravero quo tem-
" pore vulnera acceperint, tum
" *demum* sententiam *meam* a-
" periam. Chrysantam vero,
" et in rebus bellicis strenuum
" et prudentem, et ad accipi-
" endum imperium et imperan-
" dum idoneum, in præsentia
" quidem honore tribunatus
" adficio; et cum Deus aliquid
" etiam aliud boni largietur,
" ne tunc quidem ejus oblivis-
" car. Quin vos etiam uni-
" versos, ait, admonitos volo:
" nam quæ modo in hac pugna
" vidistis, ea vobis in animis
" vestris nunquam non cogi-
" tanda sunt, ut ipsi semper
" statuatis, utrum virtus an
" fuga vitam magis conservet,
" et utrum ii qui pugnare vo-

" λοντες, καὶ ποίαν τινὰ ἡδονὴν τὸ νικᾷν " παρέχει· ταῦτα γὰρ νῦν ἄριστα κρίναιτ' " ἂν, πεῖράν τε αὐτῶν ἔχοντες, καὶ ἄρτι γε- " γενημένου τοῦ πράγματος. Καὶ ταῦτα " μὲν, ἔφη, ἀεὶ διανοούμενοι, βελτίους ἂν " εἴητε· νῦν δὲ, ὡς καὶ θεοφιλεῖς, καὶ ἀγα- " θοὶ, καὶ σώφρονες ἄνδρες, δειπνοποιεῖσθε, " καὶ σπονδὰς τοῖς θεοῖς ποιεῖσθε, καὶ παιᾶνα " ἐξάρχεσθε, καὶ ἅμα τὸ παραγγελλόμενον " προνοεῖτε."

Εἰπὼν δὲ ταῦτα, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἤλασε, καὶ πρὸς Κυαξάρην ἦλθε· καὶ συνησθεὶς ἐκείνῳ κοινῇ, ὡς εἰκὸς, καὶ ἰδὼν τἀκεῖ, καὶ ἐρόμενος, εἴ τι δέοιτο, ἀπήλαυνεν εἰς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. Καὶ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον

" lunt, facilius se *pugnae* discri- " mine defunctos præstent, an " illi qui *pugnare* nolunt, et " cujusmodi voluptatem adfe- " rat victoria: de his enim op- " time jam statuere possitis, " cum et periculum vosmet " ipsi feceritis, et res *ipsa* re- " cens gesta sit. Atque hæc " si usque animo versetis, ait, " meliores evasuri estis: nunc, " ut deo cari, et fortes, et pru- " dentes viri, cœnam instruite, " diis libate, pæana præcinite, " simul *ut fiat* id quod denun- " tiatum est providete."

Hæc cum dixisset, equo conscenso provectus est; atque ubi ad Cyaxarem venisset, et cum eo communem *ex gratulatione mutua*, ceu par erat, voluptatem cepisset, quæque gererentur ibi vidisset, ac num aliqua ipsi re opus esset rogas-

δειπνοποιησάμενοι, καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, ὡς ἔδει, ἐκοιμήθησαν.

Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ἅτε καὶ τεθνηκότος τοῦ ἄρχοντος καὶ σχεδὸν σὺν αὐτῷ τῶν βελτίστων, ἠθύμουν μὲν πάντες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδίδρασκον αὐτῶν τῆς νυκτὸς ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Ὁρῶντες δὲ ταῦτα ὅ τε Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν, πάντες ἠθύμουν· πάντα μὲν γὰρ ἦν χαλεπά· ἀθυμίαν δὲ πᾶσι πλείστην παρεῖχεν, ὅτι τὸ ἡγούμενον τῆς στρατιᾶς φῦλον διεφθάρθαι ἐδόκει ταῖς γνώμαις. Οὕτω δὴ ἐκλείπουσι τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀπέρχονται τῆς νυκτός. Ὡς δ' ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἔρημον ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, εὐθὺς διαβιβάζει ὁ Κῦρος τοὺς

---

set, suum ad exercitum revectus est. Et Cyri quidem milites posteaquam cœnati essent, et excubias locassent, uti conveniebat, quieti se dederunt.

Assyrii vero, quorum nimirum et princeps, et cum eo fere fortissimus quisque occubuerat, universi animis concidebant, multi etiam eorum ex castris noctu diffugiebant. Hæc autem cum Crœsus cæterique eorum socii viderent, animis deficiebant: nam erant omnia quidem dira: maximum vero mærorem omnibus præbebat, quod ea natio, quæ in exercitu principatum teneret, pene alienata esse mente videbatur: itaque castra deserunt, et noctu discedunt. Ubi vero illuxisset, et castra hostium a militibus vacua cernerentur, mox Cyrus Persas primos *eo* traducit: ab

Πέρσας πρώτους· καταλέλειπτο δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων πολλὰ μὲν πρόβατα, πολλοὶ δὲ βόες, πολλαὶ δὲ ἅμαξαι, πολλῶν ἀγαθῶν μεσταί· ἐκ τούτου δὲ διέβαινον ἤδη καὶ οἱ ἀμφὶ Κυαξάρην Μῆδοι πάντες, καὶ ἠριστοποιοῦντο ἐνταῦθα. Ἐπεὶ δὲ ἠρίστησαν, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς ἑαυτοῦ ταξιάρχους, καὶ ἔλεξε τοιάδε· Οἷα μὲν δοκοῦμεν καὶ ὅσα ἀγαθὰ, ὦ ἄνδρες, ἀφεῖναι, θεῶν ἡμῖν αὐτὰ διδόντων; Νῦν γὰρ, ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι φοβούμενοι ἡμᾶς ἀποδεδράκασιν, αὐτοὶ ὁρᾶτε. οἵτινες δὲ ἐν ἐρύματι ὄντες, ἐκλιπόντες τοῦτο φεύγουσι, πῶς τούτους οἴεταί ἄν τις μεῖναι, ἰδόντας ἡμᾶς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ; Οἵτινες δὲ ἄπειροι ἡμῶν ὄντες οὐχ ὑπέμειναν, πῶς νῦν γ' ἂν

---

hostibus autem multæ oves, bovesque multi, multa etiam bonis multis referta plaustra relicta erant: deinde Medi quoque qui erant cum Cyaxare jam *in ea* transierunt omnes, ibique prandium pararunt. Cum autem pransi essent, Cyrus suos cohortium præfectos convocavit, et in hunc modum loquutus est: Qualia, viri, quantaque bona, divinitus nobis oblata, dimittere videmur? Jam enim videtis ipsi, metu nostri permotos hostes in fugam se conjecisse: qui autem munitionibus, in quibus erant, desertis fugam capiunt, hos quonam modo possit existimare quisquam substituros, ubi nos in planitie viderint? Qui *nos item* minime sustinuerunt, cum nec dum experti nos essent, quo pacto nunc sustinebunt, cum

ὑπομείνειαν, ἐπεὶ ἥττηνταί τε, καὶ πολλὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασιν; Ὧν δὲ οἱ βέλτιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ φαυλότεροι ἐκείνων μάχεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιεν; Καί τις εἶπε, Τί οὖν οὐ διώκομεν ὡς τάχιστα, καταδήλων γε οὕτω τῶν ἀγαθῶν ὄντων; Καὶ ὃς εἶπεν, Ὅτι ἵππων προσδεόμεθα· οἱ μὲν γὰρ κράτιστοι τῶν πολεμίων, οὓς μάλιστα καιρὸς ἦν ἢ λαβεῖν ἢ κατακαίνειν, οὗτοι ἐφ' ἵππων νέονται· οὓς ἡμεῖς τρέπεσθαι μὲν σὺν τοῖς θεοῖς ἱκανοὶ, διώκοντες δὲ αἱρεῖν οὐχ ἱκανοί. Τί οὖν, ἔφασαν, οὐκ ἐλθὼν Κυαξάρει ταῦτα λέγεις; Καὶ ὃς εἶπε· Συνέπεσθέ τοίνυν μοι πάντες, ὡς εἰδῇ, ὅτι πᾶσιν ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ. Ἐκ τούτου

---

et victi, et multis a nobis incommodis adfecti sunt? Et quorum fortissimi *quique* occiderunt, quomodo illorum vilissimi nobiscum pugnare velint? Et *hic* quidam, Cur igitur non quam celerrime, inquit, *eos* persequimur, cum *tanta* nobis bona manifeste adeo offerantur? Respondit ille, Quoniam equis adhuc nobis opus est: hostium enim qui præstantissimi sunt, quos nobis commodum maxime esset vel capere vel occidere, *omnes* equis vecti redeunt: quos deorum ope nos in fugam quidem vertere potuimus, at non *sumus* ad eos persequendo capiendos idonei. Cur igitur, inquiunt, non Cyaxarem accedis, atque hæc ipsi exponis? Et ille, Vos ergo, ait, omnes una me sequimini, ut omnibus nobis hæc placere videat. Tum vero universi *Cyrum* sequeban-

εἵποντό τε πάντες, καὶ ἔλεγον, οἷα ἐπιτήδεια ἐδόκουν εἶναι, ὑπὲρ ὧν ἐδέοντο.

Καὶ ὁ Κυαξάρης ἅμα μὲν, ὅτι ἐκεῖνοι ἦρχον τοῦ λόγου, ὥσπερ ὑπεφθόνει· ἅμα δὲ ἴσως καλῶς ἐδόκει ἔχειν αὐτῷ, μὴ πάλιν κινδυνεύειν· (καὶ γὰρ αὐτός τε περὶ εὐθυμίαν ἐτύγχανεν ὢν, καὶ τῶν ἄλλων Μήδων ἑώρα πολλοὺς τὸ αὐτὸ [τοῦτο] ποιοῦντας) εἶπε δ' οὖν ὧδε· "Ἀλλ', ὦ Κῦρε, ὅτι μὲν μάλιστα ἀν-"θρώπων μελετᾶτε ὑμεῖς οἱ Πέρσαι, μηδὲ "πρὸς μίαν ἡδονὴν ἀπλήστως διακεῖσθαι, καὶ "ὁρῶν καὶ ἀκούων οἶδα· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, τῆς "μεγίστης ἡδονῆς πολὺ μᾶλλον συμφέρειν ἐγ-"κρατῆ εἶναι. Μείζω δὲ ἡδονὴν τί παρέχει "ἀνθρώποις εὐτυχίας, ἢ νῦν ἡμῖν παραγεγένη-

---

tur, et quæ viderentur ad rem, quam postulabant, adcommodata dicebant.

Et Cyaxares, partim quod illi *hac de re* sermonem primi injecissent *iis* quasi subinvidebat; partim, recte se fortasse facturum existimabat, si rursum periculum non adiret: (nam et ipse hilaritati se tunc dedebat, et de cæteris Medis complures hoc ipsum facere videbat) itaque in hunc modum respondit, "Enimvero, Cyre, vos Persas "*omnium* hominum maxime "id operam dare, ut insatiabi-"li nullius voluptatis cupidi-"tate teneamini et oculis et "auditu compertum habui: "mihi vero multo magis ex-"pedire videtur, maxima con-"tinenter frui voluptate. Quid "autem voluptatem homini-"bus majorem adfert, quam

" ται; Ἢν μὲν τοίνυν, ἐπεὶ εὐτυχοῦμεν, σω-
" φρόνως διαφυλάττωμεν αὐτὴν, ἴσως δυναίμεθ'
" ἂν ἀκινδύνως εὐδαιμονοῦντες γηρᾷν· εἰ δ' ἀ-
" πλήστως χρώμενοι ταύτῃ, ἄλλην καὶ ἄλλην
" πειρασόμεθα διώκειν, ὁρᾶτε, μὴ πάθωμεν, ἅ-
" περ πολλοὺς μὲν λέγουσιν ἐν θαλάττῃ πεπον-
" θέναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν οὐκ ἐθέλοντας παύσασ-
" θαι πλέοντας, ἕως ἂν ἀπόλωνται· πολλοὺς δὲ
" νίκης τυχόντας, ἑτέρας ἐφιεμένους, καὶ τὴν
" πρόσθεν ἀποβαλεῖν. Καὶ γὰρ εἰ μὲν οἱ
" πολέμιοι ἥττους ὄντες ἡμῶν ἔφευγον, ἴσως
" ἂν καὶ διώκειν τοὺς ἥττους ἀσφαλῶς εἶχε·
" νῦν δὲ κατανόησον, πόστῳ αὐτῶν μέρει πάν-
" τες μαχεσάμενοι νενικήκαμεν· οἱ δ' ἄλλοι

" prospera fortuna, quæ *quidem* hoc tempore nobis obtigit? Si ergo, cum prospera utamur fortuna, prudenter eam conservemus, in vita fortasse beata sine periculis senescere possimus: sin hac minime satiati, aliam ex alia persequi conabimur, videte, ne idem nobis accidat, quod accidisse multis in mari dicitur, ut, propterea quod bona usi fortuna, finem navigandi facere nollent, donec *naufragio* interirent; itidemque multis, qui victoriam adepti, dum alteram expeterent, priorem etiam amiserunt. Nam si hostes, pauciores cum nobis essent, in fugam se dederunt, fortasse et persequi pauciores tutum esset: nunc vero considere*s velim*, cum quantula ipsorum parte *nos* omnes congressi vicerimus; cæteri au-

" ἄμαχοι εἰσίν· οὓς εἰ μὲν μὴ ἀναγκάσοιμεν
" μάχεσθαι, ἀγνοοῦντες καὶ ἡμᾶς καὶ ἑαυ-
" τοὺς, δι' ἀμαθίαν καὶ μαλακίαν ἀπίασιν·
" εἰ δὲ γνώσονται, ὅτι καὶ ἀπιόντες οὐδὲν ἧτ-
" τον κινδυνεύουσιν ἢ μένοντες, ὅπως μὴ ἀναγ-
" κάσωμεν αὐτοὺς, καὶ εἰ μὴ βούλονται, ἀ-
" γαθοὺς γενέσθαι. Ἴσθι γὰρ, ὅτι οὐ σὺ
" μᾶλλον τὰς ἐκείνων γυναῖκας καὶ παῖδας
" ἐπιθυμεῖς λαβεῖν, ἢ ἐκεῖνοι σῶσαι. Ἐννόει
" δ', ὅτι καὶ αἱ σύες, ἐπειδὰν ὀφθῶσι, φεύ-
" γουσι καὶ πολλαὶ οὖσαι σὺν τοῖς τέκνοις·
" ἐπειδὰν δέ τις αὐτῶν θηρᾷ τι τῶν τέκνων,
" οὐκέτι φεύγει, οὐδ' ἢν μία τύχῃ οὖσα,
" ἀλλ' ἵεται ἐπὶ τὸν λαμβάνειν πειρώμενον.
" Καὶ νῦν μὲν κατακλείσαντες ἑαυτοὺς εἰς

" tem pugna abstinebant; quos
" si ut pugnent non cogemus,
" et nostrum et sui ipsorum
" ignari, propter imperitiam
" et animi mollitiam discedent:
" sin animadvertent, nihilo se
" minus in periculo fore, si a-
" beant, quam si resistant, *vide*,
" ne cogamus eos ut etiam
" præter animi sententiam for-
" titer se gerant. Nam scire
" debes, non magis illorum
" uxores ac liberos capiendi te
" cupidum esse, quam illi ser-
" vandi sint *cupidi*. Etiam
" sues cogita, posteaquam con-
" spectæ sunt, cum prole *sua*
" fugere, tametsi multæ nume-
" ro sint: cum vero quis de
" pullis earum venetur ali-
" quem, non *jam* amplius, ne
" si una quidem sit, fugit, sed
" eum qui capere conatur in-
" vadit. Nunc quidem cum

" ἔρυμα, παρέσχον ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὥστε
" ὁπόσοις ἐβουλόμεθα αὐτῶν μάχεσθαι· εἰ δ'
" ἐν εὐρυχωρίᾳ πρόσιμεν αὐτοῖς, καὶ μαθή-
" σονται, χωρὶς γενόμενοι, οἱ μὲν κατὰ πρό-
" σωπον ἡμῖν, ὥσπερ καὶ νῦν, ἐναντιοῦσθαι, οἱ
" δ' ἐκ πλαγίου, οἱ δὲ καὶ ὄπισθεν· ὅρα, μὴ
" πολλῶν ἑκάστῳ ἡμῶν καὶ ὀφθαλμῶν καὶ
" χειρῶν δεήσει. Πρὸς δ' ἔτι, ἔφη, οὐ βου-
" λοίμην ἂν ἔγω γε νῦν, ὁρῶν Μήδους εὐθυμου-
" μένους ἐξαναστήσας ἀναγκάζειν κινδυνεύσον-
" τας ἰέναι."

Καὶ ὁ Κῦρος ὑπολαβὼν εἶπεν· Ἀλλὰ μηδένα σύ γε ἀναγκάσῃς, ἀλλὰ τοὺς ἐθέλοντάς μοι ἕπεσθαι δός· καὶ ἴσως ἄν σοι καὶ τῶν σῶν φίλων τούτων ἥκοιμεν ἑκάστῳ ἄγον-

---

" sese in munitionem incluse-
" rint, potestatem nobis fece-
" re velut e penu quodam pro-
" mendi et pugnandi cum tan-
" to eorum numero, quanto
" nobis visum esset: at si lata
" in planitie ad ipsos accede-
" mus, divisisque copiis dis-
" cent, partim nobis a fronte,
" quemadmodum modo *acci-*
" *dit*, obsistere, partim ab late-
" re partim etiam a tergo;
" vide, ne cuique nostrum
" multis et oculis et manibus
" futurum sit opus. Præte-
" rea nolim equidem, inquit,
" cum Medos nunc hilaritati
" indulgere videam, *eos* surge-
" re jussos ad periculosum iter
" cogere."

Et Cyrus respondens, Neminem vero, coegeris, inquit; sed illos da *tantum*, qui me libentes sequentur: et fortassis ita

τες, ἐφ' οἷς ἅπαντες εὐθυμήσεσθε. Τὸ μὲν γὰρ πλῆθος ἡμεῖς γε τῶν πολεμίων οὐ διωξόμεθα· (πῶς γὰρ ἂν καὶ καταλάβοιμεν;) ἢν δέ τι ἢ ἀπεσχισμένον τοῦ στρατεύματος λάβωμεν, ἤ τι ὑπολειπόμενον, ἥξομεν πρός σε ἄγοντες. Ἐννόει δ', ἔφη, ὅτι καὶ ἡμεῖς, ἐπεὶ σὺ ἐδέου, ἤλθομεν, σοὶ χαριζόμενοι, μακρὰν ὁδόν· καὶ σὺ οὖν ἡμῖν δίκαιος εἶ ἀντιχαρίζεσθαι, ἵνα καὶ ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφικώμεθα, καὶ μὴ εἰς τὸν σὸν θησαυρὸν πάντες οἵδε ὁρῶμεν. Ἐνταῦθα δὴ ἔλεξεν ὁ Κυαξάρης· Ἀλλ' εἴγε μέντοι ἐθέλων τις ἕποιτο, καὶ χάριν ἔγωγε σοι εἰδείην ἄν. Σύμπεμψον τοίνυν μοι τινὰ, ἔφη, τῶν ἀξιοπίστων τούτων, ὃς ἐρεῖ, ἃ ἂν σὺ ἐπιστείλῃς. Λαβὼν δὴ ἴθι, ἔφη, ὅντινα

---

redibimus, ut tibi et amicis hisce tuis singulis adferamus ea, quæ grata omnibus futura sunt. Copias enim hostium *confertim* omnes nos certe non persequemur; (nam quo pacto eas adsequi possimus?) verum si quid vel avulsum ab exercitu nacti erimus, vel a tergo relictum, *id* ad te redeuntes adducemus. Cogita vero, inquit, nos etiam, quoniam tu rogabas, longo venisse itinere, tibi uti rem gratam faceremus: itaque te vicissim nobis gratificari æquum est, ut et *qui* aliquo cum emolumento domum redeamus, et omnes ad thesaurum tuum non respiciamus. Hic Cyaxares, At vero, si quis, inquit, libens te sequatur, equidem tibi gratiam quoque habiturus sim. Mitte igitur mecum quendam de *tuis* hisce

ἐθέλεις τουτωνί. Ἔνθα δὴ ἐτύγχανεν ὁ φήσας ποτὲ συγγενὴς αὐτοῦ εἶναι, καὶ φιληθεὶς, παρών. Εὐθὺς οὖν ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀρκεῖ, ἔφη, ἔμοιγε οὑτοσί. Οὗτος τοίνυν, ἔφη, σοὶ ἑπέσθω· Καὶ, λέγε σὺ, ἔφη, τὸν θέλοντα ἰέναι μετὰ Κύρου. Οὕτω δὴ λαβὼν τὸν ἄνδρα ἐξῄει. Ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, εὐθὺς ὁ Κῦρος εἶπε· Νῦν δὴ σὺ δηλώσεις, εἰ ἀληθῆ ἔλεγες, ὅτε ἔφης ἥδεσθαί με θεώμενος. Οὔκουν ἀπολείψομαί γε σοῦ, ἔφη ὁ Μῆδος, εἰ τοῦτο λέγεις. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ἄλλοις προθύμως λέξεις; Κἀκεῖνος ἐπομόσας, Νὴ τὸν Δί', ἔφη, ἔστε γ' ἂν ποιήσω, καὶ σὲ ἡδέως ἐμὲ θεᾶσθαι. Τότε δὴ ἐκπεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυαξάρους, τά τε ἄλλα προθύμως ἀπήγγελλε

---

fide dignis, qui tu quæ jusseris exponat. Age vero, inquit, quemcunque horum volueris accipe. Ibi forte *Medus* ille aderat, qui aliquando cognatum se Cyri dixerat, et osculum *ab eo* tulerat. Subjiciens itaque mox Cyrus, Sufficit, inquit, hic mihi quidem. Et is ergo te sequatur, ait: Tuque adeo dicito, ait, ut eat cum Cyro qui volet. Atque ita recepto *Cyrus* ad se homine exivit. Cumque egressus esset, statim dixit Cyrus, Jam sane tu declarabis verumne sis loquutus, cum te diceres voluptatem ex adspectu mei capere. Nequaquam vero a te discedam, inquit Medus, si hoc *quidem* dicis. Et Cyrus, Ergone cæteris, ait, *haec* prompto animo expones? Ille interposito jurejurando, Profecto, inquit,

τοῖς Μήδοις, καὶ προσετίθει, ὅτι αὐτός γε οὐκ ἀπολείψοιτο ἀνδρὸς καλλίστου καὶ ἀρίστου, καὶ, τὸ μέγιστον, ἀπὸ θεῶν γεγονότος.

β'. Πράττοντος δὲ ταῦτα τοῦ Κύρου, θείως πως ἀφικνοῦνται ἀπὸ Ὑρκανίων ἄγγελοι. Οἱ δὲ Ὑρκάνιοι ὅμοροι μὲν τῶν Ἀσσυρίων εἰσὶν, ἔθνος δ' οὐ πολύ· διὸ καὶ ὑπήκοοι τῶν Ἀσσυρίων ἦσαν· ἔφιπποι δὲ καὶ τότε ἐδόκουν εἶναι, καὶ νῦν ἔτι δοκοῦσι· διὸ καὶ ἐχρῶντο αὐτοῖς οἱ Ἀσσύριοι, ὥσπερ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Σκιρίταις· οὐδὲν φειδόμενοι αὐτῶν, οὔτ' ἐν πόνοις, οὔτ' ἐν κινδύνοις. Καὶ δὴ καὶ τότε ὀπισθοφυλακεῖν αὐτοὺς ἐκέλευον, ὡς χιλίους ὄντας ἱππέας, ἵνα, εἴ τι ὄπισθεν δεινὸν εἴη, ἐκεῖνοι πρὸ ἑαυτῶν τοῦτ'

---

donec efficiam, ut etiam tu me libenter adspicias. Tum demum missus a Cyaxare, cum alia Medis prompto animo denuntiavit, tum etiam addidit, se sane a viro præstantissimo et pulcherrimo, atque *etiam*, quod maximum esset, a diis oriundo, abesse nolle.

2. Dum hæc a Cyro geruntur, divinitus quodammodo *accidit ut* ab Hyrcaniis nuntii venirent. Sunt autem Assyriis finitimi Hyrcanii, natio non *illa quidem* magna: quocirca etiam imperio Assyriorum subjecti erant: equites vero *idonei* et tunc habebantur, et adhuc habentur: idcirco utebantur opera ipsorum Assyrii, quemadmodum Lacedæmonii Sciritarum; nec in laboribus, nec in periculis eis parcentes. Et quidem eo ipso tempore jusserant eos, qui erant equites circiter mille numero, extremum tueri

ἔχοιεν. Οἱ δὲ Ὑρκάνιοι, ἅτε μέλλοντες ὕστατοι πορεύεσθαι, καὶ τὰς ἁμάξας τὰς ἑαυτῶν καὶ τοὺς οἰκέτας ὑστάτους εἶχον. Στρατεύονται γὰρ δὴ οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔχοντες οἱ πολλοὶ, μεθ' ὧνπερ καὶ οἰκοῦσι· καὶ τότε δὴ, ἐστρατεύοντο οἱ Ὑρκάνιοι οὕτως. Ἐννοηθέντες δὲ, οἷά τε πάσχουσιν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ὅτι νῦν τεθναίη μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἡττημένοι δ' εἶεν, φόβος δὲ πολὺς εἴη ἐν τῷ στρατεύματι, οἱ δὲ σύμμαχοι αὐτῶν ὡς ἀθύμως ἔχοιεν καὶ ἀπολείποιεν· ταῦτα ἐνθυμουμένοις ἔδοξεν, αὐτοῖς νῦν καλὸν εἶναι ἀποστῆναι, εἰ θέλοιεν οἱ ἀμφὶ Κῦρον συνεπιθέσθαι. Καὶ πέμπουσιν ἀγγέλους πρὸς Κῦρον· ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τούτου ὄνομα μέγισ-

---

agmen, ut si quid a tergo periculum instaret, id illi ante se subirent. Hyrcanii autem, utpote qui ultimo loco iter facturi erant, etiam currus suos et domesticos ultimos habebant. Nam pleræque nationes Asiaticæ expeditionem suscipientes familiam secum una ducunt; et in hac quidem expeditione Hyrcanii morem hunc servabant. Cumque ad animos eis accidisset, cujusmodi incommodis ab Assyriis afficerentur, et horum principem mortem occubuisse, victos ipsos esse, magnum metum invasisse exercitum, socios animum abjecisse defecisseque; hæc cum secum ipsi cogitarent, visum est opportune defectionem hoc tempore fieri posse, si *cum ipsis* Cyri exercitus *hostes* una adoriri vellet. Atque *adeo* nun-

τον ηὔξετο. Οἱ δὲ πεμφθέντες λέγουσι Κύρῳ, ὅτι μισοῖεν τοὺς Ἀσσυρίους δικαίως, νῦν τε, εἰ βούλοιτο ἰέναι ἐπ' αὐτοὺς, καὶ σφεῖς σύμμαχοι ὑπάρξοιεν καὶ ἡγήσοιντο· ἅμα δὲ πρὸς τούτοις διηγοῦντο, τὰ τῶν πολεμίων ὡς ἔχοι, οἷα δὴ ἐπαίρειν βουλόμενοι ὡς μάλιστα στρατεύεσθαι αὐτόν. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτοὺς, Καὶ δοκεῖτε ἂν, ἔφη, ἡμᾶς ἔτι καταλαβεῖν αὐτοὺς, πρὶν ἐν τοῖς ἐρύμασιν εἶναι; ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἔφη, μάλα συμφορὰν τοῦτο ἡγούμεθα εἶναι, ὅτι ἔλαθον ἡμᾶς ἀποδράντες. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, βουλόμενος αὐτοὺς ὡς μέγιστον φρονεῖν ἐπὶ σφίσιν. Οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι, κἂν αὔριον ἕωθεν εὔζωνοι πορεύοιντο, καταλήψοιντο· ὑπὸ γὰρ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν

---

tios ad Cyrum mittunt; hujus enim nomini a prælio maxima celebritas accesserat. Qui autem missi erant, exponunt Cyro, jure se Assyrios odisse, ac si hoc tempore eos adgredi vellent, se quoque socios et duces ipsis itineris futuros: simul commemorabant etiam quo loco res hostium essent, utpote qui eum quam maxime ad expeditionem *hanc* suscipiendam excitare cupiebant. Et Cyrus eos interrogans, An existimatis, inquit, nos adhuc eos adsequuturos, priusquam intra munitiones se recipiant? nam hoc *ipsum* nos magni infortunii loco ducimus, quod clam nobis aufugerint. Hæc vero dicebat, quod eos magnificentissime de se sentire vellet. Illi autem responderunt, postridie etiam mane fieri posse, si expediti

ἁμαξῶν σχολῇ πορεύεσθαι αὐτούς· καὶ ἅμα, ἔφασαν, ἅτε τὴν προτεραίαν νύκτα ἀγρυπνήσαντες, νῦν μικρὸν πορευθέντες ἐστρατοπέδευνται. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ἔχετε οὖν, ὧν λέγετε, πιστόν τι ἡμᾶς διδάσκειν, ὡς ἀληθεύετε; Ὁμήρους γ᾽, ἔφασαν, ἐθέλομεν ἐλάσαντες αὐτίκα τῆς νυκτὸς ἀγαγεῖν· μόνον καὶ σὺ ἡμῖν πιστὰ θεῶν πεποίησο, καὶ δεξιὰν δὸς, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις ταὐτὰ, ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. Ἐκ τούτου τὰ πιστὰ δίδωσιν αὐτοῖς, ἦ μὴν, ἐὰν ἐμπεδώσωσιν, ἃ λέγουσιν, ὡς φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι αὐτοῖς, ὡς μήτε Περσῶν μήτε Μήδων μεῖον ἔχειν παρ᾽ αὐτῷ. Καὶ νῦν ἔτι ἰδεῖν

---

pergerent, ut *eos* adsequerentur: præ turba enim et plaustris eos lente iter facere: ac præterea, inquiunt, quippe quod nocte superiore vigilassent, jam paululum progressi castra metati sunt. Et Cyrus inquit, Ergone pignus quo fidem dictis faciatis aliquod habetis, quod nos doceat, vera vos dicere? Obsides, inquiunt, actutum *hinc* profecti nocte adducere volumus: tu modo quoque diis testibus *tuam* nobis adstringe fidem, et dextram da, ut ea ad alios etiam adferamus, quæ abs te acceperimus. Secundum hæc fidem iis dat, omnino se, ea si præstent quæ pollicentur, illos et amicorum et fidorum *hominum* loco habiturum, ut deteriori apud se conditione non essent, quam vel Persæ vel Medi. Atque hac etiam tempestate videre est, et fidem Hyrcaniis haberi

ἐστιν Ὑρκανίους καὶ πιστευομένους καὶ ἀρχὰς ἔχοντας, ὥσπερ καὶ Περσῶν καὶ Μήδων οἳ ἂν δοκῶσιν ἄξιοι εἶναι.

Ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν, ἐξῆγε τὸ στράτευμα ἔτι φάους ὄντος, καὶ τοὺς Ὑρκανίους περιμένειν ἐκέλευσεν, ἵνα ἅμα ἴοιεν. Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι πάντες, ὥσπερ εἰκὸς, εὐθὺς ἔξω ἦσαν, καὶ Τιγράνης, ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα· τῶν δὲ Μήδων ἐξῄεσαν οἱ μὲν, διὰ τὸ παιδὶ Κύρῳ ὄντι παῖδες ὄντες φίλοι γενέσθαι· οἱ δὲ, διὰ τὸ ἐν θήραις συγγενόμενοι ἀγασθῆναι αὐτοῦ τὸν τρόπον· οἱ δὲ, διὰ τὸ χάριν εἰδέναι, ὅτι μέγαν αὐτοῖς φόβον ἀπεληλακέναι ἐδόκει· οἱ δὲ, καὶ ἐλπίδας ἔχοντες, διὰ τὸ ἄνδρα φαίνεσθαι ἀγαθὸν, καὶ εὐτυχῆ καὶ μέγαν ἔτι

---

et eosdem magistratus gerere, quemadmodum qui de natione Persarum et Medorum *iisdem* digni videntur esse.

Cyrus, posteaquam cœnatum esset, copias eduxit, cum adhuc luceret, jussitque Hyrcanios operiri, ut una proficiscerentur. Ac Persæ quidem universi, ceu par erat, statim *castris* egrediebantur, et Tigranes *itidem* suis cum copiis; Medorum autem alii, quod pueri cum Cyro puero amicitiam contraxerant, prodiere; alii, quod cum eo in venationibus consuetudine congressi, mores ipsius admirati fuissent; alii, quod gratiam ipsi haberent, qui metum eis ingentem depulisse videretur; alii, spe concepta, quod *Cyrus* virum se virtute præditum præberet, eum etiam felicem valdeque

ἰσχυρῶς ἔσεσθαι αὐτόν· οἱ δὲ, ὅτε ἐτρέφετο ἐν Μήδοις, εἴ τι ἀγαθὸν τῳ συνέπραξεν, ἀντιχαρίζεσθαι ἐβούλοντο· (πολλοῖς δὲ πολλὰ διὰ φιλανθρωπίαν παρὰ τοῦ πάππου ἀγαθὰ διεπέπρακτο,) πολλοὶ δ', ἐπεὶ καὶ τοὺς Ὑρκανίους εἶδον, καὶ λόγος διεδόθη ὡς ἡγήσοιντο ἐπὶ πολλὰ ἀγαθὰ, ἐξῄεσαν καὶ τοῦ λαβεῖν τι ἕνεκα. Οὕτω δὴ καὶ οἱ Μῆδοι σχεδὸν ἅπαντες ἐξῆλθον, πλὴν ὅσοι σὺν Κυαξάρει ἔτυχον σκηνοῦντες· οὗτοι δὲ κατέμειναν, καὶ οἱ τούτων ὑπήκοοι. Οἱ δὲ ἄλλοι πάντες φαιδρῶς καὶ προθύμως ἐξωρμῶντο, ἅτε οὐκ ἀνάγκῃ, ἀλλ' ἐθελούσιοι καὶ χάριτος ἕνεκα ἐξιόντες. Ἐπεὶ δὲ ἔξω ἦσαν, πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Μήδους ἐλθὼν ἐπῄνεσέ τε αὐτοὺς, καὶ ἐ-

---

magnum aliquando futurum: alii vero, si qua in se, dum apud Medos educaretur, contulerat beneficia, pro his vicissim ei rem gratam facere volebant; (et multis *sane* multa commoda, quæ ejus erat humanitas, apud avum confecerat) multi etiam, cum Hyrcanios cernerent, et rumor esset diditus, *hos* ad multa bona *eis* duces futuros, illa ipsa de causa proficiscebantur, ut aliquid consequerentur. Atque ita *factum*, *ut* et Medi prope universi prodirent, extra eos, quicunque Cyaxari forte erant contubernales; hi enim, cum subjectis imperio suo, manebant. Cæteri omnes lætis alacribusque animis illinc profecti sunt, utpote qui non coacti, sed sponte sua gratificandique studio prodirent. Cum vero jam egres

πηύξατο, μάλιστα μὲν θεοὺς αὐτοῖς ἵλεως ὄντας ἡγεῖσθαι καὶ σφίσιν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς δυνηθῆναι χάριν αὐτοῖς ταύτης τῆς προθυμίας ἀποδοῦναι. Τέλος δ' οὖν εἶπεν, ὅτι ἡγήσοιντο μὲν αὐτοῖς οἱ πεζοὶ, ἐκείνους δὲ ἕπεσθαι σὺν τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε· καὶ ὅπου ἂν ἢ ἀναπαύωνται, ἢ ἐπίσχωσι τῆς πορείας, ἐνετείλατο αὐτοῖς πρὸς ἑαυτὸν παρελαύνειν τινὰς, ἵνα εἰδῶσι τὸ ἀεὶ καίριον.

Ἐκ τούτου ἡγεῖσθαι ἐκέλευσε τοὺς Ὑρκανίους. Καὶ οἳ ἠρώτων, Τί δέ; οὐ γὰρ ἀναμένεις, ἔφασαν, τοὺς ὁμήρους ἕως ἂν ἀγάγωμεν, ἵνα καὶ σὺ ἔχων τὰ πιστὰ παρ' ἡμῶν πορεύῃ; Καὶ τὸν ἀποκρίνασθαι λέγεται, Ἐννοῶ γὰρ, φάναι, ὅτι ἔχομεν [πάντες] τὰ πισ-

si essent, primum Medos adiit, iisque collaudatis pr[illegible]us est, maxime quidem ut dii propitii et ipsis et sibi duces essent, deinde ut et ipse gratiam iis pro hoc studio referre posset. Tandem pedites præituros dixit, utque cum equis ipsi sequerentur imperavit: ac ubi vel requiescerent vel in itinere subsisterent, præcepit iis ut ad se quidam equis adveherentur, ut quid pro tempore quolibet fieri oporteret cognoscerent.

Secundum hæc jussit Hyrcanios præire. Et illi interrogantes, Cur non expectas, inquiunt, donec obsides adducamus, ut et tu fidei pignoribus a nobis *prius* acceptis progrediaris? *Cyrus ibi* respondisse fertur, Equidem cogito, inquit, nostris in animis manibusque nostris fidei nos omnes habere

τὰ ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, καὶ ταῖς ἡμετέραις χερσίν. Οὕτω γὰρ δοκοῦμεν παρεσκευάσθαι, ὡς, ἐὰν μὲν ἀληθεύητε, ἱκανοὶ εἶναι ὑμᾶς εὖ ποιεῖν· ἐὰν δὲ ἐξαπατᾶτε, οὕτω νομίζομεν ἔχειν, ὡς οὐχ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν ἔσεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον, ἐὰν οἱ θεοὶ βούλωνται, ὑμᾶς ἐφ' ἡμῖν γενέσθαι. Καὶ μέντοι, ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι, ἐπειδήπερ φατὲ, ὑστάτους πορεύεσθαι τοὺς ὑμετέρους, ἐπειδὰν ἴδητε αὐτοὺς, σημαίνετε ἡμῖν, ὅτι οἱ ὑμέτεροί εἰσιν, ἵνα φειδώμεθα αὐτῶν. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Ὑρκάνιοι, τὴν μὲν ὁδὸν ἡγοῦντο, ὥσπερ ἐκέλευε, τὴν δὲ ῥώμην τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζον· καὶ οὔτε τοὺς Ἀσσυρίους, οὔτε τοὺς Λυδοὺς, οὔτε τοὺς συμμάχους αὐτῶν ἔτι ἐφοβοῦντο, ἀλλὰ, μὴ παντάπασιν ὁ Κῦρος μικρὰν

pignora. Sic enim instructi *nobis* videmur, ut, vera si dicatis, nobis adsit beneficiis vos adficiendi facultas: sin fraude uti velitis, ita nos comparatos existimamus, ut minime nos in potestate vestra, sed vos potius in nostra, diis volentibus, futuri sitis. Et vero Hyrcanii, ait, quia postremo loco vestros proficisci dicitis, ubi eos videritis, significate nobis illos esse vestros, iis uti parcamus. Hæc cum audissent Hyrcanii, et praeeundo itineris se duces præstabant, quemadmodum mandarat, et animi robur admirabantur; neque jam Assyrios, neque Lydos, neque socios ipsorum amplius metuebant, sed *hoc unum* ne Cyrus omnino parum in ipsis momenti situm

τινα αὐτῶν οἴοιτο ῥοπὴν εἶναι, καὶ παρόντων καὶ ἀπόντων.

Πορευομένων δὲ, ἐπεὶ νὺξ ἐπεγένετο, λέγεται φῶς τῷ Κύρῳ καὶ τῷ στρατεύματι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προφανὲς γενέσθαι, ὥστε πᾶσι φρίκην μὲν πρὸς τὸ θεῖον ἐγγίγνεσθαι, θάρσος δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους. Ὡς δὲ εὔζωνοί τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο, εἰκότως πολλήν τε ὁδὸν διήνυσαν, καὶ ἅμα κνέφᾳ πλησίον γίγνονται τοῦ τῶν Ὑρκανίων στρατεύματος. Ὡς δ' ἔγνωσαν οἱ ἄγγελοι, λέγουσι τῷ Κύρῳ, ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ σφέτεροι· τῷ τε γὰρ ὑστάτους εἶναι, γιγνώσκειν ἔφασαν, καὶ τῷ πλήθει τῶν πυρῶν. Ἐκ τούτου πέμπει τὸν ἕτερον αὐτῶν πρὸς αὐτοὺς, προστάξας λέγειν, εἰ φίλοι εἰσὶν, ὡς

---

existimaret, sive *ii* adessent sive abessent.

Cum autem iis progredientibus, nox adpetiisset, traditum est, Cyro et exercitui lucem clarissimam cœlo datam fuisse, *quo factum* ut in animis omnium *quidam* horror erga numen divinum, et in hostes confidentia nasceretur. Et quia expediti celeriterque pergerent, mirum non est si magnum confecissent iter, atque *adeo* cum *ipso* crepusculo prope ab Hyrcaniorum copiis abesrant. Id cum nuntii animadvertissent, Cyrum docent, hos esse suos: nam *hoc* et inde se intelligere aiebant, quod essent ultimi, et de ignium multitudine. Tum eorum alterum ad ipsos mittit, jubetque dicere, ut si *quidem* essent amici, quam celerrime sublatis dextris oc-

τάχιστα ὑπαντᾷν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας. Συμπέμπει δὲ τινὰ καὶ τῶν σὺν ἑαυτῷ, καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοῖς Ὑρκανίοις, ὅτι, ὡς ἂν ὁρῶσιν αὐτοὺς προσφερομένους, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. Οὕτω δὴ ὁ μὲν μένει τῶν ἀγγέλων παρὰ τῷ Κύρῳ, ὁ δὲ προσελαύνει πρὸς τοὺς Ὑρκανίους.

Ἐν ᾧ δ' ἐσκόπει τοὺς Ὑρκανίους ὁ Κῦρος, ὅ, τι ποιήσουσιν, ἐπέστησε τὸ στράτευμα· καὶ παρελαύνουσι πρὸς αὐτὸν οἱ τῶν Μήδων προεστηκότες καὶ ὁ Τιγράνης, καὶ ἐρωτῶσι, τί δεῖ ποιεῖν. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, ὅτι τοῦτ' ἐστι τὸ πλησίον Ὑρκανίων στράτευμα, καὶ οἴχεται ὁ ἕτερος τῶν ἀγγέλων πρὸς αὐτοὺς, καὶ τῶν ἡμετέρων τὶς σὺν αὐτῷ, ἐροῦντες, εἰ φίλοι εἰσὶν, ὑπαντιάζειν τὰς δεξιὰς ἀ-

currerent. Quosdam etiam suorum una mittit, *quibus* præcipit Hyrcaniis dicerent, futurum ut ipsi eodem se gererent modo, quo eos ad se ferri viderent. Atque ita nuntius alter apud Cyrum manet, alter ad Hyrcanios equo provehitur.

Interea vero, dum quid Hyrcanii facturi essent considerabat Cyrus, exercitum subsistere jussit; et eum adequitant principes Medorum et Tigranes, et quid faciendum sit interrogant. Ille autem dicit iis, Agmen hoc proximum Hyrcaniorum est, et ad eos nuntiorum alter abiit, cumque hoc de nostris aliqui, monituri *eos*, ut si *quidem* amici sint, sublatis dextris occurrant omnes.

κατείναντας πάντας. Ἐὰν μὲν οὖν οὕτω ποιῶσι, δεξιοῦσθέ τε αὐτοὺς, καθ' ὃν ἂν ᾖ ἕκαστος, καὶ ἅμα θαῤῥύνετε· ἐὰν δὲ ὅπλα αἴρωνται, ἢ φεύγειν ἐπιχειρῶσι, τούτων, ἔφη, [πρώτων] εὐθὺς πειρᾶσθε μηδένα λιπεῖν. Ὁ μὲν τοιαῦτα παρήγγειλεν. Οἱ δὲ Ὑρκάνιοι, ἀκούσαντες τῶν ἀγγέλων, ἥσθησάν τε, καὶ ἀναπηδήσαντες ἐπὶ τοὺς ἵππους παρῆσαν, τὰς δεξιὰς, ὥσπερ εἴρητο, προτείνοντες· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι ἀντεδεξιοῦντό τε αὐτοὺς καὶ ἐθάῤῥυνον. Ἐκ τούτου δὴ λέγει ὁ Κῦρος, Ἡμεῖς μὲν δὴ, ὦ Ὑρκάνιοι, ἤδη ὑμῖν πιστεύομεν· καὶ ὑμᾶς δὲ χρὴ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχειν. Τοῦτο δ', ἔφη, ἡμῖν πρῶτον εἴπατε, ὁπόσον ἀπέχει ἐνθένδε, ἔνθα αἱ ἀρχαί εἰ-

---

Quapropter si hoc modo accesserint, dextras eis suo quisque loco porrigite, simulque animum ipsis addite: sin arma expedierint, aut fugam moliantur, date operam, ait, ne quis ex *hostium* primis hisce supersit. Hujusmodi quædam præcipiebat *Cyrus;* Hyrcanii vero nuntios cum audissent et gavisi sunt, et equis *celeriter* conscensis adfuerunt, dextras, uti denuntiatum fuerat, protendentes: et Medi ac Persæ dextras vicissim iis porrigebant, atque bono eos animo esse jubebant. Deinde Cyrus, Nos quidem, inquit, Hyrcanii, vobis jam fidem habemus; ac vos etiam eodem modo erga nos adfectos esse oportet. Verum hoc primum nobis dicite, quantum hinc distet *is locus* ubi hostium principes, et totæ

σι τῶν πολεμίων, καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν. Οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι ὀλίγῳ πλέον ἢ παρασάγγην.

Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Κῦρος, "Ἄγετε δὴ, "ἔφη, ὦ ἄνδρες Πέρσαι καὶ Μῆδοι, καὶ ὑ- "μεῖς, ὦ Ὑρκάνιοι, (ἤδη γὰρ καὶ πρὸς ὑ- "μᾶς ὡς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς διαλέ- "γομαι) εὖ χρὴ εἰδέναι νῦν, ὅτι ἐν τούτῳ "ἐσμὲν, ἔνθα δὴ μαλακισάμενοι μὲν, πάντων "ἂν τῶν χαλεπωτάτων τύχοιμεν· ἴσασι γὰρ "οἱ πολέμιοι, ἐφ' ἃ ἥκομεν) ἢν δὲ κατὰ τὸ "καρτερὸν ἐμβαλόμενοι ἴωμεν ῥώμῃ καὶ "θυμῷ ἐπὶ τοὺς πολεμίους, αὐτίκα μάλα "ὄψεσθε, ὥσπερ δούλων ἀποδιδρασκόντων καὶ "εὑρημένων, τοὺς μὲν ἱκετεύοντας αὐτῶν, τοὺς

---

eorum sunt copiæ. Responderunt illi, paulo majus intervallum esse parasanga.

Hic Cyrus, "Agite, ergo, "inquit, Persæ, Medi, et vos "Hyrcanii, (nam vos etiam "tanquam auxiliares et socios "adloquor) certo *nos* scire o- "portet, eo res nostras esse in "loco, ut si molliter remisse- "que agamus, gravissima quæ- "que *mala* nobis eventura "sint: (norunt enim hostes "quarum rerum causa huc ad- "venerimus:) sin totis viribus "inruentes, fortiter animose- "que hostes adgrediemur, illi- "co videbitis, eorum, servo- "rum fugitivorum more qui "reperiuntur, alios supplicare, "alios fugere, alios ne ad hæc "quidem posse animos inten- "dere. Nam victi nos adspi- "cient, et neque fore ut ad-

" δὲ φεύγοντας, τοὺς δ' οὐδὲ ταῦτα φρονεῖν
" δυναμένους. Ἡττημένοι γὰρ ὄψονταί τε
" ἡμᾶς, καὶ, οὔτε οἰόμενοι ἥξειν, οὔτε συντε-
" ταγμένοι, οὔτε μάχεσθαι παρεσκευασμένοι,
" κατειλημμένοι ἔσονται. Εἰ οὖν ἡδέως βου-
" λοίμεθα καὶ δειπνῆσαι καὶ νυκτερεῦσαι καὶ
" βιοτεύειν τὸ ἀπὸ τοῦδε, μὴ δῶμεν αὐτοῖς
" σχολὴν μήτε βουλεύσασθαι, μήτε παρα-
" σκευάσασθαι μηδὲν ἀγαθὸν ἑαυτοῖς, μηδὲ
" γνῶναι πάμπαν, ὅτι ἄνθρωποί ἐσμεν· ἀλλὰ
" γέῤῥα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις ἅπαντα
" καὶ πληγὰς ἥκειν νομιζόντων. Καὶ ὑμεῖς
" μὲν, ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι, ὑμᾶς αὐτοὺς προ-
" πετάσαντες ἡμῶν, προπορεύεσθε ἔμπροσθεν,
" ὅπως τῶν ὑμετέρων ὅπλων ὁρωμένων λανθά-

" ventemus existimantes, ne-
" que in ordines dispositi, ne-
" que ad pugnam parati de-
" prehendentur. Quamobrem
" si suaviter et cœnare et noc-
" tem *hanc* exigere et vivere
" deinceps volumus, ne demus
" eis deliberandi otium, neque
" parandi quidquam, quod ip-
" sis ex usu sit, et ne omnino
" animadvertendi quidem quod
" homines simus: sed non nisi
" scuta, et copidas, et secures,
" et plagas venisse putent. Et
" vos quidem, Hyrcanii, ait,
" vosmet nobis prætendendo,
" antecedite, quo vestris armis
" conspectis quam longissimo
" tempore hostes fallere possi-
" mus. Verum ubi ad hostium
" ego copias pervenero, cohor-
" tem equitum apud me singuli
" relinquite, ut eorum opera,
" si quid opus fuerit, *ipse* apud

" νωμεν ὅτι πλεῖστον χρόνον. Ἐπειδὰν δ'
" ἐγὼ πρὸς τῷ στρατεύματι γένωμαι τῶν
" πολεμίων, παρ' ἐμοὶ μὲν καταλείπετε ἕκα-
" στοι τάξιν ἱππέων, ὡς, ἐάν τι δέῃ, χρῶμαι
" μένων παρὰ τὸ στρατόπεδον. Ὑμῶν δὲ οἱ
" μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν τάξει
" ἐλαύνετε ἀθρόοι, εἰ σωφρονεῖτε, ἵνα μήποτε
" ἀθρόῳ τινι ἐντυχόντες ἀποβιασθῆτε· τοὺς
" δὲ νεωτέρους ἐφίετε διώκειν· οὗτοι δὲ και-
" νόντων· τοῦτο γὰρ ἀσφαλέστατον νῦν ὡς
" ἐλαχίστους τῶν πολεμίων λιπεῖν. Ἢν δὲ
" νικῶμεν, ἔφη, ὃ πολλοῖς δὴ κρατοῦσι τὴν
" τύχην ἀνέστρεψε, φυλάξασθαι δεῖ τὸ ἐφ'
" ἁρπαγὴν τραπέσθαι· ὡς ὁ τοῦτο ποιῶν
" οὐκέτι ἀνήρ ἐστιν, ἀλλὰ σκευοφόρος· καὶ

" exercitum manens utar. Vos " autem qui principes estis et " ætate provectiores, ordinibus " servatis conferti procedite, si " sapitis, ut ne in confertas " *hostium* copias delapsi per " vim repellamini; junioribus " persequendi potestatem fa- " cite; iique *adeo hostes* occi- " dant: nam id tutissimum " hoc fuerit tempore, ut ex " hostibus quam paucissimos su- " perstites relinquamus. Quod " si accidat (id quod multis usu " venit, qui rerum potiuntur) " ut evertamus *ipsorum* fortu- " nam, cavendum erit, ne ad " prædam nos conferamus: " nam qui hoc facit, non am- " plius vir est *et miles*, sed " sarcinarius calo, atque hunc " *adeo* uti mancipium tractare

" ἔξεστι τῷ βουλομένῳ ἤδη χρῆσθαι τούτῳ ὡς " ἀνδραπόδῳ. Ἐκεῖνο δὲ χρὴ γνῶναι, ὅτι " οὐδέν ἐστι κερδαλεώτερον τοῦ νικᾷν. Ὁ " γὰρ κρατῶν ἅμα πάντα συνήρπακε, καὶ " τοὺς ἄνδρας, καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὰ " χρήματα, καὶ πᾶσαν ἅμα τὴν χώραν. " Πρὸς ταῦτα τοῦτο μόνον ὁρᾶτε, ὅπως τὴν " νίκην διασώσωμεν· ἐν γὰρ ταύτῃ καὶ αὐ- " τὸς ὁ ἁρπάζων ἔχεται. Καὶ τοῦτο ἅμα " διώκοντες μέμνησθε, ἥκειν πάλιν ὡς ἐμὲ ἔτι " φάους ὄντος· ὡς σκότους γενομένου, οὐδένα " ἔτι προσδεξόμεθα."

Ταῦτα εἰπὼν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἑκάστους, καὶ ἐκέλευεν ἅμα πορευομένους τοῖς ἑαυτοῦ ἕκαστον δεκαδάρχοις ταῦτα σημαί-

" cuivis licet. Illud autem " sciamus oportet, victoria ni- " hil esse quæstuosius. Nam " qui victor est, is simul omnia " corripit, et viros, et mulieres, " et opes, et regionem simul " universam. Ad hæc unicum " illud videte, ut victoriam " conservemus: quippe qua " etiam raptor ipse continetur. " Hoc quoque inter persequen- " dum memineritis, ut ad me, " dum adhuc lucebit, redeatis: " nam postquam tenebræ ac- " cesserint, neminem amplius " admissuri sumus.

Hæc loquutus unumquemque suos ad ordines dimisit, simulque edixit, *ad suos* cum venissent, decurionibus suis hæc quisque significarent: (nam quia in fronte decuriones erant,

νειν· (ἐν μετώπῳ γὰρ οἱ δεκάδαρχοι ἦσαν, ὥστε ἀκούειν) τοὺς δὲ δεκαδάρχους τῇ δεκάδι ἕκαστον κελεύειν παραγγέλλειν. Ἐκ τούτου προηγοῦντο μὲν οἱ Ὑρκάνιοι, αὐτὸς δὲ τὸ μέσον ἔχων σὺν τοῖς Πέρσαις ἐπορεύετο· τοὺς δὲ ἱππέας ἑκατέρωθεν, ὥσπερ εἰκὸς, παρέταξε. Τῶν δὲ πολεμίων, ἐπεὶ φάος ἐγένετο, οἱ μὲν ἐθαύμαζον τὰ ὁρώμενα, οἱ δὲ ἐγίγνωσκον ἤδη· οἱ δ' ἤγγελλον, οἱ δ' ἐβόων, οἱ δ' ἔλυον ἵππους, οἱ δὲ συνεσκευάζοντο, οἱ δ' ἐῤῥίπτουν τὰ ὅπλα ἀπὸ τῶν ὑποζυγίων, οἱ δ' ὡπλίζοντο· οἱ δὲ ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς ἵππους, οἱ δὲ ἐχαλίνουν· οἱ δὲ τὰς γυναῖκας ἀνεβίβαζον ἐπὶ τὰ ὀχήματα· οἱ δὲ τὰ πλείστου ἄξια ἐλάμβανον, ὡς διασωσόμενοι, οἱ δὲ κατορύττοντες τὰ

---

audire poterant) decurionum vero quemque juberent *eadem* decuriæ suæ denuntiare. Secundum hæc antecedebant Hyrcanii, ipse cum Persis medium *agmen* tenens iter faciebat; equitesque in utrumque latus, ceu par erat, instructos collocavit. Cum autem illuxisset, hostium alii obstupuerunt eis quæ cernebantur, alii jam *quid ageretur*, animadvertebant; alii *comperta* nuntiabant, vociferabantur alii, alii solvebant equos; alii vasa colligebant, alii de jumentis arma dejiciebant, alii armis se instruebant; alii in equos insiliebant, alii frenos eis injiciebant; alii in vehicula uxores imponebant; alii res maximi pretii sumebant, tanquam *eas* con-

τοιαῦτα ἡλίσκοντο· οἱ δὲ πλεῖστοι εἰς φυγὴν ὥρμων. Οἴεσθαι δὲ χρὴ καὶ ἄλλα πολλά τε καὶ παντοδαπὰ ποιεῖν αὐτούς· πλὴν ἐμάχετο οὐδείς, ἀλλ' ἀμαχητεὶ ἀπώλλυντο. Κροῖσος δὲ ὁ Λυδῶν βασιλεύς, ὡς θέρος ἦν, τάς τε γυναῖκας ἐν ταῖς ἁρμαμάξαις προαπεπέμψατο τῆς νυκτός, ὡς ἂν ῥᾷον πορεύοιντο κατὰ τὸ ψύχος, καὶ αὐτὸς ἔχων τοὺς ἱππέας ἐπηκολούθει. Καὶ τὸν Φρύγα ταὐτὰ φασὶ ποιῆσαι, τὸν τῆς παρ' Ἑλλήσποντον ἄρχοντα Φρυγίας. Ὡς δὲ παρῄσθοντο τῶν φευγόντων καὶ καταλαμβανόντων ἑαυτούς, πυθόμενοι τὸ γιγνόμενον, ἔφευγον δὴ καὶ αὐτοὶ ἀνὰ κράτος. Τὸν δὲ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα καὶ τὸν τῶν Ἀραβίων, ἔτι ἐγγὺς ὄντας καὶ ὑποστάντας

servaturi, deprehendebantur alii, qui hujusmodi res defodiebant; maxima vero pars in fugam ruebat. Alia etiam multa variaque *tunc* fecisse eos existimandum est; extra *illud unum*, quod nemo pugnabat, sed sine prælio peribant. Crœsus autem Lydorum rex, et mulieres, quod æstas esset, noctu harmamaxis præmiserat, ut in frigore facilius iter facerent, et ipse cum equitatu subsequebatur. Eadem etiam Phrygem illum fecisse perhibent, qui *sitae* ad Hellespontum Phrygiæ imperabat. Verum ubi fugere quosdam et ad se jam pervenire senserunt, comperto quid fieret, etiam ipsi summa virium contentione fugerunt. Cappadocum autem regem et Arabum, qui prope adhuc erant, et inermes sub-

ἀθωρακίστους κατακαίνουσιν οἱ Ὑρκάνιοι. Τὸ δὲ πλεῖστον ἦν τῶν ἀποθανόντων Ἀσσυρίων καὶ Ἀραβίων· ἐν γὰρ τῇ ἑαυτῶν ὄντες χώρᾳ, ἀσυντονώτατα πρὸς τὴν πορείαν εἶχον. Οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ Ὑρκάνιοι, οἷα δὴ εἰκὸς κρατοῦντας, τοιαῦτα ἐποίουν διώκοντες. Ὁ δὲ Κῦρος τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἱππέας καταλειφθέντας περιελαύνειν ἐκέλευσε τὸ στρατόπεδον, καὶ εἴ τινας σὺν ὅπλοις ἐξιόντας ἴδοιεν, κατακαίνειν· τοῖς δ' ὑπομένουσιν ἐκήρυξεν, ὁπόσοι τῶν πολεμίων στρατιωτῶν ἦσαν ἱππεῖς, ἢ πελτασταὶ, ἢ τοξόται, ἀποφέρειν τὰ ὅπλα συνδεδεμένα, τοὺς δὲ ἵππους ἐπὶ ταῖς σκηναῖς καταλιπεῖν· ὅστις δὲ μὴ ταῦτα ποιήσοι αὐτίκα τῆς κεφαλῆς στερήσεσθαι· τὰς δὲ κοπί-

---

sistebant, Hyrcanii trucidant. Qui vero interficiebantur, maxima ex parte Assyrii erant et Arabes: nam quod in sua *jam* essent regione, lentissime progrediebantur. Ac Medi quidem et Hyrcanii hujusmodi quædam, inter persequendum, qualia victores *facere* consentaneum est, patrabant. Cyrus autem equites apud se relictos castra circumequitare jussit, et si quos armatos exire viderent, *eos* occidere: remanentibus vero per præconem edicebat, ut quicunque milites hostium vel equites essent, vel peltastæ, vel sagittarii, arma colligata adferrent, equis ad tabernacula relictis: hæc autem quicunque non faceret, mox capite plecteretur: et cum strictis copidibus in ordine circumsteterunt. Itaque ii, quibus erant

δας προχείρους ἔχοντες (οἱ ἱππεῖς.) ἐν τάξει περιέστησαν. Οἱ μὲν δὴ τὰ ὅπλα ἔχοντες, ἐῤῥίπτουν ἀποφέροντες εἰς ἓν χωρίον ὅποι ἐκέλευσε· καὶ ταῦτα μὲν, οἷς ἐπέταξεν, ἔκαιον.

Ὁ δὲ Κῦρος ἐνενόησεν, ὅτι ἦλθον μὲν οὔτε σῖτα οὔτε ποτὰ ἔχοντες, ἄνευ δὲ τούτων οὔτε στρατεύεσθαι δυνατὸν, οὔτ' ἄλλο ποιεῖν οὐδέν. Σκοπῶν δὲ, ὡς ἂν ταῦτα τάχιστα καὶ κάλλιστα γένοιτο, ἐνθυμεῖται, ὅτι ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευομένοις ἐστὶν, εἶναί τινα, ὅτῳ καὶ σκηνῆς μελήσει, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια παρεσκευασμένα τοῖς στρατιώταις εἰσιοῦσιν ἔσται. Καὶ τοίνυν ἔγνω, ὅτι τούτους εἰκὸς μάλιστα πάντων ἐν τῷ στρατοπέδῳ νῦν κατειλῆφθαι ἂν ἦν, διὰ τὸ ἀμφὶ συσκευασίαν ἔχειν· ἐκήρυξε δὴ, παρεῖναι πάντας τοὺς ἐπι-

arma, unum in locum *illa* asportata adjiciebant, ubi *Cyrus* jusserat, et ea quidem concremabant illi, quibus hoc negotii dederat.

Cyrum autem cogitatio subit, se neque esculentis neque potulentis instructos venisse, sine quibus nec ulla suscipi expeditio, nec fieri quicquam aliud queat. Et cum considerаret quo pacto hæc et celerrime et rectissime parari possent: animadvertit, omnibus militantibus opus esse quodam, cui et tabernaculum curæ foret, atque ut res necessariæ militibus *in id* intrantibus paratæ essent. Itaque sentiebat verisimile esse id maxime temporis illos in castris deprensos esse, quod in apparandis rebus

τρόπους· εἰ δέ που μὴ εἴη ἐπίτροπος, τὸν πρεσβύτατον ἀπὸ σκηνῆς· τῷ δὲ ἀπειθοῦντι πάντα τὰ χαλεπὰ ἀνεῖπεν. Οἱ δὲ, ὁρῶντες καὶ τοὺς δεσπότας πειθομένους, ταχὺ ἐπείθοντο. Ἐπεὶ δὲ παρεγένοντο, πρῶτον μὲν ἐκέλευσε καθίζεσθαι αὐτῶν ὅσοις ἐστὶ πλέον ἢ δυοῖν μηνῶν ἐν τῇ σκηνῇ τὰ ἐπιτήδεια. Ἐπεὶ δὲ τούτους εἶδεν, αὖθις ἐκέλευσεν, ὅσοις μηνὸς ἦν· ἐν δὲ τούτῳ σχεδὸν σύμπαντες ἐκαθίζοντο. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς, "Ἄγετε νῦν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἴ τινες ὑμῶν "τὰ μὲν κακὰ μισεῖτε, ἀγαθοῦ δέ τινος παρ' "ἡμῶν βούλοισθ' ἂν τυγχάνειν, ἐπιμελήθητε "προθύμως, ὅπως, διπλάσια ἐν τῇ σκηνῇ ἑ-"κάστῃ σῖτα καὶ ποτὰ παρεσκευασμένα ᾖ

---

corporibus curandis necessariis occuparentur : per præcones igitur edixit, ut procuratores *castrenses* omnes adessent, et sicubi procurator nullus esset, maximus natu e tabernaculo *veniret :* ei vero qui non pareret gravissima quæque indixit. Illi autem, cum etiam dominos *jussis* obtemperare cernerent, statim paruerunt. Et cum adessent, primum sedere jussit illos, quibus esset plus quam in duos menses in tabernaculo commeatus. Hos cum adspexisset, rursus *sedere* jussit quibus esset in *unum* mensem *commeatus :* ibi tum fere omnes simul sederunt. Cum hæc comperisset, his eos verbis adlocutus est, " Agite vero, inquit, o viri, quicunque vestrum mala " exosi estis, et boni quidpiam " a nobis consequi cupitis,

" τοῖς δεσπόταις καὶ τοῖς οἰκέταις, ἢ ἃ καθ'
" ἡμέραν ἐποιεῖτε· καὶ τἄλλα δὲ πάντα, ὁ-
" πόσα καλὴν δαῖτα παρέξει, ἕτοιμα ποιεῖτε·
" ὡς αὐτίκα μάλα παρέσονται, ὁπότεροι ἂν
" κρατῶσι, καὶ ἀξιώσουσιν ἔκπλεω ἔχειν πάν-
" τα τὰ ἐπιτήδεια. Εὖ οὖν ἴστε, ὅτι συμ-
" φέροι ἂν ὑμῖν, ἀμέμπτως δέχεσθαι τοὺς ἄν-
" δρας." Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες, πολλῇ σπουδῇ τὰ παρηγγελμένα ἔπραττον. Ὁ δ' αὖ συγκαλέσας τοὺς ταξιάρχους ἔλεξε τοιάδε·

" Ἄνδρες φίλοι, γιγνώσκω μεν, ὅτι νῦν
" ἔξεστιν ἡμῖν προτέροις τῶν ἀπόντων συμμά-
" χων ἀρίστου τυχεῖν, καὶ τοῖς μάλα ἐσ-
" πουδασμένοις σίτοις καὶ ποτοῖς χρῆσθαι·

" promptis animis operam date,
" ut quolibet in tabernaculo
" cibi ac potus plus duplo pa-
" ratum sit et dominis et fa-
" mulis, quam quotidie parare
" consuevistis: quin et alia pa-
" rata sint omnia facite, quæ-
" cunque dapes effectura sint
" lautas; quippe mox aderunt,
" utricunque vicerint, æquum-
" que putabunt esse, ut res
" omnes necessarias adfatim ha-
" beant. Itaque scire vos vo-
" lo e re vestra futurum, si vi-
" ros sine querelis exceperitis."
Hæc illi cum audissent, magno studio imperata faciebant. *Cyrus* autem convocatis cohortium præfectis hujusmodi quædam verba fecit:

" Scimus jam licere nobis,
" amici, ante absentes socios
" prandium sumere, cibisque
" adeo studiose admodum pa-

" ἀλλ' οὔ μοι δοκεῖ τοῦτ' ἂν τὸ ἄριστον πλέον
" ὠφελῆσαι ἡμᾶς, ἢ τὸ τῶν συμμάχων ἐπι-
" μελεῖς φανῆναι, οὐδ' ἂν αὕτη ἡ εὐωχία ἰσ-
" χυροτέρους τοσοῦτον ποιῆσαι, ὅσον εἰ δυναί-
" μεθα τοὺς συμμάχους προθύμους ποιεῖσ-
" θαι. Εἰ δὲ τῶν νυνὶ διωκόντων καὶ κατα-
" καινόντων τοὺς ἡμετέρους πολεμίους, καὶ
" μαχομένων, εἴ τις ἐναντιοῦται, τούτων δό-
" ξομεν οὕτως ἀμελεῖν, ὥστε, καὶ πρὶν εἰδέ-
" ναι, ὅ, τι πράττουσιν, ἠριστηκότες φαίνεσ-
" θαι, ὅπως μὴ αἰσχροὶ μὲν φανούμεθα, ἀσ-
" θενεῖς δ' ἐσόμεθα, συμμάχων ἀποροῦντες. Τὸ
" δὲ τῶν πονούντων καὶ κινδυνευόντων ἐπιμελη-
" θῆναι, ὅπως εἰσιόντες τὰ ἐπιτήδεια ἕξουσιν, αὕ-
" τη ἂν ἡμᾶς ἡ θοίνη πλείω εὐφράνειεν, ὡς ἐγώ

" ratis ac potu uti: verum mi-
" hi non videtur hoc prandium
" magis nobis profuturum,
" quam si pateat socios nobis
" curæ fuisse, neque tantas no-
" bis vires additurum esse hoc
" convivium, quantæ *nobis ac-*
" *cessurae sunt*, si socios *ad nos*
" *juvandos* alacres reddere pos-
" simus. Quod si eos, qui jam
" persequuntur et interficiunt
" hostes nostros, et, si quis *ad-*
" *huc* resistit, dimicant, usque
" adeo negligere videbimur,
" ut etiam, prius quam cog-
" noverimus quid rerum agant,
" nos pransos esse constet, *ve-*
" *reor* ne manifesti simus tur-
" pitudinis, et, sociis destituti,
" vires nostræ debilitentur.
" At eorum curam gerere qui
" et labores perferunt et peri-
" cula adeunt, ut adventantes
" *scilicet* res habeant necessa-

" φημι, ἢ τὸ παραχρῆμα τῇ γαστρὶ χαρί-
" σασθαι. Ἐννοήσατε δ', ἔφη, ὡς, εἰ μηδ'
" ἐκείνους αἰσχυντέον ἦν, οὐδ' ὣς ἡμῖν νῦν προσ-
" ήκει οὔτε πλησμονῆς πω, οὔτε μέθης· οὐ
" γάρ πω διαπέπρακται ἡμῖν, ἃ βουλόμεθα,
" ἀλλ' αὐτὰ πάντα νῦν ἀκμάζει ἐπιμελείας
" δεόμενα. Ἔχομεν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ
" πολεμίους πολλαπλασίους ἡμῶν αὐτῶν, καὶ
" τούτους λελυμένους· οὓς καὶ φυλάττεσθαι
" ἴσως ἔτι προσήκει, καὶ φυλάττειν, ὅπως ὦσι
" καὶ οἱ ποιήσοντες ἡμῖν τὰ ἐπιτήδεια. Ἔτι
" δ' οἱ ἱππεῖς ἡμῖν ἄπεισι, φροντίδα παρέχον-
" τες, ὅπου εἰσί· κἂν ἔλθωσιν, εἰ παραμενοῦσιν.
" Ὥστε, ὦ ἄνδρες, νῦν μοι δοκεῖ τοιοῦτον σῖτον

" rias, hoc vero epulum multo
" nos magis exhilaraverit, mea
" quidem sententia, quam si
" statim ea quæ gulæ grata
" sunt faciamus. Etiam *hoc*
" cogitetis *velim*, ut illos maxi-
" me revereri non debeamus,
" *tamen* ne sic quidem vel sa-
" tietati unquam vel temulen-
" tiæ nos indulgere consenta-
" neum esse: necdum enim
" confecimus ea quæ volumus,
" sed ea jam omnia curam quæ
" requirunt *et diligentiam*, in
" ipso sunt articulo. Nam in
" castris hostes habemus nu-
" mero plures nobis ipsis, eos-
" que solutos; a quibus forsan
" adhuc cavere nos convenit,
" et *eosdem* custodire, ut sint
" qui nobis res necessarias pa-
" rent. Absunt præterea a
" nobis equites, qui solicitudi-
" nem, quonam sint in loco,
" adferunt; ac si redeant, man-
" surine sint nobiscum. Qua-

" προσφέρεσθαι δεῖν ἡμᾶς καὶ τοιοῦτον ποτὸν,
" ὁποῖόν τις οἴεται μάλιστα σύμφορον εἶναι
" πρὸς τὸ μήτε ὕπνου, μήτε ἀφροσύνης ἐμπί-
" πλασθαι. Ἔτι δὲ καὶ χρήματα ἐγὼ οἶ-
" δα ὅτι πολλὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐστὶν, ὧν
" οὐκ ἀγνοῶ ὅτι δυνατὸν ἡμῖν (κοινῶν αὐτῶν
" ὄντων τοῖς συγκατειληφόσι) νοσφίσασθαι,
" ὁπόσα ἂν βουλώμεθα· ἀλλ' οὔ μοι δοκεῖ
" τὸ λαβεῖν κερδαλεώτερον εἶναι τοῦ, δικαί-
" ους φαινομένους ἐκείνοις, τούτῳ πρίασθαι
" ἔτι μᾶλλον αὐτοὺς, ἢ νῦν, ἀσπάζεσ-
" θαι ἡμᾶς. Δοκεῖ δέ μοιγ' ἔφη, καὶ τὸ
" νεῖμαι τὰ χρήματα, ἐπειδὰν ἔλθωσι, Μή-
" δοις καὶ Ὑρκανίοις καὶ Τιγράνῃ ἐπιτρέ-

" propter, viri, mea quidem " sententia, cibus ejusmodi hoc " tempore potusque nobis est " sumendus, cujusmodi quis ex- " istimet ad hoc maxime ido- " neum, ut nec somno, nec " dementia repleamur. Scio " itidem magnam in *hisce* cas- " tris pecuniæ copiam esse, de " qua non ignoro fieri posse ut " nos, (utut illa nobis sit cum " iis qui nobiscum eam cepere, " communis) quantum volueri- " mus, avertamus: verum non " quæstuosius hoc ego futurum " arbitror, si *hanc ipsi* suma- " mus, quam si justos illis nos " declarantes, ratione hac id " comparemus, ut nos majori, " quam modo, benevolentia " complectantur. Etiam pe- " cuniarum, inquit, divisionem " Medis et Hyrcaniis et Tigra- " ni, postquam advenerint, per-

" ψαι· κἄν τι μεῖον ἡμῖν δάσωνται, κέρδος
" ἡγήσασθαι· διὰ γὰρ τὰ κέρδη ἥδιον ἡμῖν
" παραμενοῦσι. Τὸ μὲν γὰρ νῦν πλεονεκ-
" τῆσαι, ὀλιγοχρόνιον ἂν ἡμῖν τὸν πλοῦτον
" παράσχοι· τὸ δὲ, ταῦτα προεμένους, ἐκεῖνα
" κτήσασθαι, ὅθεν ὁ πλοῦτος φύεται, τοῦθ',
" ὡς ἐγὼ δοκῶ, ἀενναότερον ἡμῖν δύναιτ' ἂν
" τὸν ὄλβον καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέροις παρέ-
" χειν. Οἶμαι δ', ἔφη, καὶ οἴκοι ἡμᾶς τού-
" του ἕνεκεν ἀσκεῖν, καὶ γαστρὸς κρείττους
" εἶναι καὶ κερδέων ἀκαίρων, ἵν', εἴ ποτε δέοι,
" δυναίμεθα αὐτοῖς συμφόρως χρῆσθαι· ποῦ
" δ' ἂν ἐν μείζοσι τῶν νῦν παρόντων ἐπιδει-
" ξαίμεθα τὴν παιδείαν, ἐγὼ μὲν οὐχ ὁρῶ."

" mittendam arbitror: ac si " minus quoque nobis tribue- " rint, *id ipsum* in lucro po- " nendum esse: nam ob hæc " lucra libentius nobiscum ma- " nebunt. Nos hoc quidem " tempore proprii commodi " rationem habere, opes nobis " brevi temporis spatio dura- " turas conciliaverit: verum " his neglectis illa parare, unde " divitiæ nascuntur, hoc *nimi-* " *rum*, meo judicio, nobis nos- " trisque omnibus opes magis " perennes suppeditare possit. " Arbitror autem, ait, propte- " rea domi quòque nos et ad " gulam et ad quæstus intem- " pestivi cupiditatem frænan- " dam adsuefactos, ut iis, cum " usus veniat, commode possi- " mus uti: quibus autem in " rebus melius quam in præ- " sentibus, edere queamus dis- " ciplinæ specimen, equidem " non video."

Ὁ μὲν οὕτως εἶπε· συνεῖπε δ' αὐτῷ Ὑστάσπας, ἀνὴρ Πέρσης τῶν ὁμοτίμων, ὧδε. Δεινὸν γάρ τ' ἂν εἴη, ὦ Κῦρε, εἰ ἐν θήρᾳ μὲν πολλάκις ἄσιτοι καρτεροῦμεν, ὅπως θηρίον τι ὑποχείριον ποιησώμεθα, καὶ μάλα μικροῦ ἴσως ἄξιον· ὄλβον δὲ ὅλον πειρώμενοι θηρᾷν, εἰ ἐμποδών τι ποιησαίμεθα γενέσθαι ἡμῖν, ἃ τῶν μὲν κακῶν ἀνθρώπων ἄρχει, τοῖς δ' ἀγαθοῖς πείθεται· οὐκ ἂν πρέποντα ἡμῖν δοκοίημεν ποιεῖν. Ὁ μὲν Ὑστάσπας δὴ οὕτω συνεῖπεν· οἱ δ' ἄλλοι πάντες ταῦτα συνῄνουν. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἄγετε δὴ, ἔφη, ἐπειδὴ ὁμονοοῦμεν ταῦτα, πέμψατε ἀπὸ λόχου πέντε ἄνδρας ἕκαστος τῶν σπουδαιοτάτων· οὗτοι δὲ περιϊόντες, οὓς μὲν ἂν ὁρῶσι πορσύνοντας τὰ

Hoc quidem modo dixit *Cyrus:* ejusque orationem Hystaspas Persa, unus ex ὁμοτίμων numero, hujusmodi verbis comprobavit: Absurdum nempe fuerit, Cyre, nos in venatione quidem sæpenumero ciborum ab usu toleranter abstinere, quadam uti fera potiamur, eaque forsan parvi admodum pretii; at in conatu solidas venandi opes, si nobis ea patiamur esse impedimento, quæ pravis quidem hominibus dominantur, sed bonis cedunt, nos haud videri, quod minime nos deceat, facere. Et ita quidem Hystaspas *Cyri* verba adprobavit; cæterique omnes his adsensi sunt. Et Cyrus, Agite ergo, inquit, quando de his eadem est *omnium* nostrum sententia, mittite de *suo* quisque manipulo viros quinque in primis graves, qui *per castra* circumeuntes collaudent eos, quos-

ἐπιτήδεια, ἐπαινούντων· οὓς δ' ἂν ἀμελοῦντας, κολαζόντων ἀφειδέστερον, ἢ ὡς δεσπόται. Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν.

γ'. Τῶν δὲ Μήδων τινὲς ἤδη οἱ μὲν, ἁμάξας προωρμημένας καταλαβόντες καὶ ἀποστρέψαντες, προσήλαυνον μεστὰς, ὧν ἐδεῖτο ἡ στρατιὰ, οἱ δὲ καὶ ἁρμαμάξας γυναικῶν τῶν βελτίστων, τῶν μὲν γνησίων, τῶν δὲ καὶ παλλακίδων, διὰ τὸ κάλλος συμπεριαγομένων· καὶ ταύτας εἰληφότες προσῆγον. Πάντες γὰρ ἔτι καὶ νῦν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν στρατευόμενοι, ἔχοντες τὰ πλείστου ἄξια, στρατεύονται, λέγοντες, ὅτι μᾶλλον μάχοιντ' ἂν, εἰ τὰ φίλτατα παρείη· τούτοις γάρ φασιν ἀνάγκην εἶναι προθύμως ἀλέξειν. Ἴσως μὲν

cunque res necessarias parare viderint; in negligentes autem nihilo parcius quam si ipsorum essent domini, animadvertant. Et hæc quidem illi faciebant.

3. Medorum vero quidam, cum partim plaustra, quæ *e castris hostium* dudum excesserant, rebus quibus indigebat exercitus referta, adsequerentur et reverti coegissent, advecti sunt; partim *harmamaxas* interceptas cum præstantissimis mulieribus, quas vel *conjuges* legitimas, vel concubinas formæ causa viri secum duxerant, *ad castra* adducebant. Nam hoc etiam tempore Asiatici omnes cum exercitum in expeditionem educunt, ita solent educere, ut res maximi pretii secum sumant, quippe aiunt se pugnandi fore avidiores, eæ si res adsint, quas carissimas habent: has enim animose defendendi necessitatem sibi imponi di-

οὖν οὕτως ἔχει· ἴσως δὲ καὶ ποιοῦσιν αὐτὰ τῇ ἡδονῇ χαριζόμενοι.

Ὁ δὲ Κῦρος, θεωρῶν τὰ τῶν Μήδων ἔργα καὶ Ὑρκανίων, ὡσπερεὶ κατεμέμφετο καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς σὺν αὑτῷ, εἰ οἱ ἄλλοι ἂν τοῦτον τὸν χρόνον ἀκμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῶν ἐδόκουν καὶ προσκτᾶσθαί τι, αὐτοὶ δ' ἐν ἀργοτέρᾳ χώρᾳ ὑποκαταμένειν. Καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγοντες, καὶ ἀποδεικνύντες Κύρῳ, ἃ ἦγον, πάλιν ἀπήλαυνον, μεταδιώκοντες τοὺς ἄλλους· ταῦτα γὰρ ἔφασαν σφίσι προστετάχθαι ποιεῖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. Δακνόμενος δὴ ὁ Κῦρος ἐπὶ τούτοις, ταῦτα μὲν ὅμως κατεχώριζε· συνεκάλει δὲ πάλιν τοὺς ταξι-

---

cunt. Et fortasse quidem ita se res habet; fortassis etiam hæc, voluptati uti indulgeant, faciunt.

Cyrus autem, cum Medorum et Hyrcaniorum facinora cerneret, *ipse* sibi suisque quasi succensebat, quod alii hoc ipsos tempore vigore quodam superare viderentur, atque aliquid etiam adquirere, ipsi vero loco ab exercenda industria remotiori hærere. Etenim qui prædam abducebant, monstratis Cyro rebus iis quas adferebant, rursum cæteros persequuturi *hostes* avecti sunt: hæc enim uti facerent, imperatum sibi suis a præfectis aiebant. Quæ tametsi Cyrum morderent, suis tamen ille locis singula reponebat; convocabat autem denuo cohortium præfectos, et cum ibi constitisset,

ἄρχους, καὶ στὰς, ὅπου ἔμελλεν ἂν ἐξακούεσθαι τὰ λεγόμενα, εἶπε τάδε·

„ Ὅτι μὲν, ὦ ἄνδρες φίλοι, εἰ κατάσχοιμεν τὰ νῦν προφαινόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι Πέρσαις ἀγαθὰ γένοιτο, μέγιστα δ' ἂν εἰκότως ἡμῖν, δι' ὧν πράσσεται, πάντες, οἶμαι, γιγνώσκομεν· ὅπως δ' ἂν αὐτῶν ἡμεῖς κύριοι γενοίμεθα, μὴ αὐτάρκεις ὄντες κτήσασθαι αὐτὰ, εἰ μὴ ἔσται οἰκεῖον ἱππικὸν Πέρσαις, τοῦτ' ἐγὼ οὐκέτι ὁρῶ. Ἐννοεῖτε γὰρ δὴ, ἔφη, ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Πέρσαι ὅπλα, οἷς δοκοῦμεν τρέπεσθαι τοὺς πολεμίους ὁμόσε ἰόντας· καὶ δὴ τρεπόμενοι, ποίους ἢ ἱππέας, ἢ τοξότας, ἢ

unde exaudiri quæ dicerentur possent, hæc protulit:

" Arbitror ego, amici, vos omnes animadvertere, bona ingentia Persis universis cessura, maximaque adeo nobis, ceu par est, quorum adquiruntur opera, si *quidem* illa quæ nobis sunt jam ostentata obtinuerimus: verum quo his pacto potiri queamus, cum virium satis ad ea comparanda nobis non suppetat, nisi proprius Persis equitatus fuerit, equidem non video. Nam velim vobis in mentem veniat, ait, nos Persas instructos armis esse, quibus hostes cominus *nobiscum* congressos in fugam vertere posse videmur: at ubi jam eos in fugam verterimus, quosnam vel equites, vel sagittarios, vel peltastas, vel jaculatores fugientes aut capere possimus, aut interfi-

“ πελταστὰς, ἢ ἀκοντιστὰς, ἄνευ ἵππων ὄν-
“ τες δυναίμεθα ἂν φεύγοντας ἢ λαβεῖν, ἢ
“ κατακαίνειν; Τίνες δ' ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς
“ προσιόντες κακουργεῖν ἢ τοξόται, ἢ ἀκον-
“ τισταὶ, ἢ ἱππεῖς. εὖ εἰδότες, ὅτι οὐδεὶς αὐ-
“ τοῖς κίνδυνος, ὑφ' ἡμῶν κακόν τι παθεῖν
“ μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν πεφυκότων δένδρων; Εἰ
“ δ' οὕτω ταῦτα ἔχει, οὐκ εὔδηλον, ἔφη, ὅτι
“ οἱ νῦν παρόντες ἡμῖν ἱππεῖς νομίζουσι, ταῦ-
“ τα πάντα ὑποχείρια γιγνόμενα εἶναι ἑαυ-
“ τῶν οὐχ ἧττον, ἢ ἡμέτερα; Ἴσως δὲ, νὴ
“ Δία, καὶ μᾶλλον. Νῦν μὲν οὖν οὕτω
“ ταῦτα ἔχει κατ' ἀνάγκην. Εἰ δὲ ἡμεῖς
“ ἱππικὸν κτησαίμεθα, μὴ χεῖρον τούτων, οὐ
“ παντάπασιν ἡμῖν καταφανὲς, ὅτι τούς τ'

“ cere, cum nulli nobis sint
“ equi? Quinam itidem contra
“ nos tendere formident, ac
“ maleficiis nos vexare, sive
“ sagittarii, sive jaculatores,
“ sive equites, cum certo sci-
“ ant nihil iis *imminere* peri-
“ culi, ne a nobis magis quam
“ a consitis arboribus detri-
“ menti quid accipiant? Quod
“ si hæc ita se habeant, annon
“ manifestum est, ait, illos e-
“ quites qui modo nobiscum
“ sunt, existimare universa hæc
“ quæ capta sunt, non minus
“ sua esse quam nostra? Imo
“ profecto magis etiam fortas-
“ se. Et jam sane hæc uti sic
“ se habeant necessarium est.
“ At vero si nos equitatum
“ paremus nihilo horum *equi-*
“ *tatu* deteriorem, annon nobis
“ omnino perspicuum est, fu-
“ turum, ut et adversus hostes

" ἂν πολεμίους δυναίμεθα καὶ ἄνευ τούτων
" ποιεῖν, ὅσαπερ νῦν σὺν τούτοις, τούτους τε
" ἔχοιμεν ἂν τότε μετριώτερον πρὸς ἡμᾶς φρο-
" νοῦντας; Ὁπότε γὰρ ἢ παρεῖναι ἢ ἀπεῖναι
" βούλοιντο, ἧττον ἂν ἡμῖν μέλοι, εἰ αὐτοὶ ἄνευ
" τούτων ἀρκοίημεν ἡμῖν αὐτοῖς. Εἶεν. Ταῦ-
" τα μὲν δὴ, οἶμαι, οὐδεὶς ἂν ἀντιγνωμονή-
" σειε, μὴ οὐχὶ τὸ πᾶν διαφέρειν, τῶν Περ-
" σῶν γενέσθαι οἰκεῖον ἱππικόν. Ἀλλ' ἐκεῖ-
" νο ἴσως ἐννοεῖτε, πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο. Ἆρ'
" οὖν σκεψώμεθα, εἰ βουλοίμεθα καθιστάναι
" ἱππικὸν, τί ἡμῖν ὑπάρχει, καὶ τίνος ἐνδεῖ.
" Οὐκοῦν ἵπποι μὲν οὗτοι πολλοὶ ἐν τῷ στρατο-
" πέδῳ κατειλημμένοι, καὶ χαλινοὶ, οἷς πεί-
" θονται, καὶ τἄλλα, ὅσα δεῖ ἵπποις ἔχου-

" ea sine his geramus, quæ cum
" his modo gerimus, et ut hos
" *ipsos* erga nos modestiores
" experiamur? nam cum vel
" adesse vel abesse velint, mi-
" nus curæ nobis erit, si no-
" bis ipsis *etiam* absque his
" facultas res conficiendi nos-
" tras abunde suppetat. Es-
" to. Nemo certe, ut opinor,
" contra hanc sententiam re-
" pugnando dubitare possit,
" quin omnino præstet, Per-
" sas proprium sibi equitatum
" parare. Sed illud forsan vo-
" biscum animo cogitatis, quo
" pacto confieri hoc possit.
" Consideremus itaque, si *qui-*
" *dem* equitatum instituere ve-
" limus, quid nobis adsit, quid-
" que desit. Sunt igitur hi *no-*
" *bis* equi multi numero, capti
" in castris; *sunt* item frena
" quibus regi solent, cæteraque

" σι χρῆσθαι. Ἀλλὰ μὴν καὶ οἷς γε δεῖ
" ἄνδρα ἱππέα χρῆσθαι ἔχομεν, θώρακας
" μὲν, ἐρύματα τῶν σωμάτων, παλτὰ δὲ,
" οἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἔχοντες χρώμεθ' ἄν.
" Τί δὴ τὸ λοιπόν; Δηλονότι ἀνδρῶν δεῖ.
" Οὐκοῦν τοῦτο μάλιστα ἔχομεν; οὐδὲν γὰρ
" οὕτως ἡμέτερόν ἐστιν, ὡς ἡμεῖς ἡμῖν αὐ-
" τοῖς. Ἀλλ' ἐρεῖ τις ἴσως, ὅτι οὐκ ἐπισ-
" τάμεθα. Μὰ Δί· οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ἐ-
" πισταμένων νῦν, πρὶν μαθεῖν, οὐδεὶς ἠπίσ-
" τατο. Ἀλλ' εἴποι ἄν τις, ὅτι παῖδες ὄν-
" τες ἐμάνθανον. Καὶ πότερα παῖδές εἰσι
" φρονιμώτεροι, ὥστε μαθεῖν τὰ φραζόμενα
" καὶ δεικνύμενα, ἢ ἄνδρες; πότεροι δὲ, ἃ

" omnia quibus ad usum equo-
" rum opus est. Quin et illa no-
" bis suppetunt, quibus eques
" uti debet, *nimirum* loricæ,
" munimenta corporum, et pal-
" ta, quibus et ejaculandis et
" retentis uti possumus. Quid
" ergo reliquum? Viris rem-
" pe *nobis* opus est. Atqui
" hoc potissimum habemus?
" nihil enim æque nostrum
" est, atque nosmet nobis ip-
" sis sumus. At dixerit for-
" tasse quispiam nos imperi-
" tos esse. Ita profecto res
" est: neque enim illorum
" quisquam, qui jam periti sunt,
" priusquam disceret, peritus
" erat. Verum quis obje-
" cerit, eos, pueri dum es-
" sent, didicisse. Utrum ve-
" ro in pueris an in viris pru-
" dentiæ plus est ad discendum
" ea quæ dictantur et mon-
" strantur? quibus, postquam
" didicerint, ad exercendum *ea*,

" ἂν μάθωσιν, ἱκανώτεροι τοῖς σώμασιν ἐκ-
" πονεῖν, οἱ παῖδες ἢ οἱ ἄνδρες; Ἀλλὰ μὴν
" σχολή γε ἡμῖν μανθάνειν, ὅση οὔτε παισὶν,
" οὔτε ἄλλοις ἀνδράσιν· οὔτε γὰρ τοξεύειν
" ἡμῖν μαθητέον, ὥσπερ τοῖς παισί· προεπισ-
" τάμεθα γὰρ τοῦτο· οὔτε μὴν ἀκοντίζειν·
" ἐπιστάμεθα γὰρ καὶ τοῦτο· ἀλλ' οὐδὲ
" μὴν, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις ἀνδράσι, τοῖς μὲν
" γεωργίαι ἀσχολίαν παρέχουσι, τοῖς δὲ
" τέχναι, τοῖς δὲ ἄλλα οἰκεῖα· ἡμῖν δὲ στρα-
" τεύεσθαι οὐ μόνον σχολὴ, ἀλλὰ καὶ ἀνάγ-
" κη. Ἀλλὰ μὴν οὐχ, ὥσπερ ἄλλα πολλὰ
" τῶν πολεμικῶν, χαλεπὰ μὲν, χρήσιμα δέ·
" ἱππικὴ δὲ οὐκ ἐν ὁδῷ μὲν ἡδίων, ἢ αὐτοὺς
" τοῖν ποδοῖν πορεύεσθαι; ἐν δὲ σπουδῇ, οὐχ

" magis idonea corpora sunt, " pueris an viris? At vero " tantum nobis est ad discendum otii, quantum nec pueris, nec aliis viris: neque enim sagittandi nobis discenda " est ars, sicut pueris; nam " hanc jam ante tenemus: ne- " que jaculandi; cum illam " *quoque* calleamus: nec item " *nobis accidit*, quod hominibus cæteris, quibus negotia " partim agrorum cultura, partim artificia, partim aliæ domesticæ res exhibent; nobis " ad tractandam rem militarem " non otium duntaxat est, sed " etiam necessitas *imponitur*. " At vero non hic est, quod in " aliis multis rebus ad bellum " necessariis, quæ sunt illæ " quidem difficiles, sed utilitatem adferunt: annon equitatio jucundior est in itine-

" ἡδὺ ταχὺ μὲν φίλῳ παραγενέσθαι, εἰ δέοι, " ταχὺ δὲ, εἴτε ἄνδρα εἴτε θῆρα δέοι διώκεσ- " θαι, καταλαβεῖν; Ἐκεῖνο δὲ οὐχὶ εὐπετὲς, " τὸ, ὅ, τι ἂν δέῃ ὅπλον φέρειν, τὸν ἵππον " τοῦτο συμφέρειν; οὐκοῦν ταὐτό γ' ἐστὶν " ἔχειν τε καὶ φέρειν. Ὃ γεμὴν μάλιστ' " ἄν τις φοβηθείη, μὴ, εἰ δεήσει ἐφ' ἵππου " κινδυνεύειν πρότερον ἡμᾶς, πρὶν ἀκριβοῦν " τὸ ἔργον τοῦτο, κἄπειτα μήτε πεζοὶ ἔτι " ὦμεν, μήτε πω ἱππεῖς ἱκανοὶ, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ- " το ἀμήχανον· ὅπου γὰρ ἂν βουλώμεθα, ἐξ- " έσται ἡμῖν πεζοῖς εὐθὺς μάχεσθαι· οὐδὲν " γὰρ τῶν πεζικῶν ἀπομαθησόμεθα, ἱππεύειν " μανθάνοντες." Κῦρος μὲν οὕτως εἶπε·

" re quam pedibus incedere ? " in festinatione autem, nonne " jucundum est celeriter, si " sit opus, amico adesse ; cele- " riterque, vel hominem vel " feram, si poscat usus, inse- " quendo intercipere ? Illud " autem nonne commodum " est, quodcunque armorum " genus ferendum sit, id e- " quum una portare ? nimirum " idem est, et habere *ista* et " una gestare. Quod vero " maxime quis vereri possit, " ne, si necesse fuerit in equo " prius nos prælii periculum " subire, quam hoc *equitandi* " munus accurate teneamus, " tum demum neque pedites " amplius simus, neque satis " idonei equites; nec hoc *ip-* " *sum* adeo omnino est expli- " catu difficile : nam ubicun- " que voluerimus, nobis sta- " tim licebit peditibus dimi- " care : quippe equitandi ar- " tem edocti, nihil eorum, " quæ ad artem pedestris pug-

Χρυσάντας δὲ, συναγορεύων αὐτῷ, ὧδε ἔλεξεν·

" Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, οὕτως ἐπιθυμῶ ἱππεύειν μαθεῖν, ὡς νομίζω, ἢν ἱππεὺς γένωμαι, ἄνθρωπος πτηνὸς γενέσθαι. Νῦν μὲν γὰρ ἔγωγε ἀγαπῶ, ἤν γ', ἐξ ἴσου τῳ θεῖν ὁρμηθεὶς ἀνθρώπῳ, μόνον τῇ κεφαλῇ προσχῶ, κἂν θηρίον παραθέον ἰδὼν, δυνηθῶ διατεινάμενος φθάσαι, ὥστε ἀκοντίσαι ἢ τοξεῦσαι, πρὶν πάνυ πρόσω αὐτὸ γενέσθαι. Ἢν δὲ ἱππεὺς γένωμαι, δυνήσομαι μὲν ἄνδρα ἐξ ὄψεως μήκους καθαιρεῖν· δυνήσομαι δὲ, θηρία διώκων, τὰ μὲν ἐκ χειρὸς παίειν καταλαμβάνων, τὰ δὲ ἀκοντίζειν ὥσπερ ἑστη-

---

" næ pertinent, dediscemus." Cyrus quidem hanc orationem habuit : et Chrysantes ejus sententiam adprobans, in hunc modum loquutus est :

" Equidem, inquit, usque adeo equitandi artem discere cupio, ut existimem me hominem volatilem fore, si eques factus fuero. Nam modo satis mihi certe fuerit, si cum aliquo currere pariter adgressus, solo *eum* capite antevertam; et si feram prætercurrentem videam, ita contento cursu prævertere possim, ut prius eam vel jaculo vel sagitta feriam, quam procul admodum evaserit : at eques si factus fuero, virum interimere tanto ex intervallo potero, quanto a me fuerit conspectus : et feras persequens, partim eas potero cominus interceptas, partim quasi stantes jaculando feri-

" κότα· καὶ γὰρ, ἐὰν ἀμφότερα ταχέα ᾖ, " ὅμως δὲ πλησίον γίγνηται ἀλλήλων, ὥσπερ " τὰ ἑστηκότα ἔσται. Ὃ δὲ δὴ μάλιστα " δοκῶ ζῶον, ἔφη, ἐζηλωκέναι ἱπποκενταύρους, " εἰ ἐγένοντο, ὥστε προβουλεύεσθαι μὲν ἀν- " θρώπου φρονήσει, ταῖς δὲ χερσὶ τὸ δέον πα- " λαμᾶσθαι, ἵππου δέ τάχος ἔχειν καὶ ἰσ- " χὺν, ὥστε τὸ μὲν φεῦγον αἱρεῖν, τὸ δὲ ὑπο- " μένον ἀνατρέπειν· οὐκοῦν πάντα κἀγὼ ταῦ- " τα, ἱππεὺς γενόμενος, συγκομίζομαι πρὸς " ἐμαυτόν. Προνοεῖν μέν γε ἕξω πάντα τῇ " ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ, ταῖς δὲ χερσὶν ὁπλοφο- " ρήσω, διώξομαι δὲ τῷ ἵππῳ, τὸν δ' ἐναντίον " ἀνατρέψω τῇ τοῦ ἵππου ῥώμῃ. Ἀλλ' οὐ " συμπεφυκὼς δεδήσομαι, ὥσπερ οἱ ἱπποκέν-

---

" re: nam si duo velocia sint, " et propius tamen ad se invi- " cem accedant, stantium in- " star erunt. Ego vero, inquit, " maxime *omnibus* ex animali- " bus hippocentauros, si qui " fuerunt, admirari soleo; quod " et humana prudentia consi- " lium caperent prius, et quod " opus esset manibus efficerent, " et equi celeritatem et robur " haberent ad id capiendum " quod fugeret, et prosternen- " dum quod subsisteret: hæc " igitur omnia et ipse factus " eques, in me conferam. Men- " te quidem humana provide- " re cuncta potero, manibus ar- " ma geram, persequar equo, " equique *tandem* robore ad- " versarium prosternam: ne- " que tamen, ut hippocentau- " ri, concretus equo adligabor; " atqui hoc certe melius est,

" ταυροι· οὐκοῦν τοῦτό γε κρεῖττον, ἢ συμπε-
" φυκέναι. Τοὺς μὲν γὰρ ἱπποκενταύρους
" οἶμαι ἔγωγε πολλοῖς μὲν ἀπορεῖν τῶν ἀν-
" θρώποις εὑρημένων ἀγαθῶν ὅπως δεῖ χρῆσ-
" θαι, πολλῶν δὲ τῶν ἵπποις πεφυκότων ἡδέων
" πῶς [αὐτῶν] χρὴ ἀπολαύειν. Ἐγὼ δὲ,
" ἢν ἱππεύειν μάθω, ὅταν μὲν ἐπὶ τοῦ ἵππου
" γένωμαι, τὰ τοῦ ἱπποκενταύρου δήπουθεν
" διαπράξομαι· ὅταν δὲ καταβῶ, δειπνήσω,
" καὶ ἀμφιέσομαι, καὶ καθευδήσω, ὥσπερ οἱ
" ἄλλοι ἄνθρωποι· ὥστε τί ἄλλο ἢ διαιρετὸς
" ἱπποκένταυρος καὶ πάλιν σύνθετος γίγνο-
" μαι; Ἔτι δ', ἔφη, καὶ τοῖσδε πλεονεκτήσω
" τοῦ ἱπποκενταύρου· ὁ μὲν γὰρ δυοῖν ὀφθαλ-
" μοῖν προεωρᾶτο, καὶ δυοῖν ὤτοιν ἤκουεν· ἐγὼ

" quam a natura *equo* adhæres-
" cere. Nam hippocentauros
" equidem ignorasse arbitror,
" quo pacto multis commodi-
" tatibus ab hominibus inven-
" tis uti oporteret, quoque pac-
" to multis rebus jucundis, quas
" equis natura concessit, frui
" conveniret: ego vero, si e-
" quitare didicero, cum equo
" insedero, quæ hippocentauri
" sunt nimirum perficiam; cum
" descendero, quemadmodum
" reliqui homines, cœnabo, et
" vestiar, et dormiam: quare
" quid aliud futurus sim, quam
" hippocentaurus qui dividi et
" rursum componi poterit? Ero
" præterea, inquit, hac etiam
" in parte meliori conditione
" quam hippocentaurus; nam
" oculis ille duobus prospicie-
" bat, et auribus duabus audie-
" bat; ego vero quatuor oculis

" δὲ τέτταρσι μὲν ὀφθαλμοῖς τεκμαροῦμαι, " τέτταρσι δὲ ὠσὶ προαισθήσομαι· πολλὰ " γάρ φασιν ἀνθρώποις καὶ ἵππον τοῖς ὀφ- " θαλμοῖς προορῶντα δηλοῦν, πολλὰ δὲ τοῖς " ὠσὶ προακούοντα σημαίνειν. Ἐμὲ μὲν οὖν, " ἔφη, γράφε τῶν ἱππεύειν ὑπερεπιθυμούντων." Νὴ Δί', ἔφασαν οἱ ἄλλοι πάντες, καὶ ἡμᾶς γε. Ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει· Τί οὖν; ἔφη, ἐπεὶ σφόδρα ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ, εἰ καὶ νόμον ἡμῖν αὐτοῖς ποιησαίμεθα, αἰσχρὸν εἶναι, οἷς ἂν ἵππους ἐγὼ πορίσω, ἄν τις φανῇ πεζῇ ἡμῶν πορευόμενος, ἐάν τε πολλὴν, ἐάν τε ὀλίγην ὁδὸν δέῃ διελθεῖν; ἵνα καὶ παντάπασιν ἱπποκενταύρους οἴωνται ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι εἶναι. Ὁ μὲν οὕτως ἐπήρετο· οἱ δὲ πάντες

" in explorando utar, et auribus quatuor præsentiam: " aiunt enim equum etiam oculis multa prospicientem hominibus indicare, et significare *itidem* multa quæ auribus ipse prius percipiat. Itaque me, ait, illorum in numerum adscribe, qui equitare cupiunt." Et nos quoque, profecto, inquiunt reliqui omnes. Tum vero Cyrus, Quid igitur? ait, quandoquidem nobis hæc mirifice probantur, legemne nobis ipsis feremus, ut turpe sit quenquam eorum, quibus equos ego suppeditavero, peditem in profectione conspici, sive *adeo* magnum, sive parvum iter faciendum sit? ut omnino nos hippocentauros esse arbitrentur homines. Ad hunc ille modum *eos* interrogabat; idque simul omnes *illi*

συνεπήνεσαν· ὥστε ἔτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου οὕτω χρῶνται Πέρσαι, καὶ οὐδεὶς ἂν τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἑκὼν ὀφθείη Περσῶν οὐδαμοῦ πεζὸς ἰών. Οἱ μὲν δὴ ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἦσαν.

δ΄. Ἡνίκα δ' ἦν ἔξω μέσου ἡμέρας, προσήλαυνον οἱ Μῆδοι ἱππεῖς καὶ οἱ Ὑρκάνιοι, ἵππους τε ἄγοντες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας· ὅσοι γὰρ τὰ ὅπλα παρεδίδοσαν, οὐκ ἀπέκτεινον. Ἐπεὶ δὲ προσήλασαν, πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐπυνθάνετο ὁ Κῦρος, εἰ σῶοι πάντες εἶεν αὐτῷ· ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἔφασαν, ἐκ τούτου ἠρώτα, ὅ, τι ἔπραξαν. Οἱ δὲ διηγοῦντο, ἅπερ ἐποίησαν, καὶ, ὡς ἀνδρείως ἕκαστα, ἐμεγαληγόρουν. Ὁ δὲ διήκουε πάντα ἡδέως, ὅσα ἐβούλοντο λέγειν· ἔπειτα δὲ καὶ ἐπήνεσεν αὐτοὺς οὕτως·

---

adsensi sunt: quo fit, ut hunc ipsum Persæ morem inde usque ab eo tempore teneant, et e Persis nemo elegantioribus usquam pedes incedere, sua *quidem* sponte, conspiciatur. Et his quidem illi sermonibus intenti erant.

4. Cum vero jam meridies præteriisset, advecti sunt equites Medi et Hyrcanii, secum tum equos tum viros captivos ducentes: quotquot enim arma tradiderant, eorum neminem occiderant. Cum autem advenissent, primum eos interrogabat Cyrus, an omnes sibi salvi essent: cum hoc illi significassent, deinde quid rerum gessissent, quærebat. Illi res a se gestas exponebant, et quam fortiter singula mag-

Ἀλλὰ καὶ δῆλοί τοι, ἔφη, ἐστὲ, ὡς ἄνδρες ἀγαθοὶ ἐγένεσθε· καὶ γὰρ μείζους φαίνεσθε, καὶ καλλίους, καὶ γοργότεροι, ἢ πρόσθεν, ἰδεῖν. Ἐκ δὲ τούτου ἐπυνθάνετο ἤδη αὐτῶν, καὶ ὁπόσην ὁδὸν διήλασαν, καὶ εἰ οἰκοῖτο ἡ χώρα. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι καὶ πολλὴν διελάσειαν, καὶ πᾶσα οἰκοῖτο ἡ χώρα, καὶ μεστὴ εἴη καὶ οἰῶν, καὶ αἰγῶν, καὶ βοῶν, καὶ ἵππων, καὶ σίτου, καὶ πάντων ἀγαθῶν. Δυοῖν ἂν, ἔφη, ἐπιμελητέον ἡμῖν εἴη, ὅπως τε κρείττους ἐσόμεθα τῶν ἐχόντων αὐτὰ, καὶ ὅπως αὐτοὶ μενοῦσιν· οἰκουμένη μὲν γὰρ χώρα πολλοῦ ἄξιον κτῆμα· ἐρήμη δ' ἀνθρώπων οὖσα, ἐρήμη καὶ τῶν ἀγαθῶν γίγνεται. Τοὺς μὲν οὖν ἀμυνομένους οἶδα, ἔφη, ὅτι ἀπεκτεί-

---

nifice prædicabant. Omnia autem ille, quæ dicere volebant, libenter audivit; deinde etiam eos hunc in modum collaudavit; Satis certe adparet, inquit, vos fortiter vosmet gessisse: nam ea *jam* vestra species est, ut et grandiores, et pulchriores, et acriores visu sitis, quam prius. Deinde autem, quantum itineris confecissent, interrogabat, et an incolas regio haberet. Dicebant illi, longum se iter *per magnam ejus partem* perequitando confecisse, totamque regionem habere incolas, et esse refertam et ovibus, et capris, et bobus, et equis, et frumento, et bonis omnibus. Duo nobis, inquit, curanda sunt, tum ut superiores simus iis, qui hæc possident,

νατε, ὀρθῶς ποιοῦντες· τοῦτο γὰρ μάλιστα σώζει τὴν νίκην· τοὺς δὲ παραδιδόντας [τὰ ὅπλα] αἰχμαλώτους ἠγάγετε· οὓς εἰ ἀφείημεν, τοῦτ' αὖ ξύμφορον ἂν, ὡς ἐγώ φημι, ποιήσαιμεν. Πρῶτον μὲν γὰρ νῦν οὐκ ἂν φυλάττεσθαι οὐδὲ φυλάττειν τούτους ἡμᾶς δέοι, οὐδ' αὖ σιτοποιεῖν τούτοις· (οὐ γὰρ λιμῷ γε δήπου ἀποκτενοῦμεν αὐτοὺς) ἔπειτα δὲ [καὶ] τούτους ἀφέντες, πλείοσιν αἰχμαλώτοις χρησόμεθα. Ἐὰν γὰρ κρατῶμεν τῆς χώρας, ἅπαντες ἡμῖν οἱ ἐν αὐτῇ οἰκοῦντες, αἰχμάλωτοι ἔσονται· μᾶλλον δὲ τούτους ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφεθέντας μενοῦσιν οἱ ἄλλοι, καὶ πείθεσθαι αἱρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι.

tum ut illi maneant: nam, quæ incolas habet regio magni pretii possessio est; eademque si ab hominibus deserta sit, bonis etiam ipsis destituta est. Scio quidem trucidatos a vobis eos, qui se defendebant, recteque adeo a vobis id factum: (nam hoc victoriam in primis conservat) qui autem *arma* tradiderunt, eos captivos fecistis: quos si *quidem* dimittimus, facturi hoc, ut equidem aio, nostro cum commodo sumus. Primum enim neque caveri ab his neque custodire nos eos necesse fuerit, neque cibos eis parare: (non enim certe fame eos necabimus) deinde etiam, his dimissis, pluribus captivis utemur. Nam si regione potiti fuerimus, omnes ejus incolas captivos habebimus: magisque *adeo* cæteri, cum hos vivos dimissosque videbunt, mansuri sunt, et parere potius volent

Ἐγὼ μὲν οὖν οὕτω γιγνώσκω· εἰ δ' ἄλλο τις ὁρᾷ ἄμεινον, λεγέτω. Οἱ δὲ ἀκούσαντες, συνῄνουν ταῦτα ποιεῖν. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καλέσας τοὺς αἰχμαλώτους λέγει τάδε· "Ἄνδρες, ἔφη, νῦν τε, ὅτι ἐπείθεσθε, τὰς "ψυχὰς περιεποιήσασθε· τοῦ τε λοιποῦ, ἢν "οὕτω ποιῆτε, οὐδ' ὁτιοῦν κακὸν ἔσται ὑμῖν "ἀλλ', ἢ οὐχ ὁ αὐτὸς ἄρξει ὑμῶν, ὅσπερ "καὶ πρότερον· οἰκήσετε δὲ τὰς αὐτὰς οἰκί-"ας, καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἐργάσεσθε, καὶ "γυναιξὶ ταῖς αὐταῖς συνοικήσετε, καὶ παί-"δων τῶν ὑμετέρων ἄρξετε, ὥσπερ νῦν. Ἡ-"μῖν μέντοι οὐ μαχεῖσθε, οὐδὲ ἄλλῳ οὐδενί· "ἡνίκα δ' ἄν τις ὑμᾶς ἀδικῇ, ἡμεῖς ὑπὲρ ὑ-"μῶν μαχούμεθα. Ὅπως δὲ μηδ' ἐπαγγέλ-

---

quam prælio decernere. Hæc mea quidem sententia est: si quid aliud quisquam melius viderit, proferat. Quæ cum audissent illi, facienda hæc consentiebant. Itaque Cyrus advocatos captivos his verbis adloquitur: "Animas *vestras*, "inquit, viri, conservastis, *eo* "*ipso* quod paruistis: ac si "deinceps vos ita gesseritis, "nihil prorsus mali vobis acci-"det, præterquam quod idem, "qui antehac, vobis non im-"perabit: incoletis autem do-"mos easdem, et idem solum "exercebitis, et cum iisdem "mulieribus habitabitis, et li-"beris vestris, uti modo, im-"perabitis. Neque tamen ad-"versus nos, neque quenquam "alium, pugnabitis; ac si *quis* "alius injuriam vobis intulerit, "nos *ipsi* pro vobis pugnabi-

" λῃ μηδεὶς ὑμῖν στρατεύειν, τὰ ὅπλα πρὸς
" ἡμᾶς κομίσατε· καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν
" ἔσται εἰρήνη, καὶ ἃ λέγομεν, ἀδόλως· ὁπό-
" σοι δ' ἂν τὰ πολεμικὰ μὴ ἀποτίθωνται
" ὅπλα, ἐπὶ τούτους ἡμεῖς καὶ δὴ στρατευσό-
" μεθα. Ἐὰν δέ τις ὑμῶν, καὶ ἰὼν ὡς ἡμᾶς
" εὐνοϊκῶς καὶ πράττων τι καὶ διδάσκων φαί-
" νηται, τοῦτον ἡμεῖς ὡς εὐεργέτην καὶ φίλον,
" οὐχ ὡς δοῦλον, περιέψομεν. Ταῦτ' οὖν,
" ἔφη, αὐτοί τε ἴστε, καὶ τοῖς ἄλλοις διαγ-
" γέλλετε. Ἂν δ' ἄρα, ἔφη, ὑμῶν βουλο-
" μένων ταῦτα, μὴ πείθωνταί τινες, ἐπὶ τού-
" τους ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως ὑμεῖς ἐκείνων, μὴ
" ἐκεῖνοι ὑμῶν ἄρχωσιν." Ὁ μὲν δὴ ταῦτ'

" mus. Ne quis vero militiam
" vobis imperet, ad nos arma
" deferte: eaque qui detule-
" rint, pacem, et cætera, quæ
" dicimus, sine fraude habe-
" bunt; quotquot autem *arma*
" bellica non deposuerint, ad-
" versus eos expeditionem con-
" tinuo suscepturi sumus. Quod
" si quis vestrum benevolo se
" ad nos animo accedere, et
" agere quid *nostra causa* nos-
" que docere ostenderit, hunc
" nos ut bene de nobis prome-
" rentem atque amicum, non
" ut servum, tractabimus. Hæc
" igitur, ait, et vos ipsos scire
" volo, et cæteris denuntiare.
" Quod si quidam, ait, nobis
" hæc statuentibus, parere no-
" luerint, adversus eos nos du-
" cite, ut nobis in illos, non
" illis in nos sit imperium."
Hæc cum dixisset, *cum* illi

εἶπεν· οἱ δὲ προσεκύνησάν τε καὶ ταῦτα ἔφασαν ποιήσειν.

έ. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ᾤχοντο, ὁ Κῦρος εἶπεν· Ὥρα δὴ, ὦ Μῆδοί τε καὶ Ἀρμένιοι, δειπνεῖν πᾶσιν ἡμῖν· παρεσκεύασται δὲ ὑμῖν τὰ ἐπιτήδεια, ὡς ἡμεῖς βέλτιστα ἠδυνάμεθα. Ἀλλ᾽ ἴτε, καὶ ἡμῖν πέμπετε τοῦ πεποιημένου σίτου τὸν ἥμισυν· ἱκανὸς δὲ ἀμφοτέροις πεποίηται· ὄψον δὲ μὴ πέμπετε, μηδὲ πιεῖν· ἱκανὰ γὰρ ἔχομεν παρ᾽ ἡμῖν αὐτοῖς παρεσκευασμένα. Καὶ ὑμεῖς δ᾽, ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι, διάγετε αὐτοὺς ἐπὶ τὰς σκηνὰς, τοὺς μὲν ἄρχοντας ἐπὶ τὰς μεγίστας, (γιγνώσκετε δὲ) τοὺς δ᾽ ἄλλους, ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν· καὶ αὐτοὶ δὲ δειπνεῖτε, ὅπουπερ ἥδιστον ὑμῖν· σῶαι μὲν

---

adorarunt, seque *adeo* præstaturos hæc dixerunt.

5. Cumque illi discessissent, Tempus jam fuerit, inquit Cyrus, o Medi et Hyrcanii, ut nos cœnemus omnes: res autem necessarias vobis studio quo potuimus maximo paravimus. Ite ergo, nobisque partem parati panis dimidiam mittite: hæc enim ipsi, quantum satis est, parata habemus. Vos autem, Hyrcanii, inquit, deducite ipsos ad tabernacula, principes quidem ad maxima, (*ea* vero nostis) cæteros, ut visum fuerit commodissimum: quin et ipsi cœnate ubi jucundissimum vobis fuerit; nam tabernacula *vobis* integra sunt; et in his etiam parata sunt omnia, sicut et istis. Illud utrique scitote, nocturnas excubias nos obituros esse, quod ea, quæ

γὰρ ὑμῖν καὶ ἀκέραιοι αἱ σκηναί· παρεσκεύασται δὲ καὶ ἐνθάδε, ὥσπερ καὶ τούτοις. Τοῦτο δ' ἴστε ἀμφότεροι, ὅτι τὰ μὲν ἔξω ὑμῖν ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν, τὰ δ' ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοὶ ὁρᾶτε, καὶ τὰ ὅπλα εὖ τίθεσθε· οἱ γὰρ ἐν ταῖς σκηναῖς οὔπω φίλοι ἡμῖν. Οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τιγράνην ἐλοῦντο, καὶ ἱμάτια (ἦν γὰρ παρεσκευασμένα) μεταλαβόντες ἐδείπνουν· καὶ οἱ ἵπποι αὐτοῖς εἶχον τὰ ἐπιτήδεια· καὶ τοῖς Πέρσαις διέπεμπον τῶν ἄρτων ἑκάστοις τοὺς ἡμίσεις· ὄψον δὲ οὐκ ἔπεμπον οὐδὲ οἶνον, οἰόμενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ Κῦρον, ὅτι ἔφη ἄφθονα ταῦτα ἔχειν. Ὁ δὲ Κῦρος [ταῦτα] ἔλεγεν, ὄψον μὲν τὸν λιμὸν, πιεῖν δ' ἀπὸ τοῦ παραῤῥέοντος ποτα-

---

foris sunt, adtinet; vos ea, quæ in tabernaculis fiunt, ipsi curate, atque in iis arma ponite: necdum enim illi qui sunt in tabernaculis, nobis amici sunt. Et Medi quidem Tigranisque milites lavabant, (*omnia* enim parata erant) mutatisque vestibus cœnabant: ipsorum etiam equi necessaria habebant: mittebantque Persis dimidiam panis partem singulis: at neque obsonium neque vinum miserunt, quod Cyri milites hæc habere putarent, quia *is* horum ipsis affatim esse dixerat. Cyrus vero hæc dixerat, *Persis* famem esse pro obsonio, potum autem, *qui* de præterfluente amne *hauriretur*. Et Cyrus quidem præbita Persis cœna, cum tenebræ jam essent,

μοῦ. Ὁ μὲν οὖν Κῦρος δειπνίσας τοὺς Πέρσας, ἐπεὶ συνεσκότασε, κατὰ πεμπάδας καὶ κατὰ δεκάδας πολλοὺς αὐτῶν διέπεμψε· καὶ ἐκέλευσε κύκλῳ τοῦ στρατοπέδου κρυπτεύειν, νομίζων ἅμα μὲν φυλακὴν ἔσεσθαι, ἐάν τις ἔξωθεν προσίῃ, ἅμα δὲ, ἐάν τις ἔξω χρήματα φέρων ἀποδιδράσκῃ, ἁλώσεσθαι αὐτόν· καὶ ἐγένετο οὕτως· πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπεδίδρασκον, πολλοὶ δὲ ἑάλωσαν. Ὁ δὲ Κῦρος τὰ μὲν χρήματα τοὺς λαβόντας εἴα ἔχειν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἐκέλευσεν ἀποσφάξαι· ὥστε τοῦ λοιποῦ οὐδὲ βουλόμενος ἂν εὗρες ῥᾳδίως τὸν νύκτωρ πορευόμενον. Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι οὕτω διῆγον· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ ἔπινον, καὶ εὐωχοῦντο, καὶ ηὐλοῦντο, καὶ πάσης εὐθυμίας ἐνε-

---

complures eorum, quinos ac denos, dimittebat; eosque circum castra se occultare jussit, quippe qui existimaret simul custodiam *hoc modo* fore, si quis extrinsecus accederet; simul futurum, ut si quis extra *castra* pecunias ferens aufugeret, caperetur; atque ita *quidem* accidit: nam et aufugiebant multi, et multi fuere capti. Cyrus autem pecunias quidem eos tenere, qui *hos* cepissent, sinebat; homines vero interfici jussit: quo factum est, ut deinceps ne si cuperes quidem, quenquam noctu abeuntem reperisses. Et Persæ quidem hoc modo degebant: Medi vero et potabant, et epulabantur, et tibiarum cantu semet oblectabant, et omni hilaritate ad satietatem usque fruebantur: nam ejus-

πίμπλαντο· πολλὰ γὰρ καὶ τοιαῦτα ἑάλω, ὥστε μὴ ἀπορεῖν ἔργου τοὺς ἐγρηγορότας.

Ὁ δὲ Κυαξάρης, ὁ τῶν Μήδων βασιλεὺς, τὴν μὲν νύκτα, ἐν ᾗ ἐξῆλθεν ὁ Κῦρος, αὐτός [τε] ἐμεθύσκετο μεθ' ὧνπερ ἐσκήνου, ὡς ἐπ' εὐτυχίᾳ, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ Μήδους ᾤετο παρεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ, πλὴν ὀλίγων, ἀκούων θόρυβον πολύν· οἱ γὰρ οἰκέται τῶν Μήδων, ἅτε τῶν δεσποτῶν ἀπεληλυθότων, ἀνειμένως καὶ ἔπινον καὶ ἐθορύβουν, ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ Ἀσσυρίου στρατεύματος καὶ οἶνον καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα εἰληφότες. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἐπὶ θύρας οὐδεὶς ἧκε, πλὴν οἵπερ καὶ συνεδείπνουν, καὶ τὸ στρατόπεδον κενὸν ἤκουεν εἶναι τῶν Μήδων καὶ τῶν

---

modi multa capta fuerant, ut vigilantibus, quod agerent, minime deesset.

Medorum vero rex Cyaxares, ea nocte qua Cyrus abierat, et ipse cum contubernalibus ebrius erat, veluti re bene gesta, et Medos cæteros in castris, exceptis paucis, adesse putabat, quod ingentem strepitum audiret: nam Medorum domestici, quippe quia domini discessissent, cum omni licentia potabant et tumultuabantur, præsertim quod ab Assyriorum exercitu vinum et alia hujusmodi multa accepissent. Cum autem illuxisset, atque ad portam nemo veniret præter eos qui cum ipso cœnati fuerant, audiretque castra Medis et equitibus esse vacua, et egressus ipse rem ita se habere cerneret: tum vero et in Cyrum

ἱππέων, ἑώρα δ', ἐπεὶ ἐξῆλθεν, οὕτως ἔχοντα· ἐνταῦθα δὴ ἐβριμοῦτό τε τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις, τῷ καταλιπόντας αὐτὸν ἔρημον οἴχεσθαι· καὶ εὐθὺς, ὥσπερ λέγεται ὠμὸς εἶναι καὶ ἀγνώμων, κελεύει τῶν παρόντων τινὰ, λαβόντα τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἱππέας, πορεύεσθαι ὡς τάχιστα πρὸς τὸ ἀμφὶ Κῦρον στράτευμα, καὶ λέγειν τάδε· Ὤιμην μὲν ἔγωγε, οὐδ' ἂν σε, ὦ Κῦρε, οὕτως ἀπρονοήτως περὶ ἐμοῦ βουλεύεσθαι· εἰ δὲ Κῦρος οὕτω γιγνώσκοι, οὐκ ἂν ὑμᾶς γε, ὦ Μῆδοι, ἐθελῆσαι οὕτως ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. Καὶ νῦν, ἐὰν μὲν Κῦρος βούληται· εἰ δὲ μὴ, ὑμεῖς γε τὴν ταχίστην πάρεστε. Ταῦτα δὴ ἐπέστελλεν. Ὁ δὲ τασσόμενος πορεύεσθαι ἔφη, Καὶ πῶς,

---

et in Medos ira fremebat, quod se relicto solo discessissent: statimque jubet, uti sane crudelis et amens fuisse perhibetur, quendam ex iis qui aderant, equitibus suis *secum* sumptis, quam celerrime ad copias Cyrum secutas proficisci, atque hæc dicere, Ego sane ne te quidem, Cyre, arbitrabar adeo imprudens consilium de me capturum fuisse: si tamen ea Cyri esset sententia, minime vos saltem, Medi, voluisse sic me solum relinquere *putaram*. Jam vero, Cyrus si quidem volet, *veniat:* sin minus, vos saltem quam celerrime adeste. Hæc mandata *ad Medos perferenda* dedit *nuntio*. Is autem qui proficisci jussus erat, Ego vero, domine, ait, quonam modo illos inveniam? Quonam, inquit *Cyaxa-*

ὦ δέσποτα, ἐγὼ εὑρήσω ἐκείνους; Πῶς δὲ Κῦρος, ἔφη, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἐφ' οὓς ἐπορεύοντο; Ὅτι νὴ Δί', ἔφη, ἀκούω ἀφεστηκότας τῶν πολεμίων Ὑρκανίους τινὰς, καὶ ἐλθόντας δεῦρο, οἴχεσθαι ἡγουμένους αὐτῶν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κυαξάρης, πολὺ μᾶλλον ἔτι τῷ Κύρῳ ὠργίζετο, τῷ μηδ' εἰπεῖν αὐτῷ ταῦτα· καὶ πολλῇ σπουδῇ μᾶλλον ἔπεμπεν ἐπὶ τοὺς Μήδους, ὡς ψιλώσων αὐτόν· καὶ ἰσχυρότερον ἔτι ἢ πρόσθεν τοῖς Μήδοις ἀπειλῶν ἀπεκάλει· καὶ τῷ πεμπομένῳ δὲ ἠπείλει, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγγέλλοι.

Ὁ μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο, ἔχων τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας ὡς ἑκατόν· ἀνιώμενος, ὅτι οὐκ ἐπορεύθη καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ Κύρου. Ἐν δὲ

---

res, modo Cyrus istique adeo qui eum secuti sunt, *illos invenerunt* adversus quos profecti sunt? Quoniam profecto, ait, quosdam Hyrcanios ab hostibus defecisse audio, cumque huc venissent, duces se Cyri copiis præbentes abiisse. Hæc cum audisset Cyaxares, multo etiam magis Cyro succensebat, qui hæc ei non indicasset; majorique studio ad Medos mittebat, quo eum *copiis* nudaret: quin etiam gravioribus cum minis, quam antea, Medos *ab eo* avocabat: eique etiam qui missus erat minas intendit, si non hæc vehementer acriterque exponeret.

Et ille quidem qui missus erat, cum suis centum fere equitibus, proficiscebatur: *id ipsum*, quod non et ipse cum Cyro discessisset, ægre ferens.

τῇ ὁδῷ πορευόμενοι, διασχιζόμενοι τρίβῳ τινὶ, ἐπλανῶντο· καὶ οὐ πρόσθεν ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ φίλιον στράτευμα, πρὶν ἐντυχόντες ἀποχωροῦσι τισὶ τῶν Ἀσσυρίων, ἠνάγκασαν αὐτοὺς ἡγεῖσθαι· καὶ οὕτω δὴ ἀφικνοῦνται, τὰ πυρὰ κατιδόντες, ἀμφὶ μέσας πω νύκτας. Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο πρὸς τῷ στρατοπέδῳ, οἱ φύλακες, ὥσπερ εἰρημένον ἦν ὑπὸ Κύρου, οὐκ εἰσαφῆκαν αὐτοὺς πρὸ ἡμέρας. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπεφαίνετο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας ὁ Κῦρος, τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευσε. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχον· ὁ δὲ, συγκαλέσας τοὺς ὁμοτίμους, εἶπεν· Ἄνδρες, ὁ μὲν θεὸς προφαίνει πολλὰ καὶ ἀγαθὰ, ἡμεῖς δὲ, ὦ

Cumque iter pergerent, ac viæ semita quadam trita dividerentur, oberrarunt; neque prius ad Cyri exercitum pervenere, quam in Assyrios quosdam *a castris* digressos incidissent, atque eos ut sibi duces essent vi coegissent: atque ita *demum*, conspectis ignibus, *eo*, circa mediam noctem, pervenerunt. Cum vero ad castra accessissent, excubitores eos, quemadmodum mandatum a Cyro fuerat, ante lucem non intromiserunt. Die vero jam illucescente, Cyrus primum arcessitis magis, diis ea, quæ in more essent, ob res adeo prosperas, seligi jussit. Et ii quidem in his erant occupati: ille autem, convocatis iis qui ὁμότιμοι appellantur, dixit, Multa bona, viri, deus nobis ostendit; at nos, Persæ, pauciores hoc tem-

Πέρσαι, ἐν τῷ παρόντι ὀλίγοι ἐσμὲν, ὡς ἐγκρατεῖς εἶναι αὐτῶν. Εἴτε γὰρ, ὅσα ἂν κατεργασώμεθα, μὴ φυλάξομεν, πάλιν ταῦτα ἀλλότρια ἔσται· εἴτε καταλείψομέν τινας ἡμῶν αὐτῶν φύλακας ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν γιγνομένοις, αὐτίκα οὐδεμίαν ἔχοντες ἰσχὺν ἀναφανούμεθα. Δοκεῖ οὖν μοι, ὡς τάχιστα ἰέναι τινὰ ὑμῶν εἰς Πέρσας, καὶ διδάσκειν, ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν ὡς τάχιστα πέμπειν στράτευμα, εἴπερ ἐπιθυμοῦσι Πέρσαι τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀσίας καὶ τὴν κάρπωσιν γενέσθαι ἐφ' ἑαυτοῖς. Ἴθι μὲν οὖν, ἔφη, σὺ ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἐλθὼν ταῦτα λέγε, καὶ ὅτι, οὓς ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὰν ἔλθωσι παρ' ἐμὲ, ἐμοὶ μελήσει περὶ τῆς τροφῆς αὐτῶν. Ἃ δ'

---

pore sumus, quam ut illa nostra in potestate tenere possimus. Nam sive ea, quæcunque laboribus nostris adepti fuerimus, non conservabimus, rursus erunt aliena; sive ex nostris quosdam ipsis custodes eorum quibus potiti sumus relinquamus, statim nullas nobis esse vires manifestum erit. Quamobrem mihi videtur, cuidam e vobis quamprimum in Persiam eundum esse, qui doceat ea quæ a me dicuntur, et exercitum quam celerrime mitti jubeat, si quidem Persæ et imperium et fructum Asiæ suam in potestatem venire cupiant. Ito ergo tu, qui natu maximus es, inquit, ac postquam eo veneris, hæc exponito; tum autem, mihi curæ futurum, ut militibus quos miserint, ubi ad me pervenerint,

ἔχομεν ἡμεῖς, ὁρᾷς μὲν αὐτὰ, κρύπτε δὲ τούτων μηδέν· ὅ, τι δὲ τούτων ἐγὼ πέμπων εἰς Πέρσας καλῶς καὶ νομίμως ποιοίην ἂν, τὰ μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς, τὸν πατέρα ἐρώτα· τὰ δὲ πρὸς τὸ κοινὸν, τὰς ἀρχάς. Πεμψάντων δὲ καὶ ὀπτῆρας, ὧν πράττομεν, καὶ φραστῆρας, ὧν ἐρωτῶμεν. Καὶ σὺ μὲν, ἔφη, συσκευάζου, καὶ τὸν λόχον προπομπὸν ἄγε.

Ἐκ τούτου δὲ καὶ τοὺς Μήδους ἐκάλει, καὶ ἅμα ὁ παρὰ τοῦ Κυαξάρους ἄγγελος παρίσταται, καὶ ἐν πᾶσι τήν τε πρὸς τὸν Κῦρον ὀργὴν καὶ τὰς πρὸς τοὺς Μήδους ἀπειλὰς αὐτοῦ ἔλεγε· καὶ τέλος εἶπεν, ὅτι ἀπιέναι Μήδους κελεύει, εἰ καὶ Κῦρος μένειν βούλεται. Οἱ μὲν δὴ Μῆδοι ἀκούσαντες τοῦ ἀγ-

---

alimenta suppetant. Vides ipse quidem ea, quæ habemus, eorumque nihil celato; ex quibus quidnam *potissimum* in Persiam mittendo, ut par et legibus consentaneum est fecero, deos quod adtinet, patrem *meum*; quod rempublicam, magistratus, interroga. Etiam spectatores eorum quæ gerimus, et explicatores eorum de quibus interrogaturi sumus, *huc* mittant. Ac tu quidem, ait, ad iter te collectis rebus necessariis parato, manipulumque, qui te deducat, tecum sumito.

Secundum hæc Medos arcessit, cum simul Cyaxaris nuntius adesset, et coram omnibus iram ejus adversus Cyrum et minas adversus Medos indicaret, tandemque diceret, mandare *Cyaxarem* ut Medi discederent, etiamsi Cyrus manere

γέλου ἐσίγησαν, ἀποροῦντες μὲν, πῶς χρὴ καλοῦντος ἀπειθεῖν, φοβούμενοι δὲ, πῶς ἀπειλοῦντι ὑπακούσειαν, ἄλλως τε καὶ εἰδότες τὴν ὠμότητα αὐτοῦ. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν· Ἀλλ' ἐγὼ, ὦ ἄγγελέ τε καὶ Μῆδοι, οὐδὲν, ἔφη, θαυμάζω, εἰ Κυαξάρης, πολλοὺς μὲν πολεμίους τότ' ἰδὼν, ἡμᾶς δὲ οὐκ εἰδὼς, ὅ, τι πράττομεν, ὀκνεῖ περί τε ἡμῶν καὶ περὶ ἑαυτοῦ· ἐπειδὰν δὲ αἴσθηται πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων ἀπολωλότας, πάντας δὲ ἀπεληλαμένους, πρῶτον μὲν παύσεται φοβούμενος, ἔπειτα δὲ γνώσεται, ὅτι νῦν ἔρημος οὐ γίγνεται, ἡνίκα οἱ φίλοι αὐτοῦ τοὺς ἐκείνου ἐχθροὺς ἀπολλύουσιν. Ἀλλὰ μὴν μέμψεώς γε πῶς ἐσμὲν ἄξιοι, εὖ τε ποιοῦντες ἐκεῖνον, καὶ οὐδὲ ταῦτα αὐτοματίσαντες; ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἐκεῖ-

vellet. Et Medi quidem cum hæc nuntii verba audissent, silebant; tum consilii inopes quo pacto arcessenti non parerent, tum metuentes quemadmodum minanti obtemperarent, præsertim quod illius crudelitatem nossent. Cyrus autem, Minime miror equidem, ait, nuntie Medique, Cyaxarem et de nobis et de seipso valde timere, cum multos id temporis hostes viderit, et quid nos agamus ignoret: verum ubi senserit, complures hostium periisse, fugatos universos, primum metuere desinet, deinde agnoscet minime se jam desertum esse, cum amici hostes ipsius interimunt. At vero quonam modo reprehensione digni sumus, cum de ipso bene pro-

νον πείσας ἐᾶσαί με λαβόντα ὑμᾶς ἐξελθεῖν τάδε ποιῶ· ὑμεῖς δὲ οὐχ, ὡς ἐπιθυμοῦντες τῆς ἐξόδου, ἠρωτήσατε, εἰ ἐξίοιτε, καὶ νῦν δεῦρο ἥκετε· ἀλλ' ὑπ' ἐκείνου κελευσθέντες ἐξιέναι, ὅτῳ ὑμῶν μὴ ἀχθομένῳ εἴη. Καὶ ἡ ὀργὴ οὖν αὕτη, σάφ' οἶδ', ὑπό τε τῶν ἀγαθῶν πεπανθήσεται, καὶ σὺν τῷ φόβῳ λήγοντι ἄπεισι. Νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σὺ, ὦ ἄγγελε, ἀνάπαυσαι, ἐπεὶ πεπόνηκας· ἡμεῖς τε, ὦ Πέρσαι, ἐπεὶ καὶ προσδεχόμεθα πολεμίους ἤτοι μαχουμένους [γε] ἢ πεισομένους παρέσεσθαι, ταχθῶμεν ὡς κάλλιστα· οὕτω γὰρ ὁρωμένους εἰκὸς πλέον προανύτειν, ὧν χρήζομεν. Σὺ δ', ἔφη, ὁ τῶν Ὑρκανίων ἄρχων, ὑπόμεινον προστάξας τοῖς ἡγεμόσι τῶν σῶν στρατιωτῶν ἐξοπλίζειν αὐτούς.

---

mereamur, neque hæc quidem de nostra sententia temere faciamus? sed haec ita facio, cum illum persuaserim, ut mihi liceret vobis adsumptis egredi: vos autem non ut cupidi profectionis, an exeundum esset, interrogastis, atque ita jam huc pervenistis: at ab illo prodire jussi, si cui vestrum grave non esset. Quapropter hæc ira, sat scio, secundis *hisce* rebus mitigabitur, et una cum desinente metu abibit. Ac tu quidem modo, nuntie, quia labore defatigatus es, quietem capito: nos autem Persæ, quia sic hostes adfuturos expectamus, ut vel pugnent vel imperium accipiant, ordines quam elegantissime instructos habeamus: nam ita si conspiciamur, fortasse citius ea sumus effecturi quæ desideramus. Tu vero princeps Hyr-

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσας ὁ Ὑρκάνιος προσῆλθε, λέγει ὁ Κῦρος, Ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ Ὑρκάνιε, ἥδομαι αἰσθανόμενος, ὅτι οὐ μόνον φιλίαν ἐπιδεικνύμενος πάρει, ἀλλὰ καὶ ξύνεσιν φαίνῃ μοι ἔχειν. Καὶ νῦν ὅτι συμφέρει ἡμῖν τὰ αὐτὰ, δῆλον· ἐμοί τε γὰρ πολέμιοι Ἀσσύριοι, σοί τε νῦν ἐχθίονές εἰσιν ἢ ἐμοί· οὕτως οὖν ἡμῖν ἀμφοτέροις βουλευτέον, ὅπως τῶν μὲν νῦν παρόντων μηδεὶς ἀποστατήσει ἡμῖν συμμάχων, ἄλλους δὲ, ἐὰν δυνώμεθα, προσληψόμεθα. Τοῦ δὲ Μήδου ἤκουσας ἀποκαλοῦντος τοὺς ἱππέας· εἰ δὲ οὗτοι ἀπίασι, πῶς ἡμεῖς μόνοι πεζοὶ μενοῦμεν; Οὕτως οὖν δεῖ ποιεῖν ἐμὲ καὶ σὲ, ὅπως ὁ ἀποκαλῶν οὗτος καὶ αὐ-

---

caniorum, ait, *hic* opperire militumque tuorum ducibus impera, ut suos armis penitus instruendos curent. Cum autem his peractis Hyrcanius accessisset, inquit Cyrus, *In hoc* ego, Hyrcanie, delector, quod animadverto, te non solum ita nobis adesse ut amicitiam re declares, sed etiam indicia mihi præbere perspicacis, qua præditus es, prudentiæ. At nunc quidem nobis eadem conducere perspicuum est: nam et mihi sunt hostes Assyrii, et tibi jam infestiores sunt quam mihi: quare sic nostrum utrique consultandum est, ut eorum sociorum, qui jam nobis adsunt, nemo deficiat; et alios *quoque* si possimus, *nobis* adjungamus. Audisti vero Medum equites avocare; hi autem si discedant, quo pacto nos pedites soli manebimus? Sic igitur et mihi et tibi agendum est, ut hic ipse

τὸς μένειν βουλήσεται παρ' ἡμῖν. Σὺ μὲν οὖν σκηνὴν εὑρὼν, δὸς αὐτῷ, ὅπου κάλλιστα διάξει πάντα τὰ δέοντα ἔχων· ἐγὼ δ' αὖ πειράσομαι ἔργον τι αὐτῷ προστάξαι, ὅπερ ἥδιον πράξει, ἢ ἄπεισι· καὶ διαλέγου δὲ αὐτῷ, ὁπόσα ἐλπὶς γενέσθαι ἀγαθὰ πᾶσι τοῖς φίλοις, ἢν ταῦτ' εὖ γένηται· ποιήσας μέντοι αὐτὰ ἧκε πάλιν παρ' ἐμέ.

Ὁ μὲν δὴ Ὑρκάνιος ᾤχετο τὸν Μῆδον ἐπὶ σκηνὴν ἄγων· ὁ δὲ εἰς Πέρσας ἰὼν, παρῆν συνεσκευασμένος· ὁ δὲ Κῦρος αὐτῷ ἐπέστελλε πρὸς μὲν Πέρσας λέγειν, ἃ καὶ πρόσθεν ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται, Κυαξάρει δὲ ἀποδοῦναι τὰ γράμματα. Ἀναγνῶναι δέ σοι, ἔφη, καὶ ἃ ἐπιστέλλω, βούλομαι· ἵνα εἰδὼς αὐτὰ ὁμολογῇς,

---

qui *Medos* avocat, nobiscum manere velit. Tu igitur repertum aliquod ei tabernaculum tradito, ubi commodissime degat, et omnia, quibus opus fuerit, habeat; ego vero sum operam daturus, ut opus aliquod ei imperem, quod libentius suscepturus sit, quam *hinc* abiturus: quin etiam cum ipso de bonis iis disserito, quæ [illegible] amicis omnibus eventura, si bene gerantur ea quæ fieri oporteat: hæc vero ubi feceris, ad me redito.

Itaque abiit Hyrcanius quidem ut Medum ad tabernaculum deduceret; et qui in Persiam profecturus erat, paratus aderat: ei Cyrus mandavit, ut Persis diceret quæ oratione superiori sunt indicata, Cyaxari vero literas redderet. Volo autem, ait, tibi recitare, quæ

ἄν τι σε πρὸς ταῦτα ἐρωτᾷ· Ἐνῆν δὲ τῇ ἐπιστολῇ τάδε·

" ΚΥΡΟΣ ΚΥΑΞΑΡΕΙ ΧΑΙΡΕΙΝ.

" Ἡμεῖς σε οὔτε ἔρημον κατελίπομεν, (οὐ-
" δεὶς γὰρ, ὅταν τῶν ἐχθρῶν κρατῇ, τότε τῶν
" φίλων ἔρημος γίνεται) οὐδὲ μὴν ἀποχωροῦν-
" τές γέ σε οἰόμεθα ἐν κινδύνῳ καθιστάναι·
" ἀλλ' ὅσῳ πλέον σοῦ ἀπέχομεν, τοσούτῳ
" πλείονά σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν νομίζο-
" μεν· οὐ γὰρ οἱ ἐγγύτατα τῶν φίλων καθή-
" μενοι, μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν
" παρέχουσιν, ἀλλ' οἱ τοὺς ἐχθροὺς μήκιστον
" ἀπελαύνοντες, μᾶλλον τοὺς φίλους ἐν ἀκιν-
" δύνῳ καθιστᾶσι. Σκέψαι δὲ [καὶ] οἵῳ
" ὄντι μοι περί σε, οἷος ὢν περὶ ἐμὲ ἔπειτά

mea continet epistola; quo et scias ea et profitearis, si quis te de his interroget. Hæc autem epistolæ inerant:

" CYRUS CYAXARI SA-
" LUTEM. Nos neque te so-
" lum reliquimus, (nemo enim
" tunc ab amicis destitutus est,
" cum hostes *per eos* vincit)
" nec vero propterea quod abs
" te discessimus in periculo te
" nos constituisse arbitramur:
" sed quanto longius abs te ab-
" sumus, tanto tibi nos plus se-
" curitatis præstare existima-
" mus. Nam qui proxime a-
" micos desident, non iis maxi-
" me securitatem adferunt, sed
" qui hostes longissime repel-
" lunt, ii potius amicos extra
" periculum collocant. Con-
" sidera vero qualem me cum
" sis erga te expertus, ipseque
" *vicissim* qualem erga me te
" præbeas, de me tandem que-
" reris. Equidem auxilio qui

" μοι μέμφῃ. Ἐγὼ μέν γέ σοι ἤγαγον
" συμμάχους, οὐχ ὅσους σὺ ἔπεισας, ἀλλ'
" ὁπόσους ἐγὼ πλείστους ἐδυνάμην· σὺ δέ μοι
" ἔδωκας μὲν ἐν τῇ φιλίᾳ ὄντι, ὁπόσους πεῖ-
" σαι δυνηθείην· νῦν δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντος,
" οὐ τὸν θέλοντα, ἀλλὰ πάντας ἀποκαλεῖς.
" Τοιγαροῦν τότε μὲν ᾤμην ἀμφοτέροις ὑμῖν
" χάριν ὀφείλειν· νῦν δὲ σὺ μὲν ἀναγκάζεις
" σοῦ μὲν ἐπιλαθέσθαι, τοῖς δ' ἀκολουθήσα-
" σι πειρᾶσθαι πᾶσαν τὴν χάριν ἀποδιδόναι.
" Οὐ μέντοι ἔγωγε σοὶ δύναμαι ὅμοιος γε-
" νέσθαι· ἀλλὰ καὶ νῦν πέμπων ἐπὶ στράτευ-
" μα εἰς Πέρσας, ἐπιστέλλω, ὁπόσοι ἂν ἴω-
" σιν ὡς ἐμὲ, ἤν τι σὺ αὐτῶν δέῃ, πρὶν ἡμᾶς
" ἐλθεῖν, σοὶ ὑπάρχειν, οὐχ ὅπως ἂν ἐθέλω-

" tibi sint socios adduxi, non
" quot tu *ut venirent* persuasis-
" ti, sed quam ego plurimos
" potui : tu mihi, dum *adhuc*
" amica in regione essem, tot
" concessisti, quot persuaden-
" do, *me ut sequerentur*, addu-
" cere possem ; et nunc cum
" in hostili sim agro, non eos,
" qui *redire* velint, sed univer-
" sos avocas. Itaque tunc qui-
" dem arbitrabar me vobis u-
" trisque gratiam debere, at
" nunc me tui quidem oblivis-
" ci cogis, et illis qui me secu-
" ti sunt omnem referre gra-
" tiam studere. Verum *facere*
" non possum, ut tibi similis
" fiam : sed hoc ipso tempore
" copiarum causa misso in Per-
" siam nuntio, mandatum de-
" di, ut quotquot ad me ven-
" turi sunt, si eorum opera ti-
" bi sit opus, antequam ad nos

" σιν, ἀλλ᾽ ὅπως ἂν σὺ βούλῃ, χρῆσθαι αὐ-
" τοῖς. Συμβουλεύω δέ σοι, καίπερ νεώτερος
" ὢν, μὴ ἀφαιρεῖσθαι, ἃ ἂν δῷς· ἵνα μή σοι
" ἀντὶ χαρίτων ἔχθραι ὀφείλωνται· μηδ᾽ ὅταν
" τινὰ βούλῃ πρός σε ταχὺ ἐλθεῖν, ἀπειλοῦν-
" τα μεταπέμπεσθαι· μηδὲ φάσκοντα ἔρημον
" εἶναι, ἅμα πολλοῖς ἀπειλεῖν, ἵνα μὴ διδάσ-
" κῃς αὐτοὺς σοῦ μὴ φροντίζειν. Ἡμεῖς δὲ
" πειρασόμεθα παρεῖναι, ὅταν τάχιστα δια-
" πραξώμεθα, ἅ σοί τ᾽ ἂν καὶ ἡμῖν νομίζο-
" μεν πραχθέντα κοινὰ γενέσθαι ἀγαθά. Ἔρ-
" ρωσο."

Ταύτην αὐτῷ ἀπόδος, καὶ ὅ, τι ἄν σε τού-
των ἐρωτᾷ, ἧπερ γέγραπται, σύμφαθι. Καὶ
γὰρ ἐγὼ ἐπιστέλλω σοι περὶ τῶν Περσῶν,

" veniant, iis tibi sit potestas, " non ut ipsi voluerint, sed uti " tu voles, utendi. Consilium " autem tibi do, quanquam ip- " se junior, ne quæ concesseris " auferas; ut ne inimicitiæ ti- " bi gratiarum loco debeantur: " nec minitabundus arcessas, " cum aliquem ad te celeriter " venire velis: nec simul te " solum esse dixeris, et multis " miniteris, ne doceas eos nihili " te facere. Nos autem ut ad- " simus operam dabimus, ubi " primum ea confecerimus, quæ " facta cum fuerint et tibi et " nobis ex æquo fructuosa fore " censemus. Vale."

Hanc ei *epistolam* reddito, et de quocunque horum te interrogarit, id ita se habere dicito, prout *in epistola* scriptum

ᾗπερ γέγραπται. Τούτῳ μὲν οὖν οὕτως εἰπὼν, καὶ δοὺς τὴν ἐπιστολὴν, ἀπέπεμψε· προσεντειλάμενος οὕτω σπεύδειν, ὥσπερ οἶδεν, ὅτι συμφέρει ταχὺ παρεῖναι.

Ἐκ τούτου δὴ ἑώρα μὲν ἐξωπλισμένους ἤδη πάντας καὶ τοὺς Μήδους, καὶ τοὺς Ὑρκανίους, καὶ τοὺς ἀμφὶ Τιγράνην· καὶ οἱ Πέρσαι δὲ ἐξωπλισμένοι ἦσαν· ἤδη δέ τινες τῶν προσχώρων καὶ ἵππους ἀπήγαγον, καὶ ὅπλα ἀπέφερον· Ὁ δὲ τὰ μὲν παλτὰ, ὅπου περ καὶ τοὺς πρόσθεν, καταβάλλειν ἐκέλευσε, καὶ κατακαίειν, οἷς τοῦτο ἔργον ἦν, ὁπόσων μὴ αὐτοὶ δέοιντο· τοὺς δὲ ἵππους ἐκέλευσε φυλάττειν μένοντας τοὺς ἀγαγόντας, ἕως ἄν τι σημανθείη αὐτοῖς· τοὺς

---

est. Nam et de Persis *itidem* tibi mando, prout scriptum est. Atque hunc quidem his verbis adlocutus, tradita epistola, dimisit; adjecto mandato, ut ita festinaret, quemadmodum expediri voverat celeriter uti adesset.

Secundum hæc armatos jam omnes tam Hyrcanios quam Tigranis milites spectabat: Persæ quoque armis erant instructi: jam etiam finitimi quidam *ei se dedentes* equos adducebant, et adferebant arma: *hos* ille palta eum in locum, ubi et cæteros antea, jussit abjicere, eaque *illos* concremare, quibus id negotii datum erat, ipsi quibus non egerent; equos autem ut illi *in castris* remanentes custodirent, qui *eos* adduxerant, præcepit, donec aliquid eis significatum

δ' ἄρχοντας τῶν ἱππέων καὶ Ὑρκανίων καλέσας, τοιάδε ἔλεξεν·

" Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυ-
" μάζετε, ἔφη, ὅτι πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ·
" καινὰ γὰρ ἡμῖν ὄντα τὰ παρόντα πολλά
" [αὐτῶν] ἐστιν ἀσύντακτα· ἃ δ' ἂν ἀσύν-
" τακτα ᾖ, ἀνάγκη ταῦτα ἀεὶ πράγματα
" παρέχειν, ἕως ἂν χώραν λάβῃ. Καὶ νῦν
" ἔστι μὲν ἡμῖν πολλὰ τὰ αἰχμάλωτα
" χρήματα, καὶ ἄνδρες ἐπ' αὐτοῖς· διὰ δὲ τὸ
" μήθ' ἡμᾶς εἰδέναι, ποῖα τούτων ἑκάστου
" ἐστὶν ἡμῶν, μήτε τούτους εἰδέναι, ὅστις
" ἑκάστῳ αὐτῶν δεσπότης, περαίνοντας μὲν
" δὴ τὰ δέοντα οὐ πάνυ ἐστὶν ὁρᾷν αὐτῶν
" πολλοὺς, ἀποροῦντας δὲ, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν,

---

esset: et convocatis præfectis equitum et Hyrcaniorum, hujusmodi orationem habuit:

" Ne mirum vobis sit, amici
" et socii, inquit, quod vos
" sæpe convoco: nam cum res
" præsentes novæ sint, earum
" multæ ordine *adhuc* carent;
" quæ vero ordinata non sunt,
" ea semper negotia facessere
" necesse est, donec in *suum*
" *quaeque* locum delata fue-
" rint. Et multa jam sunt
" bona nobis bello capta, et
" viri præterea *qui in nostram*
" *potestatem venerunt*: quoni-
" am vero neque scimus, ipsi
" quænam horum cujusque
" nostrum sint, neque hi nov-
" ere quis eorum cujusque sit
" dominus, *idcirco* non admo-
" dum multos quidem ex eis
" videre est officium facere, sed
" omnes fere ambigere, quid

" σχεδὸν πάντας· Ἵνα οὖν μὴ οὕτως ἔχῃ,
" διορίσατε αὐτά· καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε
" σκηνὴν ἔχουσαν ἱκανὰ καὶ σῖτα καὶ ποτὰ,
" καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας, καὶ στρωμνὴν καὶ
" ἐσθῆτα, καὶ τἄλλ᾽, οἷς οἰκεῖται σκηνὴ
" καλῶς στρατιωτικὴ, ἐνταῦθα μὲν οὐδὲν
" ἄλλο δεῖ προσγενέσθαι, ἢ τὸν λαβόντα εἰ-
" δέναι, ὅτι τούτων, ὡς οἰκείων, ἐπιμέλεσθαι
" δέοι· ὅστις δὲ εἰς ἐνδεόμενά του κατεσκή-
" νωσε, τούτους ὑμεῖς σκεψάμενοι, τὸ ἐλλεῖ-
" πον ἐκπληρώσατε. Πολλὰ δὲ καὶ τὰ
" περιττὰ οἶδα, ὅτι ἔσται· πλείω γὰρ ἅ-
" παντα, ἢ κατὰ τὸ ἡμέτερον πλῆθος, εἶχον
" οἱ πολέμιοι. Ἦλθον δὲ πρὸς ἐμὲ καὶ χρη-
" μάτων ταμίαι, οἵ τε τοῦ Ἀσσυρίων βασι-

" abs se fieri oporteat: quapropter ut ne hæc sit rerum nostrarum ratio, *vos* ista *singulis quae eis propria sint dividendo* discernite: et cum quidem tabernaculum aliquis adeptus est, satis et esculentis instructum, et potulentis, et ministris, et stragula, et *alia* veste, rebusque cæteris quæ requiruntur ut in tabernaculo militari commode degi possit, huc ut quid aliud accedat non opus est, nisi ut is qui *illud* nactus est, sciat horum sibi curam, tanquam suorum gerendam esse: qui vero in ea divertit tabernacula quibus pleraque desunt, vos his inspectis, quod deest supplete. Multa etiam fore scio quæ supersint: nam hostibus omnia fuere copiosiora quam pro multitu-

" λέως καὶ ἄλλων δυναστῶν, οἳ ἔλεγον, ὅτι
" χρυσίον εἴη παρὰ σφίσιν ἐπίσημον, δασμούς
" τινας λέγοντες. Καὶ ταῦτα οὖν κηρύττετε
" πάντα ἀποφέρειν πρὸς ὑμᾶς, ὅπου ἂν κα-
" θέζησθε· καὶ φόβον ἐπιτίθεσθε τῷ μὴ ποι-
" οῦντι τὸ παραγγελλόμενον· ὑμεῖς δὲ λαβόν-
" τες διαδίδοτε, ἱππεῖ μὲν τὸ διπλοῦν, πεζῷ
" δὲ τὸ ἁπλοῦν· ἵνα ἔχητε, ἤν τινος προσδεη-
" θῆτε, καὶ ὅτου ὠνήσεσθε. Τὴν δ' ἀγορὰν
" τὴν οὖσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ κηρυξάτω μὲν
" ἤδη, ἔφη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα, πωλεῖν δὲ
" τοὺς καπήλους [καὶ ἐμπόρους,] ὅ, τι ἔχει
" ἕκαστος πράσιμον· καὶ ταῦτα διαθεμένους,
" ἄλλα ἄγειν, ὅπως οἰκῆται ἡμῖν τὸ στρατό-

" dine nostra. Venerunt etiam " ad me Assyriorum regis " aliorumque dynastarum quæ- " stores, qui apud se aurum " signatum esse dixerunt, de " tributis quibusdam mentio- " nem facientes: itaque per " præconem imperate, ut ist- " hæc ad vos omnia deferant, " ubicunque consederitis; et " terrorem ei incutite qui, " quod imperatum est, non " fecerit: vos autem ea cum " acceperitis, duplum quidem " equiti, pediti simplum dis- " tribuite; ut habeatis, si qui- " bus vobis præterea opus " fuerit, unde etiam *ea* emere " possitis. Forum vero cas- " trense, inquit, præconis jam " voce edicite, ut nemo violet, " utque caupones ac merca- " tores vendant merces quis- " que suas venales; et has ubi " vendiderint, alias advehant, " quo castra nostra sint fre-

" πεδον." Καὶ ταῦτα μὲν εὐθὺς ἐκήρυττον. Οἱ δὲ Μῆδοι καὶ Ὑρκάνιοι εἶπον ὧδε· Καὶ πῶς ἂν, ἔφασαν, ἡμεῖς ἄνευ σοῦ καὶ τῶν σῶν διανέμοιμεν ταῦτα; Ὁ δ' οὖν Κῦρος πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ὧδε προσηνέχθη· " Ἦ γὰρ " οὕτως, ἔφη, ὦ ἄνδρες, γιγνώσκετε, ὡς, ὅ, τι " ἂν δέῃ πραχθῆναι, ἐπὶ πᾶσι πάντας ἡμᾶς " δεήσει παρεῖναι, καὶ οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω " [ὑμῖν] πράττων πρὸ ὑμῶν, ὅ, τι ἂν δέῃ, " οὔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν; Καὶ πῶς ἂν ἄλλως " πλείω μὲν πράγματα ἔχοιμεν, μείω δὲ δια- " πραττοίμεθα, ἢ οὕτως; Ἀλλ' ὁρᾶτε, ἔφη, " ὑμεῖς· ἡμεῖς μὲν γὰρ διεφυλάξαμεν ὑμῖν " τάδε, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν ἐπιστεύσατε καλῶς " διαπεφυλάχθαι· ὑμεῖς δ' αὖ διανείματε,

---

" quentia." Et hæc ille quidem statim per præconem edicebant: Medi vero et Hyrcanii, Quo pacto nos, inquiunt, absque te ac tuis hæc distribuerimus? Cyrus autem hæc *ipsorum* verba ita excepit: " Eane vestra, viri, sententia " est, inquit, ut quicquid *tan-* " *dem nobis* agendum fuerit, " rebus omnibus nos omnes " interesse oporteat; neque sa- " tis ego facturus sim vobis, " agens pro vobis quod usus " postulet, neque vos, pro no- " bis? Et quanam alia ratione " plus habituri simus negotii, " et minus effecturi, quam " ista? At videte, ait: nos " enim hæc vobis custodivi- " mus, et vos credidistis a no- " bis esse recte custodita; vos " vero vicissim distribuite, et " nos credemus vobis, recte

" καὶ ἡμεῖς πιστεύσομεν ὑμῖν καλῶς διανενε-
" μηκέναι. Καὶ ἐν τούτῳ αὖ ἄλλο τι ἡμεῖς
" πειρασόμεθα κοινὸν ἀγαθὸν πράττειν. Ὁ-
" ρᾶτε γὰρ δὴ, ἔφη, νυνὶ πρῶτον, ἵπποι ὅσοι
" ἡμῖν πάρεισιν, οἱ δὲ προσάγονται· τούτους
" οὖν εἰ μὲν ἐάσομεν ἀναμβάτους, ὠφελήσου-
" σι μὲν οὐδὲν ἡμᾶς, πράγματα δὲ παρέξου-
" σιν ἐπιμέλεσθαι· ἢν δ' ἱππέας ἐπ' αὐτοὺς
" καταστήσωμεν, ἅμα πραγμάτων τε ἀπαλ-
" λαξόμεθα, καὶ ἰσχὺν ἡμῖν αὐτοῖς προσθη-
" σόμεθα. Εἰ μὲν οὖν ἄλλους ἔχετε, οἷς
" τισιν ἂν δοίητε αὐτοὺς, μεθ' ὧν ἂν καὶ κιν-
" δυνεύοιτε ἥδιον (εἴ τι δέοι) ἢ μεθ' ἡμῶν,
" ἐκείνοις δίδοτε· εἰ μέντοι ἡμᾶς ἂν βούλοισ-
" θε παραστάτας μάλιστα ἔχειν, ἡμῖν αὐ-

" vos distribuisse: ac nos rur-
" sus aliis in rebus operam
" dabimus ut quiddam, in com-
" mune profuturum, peraga-
" mus. Videte enim, ait, nunc
" primum quot nobis partim
" adsint equi, partim adducan-
" tur; hos utique ita si relin-
" quemus ut nemo insideat,
" neque quidquam nobis pro-
" derunt, et ob curam iis im-
" pendendam negotium nobis
" exhibebunt: sin equites eis
" imponemus, eadem opera
" tum negotiis molestis libera-
" bimur, tum virium nobis ip-
" sis accessionem faciemus. At-
" qui si alii sunt, quibus eos
" detis, et quibuscum (si sit
" opus) pericula libentius adea-
" tis, quam nobiscum, *nimirum*
" illis *eos* date: sin nos in pri-
" mis auxiliarios qui vobis præ-
" sto sint habere vultis, nobis

" τοὺς δότε. Καὶ γὰρ νῦν, ὅτε ἄνευ ἡμῶν
" προσελάσαντες ἐκινδυνεύετε, πολὺν μὲν φό-
" βον ἡμῖν παρείχετε, μή τι πάθητε, μάλα
" δὲ αἰσχύνεσθαι ἡμᾶς ἐποιήσατε, ὅτι οὐ
" παρῆμεν, ὅπου περ ὑμεῖς· ἢν δὲ λάβωμεν
" τοὺς ἵππους, ἑψόμεθα ὑμῖν. Κἂν μὲν δο-
" κῶμεν ὠφελεῖν πλείονα ἐπὶ τῶν ἵππων συν-
" αγωνιζόμενοι, οὕτω προθυμίας οὐδὲν ἐλλεί-
" ψομεν· ἢν δὲ πεζοὶ γενόμενοι δοκῶμεν
" καιριωτέρως ἂν παρεῖναι, τότε καταβάντες
" ἐν μέσῳ καὶ εὐθὺς πεζοὶ ὑμῖν παρεσόμεθα·
" τοὺς δ' ἵππους μηχανησόμεθα οἷς ἂν παρα-
" διδοίημεν." Ὁ μὲν οὕτως ἔλεξεν· οἱ δὲ
ἀπεκρίναντο· Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν, ὦ Κῦρε, οὔτε

" *eos* date. Etenim modo cum " *ad hostes* absque nobis pro- " vecti, prælii discrimen adire- " tis, magnum nobis metum in- " jecistis, ne quid adversi vobis " accideret; atque etiam mag- " num nobis pudorem incussis- " tis, quod ibi non adessemus, " ubi vos *aderatis:* verum si " equos accipiemus, secuturi " vos sumus; ac si quidem una " *vobiscum* ex equis pugnantes " majori usui esse videbi- " mur, cum ita se res ha- " bet, faciemus ut alacritatem " nostram minime desideretis: " sin pedites cum fuerimus " opportunius vobis adfuturi " videamur, proclive fuerit " descendere, statimque *adeo* " vobis pedites aderimus; e- " quos autem quibus trada- " mus, excogitabimus." *Cy- rus* in hunc modum loquu-

ἄνδρας ἔχομεν, οὓς ἀναβιβάσαιμεν ἂν ἐπὶ τοὺς ἵππους τούτους, οὔτε, εἰ ἔχοιμεν, σοῦ ταῦτα βουλομένου οὐκ ἂν ἄλλο ἀντὶ τούτων αἱροίμεθα. Καὶ νῦν, ἔφασαν, λαβὼν τοὺς ἵππους, ποίει, ὅπως ἄριστόν σοι δοκεῖ εἶναι. Ἀλλὰ δέχομαί τε, ἔφη, καὶ ἀγαθῇ τύχῃ ἡμεῖς τε ἱππεῖς γενοίμεθα, καὶ ὑμεῖς διέλοιτε τὰ κοινά. Πρῶτον μὲν οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξαιρεῖτε, ὅ, τι ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται· ἔπειτα δὲ καὶ Κυαξάρει ἐξέλετε, ὁποῖ' ἂν οἴεσθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι. Καὶ οἱ γελάσαντες εἶπον, ὅτι γυναῖκας [οὖν] καλὰς ἐξαιρετέον ἂν εἴη. Γυναῖκάς τε τοίνυν ἐξαιρεῖτε, ἔφη, καὶ ὅ, τι ἄλλο ἂν δοκῇ ὑμῖν. Ἐπεὶ δ' ἂν ἐκείνῳ ἐξέλητε, ὦ Ὑρκάνιοι, τοὺς ἐμοὶ

tus est: illi autem responderunt, At nos, Cyre, neque viros habemus, quos equis hisce imponamus, neque, si haberemus, cum tu hæc velis, aliud iis *quae velles* præferremus. Atque adeo nunc, inquiunt, equos accipe, et quod tibi optimum factu videtur facito. Ego vero accipio, inquit, adeoque nos, quod felix faustumque sit, efficiamur equites; et vos, quæ communia sunt, dividatis. Ac primum quidem, ait, diis secernite quodcunque magi *secernendum* præscripserint; deinde Cyaxari seligite, qua quod selegeritis maxime rem gratam vos ipsi facturos arbitramini. Et illi risu facto, mulieres formosas *huic* deligendas aiebant. Ergo et mulieres, inquit, deligite, et quidquid aliud vobis visum fue-

ἐθελουσίους τούτους ἐπισπομένους πάντας ἀμέμπτους ποιεῖτε εἰς δύναμιν. Ὑμεῖς δ' αὖ, ὦ Μῆδοι, τοὺς πρώτους ξυμμάχους γενομένους τούτους τιμᾶτε, ὅπως εὖ βεβουλεῦσθαι ἡγήσονται ἡμῖν φίλοι γενόμενοι. Νείματε δὲ πάντων τὸ μέρος καὶ τῷ παρὰ Κυαξάρους ἥκοντι ἀγγέλῳ, αὐτῷ τε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ· καὶ συνδιαμένειν δὲ παρακαλεῖτε, ὡς [καὶ] ἐμοὶ τοῦτο συνδοκοῦν· ἵνα καὶ Κυαξάρει μᾶλλον εἰδὼς περὶ ἑκάστου ἀπαγγείλῃ τὰ ὄντα. Πέρσαις δ', ἔφη, τοῖς μετ' ἐμοῦ, ὅσα ἂν περιττὰ γένηται, ὑμῶν καλῶς κατεσκευασμένων, ταῦτα ἀρκέσει· καὶ γὰρ, ἔφη, μάλα πως ἡμεῖς οὐκ ἐν χλιδῇ τεθράμμεθα,

---

rit. Postea vero quam illi selegeritis, Hyrcanii, facite, quantum potestis, ut omnes hi Medi, qui me ultro sequuti sunt, nihil habeant quod querantur. Et vos item, Medi, primos hosce socios nostros honoribus præmiisque ornate, quo recte se consuluisse rebus suis existiment, cum nostræ se amicitiæ adjungerent. Etiam de omnibus partem nuntio tribuite qui a Cyaxare venit, tum ipsi, tum iis quos secum habet: atque etiam hunc obsecrate ut nobiscum maneat, id quod et mihi simul probari *dicite*: ut cum rectius singula intellexerit, vera Cyaxari renuntiare possit. Persis autem, ait, qui mecum sunt, quæcunque vobis præclare instructis supersint, ea sufficient: quippe nos, inquit, in deliciis non admodum educati sumus, sed *duriter ac* rusticorum *ferme* more: ita-

ἀλλὰ χωριτικῶς· ὥστε ἴσως ἂν ἡμῶν καταγελάσαιτε, εἴ τι σεμνὸν ἡμῖν περιτεθείη· ὥσπερ, ἔφη, οἶδα, ὅτι πολὺν ὑμῖν γέλωτα παρέξομεν καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων καθήμενοι· οἶμαι δὲ, ἔφη, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καταπίπτοντες.

Ἐκ τούτου οἱ μὲν ᾖεσαν ἐπὶ τὴν διαίρεσιν, μάλα ἐπὶ τῷ ἱππικῷ γελῶντες· ὁ δὲ τοὺς ταξιάρχους καλέσας, ἐκέλευσε τοὺς ἵππους λαμβάνειν, καὶ τὰ τῶν ἵππων σκεύη, καὶ τοὺς ἱπποκόμους, καὶ ἀριθμήσαντας λαβεῖν κληρωσαμένους εἰς τάξιν ἴσους ἑκάστοις. Αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἀνειπεῖν ἐκέλευσεν, εἴ τις εἴη ἐν τῷ Ἀσσυρίων ἢ Σύρων ἢ Ἀραβίων στρατεύματι ἀνὴρ δοῦλος, ἢ Μήδων, ἢ Περσῶν, ἢ Βακτριανῶν, ἢ Καρῶν, ἢ Κιλίκων, ἢ

---

que nos fortassis etiam irrisissetis, si quid splendidius nobis adtribueretur; sicuti futurum scio, inquit, ut equis insidentes multum vobis risum moveamus; et *fortassis*, ut arbitror, ait, etiam in terram decidentes.

Secundum hæc illi ad *praedae* divisionem accessere, de equitatu hoc admodum ridenest: et *Cyrus* arcessitis cohortium præfectis præcepit equos uti reciperent, et instrumenta equestria, cum equisonibus; et numero *quidem* inito eos acciperent, pares *videlicet militum* singulorum numero, qui sortito cohorti cuique obvenirent. Ipse etiam Cyrus per præconem pronuntiari jussit, ut si quod in Assyriorum, aut Syrorum, aut Arabum exercitu mancipium esset, vel e Media.

Ἑλλήνων, ἢ ἄλλοθέν ποθεν βεβιασμένος, ἐκφαίνεσθαι. Οἱ δ' ἀκούσαντες τοῦ κηρύγματος, ἄσμενοι πολλοὶ προσεφάνησαν· ὁ δὲ, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς τὰ εἴδη βελτίστους, ἔλεγεν, ὅτι ἐλευθέρους αὐτοὺς ὄντας δεήσει ὅπλα ὑποφέρειν, ἃ ἂν αὐτοῖς διδῶσι· τὰ δὲ ἐπιτήδεια ὅπως ἔχωσιν, ἔφη αὐτῷ μελήσειν. Καὶ εὐθὺς ἄγων πρὸς τοὺς ταξιάρχους συνέστησεν αὐτούς· καὶ ἐκέλευσε τά τε γέῤῥα καὶ τὰς ψιλὰς μαχαίρας τούτοις διδόναι, ὅπως ἔχοντες τοῖς ἵπποις ἕπωνται, καὶ τὰ ἐπιτήδεια τούτοις ὥσπερ καὶ τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ Πέρσαις λαμβάνειν· αὐτοὺς δὲ, τοὺς θώρακας καὶ τὰ ξυστὰ ἔχοντας, ἀεὶ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχεῖσθαι·

---

vel Persia, vel *terra* Bactriana, vel Caria, vel Cilicia, vel Græcia, vel aliunde vi abductum, se conspiciendum exhiberet. Hoc autem audito præconio, multi se libenter in conspectum dedere: et ille, cum ex eorum numero selegisset, qui forma præstabant, iis, liberi cum jam essent, arma esse gestanda dixit, quæ ipsis daturus erat: sibi autem curæ futurum aiebat, res uti necessarias haberent. Simul eos ad præfectos cohortium deducens, *iisdem* commendavit; et præcepit, ut scuta ac gladios exiles, eis darent, his ut instructi equitatum sequerentur; atque ut pro iisdem commeatum, perinde ac pro Persis suis, acciperent; ipsi vero *cohortium præfecti* loricis hastilibusque instructi semper equis veherentur; atque ipse primum hoc facere orsus est; ac singuli suo loco

(καὶ αὐτὸς οὕτω ποιῶν κατῆρχεν) ἐπὶ δὲ τοὺς πεζοὺς τῶν ὁμοτίμων ἀνθ' ἑαυτοῦ ἕκαστον καθιστάναι ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων.

ς'. Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον. Γωβρύας δ' ἐν τούτῳ παρῆν ὁ Ἀσσύριος, πρεσβύτης ἀνήρ, ἐφ' ἵππου σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ· εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφ' ἵππων ὅπλα. Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τὰ ὅπλα παραλαμβάνειν τεταγμένοι ἐκέλευον παραδιδόναι τὰ ξυστὰ, ὅπως κατακαίοιεν, ὥσπερ καὶ τἄλλα. Ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν, ὅτι Κῦρον πρῶτον βούλοιτο ἰδεῖν· καὶ οἱ ὑπηρέται τοὺς μὲν ἄλλους ἱππέας αὐτοῦ κατέλιπον, τὸν δὲ Γωβρύαν ἄγουσι πρὸς τὸν Κῦρον. Ὁ δὲ, ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν ὧδε. "Ὦ δέσποτα, ἐγώ εἰμι τὸ μὲν γένος Ἀσσύ-

---

præfectum alium ex ordine *ὁμοτίμων*, peditibus qui de numero *itidem ὁμοτίμων* erant constituerent.

6. Et in his quidem rebus cum illi occupati essent, interea Gobryas Assyrius, senex, equo vectus, cum equestri famulatu aderat: gestabant autem omnes arma equestria. Et illi quidem quibus datum hoc erat negotii ut arma reciperent, eos hastilia tradere jubebant, ut ea perinde atque *arma* cætera comburerent. Gobryas autem, velle se primum videre Cyrum, ait: itaque ministri cæteros quidem ipsius equites reliquerunt, et ad Cyrum Gobryam deducunt. Is ubi Cyrum conspexit, his verbis usus est: "Equidem, domine, natione

" ριος· ἔχω δὲ καὶ τεῖχος ἰσχυρὸν, καὶ χώρας
" ἐπάρχω πολλῆς· καὶ ἵππον εἰς χιλίαν τῷ
" τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖ παρειχόμην, καὶ
" φίλος ἦν ἐκείνῳ ὡς μάλιστα· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖ-
" νος μὲν τέθνηκεν ὑφ' ὑμῶν, ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν,
" ὁ δὲ παῖς ἐκείνου τὴν ἀρχὴν ἔχει, ἔχθιστος
" ὢν ἐμοὶ, ἥκω πρὸς σὲ, καὶ ἱκέτης προσπίπ-
" τω, καὶ δίδωμί σοι ἐμαυτὸν δοῦλον καὶ
" σύμμαχον, σὲ δὲ τιμωρὸν αἰτοῦμαι ἐμοὶ
" γενέσθαι· καὶ παῖδα οὕτως ὡς δυνατόν σε
" ποιοῦμαι· ἄπαις δέ εἰμι ἀῤῥένων παίδων.
" "Ος γὰρ ἦν μοι μόνος, καὶ καλὸς, ὦ δέσ-
" ποτα, καὶ ἀγαθὸς, καὶ ἐμὲ φιλῶν καὶ τι-
" μῶν, ὥσπερ ἂν εὐδαίμονα πατέρα παῖς τι-
" μῶν τιθείη, τοῦτον ὁ νυνὶ βασιλεὺς οὗτος,

" sum Assyrius; et castellum " munitum habeo, et regioni " amplæ dominor; et equos " circiter mille regi Assyrio- " rum exhibere solebam, et il- " li *quidem* carus eram, ut qui " maxime: sed quando inter- " fectus ille a vobis erat, vir " *sane fortis et* bonus, illiusque " filius rerum modo potitur, " inimicissimus mihi, ad te ve- " nio, et ad genua tibi supplex " accido: tradoque me tibi " servum et belli socium, ac " te rogo ut me ulciscaris; te- " que pro eo ac possum filium " *mihi* adopto. Nam nulla mi- " hi est *jam* proles mascula. " Quem enim solum habebam " *filium*, forma, domine, et vir- " tute præstantem, et aman- " tem mei et eum honorem

" καλέσαντος τοῦ τότε βασιλέως, πατρὸς δὲ
" τοῦ νῦν, ὡς δώσοντος τὴν θυγατέρα τῷ ἐμῷ
" παιδί· ἐγὼ μὲν ἀπεπεμψάμην, μέγα φρο-
" νῶν, ὅτι δῆθεν τῆς βασιλέως θυγατρὸς
" ὀψοίμην τὸν ἐμὸν υἱὸν γαμέτην· ὁ δὲ νῦν
" βασιλεὺς ἐπὶ θήραν αὐτὸν παρακαλέσας,
" καὶ ἀνεὶς αὐτῷ θηρᾷν ἀνὰ κράτος, ὡς πολὺ
" κρείσσων αὐτοῦ ἱππεὺς ἡγούμενος εἶναι· ὁ
" μὲν ὡς φίλῳ συνεθήρα· φανείσης δ' ἄρκτου,
" διώκοντες ἀμφότεροι, ὁ μὲν νῦν ἄρχων οὗτος
" ἀκοντίσας ἥμαρτεν· (ὡς μήποτ' ὤφελεν) ὁ
" δ' ἐμὸς παῖς βαλὼν, (οὐδὲν δέον) κατα-
" βάλλει τὴν ἄρκτον. Καὶ τότε μὲν δὴ ἀ-
" νιαθεὶς ἄρ' οὗτος κατέσχεν ὑπὸ σκότου τὸν

" mihi deferentem, quo filius " patrem persequendo beare " possit, hunc rex ille *qui* nunc " *Assyriæ dominatur*, arcessi- " tum ab illius temporis rege, " hujus patre, ut qui vellet fi- " lio meo filiam suam *uxorem* " dare ; (atque ego quidem " *cum* ita dimittebam, ut elato " essem animo, qui nimirum " filium meum regis filiæ ma- " ritum visurus essem) hunc, " *inquam*, rex iste *rerum* qui " nunc *potitur*, ad venationem " invitavit, et potestatem ei " fecit venandi totis viribus, " quod longe se illo meliorem " equitem duceret ; itaque ve- " natus est cum eo tanquam " amico : cumque in conspec- " tum prodiisset ursa, et uter- " que hanc insequeretur, iste " modo princeps emisso jaculo " aberravit ; (quod utinam ne " unquam accidisset) at meus " *illi* filius, telo conjecto, (quod

" φθόνον· ὡς δὲ πάλιν λέοντος παρατυχόντος " ὁ μὲν αὖ ἥμαρτεν, (οὐδὲν, οἶμαι, θαυμα- " στὸν παθὼν) ὁ δ' αὖ ἐμὸς παῖς δυστυχῶς " τυχὼν κατειργάσατό τε τὸν λέοντα, καὶ " εἶπεν, Ἄρα βέβληκα [μιᾷ] δὶς ἐφεξῆς, καὶ " καταβέβληκα θῆρα ἑκατεράκις· ἐν τούτῳ " δὴ οὐκέτι κατέσχεν ὁ ἀνόσιος τὸν φθόνον, " ἀλλ' αἰχμὴν παρά τινος τῶν ἑπομένων ἁρ- " πάσας, παίσας εἰς τὰ στέρνα, τὸν μόνον " μοι καὶ φίλον παῖδα ἀφείλετο τὴν ψυχήν. " Κἀγὼ μὲν ὁ τάλας νεκρὸν ἀντὶ νυμφίου ἐ- " κομισάμην, καὶ ἔθαψα, τηλικοῦτος ὢν, ἄρ- " τι γενειάσκοντα τὸν ἄριστον παῖδα τὸν ἀ- " γαπητόν· ὁ δὲ κατακτανὼν, ὥσπερ ἐχθρὸν " ἀπολέσας, οὔτε μεταμελόμενος πώποτε φα-

" minime factum oportuit) ur- " sam sternit. Et tunc quidem " ille licet graviter rem ferret, " invidiam tamen occulte re- " pressit: cum autem leone " forte excitato hic rursus ab- " erasset, (quod ei accidisse " mirum, ut mea fert opinio, " videri non debuit) filius vero " meus ictu denuo non aber- " rante leonem confecisset, di- " ceretque, Profecto bina emisi " jacula, uno sub alterum statim " emisso, et utraque vice feram " prostravi, tum vero sceleratus " ille non amplius invidiam co- " hibuit, sed *e manibus* cujusdem " ex comitibus erepta cuspide, et " in pectus adacta, meo *illi* un- " ico caroque filio animam ab- " stulit. Ego vero miser mor- " tuum pro sponso retuli, et " natu adeo grandis filium op- " timum, dilectissimum, cujus

" νεϱὸς ἐγένετο, οὔτε ἀντὶ τοῦ κακοῦ ἔϱγου
" τιμῆς τινος ἠξίωσε τὸν κατὰ γῆς. Ὁ γε-
" μὴν πατὴϱ αὐτοῦ καὶ συνῴκτισέ με καὶ
" δῆλος ἦν συναχθόμενός μου τῇ συμφοϱᾷ.
" Ἐγὼ μὲν οὖν, εἰ μὲν ἔζη ἐκεῖνος, οὐκ ἄν
" ποτε ἦλθον πϱὸς σὲ ἐπὶ τῷ ἐκείνου κακῷ·
" (πολλὰ γὰϱ φιλικὰ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου, καὶ
" ὑπηϱέτησα ἐκείνῳ) ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν τοῦ ἐμοῦ
" παιδὸς φονέα ἡ ἀϱχὴ πεϱιήκει, οὐκ ἄν πο-
" τε ἐγὼ τούτῳ δυναίμην εὔνους γενέσθαι, οὐ-
" δὲ οὗτός με εὖ οἶδ' ὅτι φίλον ἄν ποτε ἡγή-
" σαιτο. Οἶδε γὰϱ, ὡς ἐγὼ πϱὸς αὐτὸν ἔ-
" χω, καὶ ὡς, πϱόσθεν φαιδϱῶς βιοτεύων, νυνὶ
" διάκειμαι, ἔϱημος ὢν, καὶ διὰ πένθους τὸ
" γῆϱας διάγων. Εἰ μὲν οὖν ἐμὲ σὺ δέχῃ,

" vestire genas jam prima in-
" ceperat lanugo, sepelii: at
" interfector ille, quasi inimi-
" cum aliquem peremisset, ne-
" que pœnitentiam agere visus
" est unquam, neque pro atro-
" ci *hoc* facinore terra conditum
" honore ullo dignatus est. Pa-
" ter sane ejus et misertus mei
" fuit, et palam declaravit, se
" quoque casum meum lugere.
" Itaque, si ille viveret, nun-
" quam ego ad te cum ipsius
" damno venissem: (nam mul-
" tis amici muneribus erga me
" functus est; et a me *vicissim*
" ipsi inservitum est) quoniam
" vero ad interfectorem filii
" mei pervenit imperium, non
" equidem animo in illum un-
" quam esse benevolo possim,
" nec ipse me unquam, sat scio,
" amicum duxerit. Scit enim
" quæ mens in eum mea sit,
" meque adeo antehac hilariter
" vivere solitum, *misera* nunc

" καὶ ἐλπίδα τινὰ λάβοιμι, τῷ φίλῳ παιδὶ " τιμωρίας ἄν τινος μετὰ σοῦ τυχεῖν, καὶ ἀ- " νηβῆσαι ἂν πάλιν δοκῶ μοι, καὶ οὔτ' ἂν " ζῶν ἔτι αἰσχυνοίμην, οὔτε ἀποθνήσκων ἀνιώ- " μενος ἂν τελευτᾷν δοκῶ." Ὁ μὲν οὕτως εἶπε· Κῦρος δ' ἀπεκρίνατο·

Ἀλλ' ἤνπερ, ὦ Γωβρύα, καὶ φρονῶν φαίνῃ, ὅσαπερ λέγεις πρὸς ἡμᾶς, δέχομαί τε ἱκέτην σε, καὶ τιμωρήσειν σοι τοῦ παιδὸς τὸν φονέα σὺν θεοῖς ὑπισχνοῦμαι. Λέξον δέ μοι, ἔφη, ἐάν σοι ταῦτα ποιῶμεν, καὶ τὰ τείχη ἐῶμεν ἔχειν σε καὶ τὴν χώραν καὶ τὴν δύναμιν, ἥνπερ πρόσθεν εἶχες, σὺ ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσεις; Ὁ δὲ εἶπε· Τὰ μὲν τείχη, ὅταν ἔλθῃς, οἶκόν σοι παρέξω· δασμὸν

" orbitate adfectum esse, se- " nectutemque in luctu dege- " re. Quapropter tu si me re- " ceperis, et aliqua mihi filii " cari *mortem* per te ulciscendi " spes offeratur, etiam revivis- " cere mihi videbor, neque vi- " tam amplius cum dedecore " traham, neque mortem me " cum luctu obiturum puto." Sic ille cum locutus esset, respondit Cyrus.

Si constet ea te sentire, Gobrya, quæ nobis narras, et te supplicem recipio, et de interfectore *illo* me pœnas sumpturum, diis juvantibus, polliceor. Verum dic mihi, ait, si tibi hæc præstemus, et castella retinere te sinamus, et regionem, et arma, et potestatem cum qua fuisti hactenus, quidnam tu pro his in nos officii conferes? Ille vero dixit, Castella, ubi voles,

δὲ τῆς χώρας, ὅνπερ ἔφερον ἐκείνῳ, σοὶ ἀποίσω· καὶ ὅποι ἂν στρατεύῃ, συστρατεύσομαί σοι, τὴν ἐκ τῆς χώρας δύναμιν ἔχων. Ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγάτηρ παρθένος, ἀγαπητὴ, γάμου ἤδη ὡραία, ἣν ἐγὼ πρόσθεν μὲν ᾤμην τῷ νῦν βασιλεύοντι γυναῖκα τρέφειν· νῦν δέ με αὐτή τε ἡ θυγάτηρ, πολλὰ γοωμένη, ἱκέτευσε, μὴ δοῦναι αὐτὴν τῷ τοῦ ἀδελφοῦ φονεῖ, ἐγώ τε ὡσαύτως γιγνώσκω. Νῦν δέ σοι δίδωμι βουλεύσασθαι καὶ περὶ ταύτης οὕτως, ὥσπερ ἂν καὶ ἐγὼ βουλεύων περὶ σοῦ φαίνωμαι. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐπὶ τούτοις, ἔφη, ἐγὼ ἀληθευομένοις δίδωμί τέ σοι τὴν ἐμὴν καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν· θεοὶ δὲ ἡμῖν μάρτυρες ἔστων. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐ-

---

tradam tibi in domum: et tributum, quod illi ex agro *meo* pendebam, ad te deferam: et ubi necesse fuerit expeditionem suscipere, tuo cum exercitu me quoque regionis vires in eam una educam. Præterea mihi, inquit, filia est, *eaque* virgo, quam unice diligo, ætate jam nubili, quam me antehac quidem regi rerum nunc potienti putabam conjugem *futuram* educare: verum ipsa me nunc filia, largo cum fletu, suppliciter orat, ne se fratris interfectori tradam; atque mea quoque hæc est *ea de re* sententia. De hac etiam tibi nunc permitto ut ita consulas, quemadmodum me de te consulere manifestum sit. Itaque Cyrus, His conditionibus, ait, ego vere et ex animo meam tibi do, tuamque accipio, dextram; dii no-

πράχθη, ἀπιέναι τε κελεύει τὸν Γωβρύαν, ἔχοντα τὰ ὅπλα, καὶ ἐπήρετο, πόση τις ὁδὸς ὡς αὐτὸν εἴη, ὡς ἥξων. Ὁ δ' ἔλεγεν· Ἢν αὔριον ἴῃς πρωῒ, τῇ ἑτέρᾳ ἂν αὐλίζοιο παρ' ἡμῖν.

Οὕτω δὴ οὗτος μὲν ᾤχετο, ἡγεμόνα καταλιπών. Οἱ δὲ Μῆδοι παρῆσαν, ἃ μὲν οἱ μάγοι ἔφασαν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν, ἀποδόντες τοῖς μάγοις· Κύρῳ δ' ἐξῃρηκότες τὴν καλλίστην σκηνὴν, καὶ τὴν Σουσίδα γυναῖκα, ἣ καλλίστη δὴ λέγεται τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ γεγενῆσθαι, καὶ μουσουργοὺς δὲ δύο τὰς κρατίστας· δεύτερον δὲ Κυαξάρει τὰ δεύτερα· τοιαῦτα δ' ἄλλα, ὧν ἐδέοντο, ἐκπληρώσαντες ἑαυτοῖς, ὡς μηδενὸς

---

bis testes sunto. Actis his rebus, Gobryam arma retinentem abire jussit; et sciscitatus est, quantum itineris ad ipsum esset, quod *eo* venire vellet. Et ille, Si cras mane, inquit, proficiscaris, postridie apud nos pernoctare poteris.

Itaque Gobryas, itineris duce relicto, discessit. Et Medi *jam* aderant, qui ea quæ magi diis seligenda dixerant, magis tradiderunt; Cyro pulcherrimum selegerant tabernaculum, et mulierem Susianam, quæ omnium quas habuit Asia formosissima fuisse perhibetur, et duas musicæ peritissimas; secundo autem loco, Cyaxari *quae istis erant* secunda: aliorumque hujusmodi, quibus ipsis opus erat, supplementum sibi sumpserunt, ut rei nullius indigi militarent:

δεόμενοι στρατεύωντο. πάντα γὰρ ἦν πολλά. Προσέλαβον δὲ καὶ οἱ Ὑρκάνιοι, ὧν ἐδέοντο· ἰσόμοιρον δ' ἐποιήσαντο καὶ τὸν παρὰ Κυαξάρους ἄγγελον· τὰς δὲ περισσὰς σκηνὰς, ὅσαι ἦσαν, Κύρῳ παρέδοσαν, ὡς τοῖς Πέρσαις γένοιντο. Τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν, ἐπειδὰν ἅπαν συναχθῇ, διαδώσειν· καὶ διέδωκαν.

---

nam magna erat omnium copia. Quin et Hyrcanii acceperunt ea, quibus ipsis opus erat: et Cyaxaris quoque nuntium ad æquam cum cæteris partem admiserunt: tabernacula vero, quæ supererant, Cyro tradiderunt, ut ea Persæ haberent. Nummos tum se distributuros aiebant, ubi collegissent universos; eosque *adeo deinde* distribuerunt.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΚΕΦ. α΄.

ΟΙ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραξάν τε καὶ ἔλεξαν· ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσε τὰ μὲν Κυαξάρους διαλαβόντας φυλάττειν, οὓς ᾔδει οἰκειοτάτους αὐτῷ ὄντας· καὶ ὅσα δὲ ἐμοὶ δίδοτε, ἡδέως, ἔφη, δέχομαι· χρήσεται δ' αὐτοῖς ὑμῶν ὁ ἀεὶ μά-

XENOPHONTIS

DE

CYRI

INSTITUTIONE

LIBER QUINTUS.

Cap. I.

ET hæc illi quidem egerunt dixeruntque: Cyrus autem Cyaxari *selecta* eos accipere et custodire jussit, quos ei maxime familiares esse norat: ac mihi quæ datis, inquit, libens accipio; utetur autem his vestrum quilibet, qui eis potissi-

λιστα δεόμενος. Φιλόμουσος δέ τις τῶν Μήδων εἶπε· Καὶ μὴν ἐγὼ, ὦ Κῦρε, τῶν μουσουργῶν ἀκούσας ἑσπέρας, ὧν σὺ νῦν ἔχεις, ἤκουσά τε ἡδέως, καὶ, ἤν μοι δῷς αὐτῶν μίαν, στρατεύεσθαι ἄν μοι δοκῶ ἥδιον, ἢ οἴκοι μένειν. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ἔγωγε, ἔφη, καὶ δίδωμι, καὶ χάριν οἴομαί σοι πλείω ἔχειν, ὅτι με ᾔτησας, ἢ σὺ ἐμοὶ, ὅτι λαμβάνεις· οὕτως ἐγὼ ὑμῖν διψῶ χαρίζεσθαι. Ταύτην μὲν οὖν ἔλαβεν ὁ αἰτήσας.

Καλέσας δὲ ὁ Κῦρος Ἀράσπην Μῆδον, (ὃς ἦν ἐκ παιδὸς αὐτῷ ἑταῖρος, ᾧ καὶ τὴν στολὴν ἐκδὺς ἔδωκε τὴν Μηδικὴν, ὅτε παρὰ Ἀστυάγους εἰς Πέρσας ἀπῄει) τοῦτον ἐκέλευσε διαφυλάξαι αὐτῷ τήν τε γυναῖκα καὶ

---

mum indigebit. Et Medus quidam musicæ studiosus, Ego vero, inquit, cum audirem vespere musicas istas mulieres, quas tu nunc habes, voluptatem audiendo percepi; ac si *quidem* harum unam mihi dederis, in castris versari, quam domi manere, jucundius esse existimabo. Ego vero, subjecit Cyrus, hanc tibi dono, et majorem tibi videor habere gratiam, qui a me petieris; quam tu mihi, qui *eam* acceperis: usque adeo vobis gratificari sitio. Atque ita quidem mulierem accepit is qui petierat.

Cyrus autem arcessito Araspe Medo, (qui erat ei a puero sodalis, et cui vestem quoque Medicam exuens, cum in Persiam discederet ab Astyage, dederat) ei præcepit, ut sibi et mulierem et tabernaculum ad-

τὴν σκηνήν· ἦν δὲ αὕτη ἡ γυνὴ Ἀβραδάτα, τοῦ Σουσίου· ὅτε δὲ ἡλίσκετο τὸ τῶν Ἀσσυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὤν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τῶν Βακτριανῶν βασιλέα πρεσβεύων ᾤχετο· ἔπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀσσύριος περὶ συμμαχίας· ξένος γὰρ ὢν ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτριανῶν βασιλεῖ· ταύτην οὖν ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος διαφυλάττειν τὸν Ἀράσπην, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. Κελευόμενος δὲ ὁ Ἀράσπης ἐπήρετο, Ἑώρακας δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, τὴν γυναῖκα, ἥν με κελεύεις φυλάττειν; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐκ ἔγωγε. Ἀλλ' ἔγωγε, ἔφη, ἡνίκα ἐξῃροῦμεν σοι αὐτήν· καὶ δῆτα, ὅτε μὲν εἰσήλθομεν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς, τὸ πρῶτον οὐ διέγνωμεν

---

servaret: erat autem *mulier* hæc, Susorum regis Abradatæ uxor: quo vero tempore capta erant Assyriorum castra, maritus ejus in castris forte non adfuit, sed ad Bactrianorum regem legatus abierat: miserat autem eum Assyrius societatis ineundæ gratia; huic enim cum Bactrianorum rege hospitium intercedebat: hanc igitur, donec *eam* ad se reciperet, Araspen adservare jussit. Et Araspes, cum hoc ei mandatum esset, *Cyrum* interrogans, Vidistine, inquit, mulierem hanc, Cyre, quam me servare jubes? Non profecto, ait Cyrus. Ego vero, inquit *Araspes*, *hanc vidi*, cum eam tibi seligerem: ac sane cum tabernaculum ejus primum ingrederemur, eam non agnovimus: (nam et humi sedebat, et circum eam ancillæ

αὐτήν· (χαμαί τε γὰρ ἐκάθητο, καὶ αἱ θεράπαιναι πᾶσαι περὶ αὐτήν· καὶ τοίνυν ὁμοίαν ταῖς δούλαις εἶχε τὴν ἐσθῆτα) ἐπεὶ δὲ, γνῶναι βουλόμενοι, ποία εἴη ἡ δέσποινα, πάσας περιεβλέψαμεν, ταχὺ πάνυ καὶ πασῶν ἐφαίνετο διαφέρουσα τῶν ἄλλων, καίπερ καθημένη κεκαλυμμένη τε καὶ εἰς γῆν ὁρῶσα. Ὡς δὲ ἀναστῆναι αὐτὴν ἐκελεύσαμεν, συνανέστησαν μὲν αὐτῇ πᾶσαι αἱ ἀμφ' αὐτήν· διήνεγκε δὲ ἐνταῦθα πρῶτον μὲν τῷ μεγέθει, ἔπειτα δὲ [τῇ ῥώμῃ] καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ εὐσχημοσύνῃ, καίπερ ἐν ταπεινῷ σχήματι ἑστηκυῖα. Δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δάκρυα καταστάζοντα, τὰ μὲν κατὰ τῶν πέπλων, τὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς πόδας. Ὡς δ' ἡμῶν ὁ γεραίτερος

---

sedebant omnes: et vestem quidem famularum vestibus similem habebat) cum autem studio cognoscendi quænam esset hera, circumspectaremus universas, mox alias omnes excellere visa est, tametsi sederet, et velata terram intueretur. Postquam vero surgere eam jussimus, consurrexere cum ea quæ circum eam erant omnes; tum vero præstabat *haec*, primum, majestate, deinde, vigore, et formæ venustate, et speciei decore, licet habitu humili induta constitisset. Etiam lacrimas videre erat ei manantes per vestes partim, partim ad ipsos usque pedes. Cumque natu maximus inter nos diceret, Bono animo sis, mulier: nam *tametsi* virum tuum

εἶπε, Θάῤῥει, ὦ γύναι· καλὸν μὲν γὰρ καὶ ἀγαθὸν ἀκούομεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα εἶναι· νῦν μέντοι ἐξαιροῦμεν ἀνδρί σε· εὖ ἴσθι ὅτι οὔτε τὸ εἶδος ἐκείνου χείρονι, οὔτε τὴν γνώμην, οὔτε τὴν δύναμιν· ἀλλ', ὡς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἴ τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ ὁ Κῦρος ἄξιός ἐστι θαυμάζεσθαι, οὗ σὺ ἔσῃ τὸ ἀπὸ τοῦδε· ὡς οὖν τοῦτο ἤκουσεν ἡ γυνὴ, περικατεῤῥήξατό τε τὸν ἄνωθεν πέπλον, καὶ ἀνωδύρατο· συνανεβόησαν δὲ αὐτῇ καὶ αἱ δμωαί. Ἐν τούτῳ δ' ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ προσώπου, ἐφάνη δὲ ἡ δέρη καὶ αἱ χεῖρες· καὶ εὖ ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἐμοί τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι τοῖς ἰδοῦσι, μήπω φῦναι μηδὲ γενέσθαι γυναῖκα ἀπὸ θνητῶν

---

tum corporis tum animi bonis ornatum audiamus, tamen viro te modo eligimus, quem certo scias neque formæ pulchritudine illi cedere, neque ingenio, neque potestate: sed, nos uti quidem arbitramur, si quisquam alius, Cyrus admiratione dignus est, cujus tu deinceps eris. Id ubi mulier audivit, veste superiori abscissa ejulare cœpit; ancillæque una vociferatæ sunt. Hic autem maxima faciei ejus pars adparuit, collum etiam et manus adparuerunt: sciasque adeo, Cyre, inquit, tam mihi quam aliis omnibus, eam qui adspexerant, visum esse, nunquam vel natam esse, vel in Asia talem ex mortalibus extitisse mulierem: sed enim, ait, omnino

τοιαύτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀλλὰ πάντως, ἔφη, καὶ σὺ θεάσῃ αὐτήν. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ναὶ μὰ Δία, πολύ γε ἧττον, εἰ τοιαύτη ἐστὶν, οἵαν σὺ λέγεις. Τί δαί; ἔφη ὁ νεανίσκος. Ὅτι, ἔφη, εἰ νυνὶ, σοῦ ἀκούσας, ὅτι καλή ἐστιν, ἐλθεῖν πεισθήσομαι θεασόμενος, οὐ πάνυ μοι σχολῆς οὔσης, δέδοικα, μὴ πολὺ θᾶττον ἐκείνη με αὖθις ἀναπείσῃ καὶ πάλιν ἐλθεῖν θεασόμενον· ἐκ δὲ τούτου ἴσως ἂν ἀμελήσας, ὧν με δεῖ πράττειν, καθοίμην ἐκείνην θεώμενος.

Καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγελάσας εἶπεν· Οἴει γὰρ, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπου ἀναγκάζειν τὸν μὴ βουλόμενον πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον; Εἰ μέντοι του-

---

tu eam spectabis. Et Cyrus, Imo vero multo minus, inquit, si talis est qualem tu prædicas. Quid ita? inquit adolescens ille. Quia si nunc, ait, postquam de te audivi eam esse formosam, persuaderi mihi patiar, ut ad spectandum *illam* abeam, cum non in otio prorsus sim, vereor ne multo citius illa mihi rursum persuadeat, ut spectatum redeam; ac deinde neglectis fortasse rebus iis quæ mihi gerendæ sunt, oculis in illam fixis desideam.

Et adolescens risu sublato, Existimasne, Cyre, inquit, formam humanam tantum habere virium, ut nolentem cogat facere, quod *factu* non sit optimum? Si vero tantam hanc, inquit, natura habeat forma, om-

το, ἔφη, οὕτως ἐπεφύκει, πάντας ἂν ἠνάγκαζεν ὁμοίως. Ὁρᾷς, ἔφη, τὸ πῦρ, ὡς πάντας ὁμοίως καίει; (πέφυκε γὰρ τοιοῦτον) τῶν δὲ καλῶν, τῶν μὲν ἐρῶσι, τῶν δ' οὔ· καὶ ἄλλος γε ἄλλου. Ἐθελούσιον γὰρ, ἔφη, ἐστὶ, καὶ ἐρᾷ ἕκαστος, ὧν ἂν βούληται. Αὐτίκα δὲ οὐκ ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς, ἄλλος δὲ ταύτης· οὐδὲ πατὴρ θυγατρὸς, ἄλλος δὲ ταύτης. Καὶ γὰρ φόβος καὶ νόμος ἱκανὸς ἔρωτα κωλύειν. Εἰ δέ γ', ἔφη, νόμος τεθείη, μὴ ἐσθίοντας μὴ πεινῆν, καὶ μὴ πίνοντας μὴ διψῆν, μηδὲ ῥιγοῦν τοῦ χειμῶνος, μηδὲ θάλπεσθαι τοῦ θέρους, οὐδεὶς ἂν νόμος δυνηθείη διαπράξασθαι ἀνθρώπους ταῦτα πείθεσθαι· πεφύκασι γὰρ ὑπὸ τούτων κρατεῖσθαι. Τὸ

---

nes eodem modo cogeret. Ignem, inquit, adspice, ut omnes itidem urat; (nam talis a natura est) at ex formosis, alios amare solent *homines*, alios non: et alius alios *amore habet*. Est enim, ait, hæc res in voluntate posita, et unusquisque quos vult amat. Ac primum quidem neque frater sororem, sed alius eam, amat; neque pater filiam, sed alius eam, *amat*. Etenim metus et lex satis ad coercendum amorem valent. At vero si lex, inquit, lata esset, ut qui non comedunt, non esuriant, et qui non bibunt, non sitiant, utque nec hyeme algeant, nec æstate caleant, his in rebus ut homines parerent lex nulla posset efficere: sunt enim a natura sic comparati, ut his ce-

δ' ἐρᾷν ἐθελούσιόν ἐστιν· ἕκαστος γοῦν τῶν καθ' αὑτὸν ἐρᾷ, ὥσπερ ἱματίων καὶ ὑποδημάτων. Πῶς οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἐθελούσιόν ἐστι τὸ ἐρασθῆναι, οὐ καὶ παύσασθαί ἐστιν, ὅταν τις βούληται; Ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, ἑώρακα καὶ κλαίοντας ὑπὸ λύπης δι' ἔρωτα, καὶ δουλεύοντάς γε τοῖς ἐρωμένοις· καὶ μάλα κακὸν νομίζοντας, πρίν γε ἐρᾷν, τὸ δουλεύειν, καὶ διδόντας γε πολλὰ, ὧν οὐ βέλτιον αὐτοῖς στέρεσθαι· καὶ εὐχομένους ὥσπερ καί τινος ἄλλης νόσου ἀπαλλαγῆναι, καὶ οὐ δυναμένους μέντοι ἀπαλλάττεσθαι, ἀλλὰ δεδεμένους ἰσχυροτέρᾳ τινὶ ἀνάγκῃ, ἢ εἰ σιδήρῳ ἐδέδεντο. Παρέχουσι γοῦν ἑαυτοὺς τοῖς ἐρωμένοις πολλὰ καὶ εἰκῇ ὑπηρετοῦντας· καὶ μέντοι οὐδ' ἀπο-

dant. Amare vero, in voluntate positum est: siquidem unusquisque amat quæ sibi conveniunt, ut vestes et calceos. Qui fit igitur, inquit Cyrus, si voluntarium quiddam est amor, ut *amandi* finem facere non liceat, cum quis velit? Atqui vidi ego, inquit, qui præ dolore, quem ex amore percipiebant, flerent, et iis, quos amabant, servirent; tametsi, priusquam amarent, servitutem rem valde malam arbitrarentur; quique multa largirentur, quibus haud ita commode carere poterant; *tum* qui optarent ut *amore* non secus atque morbo quodam alio liberarentur, neque tamen liberari possent, sed validiore quadam necessitate fuisse constrictos, quam si ferro vincti fuissent. Quin et se *suis* amoribus valde et in-

διδράσκειν ἐπιχειροῦσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ φυλάττουσι τοὺς ἐρωμένους, μή ποι ἀποδρῶσι.

Καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα· Ποιοῦσι γὰρ, ἔφη, ταῦτα· εἰσὶ μέντοι οἱ τοιοῦτοι, ἔφη, μοχθηροί· διόπερ, οἶμαι, καὶ εὔχονται μὲν ἀεὶ, ὡς ἄθλιοι ὄντες, ἀποθανεῖν· μυρίων δ' οὐσῶν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου, οὐκ ἀπαλλάττονται. Οἱ αὐτοὶ δέ γε οὗτοι καὶ κλέπτειν ἐπιχειροῦσι, καὶ οὐκ ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων· ἀλλ' ἐπειδάν τι ἁρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι σὺ πρῶτος, ὡς οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κλέπτειν, αἰτιᾷ τὸν κλέπτοντα, καὶ ἁρπάζοντα, καὶ οὐ συγγιγνώσκεις, ἀλλὰ κολάζεις. Οὕτω μέντοι, ἔφη, καὶ οἱ καλοὶ

---

aviter obsequiosos exhibent; ac ne quidem aufugere conantur, cum ejusmodi habeant mala, sed etiam amores *suos*, ne aufugiant aliquo, observant.

Et adolescens ad hæc, Faciunt vero, quæ dicis, ait: sunt nimirum hujusmodi homines, inquit, socordes: quocirca, uti opinor, semper etiam mori optant, ut miseri; cumque rationes e vita excedendi sint innumeræ, non *tamen* excedunt. Et illi sane ipsi furari quoque conantur, et ab alienis haud abstinent: verum ubi quid rapuere vel furto subtraxere, nonne vides ipse, inquit, te primum, tanquam si nemo necessitate coactus furtum faceret, furantem rapientemque accusare, neque veniam dare, sed pœnam sumere? Sic quidem certe, ait, neque formosi se amare cogunt

οὐκ ἀναγκάζουσιν ἐρᾶν ἑαυτῶν, οὐδὲ ἐφίεσθαι ἀνθρώπους, ὧν μὴ δεῖ· ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια πασῶν, οἶμαι, τῶν ἐπιθυμιῶν ἀκρατῆ ἐστι, κἄπειτα ἔρωτα αἰτιῶνται· οἱ δέ γε καλοὶ κἀγαθοὶ, ἐπιθυμοῦντες καὶ χρυσίου καὶ ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως ἁπάντων τούτων ῥᾳδίως δύνανται ἀπέχεσθαι, ὥστε μὴ ἅπτεσθαι αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον. Ἐγωγ' οὖν, ἔφη, ταύτην ἑωρακὼς, καὶ πάνυ μοι καλῆς δοξάσης εἶναι, ὅμως παρά σοί εἰμι, καὶ ἱππεύω, καὶ τἄλλα τὰ ἐμοὶ προσήκοντα ἀποτελῶ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· ἴσως γὰρ θᾶττον ἀπῆλθες, ἢ ἐν ὅσῳ χρόνῳ ὁ ἔρως πέφυκε συσκευάζεσθαι ἄνθρωπον. Καὶ πυρὸς γάρ τοί ἐστι θίγοντα μὴ εὐθὺς καίεσ-

homines, nec ea adpetere quæ adpetenda non sunt: sed miseri stolidique homunciones ab omnibus, utique, cupiditatibus superantur, ac deinde culpam in amorem conferunt: at honesti probique viri, etsi et aurum, et equos bonos, et mulieres formosas expetant, tamen ab his omnibus facile semet abstinere possunt, ut præter æquum ea non adtingant. Ego quidem certe, inquit, quamvis hunc conspexerim, perque mihi venusta visa sit, tibi tamen adsum, et equito, et cætera quæ mei sunt officii præsto. Ita profecto, inquit Cyrus; fortasse enim discessisti citius et ante id tempus, quo natura solet amor machinis suis homines occupare. Nam fieri potest, ut etiam ignem quis tangens non statim uratur, et ligna non

θαι, καὶ τὰ ξύλα οὐκ εὐθὺς ἀναλάμπει· ὅμως δὲ ἔγωγε οὔτε πυρὸς ἑκὼν εἶναι ἅπτομαι, οὔτε τοὺς καλοὺς ἐσορῶ. Οὐδέ γέ σοι συμβουλεύω, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, ἐν τοῖς καλοῖς ἐᾷν τὴν ὄψιν ἐνδιατρίβειν· ὡς τὸ μὲν πῦρ τοὺς ἁπτομένους καίει, οἱ δὲ καλοὶ καὶ τοὺς ἄποθεν θεωμένους ὑφάπτουσιν, ὥστε αἴθεσθαι τῷ ἔρωτι. Θάῤῥει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ, ἢν μηδέποτε παύσωμαι θεώμενος, οὐ μὴ κρατηθῶ, ὥστε ποιεῖν τι, ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. Κάλλιστα, ἔφη, λέγεις· φύλαττε τοίνυν, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύω, καὶ ἐπιμελοῦ αὐτῆς· ἴσως γὰρ ἂν καὶ πάνυ ἡμῖν ἐν καιρῷ τι γένοιτο αὕτη ἡ γυνή. Τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διελύθησαν.

statim *flamma concepta* fulgent: ego tamen nec ignem ultro tangere, nec formosos adspicere, soleo. Ne tibi quidem consulo, Araspa, inquit, ut oculos formosis *diutius* immorari sinas: nam ignis quidem *non nisi* tangentes urit, at formosi etiam eos, qui e longinquo spectant, adeo accendunt, ut amore flagrent. Bono sis animo, Cyre, ait, nequaquam *enim* futurum, ipse uti adeo captus sim, ne quidem si nunquam *hanc* spectare desinam, ut aliquid, fieri quod non oporteat, admittam. Rectissime, inquit, ais; atque adeo *hanc mihi* adservato, inquit, quemadmodum te jubeo, ejusque curam gerito: nam fortasse mulier hæc oblata aliquando occasione magno nobis usui fuerit. Et tum quidem his dictis a se invicem discesserunt.

Ὁ δὲ νεανίσκος, ἅμα μὲν ὁρῶν ὑπερκαλλῆ τὴν γυναῖκα, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος τὴν καλοκἀγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ θεραπεύων αὐτὴν, καὶ οἰόμενος χαρίζεσθαι αὐτῇ, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος οὐκ ἀχάριστον οὖσαν, ἀλλ' ἀντεπιμελουμένην διὰ τῶν αὑτῆς οἰκετῶν, ὡς καὶ εἰσιόντι εἴη αὐτῷ τὰ δέοντα, καὶ, εἴ ποτε ἀσθενήσειεν, ὡς μηδενὸς ἂν δέοιτο· ἐκ πάντων τούτων ἡλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπασχε. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐπράττετο.

Βουλόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἐθελοντὰς μένειν μεθ' ἑαυτοῦ τούς τε Μήδους καὶ τοὺς συμμάχους, συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἐπικαιρίους· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε· " Ἄνδρες

Adolescens autem ille, tum quod eximia pulchritudine mulierem videret, tum quod ejus excellentem bonitatem animadverteret, tum autem quod eam coleret, seque ei gratificari putaret, tum etiam quod illam non ingratam esse sentiret, sed quæ vicissim per famulos suos curam adhiberet, ut *ad se* introeunti necessaria suppeterent, et, si quando ægrotaret, nihil ut ei deesset: ex his omnibus *factum est*, ut amore caperetur; nec mirum aliquid ei fortassis accidit. Atque hæc quidem hoc modo gerebantur.

Cum autem Cyrus et Medos et *caeteros* socios ultro secum manere vellet, convocavit omnes, qui ad negotium quod erat agendum opportuni erant; et ubi convenissent, hujusmodi verba fecit:

" Μῆδοι, καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐγὼ ὑμᾶς
" οἶδα σαφῶς, ὅτι οὔτε χρημάτων δεόμενοι
" σὺν ἐμοὶ ἐξήλθετε, οὔτε Κυαξάρει νομίζον-
" τες τοῦτο ὑπηρετεῖν· ἀλλ' ἐμοὶ βουλόμενοι
" τοῦτο χαρίζεσθαι, καὶ ἐμὲ τιμῶντες, καὶ
" νυκτοπορεῖν καὶ κινδυνεύειν σὺν ἐμοὶ ἠθελή-
" σατε. Καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν ἔχω
" μὲν, εἴ γε μὴ ἀδικῶ, ἀποδιδόναι δὲ οὔπω
" ἀξίαν δύναμιν ἔχειν μοι δοκῶ. Καὶ τοῦτο
" μὲν οὐκ αἰσχύνομαι λέγων· τὸ δὲ, Ἢν μέ-
" νητε παρ' ἐμοὶ, ἀποδώσω, εὖ ἴστε, ὅτι τοῦ-
" το αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν· νομίζοιμι γὰρ ἐ-
" μαυτὸν ἐοικέναι λέγοντι ταῦτα ἕνεκα τοῦ
" ὑμᾶς ἐθέλειν μᾶλλον παρ' ἐμοὶ καταμένειν·
" ἀντὶ δὲ τούτου τάδε λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν,

" Equidem, Medi, vosque " omnes qui adestis, certo scio, " non ob penuriam pecuniæ " vos mecum egressos esse, nec " quod existimaretis in hoc " Cyaxari inservitum iri ; sed " quia mihi hoc gratificari, me- " que honore prosequi velletis, " libitum est vobis mecum et " nocturnum iter ingredi et a- " dire pericula. Quas ob res " vobis equidem gratiam ha- " bere *debeo*, ni injustus esse " *velim*, necdum tamen pro " meritis vestris referendi fa- " cultatem habere mihi vide- " or. Et hoc quidem minime " pudet dicere : illud vero, Si " mecum manseritis, referam, " illud utique *inquam*, dicere " mihi pudor esset ; (nam ex- " istimarem videri posse, me " dicere hæc eam ob causam, " ut libentius apud me rema-

" κἂν ἤδη ἀπίητε Κυαξάρει πειθόμενοι, ὅμως,
" ἤν τι ἀγαθὸν πράξω, πειράσομαι οὕτω
" ποιεῖν, ὥστε καὶ ὑμᾶς ἐμὲ ἐπαινεῖν. Οὐ
" γὰρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι· ἀλλὰ καὶ Ὑρ-
" κανίοις τοὺς ὅρκους καὶ τὰς δεξιὰς, ἃς ἔ-
" δωκα, ἐμπεδώσω, καὶ οὔποτε τούτους προ-
" διδοὺς ἁλώσομαι· καὶ τῷ νῦν διδόντι Γω-
" βρύᾳ καὶ τείχη ἡμῖν καὶ χώραν καὶ δύνα-
" μιν, πειράσομαι ποιεῖν μήποτε μεταμελῆ-
" σαι τῆς πρὸς ἐμὲ ὁδοῦ. Καὶ τὸ μέγιστον
" δὴ, τῶν θεῶν οὕτω διδόντων περιφανῶς ἀγα-
" θὰ, καὶ φοβοίμην ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχυνοί-
" μην, ἀπολιπὼν ταῦτα, εἰκῇ ἀπελθεῖν. Ἐ-
" γὼ μὲν οὖν, ἔφη, οὕτω ποιήσω· ὑμεῖς δὲ ὅ-

" nere velletis) at pro illo hæc
" dico; Ego nempe apud vos,
" etiamsi nunc Cyaxari morem
" gerendo discesseritis, id effi-
" cere conabor, si quid prospe-
" re gessero, ut vos ipsi me
" laudetis. Non enim ipse
" quidem *jam* discedo; sed
" Hyrcaniis, quibus et jusju-
" randum et dextram dedi, fi-
" dem præstabo, neque un-
" quam committam ut hos pro-
" didisse convictus sim. At-
" que etiam facere conabor, ne
" Gobryam, qui modo et mu-
" nitiones et regionem et co-
" pias nobis tradidit, ut quem
" itineris ad me *suscepti* pœni-
" teat. Quod denique maxi-
" mum est, cum dii tam mani-
" feste bona nobis largiantur,
" et metus eorum, et pudor re-
" tinere me debet, quo minus
" relictis his temere discedam.
" Ego quidem certe, inquit, ita
" sum facturus: vos vero, quod

" πως γιγνώσκετε, οὕτω καὶ ποιεῖτε, καὶ ἐ-
" μοὶ εἴπατε, ὅ, τι ἂν ὑμῖν δόξῃ." Ὁ μὲν οὕτως εἶπε·

Πρῶτος δὲ, ὁ φήσας ποτὲ συγγενὴς τοῦ Κύρου εἶναι, πρὸς ταῦτα ἔλεξεν· Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· βασιλεὺς μὲν γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς σὺ φύσει πεφυκέναι, οὐδὲν ἧττον, ἢ ὁ ἐν τῷ σμήνει φυόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμών. Ἐκείνῳ τε γὰρ ἀεὶ αἱ μέλιτται ἑκοῦσαι πείθονται· ὅπου δ' ἂν μένῃ, [καὶ] οὐδὲ μία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται· ἢν δέ που ἐξίῃ, οὐδὲ μία αὐτοῦ ἀπολείπεται· οὕτω δεινός τις αὐταῖς ἔρως τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐγγίγνεται· καὶ πρός σε δέ μοι δοκοῦσι παραπλησίως πως οἱ ἄνθρωποι οὗτοι διακεῖσθαι. Καὶ γὰρ εἰς Πέρσας

" vobis visum fuerit, facite: et
" mihi, vestra quæ sententia
" sit, indicate." Hæc ejus verba fuerunt:

Is autem, qui Cyri se cognatum esse dixerat aliquando, primus ad hæc respondens, Ego vero *mea quae sit sententia dicam*, rex, inquit: (nam regem sane natura nihilo te minus extitisse arbitror, quam ille *rex es*, qui dux apum iu alveo nascitur. Illi enim semper apes ultro parent; ac quocunque loco manserit, ab eo nulla earum discedit; quod si aliquo prodierit, nulla ipsum deserit: tam mirificus eis amor illius obtemperandi imperio innascitur. Eodem prope modo erga te quoque mihi hi homines adfecti esse videntur. Namque ubi a nobis in Persiam proficiscebare, quisnam Medorum vel

ὅτε παρ᾽ ἡμῶν ἀπῄεις, τίς Μήδων ἢ νέος ἢ γέρων σοῦ ἀπελείφθη, τοῦ μή σοι ἀκολουθεῖν, ἕως ὅτε Ἀστυάγης ἡμᾶς ἀπέστρεψεν; Ἐπεὶ δὲ ἐκ Περσῶν βοηθὸς ἡμῖν ὡρμήθης, σχεδὸν αὖ ὁρῶμεν τοὺς φίλους σου πάντας ἐθελουσίους συνεπομένους. Ὅτε δ᾽ αὖ τῆς δεῦρο στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοι Μῆδοι ἑκόντες ἠκολούθησαν. Νῦν δ᾽ αὖ οὕτως ἔχομεν, ὡς σύν σοι μὲν ὅμως καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες, θαῤῥοῦμεν, ἄνευ δὲ σοῦ καὶ οἴκαδε ἀπιέναι φοβούμεθα· οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν, αὐτοὶ ἐροῦσιν· ἐγὼ δὲ, ὦ Κῦρε, καὶ ὧν ἐγὼ κρατῶ, καὶ μενοῦμεν παρά σοι, καὶ ὁρῶντές σε ἀνεξόμεθα, καὶ καρτερήσομεν ὑπὸ σοῦ εὐεργετούμενοι.

---

juvenis vel senex a te abfuit, quo minus te sequeretur, donec Astyages nos *ad se* reverti jussit. Postquam vero e Perside nobis subsidio profectus es, videmus iterum amicos tuos prope omnes te sponte sua sequi. Cum rursus expeditionem in hæc loca suscipere cupivisti, omnes te Medi libentes secuti sunt. Et nunc adeo sic adfecti sumus, ut te quidem præsente, tametsi in hostico versemur, simus animosi, absque te domum reverti metuamus) itaque cæteri quid facturi sint, ipsi exponent; ego vero, Cyre, atque illi qui mea in potestate sunt, manebimus apud te; te intuendo *quaevis* sustinebimus, te nos beneficiis adficiente *nihil non* toleranter feremus.

Ἐπὶ τούτῳ ἔλεξεν ὁ Τιγράνης ὧδε· Σὺ, ἔφη, ὦ Κῦρε, μή τι θαυμάσῃς, ἂν ἐγὼ σιωπῶ· ἡ γὰρ ἐμὴ ψυχὴ, ἔφη, οὐχ ὡς βουλεύσουσα παρεσκεύασται, ἀλλ' ὡς ποιήσουσα, ὅ, τι ἂν παραγγέλλῃς· Ὁ δὲ Ὑρκάνιος εἶπεν· Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονος ἂν φαίην τὴν βούλησιν εἶναι, τὸ μὴ ἐᾶσαι ὑμᾶς μέγα εὐδαίμονας γενέσθαι· ἀνθρωπίνη δὲ γνώμη τίς ἂν ἢ φευγόντων τῶν πολεμίων ἀποτρέποιτο, ἢ ὅπλα παραδιδόντων οὐκ ἂν λαμβάνοι, ἢ ἑαυτοὺς διδόντων καὶ τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἂν δέχοιτο; ἄλλως τε καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἡμῖν ὄντος τοιούτου, ὃς ἐμοὶ δοκεῖ (ὡς ὄμνυμι ὑμῖν πάντας τοὺς θεοὺς) εὖ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἥδεσθαι, ἢ ἑαυτὸν πλουτίζων. Ἐπὶ τούτῳ

Post hæc Tigranes ita loquutus est, Nolim mireris, o Cyre, quod taceam; animus enim meus non ad consultandum paratus est, sed ad faciendum quicquid imperaveris. Hyrcanius autem, Dicerem equidem, Medi, inquit, si jam discederetis, numinis id *alicujus* voluntate fieri, quod valde beatos vos fieri non sineret: humanæ enim mentis judicium quod adtinet, quis se vel ab hostibus fugientibus averteret, vel arma his ea tradentibus non caperet, vel eosdem se cum rebus suis dedentes non reciperet? præsertim cum ejusmodi ducem habeamus, qui mihi videtur (quod juratus deos omnes testor) beneficiis in nos conferendis magis quam seipso lo-

πάντες οἱ Μῆδοι τοιαῦτα ἔλεγον, Σὺ, ὦ Κῦρε, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς, καὶ, οἴκαδε ὅταν ἀπιέναι καιρός σοι δοκῇ εἶναι, σύν σοι ἡμᾶς ἀπάγαγε. Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα ἐπεύξατο, Ἀλλ' ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτοῦμαί σε, δός μοι τοὺς ἐμὲ τιμῶντας νικῆσαι εὖ ποιοῦντα. Ἐκ τούτου ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἄλλους, φύλακας καταστήσαντας, ἀμφ' αὑτοὺς ἤδη ἔχειν, τοὺς δὲ Πέρσας διαλαβεῖν τὰς σκηνὰς, τοῖς μὲν ἱππεῦσι τὰς τούτοις πρεπούσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τούτοις ἀρκούσας· καὶ οὕτω καταστήσασθαι, ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς ἅπαντες τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις, καὶ τοὺς ἵππους τεθεραπευμένους παρέχωσι· Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ

cupletando delectatus. Tum deinde Medi omnes hæc dixerunt, Tu nos eduxisti, Cyre; domumque *adeo* reverti ubi tibi visum erit commodum, tecum nos abducito. Cyrus autem hæc cum audisset, votum hoc adjecit, Te vero, maxime Jupiter, oro, fac ut eos qui honore me prosequuntur, beneficiis superem. Deinde præcepit ut cæteri quidem locatis excubiis corpora curarent, Persæ vero tabernacula distribuerent, equitibus *nempe* ea quæ his convenirent, peditibus quæ his sufficerent, ut etiam res ita constituerent, ut universi, qui in tabernaculis essent, necessaria conficerent, ac Persis ad ordines *ipsorum* adferrent, et equos *eis* curatos exhiberent; Persis autem nihil aliud negotii esset, quam uti res bellicas elabora-

ἔργον, ἢ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐκπονεῖν. Ταύτην μὲν οὖν οὕτω τὴν ἡμέραν διήγαγον.

β΄. Πρωῒ δ' ἀναστάντες ἐπορεύοντο πρὸς τὸν Γωβρύαν, Κῦρος μὲν ἐφ' ἵππῳ, καὶ οἱ Περσῶν ἱππεῖς, γεγενημένοι ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους· οἱ δὲ τὰ τούτων γέῤῥα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες ἐπὶ τούτοις εἵποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν. Καὶ ἡ ἄλλη δὲ στρατιὰ τεταγμένη ἐπορεύετο. Ἕκαστον δὲ ἐκέλευσε τοῖς καινοῖς ἑαυτῶν θεράπουσιν εἰπεῖν, ὅτι, ὅστις ἂν αὐτῶν ἢ τῶν ὀπισθοφυλάκων φαίνηται ὄπισθεν, ἢ τοῦ μετώπου πρόσθεν ἴῃ, ἢ κατὰ πλάγια ἔξω τῶν ἐν τῇ τάξει ὄντων ἁλίσκηται, κολασθήσεται. Δευτεραῖοι δὲ ἀμφὶ δείλην γίγνονται πρὸς τῷ Γωβρύου χωρίῳ, καὶ ὁρῶσιν

---

rent. Hoc modo diem hunc exegerunt.

2. Mane autem cum surrexissent, iter ad Gobryam ingressi sunt, Cyrus quidem equo vectus, cum Persarum equitibus, qui jam ad duo millia excreverant: hos sequebantur qui scuta et copidas eorum habebant, numero *cis* pares. Itidem exercitus reliquus instructus iter faciebat. Præcepit autem *Cyrus*, uti quisque famulis suis novitiis futurum diceret, ut quisquis eorum vel post agminis extremi custodes conspiceretur, vel ante frontem, vel ab utrovis latere extra eos qui essent in ordine deprehenderetur, pœnas daret. Postridie circa vesperam ad castellum Gobryæ perveniunt, et munitionem quam firmissimam vident, et in mœnibus parata omnia, quæ

ὑπερίσχυρόν τε τὸ ἔρυμα, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν πάντα παρεσκευασμένα, ὡς ἂν κράτιστα ἀπομάχοιντο· καὶ βοῦς δὲ πολλοὺς καὶ πάμπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἐρυμνὰ προσηγμένα ἑώρων. Πέμψας δὲ ὁ Γωβρύας πρὸς τὸν Κῦρον ἐκέλευσε περιελάσαντα ἰδεῖν, ᾗ ἡ πρόσοδος εὐπετεστάτη, εἴσω δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τῶν πιστῶν τινὰς, οἵτινες αὐτῷ τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγελοῦσιν. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βουλόμενος ἰδεῖν, εἴ πη εἴη αἱρέσιμον τὸ τεῖχος, ἢ ψευδὴς φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, περιήλαυνε πάντοθεν, ἑώρα τε ἰσχυρότερα πάντα ἢ προσελθεῖν· οὓς δ' ἔπεμψε πρὸς Γωβρύαν, ἀπήγγελλον τῷ Κύρῳ, ὅτι τοσαῦτα εἴη ἔνδον ἀγαθὰ, ὅσα ἐπ' ἀνθρώπων γενεὰν,

ad propulsandos hostes erant aptissima: quin etiam boves multos, permultumque pecus subter munitiones adductum cernebant. Gobryas autem misit qui Cyrum hortaretur, ut equo circumvectus dispiceret, ubinam accessus esset facillimus; atque etiam ex fidis quosdam hominibus intro ad se mitteret, qui renuntiarent ei, quæ intus vidissent. Itaque Cyrus re ipsa videre volens, num alicubi castellum capi posset, an Gobryas mendax esse deprehenderetur, undique obequitabat, et omnia munitiora videbat esse, quam ut *ei* accedere quis posset: illi vero quos Cyrus ad Gobryam miserat, renuntiant ei, tantam intus bonorum esse copiam, quanta in hominum ætatem, de suo *quidem* judicio, eos qui intus es-

ὡς σφίσι δοκεῖν, μὴ ἂν ἐπιλείπειν τοὺς ἔνδον ὄντας. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν φροντίδι ἦν, ὅ, τί ποτε εἴη ταῦτα· ὁ δὲ Γωβρύας αὐτός τε ἐξῄει πρὸς αὐτὸν, καὶ τοὺς ἔνδοθεν πάντας ἐξῆγε, φέροντας οἶνον, ἄλφιτα, ἄλευρα, ἄλλους δὲ ἐλαύνοντας βοῦς, αἶγας, οἶς, σῦς, καὶ εἴ τι βρωτὸν, πάντα ἱκανὰ προσῆγον, ὡς δειπνῆσαι καλῶς ἅπασαν τὴν σὺν Κύρῳ στρατιάν. Οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τούτῳ ταχθέντες διῄρουν τε ταῦτα καὶ διηκονοῦντο· ὁ δὲ Γωβρύας, ἐπεὶ πάντες αὐτῷ οἱ ἄνδρες ἔξω ἦσαν, εἰσιέναι τὸν Κῦρον ἐκέλευσεν, ὅπως νομίζοι ἀσφαλέστατα. Προεισπέμψας οὖν ὁ Κῦρος προσκόπους καὶ δύναμιν, καὶ αὐτὸς οὕτως εἰσῄει. Ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ἀναπεπταμένας ἔχων τὰς πύλας,

---

sent minime defectura videretur. Et Cyrus quidem secum cogitabat, quænam illæ res essent: cum Gobryas ipse ad eum egreditur, et omnes quotquot intus erant educit, alios quidem ferentes vinum et farinas; alios vero agentes boves, capras; oves, et sues, et si qua *haberent* esculenta, eorum omnium satis magnam copiam adferebant, ut totus qui cum Cyro erat exercitus bene cœnaret. Itaque ii, quibus id negotii datum erat, distribuebant hæc et cœnam adparabant. Gobryas autem, postquam omnes ejus milites *ex castello* essent egressi, Cyrum ingredi jussit eo modo quem arbitraretur ipse tutissimum. Cyrus igitur præmissis speculatoribus copiisque, tandem et ipse ingreditur. Cumque esset ingressus, portas te-

παρεκάλει πάντας τοὺς φίλους καὶ ἄρχοντας τῶν μεθ' ἑαυτοῦ. Ἐπεὶ δὲ ἔνδον ἦσαν, ἐκφέρων ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς, καὶ πρόχους, καὶ κάλπιδας, καὶ κόσμον παντοῖον, καὶ δαρεικοὺς ἀμέτρους τινὰς, καὶ πάντα καλὰ, καὶ τέλος τὴν θυγατέρα, δεινόν τι κάλλος καὶ μέγεθος, πενθικῶς δὲ ἔχουσαν τοῦ ἀδελφοῦ τεθνηκότος, ἐξάγων, τάδε εἶπεν· Ὦ Κῦρε, ἐγώ σοι τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δίδωμι, τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην ἐπιτρέπω διαθέσθαι, ὅπως ἂν σὺ βούλῃ· ἱκετεύομεν δὲ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν, τοῦ υἱοῦ, αὕτη δὲ νῦν τοῦ ἀδελφοῦ τιμωρὸν γενέσθαι σε.

Ὁ δὲ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν· Ἀλλ' ἐγώ σοι μὲν καὶ τότε ὑπεσχόμην, ἀψευδοῦν-

---

nens apertas, amicos omnes et præfectos militum advocabat. Postquam hi *jam* intus erant, Gobryas depromtis pateris aureis, et gutturniis, et urnulis, et omnis generis ornamentis, et immensa quadam daricorum vi, et universis rebus pulchris, ad extremum etiam filia (quæ quidem erat admiranda forma et proceritate, habitu vero lugubri propter mortem fratris) producta, dixit: Pecunias hasce tibi trado, Cyre; ac filiam hanc *tibi* committo, ut de ea, sicut ipse voles, statuas. Obsecramus vero te supplices, ego quidem etiam antea, ut filii; hæc vero nunc, ut fratris ultor sis.

Ad hæc respondit Cyrus, Equidem [illegible] tunc etiam polli-

τός σου, τιμωρήσειν εἰς δύναμιν· νῦν δὲ, ὅτε σε ἀληθεύοντα ὁρῶ ἤδη, ὀφείλω τὴν ὑπόσχεσιν· καὶ ταύτῃ ὑπισχνοῦμαι τὰ αὐτὰ ταῦτα σὺν θεοῖς ποιήσειν. Καὶ τὰ μὲν χρήματα ταῦτα, ἔφη, ἐγὼ μὲν δέχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδὶ ταύτῃ, καὶ ἐκείνῳ, ὃς ἂν γήμῃ αὐτήν. Ἓν δὲ δῶρον ἄπειμι ἔχων παρὰ σοῦ, ἀνθ' οὗ ἐγὼ οὐδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, ἐν ᾗ πλεῖστά ἐστιν, οὐδὲ τὰ πανταχοῦ [ἀντὶ τούτου, οὗ σύ μοι δεδώρησαι] ἥδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. Καὶ ὁ Γωβρύας, θαυμάσας, τί ποτε τοῦτο εἴη, καὶ ὑποπτεύσας, μὴ τὴν θυγατέρα λέγοι, οὕτως ἤρετο· Καὶ τί τοῦτ' ἐστὶν, ἔφη, ὦ Κῦρε; Καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πολλοὺς μὲν οἴομαι

---

citus sum, me ultorem tibi, si minime mendax esses, pro viribus futurum: nunc vero cum te veracem jam videam, reus sum promissi: quin et huic polliceor eadem hæc me diis juvantibus facturum. Ac pecunias quidem istas, inquit, accipio, et huic puellæ, atque illi, cum quo nuptura est, eas dono. Unum vero munus abs te accipiens discedam, pro quo ne ea quidem quæ in Babylone sunt, ubi *sane* plurima sunt, nec quæ sunt uspiam, pro illo *inquam* tu quod mihi donasti, libentius habiturus sim ac discessurus. Et Gobryas miratus quid tandem illud esset, ac suspicatus an filiam diceret, interrogavit, Quid istud est, Cyre? Et respondens Cyrus, Multos arbitror esse homines, ait, Gobrya, qui nec impii, nec in-

εἶναι ἀνθρώπους, οἳ οὔτε ἀσεβεῖν ἂν θέλοιεν οὔτε ἀδικεῖν, οὔτε ἂν ψεύδοιντο ἑκόντες εἶναι· διὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἠθεληκέναι προέσθαι, μήτε χρήματα πολλὰ, μήτε τυραννίδα, μήτε τείχη ἐρυμνὰ, μήτε τέκνα ἀξιέραστα, ἀποθνήσκουσι πρότερον, πρὶν δῆλοι γενέσθαι, οἷοι ἦσαν· ἐμοὶ δὲ σὺ νυνὶ καὶ τείχη ἐρυμνὰ, καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν, καὶ δύναμιν τὴν σὴν, καὶ θυγατέρα ἀξιόκτητον ἐγχειρίσας, πεποίηκάς με δῆλον γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅτι οὔτ' ἂν ἀσεβεῖν περὶ ξένους ἐθέλοιμι, οὔτ' ἂν ἀδικεῖν χρημάτων ἕνεκεν, οὔτε συνθήκας ἂν ψευδοίμην ἑκὼν εἶναι. Τοῦτ' οὖν ἐγώ σοι, εὖ ἴσθι, ἕως ἂν ἀνὴρ δί-

---

justi esse velint, ac sponte sua ne quidem mentiantur aut fallant: sed quia nemo potestati eorum permittere voluerit nec magnam pecuniæ vim, nec regnum, nec castella munita, nec liberos amari dignos, *eo fit* ut prius moriantur, quam quales sint cognosci possit: tu vero, cum mihi jam castella munita, et omnis generis opes, et copias tuas, et filiam dignam *sane* quam sibi quis adquirat, in manus tradideris, fecisti ut apud omnes homines constet, eum me esse, qui nec in hospites impius esse velim, nec pecuniæ causa injustus, nec in servandis pactis, quod me quidem volente sit, fallax. Igitur hujus ego tibi, sat scito, donec vir justus ero, et, talis quod esse videar,

καιος ὦ, καὶ δοκῶν εἶναι τοιοῦτος ἐπαινῶμαι ὑπ' ἀνθρώπων, οὔποτ' ἐπιλήσομαι· ἀλλὰ πειράσομαί σε ἀντιτιμῆσαι πᾶσι τοῖς καλοῖς. Καὶ ἀνδρὸς δ', ἔφη, τῇ θυγατρὶ μὴ φοβοῦ ὡς ἀπορήσεις ἀξίου ταύτης· πολλοὶ γὰρ καὶ ἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοί· ὧν ὅστις γαμεῖ αὐτὴν, εἰ μέντοι χρήματα ἕξει τοσαῦτα, ὅσα δίδως, ἢ καὶ ἄλλα πολλαπλάσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· σὺ μέντοι εὖ ἴσθι, ὅτι εἰσί τινες αὐτῶν, οἳ, ὧν μὲν σὺ δίδως χρημάτων, οὐδὲ μικρὸν τούτων ἕνεκά σε μᾶλλον θαυμάσουσιν· ἐμὲ δὲ ζηλοῦσι νυνὶ, καὶ εὔχονται πᾶσι θεοῖς γενέσθαι ποτὲ καὶ ἑαυτοὺς ἐπιδεῖξαι, ὡς πιστοὶ μέν εἰσιν οὐδὲν ἧττον ἐμοῦ

---

laudem ab hominibus consequar, nunquam obliviscar; sed omnibus te rebus hoi estis *bonisque* vicissim ornare conabor. Neque verendum est tibi, inquit, filiam quod adtinet, ne viro sis cariturus, qui hac dignus sit: nam multi mihi præstantesque sunt amici, quorum quisquis *tandem* hanc duxerit, an tantas sane habiturus sit pecunias, quantas tu largiris, vel etiam alias eis multo plures, dicere nequeo: te vero certo scire volo, esse quosdam inter eos, qui ob pecunias quas tu largiris, ne tantillo quidem magis te sint admiraturi: me autem hoc tempore suspiciunt *beatumque praedicant*, et omnes deos precantur, ut iis aliquando demonstrare liceat, se quoque nihilo minus quam me, fideles amicis esse, hostibus nunquam

τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις ὡς οὔποτ' ἂν ὑφεῖντο ζῶντες, εἰ μή τις θεὸς βλάπτοι· ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὅτι οὐδ' ἂν τὰ Σύρων πρὸς τοῖς σοῖς καὶ Ἀσσυρίων πάντα προέλοιντο· τοιούτους ἴσθι ἄνδρας ἐνταῦθα καθημένους. Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπε γελάσας, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, δεῖξόν δή μοι, ποῦ οὗτοί εἰσιν, ἵνα σε τούτων τινὰ αἰτήσωμαι παῖδά μοι γενέσθαι. Ἀμέλει, ἔφη, οὐδὲν ἐμοῦ σε δεήσει πυνθάνεσθαι, ἀλλ' ἢν σὺν ἡμῖν ἕπῃ, αὐτὸς σὺ ἕξεις καὶ ἄλλῳ δεικνύναι αὐτῶν ἕκαστον.

Τοσαῦτα δ' εἰπών, δεξιάν τ' ἔλαβε τοῦ Γωβρύα, καὶ ἀναστὰς ἐξῄει, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας ἐξήγαγε· καὶ πολλὰ δεομένου

---

cessuros, dum vita fruuntur, nisi numen obstet: virtuti vero et existimationi bonæ, ne Syrorum quidem et Assyriorum omnia bona, tuis addita, prætulerint: tales viros certo scias hic jam consedisse. Hic cum adrisisset Gobryas, Per deos immortales, inquit, indica mihi, Cyre, ubinam illi sint, quo petam ut mihi per te liceat horum aliquem sumere generum. Nihil profecto, ait *Cyrus*, opus fuerit ex me sciscitari, sed si nos sequaris, poteris ipsemet etiam alteri quemlibet horum ostendere.

Hæc loquutus, Gobryæ dextram prehendit, et surgens abiit, suosque omnes eduxit: cumque multum *eum* Gobryas rogasset, intus uti cœnaret, no-

τοῦ Γωβρύα ἔνδον δειπνεῖν, οὐκ ἠθέλησεν· ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει, καὶ τὸν Γωβρύαν σύνδειπνον παρέλαβεν. Ἐπὶ στιβάδος δὲ κατακλιθεὶς ἤρετο αὐτὸν ὧδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πότερον οἴει σοὶ εἶναι πλείω ἢ ἡμῶν ἑκάστῳ στρώματα; Καὶ ὃς εἶπεν, Ὑμῖν, νὴ τὸν Δί', εὖ οἶδ' ὅτι στρώματα πλείω ἐστὶ καὶ κλίναι, καὶ οἰκία γε πολὺ μείζων ἡ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς· οἵ γε οἰκίᾳ μὲν χρῆσθε γῇ τε καὶ οὐρανῷ, κλίναι δ' ὑμῖν εἰσιν, ὁπόσαι γένοιντ' ἂν εὐναὶ ἐπὶ γῆς· στρώματα δὲ νομίζετε, οὐχ ὁπόσα πρόβατα φύει ἔρια, ἀλλ' ὁπόσα φρύγανα ὄρη τε καὶ πεδία ἀνίησι. Τὸ μὲν δὴ πρῶτον συνδειπνῶν αὐτοῖς ὁ Γωβρύας καὶ ὁρῶν τὴν φαυλότητα τῶν παρατιθεμένων

---

luit; sed in castris cœnavit, et Gobryam sibi in cœna socium adhibuit. Cum autem super toro herbarum frondiumque discubuisset, sic eum interrogavit, Dic mihi, Gobrya, inquit, utrum existimas plura tibi esse stramenta, quam cuique nostrum? Et ille, Vobis profecto, inquit, plura sunt tum stragula, tum lecti; et domus sane vestra longe amplior est, quam mea; quibus terra quidem et cœlum domus usum præbent; tot vobis etiam lecti sunt, quot supra terram cubilia: præterea non quas pecus gerit lanas, pro stragulis habetis, sed quæcunque virgulta tum montes tum campi submittunt. Ac Gobryas quidem tunc primum apud eos cœnans,

βρωμάτων, πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν ἐλευθεριωτέρους εἶναι αὐτῶν· ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν μετριότητα τῶν συσσίτων· ἐπ' οὐδενὶ γὰρ βρώματι οὐδὲ πόματι Πέρσης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων οὔτ' ἂν ὄμμασιν ἐκπεπληγμένος καταφανὴς γένοιτο οὔτε ἁρπαγῇ οὔτε τῷ νῷ, μὴ οὐχὶ προνοεῖν, ἅπερ ἂν καὶ μὴ ἐν σίτῳ ὤν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἱππικοὶ, διὰ τὸ μὴ ταράσσεσθαι ἐπὶ τῶν ἵππων, δύνανται ἅμα ἱππεύοντες καὶ ὁρᾷν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι ἐν τῷ σίτῳ οἴονται δεῖν φρονίμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι· τὸ δὲ κεκινῆσθαι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ τῆς πόσεως, πάνυ αὐτοῖς κυνικὸν καὶ θηριῶδες δοκεῖ εἶναι· ἐνενόησε δὲ αὐτῶν, καὶ ὡς ἐπηρώτων ἀλλήλους τοι-

---

cum ciborum qui adponerentur vilitatem cerneret, se suosque multo liberalius illis degere judicavit. At postquam eorum in vescendo moderationem animadverterat; (in nullo enim neque cibo neque potu, Persa, *disciplina patria* liberaliter institutus, *sic* vel oculis commotus manifesto deprehensus fuerit, vel rapacitate, vel animo, minus ut *rerum suarum* providus sit, quam si cibo capiendo non intentus esset: sed ut homines equestres, propterea quod in equis non perturbantur, inter equitandum et cernere, et audire, et dicere possunt quod oportet; ita et illi par esse censent, ut prudentes se ac moderatos in vescendo palam præbeant; ac prorsus caninum belluinumque ducunt, a cibis et potu commoveri) at-

αὖτα, οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἦν, ἢ μὴ, καὶ ὡς ἔσκωπτον, οἷα σκωφθῆναι ἥδιον ἦν, ἢ μή· ἅ τε ἔπαιζον, ὡς πολὺ μὲν ὕβρεως ἀπῆν, πολὺ δὲ τοῦ αἰσχρόν τι ποιεῖν, πολὺ δὲ τοῦ χαλεπαίνεσθαι πρὸς ἀλλήλους. Μέγιστον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι, τὸ ἐν στρατείᾳ ὄντας τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαινόντων μηδενὸς οἴεσθαι δεῖν πλείω παρατίθεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο νομίζειν μεγίστην εὐωχίαν εἶναι, τοὺς συμμάχεσθαι μέλλοντας ὅτι βελτίστους παρασκευάζειν. Ἡνίκα δὲ ὁ Γωβρύας ὡς εἰς οἶκον ἀπιὼν ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγεται· Οὐκέτι θαυμάζω, ὦ Κῦρε, εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ ἱμάτια καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα κεκτήμεθα, αὐτοὶ δ'

---

que secum reputaverat etiam eos de rebus ejusmodi se mutuo interrogare, de quibus jucundius esset interrogari quam non *interrogari*, et salse quædam dicere, quibus perstringi jucundius esset quam non *perstringi*; quæque jocarentnr, a contumelia longe abesse, longe ab actione quavis turpi, longe *demum* a mutua animorum irritatione: *his igitur consideratis, mutata tandem sententia, Persas se suisque liberalius degere putabat.* Maximum vero ei visum est, quod cum in expeditione essent, nemini eorum qui periculum idem adibant, plura putarent adponenda: sed epulum id lautissimum ducerent, si eos, quos belli socios habituri essent, quam optimos efficerent. Cum autem Gobryas domum iturus surgeret, dixisse perhibetur, Non amplius, Cyre, miror nos copiam majo-

ἐλάττονος ὑμῶν ἄξιοί ἐσμεν. Ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπιμελούμεθα, ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλεῖστα ἔσται, ὑμεῖς δέ μοι δοκεῖτε ἐπιμέλεσθαι, ὅπως αὐτοὶ ὡς κράτιστοι ἔσεσθε. Ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος, Ἄγ᾽, ἔφη, ὦ Γωβρύα, ὅπως πρωῒ παρέσῃ ἔχων τοὺς ἱππέας ἐξωπλισμένους, ἵνα καὶ τὴν δύναμίν σου ἴδωμεν, καὶ ἅμα διὰ τῆς σῆς χώρας ἄγῃς ἡμᾶς, ὡς ἂν εἰδῶμεν, ἅ τε δεῖ φίλια καὶ πολέμια ἡμᾶς νομίζειν.

Τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες ἀπῆλθον ἑκάτερος ἐπὶ τὰ προσήκοντα.

Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας, ἔχων τοὺς ἱππέας, καὶ ἡγεῖτο. Ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ προσήκει ἀνδρὶ ἄρχοντι, οὐ μό-

---

rem poculorum, et vestium, et auri possidere, quam vos; sed vobis tamen minoris æstimandos esse. Quippe nobis curæ est, ut copia illorum adfluamus; vos *id* eniti studiose mihi videmini, ut ipsi sitis quam præstantissimi. Hæc cum dixisset *Gobryas*, subjecit Cyrus, Age, Gobrya, fac adsis cras mane cum equitibus armatis, ut copias tuas inspiciamus, simulque per tuam nos regionem ducas, ut sciamus, quæ pro amicorum, quæ pro hostium rebus nos habere oporteat.

Et tunc quidem his dictis, uterque ad sua discessit.

Cum autem dies illuxisset, aderat cum equitibus Gobryas, ac præibat. At Cyrus, velut eum facere par est, qui cum imperio sit, non solum itineri faciendo intentus erat, sed in-

νον τῷ πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν προσεῖχε τὸν νοῦν, ἀλλ' ἅμα προϊὼν ἐπεσκοπεῖτο, εἴ τι δυνατὸν εἴη τοὺς μὲν πολεμίους ἀσθενεστέρους ποιεῖν, αὐτοὺς δὲ ἰσχυροτέρους. Καλέσας οὖν τὸν Ὑρκάνιον καὶ τὸν Γωβρύαν, (τούτους γὰρ ἐνόμιζεν εἰδέναι μάλιστα, ὧν αὐτὸς ᾤετο δεῖσθαι μαθεῖν) Ἐγώ τοι, ἔφη, ἄνδρες φίλοι, οἴομαι, σὺν ὑμῖν ὡς πιστοῖς βουλευόμενος περὶ τοῦ πολέμου τοῦδε, οὐκ ἂν ἐξαμαρτάνειν· ὁρῶ γὰρ ὅτι ὑμῖν ἔτι μᾶλλον ἢ ἐμοὶ σκεπτέον, ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ. Ἐμοὶ μὲν γὰρ, ἔφη, τῶνδε ἀποσφαλέντι ἐστὶν ἴσως καὶ ἄλλη ἀποστροφή· ὑμῖν δὲ, εἰ οὗτος ἐπικρατήσει, ὁρῶ ἅπαντα τὰ ὄντα ἀλλότρια γιγνόμενα. Καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός ἐστιν, οὐκ

---

ter progrediendum considerabat, fierine aliqua ratione posset, ut hostes imbecilliores redderentur, ipsi firmiores. Itaque arcessito Hyrcanio et Gobrya, (hos enim in primis ea scire putabat, quibus sibi cognitis opus esse existimabat;) Equidem arbitror, inquit, amici, me, si cum vobis, fidis sociis, de hoc bello consultem, nequaquam erraturum: vobis enim magis etiam cogitandum esse video, quam mihi, ne superior nobis evadat Assyrius. Nam mihi, inquit, in his si frustra fuero, fortassis aliud non deerit perfugium; a vobis autem, si superior hic evaserit, omnia quæ possidetis alienatum iri video. Etenim meus hostis est, non quod me oderit, sed quod

ἐμὲ μισῶν, ἀλλ' οἰόμενος, ἀσύμφορον εἶναι αὐτῷ, μεγάλους εἶναι ἡμᾶς· καὶ στρατεύει διὰ τοῦτο ἐφ' ἡμᾶς· ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, ἀδικεῖσθαι νομίζων ὑφ' ὑμῶν. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφότεροι κατὰ ταὐτὰ, περαίνειν, ὅ, τι μέλλει, ὡς ταῦτα εἰδόσι σφίσι καὶ μέλον αὐτοῖς ἰσχυρῶς, ὅπη τὰ νῦν παρόντα ἀποβήσοιτο.

Ἐνταῦθα δὴ ἤρχετο ὧδε, Λέξατε δή μοι, ἔφη, ἡμᾶς μόνους ἐνόμιζε πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πρὸς ἑαυτόν· ἢ ἐπίστασθε, καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, πολεμιώτατοι μέν εἰσιν αὐτῷ Καδούσιοι, ἔθνος μάλα πολὺ καὶ ἄλκιμον· Σάκαι γε μὴν ὅμοροι ἡμῖν, οἳ πολλὰ κακὰ

---

sibi non expedire arbitratur, nos magnos esse; eaque *una* causa est, cur bellum nobis faciat: at vos et odit, et adfectum se a vobis injuria ducit. Ad hæc respondit uterque, et sibi curæ esse eadem exequi, utpote qui scirent illa *quae Cyrus dicebat*, et soliciti etiam essent, quis rerum præsentium futurus sit exitus.

Ibi tum sic orsus est *dicere*, Velim mihi significetis, ait, an nos solos Assyrius existimarit esse hostili in eum animo? an alium quendam infestum ei novistis? Imo, inquit Hyrcanius, infestissimi profecto ei sunt Cadusii, gens magna admodum et robusta: Sacæ porro, nobis finitimi, qui multis ab Assyrio incommodis adfecti sunt; nam

πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου· ἐπειρᾶτο γὰρ καὶ ἐκείνους, ὥσπερ καὶ ἡμᾶς, καταστρέψασθαι. Οὐκοῦν, ἔφη, οἴεσθ' ἂν νῦν αὐτοὺς ἀμφοτέρους ἡδέως ἂν ἐπιβῆναι σὺν ἡμῖν τῷ Ἀσσυρίῳ; Ἔφασαν, καὶ σφόδρ' ἂν εἴ πῃ γε δύναιντο συμμίξαι. Τί δ' ἐν μέσῳ, ἔφη, ἐστὶ τοῦ συμμίξαι; Ἀσσύριοι, ἔφασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος, δι' οὗπερ νυνὶ πορεύῃ. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, Τί γὰρ, ἔφη, ὦ Γωβρύα; οὐ σὺ τοῦ νεανίσκου τούτου, ὃς νῦν εἰς τὴν βασιλείαν καθέστηκεν, ὑπερηφανίαν πολλήν τινα τοῦ τρόπου κατηγορεῖς; Τοιαῦτα γὰρ, οἶμαι, ἔφη ὁ Γωβρύας, ἔπαθον ὑπ' αὐτοῦ. Πότερα δῆτα, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον ἐγένετο τοιοῦτος, ἢ καὶ εἰς ἄλλους τινάς; Νὴ Δί', ἔφη

---

et illos, æque ac nos, conatus est in potestatem suam redigere. Ergo existimatis, ait, jam libenter hos utrosque nobiscum invasuros Assyrium? Imo etiam acriter, inquiunt, si quo modo se nobiscum conjungere possent. At quid obstat, ait, quo minus *se nobis* conjungant? *Nimirum* Assyrii, dixere, ea ipsa gens, per quam nunc iter facis. Cum hæc audisset Cyrus, Quid enim? inquit, Gobrya, nonne tu adolescentem hunc, qui modo regno potitur, gravis cujusdam arrogantiæ superbiæque accusas? Talem nempe eum, ait Gobryas, expertus sum. Utrum tandem, inquit Cyrus, in te solum se talem præbuit, an etiam erga quosdam alios? Profecto, inquit Gobryas, erga multos etiam alios. At quibus contu-

ὁ Γωβρύας, καὶ εἰς ἄλλους πολλούς. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας οἷα ὑβρίζει, τί δεῖ λέγειν; ἑνὸς δ' ἀνδρὸς πολὺ δυνατωτέρου, ἢ ἐγὼ, υἱὸν, καὶ ἐκείνου ἑταῖρον ὄντα, ὥσπερ τὸν ἐμὸν, συμπίνοντα παρ' ἑαυτῷ συλλαβὼν ἐξέτεμεν, ὡς μέν τινες ἔφασαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπήνεσεν αὐτὸν, ὡς καλὸς εἴη, καὶ ἐμακάρισε τὴν μέλλουσαν αὐτῷ γυναῖκα ἔσεσθαι· ὡς δὲ οὗτος νῦν λέγει, ὅτι ἐπείρασεν αὐτοῦ τὴν παλλακίδα. Καὶ νῦν οὗτος εὐνοῦχος μέν ἐστι, τὴν δὲ ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐτελεύτησεν. Οὐκοῦν, ἔφη, οἴει ἂν καὶ τοῦτον ἡμᾶς ἰδεῖν ἡδέως, εἰ οἴοιτο αὐτῷ βοηθοὺς ἂν γενέσθαι; Εὖ μὲν οὖν οἶδα, ἔφη ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπόν ἐστιν, ὦ

---

meliis imbecilliores adficiat, quid adtinet dicere? etiam viri cujusdam longe me potentioris filium, qui etiam illius sodalis, sicut meus filius, erat, compotantem apud se comprehendit et castravit, *idque* propterea, quemadmodum nonnulli adfirmarunt, quod ipsius concubina eum a formæ præstantia laudaverat, eamque beatam dixerat, quæ ejus esset uxor futura; ut autem iste nunc ait, quod ejus concubinæ pudicitiam tentasset. Ille quidem jam eunuchus est, et, patre mortuo, imperium obtinet. Ergo, inquit *Cyrus*, existimas hunc quoque nos libenter conspecturum, si *nos* arbitraretur opem sibi laturos? *Id* quidem certe sat scio, ait Gobryas: verum difficile, Cyre, est, ejus in conspectum venire. Quid ita?

Κῦρε. Πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι, εἰ μέλλοι τις ἐκείνῳ συμμίξειν, παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα δεῖ παριέναι. Τί οὖν, ἔφη, τοῦτο χαλεπόν; Ὅτι νὴ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξελθοῦσαν δύναμιν αὐτόθεν πολλαπλασίαν, ἧς σὺ νῦν ἔχεις· εὖ δ' ἴσθι, ὅτι διὰ ταῦτα ἧττόν σοι νῦν, ἢ τὸ πρῶτον, οἱ Ἀσσύριοι καὶ τὰ ὅπλα ἀποφέρουσι, καὶ τοὺς ἵππους ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτὴν ὀλίγη ἔδοξεν εἶναι ἡ σὴ δύναμις· καὶ οὗτος ὁ λόγος πολὺς ἤδη ἐνέσπαρται· δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένους πορεύεσθαι.

Καὶ ὁ Κῦρος, ἀκούσας τοῦ Γωβρύου [τοιαῦτα,] τοιάδε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε· Καλῶς μοι δοκεῖς, ὦ Γωβρύα, λέγειν, κελεύων ὡς ἀσφα-

---

inquit Cyrus. Quia, si quis cum eo conjungere se velit, *eum* necesse est præter ipsam Babylonem transire. Quid hoc tandem, ait *Cyrus* difficultatis habet? Quia profecto, inquit Gobryas, scio copias ex ea multo his, quas tu nunc habes, majores prodiisse: atque *adeo* certo scias *velim*, hanc ipsam ob causam minus Assyrios ad te nunc et arma adferre, et equos adducere, quam antea, quod exercitus tuus exiguus esse visus sit iis, qui eum conspexerunt; et iste *quidem* jam increbuit rumor: mihique *adeo* consultius esse videtur, ut caute proficiscamur.

Hujusmodi *quaedam* cum ex Gobrya Cyrus audisset, ei sic respondit; Recte, Gobrya, mihi dicere videris, qui *nos* de itinere quam tutissime faciendo

λέστατα τὰς πορείας ποιεῖσθαι. Ἔγωγ' οὖν σκοπῶν οὐ δύναμαι ἐννοῆσαι ἀσφαλεστέραν οὐδὲ μίαν πορείαν ἡμῖν, τῆς πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα πορείας, ἰέναι, εἰ ἐκεῖ τῶν πολεμίων ἐστὶ τὸ κράτιστον. Πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν, ὡς σὺ φῄς· εἰ δὲ [καὶ] θαῤῥήσουσι, καὶ δεινοὶ ἡμῖν, ὡς ἐγώ φημι, ἔσονται. Μὴ οὖν ὁρῶντες μὲν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τοῦ μὲν φόβου ἀπαλλάξονται, ὃς αὐτοῖς ἐνεγένετο, θάρσος δὲ ἐμφύσεται ἀντὶ τούτου τοσούτῳ μεῖζον, ὅσῳ ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὁρῶσιν· ἢν δὲ ἤδη ἴωμεν ἐπ' αὐτοὺς, πολλοὺς μὲν αὐτῶν εὑρήσομεν ἔτι κλαίοντας τοὺς ἀποθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλοὺς δ' ἔτι τραύματα ἐπιδεδε-

moneas. Mihi vero *negotium hoc* consideranti nulla tutior itineris faciendi ratio ad animum accidit, quam si ipsam ad Babylonem tendamus; si *quidem* ibi robur hostium maximum est. Nam multos isthic esse asseris ipse: et si fidentibus quoque sint animis, etiam terribiles nobis erunt, ut equidem arbitror. Et quidem si nusquam nos conspiciant, sed nos, propterea quod eos metuamus, delitescere existiment, certo futurum scias, inquit, ut metu liberentur, quem conceperunt, proque hoc tanto major iis innascatur fiducia, quanto nos diutius non conspexerint: sin autem in eos jam pergemus, multos inveniemus plorantes adhuc illos, qui a nobis interfecti sunt; multos, quibus erunt obligata vulnera, quæ a

μένους, ἃ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἔλαβον, πάντας δ' ἔτι μεμνημένους τῆς τοῦδε μὲν τοῦ στρατεύματος τόλμης, τῆς δ' αὑτῶν φυγῆς τε καὶ ξυμφορᾶς. Εὖ δ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, εἶναι καὶ τοῦτο ἤδη, ὡς οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μὲν θαῤῥήσωσιν, ἀνυπόστατον τὸ φρόνημα παρέχονται· ὅταν δὲ δείσωσιν, ὅσῳ ἂν πλείους ὦσι, τοσούτῳ μείζω καὶ ἐκπεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηνται. Ἐκ πολλῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων ηὐξημένος αὐτοῖς πάρεστιν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν χρημάτων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσθύμων τε καὶ ἐξεστηκότων προσώπων ἤθροισται· ὥστε ὑπὸ τοῦ μεγέθους οὐ ῥᾴδιον αὐτόν ἐστιν οὔτε λόγοις κατασβέσαι, οὔτε προσάγοντα πολεμίοις μένος ἐμβαλεῖν,

---

nostris acceperunt; omnes denique memoria hujusce *nostri* exercitus audaciam, et fugam calamitatemque suam adhuc tenentes. Scire autem te volo, Gobrya, sic comparatum esse, ut plerique mortales, cum fiduciæ pleni sunt, ea sint animorum elatione, quæ sustineri nequeat: verum ubi sibi metuunt, tanto majori horribilique formidine teneantur, quanto plures numero fuerint. Nam de multis et adversis rumoribus *is terror* eis adauctus adest, de multis et acerbis rebus, de multis etiam tristibus exanimatisque vultibus collectus est; adeo ut ob magnitudinem *terroris hujus* facile fieri nequeat, ut vel ille verbis extinguatur, vel in hostem ducendo robur animis addatur, vel *ab eisdem* abducendo, mili-

οὔτ' ἀπαγαγόντα ἀναθρέψαι τὸ φρόνημα· ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαῤῥεῖν παρακελεύῃ, τοσούτῳ ἐν δεινοτέροις ἡγοῦνται εἶναι. Ἐκεῖνο μέντοι ἤδη, ἔφη, σκεψώμεθα ἀκριβῶς, ὅπως ἔχει. Εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦδε αἱ νίκαι ἔσονται ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις, ὁπότεροι ἂν πλείονα ὄχλον ἀπαριθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ σὺ φοβῇ περὶ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἐν δεινοῖς ἐσμεν· εἰ μέντοι, ὥσπερ πρόσθεν, διὰ τοὺς εὖ μαχομένους, ἔτι καὶ νῦν αἱ μάχαι κρίνονται, θαῤῥῶν οὐδὲν ἂν σφαλείης· πολὺ γὰρ σὺν τοῖς θεοῖς πλείονας εὑρήσεις παρ' ἡμῖν τοὺς θέλοντας μάχεσθαι, ἢ παρ' ἐκείνοις. Ὡς δὲ ἔτι μᾶλλον θαῤῥῇς, καὶ τόδε κατανόησον· οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι πολὺ μὲν ἐλάτ-

---

tum spiritus excitentur: sed quanto magis eos hortere præsentibus ut sint animis, tanto se gravioribus in periculis esse putant. Jam vero illud *etiam* quo se pacto habeat, accurate consideremus. Nam si deinceps in rebus bellicis *apud eos* futuræ sunt victoriæ, qui majorem hominum turbam adnumerabunt, recte tu nobis metuis, et nos reapse in periculo versamur: sin, ut antea, sic etiam nunc, ex virtute dimicantium pendent præliorum exitus, haud frustra fueris, si fidenti sis animo: nam diis juvantibus multo plures apud nos invenies, qui pugnare velint, quam apud illos. Ut vero etiam fidentiori sis animo, hoc quoque *tecum* cogita: sunt nempe hostes jam multo etiam minores, quam essent, ante-

τονές εἰσι νῦν, ἢ πρὶν ἡττηθῆναι ὑφ᾽ ἡμῶν, πολὺ δὲ ἐλάττονες, ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν, ἢ πρὶν, ἐπεὶ ἐνικήσαμεν, καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγένεσθε· μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμαζε μηδὲ τοὺς σοὺς, ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσι· σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι, σάφ᾽ ἴσθι, ὦ Γωβρύα, θαῤῥοῦντες καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἕπονται. Μὴ λανθανέτω δέ σε μηδὲ τοῦτ᾽, ἔφη, ὅτι ἔξεστι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· γοργότεροι δὲ, σάφ᾽ ἴσθι, οὐδαμῶς ἂν αὐτοῖς φανείημεν, ἢ ἰόντες ἐπ᾽ ἐκείνους. Ὡς οὖν ἐμοῦ ταῦτα γιγνώσκοντος, ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος.

γ΄. Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι, τεταρταῖοι ἐπὶ τοῖς ὁρίοις τῆς Γωβρύου χώρας ἐγένοντο.

---

quam a nobis fuere victi; multo etiam minores, quam cum aufugerunt: nos autem et majores nunc sumus, cum vicerimus; et firmiores, cum nobis vosmet adjunxeritis: noli enim ne tuos quidem jam aspernari, quando nobiscum sunt; nam cum victoribus certo scire debes, Gobrya, etiam eos, qui sequuntur exercitum. fidentibus animis pergere. Ne id quidem te lateat, inquit, posse hostes hoc etiam tempore nos videre: sed terrorem eis majorem conspecti nequaquam incutiemus, quam si adversus ipsos progrediamur. Cum igitur hæc mea sit sententia, Babylonem nos recta ducito.

3. Itaque sic pergentes, die quarto ad fines agri Gobryæ

Ὡς δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέστησε λαβὼν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τούς τε πεζοὺς καὶ τῶν ἱππέων, ὅσους ἐδόκει αὐτῷ καλῶς ἔχειν· τοὺς δ' ἄλλους ἱππέας ἀφῆκε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας κατακαίνειν, τοὺς δ' ἄλλους, καὶ πρόβατα, ὅσα ἂν λάβωσιν, πρὸς αὐτὸν ἄγειν. Ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας συγκαταθεῖν· καὶ ἧκον πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατακεκυλισμένοι ἀπὸ τῶν ἵππων, πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείστην ἄγοντες. Ὡς δὲ παρῆν ἡ λεία, συγκαλέσας τούς τε τῶν Μήδων ἄρχοντας καὶ τῶν Ὑρκανίων, καὶ τοὺς ὁμοτίμους, ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι, ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς ὁ Γωβρύας. Εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομιζό-

---

pervenerunt. Cumque *jam* esset in hostico, constitit instructosque apud se retinuit tum pedites tum equites, quot ipsi sufficere viderentur: reliquis equitibus excurrendi potestatem fecit, præcepitque ut armatos occiderent, reliquos cum pecudibus, quascunque cepissent, ad se deducerent. Jussit et Persas cum cæteris excurrere; eorumque *adeo* multi redierunt qui ex equis decidissent, multi etiam qui prædam amplissimam adducerent. Præda autem cum adesset, convocatis Medorum Hyrcaniorumque principibus et Persis qui ὁμότιμοι appellantur, sic eos adloquutus est. Gobryas, amici, nos universos hospitio exceptos liberaliter habuit. Itaque si, postquam diis, inquit, ea quæ in more sunt selegeri-

μενα καὶ τῇ στρατιᾷ τὰ ἱκανὰ, δοίημεν τὴν ἄλλην τούτῳ λείαν, ἆρ' ἂν, ἔφη, καλὸν ποιήσαιμεν, τῷ εὐθὺς φανεροὶ εἶναι, ὅτι καὶ τοὺς εὖ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾷν εὖ ποιοῦντες. Ὡς δὲ τοῦτ' ἤκουσαν, πάντες μὲν ἐπῄνουν, πάντες δ' ἐνεκωμίαζον· εἷς δὲ καὶ ἔλεξεν ὧδε, Πάνυ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τοῦτο ποιήσομεν. Καὶ γὰρ ἔμοι γ', ἔφη, δοκεῖ ὁ Γωβρύας πτωχούς τινας νομίζειν ἡμᾶς, ὅτι οὐ δαρεικῶν μεστοὶ ἥκομεν, οὐδ' ἐκ χρυσῶν φιαλῶν πίνομεν· εἰ δὲ τοῦτο ποιήσαιμεν, γνοίη ἂν, ἔφη, ὅτι ἐλευθερίους εἶναι καὶ ἄνευ χρυσίου ἐστίν. Ἄγε δὴ, ἔφη, τὰ τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς μάγοις, καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες, τὰ ἄλλα, καλέσαντες τὸν Γωβρύαν, δότε αὐτῷ.

---

mus, et reliquo exercitui, quantum satis erit, prædam aliam huic largiamur, recte sane facturi sumus, ut statim constet, conari nos bene *de nobis* promerentes *vicissim* benefaciendo vincere. Hoc ubi audissent, omnes *id* quidem comprobabant, laudibus celebrabant omnes: quin et unus hujusmodi quiddam protulit, Omnino, Cyre, inquit, hoc nobis faciendum est. Nam mea quidem sententia, Gobryas nos mendicos quosdam esse arbitratus est, quia daricis onusti non venimus nec aureis e pateris bibimus: at si hoc fecerimus, agnoverit *sane*, posse homines etiam absque auro liberales esse. Ite igitur, inquit, atque ubi diis debita magis tradideritis, et quæ exercitui suffecerint selegeritis, cætera Go-

Οὕτω δὴ λαβόντες ἐκεῖνοι, ὅσα ἔδει, τὰ ἄλλα ἔδοσαν τῷ Γωβρύᾳ.

Ἐκ τούτου δὴ ᾔει πρὸς Βαβυλῶνα, παραταξάμενος, ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. Ὡς δ' οὐκ ἀντεξῄεσαν οἱ Ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν προσελάσαντα εἰπεῖν, ὅτι, εἰ βούλεται ἐξιὼν ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ τῆς χώρας μάχεσθαι, κἂν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο· εἰ δὲ μὴ ἀμύνει τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι πείθεσθαι. Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας προσελάσας, ἔνθα ἀσφαλὲς ἦν, ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκρινούμενον τοιάδε· Δεσπότης ὁ σὸς λέγει, ὦ Γωβρύα, Οὐχ ὅτι ἀπέκτεινά σου τὸν υἱὸν μεταμέλει

---

bryæ arcessito date. Quamobrem acceptis illi rebus omnibus quibus opus erat, cætera Gobryæ dederunt.

Secundum hæc ad ipsam Babylonem progressus est *Cyrus*, instructo exercitu eodem modo, quo *instructus* pugnæ tempore fuerat. Cum vero Assyrii contra non prodirent, Gobryam Cyrus *eis* adequitare et dicere jussit, etiam seipsum cum rege dimicaturum, si ille *quidem* egressus pro regione dimicare vellet: sin regionem *suam* non defenderet, necessario victoribus parendum *sciret*. Et Gobryas quidem eo, unde tuto liceret *dicere*, profectus, hæc dixit: is vero quendam prodire jussit, qui in hunc fere modum responderet: Sic ait dominus tuus, Gobrya, Non me pœnitet, quod filium tuum interfeci, sed quod præter ipsum non etiam te occiderim. Quod si

μοι, ἀλλ' ὅτι οὐ καί σε προσαπέκτεινα. Μάχεσθαι δ' ἂν βούλησθε, ἥκετε εἰς τὴν τριακοστὴν ἡμέραν· νῦν δ' ἡμῖν οὔπω σχολή· ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. Ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν· Ἀλλὰ μήποτέ σοι λήξειεν αὕτη ἡ μεταμέλεια· δῆλον γὰρ, ὅτι ἀνιῶ σε ἐγὼ, ἐξ οὗ αὕτη σε ἡ μεταμέλεια ἔχει.

Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσσυρίου· ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα, ἀπήγαγε τὸ στράτευμα· καὶ καλέσας τὸν Γωβρύαν, Εἰπέ μοι, ἔφη, οὐκ ἔλεγες μέντοι σὺ, ὅτι τὸν ἐκτμηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου οἴει ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι; Εὖ μέντοι, ἔφη, δοκῶ εἰδέναι· πολλὰ γὰρ ἤδη ἔγωγε καὶ ἐκεῖνος ἐπαῤῥησιασάμεθα πρὸς ἀλλήλους. Ὁπότε

---

pugnare velitis, ad diem *ab hoc* trigesimum venite: nunc nobis haud vacat; jam enim adparatui *bellico* damus operam. Gobryas autem ait, Utinam nullus tibi sit unquam hujusce rei pœnitentiam agendi finis: manifestum enim est, te ab illo tempore, quo ejus te pœnitentia cepit, a me cruciari.

Itaque Gobryas Assyrii responsa ad Cyrum referebat; quæ cum hic audisset, copias abduxit; et arcessito Gobrya, Dic mihi, ait, annon tu aiebas existimare te futurum, ut ille castratus ab Assyrio nobiscum se conjungeret? Equidem *hoc*, ait, certo mihi persuasum habeo: nam multa jam *pridem* nos inter nos libere colloquuti sumus. Quando igitur, *inquit Cyrus*, commodum tibi videtur, eum accedito; ac primum

τοίνυν σοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν, πρόσιθι πρὸς αὐτόν· καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποίει, ὅπως ἂν αὐτοὶ, ὅ, τι ἂν λέγῃ, εἰδῆτε· ἐπειδὰν δὲ συγγένῃ αὐτῷ, ἐὰν μὲν γνῷς αὐτὸν φίλον ἡμῶν βουλόμενον εἶναι, τοῦτο δεῖ μηχανᾶσθαι, ὅπως λάθῃ φίλος ὢν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἂν φίλους τις ποιήσειεν ἄλλως πως πλεῖστα ἀγαθὰ ἐν πολέμῳ, ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι, οὔτ᾽ ἂν ἐχθροὺς πλείω τις βλάψειεν ἄλλως πως, ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδ᾽, ὅτι κἂν πρίαιτο Γαδάτας τὸ μέγα τι ποιῆσαι κακὸν τὸν νῦν βασιλέα Ἀσσυρίων· ἀλλ᾽ ὅ, τι ἂν δύναιτο, τοῦτο καὶ ἡμᾶς δεῖ σκοπεῖν. Λέγε δή μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς [τοῦτο] τὸ φρούριον τὸ πρὸ τῆς χώρας, ὅ φατε Ὑρκανίοις

---

quidem sic facito, quemadmodum ille tibi significabit: ubi vero in congressum ejus veneris, si quidem animadvertes eum nobis amicum esse velle, hoc sane moliendum erit, ut clam sit, eum nobis amicum esse: nec enim aliquis in bello amicos ulla ratione alia pluribus beneficiis adfecerit, quam si hostis esse putetur; nec inimicos ulla ratione alia pluribus quis adfecerit detrimentis, quam si amicus esse videatur. Novi equidem, ait Gobryas, id vel empturum Gadatam, ut magno aliquo malo regem hunc Assyriorum adficere posset: sed nobis etiam considerandum est, quid possit. Dic igitur, ait Cyrus, an in castellum hoc, quod est ante regionem hanc, quod *ipsi* dicitis contra Hyrcanios et Sacas excitatis muris

τε καὶ Σάκαις ἐπιτετειχίσθαι, τῇδε τῇ χώρᾳ πρόβολον εἶναι τοῦ πολέμου, ἆρ' ἂν οἴει, ἔφη, ὑπὸ τοῦ φρουράρχου παρεθῆναι τὸν εὐνοῦχον, ἐλθόντα σὺν δυνάμει; Σαφῶς γε, ἔφη ὁ Γωβρύας, εἴπερ ἀνύποπτος ὢν, ὥσπερ νῦν ἐστιν, ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἀνυποπτότατος ἂν εἴη, εἰ προσβάλοιμι μὲν ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ, ὡς λαβεῖν βουλόμενος ἀπομάχοιτο δ' ἐκεῖνος ἀνὰ κράτος· καὶ λάβοιμι μὲν αὐτοῦ τι ἐγὼ, ἀντιλάβοι δὲ κἀκεῖνος ἡμῶν ἢ ἄλλους τινὰς, ἢ καὶ ἀγγέλους πεμπομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους, οὕς φατε πολεμίους τῷ Ἀσσυρίῳ εἶναι. καὶ οἱ μὲν ληφθέντες λέγοιεν, ὅτι ἐπὶ στράτευμα ἀπέρχονται, καὶ κλίμακας ὡς τὸ φρούριον ἄξοντες·

---

munitum esse, ut belli *tempore* propugnaculo huic regioni sit; *in hoc*, inquit, *castellum* existimas admissum iri a præsidii præfecto eunuchum illum, si cum copiis accedat? Prorsus, inquit Gobryas, si quidem haud suspectus, uti nunc est, ad eum veniat. Ergo, ait *Cyrus*, quam minime suspectus fuerit, si ego castella ipsius adoriar, tanquam ea capere velim, et ille totis viribus defendat: et capiam ego quiddam, quod ipsius sit, ille contra vel quosdam alios nostrum capiat, vel etiam nuntios eos qui mittentur a me ad illos, quos regi Assyriorum infestos esse dicitis: *ex his* qui capti fuerint, ad exercitum se proficisci dicant, ut scalas ad castellum *illud* deportent: eunuchus autem, his auditis, adesse se simulet, velut hæc in-

ὁ δὲ εὐνοῦχος ἀκούσας προσποιήσαιτο, προαγγεῖλαι βουλόμενος ταῦτα, παρεῖναι. Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν· Οὕτω μὲν γιγνομένων σαφῶς οἶδα, ὅτι παρείη ἂν αὐτὸν, καὶ δέοιτό γ' ἂν αὐτοῦ μένειν, ἔστε σὺ ἀπέλθῃς. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴγε ἅπαξ εἰσέλθοι, δύναιτ' ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον; Εἰκὸς γοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἔνδον ἐκείνου συμπαρασκευάζοντος, τὰ δ' ἔξωθεν σοῦ ἰσχυρότερα προσάγοντος. Ἴθι οὖν ἔφη· καὶ πειρῶ ταῦτα διδάξας καὶ διαπραξάμενος, παρεῖναι· πιστὰ δὲ αὐτῷ οὐκ ἂν μείζω οὔτε εἴποις ἂν οὔτε δείξαις, ὧν αὐτὸς σὺ τυγχάνεις παρ' ἡμῶν εἰληφώς.

Ἐκ τούτου ᾤχετο μὲν ὁ Γωβρύας· ἄσμενος

---

dicaturum. Et Gobryas, Si res ita geratur, ait, certo scio recepturum eum, atque etiam rogaturum, ut secum maneat, donec tu recedas. Ergo, ait Cyrus, si semel castellum ingrediatur, an nostram illud in potestatem redigere possit? Ita videtur, inquit Gobryas, siquidem intus ille adparando juvet, ac tu foris impetu vehementiori exercitum admoveas. Ito igitur, inquit Cyrus; et enitere *castratum* ut *istum* hæc edoceas et re confecta nobis præsto sis: fidem vero neque dederis neque ostenderis ei majorem illa quam a nobis ipse accepisti.

Secundum hæc discessit Gobryas: et eum cum animo gaudenti videret eunuchus, om-

δὲ ἰδὼν αὐτὸν ὁ εὐνοῦχος, συνωμολόγει τε πάντα καὶ συνέθετο, ἃ ἔδει. Ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας, ὅτι πάντα δοκοίη ἰσχυρῶς τῷ εὐνούχῳ ἔχειν τὰ ἐπισταλέντα, ἐκ τούτου τῇ ὑστεραίᾳ προσέβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπεμάχετο δὲ ὁ Γαδάτας. Ἦν δὲ καὶ, ὃ ἔλαβε χωρίον ὁ Κῦρος, ὁποῖον ἔφη ὁ Γαδάτας. Τῶν δὲ ἀγγέλων, οὓς ἔπεμψεν ὁ Κῦρος, προειπὼν, οἷ πορεύσοιντο, τοὺς μὲν εἴασεν ὁ Γαδάτας διαφεύγειν, ὅπως ἄγοιεν τὰ στρατεύματα, καὶ τὰς κλίμακας κομίζοιεν· οὓς δ' ἔλαβε, βασανίζων ἐναντίον πολλῶν, ὡς ἤκουσεν, ἐφ' ἃ ἔφασαν πορεύεσθαι, εὐθέως συνεσκευασμένος, ὡς ἐξαγγελῶν, τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. Τέλος δὲ πιστευθεὶς, ὡς βοηθὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ

nibus de rebus *cum eo* consensit et pactus est ut oportuit. Cumque renuntiasset *Cyro* Gobryas, videri sibi apud eunuchum *certa jam et* firma esse omnia quæ mandasset; tum deinde postero die Cyrus copias admovebat, Gadatas contra *pro suis* propugnabat: castellum autem a Cyro captum, id erat, quod Gadatas jusserat *oppugnari*: nuntios autem, quos Cyrus miserat, et quo proficisci deberent præmonuerat, alios Gadatas elabi sivit ut copias adducerent, et scalas adferrent; de iis vero quos cepit quæstione in multorum præsentia habita, cum audisset, ad quæ proficisci se dicerent, statim rebus *ad iter* adparatis, tanquam hæc enuntiaturus, noctu profectus est. Tandem cum ei fides habita esset, velut opem laturus

φρούριον· καὶ τέως μὲν συμπαρεσκεύαζεν, ὅ, τι ἐδύνατο τῷ φρουράρχῃ· ἐπεὶ δὲ ὁ Κῦρος εἰσῆλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον, συνεργοὺς ποιησάμενος καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Κύρου αἰχμαλώτους. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, εὐθὺς [Γαδάτας ὁ εὐνοῦχος] τὰ ἔνδον καταστήσας ἐξῆλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ προσκυνήσας, εἶπε, Χαῖρε, ὦ Κῦρε. Ἀλλὰ ποιῶ ταῦτ', ἔφη· σὺ γάρ με σὺν τοῖς θεοῖς οὐ κελεύεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. Εὖ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιοῦμαι, φίλον τοῦτο τὸ χωρίον τοῖς ἐνθάδε συμμάχοις καταλιπών· σὲ δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα, ὁ Ἀσσύριος παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ ποιεῖσθαι ἀφείλετο, οὐ μέντοι τόγε φίλους

---

castellum ingreditur: ac primum quidem una cum castelli præfecto *omnia* pro viribus adparabat; posteaquam vero Cyrus accessit, castellum *Gadatas* occupat, usus ad hoc etiam captivorum de Cyri copiis opera. Quod cum confectum esset, statim Gadatas eunuchus rebus in ea constitutis ad Cyrum egreditur, cumque eum more adorasset, Gaudere, inquit, te Cyre jubeo. Gaudeo vero, subjecit *ille*: nam tu cum diis non solum me jubes, sed etiam cogis gaudere. Nam plane scias, magni me facere, quod sociis hic *nostris* castellum hoc pacatum relinquo: tibi vero, Gadata, inquit, liberorum quidem, uti videtur, procreandorum facultatem ademit Assyrius, amicos parandi facultatem non abstulit: sed velim tibi

κτᾶσθαι δύνασθαί σε ἀπεστέρησεν· ἀλλ' εὖ ἴσθι, ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φίλους πεποίησαι, οἵ σοι, ἢν δυνώμεθα, πειρασόμεθα μὴ χείρους βοηθοὶ παραστῆναι, ἢ εἰ παῖδας ἢ ἐκγόνους ἐκέκτησο. Ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεξεν.

Ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ὑρκάνιος, ἄρτι ᾐσθημένος τοῦ γεγενημένου, προσθεῖ τῷ Κύρῳ, καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, εἶπεν, Ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις, Κῦρε, ὡς πολλήν με τοῖς θεοῖς ποιεῖς χάριν ὀφείλειν, ὅτι σοί με συνήγαγον. Ἴθι νῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον, οὗπερ ἕνεκά με ἀσπάζῃ, διατίθει αὐτὸ οὕτως, ὡς ἂν τῷ ὑμετέρῳ φύλῳ πλείστου ἄξιον ᾖ, καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, μάλισ-

---

persuadeas, te nos hoc facto *tibimet* amicos fecisse; qui, si poterimus, haudquaquam deteriores in ope tibi ferenda esse conabimur, quam si filios, vel nepotes haberes. Hujusmodi verba fecit *Cyrus.*

Atque hic Hyrcanius, qui jam primum animadverteret quid esset gestum, adcurrit ad Cyrum; prehensaque ejus dextra, inquit, O ingens tu bonum amicis, Cyre, quantam ut diis gratiam *modo* debeam effecisti, quod tibi me conjunxerunt. Jam vero abito, inquit Cyrus, et recepto *in potestatem tuam* castello, cujus causa me tantopere complecteris, ita res ejus componito, nationi ut vestræ maximo sit commodo, et reliquis sociis, inque primis, ait,

τα δ', ἔφη, Γαδάτα τούτῳ, ὃς ἡμῖν λαβὼν αὐτὸ παραδίδωσι.

Τί οὖν; ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, ἐπειδὰν Καδούσιοι ἔλθωσι καὶ Σάκαι, καὶ οἱ ἐμοὶ πολῖται, καλέσωμεν καὶ τοῦτον, ἵνα κοινῇ συμβουλευσώμεθα πάντες, ὅσοις προσήκει, πῶς ἂν συμφορώτατα χρώμεθα τῷ φρουρίῳ; Ταῦτα μὲν οὕτω συνήνεσε [καὶ] ὁ Κῦρος· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, οἷς ἔμελε περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλεύσαντο κοινῇ φυλάττειν, οἷσπερ ἀγαθὸν ἦν φίλιον ὄν, ὅπως αὐτοῖς μὲν πρόβολος εἴη πολέμου, τοῖς δ' Ἀσσυρίοις ἐπιτετειχισμένον. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, πολὺ δὴ προθυμότερον καὶ πλείους καὶ Καδούσιοι συνεστρατεύοντο καὶ Σάκαι καὶ Ὑρκάνιοι· καὶ συνελέγη ἐντεῦθεν

---

huic Gadatæ, qui captum id nobis tradit.

Quid igitur? inquit Hyrcanius, an ubi Gadusii Sacæque venerint, et cives mei, hunc etiam vocabimus, ut omnes, ad quos res pertinet, in commune consulamus, quo pacto maxima cum utilitate nostra castello fruamur? Hæc Cyrus etiam comprobavit: cumque convenissent, ad quos castelli cura pertinebat, hoc consilii ceperunt, ut communiter ab iis custodiretur, quibus expediret illud habere pacatum, quo ipsis belli *tempore* propugnaculo esset, ac munimento Assyriis objecto. Id ubi factum esset, multo alacrius et Cadusii, et Sacæ, et Hyrcanii militiæ societatem amplectebantur; co-

στράτευμα, Καδουσίων μὲν πελτασταὶ εἰς δισμυρίους, καὶ ἱππεῖς εἰς τετρακισχιλίους, Σακῶν δὲ, τοξόται εἰς μυρίους, καὶ ἱπποτοξόται εἰς δισχιλίους· καὶ Ὑρκάνιοι δὲ πεζούς τε, ὅσους ἐδύναντο, προσεξέπεμψαν, καὶ ἱππέας ἐξεπλήρωσαν εἰς δισχιλίους· τὸ γὰρ πρόσθεν καταλελειμμένοι ἦσαν πλείους οἴκοι αὐτῶν ἱππεῖς, ὅτι καὶ οἱ Καδούσιοι καὶ οἱ Σάκαι τοῖς Ἀσσυρίοις πολέμιοι ἦσαν. Ὅσον δὲ χρόνον ἐκαθέζετο ὁ Κῦρος ἀμφὶ τὴν περὶ τὸ φρούριον οἰκονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν κατὰ ταῦτα τὰ χωρία πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὅπλα, φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς προσχώρους.

Ἐκ δὲ τούτου προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γα-

---

actusque hinc est exercitus, ex Cadusiis, ad vicies mille peltastæ, equitumque circiter quatuor millia; de Sacis decies mille sagittarii, et ad duo hippotoxotarum millia: et Hyrcanii pedites, quot poterant, cæteris adjiciendos emiserunt; equitumque numerum ad duo millia expleverunt; nam domi antehac major equitum pars relicta erat, quod Cadusii et Sacæ hostes Assyriorum essent. At toto illo tempore, quo sedebat *hic* Cyrus, ut castelli res constitueret, multi Assyriorum, qui his locis erant vicini, equos adducebant, multi deferebant arma, quod jam finitimos omnes metuerent.

Ad Cyrum deinde accedit Gadatas, et nuntios ad se ve-

δάτας, καὶ λέγει, ὅτι ἥκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι, ὡς ὁ Ἀσσύριος, ἐπεὶ πύθοιτο τὰ περὶ τοῦ φρουρίου, χαλεπῶς τε ἐνέγκοι, καὶ συσκευάζοιτο ὡς ἐμβαλῶν εἰς τὴν αὐτοῦ χώραν. Ἢν οὖν ἀφῇς με, ὦ Κῦρε, τὰ τείχη ἂν πειραθείην διασῶσαι, τῶν δὲ ἄλλων μείων μοι λόγος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἢν οὖν ἴῃς νῦν, πότε ἔσῃ οἴκοι; Καὶ ὁ Γαδάτας εἶπεν, Εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ. Ἦ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἔφη, οἴει ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα· σπεύσει γὰρ, ἕως ἔτι πρόσω δοκεῖς ἀπεῖναι. Ἐγὼ δὲ, ἔφη ὁ Κῦρος, ποσταῖος ἂν σὺν τῷ στρατεύματι ἐκεῖσε ἀφικοίμην; Πρὸς τοῦτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει· Πολὺ ἤδη, ὦ δέσποτα, ἔχεις τὸ στράτευμα,

---

nisse dicit, *qui narrarent*, Assyrium, posteaquam de castello inaudisset, graviter *molesteque* tulisse, seque ad incursionem in ipsius *Gadatae* agrum faciendam parare. Quamobrem si me, Cyre, dimiseris, ait, *saltem* tueri munitiones enitar: res utique cæteras minoris facio. Et Cyrus, Si ergo jam discesseris, inquit, quando futurus es domi? Tertio *sane* die, inquit Gadatas, mea in regione cœnabo. An et Assyrium isthic, ait *Cyrus*, offensurum te jam arbitraris? Sat quidem certa scio, inquit *Gadatas: tanto magis* enim festinabit, quanto tu abiisse longius videris. Verum ego, subjecit Cyrus, quoto die cum copiis eo pervenire possim? Ad hoc respondet Gadatas, Magnas tu jam, domine, copias habes, nec poteris meum

καὶ οὐκ ἂν δύναιο μεῖον, ἢ ἐν ἓξ ἢ ἑπτὰ ἡμέραις, ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐμὴν οἴκησιν. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἄπιθι ὡς τάχιστα· ἐγὼ δὲ, ὡς ἂν δυνατὸν ᾖ, πορεύσομαι. Ὁ μὲν δὴ Γαδάτας ᾤχετο· ὁ δὲ Κῦρος συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμάχων· καὶ ἤδη πολλοί τε ἐδόκουν καὶ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ παρεῖναι· ἐν οἷς δὴ ὁ Κῦρος λέγει τοιάδε·

" Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέπραξεν, " ἃ ἐδόκει πᾶσιν ἡμῖν πολλοῦ ἄξια εἶναι· καὶ " ταῦτα, πρὶν καὶ ὁτιοῦν ἀγαθὸν ὑφ' ἡμῶν παθεῖν. Νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος εἰς τὴν χώραν αὐ" τοῦ ἐμβάλλειν ἀγγέλλεται, δηλονότι ἅμα " μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος, ὅτι δοκεῖ " μέγα ὑπ' αὐτοῦ βεβλάφθαι· ἅμα δ' ἴσως

---

ad domicilium minori quam sex septemve dierum spatio pervenire. Tu ergo, inquit Cyrus, *eo* quam celerrime proficiscitor: ego pro viribus iter faciam. Discessit igitur Gadatas: Cyrus autem omnes sociorum principes convocavit; et multi jam ac præclari fortesque viri videbantur adesse: apud quos adeo talem orationem habuit Cyrus:

" Perfecit ea, socii, Gadatas, " quæ nobis omnibus magni " æstimanda videbantur; et " quidem prius quam ullo a " nobis beneficio esset adfectus. " Nunc vero Assyrius in fines " ejus incursionem facere nuntiatur, qui nimirum eadem " vult opera supplicium de eo " sumere, propterea quod magnum se ab eo detrimentum " accepisse putet: et illud for-

" καὶ ἐκεῖνο ἐννοεῖται, ὡς, εἰ οἱ μὲν πρὸς
" ἡμᾶς ἀφιστάμενοι μηδὲν ὑπ' ἐκείνου κα-
" κὸν πείσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες ὑφ'
" ἡμῶν ἀπολοῦνται, ὅτι ὡς τάχιστα οὐδένα
" εἰκὸς σὺν αὐτῷ βούλεσθαι εἶναι. Νῦν οὖν,
" ὦ ἄνδρες, καλόν τι ἂν μοι δοκοῦμεν ποιῆ-
" σαι, εἰ προθύμως Γαδάτᾳ βοηθήσαιμεν, ἀν-
" δρὶ εὐεργέτῃ· καὶ ἅμα δίκαια ποιοῖμεν ἂν,
" χάριν ἀποδιδόντες· ἀλλὰ μὴν καὶ ξύμφο-
" ρά γ' ἂν, ὡς ἐγὼ δοκῶ, πράττοιμεν ἡμῖν
" αὐτοῖς. Εἰ γὰρ πᾶσι φαινοίμεθα τοὺς μὲν
" κακῶς ποιοῦντας νικᾷν πειρώμενοι κακῶς
" ποιοῦντες, τοὺς δ' εὐεργετοῦντας ἀγαθοῖς
" ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς, ἐκ τῶν τοιούτων φί-
" λους μὲν ἡμῖν πολλοὺς βούλεσθαι γίγνε-

" tassis etiam cogitat, si nihil
" ex ipso mali iis accidat, qui
" ad nos deficiunt, et qui cum
" ipso stant a nobis deleantur,
" par esse creditu, brevissimo
" tempore secum velle stare
" neminem. Jam ergo, viri,
" præclarum quiddam facere
" videbimur, si alacribus ani-
" mis opem Gadatæ tulerimus,
" homini bene *de nobis* prome-
" renti: et juste simul feceri-
" mus, si gratiam referamus:
" et vero etiam, mea sententia,
" rebus nostris recte consulue-
" rimus. Nam si nos palam
" omnibus eniti videbimur, ut
" eos, qui nos lædunt, læden-
" do vincamus, et bene meren-
" tes beneficiis superemus;
" consentaneum est, talibus ex
" causis futurum ut multi se

" σθαι, ἐχθρὸν δὲ μηδένα ἐπιθυμεῖν εἶναι· εἰ " δὲ ἀμελῆσαι δόξαιμεν Γαδάτα, πρὸς τῶν " θεῶν, ποίοις λόγοις ἄλλους πείθοιμεν ἂν χα- " ρίζεσθαί τι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τολμῷμεν ἡ- " μᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν; πῶς δ' ἂν ἀντιβλέ- " ψαι τις ἡμῶν δύναιτο Γαδάτᾳ, εἰ ἡττώμε- " θα αὐτοῦ εὖ ποιοῦντος, τοσοίδε ὄντες, ἑνὸς " ἀνδρὸς, καὶ τούτου οὕτω διακειμένου;" Ὁ μὲν οὖν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ πάντες συνεπῄνουν ἰσχυρῶς ταῦτα ποιεῖν.

Ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ἐπείπερ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα, ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλείπωμεν ἕκαστοι τοὺς μετὰ τούτων ἐπιτηδειοτάτους πορεύεσθαι. Γωβρύας δὲ ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν, καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς·

" nobis amicos adscribi velint, " et nemo inimicum esse cupiat: sin Gadatam negligere videamur, quibus verbis " per deos *immortales*, aliis " persuaserimus, ut nobis gratificentur aliquid? qui nosmet ipsos audeamus laudare? " qui possit aliquis nostrum " coram intueri Gadatam, si " ab eo beneficiis, tot *nempe* " *ipsi* numero, uno ab homine, " eoque tali qui sit in statu, " superemur?" In hunc modum dixit *Cyrus*: eaque consenserunt omnes acriter esse facienda.

Agite igitur, inquit, quando hæc vobis etiam placent, relinquamus apud jumenta et vehicula, qui quam maxime sint ad iter cum his faciendum idonei: Gobryas iis præfectus sit, eosque præcedat: est enim peri-

καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος, καὶ τἄλλα ἱκανός· ἡμεῖς δὲ, ἔφη, καὶ σὺν ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πορευώμεθα, τὰ ἐπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες· ὅσῳ δ' ἂν κουφότερον συσκευασώμεθα καὶ εὐτελέστερον, τοσούτῳ τὰς ἐπιούσας ἡμέρας ἥδιον ἀριστήσομέν τε καὶ δειπνήσομεν καὶ καθευδήσομεν. Νῦν δ', ἔφη, πορευώμεθα ὧδε· Πρῶτον μὲν ἄγε σὺ, Χρυσάντα, τοὺς θωρακοφόρους, (ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἡ ὁδός ἐστι) τοὺς ταξιάρχους ἔχων ἐν μετώπῳ πάντας· ἡ δὲ τάξις ἑκάστη ἐφ' ἑνὸς ἴτω· ἀθρόοι γὰρ ὄντες, καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα ἂν πορευοίμεθα. Τούτου δὲ ἕνεκα, ἔφη, τοὺς θωρακοφόρους κελεύω ἡγεῖσθαι, ὅτι τοῦτο βαρύτατόν ἐστι τοῦ στρα-

---

tus itinerum, et ad *quaevis* alia idoneus: nos, ait, cum valentissimis tum equis tum viris, trium dierum commeatu instructi, pergamus: quanto autem levius et vilius nos oneraverimus, tanto sequentibus *hisce* diebus *proximis* jucundius et pransuri, et cœnaturi, et dormituri sumus. Nunc vero, inquit, iter hoc modo instituamus: Primum tu Chrysanta thoracatos ducito, (quando plana et lata via est) cohortium præfectis omnibus in fronte constitutis; et cohors quælibet ita procedito, ut singuli singulis succedant: quippe conferti, et celerrime et tutissime iter fecerimus. Hac de causa thoracatos præire jubeo, quod exercitus ea pars sit maxime gravis. Gravissima vero si præeant, facilius omnia sequantur

τεύματος. Τοῦ δὲ βαρυτάτου ἡγουμένου, ἀνάγκη ῥᾳδίως ἕπεσθαι πάντα τὰ θᾶττον ἰόντα· ὅταν δὲ τὸ τάχιστον ἡγῆται ἐν νυκτὶ, οὐδέν ἐστι θαυμαστὸν καὶ διασπᾶσθαι τὰ στρατεύματα· τὸ γὰρ προταχθὲν ἀποδιδράσκει. Ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, Ἀρτάβαζος τοὺς Περσῶν πελταστὰς καὶ τοξότας ἀγέτω· ἐπὶ δὲ τούτοις, Ἀνδραμίας ὁ Μῆδος τὸ Μήδων πεζικόν· ἐπὶ δὲ τούτοις, Ἔμβας τὸ Ἀρμενίων πεζικόν· ἐπὶ δὲ τούτοις, Ἀρτούχας Ὑρκανίους· ἐπὶ δὲ τούτοις, Θαμβράδας τὸ Σακῶν πεζικόν· ἐπὶ δὲ τούτοις, Δαμάτας Καδουσίους. Ἀγόντων δὲ καὶ οὗτοι πάντες, ἐν μετώπῳ μὲν τοὺς ταξιάρχους ἔχοντες, δεξιοὺς δὲ τοὺς πελταστὰς, ἀριστεροὺς δὲ τοὺς τοξότας

---

necesse est, quæ expeditiora sunt: cum vero pars expeditissima noctu præeat, mirum non est divelli copias: id enim quod prima est in acie aufugit. Post hos, ait, Artabazus Persas, qui peltastæ sunt et sagittarii, ducat: post eos Andramias Medus, peditatum Medicum: post eos, peditatum Armeniorum, Embas: post eos, Artuchas Hyrcanios: post eos, Thambradas peditatum Sacarum: post eos, Damatas Cadusios. Atque omnes hi sic ducant, ut cohortium præfectos in fronte habeant, peltastas ad dextram, ad lævam agminis sui sagittarios: nam si hoc modo incedant, etiam paratiores quemlibet ad usum fuerint. Post hos, inquit, calones *cum*

τοῦ ἑαυτῶν πλαισίου· οὕτω γὰρ πορευόμενοι καὶ εὐχρηστότεροι γίγνονται· Ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, οἱ σκευοφόροι πάντων ἑπέσθων· οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν ἐπιμελείσθων, ὅπως ἂν συνεσκευασμένοι τε ὦσι πάντα, πρὶν καθεύδειν, καὶ πρῲ σὺν τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὴν τεταγμένην χώραν, καὶ ὅπως κοσμίως ἕπωνται. Ἐπὶ δὲ τοῖς σκευοφόροις, ἔφη, τοὺς Πέρσας ἱππέας Μαδάτας ὁ Πέρσης ἀγέτω, ἔχων καὶ οὗτος τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱππέων ἐν μετώπῳ· ὁ δ' ἑκατόνταρχος τὴν τάξιν ἀγέτω εἰς ἕνα, ὥσπερ οἱ πέζαρχοι. Ἐπὶ δὲ τούτοις Ῥαμβάκας ὁ Μῆδος ὡσαύτως τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας· ἐπὶ δὲ τούτοις σὺ, ὦ Τιγράνη, τὸ σαυτοῦ ἱππικόν· καὶ οἱ ἄλλοι δ' ἵππαρχοι,

---

impedimentis omnium sequantur; eorumque præfecti dent operam ut omnes vasa omnia sarcinasque colligant prius et componant, quam somnum capiant, ac mane cum impedimentis ad locum constitutum adsint, et composite sequantur. Post calones, inquit, Persas equites Madatas Persa ducat, et is etiam centuriones equitum in fronte habeat: centurio autem *quilibet* cohortem ducat singillatim, perinde atque peditum præfecti *faciunt*. Post hos Rambacas Medus equites itidem suos; et post eos, tu, Tigranes, tuas equestres copias: et *deinde* reliqui etiam equitum præfecti *ducant eos*, cum quibus ad nos quisque venit: post hos vos, Sacæ, du-

μεθ' ὧν ἕκαστος ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς. ἐπὶ δὲ τούτοις Σάκαι ἄγετε· ἔσχατοι δ', ὥσπερ ἦλθον, Καδούσιοι ἀγόντων στράτευμα· σὺ δὲ, Ἀλκεύνα, ὁ ἄγων αὐτοὺς ἐπιμελοῦ τὸ νῦν εἶναι πάντων ὄπισθεν, καὶ μηδένα ἔα ὕστερον τῶν σῶν ἱππέων γίγνεσθαι. Ἐπιμελεῖσθε δὲ τοῦ σιωπῇ πορεύεσθαι οἵ τε ἄρχοντες καὶ πάντες οἱ σωφρονοῦντες· διὰ γὰρ τῶν ὤτων ἐν τῇ νυκτὶ ἀνάγκη μᾶλλον, ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ἕκαστα καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ πράττεσθαι· καὶ τὸ ταραχθῆναι δ' ἐν τῇ νυκτὶ πολὺ μεῖζόν ἐστι πρᾶγμα, ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, καὶ δυσκαταστατώτερον· οὗ ἕνεκα ἥ τε σιωπὴ ἀσκητέα, καὶ ἡ τάξις διαφυλακτέα. Τὰς δὲ νυκτερινὰς, ἔφη, φυλακὰς, ὅταν μέλλητε νυκτὸς

---

cite: ultimi quemadmodum venerunt, ita etiam copias ducant, Cadusii; tuque eorum ductor studiose curam gerito, in hoc quidem tempore, omnium qui postremo sunt in agmine, neque permittito ut quisquam tuos sequatur equites. Date vero etiam operam vos præfecti, et omnes qui sapitis, ut cum silentio progrediamini: quippe noctu magis auribus quam oculis singula tum percipi tum agi oportet: quin et multo majoris res est negotii sedatuque difficilior, si noctu perturbatio incidat, quam interdiu: quapropter et silentium teneri, et ordines servari necesse est. Nocturnæ vero excubiæ, inquit, quoties noctu castra vobis erunt movenda, semper quam brevissimæ constituendæ sunt et frequentes;

ἀναστήσεσθαι, ἀεὶ χρὴ ὡς βραχυτάτας καὶ ὡς πλείστας ποιεῖσθαι, ὡς μηδένα ἡ ἐν τῇ φυλακῇ ἀγρυπνία, πολλὴ οὖσα, λυμαίνηται ἐν τῇ πορείᾳ· ἡνίκα δ' ἂν ὥρα ᾖ πορεύεσθαι, σημανεῖ τῷ κέρατι. Ὑμεῖς δὲ ἔχοντες, ἃ δεῖ ἕκαστον, πάρεστε εἰς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος ὁδόν· ὁ δὲ ὁρμώμενος, ἀεὶ τῷ κατ' οὐρὰν παρεγγυάτω ἕπεσθαι.

Ἐκ τούτου δὴ ᾤχοντο ἐπὶ τὰς σκηνὰς, καὶ ἅμα ἀπιόντες διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους, ὡς μνημονικὸς ὁ Κῦρος, ὁπόσοις συνέταττε, πῶς ὀνομάζων ἐνετέλλετο. Ὁ δὲ Κῦρος ἐπιμελείᾳ τοῦτο ἐποίει· πάνυ γὰρ αὐτῷ θαυμαστὸν ἐδόκει εἶναι, εἰ οἱ μὲν βάναυσοι ἴσασι τῆς ἑαυτοῦ τέχνης ἕκαστος τῶν ἐργαλείων τὰ ὀνό-

---

ne cui vigiliæ in excubiis, si diuturniores sint, in itinere noceant ; cum autem proficiscendi tempus erit, cornu signum est dandum. Vos *denique* rebus iis, quas quemque habere oportet, instructi, ad viam Babylonem versus *in eundam* adeste : quisquis autem progredi cœperit, semper a tergo *iter facientem* ad sequendum hortetur.

Secundum hæc ibant ad tabernacula, et inter eundum colloquebantur inter se, quantum memoria valeret Cyrus, quam multos *ad officii munera* instrueret, quo modo nominatim adpellatis *suis* præciperet. At Cyrus hoc studiose faciebat : nam ei perquam mirum videbatur, eorum qui sordidas exercent artes, tenere suæ quemque artes instrumentorum ad-

ματα, καὶ ὁ ἰατρὸς δὲ οἶδε καὶ τῶν ὀργάνων καὶ τῶν φαρμάκων, οἷς χρῆται, πάντων τὰ ὀνόματα· ὁ δὲ στρατηγὸς οὕτως ἠλίθιος ἔσοιτο, ὥστε οὐκ εἴσεται τῶν ὑφ' ἑαυτῷ ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη ἐστὶν αὐτῷ ὀργάνοις χρῆσθαι, καὶ ὅταν προκαταλαβεῖν τι βούληται, καὶ ὅταν φυλάξαι, καὶ ὅταν θαῤῥῦναι, καὶ ὅταν φοβῆσαι. Καὶ ὅταν τιμῆσαι δέ ποτέ τινα βούλοιτο, πρέπον αὐτῷ ἐδόκει εἶναι ὀνομαστὶ προσαγορεύειν. Ἐδόκουν δὲ αὐτῷ οἱ γιγνώσκεσθαι δοκοῦντες ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος καὶ τοῦ καλόν τι ποιοῦντες ὁρᾶσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι, καὶ τοῦ αἰσχρόν τι ποιεῖν μᾶλλον προθυμεῖσθαι ἀπέχεσθαι. Ἠλίθιον δὲ καὶ τοῦτο αὐτῷ ἐδόκει εἶναι, τὸ, ὁπότε βούλοιτό

---

pellationes, et medico quoque tum instrumentorum tum medicamentorum omnium quibus utitur, nota esse nomina; imperatorem vero tam stolidum esse, ut ducum sub se nomina ignoraret, quibus ei tanquam instrumentis necessario esset utendum, et cum quid occupare, et cum custodire, et cum *aliquibus* animos addere, et cum terrere vellet. Quinetiam si quem honore adficere aliquando vellet, ei decorum esse videbatur, ut nominatim *hunc* compellaret. Præterea existimabat, eos, qui se principi notos esse arbitrarentur, tum magis expetere, ut præclarum aliquid gerentes conspicerentur, tum studiose magis curare, ut ab omni se turpi facinore abstinerent. Hoc ei quoque stolidum esse videbatur, *imperatorem*,

τι πραχθῆναι, οὕτω προστάττειν, ὥσπερ ἐν οἴκῳ ἔνιοι προστάττουσι δεσπόται, Ἴτω τις ἐφ᾽ ὕδωρ, Ξύλα τις σχισάτω· οὕτω γὰρ προσταττομένων, εἰς ἀλλήλους τε ὁρᾷν ἅπαντες ἐδόκουν αὐτῷ, καὶ οὐδεὶς περαίνειν τὸ προσταχθέν· καὶ πάντες ἐν αἰτίᾳ εἶναι, καὶ οὐδεὶς τῇ αἰτίᾳ οὔτε αἰσχύνεσθαι, οὔτε φοβεῖσθαι ὁμοίως, διὰ τὸ σὺν πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν· διὰ ταῦτα δὴ πάντας ὠνόμαζεν αὐτὸς, ὅτῳ τι προστάττοι.

Καὶ ὁ Κῦρος μὲν δὴ οὕτω περὶ τούτων ἐγίγνωσκεν.

Οἱ δὲ στρατιῶται τότε μὲν δειπνήσαντες, καὶ φύλακας καταστησάμενοι, καὶ συσκευασάμενοι πάντα, ἃ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. Ἡ-

---

cum aliquid geri vellet, ita præcipere, quemadmodum domini, quidam domi *suae* imperant, Eat aliquis ad aquam, Ligna quis findat: nam cum hoc modo *negotium aliquod famulis* mandatum est, mutuo se respicere putabat omnes neminemque imperata facere; et omnes in culpa esse, neque tamen quenquam vel ob culpam pudore adfici, vel sibi metuere, quod ea cum multis ipsi communis esset: his de causis cum *aliquid* imperaret, nominatim adpellabat omnes.

Atque hæc Cyri erat de his sententia.

Milites vero tum cœnati, locatis excubiis, et necessariis rebus omnibus collectis *compositisque*, quieti se dederunt. Noc-

νίκα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτῶν, ἐσήμηνε τῷ κέρατι. Κῦρος δ', εἰπὼν τῷ Χρυσάντᾳ, ὅτι ἐπὶ τῇ ὁδῷ ἐπιμένοι δὴ ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος, ἐξῄει λαβὼν τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ὑπηρέτας· βραχεῖ δὲ χρόνῳ ὕστερον παρῆν Χρυσάντας, ἄγων τοὺς θωρακοφόρους. Τούτῳ μὲν οὖν ὁ Κῦρος δοὺς τοὺς ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ, πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως, ἕως ἄγγελος ἔλθοι, ὅτι πάντες ἐν ὁδῷ· αὐτὸς δὲ ἑστηκὼς ἐν τῷ αὐτῷ τὸν μὲν προσιόντα προὔπέμπετο ἐν τάξει, ἐπὶ δὲ τὸν ὑστερίζοντα ἔπεμπε καλῶν. Ἐπεὶ δὲ πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν, πρὸς μὲν Χρυσάνταν ἱππέας ἔπεμψεν, ἐροῦντας, ὅτι ἐν ὁδῷ ἤδη πάντες· ἄγε δὴ οὖν θᾶσσον. Αὐτὸς δὲ παρελαύνων τὸν ἵππον εἰς τὸ πρόσθεν ἥσυχος,

---

te autem media, signum cornu datum est. Cumque Cyrus Chrysantæ dixisset, illum in itinere mansurum ante exercitum, secum sumptis, qui circa eum erant, ministris, egrediebatur: et paulo post aderat Chrysantas, thoracatos ducens. Huic itaque Cyrus datis ducibus itineris, sensim ut procederet, præcepit, donec nuntius adesset, in via omnes esse: ipse autem eodem in loco consistens, quemlibet advenientem ordine progredi jubebat, cunctantem vero missis nuntiis arcessebat. Cumque omnes essent in itinere, ad Chrysantam misit equites, qui dicerent, Omnes jam in via sunt; quare celerius ducito. Ipse profectus equo ad partem anteriorem,

κατεθεᾶτο τὰς τάξεις· καὶ, οὓς μὲν ἴδοι εὐτάκτως καὶ σιωπῇ ἰόντας, προσελαύνων αὐτοῖς, τίνες τε εἶεν, ἤρετο, καὶ ἐπεὶ πύθοιτο, ἐπῄνει· εἰ δέ τινας θορυβουμένους αἴσθοιτο, τὸ αἴτιον τούτου σκοπῶν, κατασβεννύναι τὴν ταραχὴν ἐπειρᾶτο.

Ἓν μόνον παραλέλειπται τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ, ὅτι πρὸ παντὸς τοῦ στρατεύματος πεζοὺς εὐζώνους οὐ πολλοὺς προὔπεμπεν, ἐφορωμένους ὑπὸ Χρυσάντα, καὶ ἐφορῶντας αὐτὸν, ὡς ὠτακουστοῦντες, καὶ εἴ πως ἄλλως δύναιντο αἰσθάνεσθαι, σημαίνοιεν τῷ Χρυσάντᾳ, ὅ, τι καιρὸς δοκοίη εἶναι· ἄρχων δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις ἦν, ὃς καὶ τούτους ἐκόσμει, καὶ τὸ μὲν ἄξιον λόγου ἐσήμαινε, τὸ δὲ μὴ

---

tacitus ordines inspectabat; et quos composite et cum silentio videbat incedere, ad eos adequitans, quinam essent interrogabat; et cum cognovisset, *eos* collaudabat: sin quosdam tumultuari animadverteret, comperta causa, motum sedare nitebatur.

Unum modo curæ ejus nocturnæ *exemplum* exponendum restat, quod ante copias universas pedites *quosdam* expeditos *eosque* non multos præmisit, qui conspicerentur a Chrysanta, et eum conspicerent, ut auribus captando, et alio quodam modo si persentiscere aliquid possent, Chrysantæ significarent, quidquid opportunum esse videretur: *suus* autem et his erat præfectus, hos qui instruebat;

οὐκ ἠνώχλει λέγων. Τὴν μὲν δὴ νύκτα οὕτως ἐπορεύοντο· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τοὺς μὲν τῶν Καδουσίων ἱππέας, ὅτι αὐτῶν καὶ οἱ πεζοὶ ἔσχατοι ἐπορεύοντο, παρὰ τούτοις κατέλιπεν, ὡς μηδ' οὗτοι ψιλοὶ ἱππέων ἴοιεν· τοὺς δ' ἄλλους εἰς τὸ πρόσθεν παρελαύνειν ἐκέλευσεν, ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόσθεν ἦσαν· ὅπως, εἴ τι που ἐναντιοῖτο αὐτῷ, ἀπαντῴη ἔχων τὴν ἰσχὺν ἐν τάξει καὶ μάχοιτο· εἴ τέ τι που φεῦγον ὀφθείη, ὅπως ἐξ ἑτοιμοτάτου διώκοι. Ἦσαν δὲ αὐτῷ ἀεὶ τεταγμένοι, οὕς τε διώκειν δέοι, καὶ οὓς παρ' αὐτῷ μένειν· πᾶσαν δὲ τὴν τάξιν λυθῆναι οὐδέποτε εἴα. Κῦρος μὲν δὴ οὕτως ἦγε τὸ στράτευμα· οὐ μέντοι αὐτός γε μιᾷ χώρᾳ ἐχρῆτο, ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλαχῇ

---

et si quid esset narratu dignum, significabat; sin autem, indicando minime molestus erat. Et *hac* quidem nocte iter hoc modo fecerunt: cum vero illuxisset, quosdam Cadusiorum equites, propterea quod eorum pedites ultimi pergerent, apud eosdem reliquit, ne ab equitibus hi nudi progrederentur: reliquos in anteriorem partem provehi jussit, quod et hostes in ea essent parte: ut si quid uspiam ei se opponeret, cum instructo suo robore dimicaret: sive aliqui conspecti essent, qui fugerent, ut quam expeditissime persequeretur. Erant etiam apud eum semper instructi, si persequendum esset, qui persequi deberent, et qui apud eum manere: universos autem ordines dissolvi nunquam patiebatur. Hoc modo Cyrus exercitum ducebat: neque tamen ipse uno tantum

περιελαύνων ἐφεώρα τε καὶ ἐπεμελεῖτο, εἴ του δέοιντο. Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον οὕτως ἐπορεύοντο.

δ'. Ἐκ δὲ τοῦ Γαδάτα ἱππικοῦ τῶν δυνατῶν τις ἀνδρῶν, ἐπεὶ ἑώρα αὐτὸν ἀφεστηκότα ἀπὸ τοῦ Ἀσσυρίου, ἐνόμισεν, ὅτι, εἴ τι οὗτος πάθοι, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου πάντα τὰ Γαδάτα· οὕτω δὴ πέμπει τινὰ τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν πρὸς τὸν Ἀσσύριον, καὶ κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ τὸ Ἀσσύριον στράτευμα, λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, ὅτι, εἰ βούλοιτο ἐνεδρεῦσαι, λαβεῖν ἂν τὸν Γαδάταν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. Δηλοῦν δὲ ἐνετέλλετο, ὅσην τε εἶχε δύναμιν ὁ Γαδάτας, καὶ ὅτι Κῦρος οὐ συνείπετο αὐτῷ· καὶ

---

loco utebatur, sed alias alibi circumvectus inspectabat, ac si quo *suis* esset opus, *id* curabat. Atque ita quidem exercitus Cyri pergebat.

4. In equitatu vero Gadatæ quidam ex potentibus viris, cum eum ab Assyrio defecisse videbat, arbitrabatur se, si quid illi accidisset, omnia quæ possideret Gadatas ab Assyrio impetraturum; itaque quendam de iis qui sibi fidi erant ad Assyrium mittit, et eunti mandat, ut, si jam in agro Gadatæ Assyriorum copias offenderet, diceret Assyrio, posse ab eo et Gadatam et qui essent cum illo capti, si *quidem* insidias *illi* tendere vellet. Præterea indicare jussit, quem copiarum numerum Gadatas duceret, quodque Cyrus eum non comitaretur; viam quoque qua accessu-

τὴν ὁδὸν, ᾗ μέλλοι προσιέναι, ἐδήλωσε. Προσεπέστειλε δὲ καὶ τοῖς αὐτοῦ οἰκέταις, ὡς πιστεύοιτο μᾶλλον, καὶ τὸ τεῖχος, ὃ ἐτύγχανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ, παραδοῦναι τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ τὰ ἐνόντα· ἥξειν δὲ καὶ αὐτὸς ἔφη, εἰ μὲν δύναιτο, ἀποκτείνας Γαδάταν, εἰ δὲ μὴ, ὡς σὺν τῷ Ἀσσυρίῳ τολοιπὸν ἐσόμενος. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπὶ ταῦτα ταχθεὶς, ἐλαύνων ὡς δυνατὸν ἦν τάχιστα, ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ἀσσύριον, καὶ ἐδήλωσεν, ἐφ᾽ ἃ ἥκοι· ἀκούσας ἐκεῖνος τό τε χωρίον εὐθὺς καταλαμβάνει, καὶ, πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ ἅρματα, ἐνήδρευεν ἐν κώμαις ἀθρόαις. Ὁ δὲ Γαδάτας, ὡς ἐγγὺς ἦν τούτων τῶν κωμῶν, πέμπει τινὰς προερευνησομένους. Ὁ δὲ

rus esset indicavit. Dedit etiam famulis suis mandata, quo fidei plus haberetur ei, ut castellum, quod in agro Gadatæ possidebat, Assyrio cum universis in eo rebus traderent: se venturum quoque aiebat, occiso Gadata, si quidem posset; sin autem, velle se tamen deinceps cum Assyrio facere. Is vero, cui datum hoc erat negotii, cum equitando quam fieri poterat celerrime ad Assyrium pervenisset, et cujus rei causa veniret, exposuisset; audita re, castellum ille mox occupat, et cum magno equitum numero et *multis* curribus in vicis *illic* frequentibus insidias locavit. Gadatas, cum prope ab his vicis abesset, exploratum quosdam præmittit. Assyrius, ut exploratores advenire animadvertit, currus

Ἀσσύριος, ὡς ἔγνω προσιόντας τοὺς διερευνητὰς, φεύγειν κελεύει ἅρματα ἐξαναστάντα δύο ἢ τρία καὶ ἵππους ὀλίγους, ὡς δὴ φοβηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας. Οἱ δὲ προδιερευνηταὶ ὡς εἶδον ταῦτα, αὐτοί τε ἐδίωκον, καὶ τῷ Γαδάτᾳ κατέσειον. Καὶ ὃς ἐξαπατηθεὶς διώκει ἀνὰ κράτος. Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ὡς ἐδόκει ἁλώσιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, εὐθέως ἀνίστανται ἐκ τῆς ἐνέδρας. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν ἰδόντες, ὥσπερ εἰκὸς, ἔφευγον· οἱ δ' αὖ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐδίωκον. Καὶ ἐν τούτῳ ὁ ἐπιβουλεύων τῷ Γαδάτᾳ παίει αὐτὸν, καὶ καιρίας μὲν πληγῆς ἁμαρτάνει, τύπτει δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ὦμον, καὶ τιτρώσκει. Ποιήσας δὲ τοῦτο, ἐξίσταται, ὡς σὺν τοῖς διώκουσι γέ-

---

duos tresve, cum paucis equitibus, prodire et fugere jubet, quasi qui et territi et numero pauci essent. Hæc cum exploratores viderent, et ipsi persequebantur, et Gadatæ signum dederunt. Is deceptus totis viribus insequitur. Assyrii cum Gadatam capi jam posse putarent, statim ex insidiis surgunt. His Gadatæ milites conspectis, ut par erat, fugiunt: illi contra quemadmodum fieri solet, insequebantur. Atque hic Gadatæ is qui struxerat insidias eum ferit, et a vulnere quidem letali aberrat; sed icto *tamen* humero, vulnus ei inflixit. Hoc cum patrasset, discedit, ut persequentibus se conjungeret: agnitus autem quis esset, alacriter una cum Assyriis equo con-

νοιτο· ἐπεὶ δὲ ἐγνώσθη, ὃς ἦν, ὁμοῦ δὴ σὺν τοῖς Ἀσσυρίοις προθύμως ἐκτείνων τὸν ἵππον [σὺν τῷ βασιλεῖ] ἐδίωκεν. Ἐνταῦθα δὴ ἡλίσκοντο μὲν δηλονότι οἱ βραδυτάτους ἔχοντες τοὺς ἵππους ὑπὸ τῶν ταχίστων· ἤδη δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι, διὰ τὸ κατατετρῦχθαι ὑπὸ τῆς πορείας, οἱ τοῦ Γαδάτα ἱππεῖς καθορῶσι τὸν Κῦρον προσιόντα σὺν τῷ στρατεύματι· δοκεῖν δὴ χρὴ ἀσμένως καὶ [ἡδέως,] ὥσπερ εἰς λιμένα ἐκ χειμῶνος προσφέρεσθαι αὐτούς. Ὁ δὲ Κῦρος τὸ μὲν πρῶτον ἐθαύμασεν· ὡς δ' ἔγνω τὸ πρᾶγμα, ἔστε μὲν πάντες ἀντίοι ἤλαυνον, ἀντίος καὶ αὐτὸς ἦγεν ἐν τάξει τὴν στρατιάν· ὡς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι τὸ ὄν, ἐτράποντο εἰς φυγὴν, ἐνταῦθα

---

citato, regem in persequendo juvat. Atque hic quidem illi scilicet quibus erant equi tardissimi ab iis capiebantur, qui velocissimos haberent: cumque jam equites Gadatæ omnes valde premerentur, quod itinere confecti essent, Cyrum cum exercitu advenientem conspiciunt: credique adeo par est eos *tunc*, tanquam in portum ex tempestate, cum gaudio voluptateque adpulisse. Cyro primum res admirationi erat, verum ubi quid ageretur animadvertit, quamdiu quidem omnes adversi ferebantur, et ipsi copias instructas in eos ducebat: cum autem hostes eo, quod erat, cognito, in fugam versi sunt, ibi tum Cyrus illos, quibus hoc negotii dederat, perse-

δὴ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε διώκειν τοὺς πρὸς τοῦτο τεταγμένους, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις εἵπετο, ὡς ᾤετο συμφέρειν. Ἔνθα δὴ καὶ ἅρματα ἡλίσκετο, ἔνια μὲν καὶ ἐκπιπτόντων τῶν ἡνιόχων, τῶν μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν δὲ καὶ ἄλλως· ἔνια δὲ καὶ περιτεμνόμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων ἡλίσκετο. Καὶ ἀποκτείνουσι δὲ ἄλλους τε πολλοὺς, καὶ τὸν παίσαντα τὸν Γαδάταν. Τῶν μέντοι πεζῶν Ἀσσυρίων, οἳ ἔτυχον τὸ Γαδάτα χωρίον πολιορκοῦντες, οἱ μὲν εἰς τὸ τεῖχος κατέφυγον τὸ ἀπὸ Γαδάτα ἀποστὰν, οἱ δὲ, φθάσαντες εἰς πόλιν τινὰ τοῦ Ἀσσυρίου μεγάλην· ἔνθα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἅρμασι καὶ τοῖς ἵπποις κατέφυγεν ὁ Ἀσσύριος.

---

qui jussit, et ipse cum cæteris subsequebatur, prout expedire putabat. Ibi vero et currus capti sunt, de quorum nonnullis aurigæ delabebantur, partim dum converterentur, partim aliis modis; aliqui etiam in potestatem ab equitibus intercepti venere. Interficiunt etiam cum alios multos, tum illum ipsum qui Gadatam vulnerarat. Pedites vero Assyrii, qui tunc forte Gadatæ castellum obsidebant, partim in illam munitionem, quæ a Gadata defecerat, fuga se recipiunt; partim, antevertendo in magnam quandam Assyrii *regis* urbem *se conferunt*; in quam et ipse cum curribus et equis confugerat.

Κῦρος μὲν δὴ, διαπραξάμενος ταῦτα, ἐπαναχωρεῖ εἰς τὴν Γαδάτα χώραν· καὶ προστάξας, οἷς ἔδει, ἀμφὶ τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθὺς ἐπορεύετο, ὡς ἐπισκέψοιτο τὸν Γαδάταν, πῶς ἔχοι ἐκ τοῦ τραύματος. Πορευομένῳ δ' αὐτῷ ἤδη ὁ Γαδάτας ἐπιδεδεμένος τὸ τραῦμα ἀπήντα. Ἰδὼν δὲ ὁ Κῦρος αὐτὸν ἥσθη τε καὶ εἶπεν· Ἐγὼ δὲ πρός σε, ἔφη, ἐπισκεψόμενος, πῶς ἔχοις, ἐπορευόμην. Ἐγὼ δέ γ', ἔφη ὁ Γαδάτας, ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, σὲ ἐπαναθεασόμενος ᾔα, ὁποῖός τίς ποτε φαίνῃ ἰδεῖν, ὁ τοιαύτην ψυχὴν ἔχων· ὅστις οὔτ' οἶδ' ἔγωγε, ὅ, τι νῦν ἐμοῦ δεόμενος, οὔτε μὴν ὑποσχόμενός γέ μοι ταῦτα πράξειν, οὔτε μὴν εὖ πεπονθὼς ὑπ' ἐμοῦ (εἴς γε τὸ ἴδιον) οὐδ' ὁτι-

---

His rebus confectis, Cyrus in regionem Gadatæ recedit; et cum eos quos oportuit captivis operam dare jussisset, confestim pergit Gadatæ visendi causa, *cognoscendique* quo pacto se *is* ex vulnere haberet. Illi autem pergenti Gadatas obligato jam vulnere occurrit. Eum Cyrus ut vidit, gavisus est dixitque, Ad te ibam visurus qui valeres. Ego vero, inquit Gadatas, iterum te profecto spectatum veni, ut videam quæ vultus tui, tali animo præditi *viri*, species sit; qui cum ipse nesciam qua nunc in re mei indigeas, nec mihi sane hæc te facturum promiseris, nec adfectus ullo a me vel tantillo sis beneficio privatim, sed *ideo duntaxat* quod tibi visus sum amicis aliquid utilitatis adferre, usque adeo alacriter

οὖν, ἀλλ' ὅτι τοὺς φίλους ἔδοξά σοί τι ὀνῆσαι, οὕτως ἐμοὶ προθύμως ἐβοήθησας, ὡς νῦν τὸ μὲν ἐπ' ἐμοὶ οἴχομαι, τὸ δ' ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι. Οὐ μὰ τοὺς θεοὺς, ὦ Κῦρε, εἰ ἦν οἷος ἔφυν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἐπαιδοποιησάμην, οὐκ οἶδα, εἰ ἐκτησάμην παῖδά ποτ' ἂν, τοιοῦτον περὶ ἐμέ· ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παῖδας, καὶ τοῦτον τὸν νῦν Ἀσσυρίων βασιλέα, πολὺ πλείω ἤδη τὸν αὑτοῦ πατέρα ἀνιάσαντα, ἢ σὲ [νῦν] δύναται ἀνιᾷν. Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν ὧδε· Ὦ Γαδάτα, ἦ πολὺ μεῖζον παρεὶς θαῦμα, ἐμὲ νῦν θαυμάζεις. Καὶ τί δὴ τοῦτ' ἐστίν; ἔφη ὁ Γαδάτας. Ὅτι τοσοῦτοι μὲν, ἔφη, Περσῶν ἐσπούδασαν περί σε, τοσοῦτοι δὲ Μήδων, τοσοῦτοι δὲ Ὑρκανίων· πάν-

---

opem tulisti, ut jam me quod attinet, perierim; quod te, salvus sim. Per deos *immortales*, Cyre, etiam si talis essem qualis initio natus sum, liberosque procreassem, haud scio an filium sic erga me adfectum unquam habiturus fuerim: nam et alios *aliorum* filios novi et hunc ipsum Assyriorum modo regem, multo plus doloris *molestiaeque* patri suo adtulisse, quam tibi jam adferre possit. Ad hæc Cyrus sic respondit, Multo, Gadata, majori certe miraculo prætermisso, me jam admiraris. Et quidnam illud est? ait Gadatas. Quod, inquit, tot Persæ tibi navarunt operam, tot Medi, tot Hyrcanii; atque *adeo* quotquot adsunt Armenii, Sacæ, Cadusii.

τες δὲ οἱ παρόντες Ἀρμενίων καὶ Σακῶν καὶ Καδουσίων. Καὶ ὁ Γαδάτας ἐπεύξατο, Ἀλλ' ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πολλὰ ἀγαθὰ δοῖεν οἱ θεοὶ, καὶ πλεῖστα τῷ αἰτίῳ τοῦ καὶ τούτους τοιούτους εἶναι. Ὅπως μέντοι, οὓς ἐπαινεῖς, τούτους, ὦ Κῦρε, καὶ ξενίσωμεν καλῶς, δέχου τάδε ξένια, οἷα ἐγὼ δύναμαι· ἅμα δὲ προσῆγε πάμπολλα, ὥστε καὶ θύειν τὸν βουλόμενον, καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ στράτευμα ἀξίως τῶν καλῶς πεποιημένων καὶ καλῶς συμβάντων.

Ὁ δὲ Καδούσιος ὠπισθοφυλάκει, καὶ οὐ μετέσχε τῆς διώξεως· βουλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι ποιῆσαι, οὔτε ἀνακοινωσάμενος οὔτε εἰπὼν οὐδὲν τῷ Κύρῳ, καταθεῖ τὴν

Et Gadatas adjecto voto, Verum his, ait, o Jupiter, multa dii bona largiantur, et illi qui auctor est ut et hi tales sint. Ut tamen eos, quos tu, Cyre, laudas, egregie hospitio excipiamus, accipe hæc munera, qualia *quidem* ipse *dare* possum: simulque permulta adduxit, ut et rem sacram facere qui vellet, posset, et universus exercitus hospitio exciperetur, pro dignitate illarum rerum, quæ et præclare gestæ erant et præclare successerant.

Cadusius autem extremi custos erat agminis, nec hostium persequendorum particeps; qui *tamen* cum et ipse vellet facinus illustre quoddam edere, neque communicata re cum Cyro, neque ad eum delata, in

πρὸς Βαβυλῶνα χώραν. Διεσπαρμένοις δὲ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ ἀπιὼν ὁ Ἀσσύριος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πόλεως, οὗ δὴ κατέφυγε, συντυγχάνει μάλα δὴ συντεταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. Ὡς δ' ἔγνω μόνους ὄντας τοὺς Καδουσίους, ἐπιτίθεται, καὶ τόν τε ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει, καὶ ἄλλους πολλούς· καὶ ἵππους δὲ πολλοὺς λαμβάνει τῶν Καδουσίων, καὶ, ἣν ἄγοντες λείαν ἐτύγχανον, ἀφαιρεῖται. Καὶ ὁ μὲν Ἀσσύριος διώξας, ἄχρις οὗ ἀσφαλὲς ᾤετο εἶναι, ἀπετράπετο· οἱ δὲ Καδούσιοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀμφὶ δείλην οἱ πρῶτοι. Κῦρος δὲ, ὡς ᾔσθετο τὸ γεγονὸς, ὑπήντα τε τοῖς Καδουσίοις, καὶ, ὅντινα ἴδοι τετρωμένον, ἀναλαμβάνων τοῦτον

regionem Babylonem versus excurrit. Dispersis vero ipsius equitibus, *rex* Assyrius cum ex urbe sua, quo confugerat, proficisceretur, cum instructis egregie copiis occurrit. Cumque solos esse hos Cadusios percepisset, impetum in eos facit, et tum Cadusiorum principem interficit, tum multos alios: quin et complures Cadusiorum equos capit, quamque illi forte tunc agebant prædam, aufert. Et Assyrius quidem *Cadusios* eo usque persequutus, quo tutum esse putabat, reversus est: Cadusii vero primi ad castra circa vesperam salvi pervenerunt. Cyrus ubi rem, sicuti gesta fuerat, cognovit, et obviam Cadusiis prodiit, et quem vulneratum videret, *eum* recipiens, ad Gadatam mittebat, ut curaretur; cæteros in

μὲν ὡς Γαδάταν ἀπέπεμπεν, ὅπως θεραπεύοιτο· τοὺς δ' ἄλλους συγκατεσκήνου, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἕξουσι συνεπεμελεῖτο, παραλαμβάνων Περσῶν τῶν ὁμοτίμων συνεπιμελητάς· ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις οἱ ἀγαθοὶ συνεπιπονεῖν ἐθέλουσι. Καὶ ἀνιώμενος μέντοι αὐτὸς ἰσχυρῶς δῆλος ἦν· ὡς καὶ, τῶν ἄλλων δειπνούντων, ἡνίκα ἤδη ὥρα ἦν, Κῦρος ἔτι σὺν τοῖς ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς οὐδένα ἑκὼν ἀτημέλητον παρέλειπεν, ἀλλ' ἢ αὐτόπτης ἐφεώρα, ἢ, εἰ μὴ αὐτὸς ἐξανύσοι, πέμπων φανερὸς ἦν τοὺς θεραπεύσοντας.

Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ κηρύξας συνιέναι τῶν μὲν ἄλλων

---

eodem tabernaculo collocabat, studioseque cum aliis *et ipse* dabat operam ut eis necessaria suppeterent, adsumtis in partem curationis *hujus* nonnullis de Persis qui ὁμότιμοι appellantur; (nam in hujusmodi rebus *viri* boni libenter operas suas conjungunt.) Ipse vero gravem etiam præ se ferebat dolorem; adeo ut cœnantibus aliis, cum jam *coenandi* tempus erat, Cyrus etiam tum cum ministris ac medicis neminem sua quidem sponte neglectum relinqueret, sed vel ipsemet suis oculis inspiciebat *omnes*, vel, ipse si hoc perficere non posset, palam mitteret qui *eorum* curam gererent.

Ac tum quidem ita se quieti dederunt: prima autem luce cum per præcones reliquorum quidem duces, Cadusios vero

τοὺς ἄρχοντας, τοὺς δὲ Καδουσίους ἅπαντας, ἔλεξε τοιάδε·

" Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον τὸ γε-
" γενημένον πάθος. Τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν
" ἀνθρώπους ὄντας, οὐδὲν, οἶμαι, θαυμασ-
" τόν. Ἄξιοι μέντοι γε ἐσμὲν τοῦ γεγε-
" νημένου πράγματος τούτου ἀπολαῦσαί τι
" ἀγαθὸν, τὸ μαθεῖν, μήποτε διασπᾷν ἀπὸ
" τοῦ ὅλου δύναμιν ἀσθενεστέραν τῆς τῶν πο-
" λεμίων δυνάμεως. Καὶ οὐχὶ τοῦτ', ἔφη,
" λέγω, ὡς οὐ δεῖ ποτε καὶ ἐλάσσονι ἔτι μο-
" ρίῳ ἰέναι, ὅπου ἂν δέῃ, ἢ νῦν ὁ Καδού-
" σιος ᾤχετο· ἀλλ', ἤν τις κοινωσάμενος ὁρ-
" μᾶται τῷ ἱκανῷ βοηθῆσαι, ἔστι μὲν ἀ-
" πατηθῆναι, ἔστι δὲ τῷ ὑπομένοντι, ἐξα-

---

universos convenire jussisset, talia quædam verba fecit:

" Humanum est, socii, *nobis*
" quod accidit. Nam eos, ho-
" mines qui sint, errare; mi-
" nime, mea quidem sententia,
" mirum est. Verum par est
" fructum nos ut aliquem ex
" eo quod contigit capiamus,
" *nimirum* uti discamus copias,
" hostium quæ sint copiis im-
" becilliores, ab exercitu toto
" nunquam avellendas esse.
" Neque hoc dico, ait, non de-
" bere *aliquem* etiam minori
" cum agmine illuc unquam
" proficisci quo sit opus, quam
" illud fuerit, cum quo Cadu-
" sius modo exiit: sed si quis
" re cum illo communicata, qui
" satis virium ad opem feren-
" dam habeat, egreditur, fieri

" πατήσαντι τοὺς πολεμίους, ἄλλοσε τρέ-
" ψαι ἀπὸ τῶν ἐξεληλυθότων· ἔστι δὲ, ἄλ-
" λα παρέχοντα πράγματα τοῖς πολεμί-
" οις, τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν.
" Καὶ οὕτω μὲν, οὐδ' ὁ χωρὶς ὢν ἀ-
" πέσται, ἀλλ' ἐξαρτήσεται τῆς ἰσχύος· ὁ δὲ
" ἀπεληλυθὼς μὴ ἀνακοινωσάμενος, ὅπου ἂν
" ᾖ, οὐδέν τι διάφορον πάσχει, ἢ εἰ μόνος ἐ-
" στρατεύετο. Ἀλλ' ἀντὶ μὲν τούτου, ἔφη,
" ἢν θεὸς θέλῃ, ἀμυνούμεθα τοὺς πολεμίους
" οὐκ εἰς μακράν. Ἀλλ' ἐπειδὰν τάχιστα
" ἀριστήσητε, ἄξω ὑμᾶς ἐγὼ, ἔνθα τὸ πρᾶγ-
" μα ἐγένετο· καὶ ἅμα μὲν θάψομεν τοὺς
" τελευτήσαντας, ἅμα δὲ δείξομεν τοῖς πο-
" λεμίοις, ἔνθα κρατῆσαι νομίζουσιν, ἐνταῦθα

" quidem posse ut decipiatur ; " at *illud etiam* fieri posse, ut " is qui remanet, hostes fallen- " do ab iis, qui egressi sunt, a- " vertat : quin et alia hostibus " negotia facessendo, amicos " in tuto collocare potest : at- " que ita *fiet*, *ut* ne is quidem, " qui seorsum fuerit *a ceteris*, " absit ; sed ab *exercitus* robo- " re pendeat : qui vero, dis- " cesserit, neque *cum aliquo* " communicaverit quo iturus " sit, illi nihil diversi accidit, " quam si solus expeditionem " susceperit. At enim pro *fa-* " *cinore* hoc, volente deo, hos- " tes brevi ulciscemur. Sed " cum primum pransi fueritis, " eo vos ego ducam ubi res est " gesta ; simulque mortuos se- " peliemus, simul hostibus, si " deus volet, ostendemus, illic " alios ipsis esse potiores, ubi

" ἄλλους αὐτῶν κρείττους, ἢν θεὸς θέλῃ· [καὶ " ὅπως γε μηδὲ τὸ χωρίον ἡδέως ὁρῶσιν, ἔνθα " κατέκαινον ἡμῶν τοὺς συμμάχους·] ἢν δὲ " μὴ ἀντεπεξίωσι, καύσομεν αὐτῶν τὰς κώ- " μας, καὶ δῃώσομεν τὴν χώραν· ἵνα μὴ, ἃ " ἡμᾶς ἐποίησαν ὁρῶντες, εὐφραίνωνται, ἀλ- " λὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ θεώμενοι ἀνιῶνται. " Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, ἔφη, ἀριστᾶτε ἰόντες· " ὑμεῖς δὲ, ὦ Καδούσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελ- " θόντες ἄρχοντα ὑμῶν αὐτῶν ἕλεσθε, ᾗπερ " ὑμῖν νόμος, ὅστις ὑμῶν ἐπιμελήσεται σὺν " τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ἡμῖν, ἄν τι προσδέησθε· " ἐπειδὰν δὲ ἕλησθε καὶ ἀριστήσητε, πέμψα- " τε πρός ἐμὲ τὸν αἱρεθέντα." Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραξαν· ὁ δὲ Κῦρος, ἐπεὶ ἐξήγαγε τὸ

" se superiores evasisse cen- " sent : atque etiam *efficiemus*, " ut ne locum quidem illum li- " benter intueantur, nostros " ubi socios interemerunt : sin " adversi non prodierint, in- " cendemus eorum vicos, a- " grumque populabimur ; ne " lætitiam ex conspectu eorum, " quæ in nos patrarunt, capi- " ant ; sed intuentes mala pro- " pria mœrore adficiantur. I- " taque vos, inquit, alii pran- " sum ite : vos autem, Cadusii, " primum hinc digressi, more " vestro vobis aliquem ipsis in " principem eligite, qui cum " diis ac nobis vestri curam ge- " rat, ubicunque opus fuerit ; " *hunc* ubi delegeritis ac pran- " si fueritis, delectum ad me " mittite." Atque hæc illi fecerunt : Cyrus autem post- quam copias eduxisset, suum-

στράτευμα, κατέστησεν εἰς τάξιν τὸν ᾑρημένον ὑπὸ τῶν Καδουσίων, καὶ ἐκέλευσε πλησίον αὐτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἢν δυνώμεθα, ἀναθαῤῥύνωμεν τοὺς ἄνδρας. Οὕτω δὴ ἐπορεύοντο· καὶ ἐλθόντες ἔθαπτον μὲν τοὺς Καδουσίους, ἐδῄουν δὲ τὴν χώραν. Ποιήσαντες δὲ ταῦτα, ἀπῆλθον, τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῆς πολεμίας ἔχοντες, πάλιν εἰς τὴν Γαδάτα.

Ἐννοήσας δ', ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότες, ὄντες πλησίον Βαβυλῶνος, κακῶς πείσονται, ἂν μὴ αὐτὸς ἀεὶ παρῇ, οὕτως, ὅσους τε τῶν πολεμίων ἀφίῃ, καὶ τούτους ἐκέλευε λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ αὐτὸς κήρυκα ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν, λέγοντα ταῦτα, ὅτι ἕτοιμος εἴη τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν ἐᾷν, καὶ μὴ ἀδι-

---

que illi, qui a Cadusiis fuerat delectus, in acie locum tribuisset, jussit *eum* propter se *suorum* aciem ducere, Quo illorum, inquit, si quidem poterimus, rursum excitemus animos. Atque ita *quidem* proficiscebantur: cumque *ad locum* pervenissent, et Cadusios sepeliebant, et agrum populabantur. His rebus confectis, commeatum ex hostico secum ferentes, in *regionem* Gadatæ reversi sunt.

Cum autem ad animum *Cyro* accidisset, futurum, ut qui ad se defecerant, quod prope Babylonem essent, misere adfligerentur, nisi præsens ipse semper adesset, idcirco tum eos, quotquot ex hostibus dimittebat, Assyrio dicere jussit, tum ipse caduceatorem misit qui ad eum hæc deferret: se

κεῖν, εἰ καὶ ἐκεῖνος βούλοιτο ἐᾷν ἐργάζεσθαι τοὺς τῶν πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότων ἐργάτας. Καίτοι, ἔφη, σὺ μὲν, ἢν καὶ δύνῃ κωλύειν, ὀλίγους τινὰς κωλύσεις· (ὀλίγη γάρ ἐστι γῆ ἡ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφεστηκότων) ἐγὼ δὲ πολλὴν ἂν σοι γῆν ἐῴην ἐνεργὸν εἶναι. Εἰς δὲ τὴν τοῦ καρποῦ κομιδὴν, ἐὰν μὲν πόλεμος ᾖ, ὁ ἐπικρατῶν, οἶμαι, καρπώσεται· ἐὰν δὲ εἰρήνη γένηται, δῆλον, ἔφη, ὅτι σύ. Ἐὰν μέντοι τις ἢ τῶν ἐμῶν ὅπλα ἀνταίρηταί σοι, ἢ τῶν σῶν ἐμοὶ, τούτους, ἔφη, ὡς ἂν δυνώμεθα, ἑκάτεροι ἀμυνούμεθα. Ταῦτα ἐπιστείλας τῷ κήρυκι ἀπέπεμπεν. Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ἐπεὶ ἤκουσαν ταῦτα, πάντα ἐποίουν πείθοντες τὸν βασιλέα

---

nempe paratum agricolis parcere, nullaque *hos* adficere injuria, si *quidem* et ille eorum, qui ad se defecissent, agricolis, suas ut operas facerent, permittere vellet. Ac tu quidem, ait, etiamsi prohibere possis, non nisi paucos prohibebis: (nam eorum, qui ad me defecerunt, exiguus est ager) ego vero permitterem, amplam tibi regionem cultam esse. Quod autem ad fructus colligendos adtinet, si quidem bellum fuerit, is qui potentior est, mea sententia, *hos* colliget: sin pacem *inter nos* fecerimus, tu scilicet *colliges*, ait. Si quis vero vel meorum adversus te arma sumpserit, vel tuorum adversus me, ab his, inquit, pro virili pœnas uterque reposcemus. His cum mandatis caduceatorem dimisit. Assyrii vero, cum hæc audissent, omni studio a rege contendebant, ut in

συγχωρῆσαι ταῦτα, καὶ ὅτι σμικρότατον τοῦ πολέμου λιπεῖν. Καὶ ὁ Ἀσσύριος μέντοι, εἴτε ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθεὶς, εἴτε καὶ αὐτὸς οὕτω βουληθεὶς, συνήνεσε ταῦτα· καὶ ἐγένοντο συνθῆκαι, τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶναι, τοῖς δ' ὁπλοφόροις πόλεμον. Ταῦτα μὲν δὴ περὶ τῶν ἐργατῶν διεπέπρακτο ὁ Κῦρος· τὰς μέντοι νομὰς τῶν κτηνῶν τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους ἐκέλευσε καταθέσθαι, εἰ βούλοιντο, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ· τὴν δὲ τῶν πολεμίων λείαν ἦγον, ὁπόθεν δύναιντο, ὅπως εἴη ἡ στρατεία ἡδίων τοῖς συμμάχοις. Οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι οἱ αὐτοὶ, καὶ ἄνευ τοῦ λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια· ἡ δὲ ἐκ τῶν πολεμίων τροφὴ κουφοτέραν τὴν στρατείαν ἐδόκει παρέχειν.

---

his *Cyro* accederet, ac quam minimum belli reliquum faceret. Assyrius vero, sive quod ei gens sua persuaserat, sive quod ipse sic vellet, hæc comprobavit: pactisque *adeo* convenit, ut cum agricolis pax esset, cum armatis bellum. Hæc igitur de agricolis perfecit Cyrus: jumentorum quidem pascua amicos suos, si vellent, in ditione sua collocare jussit; hostium vero prædam agebant undecunque poterant, ut militia sociis jucundior esset. Nam tametsi commeatus pararetur nullus, *tamen* eadem pericula *proposita erant*: at militiam leviorem efficere videbatur alimenta ex hostium *regione quaerendi ratio.*

Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ὁ Κῦρος ἤδη ὡς ἀπιὼν, παρῆν ὁ Γαδάτας, ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων, ὡς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους δὲ ἦγε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ ἱππέων, οἷς ἠπιστήκει διὰ τὴν ἐπιβουλήν. Ὡς δ' ἐπλησίασεν, ἔλεξεν ὧδε· Ὦ Κῦρε, νῦν μέν σοι ἐγὼ ταῦτα δίδωμι ἐν τῷ παρόντι, καὶ χρῶ αὐτοῖς, ἐὰν δέῃ τι. νόμιζε δ', ἔφη, καὶ τἄλλα πάντα τὰ ἐμὰ σὰ εἶναι. Οὔτε γάρ ἐστιν, οὔτ' ἔσται ποτὲ, ὅτῳ ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φύντι καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον· ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γένος καὶ ὄνομα. Καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, (ὄμνυμί σοι τοὺς θεοὺς, οἳ καὶ ὁρῶσι πάντα καὶ

Cum autem Cyrus se jam ad discessum pararet, aderat Gadatas cum alia dona multa variaque adferens adducensque, velut ex ampla copiosaque domo, tum permultos equos suis equitibus ademptos, quibus *jam* propter *illas* insidias fidem non habebat. Ubi propius accessisset, ita loquutus est, Hæc ego jam ad te adduco, Cyre, ut iis in præsenti si quid opus sit utaris. Existimes vero, inquit, *velim*, etiam alia, mea quæ sunt, esse tua. Quippe nemo est, nec erit unquam, cui ex me nato domum ego meam relicturus sim: sed necesse est, inquit, me moriente, mecum et genus nostrum et nomen extingui. Atque hæc, Cyre, sum perpessus, ait, (deos juratus testor, qui et vident et audunt omnia) cum tamen nihil

ἀκούουσι πάντα) οὔτε ἄδικον, οὔτε αἰσχρὸν, οὐδὲν οὔτ' εἰπὼν οὔτε ποιήσας, ἔπαθον. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων κατεδάκρυσε τὴν αὑτοῦ τύχην, καὶ οὐκέτι ἠδυνήθη πλείω εἰπεῖν.

Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας, τοῦ μὲν πάθους ᾤκτειρεν αὐτὸν, ἔλεξε δὲ ὧδε· Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δέχομαι, ἔφη· σέ τε γὰρ ὠφελήσω, τοῖς εὐνουστέροις δοὺς αὐτοὺς, ἢ οἳ νῦν σοι εἶχον, ὡς ἔοικεν· ἐγώ τε (οὗ δὴ πάλαι ἐπεθύμουν) τὸ τῶν Περσῶν ἱππικὸν θᾶττον ἐκπληρώσω εἰς τοὺς μυρίους ἱππέας· τὰ δὲ ἄλλα χρήματα σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔφη, ἔστ' ἂν ἐμὲ ἴδῃς ἔχοντα, ὥστε σοῦ μὴ ἡττᾶσθαι ἀντιδωρούμενον· εἰ δὲ πλείω μοι διδοὺς ἀπίοις, ἢ λαμβάνων παρ' ἐμοῦ, μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ οἶδ', ὅπως

injustum, nihil turpe, neque dixerim, neque fecerim. Simulque hæc dicens, suam cum lacrimis deploravit fortunam, neque loqui plura potuit.

Quibus auditis Cyrus calamitatem ejus miseratus, atque his verbis usus est, Equidem equos, ait, accipio: tuæ enim utilitati consulam, hominibus eos dando majori te benevolentia prosequentibus, quam quorum modo erant, uti *quidem* adparet: et Persicum equitatum (id quod jamdudum expetiverim) celeriter explebo ad decem equitum millia: reliquas autem pecunias opesque tecum avectas servato, inquit, donec *tantum* me habere videris, ut remunerando te non sim inferior; quod si ita abeas ut plura mihi des, quam a me acceperis; nescio profecto, quo

ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. Πρὸς ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, πιστεύω σοι· (ὁρῶ γάρ σου τὸν τρόπον) φυλάττειν μέντοι ὅρα, εἰ ἐπιτήδειός εἰμι. Ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν τῷ Ἀσσυρίῳ, καλλίστη δὴ ἐδόκει εἶναι ἡ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς κτῆσις· (τῆς γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος ἐγγὺς οὖσα, ὅσα μὲν ὠφελεῖσθαί ἐστιν ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπελαύομεν· ὅσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι, οἴκαδε δεῦρο ἀπιόντες τούτων ἐκποδὼν ἦμεν) νῦν δ' ἐπεὶ ἐχθροί ἐσμεν, δῆλον ὅτι, ἐπειδὰν σὺ ἀπέλθῃς, καὶ αὐτοὶ ἐπιβουλευσόμεθα, καὶ ὁ οἶκος ὅλος· καὶ, οἶμαι, λυπηρῶς βιωσόμεθα [ὅλως], τοὺς ἐχθροὺς καὶ πλησίον ἔχοντες, καὶ κρείττους ἡμῶν αὐτῶν ὁρῶντες.

---

pacto *facere* possim, ut pudore non adficiar. Ad ea Gadatas, Equidem hæc tibi credo, ait: (nam ingenium tuum video) verum consideres, an *sátis* ad hæc conservanda sim idoneus. Etenim quamdiu Assyrio amici eramus, paterna sane possessio pulcherrima esse videbatur: (quippe cum ab urbe maxima Babylone prope absit, quæcunque commoda ex urbe ampla percipi possunt, hisce *omnibus* fruebamur; quæcunque autem molestiam *nobis* exhibere poterant, ab his domum huc profecti longe aberamus) nunc cum inimici simus, manifestum est, ubi tu discesseris, futurum, ut et nobis et toti domui *nostrae* insidiæ struantur; atque *adeo*, mea sententia, vitam cum dolore *miseriaque* degemus, qui et omnino vicinos habituri simus hostes, eosque nobis ipsis potentiores conspecturi. For-

Τάχ' οὖν εἴποι τις ἄν· καὶ τί δὴ ταῦτα οὐκ ἐνενοοῦ, πρὶν ἀποστῆναι; Ὅτι, ὦ Κῦρε, ἡ ψυχή μου, διὰ τὸ ὑβρίσθαι καὶ ὀργίζεσθαι, οὐ τὸ ἀσφαλέστατον σκοποῦσα διῆγεν, ἀλλ' ἀεὶ τοῦτο κύουσα, ἆρά ποτε ἔσται ἀποτίσασθαι τὸν καὶ θεοῖς ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὃς διατελεῖ μισῶν, οὐκ ἤν τίς τι αὐτὸν ἀδικήσῃ, ἀλλ' ἤν τινα ὑποπτεύσῃ βελτίονα ἑαυτοῦ εἶναι. Τοιγαροῦν, οἶμαι, αὐτὸς πονηρὸς ὢν, πᾶσι πονηροτέροις ἑαυτοῦ συμμάχοις χρήσεται. Ἢν δέ τις ἄρα καὶ βελτίων αὐτοῦ φανῇ, θάῤῥει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδέν σε δεήσει τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος τούτῳ ἀρκέσει μηχανώμενος, ἕως ἂν ἕλῃ τὸν ἑαυτοῦ

---

tasse dixeris, cur ista non cogitarim prius, quam deficerem? Quia, Cyre, animus meus propter acceptam injuriam et iram, non quod esset tutissimum considerabat, sed hoc perpetuo parturiebat; ecquando licebit ulcisci hominem et diis et hominibus invisum, qui non desinit odisse, non si quis eum lædat, sed si quem se præstantiorem suspicetur. Itaque, uti opinor, cum malus ipse sit, omnes *etiam* se deteriores socios habebit. Quod si quis *inter hos* eo præstantior visus fuerit, certus esto, Cyre, nequaquam tibi adversus *ejusmodi* virum egregium dimicandum esse, sed illius industria ad hoc machinandum sufficiet, quonam *videlicet* pacto se præstantiorem e medio tollat. Verum ut mihi molestus sit, *in eo*, quamvis mali

βελτίονα. Τῷ μέντοι ἐμὲ ἀνιᾷν, καὶ σὺν τοῖς πονηροῖς ῥᾳδίως, οἶμαι, κρείττων ἔσται.

Ἀκούσαντι ταῦτα τῷ Κύρῳ ἔδοξεν ἄξια ἐπιμελείας λέγειν· καὶ εὐθὺς εἶπε, Τί οὖν, ἔφη, ὦ Γαδάτα, οὐχὶ τὰ μὲν τείχη φυλακῇ ἐχυρὰ ἐποίησας, ὅπως ἂν σοι εἴη ἀσφαλῶς χρῆσθαι, ὁπόταν εἰς αὐτὰ ἴῃς· αὐτὸς δὲ σὺν ἡμῖν στρατεύῃ, ἵνα, ἢν οἱ θεοὶ, ὥσπερ νῦν, σὺν ἡμῖν ὦσιν, οὗτός σε φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ τοῦτον; Ὅ, τι δὲ ἡδύ σοι ὁρᾷν τῶν σῶν, ἢ ὅτῳ συνὼν χαίρεις, ἔχων σὺν ἐμοὶ πορεύου. Καὶ σύ τ' ἂν ἐμοὶ, ὥς γε ἐγὼ δοκῶ, πάνυ ἂν χρήσιμος εἴης, ἐγώ τέ σοι, ὡς ἂν δύνωμαι, πειράσομαι. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Γαδάτας ἀνέπνευσέ τε καὶ εἶπεν, Ἆρ' οὖν, ἔφη, νῦν

---

ignarique sibi adsint socii, facile superior est, ut opinor, futurus.

Hæc cum Cyrus audisset, visus est ei digna consideratione dicere: atque *adeo* statim, Quid ergo, inquit, Gadata, nonne castella præsidiis munivisti, quo tuto iis uti tibi liceat, cum ea fueris ingressus; ipse vero *nonne* nobiscum es in expeditione, ut si dii, perinde ac modo nobiscum fuerint, hic te metuat, non tu ipsum? Quin tu, tecum habens quidquid tuorum adspectu tibi jucundum sit, aut cujus consuetudine delecteris, mecum proficiscitor. *Nimirum* et tu mihi, ut equidem arbitror, admodum usui fueris, et esse tibi ego conabor, ut potero. Hæc Gadatas cum audisset, respiravit ac dixit, Num

δυναίμην ἂν συσκευασάμενος φθάσαι, πρίν σε ἐξιέναι; βούλομαι γάρ τοι, ἔφη, καὶ τὴν μητέρα μετ' ἐμαυτοῦ ἀγαγεῖν. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, φθάσεις μέντοι· ἐγὼ γὰρ ἐπισχήσω, ἔστ' ἂν καλῶς σὺ φῇς ἔχειν. Οὕτω δὴ ὁ Γαδάτας ἀπελθὼν, φύλαξι μὲν τὰ τείχη σὺν Κύρῳ ὠχυρώσατο, συνεσκευάσατο δὲ πάντα, ὁπόσοις ἂν οἶκος μέγας καλῶς οἰκοῖτο. Ἤγετο δὲ καὶ τῶν ἑαυτοῦ τῶν τε πιστῶν, οἷς ἥδετο, καὶ ὧν ἠπίστει πολλοὺς, ἀναγκάσας τοὺς μὲν αὐτῶν καὶ γυναῖκας ἄγειν, τοὺς δὲ καὶ ἀδελφὰς, ὡς δεδεμένους τούτοις κατέχοι αὐτούς. Καὶ τὸν μὲν Γαδάταν ὁ Κῦρος ἐν τοῖς περὶ αὐτὸν ᾔει ἔχων καὶ ὁδῶν φραστῆρα

---

possim res meas citius colligere, quam tu discedas? nam et matrem, ait, mecum abducere volo. Poteris, inquit, profecto citius: etenim subsistam, donec tibi commodum esse dixeris. Itaque digressus inde Gadatas, castellis quæ communierat, una cum Cyro præsidia imposuit, et omnia quibus ampla domus instrui commode posset, collegit. Præterea suorum complures secum abducebat, tum fidos, quibus delectabatur, tum quibus diffidebat; quorum alios cogebat secum uxores ducere, alios sorores, ut his *quasi vinculis* eos constrictos teneret. Itaque Cyrus cum Gadata iisque qui circum se essent, abibat; qui et index ei viarum esset, et aquarum, et

καὶ ὑδάτων καὶ χιλοῦ καὶ σίτου, ὡς ἀεὶ ἐν τοῖς ἀφθονατάτοις στρατοπεδεύοιτο.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθεώρα τὴν τῶν Βαβυλωνίων πόλιν, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς, ἣν ᾔει, παρ' αὐτὸ τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν Γωβρύαν καὶ τὸν Γαδάταν, ἠρώτα, εἰ ἄλλη ὁδὸς εἴη, ὥστε μὴ πάνυ πλησίον ἄγειν τοῦ τείχους. Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν· Εἰσὶ μὲν, ὦ δέσποτα, καὶ πολλαὶ ὁδοί· ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, ᾤμην, καὶ βούλεσθαι ἄν σε νῦν ὅτι ἐγγύτατα ἄγειν τῆς πόλεως, ἵνα καὶ ἐπιδείξῃς αὐτοῖς τὸ στράτευμα, ὅτε σοι ἤδη πολύ τέ ἐστι καὶ καλόν· ἐπειδὴ καὶ, ὅτε ἔλαττον εἶχες, προσῆλθές τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος, καὶ ἐθεῶντο ἡμᾶς οὐ πολλοὺς ὄντας·

---

pabuli, et frumenti, ut castra semper locis in uberrimis haberet.

Cum vero pergens iter Babyloniorum urbem adspiceret, atque ei via, qua incedebat, ducere propter ipsa urbis mœnia videretur, arcessito Gobrya Gadataque, aliane via esset interrogabat, ut tam prope ad mœnia *copias* non ducerent. Et Gobryas, Sunt, inquit, domine, permultæ quidem viæ: sed existimabam equidem te quam proxime jam ad urbem iter facere velle, quo ipsis commonstrares exercitum tibi nunc et magnum esse et præclarum: nam cum etiam tibi minor esset, ad murum ipsum accessisti, et vos *illi* haud multos numero spectabant: nunc autem tametsi paratus sit *Assyrius* tibi quemadmodum dixit ipsum

νῦν δὲ, καὶ εἰ παρεσκευασμένος τί ἐστιν, ὥσπερ πρός σε εἶπεν, ὅτι παρασκευάζοιτο ὡς μαχούμενός σοι, οἶδα, ὅτι ἰδόντι αὐτῷ τὴν σὴν δύναμιν πάλιν ἀπαρασκεύαστα τὰ αὑτοῦ φανεῖται.

Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε· Δοκεῖς μοι, ὦ Γωβρύα, θαυμάζειν, ὅτι, ἐν ᾧ μὲν χρόνῳ πολὺ μείονα ἔχων στρατιὰν ἦλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσήγαγον· νῦν δὲ, πλείω δύναμιν ἔχων, οὐκ ἐθέλω ὑπ' αὐτὰ τὰ τείχη ἄγειν. Ἀλλὰ μὴ θαύμαζε, ἔφη· οὐ γὰρ τὸ αὐτό ἐστι προσάγειν καὶ παράγειν. Προσάγουσι μὲν γὰρ ἅπαντες, οὕτω ταξάμενοι, ὡς ἂν ἄριστοι εἶεν μάχεσθαι· ἀπάγουσι μέντοι οἱ σώφρονες, ᾗ ἂν ἀσφαλέστατα,

---

ad pugnandum se parare, scio futurum, ut, si copias tuas conspexerit, imparata rursus ipsi sua videantur.

Ad hæc Cyrus ait, Videris mihi, Gobrya, mirari, quod id temporis quo multo cum minori exercitu veni, ad ipsa usque mœnia duxerim; nunc majoribus copiis instructus *eos* ducere sub muros nolim. Verum ne mireris, ait; non enim idem est adducere, et præterducere. Omnes enim sic instructas copias adducunt, uti se quam optime pugnaturos arbitrantur; at qui sapiunt, sic abducunt, ut quam tutissime non quam celerrime abscedant. In prætereundo autem exporrigi plaustra necesse est, et impedimenta quoque cætera

οὐχ ᾗ ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν. Παριέναι δὲ ἀνάγκη ἐστὶν ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἁμάξαις, ἀνειργμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολύ· ταῦτα δὲ πάντα δεῖ προκεκαλύφθαι τοῖς ὁπλοφόροις, καὶ μηδαμῇ τοῖς πολεμίοις γυμνὰ ὅπλων τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι. Ἀνάγκη οὖν, οὕτω πορευομένων, ἐπὶ λεπτὸν καὶ ἀσθενὲς τὸ μάχιμον τετάχθαι. Εἰ οὖν βούλοιντο ἀθρόοι ἐκ τοῦ τείχους προσπεσεῖν, ὅπῃ ἂν προσμίξειαν, πολὺ ἐῤῥωμενέστερον συμμιγνύοιεν τῶν παριόντων. Καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μακρὸν πορευομένοις μακραὶ καὶ αἱ ἐπιβοήθειαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ τείχους βραχὺ πρὸς τοὺς ἐγγὺς καὶ προσδραμεῖν καὶ πάλιν ἀπελθεῖν. Ἢν δὲ μὴ μεῖον ἀπέχοντες παριω-

---

multum laxari: atque hæc omnia armatis prætentis tegi oportet, nec uspiam impedimenta hostibus ab armis nuda conspici. Sic utique procedentibus *copiis*, necesse est aptos pugnæ milites juxta debiles et imbecillos collocari. Si ergo velint ex munitione conferti *hostes* in aliquos *prætereuntes* impetum facere, ubicunque *tandem* manus conserent, multo validiores erunt in conflictu, quam qui prætereunt. Et iis quidem, longo qui procedunt agmine, etiam subsidia non nisi longo ex intervallo mitti possunt; qui vero munitione *se erumpunt*, brevi spatio ad illos qui prope absunt et excurrere possunt, et rursus abscedere. Quod si intervallo non minori interjecto præteribimus, quam quanto nunc extensis ordinibus pro-

μεν, ἢ ἐφ' ὅσον καὶ νῦν ἐκτεταμένοι πορευόμεθα, τὸ μὲν πλῆθος κατόψονται ἡμῶν, ὑπὸ δὲ τῶν παρυφασμένων ὅπλων πᾶς ὄχλος δεινὸς φανεῖται. Ἢν δ' ἄρα καὶ οὕτως ἰόντων ἐπεξίωσί πῃ, ἐκ πολλοῦ προορῶντες αὐτοὺς οὐκ ἂν ἀπαράσκευοι λαμβανοίμεθα. Μᾶλλον δ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, οὐδ' ἐπιχειρήσουσιν, ὁπόταν πρόσω δέῃ ἀπὸ τοῦ τείχους ἀπιέναι, ἢν μὴ τῷ ὅλῳ ὑπολάβωσι τοῦ παντὸς κρείττους εἶναι· φοβερὸν γὰρ ἡ ἀποχώρησις. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν, ἔδοξέ τε ὀρθῶς τοῖς παροῦσι λέγειν, καὶ ὁ Γωβρύας, ὥσπερ ἐκέλευσεν, ἡγεῖτο. Παραμειβομένου δὲ τὴν πόλιν τοῦ στρατεύματος, ἀεὶ τὸ ὑπολειπόμενον ἰσχυρότερον ποιούμενος ἀπεχώρει.

---

cedimus, multitudinem *illi* nostram conspicient, et omnis multitudo propter arma adtexta formidabilis adparet. Quod si nobis hoc modo incedentibus aliquo loco erumpent, quia multo eos ante prospicimus, imparati minime deprehendemur. Quin potius, viri, inquit, ne adgredientur quidem, cum ipsis procul a muro recedendum erit, nisi se cum universis copiis *suis* futuros toto exercitu *nostro* superiores existimaverint: nam receptus res est plena formidinis. Hæc cum dixisset, visus est iis qui aderant recte dicere, et Gobryas, ita uti jusserat, præibat. Cumque præteriret urbem exercitus, inter abscedendum *Cyrus* postremum semper agmen firmius efficiebat.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος οὕτως ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις ἀφικνεῖται πρὸς τὰ μεθόρια τῶν Σύρων καὶ Μήδων, ὅθενπερ ὡρμᾶτο, ἐνταῦθα δὴ τρία ὄντα τῶν Σύρων φρούρια, ἓν μὲν αὐτῶν, τὸ ἀσθενέστατον, προσβαλὼν βίᾳ ἔλαβε, τὼ δὲ δύο φρουρίω φοβῶν μὲν ὁ Κῦρος, πείθων δὲ ὁ Γαδάτας, παρεσκεύασαν παραδοῦναι τοὺς φυλάττοντας.

έ. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπέπρακτο, πέμπει πρὸς Κυαξάρην, καὶ ἐπέστελλεν αὐτῷ ἥκειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ὅπως περί τε τῶν φρουρίων, ὧν εἰλήφεσαν, βουλεύσαιντο, ὅ, τι χρήσαιντο, καὶ ὅπως, θεασάμενος τὸ στράτευμα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο, ὅ, τι ἂν δοκοίη ἐκ τούτου πράττειν· ἢν δὲ

Postquam autem hoc modo pergens diebus insequentibus ad Assyriorum Medorumque fines pervenit, unde initium expeditionis fecerat, ubi cum tria essent Assyriorum castella, unum eorum quod erat infirmissimum vi adortus cepit; *reliqua* duo castella, Cyro metum incutiente, suadente Gadata, perfectum est ut custodes dederent.

5. His rebus confectis, ad Cyaxarem mittit, atque uti ad exercitum veniret per epistolam petiit, quo et de castellis captis quid esset agendum deliberarent, et quo exercitum *ipse* contemplatus, de cæteris etiam rebus consilium daret quid deinceps agendum arbitraretur: quod si jusserit, ait, dicito me ad ipsum venturum et *istic* castra locaturum. At-

κελεύῃ, εἰπὲ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν ὡς ἐκεῖνον ἴοιμι στρατοπεδευσόμενος. Ὁ μὲν δὴ ἄγγελος ᾤχετο ταῦτ' ἀπαγγέλλων·

Ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἐκέλευσε τὴν τοῦ Ἀσσυρίου σκηνὴν, ἣν Κυαξάρει οἱ Μῆδοι ἐξεῖλον, ταύτην κατασκευάσαι ὡς κάλλιστα τῇ τε ἄλλῃ κατασκευῇ, ἣν εἶχον, καὶ τὼ γυναῖκε εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς, καὶ σὺν αὐταῖς τὰς μουσουργοὺς, αἵπερ ἐξῃρημέναι ἦσαν Κυαξάρει. Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραττον. Ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν Κυαξάρην, ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκούσας ὁ Κυαξάρης αὐτοῦ, ἔγνω βέλτιον εἶναι, τὸ στράτευμα μένειν ἐν τοῖς μεθορίοις. Καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι, οὓς μετεπέμψατο ὁ Κῦρος,

---

que nuntius, hæc qui exponeret, abibat:

Cyrus interea Gadatæ mandat ut tabernaculum Assyrii, quod Cyaxari Medi selegerant, cum adparatu reliquo, quem habebat, instrueret elegantissime; tum utramque mulierem in conclave tabernaculi muliebre deduceret, et cum his *etiam* *alteras illas* musicæ peritas, quæ Cyaxari selectæ fuerant. Atque hæc illi quidem exsequebantur. Qui vero missus erat ad Cyaxarem, cum mandata exposuisset, his Cyaxari auditis visum est potius, ut *istic* in finibus maneret exercitus. Nam et Persæ, quos Cyrus arcessiverat, aderant: qui *quidem* e-

ἧκον· ἦσαν δὲ μυριάδες τέτταρες τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. Ὁρῶν οὖν καὶ τούτους πολλὰ σινομένους τὴν Μηδικὴν, τούτων αὖ ἐδόκει ἥδιον ἀπαλλαγῆναι μᾶλλον, ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. Ὁ μὲν δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν, ἐρόμενος τὸν Κυαξάρην, κατὰ τὴν Κύρου ἐπιστολὴν, εἴ τι δέοιτο τοῦ στρατεύματος, ἐπεὶ οὐκ ἔφη δεῖσθαι, αὐθημερὸν, ἐπεὶ ἤκουσε παρόντα Κῦρον, ᾤχετο πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ στράτευμα.

Ὁ δὲ Κυαξάρης ἐπορεύετο τῇ ὑστεραίᾳ σὺν τοῖς παραμείνασι Μήδων ἱππεῦσιν· ὡς δ' ᾔσθετο ὁ Κῦρος προσιόντα αὐτὸν, λαβὼν τούς τε τῶν Περσῶν ἱππέας, πολλοὺς ἤδη ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους πάντας, καὶ τοὺς Ἀρμενίους

---

rant numero quadragies mille sagittarii et peltastæ. Quamobrem cum videret hos etiam magnum Medorum agro detrimentum adferre, libentius his quoque liberari velle videbatur, quam ut aliam turbam *in agrum suum* admitteret. Et cum quidem is, qui e Persia copias *hasce* ducebat, Cyaxarem interrogaret, quemadmodum Cyrus præceperat, an *hoc* ipsi opus esset exercitu, atque is sibi opus esse negaret, eodem die Cyrum ubi prope abesse audierat, ad eum exercitum *secum* ducens abibat.

Cyaxares postridie cum iis, qui secum manserant, equitibus Medis, iter est ingressus: cumque eum Cyrus advenire sensit, sumtis *secum* et Persicis equitibus, qui jam multi erant, et Medis omnibus, et Armeniis

καὶ τοὺς Ὑρκανίους, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς εὐιπποτάτους τε καὶ εὐοπλοτάτους, ἀπήντα· καὶ ἐπιδείκνυσι τῷ Κυαξάρει τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ Κυαξάρης, ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ Κύρῳ πολλούς τε καὶ καλοὺς κἀγαθοὺς ἑπομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου ἀξίαν θεραπείαν, ἄτιμόν τι αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι, καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν. Ἐπεὶ δὲ καταβὰς ὁ Κῦρος ἀπὸ τοῦ ἵππου προσῆλθεν ὡς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμον, ὁ Κυαξάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δέ· καὶ ἐφίλησε μὲν οὔ, δακρύων δὲ φανερὸς ἦν. Ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας ἀποστάντας ἐκέλευσεν ἀναπαύσασθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ

---

et Hyrcaniis, et reliquorum sociorum equis et armis instructissimis, obviam prodiit; atque *adeo* Cyaxari copias spectandas exhibuit. Cyaxares autem, ubi multos et egregios fortesque *viros* in Cyri comitatu conspexit, secum vero et exiguam et parvi ducendam famulorum manum; *id* sibi dedecori esse putavit, *adeo*que dolor eum invasit. Cumque Cyrus ex equo descendisset, ac de more osculaturus ipsum accederet, Cyaxares descendit quidem ex equo, sed sese avertit; nec *eum* osculatus est, sed lacrimas palam profudit. Tum vero Cyrus alios quidem omnes secedere jussit et quiescere: ipse dextra Cyaxaris prehensa, de via sub palmas quasdam eum abduxit, et stragula *quaedam* ei Medica substerni jussit,

Κυαξάρους, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ἔξω ὑπὸ φοίνικάς τινας, τῶν τε Μηδικῶν πίλων ὑποβαλεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ, καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθισάμενος ἤρετο ὧδε·

Εἰπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ θεῖε, τί μοι ὀργίζῃ, καὶ τί χαλεπὸν ὁρῶν οὕτω χαλεπῶς φέρεις; Ἐνταῦθα δὴ ὁ Κυαξάρης ἀπεκρίνατο τοιάδε, Ὅτι, ἔφη, ὦ Κῦρε, δοκῶν γε δὴ, ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται, καὶ τῶν πάλαι προγόνων καὶ πατρὸς βασιλέως πεφυκέναι, καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἐμαυτὸν μὲν ὁρῶ οὕτω ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν τε καὶ μεγαλοπρεπῆ παρόντα. Καὶ ταῦτα χαλεπὸν μὲν οἶ-

---

in quae cum eum collocasset et adsedisset *ipse*, sic interrogavit:

Dic mihi, per deos *immortales*, inquit, avuncule, quamobrem mihi irasceris? et quid rei molestæ vides, quod usque adeo fers graviter? Hic Cyaxares hujusmodi quædam respondit, Quia cum, Cyre, existimer inde usque ab omni hominum memoria tum majoribus *jam* olim *regibus* tum patre rege procreatus esse, atque *etiam* ipse rex habear, me quidem adeo vilem indignumque in modum advehi conspicio, te vero meis cum famulis cæterisque copiis magnum et magnificum adesse. Atque hæc, mea sententia, vel ab hostibus pati grave est; sed multo, pro Ju-

μαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δὲ, ὦ Ζεῦ, χαλεπώτερον, ὑφ᾽ ὧν ἥκιστα ἐχρῆν ταῦτα πεπονθέναι. Ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεκάκις ἂν κατὰ τῆς γῆς ἥδιον δῦναι, ἢ ὀφθῆναι οὕτω ταπεινὸς, καὶ ἰδεῖν τοὺς ἐμοὺς ἐμοῦ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεγγελῶντας ἐμοί. Οὐ γὰρ ἀγνοῶ τοῦτ᾽, ἔφη, ὅτι οὐ σύ μου μόνον μείζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι ἰσχυρότεροι ἐμοῦ ὑπαντιάζουσί μοι, καὶ κατεσκευασμένοι εἰσὶν, ὥστε δύνασθαι ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς, ἢ παθεῖν ὑπ᾽ ἐμοῦ. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἐκρατεῖτο ὑπὸ τῶν δακρύων· ὥστε καὶ τὸν Κῦρον ἐπεσπάσατο ἐμπλησθῆναι δακρύων τὰ ὄμματα. Ἐπισχὼν δὲ μικρὸν ἔλεξε τοιάδε ὁ Κῦρος·

---

piter, gravius ab illis, a quibus hæc *quenquam* perpessum esse minime decebat. Equidem arbitror esse satius decies sub terram condi, quam adeo vilem me conspici, meosque mei negligentes, me irridentes cernere. Neque enim hoc, ait, ignoro, non te solum me majorem esse, sed mihi etiam servos meos, me potentiores, occurrere, atque ita paratos esse, ut facilius me lædere possint quam a me lædi. Atque hæc dum proferret, multo etiam magis eum superabant lacrimæ: adeo ut Cyrum etiam *eo* pertraheret, ut oculi ejus lacrimis implerentur. Cum autem paulum se cohibuisset, ita Cyrus loquutus est:

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, οὔτε λέγεις ἀληθῆ, οὔτε ὀρθῶς γιγνώσκεις, εἰ οἴει τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ Μήδους κατεσκευάσθαι σοι ἱκανοὺς [εἶναι] κακῶς ποιεῖν. Τὸ μέντοι σε θυμοῦσθαι καὶ φοβεῖσθαι οὐ θαυμάζω· εἰ μέντοι γε δικαίως ἢ ἀδίκως αὐτοῖς χαλεπαίνεις, παρήσω τοῦτο· (οἶδα γὰρ, ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν) τὸ μέντοι ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, τοῦτο ἔμοιγε δοκεῖ μέγα ἁμάρτημα εἶναι. Ἀνάγκη γὰρ, διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν, πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖσθαι· διὰ δὲ τὸ πᾶσι ἅμα χαλεπαίνειν, πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. Ὧν ἕνεκα, εὖ ἴσθι, ἐγὼ οὐχὶ ἀπέπεμπον ἄνευ ἐμαυτοῦ

Hæc vero, Cyaxares, nec vere dicis, nec recte judicas, si Medos arbitraris, ipse quod hic adsim, sic instructos esse, ut ad te lædendum satis virium habeant. Te sane et irasci et in metu esse non miror: utrum vero jure an injuria eis succenseas, id *equidem* omittam: (quippe novi te graviter laturum, si me pro eis causam dicere audias) sed enim virum, qui cum imperio sit, subjectis sibi pariter omnibus succensere, magnum equidem errorem arbitror. Est enim necesse, multos inimicos fieri, cum quis terrorem multis incutit; *necesse* etiam, ut concordiam eis omnibus injiciat, cum quis omnibus succenset. His de causis, me certo scias *velim* hos *ad te* sine me non remisisse, quod metuerem, ne quid

τούτους, φοβούμενος μή, τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν, ὅ, τι πάντας ἡμᾶς λυπήσοι. Ταῦτα μὲν οὖν σὺν τοῖς θεοῖς, ἐμοῦ παρόντος, ἀσφαλῶς ἕξει σοι· τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι, τοῦτ' ἐγὼ χαλεπῶς πάνυ φέρω, εἰ, ἀσκῶν, ὅσον δύναμαι, τοὺς φίλους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν, ἔπειτα τἀναντία τούτου δοκῶ ἐξεργάζεσθαι. Ἀλλὰ γὰρ, ἔφη, μὴ οὕτως εἰκῇ ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιώμεθα· ἀλλ', εἰ δυνατὸν, σαφέστατα κατίδωμεν, ὁποῖόν ἐστι τὸ παρ' ἐμοῦ ἀδίκημα. Καὶ τὴν ἐν φίλοις δικαιοτάτην ὑπόθεσιν ἐγὼ ὑποτίθεμαι· ἢν γάρ τί σε ἐγὼ φανῶ κακὸν πεποιηκὼς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ἢν μέντοι μηδὲν φαίνωμαι κακὸν πεποιηκὼς, μηδὲ βουληθεὶς, οὐ καὶ σὺ αὖ ὁμο-

ob iracundiam tuam accideret, quod nobis universis dolorem adferret. Itaque deum ope nullum hæc tibi, me præsente, periculum creabunt: quod existimas injuria te adfectum a me esse, id graviter admodum infero, si, dum pro virili laboro, ut in amicos plurima beneficia conferam, contrarium facere videar. Verum enimvero, inquit, ne nosmet ipsos adeo temere criminemur; sed, si fieri potest, planissime videamus qualis illa sit a me *illata* injuria. Atque ego *quidem* æquissimam inter amicos conditionem propono: nam si me constat mali quidquam fecisse, injustum me fatebor; sin me nihil admisisse maleficii manifestum sit, ac ne cogitasse quidem, annon et ipse vicissim fatebere, nulla te adfectum a me in-

λογήσεις, μηδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι; Ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη. Ἢν δὲ δὴ καὶ ἀγαθά σοι πεπραχὼς δῆλος ὦ, καὶ προθυμούμενος πρᾶξαι, ὡς ἐγὼ πλεῖστα ἠδυνάμην, οὐκ ἂν καὶ ἐπαίνου σοι ἄξιος εἴην μᾶλλον, ἢ μέμψεως; Δίκαιον γοῦν, ἔφη. Ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, σκοπῶμεν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα καθ' ἓν ἕκαστον· οὕτω γὰρ δὴ μάλιστα δῆλον ἔσται, ὅ, τι τε αὐτῶν ἀγαθόν ἐστι, καὶ ὅ, τι κακόν. Ἀρξώμεθα δὲ, ἔφη, ἐκ τῆσδε τῆς ἀρχῆς, εἰ καί σοι δοκεῖ ἀρκούντως ἔχειν. Σὺ γὰρ δήπου, ἐπεὶ ᾔσθου πολλοὺς πολεμίους ἠθροισμένους, καὶ τούτους ἐπί σε καὶ τὴν σὴν χώραν ὁρμωμένους, εὐθὺς ἔπεμπες πρός τε τὸ Περσῶν κοινὸν, συμμάχους αἰτούμενος, καὶ

---

juria? Id vero necesse fuerit, ait. Quod si autem manifestum sit etiam boni me auctorem extitisse tibi, studioseque in id incubuisse, ut quam plurima beneficia possem, in te conferrem; annon potius laude tibi dignus habear, quam reprehensione? Aequum scilicet, ait. Age igitur, inquit Cyrus, consideremus singillatim omnia quæ a me gesta sunt; sic enim maxime perspicuum erit, quid in iis boni sit, quid mali. Ordiamur autem ab hoc, ait, principio, si et tibi sufficere videtur. Tu nimirum, cum animadverteres multos coivisse hostes, et quidem adversus te tuamque regionem *domo* progressos esse, illico tum ad Persas publice misisti copias auxi-

πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ, δεόμενος πειρᾶσθαι αὐτόν με ἐλθεῖν ἡγούμενον, εἴ τινες Περσῶν ἴοιεν. Οὐκοῦν ἐγὼ ἐπείσθην τε ταῦτα ὑπὸ σοῦ, καὶ παρεγενόμην, ἄνδρας ἄγων σοι ὡς ἐδυνάμην πλείστους τε καὶ ἀρίστους; Ἦλθες γὰρ οὖν, ἔφη. Ἐν τούτῳ τοίνυν, ἔφη, πρῶτόν μοι εἰπὲ, πότερον ἀδικίαν τινά μου πρός σε κατέγνως, ἢ μᾶλλον εὐεργεσίαν; Δῆλον, ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὅτι ἔκ γε τούτων εὐεργεσίαν. Τί γάρ; ἔφη, ἐπεὶ οἱ πολέμιοι ἦλθον, καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει πρὸς αὐτοὺς, ἐν τούτῳ κατενόησάς που με ἢ πόνου ἀποστάντα, ἤ τινος κινδύνου φεισάμενον; Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐ μὲν δή. Τί γάρ; ἐπεὶ, νίκης γενομένης σὺν τοῖς θεοῖς ἡμετέρας, καὶ, ἀναχωρησάντων τῶν

---

liares petitum, tum ad me privatim, rogans ut operam darem quo venirem ipse, copiarumque Persicarum, si quæ *ad te* irent, ductor essem. Annon in his abs te persuasus sum, adfuique viros ducens numero quam potui maximo, eosdemque præstantissimos? Venisti vero, inquit. Ergo, ait, mihi primum dicito, utrum in hoc injuriam adversum te meam deprehenderis, an potius beneficium? Manifestum est, inquit Cyaxares, ex his beneficium *me tuum cognovisse.* Quid vero? inquit, ubi venerunt hostes, et dimicandum adversus eos erat, an tum animadvertisti me vel laborem ullum detrectasse, vel pepercisse periculo? Non profecto, ait, non equidem. Quid? ubi deum ope victoria penes nos stetit,

πολεμίων, παρεκάλουν ἐγώ σε, ὅπως κοινῇ μὲν αὐτοὺς διώκοιμεν, κοινῇ δὲ τιμωροίμεθα, κοινῇ δὲ, εἴ τι καλὸν κἀγαθὸν συμβαίνοι, τοῦτο καρποίμεθα· ἐν τούτοις ἔχεις τινά μου πλεονεξίαν κατηγορῆσαι; Ὁ μὲν δὴ Κυαξάρης πρὸς ταῦτα ἐσίγα· ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὧδε· Ἀλλ', εἰ πρὸς τοῦτο σιωπᾷν ἥδιόν σοι ἢ ἀποκρίνασθαι, τόδε γε, ἔφη, εἰπὲ, εἴ τι ἀδικεῖσθαι ἐνόμισας, ὅτι, ἐπεί σοι οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι τὸ διώκειν, σὲ μὲν αὐτὸν ἀφῆκα τούτου τοῦ κινδύνου, ἱππέας δὲ τῶν σῶν συμπέμψαι μοι ἐδεόμην σου; εἰ γὰρ καὶ τοῦτο αἰτῶν ἠδίκουν, ἄλλως τε καὶ προπαρεσχηκὼς ἐμαυτόν σοι σύμμαχον, τοῦτ' αὖ παρὰ σοῦ, ἔφη, ἐπιδεικνύσθω. Ἐπεὶ δ' αὖ καὶ πρὸς

---

hostesque *jam* cederent, atque ego te rogarem ut communibus eos copiis insequeremur, communi opera ulcisceremur, communem denique, siquid bene feliciterque eveniret, ex eo fructum caperemus: in his an me accusare possis, quasi proprii emolumenti plus æquo cupidum? Ad hæc quidem Cyaxares subticuit: Cyrus autem rursum ita loquutus est, Quando tibi ad hoc tacere potius libet, quam respondere, id mihi dicito, adfectumne te sis arbitratus injuria quod, cum tibi tutum non esse videretur persequi, te quidem ipsum periculi hujus participem fieri non sum passus, sed ut equites mihi quosdam de tuis mitteres, rogavi? num enim id abs te petens injuste fecerim, præsertim qui jam ante me tibi socium belli præbuissem, hoc abs te, inquit, demonstretur. Ad

ταῦτα ἐσίγα ὁ Κυαξάρης, Ἀλλ', εἰ μηδὲ τοῦτ', ἔφη, βούλει ἀποκρίνασθαι, σὺ δὲ τοὐντεῦθεν λέγε, εἴ τι αὖ ἠδίκουν, ὅτι, σοῦ ἀποκριναμένου ἐμοὶ, ὡς οὐκ ἂν βούλοιο, εὐθυμουμένους ὁρῶν Μήδους, τούτου παύσας αὐτοὺς ἀναγκάζειν κινδυνεύσοντας ἰέναι, εἴ τι αὖ σοι δοκῶ τοῦτο χαλεπὸν ποιῆσαι, ὅτι ἀμελήσας τοῦ ὀργίζεσθαί σοι, ἐπὶ τούτοις πάλιν ᾔτουν σε, οὗ ᾔδειν οὔτε σοὶ μεῖον ὂν δοῦναί μοι οὐδὲν, οὔτε ῥᾷον Μήδοις ἐπιταχθῆναι οὐδέν· τὸν γὰρ βουλόμενον δήπου ἕπεσθαι ᾔτησά σε δοῦναί μοι. Οὐκοῦν τούτου τυχὼν παρὰ σοῦ, οὐδὲν ἤνυον, εἰ μὴ τούτους πείσαιμι. Ἐλθὼν οὖν ἔπειθον αὐτοὺς, καὶ, οὓς ἔπεισα, τούτους λαβὼν ἐπορευόμην, σοῦ ἐπιτρέψαντος. Εἰ δὲ

---

hæc itidem cum taceret Cyaxares, At, si ne ad hoc quidem, inquit, respondere vis, illud deinceps dicito, an injurius fuerim quod, cum tu mihi responderes nolle te, qui Medos hilaritati operam dare videres ab hac revocatos cogere *tunc* ad profectionem cum periculo conjunctam; an, *inquam*, videar molestum aliquid tibi fecisse, quod irasci tibi noluerim, sed post hæc rursum abs te id petiverim, quo sciebam nihil a te mihi dari posse levius, nihil Medis imperari facilius: rogabam enim ut eos mihi dares, qui sequi vellent. Atqui hoc cum abs te impetrassem, perfeci nihil, extra quam his *ut me sequerentur* persuadendo. Itaque eos accessi, persuasi, iisque quibus persuaseram adsumptis abii, tuo permissu. Quod

τοῦτό γε αἰτίας ἄξιον νομίζεις, οὐδ' ὅ, τι ἂν διδῷς, ὡς ἔοικε, δέχεσθαι παρὰ σοῦ ἀναίτιόν ἐστιν. Οὐκοῦν ἐξωρμήσαμεν οὕτως. Ἐπεὶ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν πεπραγμένον οὐ φανερόν ἐστιν; οὐ τὸ στρατόπεδον ἡλώκει τῶν πολεμίων; οὐ τεθνᾶσι πολλοὶ τῶν ἐπί σε ἐλθόντων; Ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν πολλοὶ μὲν ὅπλων ἐστέρηνται, πολλοὶ δὲ ἵππων· χρήματά γε μὴν, τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγόντων τὰ σὰ πρότερον, νῦν ὁρᾷς τοὺς σοὺς φίλους καὶ ἔχοντας καὶ ἄγοντας, τὰ μὲν σοὶ, τὰ δ' αὐτοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἀρχήν. Τὸ δὲ πάντων μέγιστον καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώραν αὐξανομένην ὁρᾷς, τὴν δὲ τῶν πολεμίων, μειουμένην· καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων, φρού-

si hoc merito culpandum existimas, ne culpa quidem vacat, uti videtur, aliquid abs te accipere, quod dederis. Sic igitur profecti sumus. At postquam discessimus, quid gestum a nobis est, quod *omnibus* notum non sit? annon hostium castra capta sunt? annon plures eorum interfecti sunt, qui contra te venerant? Quin et ex vivis hostibus multi spoliati sunt armis, equis multi. Fortunas vero eorum qui antehac ferebant et agebant res tuas, jam vides amicos tuos tenere et *secum* adferre partim tibi, partim sibi, qui tuo *tamen* imperio subjecti sunt. Quod vero omnium maximum est et præclarissimum, vides ditionem tuam ampliorem fieri, hostium imminui: *vides* hostium castella teneri, ac tua, quæ a-

ρια ἐχόμενα, τὰ δὲ σὰ, τὰ πρότερον εἰς τὴν Σύρων ἐπικράτειαν συγκατασπασθέντα, νῦν τἀναντία σοι προσκεχωρηκότα· τούτων δὲ εἴ τι κακόν σοι, ἢ εἴ τι μὴ ἀγαθόν σοι, μαθεῖν μὲν ἔγωγε βούλεσθαι οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ἂν εἴποιμι· ἀκοῦσαι μέντοι γε οὐδὲν κωλύει. Ἀλλὰ λέγε, ὅ, τι γιγνώσκεις περὶ αὐτῶν. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως εἰπὼν, ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κυαξάρης ἔλεξε πρὸς ταῦτα τάδε·

Ἀλλ᾽, ὦ Κῦρε, ὡς μὲν ταῦτα, ἃ σὺ πεποίηκας, κακά ἐστιν, οὐκ οἶδα, ὅπως χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι, ἔφη, ἴσθι, ὅτι ταῦτα τὰ ἀγαθὰ τοιαῦτά ἐστιν, οἷα, ὅσῳ πλείω φαίνεται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐμὲ βαρύνει. Τήν τε γὰρ χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν σὴν ἐβουλόμην τῇ ἐ-

---

vulsa Syri antea suam in potestatem redegerant, nunc e contrario tibi cessisse: an horum aliquid perniciosum tibi, an aliquid bonum sit, cognoscere *me* velle, equidem haud scio quomodo dixerim; quo minus tamen audiam, nihil impedit. Quare dic, quæ tua de his sententia sit. Et hæc quidem cum dixisset Cyrus, finem fecit: Cyaxares vero hæc ad ista respondit:

Nescio, Cyre, qui dici possit, ea quæ tu fecisti, mala esse: verum scire te volo, inquit, hæc bona ejusmodi esse, ut quanto plurium speciem habent, tanto magis mihi sunt oneri. Nam malim equidem ditionem tuam, inquit, copiis meis ampliorem facere, quam videre tali modo abs te augeri meam: quippe tibi haec gerenti honesta sunt, mihi quo-

μὴ δυνάμει μείζω ποιεῖν μᾶλλον, ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ σοῦ ὁρᾷν οὕτως αὐξανομένην· σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα ποιοῦντι καλὰ, ἐμοὶ δέ γε ἐστί πῃ ταῦτα ἀτιμίαν φέροντα. Καὶ χρήματά γε, ἔφη, οὕτως ἄν μοι δοκῶ ἥδιόν σοι δωρεῖσθαι, ἢ παρὰ σοῦ οὕτω λαμβάνειν, ὡς σὺ νῦν ἐμοὶ δίδως· τούτοις γὰρ πλουτιζόμενος ὑπὸ σοῦ καὶ μάλα αἰσθάνομαι, οἷς πενέστερος γίγνομαι. Καὶ τούς γ' ἐμοὺς ὑπηκόους ἰδὼν μικρά γε ἀδικουμένους ὑπὸ σοῦ, ἧττον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι, ἢ νῦν ὁρῶν, ὅτι μεγάλα ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ. Εἰ δέ σοι ταῦτα, ἔφη, δοκῶ ἀγνωμόνως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ αὐτὰ, ἀλλ' εἰς σὲ τρέψας πάντα, καταθέασαι, οἷά σοι φαίνεται. Τί γὰρ ἂν, ἔφη, εἴ τις κύνας, ἃς σὺ τρέφεις φυλακῆς ἕνεκα σαυτοῦ

---

dammodo ignominiam inurunt. Etiam opes, ait, tibi me donare malim, quam abs te accipere, quæ tu nunc mihi das: nam iis abs te locupletari me plane sentio, quibus *ipse* pauperior fio. Atque eos sane, meo qui sunt imperio subjecti, si modica quadam abs te adfectos injuria viderem, minus, mea sententia, dolerem, quam nunc, ubi magnis a te beneficiis adfecti sunt. Quod si tibi, inquit, hæc absque judicio iniqueque cogitare videar, non ea in me, sed in te conversa omnia, qualia tibi videantur, considera. Quid enim, ait, si quis canes, quos tu aleres custodiæ tuæ tuorumque causa, *tales* commode curando reddat, *ut* ip-

τε καὶ τῶν σῶν, ταύτας θεραπεύων ἑαυτῷ γνωριμωτέρας ἢ σοὶ ποιήσειεν, ἆρ᾽ ἂν εὐφρᾶναι σε τούτῳ τῷ θεραπεύματι; Εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν εἶναι, κἀκεῖνο κατανόησον· εἴ τις τοὺς σὲ θεραπεύοντας, οὓς σὺ καὶ φρουρᾶς καὶ θεραπείας ἕνεκα κέκτησαι, τούτους οὕτω διαθείη, ὥστ᾽ ἐκείνου μᾶλλον ἢ σοῦ βούλεσθαι εἶναι, ἆρ᾽ ἀντὶ ταύτης τῆς εὐεργεσίας χάριν αὐτῷ εἰδείης; Τί δέ; (ὃ μάλιστα ἄνθρωποι ἀσπάζονταί τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα) εἴ τις τὴν γυναῖκα τὴν σὴν οὕτω θεραπεύσειεν, ὥστε φιλεῖν αὐτὴν μᾶλλον ποιήσειεν ἑαυτὸν ἢ σε, ἆρ᾽ ἄν σε τῇ εὐεργεσίᾳ ταύτῃ εὐφρᾶναι; Πολλοῦ γ᾽ ἄν, ἔφη, οἶμαι, καὶ δέοι· ἀλλ᾽ εὖ οἶδ᾽, ὅτι πάντων ἂν μάλιστα

---

sum magis quam te norint; an te hoc curationis genere delectaturus sit? Quod si exiguum hoc tibi videtur, illud etiam considera; si quis tuos *a familia* ministros, quos tu tum præsidii tum obsequii *tibi* præstandi causa *tecum* habes, ejusmodi efficiat, ut illius esse malint quam tui; an pro hoc beneficio gratiam ei sis habiturus? Quid vero? (quod *unum* amore maximo complectuntur homines, et curæ in primis ut sibi proprium habent) si quis uxorem tuam sic obsequiis demereretur, ut eam *tandem* sui magis, quam tui, amantem efficeret; num hoc te beneficio delectaret? Longe secus, mea quidem, ait, sententia, res se habere videretur: imo sat scio injuriam eum hoc facto maximam tibi illaturum. Ut au-

ἀδικοίη σε τοῦτο ποιήσας. Ἵνα δὲ εἴπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ πάθει ἐμφερὲς, εἴ τις, οὓς ἤγαγες σὺ Πέρσας, οὕτω θεραπεύσειεν, ὥστ' αὐτῷ ἥδιον ἕπεσθαι ἢ σοὶ, ἆρ' ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; Οἶμαι μὲν, οὔ, ἀλλὰ πολεμιώτερον ἂν, ἢ εἰ πολλοὺς αὐτῶν κατακάνοι. Τί δέ; εἴ τις τῶν σῶν φίλων, φιλοφρόνως σου εἰπόντος λαμβάνειν ὁπόσα ἐθέλοι, εἶτ' αὐτὸς τοῦτο ἀκούσας οἴχοιτο λαβὼν ἅπαντα, ὁπόσα δύναιτο, καὶ αὐτὸς μὲν τοῖς σοῖς γε πλουτοίη, σὺ δὲ μηδὲ μετρίοις ἔχοις χρῆσθαι· ἆρ' ἂν δύναιο τὸν τοιοῦτον ἄμεμπτον φίλον νομίζειν; Νῦν μέντοι ἐγὼ, Κῦρε, εἰ μὴ ταῦτα, ἀλλὰ τοιαῦτα ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. Σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις· εἰπόντος ἐμοῦ τοὺς ἐθέλοντας

---

tem quod simillimum est ei, mihi quod accidit, dicam, si quis Persas eos, quos tu ad nos duxisti, sic demereretur, ut ipsum libentius quam te sequerentur, an eum in amicorum numero haberes? Equidem arbitror, *talem* non *duceres*, sed infestiorem, quam si multos eorum occideret. Quid? si amicus quispiam tuus, te amanter dicente, Accipe de rebus meis, quantum voles, posteaquam id audisset, omnia, quæ posset acciperet et discederet, tuisque adeo rebus ditatus esset is, cum tu ne modicum quidem earum fructum perciperes; an posses expertem culpæ amicum hunc existimare? Nunc vero abs te, Cyre, si non hæc, tamen his similia perpessum me arbitror. Nam vera narras; cum ego

ἄγειν, λαβὼν ᾤχου πᾶσαν μοῦ τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες· καὶ νῦν, ἃ ἔλαβες τῇ ἐμῇ δυνάμει, ἄγεις δή μοι, καὶ τὴν ἐμὴν χώραν αὔξεις σὺν τῇ ἐμῇ δυνάμει· ἐγὼ δὲ δοκῶ, οὐδὲν συναίτιος ὢν τῶν ἀγαθῶν, παρέχειν ἐμαυτὸν, ὥσπερ γυνὴ, εὖ ποιεῖν καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ τοῖσδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις· σὺ μὲν γὰρ ἀνὴρ φαίνῃ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἄξιος ἀρχῆς. Ταῦτα οὖν σοι δοκεῖ εὐεργετήματα εἶναι, ὦ Κῦρε; Εὖ ἴσθ', ὅτι, εἴ τι ἐμοῦ ἐκήδου, οὐδενὸς ἂν οὕτω με ἀποστερεῖν ἐφυλάττου, ὡς ἀξιώματος καὶ τιμῆς. Τί γὰρ ἐμοὶ πλέον, τὸ τὴν γῆν πλατύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι; οὐ γάρ τοι ἐγὼ Μήδων ἦρχον διὰ τὸ κρείττων πάντων αὐτῶν εἶ-

---

dixissem, *licere tibi sequi* volentes *tecum* ducere, copiis meis omnibus acceptis discessisti, meque solum reliquisti: jam autem quæ mei exercitus opera cepisti, adfers sane mihi, ac meam copiis meis ditionem auges: atqui ego, nullius boni tecum auctor, instar fœminæ me *offerre* videor et exhibere, ut beneficia tum ab aliis hominibus, tum etiam ab his imperio meo subjectis accipiam: tu viri speciem habes, ego indignus *videor* imperio. Hæccine tibi, Cyre, videntur esse beneficia? Certo scias, ulla mei si te cura tangeret, in primis tibi cavendum, ut nulla re minus me spoliares, quam auctoritate ac dignitate. Nam quid *ex eo* mihi accedit, si regio *mea* dilatetur, ipse *per ignominiam* contemptui sim? nec enim *idcirco* Medorum ego potitus sum imperio, quod *unus* præstantior

ναι, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ αὐτοὺς τούτους ἀξιοῦν ἡμᾶς αὐτῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

Καὶ ὁ Κῦρος, ἔτι λέγοντος αὐτοῦ, ὑπολαβὼν εἶπε· Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ θεῖε, εἴ τι κἀγώ σοι πρότερον ἐχαρισάμην, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι, ὧν ἄν σου δεηθῶ· παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἶναι, μεμφόμενός μοι· ἐπειδὰν δὲ πεῖραν ἡμῶν λάβῃς, ὅπως ἔχομεν πρὸς σὲ, ἢν μέν σοι φαίνηται τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπραγμένα ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ τῷ σῷ πεποιημένα, ἀσπαζομένου τε ἐμοῦ σὲ ἀντασπάζου με, εὐεργέτην τε νόμιζε εἶναι· ἢν δ' ἐπὶ θάτερα, τότε μοι μέμφου. Ἀλλ' ἴσως τοι, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καλῶς λέγεις· κἀγὼ ποιήσω ταῦτα. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἦ καὶ φιλήσω σε; Εἰ σὺ

---

universis essem; sed potius quia ducerent ipsi nos in omnibus se meliores esse.

Et Cyrus, eo adhuc loquente sermonem suscipiens, Per deos *immortales*, inquit, avuncule, si quid ego tibi antehac feci, gratum quod esset, etiam tu hæc mihi gratificare, quæ a te petam: finem *scilicet* de me querendi hoc tempore facito: ubi vero periculum nostrum feceris, quo pacto erga te simus adfecti, si quidem tibi constiterit, ea quæ sunt a me gesta, tui boni causa facta esse, me amplectentem te vicissim amplectere, beneque de te promeritum existima: sin aliter, tum demum de me queritor. Fortassis, ait Cyaxares, recte dicis: atque equidem hoc faciam. Quid igitur? ait Cyrus, an etiam te osculabor? Si

βούλει, ἔφη. Καὶ οὐκ ἀποστρέψεις με, ὥσπερ ἄρτι; Οὐκ ἀποστρέψομαι, ἔφη. Καὶ ὃς ἐφίλησεν αὐτόν.

Ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ ἄλλοι, (πᾶσι γὰρ ἔμελεν, ὅ, τι ἐκ τούτων ἔσοιτο) εὐθὺς ἥσθησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν. Καὶ ὁ Κυαξάρης δὲ καὶ ὁ Κῦρος ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους, ἡγοῦντο, καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κυαξάρει οἱ Μῆδοι εἵποντο, (Κῦρος γὰρ αὐτοῖς οὕτως ἐπένευσεν) ἐπὶ δὲ τῷ Κύρῳ οἱ Πέρσαι, ἐπὶ δὲ τούτοις οἱ ἄλλοι.

Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ κατέστησαν τὸν Κυαξάρην εἰς τὴν κατεσκευασμένην σκηνὴν, οἷς μὲν ἐπετέτακτο, παρεσκεύαζον τὰ ἐπιτήδεια τῷ Κυαξάρει· οἱ δὲ Μῆδοι, ὅσον χρόνον σχολὴν πρὸ δείπνου ἦγεν ὁ

---

voles, inquit. Neque me aversaberis, ut modo? Non aversabor, ait. Itaque *Cyrus* eum est osculatus. *Quod* cum Medi, Persæ, cæteri viderent, (erant enim omnes soliciti quid de his futurum esset) statim adfecti lætitia et exhilarati sunt. Cyaxares autem et Cyrus, conscensis equis, præibant, Cyaxaremque Medi sequebantur, (sic enim nutu Cyrus eis significarat) Persæ Cyrum, post deinde alii *sequebantur*.

Ubi vero ad castra pervenissent, Cyaxaremque in tabernaculum paratum collocassent, *ii* quibus hoc datum erat negotii, necessaria ei parabant: et Medi, quamdiu ante cœnam otiosus erat Cyaxares, adibant eum, nonnulli etiam sponte sua, ple-

Κυαξάρης, ᾔεσαν πρὸς αὐτὸν, οἱ μὲν καὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς, οἱ δὲ πλεῖστοι ὑπὸ Κύρου ἐγκέλευστοι, δῶρα ἄγοντες, ὁ μέν τις οἰνοχόον καλὸν, ὁ δὲ ὀψοποιὸν ἀγαθὸν, ὁ δὲ ἀρτοποιὸν, ὁ δὲ μουσουργὸν, ὁ δὲ ἐκπώματα, ὁ δὲ ἐσθῆτα καλήν· πᾶς δέ τις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἕν γέ τι, ὧν εἰλήφει, ἐδωρεῖτο αὐτῷ. Ὥστε τὸν Κυαξάρην μεταγιγνώσκειν, ὡς οὔτε ὁ Κῦρος ἀφίστη αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, οὔτε οἱ Μῆδοι ἧττόν τι αὐτῷ προσεῖχον τὸν νοῦν, ἢ καὶ πρόσθεν.

Ἐπεὶ δὲ δείπνου ὥρα ἦν, καλέσας ὁ Κυαξάρης ἠξίου τὸν Κῦρον, διὰ χρόνου ἰδόντα αὐτὸν, συνδειπνεῖν. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπε· Μὴ δὴ σὺ κέλευε, ὦ Κυαξάρη. Ἦ οὐχ ὁρᾷς, ὅτι οὗτοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάντες ἐπηρμένοι

---

rique ex mandato Cyri, dona ferentes; alius, bellum pocillatorem; alius, bonum coquum; alius, pistorem; alius, musicæ artificem; alius, pocula; vestem alius elegantem: maxima *quidem* ex parte quilibet unum quiddam eorum, quæ ceperat, ei donabat: adeo ut Cyaxares, mutata sententia *tandem* agnosceret, neque Cyrum eorum abs se animos avertisse, neque ipsum minus quam ante Medos observare.

Cum autem cœnæ tempus adpetiisset, Cyrum arcessivit Cyaxares ac rogavit; ut, quando jam eum ex longo temporis intervallo videret, secum cœnaret. *Cui* Cyrus, Ne me jusseris, inquit, Cyaxares. Annon vides, hos omnes qui adsunt, a nobis impulsos adesse? Quamobrem non recte fecero, si hos

πάρεισιν; οὔκουν καλῶς ἂν πράττοιμι, εἰ τούτων ἀμελῶν τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν δοκοίην. ἀμελεῖσθαι δὲ δοκοῦντες οἱ στρατιῶται, οἱ μὲν ἀγαθοὶ πολὺ ἀθυμότεροι γίγνονται, οἱ δὲ πονηροὶ πολὺ ὑβριστότεροι. Ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ ὁδὸν μακρὰν ἥκων, δείπνει ἤδη· καὶ εἴ τινές σε τιμῶσιν, ἀντασπάζου καὶ εὐώχει αὐτοὺς, ἵνα σε καὶ θαῤῥήσωσιν· ἐγὼ δὲ ἀπιὼν, ἐφ' ἅπερ λέγω, τρέψομαι. Αὔριον δ', ἔφη, πρωῒ δεῦρο ἐπὶ τὰς σὰς θύρας παρέσονται πάντες οἱ ἐπικαίριοι, ὅπως βουλευσώμεθα σύν σοι, τί χρὴ ποιεῖν τὸ ἐκ τοῦδε. Σὺ δὲ ἡμῖν ἔμβαλε παρὼν περὶ τούτου, πότερον ἔτι δοκεῖ στρατεύεσθαι, ἢ καιρὸς ἤδη διαλύειν τὴν στρατιάν.

---

negligens, voluptati meæ indulgere videar: quippe ubi se negligi putant milites, *tum* fortes qui sunt, multo minus alacres evadunt, improbi multo petulantiores. Verum tu, qui præsertim, ait, longo itinere confecto advenisti, cœnato jam: et si qui te colunt, eos vicissim complectere epulisque accipito, ut per eos bono sis animo: ego vero ad ea me convertam, quæ dixi: cras autem mane, inquit, hic ad portam tuam omnes, rebus qui sunt conficiendis idonei, aderunt; ut tecum deliberemus, quidnam deinceps agendum sit. Tu vero præsens de hoc ad nos referto, videaturne amplius bellum esse gerendum, an opportunum sit jam exercitum dimittere. Post hæc Cyaxares cœnabat: Cyrus autem, convocatis amicis, qui maxime

Ἐκ τούτου ὁ μὲν Κυαξάρης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν· ὁ δὲ Κῦρος, συλλέξας τῶν φίλων τοὺς ἱκανωτάτους καὶ φρονεῖν καὶ συμπράττειν, εἴ τι δέοι, ἔλεξε τοιάδε·

" Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα εὐξάμεθα, σὺν θεοῖς πάρεστιν ἡμῖν. Ὅποι γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν τῆς χώρας· καὶ μὲν δὴ καὶ τοὺς πολεμίους ὁρῶμεν μειουμένους, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς πλείονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους γιγνομένους. Εἰ δὲ ἡμῖν ἔτι θελήσειαν οἱ νῦν προσγεγενημένοι σύμμαχοι παραμεῖναι, πολλῷ ἂν μᾶλλον ἀνύσαι δυναίμεθα, καὶ εἴ τι βιάσασθαι καιρὸς, καὶ εἴ τι πεῖσαι δέοι. Ὅπως οὖν τὸ μένειν ὡς πλείστοις συνδοκῇ τῶν συμμάχων, οὐδὲν τοῦτο μᾶλλον ἔργον ἐμὸν, ἢ καὶ ὑμέτερον,

---

et ad intelligendum, et ad navandam operam, si quid usus postularet, idonei erant, hujusmodi orationem habuit:

" Quæ primum optavimus, amici, ea deorum benignitate nobis adsunt. Quo enim cunque *tandem* pergimus, *hostium* agro potimur: et vero etiam hostes imminui videmus, cum nos et numero et robore augeamur. Quod si manere nobiscum velint socii, qui ad nos jam accesserunt, multo etiam magis *ea omnia quae aggrediemur* perficere poterimus, sive quid vi peragendi sit opportunitas, sive quid persuadendo sit obtinendum. Quapropter non magis mei quam vestri muneris fuerit moliri, ut maxi-

" μηχανᾶσθαι. Ἀλλ' ὥσπερ καὶ, ὅταν μά-
" χεσθαι δέῃ, ὁ πλείστους χειρωσάμενος
" ἀλκιμώτατος δοξάζεται εἶναι, οὕτω καὶ,
" ὅταν που δέῃ βουλῆς, ὁ πλείστους ὁμογνώ-
" μονας ἡμῖν ποιήσας, οὗτος δικαίως ἂν λεκ-
" τικώτατός τε καὶ πρακτικώτατος κρίνοιτο
" ἂν εἶναι. Μὴ μέντοι ὡς λόγον ἡμῖν ἐπι-
" δειξόμενοι, οἷον ἂν εἴποιτε πρὸς ἕκαστον αὐ-
" τῶν, τοῦτο μελετᾶτε, ἀλλ' ὡς τοὺς πε-
" πεισμένους ὑφ' ἑκάστου δήλους ἐσομένους,
" οἷς ἂν πράττωσιν, οὕτω παρασκευάζεσθε."
Καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, τούτων ἐπιμελεῖσθε· ἐγὼ δὲ, ὅπως ἂν ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια, ὅσον ἂν ἔγωγε δύνωμαι, οἱ στρατιῶται περὶ τοῦ στρατεύεσθαι βουλεύωνται, τούτου πειράσομαι ἐπιμελεῖσθαι.

" mæ sociorum parti nobiscum
" manere placeat. Quemad-
" modum vero, cum pugnan-
" dum est, is qui plurimos ca-
" pit, fortissimus existimatur;
" ita qui plurimos nostram in
" sententiam adducit, cum con-
" silium ineundum est, is jure
" tam dicendi quam agendi
" peritissimus habeatur. Ne-
" que tamen in hoc vos exer-
" cueritis, ut orationem nobis
" ostentetis, qua usuri ad quem-
" que sitis; sed ita *eos* parate,
" ut se persuasos a quolibet
" vestrum factis declarent."
Ac vobis quidem hæc, inquit, curæ sint: ego pro mea virili curare conabor, ut milites a commeatu instructi, de expeditione deliberent.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

ΤΑΥΤΗΝ μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαγόντες καὶ δειπνήσαντες ἀνεπαύοντο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωῒ ἧκον ἐπὶ τὰς Κυαξάρους θύρας πάντες οἱ ξύμμαχοι. Ἐν ᾧ οὖν ὁ Κυαξάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων, ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ ταῖς

XENOPHONTIS

DE

CYRI

INSTITUTIONE

LIBER SEXTUS.

Cap. I.

Cum hoc modo diem hunc exegissent, cœnassentque, quieti se dederunt: postridie autem mane ad Cyaxaris portam socii omnes conveniunt. Itaque dum Cyaxares ornaretur, qui audi-

θύραις εἴη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆγον οἱ μὲν Καδουσίους, αὐτοῦ μένειν δεομένους, οἱ δὲ, Ὑρκανίους, ὁ δέ τις Σάκας, ὁ δέ τις καὶ Γωβρύαν· Ὑστάσπης δὲ Γαδάταν τὸν εὐνοῦχον προσῆγε, δεόμενον τοῦ Κύρου μένειν. Ἔνθα δὴ ὁ Κῦρος, γιγνώσκων, ὅτι ὁ Γαδάτας πάλαι ἀπολώλει τῷ φόβῳ, μὴ λυθείη ἡ στρατιὰ, ἐπιγελάσας εἶπεν, Ὦ Γαδάτα, δῆλος, ἔφη, εἶ ὑπὸ τοῦ Ὑστάσπου τοῦδε πεπεισμένος ταῦτα γιγνώσκειν, ἃ λέγεις. Καὶ ὁ Γαδάτας, ἀνατείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀπώμοσεν, ἦ μὴν μὴ ὑπὸ τοῦ Ὑστάσπου πεισθεὶς ταῦτα γιγνώσκειν· Ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι, ἂν ὑμεῖς ἀπέλθητε, ἔῤῥει τὰ ἐμὰ παντελῶς· διὰ ταῦτ', ἔφη, καὶ τούτῳ ἐγὼ αὐτὸς προσῆλ-

---

ret magnam multitudinem ad portam adesse, interea ad Cyrum amici adducebant, alii quidem Cadusios, rogantes uti maneret; alii, Hyrcanios; Gobryam hic, ille, Sacas; Gadatam eunuchum adducebat Hystaspes, orantem Cyrum, uti maneret. Ibi Cyrus, qui Gadatam jam dudum interiisse nosset præ metu ne exercitus dimitteretur, cum risu ait, Manifestum est, Gadata, te ab hoc Hystaspe persuasum ea sentire, quæ dicis. Et Gadatas, sublatis ad cœlum manibus, jurejurando negavit ab Hystaspe *sibi* persuasa hæc esse, quæ sentiret: Sed scio futurum, inquit, ut vos si discedatis, meæ res prorsus perierint: propterea, inquit, ad hunc egomet adivi, ut interrogarem num sciret quæ tua de copiis dimit-

θον, ἐρωτῶν, εἰ εἰδείη, τίνα γνώμην ἔχοις περὶ τῆς διαλύσεως τοῦ στρατεύματος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἀδίκως ἄρα ἐγὼ, ὡς ἔοικεν, Ὑστάσπην αἰτιῶμαι. Ἀδίκως μέντοι, νὴ Δία, ἔφη ὁ Ὑστάσπης, ὦ Κῦρε· ἐπειδὴ ἔγωγε καὶ ἀντέλεγον Γαδάτᾳ, ὡς οὐχ οἷόν τέ σοι μένειν, λέγων, ὅτι ὁ πατήρ σε μεταπέμποιτο. Καὶ ὁ Κῦρος, Τί λέγεις; ἔφη· καὶ τοῦτο σὺ ἐτόλμησας ἐξενεγκεῖν, εἴτ' ἐγὼ ἐβουλόμην, εἴτε μή; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· ὁρῶ γάρ σε ὑπερεπιθυμοῦντα ἐν Πέρσαις περίβλεπτον περιελθεῖν, καὶ τῷ πατρὶ ἐπιδείξασθαι, ᾗ ἕκαστα διεπράξω. Ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Σὺ δὲ οὐκ ἐπιθυμεῖς οἴκαδε ἀπελθεῖν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ὑστάσπης, οὐδὲ ἄπειμί γε, ἀλλὰ μένων

---

tendis esset sententia. Et Cyrus inquit, Ergo injuste in Hystaspem, uti *quidem* adparet, culpam ego confero. Profecto, Cyre, ait Hystaspes, injuste: nam ego sane Gadatæ etiam contradicebam, fieri non posse, ut maneas, quod arcessi te a patre dicerem. Tum Cyrus, Quid ais? inquit: et tu hoc efferre ausus es, sive ego vellem, sive non? *Ego* vero, inquit: nam te nimis quam cupere video, conspicuum in Persia circumire, ac patri demonstrare, quo pacto singula peregeris. At tu, subjecit Cyrus, non es domum redeundi cupidus? Non profecto, inquit Hystaspes, nec discedam sane; sed *hic* manens imperatorio fungar munere, donec Gada-

στρατηγήσω, ἔστ' ἂν ποιήσω Γαδάταν τουτονὶ τοῦ Ἀσσυρίου δεσπότην.

Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον σπουδῇ πρὸς ἀλλήλους· ἐν δὲ τούτῳ ὁ Κυαξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε, καὶ ἐπὶ θρόνου Μηδικοῦ ἐκαθέζετο. Ὡς δὲ πάντες συνῆλθον, οὓς ἔδει, καὶ σιωπὴ ἐγένετο, ὁ Κυαξάρης ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες ξύμμαχοι, ἴσως, ἐπειδὴ παρὼν τυγχάνω, καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, εἰκός με ἄρχειν λόγου. Νῦν οὖν δοκεῖ μοι καιρὸς, ἔφη, εἶναι, περὶ τούτου διαλέγεσθαι πρῶτον, πότερον στρατεύεσθαι καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἔτι, ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν· λεγέτω οὖν τις, ἔφη, περὶ αὐτοῦ τούτου, ᾗ γιγνώσκει. Ἐκ τούτου πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Ὑρκάνιος· Ἄνδρες

tam hunc Assyrii dominum fecero.

Hujusmodi quædam illi dum serio inter se jocarentur, interea Cyaxares auguste ornatus prodiit, inque Medico solio consedit. Cumque *jam* convenissent omnes quos oportebat, et silentium factum esset, Cyaxares in hunc modum locutus est, Quia præsens, socii, et Cyro major natu sum, par fortassis est me priore loco verba facere. Equidem arbitror, ait, nunc tempus esse, ut de eo primum disseramus, utrum adhuc commodum esse videatur, bellum geri, an copias jam dimitti: itaque de hoc ipso dicat aliquis sententiam suam. Tum primus Hyrcanius dixit, Equidem nescio, socii, num verbis

ξύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἔγωγε, εἴ τι δεῖ λόγων, ὅπου αὐτὰ τὰ ἔργα δεικνύει τὸ κράτιστον. Πάντες γὰρ ἐπιστάμεθα, ὅτι ὁμοῦ μένοντες πλείω κακὰ τοὺς πολεμίους ποιοῦμεν ἢ πάσχομεν· ὅτε δὲ χωρὶς ἦμεν ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο, ὡς ἐκείνοις ἦν ἥδιστον, ἡμῖν γε μὴν ὡς χαλεπώτατον. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδούσιος εἶπεν, Ἡμεῖς δὲ τί ἂν λέγοιμεν, ἔφη, περὶ τοῦ οἴκαδε ἀπελθόντες ἕκαστοι χωρὶς εἶναι, ὅπου γε οὐδὲ στρατευομένοις, ὡς ἔοικε, χωρίζεσθαι συμφέρει; Ἡμεῖς γοῦν, οὐ πολὺν χρόνον δίχα τοῦ ὑμετέρου πλήθους στρατευσάμενοι, δίκην ἔδομεν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε. Ἐπὶ τούτῳ Ἀρτάβαζος, ὁ συγγενὴς εἶναί ποτε φήσας Κύρῳ, εἶπε τάδε,

---

sit opus, ubi res ipsæ quod optimum est demonstrant. Omnes enim intelligimus, plus hostibus detrimenti nos adferre, dum una manemus, quam ipsi accipiamus: quo vero tempore alii ab aliis sejuncti eramus, agebant illi nobiscum, prout ipsis jucundissimum, nobis sane gravissimum erat. Post hunc Cadusius, Nos autem quid dicamus, ait, de eo, ut domum hinc profecti separatim singuli vivamus, cum ne militantibus quidem, ut adparet, conducat sejunctionem fieri? Nimirum nos, cum non magno temporis spatio seorsum a copiis universis militaremus, pœnas dedimus, quemadmodum et ipsi nostis. Post hunc Artabazus, qui se cognatum Cyri aliquan-

Ἐγὼ δὲ, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, τοσοῦτον διαφέρομαι τοῖς πρόσθεν λέγουσιν· οὗτοι μὲν γάρ φασιν, ὅτι δεῖ μένοντας στρατεύεσθαι, ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι, ὅτε οἴκοι ἦμην, ἐστρατευόμην. Καὶ γὰρ ἐβοήθουν πολλάκις, τῶν ἡμετέρων ἀγομένων, καὶ περὶ τῶν σφετέρων φρουρίων, ὡς ἐπιβουλευσομένων, πολλάκις πράγματα εἶχον, φοβούμενός τε καὶ φρουρῶν· καὶ ταῦτα ἔπραττον, τὰ οἰκεῖα δαπανῶν· νῦν δὲ ἔχω μὲν τὰ ἐκείνων φρούρια, καὶ οὐ φοβοῦμαι ἐκείνους, εὐωχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων, πίνω δὲ τὰ τῶν πολεμίων. Ὡς οὖν τὰ μὲν οἴκοι στρατείαν οὖσαν, τάδε δὲ ἑορτὴν, ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ, ἔφη, διαλύειν τήνδε τὴν πανήγυριν. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Ἐγὼ δ᾽, ὦ ἄνδρες ξύμμαχοι,

do dixerat, hæc protulit, Ego vero, ait, hactenus, Cyaxares, ab his qui ante me dixere dissentio: aiunt nempe hi oportere nos hic manentes in expeditione versari; ego autem dico me, domi cum essem, in expeditione versatum esse. Nam sæpe ad vim arcendam adcurrebam, cum res nostræ *ferrentur et* agerentur; atque etiam de castellis nostris, uti quibus insidiæ struerentur, sæpe negotium mihi exhibitum est, cum et metuerem et in præsidio essem; atque hæc meo sumptu faciebam: nunc castella eorum teneo, et ipsos non metuo, et de iis quæ hostium sunt tum epulor tum bibo. Itaque tanquam si vita domestica militia sit; hæc vero militaria, feriæ, conventum hunc equidem, ait, celebrem minime dimittendum arbitror. Post hunc Gobryas ait, Ego

μέχρι μὲν τοῦδε ἐπαινῶ τὴν τοῦ Κύρου δεξιάν· οὐδὲν γὰρ ψεύδεται, ὧν ὑπέσχετο· εἰ δ' ἄπεισιν ἐκ τῆς χώρας, δῆλον, ὅτι ὁ μὲν Ἀσσύριος ἀναπαύσεται, οὐ τίνων ποινὰς, ὧν τε ὑμᾶς ἐπεχείρησεν ἀδικεῖν, καὶ ὧν ἐμὲ ἐποίησεν· ἐγὼ δὲ ἐν τῷ μέρει πάλιν ἐκείνῳ δώσω δίκην, ὅτι ὑμῖν φίλος ἐγενόμην.

Ἐπὶ τούτοις πᾶσι Κῦρος εἶπεν· "Ὦ ἄν-" "δρες, οὐδ' ἐμὲ λανθάνει, ὅτι, ἐὰν διαλύωμεν" "τὸ στράτευμα, τὰ μὲν ἡμέτερα ἀσθενέστερα" "γίγνεται, τὰ δὲ τῶν πολεμίων πάλιν αὐξή-" "σεται. Ὅσοι τε γὰρ αὐτῶν ὅπλα ἀφήρην-" "ται, ταχὺ ἄλλα ποιήσονται· ὅσοι τε ἵππους" "ἀπεστέρηνται, ταχὺ πάλιν ἄλλους κτήσον-" "ται· ἀντὶ δὲ τῶν ἀποθανόντων ἕτεροι ἐφηβή-

vero, socii, hactenus Cyri dextram laudo: nihil enim eorum non præstitit, quæ promisit; at si ex hac regione discesserit, manifestum est, Assyrium quietem habiturum, nec pœnas earum injuriarum quas vobis inferre conatus est, nec illorum quæ in me patravit, luiturum: ego autem vicissim ei pœnas iterum dabo, quod vestræ amicitiæ me adjunxerim.

Post omnes hos Cyrus inquit, "Nec ego sum, viri, nes-" "cius futurum, ut si copias" "dimittamus, nostræ quidem" "imbecilliores reddantur, hos-" "tium vero res rursum incre-" "mento augeantur. Nam qui-" "buscunque ipsorum arma sunt" "ademta, ii celeriter alia fac-" "turi sunt: quicunque spoliati" "sunt equis, celeriter alios *sibi*" "de integro comparabunt: pro" "interfectis alii pubescent et" "*iis* succedent: adeo ut nimi-

" σουσι [καὶ ἐπιγενήσονται]· ὥστε οὐδὲν θαυ-
" μαστὸν, εἰ ἐν τάχει πάλιν ἡμῖν πράγματα
" παρέχειν δυνήσονται. Τί δῆτα ἐγὼ Κυα-
" ξάρει λόγον ἐκέλευσα ἐμβαλεῖν περὶ κατα-
" λύσεως τῆς στρατιᾶς; Εὖ ἴστε, ἔφη, ὅτι φο-
" βούμενος τὸ μέλλον. Ὁρῶ γὰρ ἡμῖν ἀν-
" τιπάλους προσιόντας, οἷς ἡμεῖς, εἰ ὧδε στρα-
" τευσόμεθα, οὐ δυνησόμεθα μάχεσθαι. Προσ-
" έρχεται μὲν γὰρ δήπου χειμὼν, στέγαι δ' εἰ
" καὶ ἡμῖν αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ Δία οὐχ ἵπ-
" ποις, οὐδὲ θεράπουσιν, οὐδὲ τῷ δήμῳ τῶν
" στρατιωτῶν· ὧν ἄνευ ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα
" στρατεύεσθαι· τὰ δ' ἐπιτήδεια, ὅπου μὲν ἡ-
" μεῖς ἐληλύθαμεν, ὑφ' ἡμῶν ἀνάλωται· ὅποι
" δὲ οὐκ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι,

" me mirum *videri debeat*, si
" celeriter nobis rursum nego-
" tia facessere poterunt. Cur
" igitur ego Cyaxari, ut de
" copiarum dimissione ad vos
" referret, auctor fui? Nempe
" quia quod futurum est me-
" tuo. Video enim adversa-
" rios nobis *eos* adventare, cum
" quibus nos, hoc si modo in
" expeditione versamur, dimi-
" care non poterimus. Nam
" hyems utique adpetit, ac tam-
" etsi tecta nos habeamus,
" non tamen equis *ea*, non mi-
" nistris, non militum vulgo
" *suppetunt*; sine quibus bel-
" lum *hosti* facere non poteri-
" mus: commeatus autem, iis
" in locis in quæ nos venimus,
" a nobismet absumptus est;
" quo non accessimus, nostri
" metu in munitiones subvexe-
" runt *hostes*: adeo ut ii hunc

“ ἀνακεκομισμένοι εἰσὶν εἰς ἐρύματα· ὥστε αὐ-
“ τοὺς μὲν ἔχειν, ἡμᾶς δὲ ταῦτα μὴ δύνασθαι
“ λαμβάνειν. Τίς οὖν οὕτως ἀγαθὸς, ἢ τίς
“ οὕτως ἰσχυρὸς, ὃς λιμῷ καὶ ῥίγει δύναιτ᾽ ἂν
“ μαχόμενος στρατεύεσθαι; Εἰ μὲν οὖν οὕτω
“ στρατευσόμεθα, ἐγὼ μὲν φημὶ χρῆναι ἑκόν-
“ τας ἡμᾶς καταλῦσαι τὴν στρατιὰν μᾶλλον,
“ ἢ ἄκοντας ὑπ᾽ ἀμηχανίας ἐξελαθῆναι. Εἰ
“ δὲ βουλόμεθα ἔτι στρατεύεσθαι, τόδ᾽ ἐγώ
“ φημι χρῆναι ποιεῖν, πειρᾶσθαι ὡς τάχιστα
“ τῶν μὲν ἐκείνων ὀχυρῶν [ἡμᾶς] ὡς πλεῖστα
“ παραιρεῖν, ἡμῖν δ᾽ αὐτοῖς ὡς πλεῖστα ὀχυρὰ
“ ποιεῖσθαι· ἐὰν γὰρ ταῦτα γένηται, τὰ μὲν ἐ-
“ πιτήδεια πλείω ἕξουσιν, ὁπότεροι ἂν πλείω δύ-
“ νωνται λαβόντες ἀποτίθεσθαι, πολιορκήσονται

“ habeant, nos capere non pos-
“ simus. Quis ergo tam for-
“ tis, quisve tam robustus, ut
“ adversus famem et frigus
“ pugnando bellum gerere pos-
“ sit? Quapropter si hoc mo-
“ do militaturi sumus, aio nos
“ ultro dimittere potius exerci-
“ tum debere, quam invitos a
“ difficultate rerum profligari.
“ Sin *hac* in militia persevera-
“ re volumus, sic nobis agen-
“ dum esse censeo, ut quam
“ celerrime loca munita quam
“ plurima hostibus adimere co-
“ nemur, ac nobismet quam
“ plurima munire: nam si ita
“ fiat, commeatus majorem ha-
“ bituri sunt copiam, qui majo-
“ rem rapere copiam et re-
“ condere potuerint; et obsi-
“ debuntur, qui fuerint *ex al-
“ terutris* inferiores. Jam vero
“ nihil inter nos et in mari na-

" δὲ, ὁπότεροι ἂν ἥττους ὦσι. Νῦν δ' οὐδὲν δια-
" φέρομεν τῶν ἐν τῷ πελάγει πλεόντων· καὶ
" γὰρ ἐκεῖνοι πλέουσι μὲν ἀεὶ, τὸ δὲ πε-
" πλευσμένον οὐδὲν οἰκειότερον τοῦ ἀπλεύστου
" καταλείπουσιν. Ἢν δὲ φρούρια ἡμῖν γένη-
" ται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἀλλο-
" τριώσει τὴν χώραν, ἡμῖν δὲ ὑπεύδια μᾶλλον
" ἔσται πάντα. Ὃ δὲ ἴσως ἄν τινες ὑμῶν
" φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει πόῤῥω τῆς ἑαυτῶν φρου-
" ρεῖν, μηδὲ τοῦτο ὀκνήσητε. Ἡμεῖς μὲν
" γὰρ, ἐπείπερ καὶ ὣς οἴκοθεν ἀποδημοῦμεν,
" φρουρήσειν ὑμῖν ἀναδεχόμεθα τὰ ἐγγύτατα
" χωρία τῶν πολεμίων· ὑμεῖς δὲ τὰ πρόσορα
" ὑμῖν αὐτοῖς τῆς Ἀσσυρίας, ἐκεῖνα κτᾶσθε
" καὶ ἐργάζεσθε. Ἢν γὰρ ἡμεῖς τὰ πλη-

" vigantes discriminis est : " quippe navigant illi quidem " semper, sed nihilo magis " partem *maris jam* navigatam " sibi propriam relinquunt, " quam quæ ipsis enavigata " non est. At si castella nobis " accesserint, ab hostibus ea " regionem alienabunt, nobis- " que omnia magis erunt in " tranquillo. Quod vero non- " nulli vestrum fortasse metu- " erint, ne procul a patrio *solo* " collocentur in præsidiis, id " minime vobis formidandum " est. Nos enim qui sic *quo-* " *que* domo peregrinantes ab- " sumus, loca nos hostibus " proxima custodituros vobis " recipiemus: vos Assyriæ loca " vobismet finitima possidete " et colite. Nam si nos ea, " quæ ab ipsis prope absunt, " tueri custodiendo poterimus,

" σίον αὐτῶν δυνώμεθα φρουροῦντες σώζεσθαι,
" ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ, οἱ τὰ πρόσω αὐτῶν
" ἔχοντες βιοτεύσετε· οὐ γὰρ, οἶμαι, δυνή-
" σονται τῶν ἐγγὺς αὐτοῖς κακῶν ἀμελοῦντες
" τοῖς πρόσω ὑμῖν ἐπιβουλεύειν."

Ὡς δὲ ταῦτα ἐῤῥήθη, οἵ τε ἄλλοι πάντες ἀνιστάμενοι συμπροθυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν, καὶ Κυαξάρης. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας καὶ τεῖχος αὐτῶν ἑκάτερος, ἢν ἐπιτρέψωσιν οἱ σύμμαχοι, τειχιεῖσθαι ἔφασαν, ὥστε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρχειν. Ὁ οὖν Κῦρος, ἐπεὶ πάντας ἑώρα προθύμους ὄντας πράσσειν, ὅσα ἔλεξε, τέλος εἶπε· Εἰ τοίνυν περαίνειν βουλόμεθα, ὅσα φαμὲν χρῆναι ποιεῖν, ὡς τάχιστα ἂν δέοι γενέσθαι μηχανὰς

" alta vos in pace, qui loca " possidetis procul ab ipsis *dis-* " *sita*, victuri estis: neque e- " nim, ut arbitror, neglectis " malis sibi proximis, insidiari " vobis procul remotis pote- " runt."

Hæc ubi dicta fuerunt, cum alii omnes surgentes in ea operas suas *et studia* promptis se animis collaturos aiebant, tum etiam Cyaxares. Gadatas vero et Gobryas munitionem uterque se extructuros aiebant, si potestatem ejus sibi facerent socii; ut etiam illæ sociis essent amicæ. Cyrus ergo, cum videret omnes animis esse promptis ad ea omnia quæ dixisset facienda, tandem ait, Quod si igitur perficere, quæcunque dicimus conficienda esse, volumus, quam primum machinas parari necesse est ad

μὲν εἰς τὸ καθαιρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τείχη, τέκτονας δὲ εἰς τὸ ἡμῖν ὀχυρὰ πυργοῦσθαι. Ἐκ τούτου ὑπέσχετο ὁ μὲν Κυαξάρης μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος παρέξειν, ἄλλην δὲ Γαδάτας τε καὶ Γωβρύας, ἄλλην δὲ Τιγράνης· αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἔφη δύο πειρᾶσθαι ποιήσασθαι. Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔδοξεν, ἐπορίζοντο μὲν μηχανοποιούς, παρεσκευάζοντο δ' ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανάς, ὧν ἔδει· ἄνδρας δ' ἐπέστησαν, οἳ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν.

Κῦρος δ', ἐπεὶ ἔγνω, ὅτι διατριβὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦτα, ἐκάθισε μὲν τὸ στράτευμα, ἔνθα ᾤετο ὑγιεινότατον εἶναι καὶ εὐπροσοδώτατον, ὅσα ἔδει προσκομίζεσθαι· ἐρυμνὸν δ', εἰ

---

muros hostium demoliendos, et fabros qui munitiones nobis excitent. Tum vero Cyaxares machinam se fabricaturum et suppeditaturum pollicitus est, aliam Gadatas et Gobryas, aliam Tigranes; aliam Cyrus ipse curaturum se uti conficeret aiebat. His decretis, machinarum structores conquirebant, et adparabant singuli quæ ad machinas requirerentur; nonnullos etiam *operi* præficiebant, qui ad hæc curanda maxime viderentur esse idonei.

Cyrus vero, quod animadverteret hæc sine mora perfectum non iri, eo loco castra metatus est, quem putabat saluberrimum esse, et propter illa quæ advehi oporteret, accessu facillimum: et quæcunque munitione adhuc indigebant, *sic* perficiebat, ut quovis tempore

πῃ ἐρυμνότητος προσεδεῖτο, ἐποιήσατο, ὡς ἐν ἀσφαλεῖ οἱ ἀεὶ μένοντες εἶεν, εἴποτε καὶ πρόσω τῇ ἰσχύϊ ἀποστρατοπεδεύσαιντο. Πρὸς δὲ τούτοις ἐρωτῶν, οὓς ᾤετο μάλιστα εἰδέναι τὴν χώραν, ὁπόθεν ἂν ὡς πλεῖστα ὠφελοῖτο τὸ στράτευμα, ἐξῆγεν ἀεὶ εἰς προνομὰς, ἅμα μὲν ὅπως ὅτι πλεῖστα λαμβάνοι τῇ στρατιᾷ τὰ ἐπιτήδεια, ἅμα δ' ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνοιεν καὶ ἰσχύοιεν διαπονούμενοι ταῖς πορείαις, ἅμα δ' ὅπως ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ὑπομιμνήσκοιντο. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν.

Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἁλισκόμενοι ταῦτ' ἔλεγον, ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἴχοιτο ἐπὶ Λυδίας, πολλὰ τάλαντα ἀργυρίου

---

qui remanerent, in tuto essent, quamvis cum *exercitus* robore aliquando castris motis longius *ipse caeterique ab iis* abscederent. Præterea, interrogans eos, quos regionem maxime cognitam habere putabat, quibus ex locis exercitus plurimum emolumenti capere posset, *suos* semper pabulatum eduxit, tum ut res exercitui necessarias maxima copia pararet, tum ut rectius valerent et robusti essent, itineribus exercitati, tum etiam ut inter ducendum ordinis servandi recordarentur. His in rebus Cyrus erat *occupatus.*

E Babylone vero transfugæ et captivi narrabant, Assyrium multa auri argentique talenta secum ferentem opesque alias et omnis generis ornamenta, in Lydiam esse profectum. Quam-

καὶ χρυσίου ἄγων, καὶ ἄλλα κτήματα καὶ κόσμον παντοδαπόν. Ὁ μὲν οὖν ὄχλος τῶν στρατιωτῶν ὑπελάμβανεν, ὡς ὑπεκτίθοιτο ἤδη τὰ χρήματα φοβούμενος· ὁ δὲ Κῦρος, γιγνώσκων, ὅτι οἴχοιτο συστήσων, εἴ τι δύναιτο, ἀντίπαλον ἑαυτῷ, ἀντιπαρεσκευάζετο ἐῤῥωμένως, ὡς μάχης ἔτι δεῆσον· καὶ ἐξεπίμπλη μὲν τὸ τῶν Περσῶν ἱππικὸν, τοὺς μὲν ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς δέ τινας καὶ παρὰ τῶν φίλων λαμβάνων ἵππους· ταῦτα γὰρ παρὰ πάντων ἐδέχετο, καὶ ἀπεωθεῖτο οὐδὲν, οὔτε εἴ τις ὅπλον ἐδίδου καλὸν, οὔτε ἵππον. Κατεσκευάζετο δὲ καὶ ἅρματα ἔκ τε τῶν αἰχμαλώτων ἁρμάτων, καὶ ἄλλοθεν, ὁπόθεν ἐδύνατο. Καὶ τὴν μὲν Τρωϊκὴν διφρείαν πρόσθεν οὖσαν, καὶ

obrem militum vulgus suspicabatur, adductum metu jam pecunias eum *alibi deponendas ex regione sua* clam exportasse: Cyrus vero, qui hominem intelligeret ea de causa discessisse, ut si quam posset adversariorum sibi manum conflaret, et ipse præsenti se animo parabat, tanquam prælium adhuc ineundum esset: explebat quoque Persarum equitatum, partim a captivis, partim ab amicis acceptis equis: nam hæc ab omnibus accipiebat, neque rejiciebat *eorum* quidquam, sive quis arma *ipsi* elegantia daret, seu equum. Præterea currus parabat cum de iis quos ceperat, tum undecunque poterat. Ac curruum quidem rationem superiori tempore Troiæ usitatam, et

τὴν Κυρηναίων ἔτι καὶ νῦν οὖσαν ἁρματηλασίαν κατέλυσε· τὸν γὰρ πρόσθεν χρόνον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἅρμασιν οὕτως ἐχρῶντο, ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι. Ἔδοξε δ' αὐτῷ, ὃ κράτιστον εἰκὸς ἦν εἶναι τῆς δυνάμεως, ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, τοῦτο ἐν ἀκροβολιστῶν μέρει εἶναι, καὶ εἰς τὸ κρατεῖν οὐδὲν μέγα μέρος συμβάλλεσθαι. Ἅρματα γὰρ τριακόσια τοὺς μὲν μαχομένους παρέχεται τριακοσίους, ἵπποις δ' οὗτοι χρῶνται διακοσίοις καὶ χιλίοις· ἡνίοχοι δ' αὐτοῖς εἰσι μὲν, ὡς εἰκὸς, οἷς μάλιστα πιστεύουσιν οἱ βέλτιστοι, εἰς τριακοσίους· οὗτοι δέ εἰσιν, οἳ οὐδ' ὁτιοῦν τοὺς πολεμίους βλάπτου-

---

aurigationem, qua hodieque Cyrenæi utuntur, sustulit *et abrogavit:* nam superiori tempore Medi et Syri et Arabes et omnes Asiatici curribus sic utebantur ut nunc Cyrenæi. Existimavit autem *Cyrus*, partem exercitus eam quam esse præstantissimam sit verisimile, cum fortissimi *quique* sint in curribus, velitum vicem explere, neque magnum aliquod ad victoriam momentum adferre. Nam trecenti currus pugnantes quidem suppeditant trecentos, equis hi mille ducentis utuntur; iis præterea aurigæ sunt, uti par est, quibus *illi* optimi *in exercitu* maxime fidunt, ad trecentos: at hi sunt ii qui nihil prorsus hostibus detrimenti adferunt. Hanc i-

σι. Ταύτην μὲν οὖν τὴν διφρείαν κατέλυσεν· ἀντὶ δὲ τούτου πολεμιστήρια κατεσκεύασεν ἅρματα, τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὡς μὴ ῥᾳδίως συντρίβηται, ἄξοσί τε μακροῖς· ἧττον γὰρ ἀνατρέπεται πάντα τὰ πλατέα. τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἡνιόχοις ἐποίησεν, ὥσπερ πύργον, ἰσχυρῶν ξύλων· ὕψος δὲ τούτων ἐστὶ μέχρι τῶν ἀγκώνων, ὡς δύνωνται ἡνιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι ὑπὲρ τῶν δίφρων· τοὺς δ' ἡνιόχους ἐθωράκισε πάντα, πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. Προσέθηκε δὲ καὶ δρέπανα σιδηρᾶ ὡς διπήχεα πρὸς τοὺς ἄξονας, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν τροχῶν, καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τῷ ἄξονι εἰς γῆν βλέποντα, ὡς ἐμβαλούντων εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἅρμασιν. Ὡς δὲ τότε Κῦρος ταῦτα κατεσ-

---

gitur curruum *agendorum* rationem sustulit; proque ea bello aptos currus instruxit, et rotis firmis, ut ne facile comminuerentur, ex axibus longis; quippe minus everti solent omnia quæ lata sunt: sellam vero aurigis struxit, veluti turrim, ex lignis firmis; atque harum *sellarum* altitudo usque ad *aurigae* cubitos *pertingebat*, ut equi supra sellas habenis regi possent; aurigas vero *ipsos* totos, exceptis oculis, loricis armavit. Præterea falces ferreas duum fere cubitorum ad axes ab utraque rotarum parte adposuit, et alias infra sub axem, quæ terram respicerent: tanquam his in adversos cum curribus impetum facturis. Atque ut Cyrus id temporis hæc

κεύασεν, οὕτως ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἅρμασι χρῶνται οἱ ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ. Ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ κάμηλοι πολλαὶ παρά τε τῶν φίλων συνειλεγμέναι καὶ αἰχμάλωτοι πᾶσαι συνηθροισμέναι. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω συνεπεραίνετο.

Βουλόμενος δέ τινα κατάσκοπον πέμψαι ἐπὶ Λυδίας, καὶ μαθεῖν, ὅ, τι πράττοι ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐτῷ ἐπιτήδειος εἶναι ὁ Ἀράσπας ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο, ὁ φυλάττων τὴν γυναῖκα τὴν καλήν. Συνεβεβήκει γὰρ τῷ Ἀράσπᾳ τοιάδε· ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικὸς, ἠναγκάσθη προσενεγκεῖν λόγους αὐτῇ περὶ συνηθείας. Ἡ δὲ ἀπέφησε μὲν, καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρὶ, καίπερ ἀπόντι· (ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσ·

---

instituit, sic etiam hac tempestate curribus *hisce* utuntur ii qui regis in ditione degunt. Habebat etiam permultas camelos tum ab amicis collectas, tum omnes *illas*, quæ captæ fuerant, congregatas. Et hæc quidem ita peragebantur.

Cum autem in Lydiam speculatorem quendam mittere vellet, ac quid rerum Assyrius ageret cognoscere, visus ei fuit idoneus, qui *eo* hanc ad rem proficisceretur, illius formosæ fœminæ custos, Araspas. Nam huic Araspæ hujusmodi quiddam evenerat; cum mulieris *ejus* amore captus esset, coactus est eam adpellare de con suetudine. At negabat illa quidem, viroque *suo* fida erat, tametsi abesset: (quippe ve-

χυρῶς) οὐ μέντοι κατηγόρησε τοῦ Ἀράσπου πρὸς τὸν Κῦρον, ὀκνοῦσα συμβαλεῖν φίλους ἄνδρας. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀράσπας, δοκῶν ὑπηρετήσειν τῷ τυχεῖν, ἃ ἠβούλετο, ἠπείλησε τῇ γυναικὶ, ὅτι, εἰ μὴ βούλοιτο ἑκοῦσα, ἄκουσα ποιήσοι ταῦτα· ἐκ τούτου ἡ γυνή, ὡς ἔδεισε τὴν βίαν, οὐκέτι κρύπτει, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνοῦχον πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ κελεύει λέξαι ἅπαντα. Ὁ δ' ὡς ἤκουσεν, ἀναγελάσας ἐπὶ τῷ κρείττονι τοῦ ἔρωτος φάσκοντι εἶναι, πέμπει Ἀρτάβαζον σὺν τῷ εὐνούχῳ, καὶ κελεύει αὐτῷ εἰπεῖν, βιάζεσθαι μὲν μὴ τοιαύτην γυναῖκα, πείθειν δὲ, εἰ δύναιτο, οὐκ ἔφη κωλύειν. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἀρτάβαζος πρὸς τὸν Ἀράσπαν ἐλοιδόρησεν αὐτὸν, παρακα-

---

hementer eum amabat) non tamen Araspam apud Cyrum accusabat, amicos inter se committere verita. Sed ubi Araspas existimans has momentum aliquod ad ea, quæ volebat, consequenda adlaturas, mulieri minas intendisset, ni libens faceret, invitam esse facturam; tum vero mulier, ut quæ vim verita fuerit, *rem* non amplius occultat, sed ad Cyrum eunuchum mittit, eique mandat ut exponat omnia. Is autem ubi rem audivit, edito risu de homine qui ab amore se *nuper* invictum dixisset, Artabazum cum eunucho mittit, et Araspæ dicere jubet, vim quidem tali fœminæ adferri non debere, quo minus autem persuadeat, si posset, non se vetare. Et Artabazus, cum ad Araspam venisset, conviciis eum

παθήκην τε ὀνομάζων τὴν γυναῖκα, ἀσέβειάν τε αὐτοῦ λέγων, ἀδικίαν τε καὶ ἀκράτειαν. ὥστε τὸν Ἀράσπαν πολλὰ μὲν δακρύειν ὑπὸ λύπης, καταδύεσθαι δὲ ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀπολωλέναι δὲ τῷ φόβῳ, μή τι καὶ πάθῃ ὑπὸ Κύρου.

Ὁ οὖν Κῦρος καταμαθὼν ταῦτα, ἐκάλεσέ τε αὐτὸν, καὶ μόνος μόνῳ ἔλεξεν· Ὁρῶ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, φοβούμενόν τέ ἐμε καὶ ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντα. Παῦσαι οὖν τούτων· ἐγὼ γὰρ θεούς τε ἀκούω ἔρωτος ἡττῆσθαι, ἀνθρώπους τε οἶδα, καὶ μάλα δοκοῦντας φρονίμους εἶναι, οἷα πεπόνθασιν ὑπ᾽ ἔρωτος· καὶ αὐτὸς δ᾽ ἐμαυτοῦ κατέγνων, μὴ ἂν καρτερῆσαι, ὥστε συνὼν καλοῖς ἀμελῆσαι αὐτῶν.

---

proscindebat, cum mulierem illam depositum adpellans, tum ipsi impietatem, injustitiam, incontinentiam objiciens: adeo ut Araspas quidem præ dolore multas profunderet lacrimas, pudore opprimeretur, atque etiam metu exanimaretur, ne quid ipsi gravius a Cyro accideret.

Cyrus igitur hæc ubi cognovisset, arcessivit eum, et solus cum solo locutus est; Video te, inquit, Araspa, metuere me, et maximo pudore adfici. Verum de his desiste; nam audio equidem deos etiam ab amore victos fuisse, et non ignoro, qualia ab amore iis etiam hominibus, qui prudentes admodum viderentur, acciderint: atque etiam ipse de meipso animadverti, ita me continentem non esse, ut si cum formo-

Καί σοι δὲ τούτου τοῦ πράγματος ἐγὼ αἴτιός εἰμι· ἐγὼ γάρ σε συγκαθεῖρξα τούτῳ τῷ ἀμάχῳ πράγματι. Καὶ ὁ Ἀράσπας ὑπολαβὼν εἶπεν· Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτα ὅμοιος εἶ, οἷός περ καὶ τἄλλα, πρᾷός τε καὶ συγγνώμων τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων· ἐμὲ δ', ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καταδύουσι τῷ ἄχει. Ὡς γὰρ ὁ θροῦς διῆλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐφήδονταί μοι, οἱ δὲ φίλοι προσιόντες συμβουλεύουσιν ἐκποδὼν ἔχειν ἐμαυτὸν, μή τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ, ὡς ἠδικηκότος ἐμοῦ μεγάλα. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Εὖ τοίνυν ἴσθι, ὦ Ἀράσπα, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἷός τ' εἶ ἐμοί τε ἰσχυρῶς χαρίσασθαι, καὶ τοὺς συμμάχους μεγάλα ὠφε-

---

sis una sim, mihi neglectui sint. Quin hujus ego tibi rei sum auctor; quippe qui te cum illa re inexpugnabili concluserim. Et Araspas sermonem suscipiens, Enimvero tu, Cyre, inquit, in his etiam sic te geris, ut in aliis; qui et clemens sis et delictis humanis ignoscas: me vero cæteri homines mœrore obruunt. Nam ex quo rumor de calamitate mea vulgatus est, inimici mihi insultant; amici *me* convenientes, ut e medio me proripiam, consulunt; ne quid a te mihi accidat, ut qui magnum *quoddam* scelus admiserim. Et Cyrus, Atqui certo scias, inquit, Araspa, posse te per hanc *hominum de te* opinionem admodum gratam mihi rem facere, et sociis utilitates maximas adferre. Utinam vero fiat, inquit Araspas,

λῆσαι. Εἰ γὰρ γένοιτο, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὅ, τι ἐγώ σοι ἐν καιρῷ ἂν γενοίμην αὖ χρήσιμος. Εἰ τοίνυν, ἔφη, προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν, ἐθέλοις εἰς τοὺς πολεμίους ἐλθεῖν, οἶμαι ἄν σε πιστευθῆναι ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ἔγωγε, καὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὑπὸ τῶν φίλων οἶδα ὅτι, ὡς σὲ πεφευγὼς, λόγον ἂν παρέχοιμι. Ἔλθοις ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν, πάντα εἰδὼς τὰ τῶν πολεμίων· οἶμαι δὲ, καὶ λόγων καὶ βουλευμάτων κοινωνὸν ἄν σε ποιοῖντο, διὰ τὸ πιστεύειν· ὥστε μηδὲ ἕν σε λεληθέναι, ὧν βουλόμεθα εἰδέναι. Ὡς πορευσομένου οὖν, ἔφη, ἤδη νυνὶ, ἴσθι· καὶ γὰρ τοῦτο ἓν τῶν πιστῶν ἔσται, τὸ δοκεῖν με ὑπὸ σοῦ μελλήσαντά τι παθεῖν ἐκπεφευγέναι. Ἦ

---

aliqua ut in re tibi rursus opportune commodem. Quod si ergo volueris, ait, simulare quasi me fugias, atque ad hostes transire, arbitror fore ut ab hostibus tibi fides habeatur. Profecto, inquit Araspas, scio futurum equidem, ut etiam per amicos rumor excitetur, quasi te fugerim. Itaque nobis redires, ait, rebus omnibus hostium cognitis: quin etiam arbitror ita tibi fidem habituros, ut et rationum et consiliorum *suorum* te participem facturi sint; adeo ut nihil latere te possit eorum omnium quæ nos scire cupimus. Ut proficiscar igitur, inquit *Araspas*, nunc jam, scias; quoque autem hoc unum fidei argumentum fore, quod effugisse videbor, cum jam tibi supplicium daturus essem. An et formosam, inquit,

καὶ δυνήσῃ, ἔφη, ἀπολιπεῖν τὴν καλὴν Πάνθειαν; Δύο γὰρ, ἔφη, ὦ Κῦρε, σαφῶς ἔχω ψυχάς. Νῦν τοῦτο πεφιλοσόφηκα μετὰ τοῦ ἀδίκου σοφιστοῦ τοῦ Ἔρωτος. Οὐ γὰρ δὴ μία γε οὖσα, ἅμα ἀγαθή τέ ἐστι καὶ κακὴ, οὐδ' ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχρῶν ἔργων ἐρᾷ, καὶ ταὐτὰ ἅμα βούλεταί τε καὶ οὐ βούλεται πράττειν· ἀλλὰ δῆλον, ὅτι δύο ἐστὸν ψυχὰ, καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττεται· ὅταν δὲ ἡ πονηρὰ, τὰ αἰσχρὰ ἐπιχειρεῖται. Νῦν δὲ, ὡς σὲ σύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ, καὶ πάνυ πολύ. Εἰ τοίνυν καὶ σοὶ δοκεῖ πορεύεσθαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε χρὴ ποιεῖν, ἵνα κἀκείνοις πιστότερος ῇς· ἐξάγγελλέ τε αὐτοῖς τὰ παρ' ἡμῶν, οὕτω

Pantheam relinquere poteris? Duæ mihi nimirum, Cyre, ait, certe sunt animæ. Hanc philosophiam didici modo apud improbum illum sophistam, Amorem. Nam una sane si esset anima, non et bona simul esset et mala, neque res simul honestas et turpes amaret, neque simul eadem et vellet et nollet facere: sed manifestum est, duas esse animas, et ubi quidem penes *animam* bonam imperium est, honestæ conficiuntur res: ubi vero penes malam, res suscipiuntur turpes. Nunc, quia te socium *et adjutorem* nacta est, anima bona viribus, et longe quidem, superior est. Quod si ergo, inquit Cyrus, tibi quoque hoc iter instituendum videtur, sic erit agendum, ut apud illos etiam majorem habeas fidem:

τε ἐξάγγελλε, ὡς ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ σοῦ λεγόμενα ἐμποδὼν μάλιστ' ἂν εἴη, ὧν βούλοιται πράττειν. Εἴη δ' ἂν ἐμποδὼν, εἰ ἡμᾶς φαίης παρασκευάζεσθαι ἐμβαλεῖν που τῆς ἐκείνων χώρας· ταῦτα γὰρ ἀκούοντες, ἧττον ἂν παντὶ σθένει ἀθροίζοιντο, ἕκαστός τις φοβούμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. Καὶ μένε, ἔφη, παρ' ἐκείνοις ὅτιπλεῖστον χρόνον· ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν, ὅταν ἐγγύτατα ἡμῶν ὦσι, ταῦτα μάλιστα καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι ἔσται. Συμβούλευε δ' αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι, ὅπῃ ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι· ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς, εἰδέναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τετάχθαι αὐτοῖς· μετατάττεσθαι γὰρ ὀκνήσουσι· καὶ ἤν πῃ ἄλλῃ μετατάττωνται, ἐξ ὑ-

nimirum eis enunciato quæ a nobis gerantur, et *quidem* sic enunciato, ut quæ abs te dicentur, maximo sint ipsis impedimento ad ea quæ facere voluerint. Fuerit autem impedimento, si nos dixeris adparatum facere, ut alicubi agrum ipsorum invadamus: nam si hæc audient, minus *collatis* viribus universis in unum se congregabunt locum, metuente quolibet domesticis etiam rebus. Maneto etiam, inquit, apud ipsos quam diutissime: nam maxime nobis opportunum fuerit ea rescire quæ faciant, ubi proxime a nobis aberunt. Iis porro sis auctor, ut aciem, quocunque modo fuerit optimum, instruant; cum enim tu discesseris, qui nosse ipsorum quomodo acies structa sit videbere, necesse erit u[illegible]

πογύου ταράξονται. Ἀράσπας μὲν δὴ οὕτως ἐξελθὼν, καὶ συλλαβὼν τοὺς πιστοτάτους θεράποντας, καὶ εἰπὼν πρός τινας, οἷα ᾤετο ξυμφέρειν τῷ πράγματι, ᾤχετο.

Ἡ δὲ Πάνθεια, ὡς ᾔσθετο οἰχόμενον τὸν Ἀράσπαν, πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε· Μὴ λυποῦ, ὦ Κῦρε, ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους· ἐὰν γὰρ ἐμὲ ἐάσῃς πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγώ σοι ἀναδέχομαι, ἥξειν πολὺ Ἀράσπου πιστότερόν σοι φίλον· καὶ δύναμιν δ' οἶδ' ὅτι, ὁπόσην ἂν δύνηται, ἔχων παρέσται σοι. Καὶ γὰρ ὁ μὲν πατὴρ τοῦ νῦν βασιλεύοντος φίλος ἦν αὐτῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπεχείρησέ ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διασπάσαι ἀπ' ἀλλήλων· ὑβριστὴν

---

eandem ordinum rationem retineant: nam verebuntur aciem mutare; ac si quo alio modo eam sunt mutaturi, subito perturbabuntur. Et hoc quidem modo digressus Araspas, sumptis secum fidissimis famulis, et ad quosdam prolatis iis, quæ ad negotium *conficiendum* profutura putabat, discessit.

Panthea vero, cum discessisse Araspam sensisset, ad Cyrum misit qui diceret, Ne tibi molestum sit, Cyre, quod Araspas ad hostes transierit; nam si potestatem mihi feceris ad maritum mittendi meum, recipio tibi, venturum amicum longe tibi Araspa fideliorem; atque etiam scio futurum, ut tibi cum quantis maximis poterit copiis adsit. Etenim hujus quidem regis, qui modo impe-

σὺν νομίζων αὐτὸν, εὖ οἶδ', ὅτι ἄσμενος ἂν πρὸς ἄνδρα, οἷος σὺ εἶ, ἀπαλλαγείη. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος κελεύει πέμπειν πρὸς τὸν ἄνδρα· ἡ δ' ἔπεμψεν. Ὡς δ' ἔγνω ὁ Ἀβραδάτας τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα, καὶ τἄλλα δὲ ᾔσθετο ὡς εἶχεν, ἄσμενος πορεύεται πρὸς τὸν Κῦρον, ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους. Ὡς δ' ἦν πρὸς τοῖς τῶν Περσῶν σκοποῖς, πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον, εἰπὼν ὃς ἦν. Ὁ δὲ Κῦρος εὐθὺς ἄγειν κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. Ὡς δ' ἰδέτην ἀλλήλους ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ἠσπάσαντο ἀλλήλους ὡς εἰκὸς ἐκ δυσελπίστων. Ἐκ τούτου δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τοῦ Κύρου τὴν ὁ-

---

rat, pater ei amicus erat: at is qui jam rerum potitur etiam conatus est aliquando me ac maritum meum divellere: quamobrem sat scio, cum eum insolenter injurium *esse* existimet, libenter ad virum talem, qualis tu es, discesserit. Hæc ubi Cyrus audisset, *ei* mandat ut ad maritum mittat: quod quidem illa fecit. Cum vero ab uxore signa cognovisset Abradates, atque etiam animadverteret, qui cæterarum rerum status esset, libens ad Cyrum cum duobus circiter equorum millibus profectus est. Ad Persarum vero speculatores ubi pervenisset, mittit ad Cyrum, et quisnam esset significat. Cyrus statim deduci hominem ad uxorem jubet. Cum autem hæc et Abradates se mutuo vidissent, *ipsi* inter se complexi sunt, uti par erat, ex insperato. Deinde Panthea

σιότητα καὶ τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοίκτισιν. Ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀκούσας εἶπε· Τί ἂν οὖν ἐγὼ ποιῶν, ὦ Πάνθεια, χάριν Κύρῳ ὑπέρ τε σοῦ καὶ ἐμαυτοῦ ἀποδιδοίην; Τί δὲ ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἢ πειρώμενος ὅμοιος περὶ ἐκεῖνον εἶναι, οἷός περ καὶ ἐκεῖνος περί σε;

Ἐκ τούτου δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβραδάτας· καὶ, ὡς εἶδεν αὐτὸν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ εἶπεν· Ἀνθ' ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κῦρε, οὐκ ἔχω, τί μεῖζον εἴπω, ἢ ὅτι φίλον σοι ἐμαυτὸν δίδωμι καὶ θεράποντα καὶ ξύμμαχον· καὶ, ὅσα ἂν ὁρῶ σε σπουδάζοντα, συνεργός σοι πειράσομαι γίγνεσθαι, ὡς ἂν δύνωμαι κράτιστος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶ-

---

Cyri sanctitatem, temperantiam, et commiserationem erga se commemorat. Quibus auditis, Abradates ait, Quid igitur faciam, Panthea, quo gratiam Cyro cum tuo tum meo nomine referam? Quid aliud, inquit Panthea, quam ut perinde erga ipsum te gerere coneris, atque se ipse erga te gessit?

Post hæc ad Cyrum venit Abradates; eumque ubi conspexit, prehensa ipsius dextra, Pro iis, ait, beneficiis, Cyre, quibus nos adfecisti, non habeo quod dicam majus, quam quod amicum me tibi, et ministrum, et socium trado: et quacunque in re strenuam te navare operam viderim, in ea conabor operam tibi meam exhibere quam potero præclarissimam. Et Cyrus, Ego vero

πεν, Ἐγὼ δὲ δέχομαι· καὶ νῦν μέν σε ἀφίημι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν· αὖθις δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεήσει σε σκηνοῦν σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις.

Ἐκ τούτου ὁρῶν ὁ Ἀβραδάτας σπουδάζοντα τὸν Κῦρον περὶ τὰ δρεπανηφόρα ἅρματα καὶ περὶ τοὺς τεθωρακισμένους ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειρᾶτο συντελεῖν αὐτῷ εἰς τὰ ἑκατὸν ἅρματα ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἑαυτοῦ ὅμοια ἐκείνῳ· αὐτὸς δὲ ὡς ἡγησόμενος αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἅρματος παρεσκευάζετο. Συνεζεύξατο δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἅρμα τετράρρυμόν τε καὶ ἐξ ἵππων ὀκτώ. ἡ δὲ Πάνθεια, ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἐκ τῶν ἑαυτῆς χρημάτων χρυσοῦν τε αὐτῷ θώρακα ἐποιήσατο καὶ χρυσοῦν κράνος, ὡσαύ-

---

accipio, inquit; ac nunc te quidem dimitto, ut cum uxore cœnes; deinceps autem tibi etiam meo, cum tuis ac meis amicis, tabernaculo utendum erit.

Secundum hæc cum Cyrum Abradates videret falcatorum curruum, ac tum equorum tum equitum thoracatorum studio teneri, operam dabat, ut ex equestribus copiis suis ad centum ei currus conficeret, similes ipsius curribus; ac seipsum etiam parabat ut in curru dux eorum esset. Junxit autem currum suum *ita, ut* e temonibus quatuor et equis octo *constaret:* uxor vero ejus Panthea de facultatibus ipsius loricam ei auream, et auream galeam confecit, itemque brachiorum

τως δὲ καὶ περιβραχιόνια· τοὺς δ' ἵππους τοῦ ἅρματος χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κατεσκευάσατο.

Ἀβραδάτας μὲν ταῦτα ἔπραττε. Κῦρος δὲ ἰδὼν τὸ τετράρυμον αὐτοῦ ἅρμα, κατενόησεν, ὡς οἷόν τε εἴη καὶ ὀκτάρυμον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτὼ ζεύγεσι βοῶν ἄγειν τῶν μηχανῶν τὸ κατώτατον οἴκημα· ἦν δὲ τοῦτο τριόργυιον μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς τροχοῖς. Τοιοῦτοι δὲ πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθοῦντες ἐδόκουν αὐτῷ μεγάλη μὲν ἐπικουρία γενέσθαι τῇ ἑαυτοῦ φάλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῶν πολεμίων τάξει. Ἐποίησε δὲ ἐπὶ τῶν οἰκημάτων καὶ περιδρόμους καὶ ἐπάλξεις· ἀνεβίβαζε δὲ ἐπὶ τῶν πύργων ἕκαστον ἄνδρας εἴκοσιν.

Ἐπεὶ δὲ πάντα συνεστήκει αὐτῷ τὰ περὶ

---

tegumenta; equos autem curru junctos, totos æreis tegumentis instruxit.

In his quidem conficiendis occupatus erat Abradates. Cyrus autem currum ejus cum temonibus quatuor intuitus, animadvertit fieri posse currum etiam octo temonum, ut octo boum jugis machinarum infima veheretur structura: et aberat hic *currus* cum rotis a terra tribus ulnis. Hujusmodi turres si cum ordinibus sequerentur, videbantur ei et phalangi suæ magno fore adjumento, et hostium aciei magno damno. Etiam structuris in hisce tum circuitus fecit tum propugnacula; et in turrim quamlibet viginti viros imposuit.

Postea vero quam omnia, quæ ad currus pertinebant, ipsi

τοὺς πύργους, πεῖραν ἐλάμβανε τοῦ ἀγωγίου· καὶ πολὺ ῥᾷον ἦγε τὰ ὀκτὼ ζεύγη τὸν πύργον καὶ τοὺς ἐπ᾽ αὐτῷ ἄνδρας, ἢ τὸ σκευοφορικὸν βάρος ἕκαστον τὸ ζεῦγος. Σκευῶν μὲν γὰρ βάρος ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ εἴκοσι τάλαντα ἦν ζεύγει· τοῦ δὲ πύργου, ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς τῶν ξύλων πάχος ἐχόντων, καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν καὶ ὅπλων, τούτων ἐγένετο ἔλαττον, ἢ πεντεκαίδεκα τάλαντα ἑκάστῳ ζεύγει τὸ ἀγώγιον. Ὡς δ᾽ ἔγνω εὔπορον οὖσαν τὴν ἀγωγὴν, παρεσκευάζετο ὡς ἅμα ἄξων τοὺς πύργους σὺν τῷ στρατεύματι· νομίζων τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν ἅμα σωτηρίαν τε καὶ δικαιοσύνην εἶναι καὶ εὐδαιμονίαν.

---

essent confecta, periculum vecturæ fecit; et multo facilius octo illa juga turrim cum *impositis* in eam militibus trahebant, quam unum jugum id omne ferret, quod ei ex impedimentis imponebatur. Nam jugo impedimentorum onus, *quod* fere talenta quinque ac viginti *aequabat*, imponi solebat: at cum in turri materia tragicæ scenæ crassitudinem haberet, et viri essent viginti et arma, fiebat ut hæc in unumquodque jugum oneris minus *plaustro vehendi*, quam talenta quindecim, conficerent. Postquam animadvertit facilem hanc esse vehendi rationem, parabat sesé ut turres una cum exercitu duceret; quippe qui in bello captationem conditionis potioris existimaret et salutis, et justitiæ, et prosperitatis esse *plenam*.

β΄. Ἦλθον δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ χρήματα ἄγοντες, καὶ ἀπήγγελλον αὐτῷ, ὅτι ὁ Ἰνδὸς ἐπιστέλλει τοιάδε· "Ἐγὼ, ὦ Κῦρε, ἥδομαι, ὅτι μοι ἐπήγγειλας, "ὧν ἐδέου· καὶ βούλομαί σοι ξένος εἶναι, "καὶ πέμπω σοι χρήματα· κἂν ἄλλων δέῃ, "μεταπέμπου. Ἐπέσταλται δὲ τοῖς παρ' "ἐμοῦ, ποιεῖν, ὅ, τι ἂν σὺ κελεύῃς." Ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε· Κελεύω τοίνυν ὑμᾶς, τοὺς μὲν ἄλλους μένοντας, ἔνθα κατεσκηνώκατε, φυλάττειν τὰ χρήματα, καὶ ζῆν, ὅπως ὑμῖν ἥδιστόν ἐστι· τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους, ὡς παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ περὶ συμμαχίας, καὶ τὰ ἐκεῖ μαθόντες, ὅ, τι ἂν λέγωσί τε καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα

---

2. Id temporis etiam illi venere, qui pecuniam ab Indo adferebant; ac ei renuntiarunt, Indum talia *quaedam ipsis* mandata *ad eum perferenda* dedisse, "Gratum mihi est, Cyre, te "mihi significasse, quibus tibi "rebus opus esset; atque mihi "tecum hospitii jus esse vo-"lo, et pecunias tibi mitto: "quod si aliis tibi sit opus, "mitte qui *ad te* ferant. Prae-"terea mandatum est iis, qui "a me *ad te veniunt*, ut quic-"quid tu jusseris faciant." *Quae* cum audisset Cyrus, Præcipio igitur, ait, ut vestrum alii iis in tabernaculis hic remanentes in quæ vos recepistis, harum pecuniarum custodes sint, et quo ipso modo jucundissimum sit vitam degant; tres autem vestrum ad hostes profecti, quasi *adsint* ab Indo

ἀπαγγείλατε ἐμοί τε καὶ τῷ Ἰνδῷ· κἂν ταῦτά μοι καλῶς ὑπηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἴσομαι τούτου, ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγοντες. Καὶ γὰρ οἱ μὲν δούλοις ἐοικότες κατάσκοποι οὐδὲν ἄλλο δύνανται εἰδότες ἀπαγγέλλειν, ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ δὲ τοιοῦτοι, οἷοί περ ὑμεῖς, ἄνδρες πολλάκις καὶ τὰ βουλευόμενα καταμανθάνουσιν. Οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ, ἀκούσαντες ἡδέως, καὶ ξενισθέντες τότε παρὰ Κύρῳ, συσκευασάμενοι τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο, ὑποσχόμενοι, ἦ μὴν καταμαθόντες, ὅσα ἂν δύνωνται πλεῖστα ἐκ τῶν πολεμίων, ἥξειν ὡς δυνατὸν τάχιστα.

Ὁ δὲ Κῦρος τά τε ἄλλα πρὸς τὸν πόλεμον

---

societatis ineundæ gratia, et edocti illic omnia, quæ dicant faciantque, quamprimum et mihi et Indo renuntient: atque in his si mihi egregiam operam navabitis, majores etiam hoc nomine vobis habebo gratias, quam quod pecunias adtuleritis. Etenim speculatores servis similes nihil aliud quod sciant renuntiare possunt; quam quæ nota sunt universis: at ejusmodi viri, quales vos estis, sæpenumero etiam consilia perdiscunt. Quæ cum Indi libenter audissent et hospitio tunc a Cyro liberaliter accepti fuissent, paratis compositisque rebus suis, postridie proficiscebantur, sancte polliciti se, ubi de hostibus quam maxime liceret, didicissent, quam fieri posset celerrime redituros.

Cyrus autem cum alia parabat ad pugnam magnifice, ut

παρεσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὴ ἀνὴρ οὐδὲν σμικρὸν ἐπινοῶν πράττειν· ἐπεμελεῖτο δὲ οὐ μόνον, ὧν ἔδοξε τοῖς συμμάχοις, ἀλλὰ καὶ ἔριν ἐνέβαλλε πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις, ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φανοῦνται καὶ εὐοπλότατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ ἀκοντιστικώτατοι καὶ τοξικώτατοι καὶ φιλοπονώτατοι. Ταῦτα δε ἐξειργάζετο ἐπί τε τὰς θήρας ἐξάγων, καὶ τιμῶν τοὺς κρατιστους ἑκασταχῇ· καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ, οὓς ἑώρα ἐπιμελουμένους τούτου, ὅπως οἱ αὐτῶν κράτιστοι ἔσονται στρατιῶται, καὶ τούτους ἐπαινῶν τε παρώξυνε, καὶ χαριζόμενος αὐτοῖς, ὅ, τι δύναιτο. Εἰ δέ ποτε θυσίαν ποιοῖτο καὶ ἑορτὴν ἄγοι, καὶ ἐν ταύτῃ, ὅσα πολέμου ἕνεκα μελετῶσιν οἱ ἄνθρωποι,

---

erat sane vir talis, qui nihil exiguum gerere cogitaret, tum non solum ea curabat, quæ socii censuissent, sed etiam contentionem inter amicos mutuam excitabat, ut eorum singuli armati pulcherrime, et equitandi, et jaculandi, et sagittandi peritissimi, laborumque patientissimi conspicerentur. Atque hæc effecit, tum ad venationes eos educendo, tum præstantissimos ubique *praemiis et* honoribus ornando: quin et præfectos eos, quos videret studiose operam dare, ut milites ipsorum quam optimi essent, partim collaudando exacuebat, partim eis gratificando quacunque in re posset. Quod si rem sacram aliquando faceret festumve diem ageret, tum quoque eorum omnium, quæ homines belli causa

πάντων τούτων ἀγῶνας ἐποίει, καὶ ἆθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου, καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.

Τῷ δὲ Κύρῳ σχεδόν τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν, ὁπόσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι, πλὴν τῶν μηχανῶν. Καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἔκπλεῳ ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους· καὶ τὰ ἅρματα τὰ δρεπανηφόρα, ἅ τε αὐτὸς κατεσκεύασεν, ἔκπλεα ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν· ἅ τε Ἀβραδάτας ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τοῖς Κύρου, καὶ ταῦτα ἔκπλεα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. Καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἅρματα ἐπεπείκει Κῦρος Κυαξάρην εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον μετασκευάσαι ἐκ τῆς Τρωϊκῆς καὶ Λιβυκῆς διφρείας· καὶ

exercent, certamina instituebat, et præmia victoribus magnifice largiebatur; multaque *adeo jam* erat in exercitu hilaritas.

Erant autem Cyro perfecta jam propemodum omnia, quibus in expeditione uti volebat, extra machinas. Etenim Persicorum equitum numerus ad decem millia plene jam excreverat; et falcati currus, quos ipse paraverat, centenarium jam numerum explebant; ii etiam, quos Abradates ille Susius Cyri curribus similes parandos susceperat, centum alios plene efficiebant. Etiam Cyaxari Cyrus auctor fuerat, ut currus Medicos ad eundem modum ex Trojana Lybicaque curruum forma immutaret; qui et ipsi erant omnino ad centenos numero alios. Præterea delecti erant pro camelis mili-

ἔκπλεα καὶ ταῦτα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. Καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους δὲ ἐκτεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστην τοξόται. Καὶ ὁ μὲν πλεῖστος στρατὸς οὕτως εἶχε τὴν γνώμην, ὡς ἤδη παντελῶς κεκρατηκὼς, καὶ οὐδὲν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων.

Ἐπεὶ δὲ οὕτω διακειμένων ἦλθον οἱ Ἰνδοὶ ἐκ τῶν πολεμίων, οὓς ἐπεπόμφει Κῦρος ἐπὶ κατασκοπῇ, καὶ ἔλεγον, ὅτι Κροῖσος μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων ᾑρημένος εἴη τῶν πολεμίων, δεδογμένον δ' εἴη πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι, πάσῃ τῇ δυνάμει ἕκαστον παρεῖναι, χρήματα δὲ εἰσφέρειν πάμπολλα, ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μισθουμένους, οὓς δύναιντο, καὶ δωρουμένους, οἷς δέοι· ἤδη δὲ καὶ

---

tes, in singulas duo sagittarii. Et maxima quidem pars exercitus hoc erat animo, quasi qui omnino jam vicissent, et *quasi* hostium adparatus nullius essent momenti.

Cum autem, illis sic adfectis, Indi ab hostibus rediissent, quos Cyrus speculandi causa miserat, ac dicerent, Crœsum electum esse ducem et imperatorem omnium hostium; et decretum, ut omnes reges socii, suis quisque cum copiis universis, adessent; ut maximam pecuniæ summam conferrent, eamque impenderent ad milites conducendos, quoscunque possent, et ad danda munera, quibus oporteret: præterea conductos

μεμισθωμένους εἶναι πολλοὺς μὲν Θρακῶν μαχαιροφόρους, Αἰγυπτίους δὲ προσπλεῖν· καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυριάδας σὺν ἀσπίσι ποδήρεσι, καὶ δόρασι μεγάλοις, (οἷά περ καὶ νῦν ἔχουσι) καὶ κοπίσι· προσπλεῖν δὲ καὶ Κυπρίων στράτευμα [ἔτι], παρεῖναι δὲ ἤδη καὶ Κίλικας πάντας καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ Λυκάονας, καὶ Παφλαγόνας, καὶ Καππαδόκας, καὶ Ἀραβίους, καὶ Φοίνικας, καὶ σὺν τῷ Βαβυλῶνος ἄρχοντι τοὺς Ἀσσυρίους· καὶ Ἴωνας δὲ καὶ Αἰολέας, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικοῦντας, σὺν Κροίσῳ ἠναγκάσθαι ἕπεσθαι· πεπομφέναι δὲ Κροῖσον καὶ εἰς Λακεδαίμονα περὶ συμμαχίας· συλλέγεσθαι

---

jam permultos esse Thracas machærophoros, Aegyptios navigiis advehi; atque *hos* aiebant esse numero ad centum viginti millia, cum scutis ad pedes usque pertinentibus, hastisque magnis, (quales etiam nunc habent) et copidibus: Cypriorum quoque copias navigiis advehi, jamque adesse Cilicas omnes et Phrygas utrosque, et Lycaonas, et Paphlagonas, et Cappadocas, et Arabas, et Phœnicas, et cum Babylonio rege Assyrios; Iones etiam et Aeolenses, propeque Græcos omnes Asiam incolentes Crœsum sequi coactos esse: Crœsum porro societatis ineundæ causa legatos etiam Lacedæmonem misisse; exercitum *ipsum* propter Pactolum amnem cogi, ac

δὲ τὸ στράτευμα ἀμφὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν, προϊέναι δὲ μέλλειν αὐτοὺς εἰς Θύμβραρα, (ἔνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος τῶν ὑπὸ βασιλέα βαρβάρων τῶν κάτω Συρίας) καὶ ἀγορὰν πᾶσι παρηγγέλθαι ἐνταῦθα κομίζειν· σχεδὸν δὲ τούτοις ταὐτὰ ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι· ἐπεμελεῖτο γὰρ καὶ τούτου ὁ Κῦρος, ὅπως ἁλίσκοιντο, παρ' ὧν ἔμελλε πεύσεσθαί τι· ἔπεμπε δὲ καὶ δούλοις ἐοικότας κατασκόπους, ὡς αὐτομόλους. Ὡς οὖν ταῦτα ἤκουσεν ὁ στρατὸς τοῦ Κύρου, ἐν φροντίδι τε ἕκαστος ἐγίγνετο, ὥσπερ εἰκὸς, καὶ ἡσυχαίτεροί τε, ἢ ὡς εἰώθεσαν, διεφοίτων, φαιδροί τε οἱ πολλοὶ οὐ πάνυ ἐφαίνοντο· ἐκυκ-

---

progressuros *deinde* eos ad Thymbrara versus, (ubi nunc quoque barbari Syriæ inferioris incolæ, qui sub regis imperio sunt, cogi solent) omnibusque denuntiatum esse, ut res venales eo conferrent: eadem prope captivi etiam dicebant: (dabat enim operam Cyrus, ut caperentur *aliqui*, de quibus nonnihil exquirere posset; atque etiam mittebat speculatores servorum specie, tanquam si transfugæ essent.) Hæc igitur cum Cyri exercitus audisset, et solicitus esse quisque cœpit, uti consentaneum erat, et lento magis incedebant gradu, quam consuevissent; magnaque pars eorum non admodum hilaris cernebatur; præterea in circulis con-

λοῦντό τε, καὶ μεστὰ ἦν πάντα ἀλλήλους ἐρωτώντων καὶ διαλεγομένων περὶ τούτων.

Ὡς δὲ ᾔσθετο ὁ Κῦρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ στρατιᾷ, συγκαλεῖ τούς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμάτων, καὶ πάντας, ὁπόσων ἀθυμούντων ἐδόκει τις βλάβη γίγνεσθαι, καὶ προθυμουμένων ὠφέλεια. Προεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ἄλλος εἴ τις βούλοιτο τῶν ὁπλοφόρων προσίστασθαι ἀκουσόμενος τῶν λόγων, μὴ κωλύειν. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε·

« Ἄνδρες ξύμμαχοι, ἐγώ τοι ὑμᾶς συνεκάλεσα, ἰδών τινας ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πολεμίων, πάνυ ἐοικότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις. Δοκεῖ γάρ μοι θαυμαστὸν εἶναι, εἴ τις ὑμῶν, ὅτι μὲν οἱ πολέ-

---

gregabantur, et omnia plena erant se mutuo interrogantium de his rebus, et colloquentium.

Cyrus autem, ubi metum pervagari exercitum animadvertit, tum copiarum præfectos convocat, tum eos omnes, qui si dejectis essent animis, damnum; si alacribus, utilitatem adlaturi viderentur. Prædixit etiam ministris, ut si quis alius quoque ex armatis adesse vellet, orationem auditurus, ne prohiberent. Ubi convenissent, in hanc sententiam locutus est:

" Convocavi ego vos, socii, " quia nonnullos vestrum video, posteaquam ab hostibus " venere nuntii, similes admodum hominibus esse perterritis. Equidem miror, quenquam vestrum formidine corripi, quia dicantur hostes col-

" μιοι λέγονται συλλέγεσθαι, δέδοικεν· ὅτι
" δὲ ἡμεῖς πολὺ μὲν πλείους συνειλέγμεθα
" νῦν, ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους, πολὺ δὲ ἄμει-
" νον σὺν θεῷ παρεσκευάσμεθα νῦν, ἢ πρόσθεν,
" ταῦτα δὴ ὁρῶντες οὐ θαῤῥεῖτε. Ὦ πρὸς
" θεῶν, ἔφη, τί δῆτ' ἂν ἐποιήσατε οἱ νῦν δε-
" δοικότες, εἰ ἤγγελλόν τινες τὰ παρ' ἡμῖν
" νῦν ὄντα, ταῦτα ἀντίπαλα ἡμῖν προσιόντα;
" καὶ πρῶτον μὲν ἠκούετε, ἔφη, ὅτι οἱ πρόσθεν
" νικήσαντες ἡμᾶς, οὗτοι πάλιν ἔρχονται, ἔ-
" χοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς, ἣν ποτε νίκην ἐκτή-
" σαντο· ἔπειτα δὲ, οἱ τότε ἐκκόψαντες τῶν
" τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν τὰς ἀκροβολίσεις,
" νῦν οὗτοι ἔρχονται, καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τού-
" τοις πολλαπλάσιοι· Ἔπειτα δὲ, ὥσπερ οὗτοι

" ligi: quod vero multo ma-
" jore numero nos jam collecti
" sumus, quam id temporis,
" cum eos vinceremus, et mul-
" to nunc dei ope, quam an-
" tea, melius instructi, *adeoque*
" hæc cum videatis, non fiden-
" tibus *potius* vos esse animis.
" Dii *immortales*, ait, quid fac-
" turi tandem fuissetis, qui jam
" metu estis perculsi, si qui
" nuntium adtulissent, quae
" nunc apud nos, hæc nobis ad-
" versa adventare? et primum
" audiretis, inquit, eos, qui pri-
" us nos vicissent rursum ve-
" nire, victoriam in animis ha-
" bentes, quam aliquando a-
" depti essent; deinde eos, qui
" tum et sagittariorum et ja-
" culatorum velitationes fregis-
" sent, nunc advenire, aliosque
" his similes multo plures:
" Præterea quemadmodum hi

" ὁπλισάμενοι τοὺς πεζοὺς τότε ἐνίκων, νῦν
" οὕτως καὶ οἱ ἱππεῖς αὐτῶν παρεσκευασμένοι
" πρὸς τοὺς ἱππέας προσέρχονται· καὶ τὰ μὲν
" τόξα καὶ ἀκόντια ἀποδεδοκιμάκασι, παλ-
" τὸν δὲ ἓν ἰσχυρότερον ἕκαστος λαβὼν, προσε-
" λαύνειν διανενόηται, ὡς ἐκ χειρὸς τὴν μά-
" χην ποιησόμενος· Ἔτι δὲ ἅρματα ἔρχεται,
" ἃ οὐχ οὕτως ἑστήξεται ὥσπερ πρόσθεν ἀ-
" ποστραφέντα ὥσπερ εἰς φυγὴν, ἀλλ' οἵ τε
" ἵπποι εἰσὶ κατατεθωρακισμένοι οἱ ἐν τοῖς
" ἅρμασιν, οἵ τε ἡνίοχοι ἐν πύργοις ἑστᾶσι
" ξυλίνοις, τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα συνεστε-
" γασμένοι θώραξι καὶ κράνεσι· δρέπανα τε
" σιδηρᾶ περὶ τοῖς ἄξοσι προσήρμοσται, ὡς
" ἐλῶντες καὶ οὗτοι εὐθὺς εἰς τὰς τάξεις τῶν

" tunc armati vicissent pedites,
" si nunc equites ipsorum in-
" structos ad equites accedere;
" ac rejectis arcubus et jaculis,
" et accepto quemque palto u-
" no *eoque* firmiore, apud ani-
" mum statuisse adequitare, ut
" cominus pugnam ineat: Ve-
" nire item currus, qui non ita
" constituendi sint aversi velut
" ad fugam, sicut prius, sed
" tum equos in curribus cata-
" phractos esse, tum aurigas
" in turribus ligneis stare, quo-
" rum partes *corporis* eminen-
" tes omnes loricis ac galeis
" tectæ sint; et falces ferreas
" ad axes aptatas esse, quo et
" illi statim in adversariorum
" ordines impetum faciant:
" præter hæc habere ipsos ca-
" melos, quibus advehantur,
" quorum unum *vel* centum e-
" qui videre non sustineant;

" ἐναντίων· πρὸς δ' ἔτι κάμηλοί εἰσιν αὐτοῖς,
" ἐφ' ὧν προσελῶσιν, ὧν μίαν ἑκάστην ἑκατὸν
" ἵπποι οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ἰδόντες· ἔτι δὲ
" πύργους ἔχοντες προσίασιν, ἀφ' ὧν τοῖς μὲν
" αὑτῶν ἀρήξουσιν, ὑμᾶς δὲ βάλλοντες κω-
" λύσουσιν ἐν τῷ ἰσοπέδῳ μάχεσθαι· εἰ δὴ
" ταῦτα ἤγγελλέ τις ὑμῖν ἐν τοῖς πολεμίοις
" ὄντα, οἱ νῦν φοβούμενοι τί ἂν ἐποιήσατε;
" ὁπότε ἀπαγγελλομένων, ὅτι Κροῖσος μὲν
" ᾕρηται τοῖς πολεμίοις στρατηγὸς, ὃς τοσ-
" ούτῳ Σύρων κακίων ἐγένετο, ὅσῳ Σύροι
" μὲν μάχῃ ἡττηθέντες ἔφυγον, Κροῖσος δὲ
" ἰδὼν ἡττημένους, ἀντὶ τοῦ ἀρήγειν τοῖς συμ-
" μάχοις, φεύγων ᾤχετο. Ἔπειτα δὲ διαγ-
" γέλλεται δήπου, ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ πολέμιοι

" adventare item eos cum tur-
" ribus, de quibus sint opem
" laturi suis, et vos ejaculando
" impedituri, quo minus in
" planitie dimicetis: hæc igi-
" tur si quis vobis nuntiaret
" hostibus adesse, quid tandem
" facturi essetis, qui jam in
" metu estis? quando *adeo*
" *perturbamini* adlatis nuntiis,
" Crœsum hostes imperatorem
" legisse, qui tanto Syris igna-
" vior fuit, ut cum Syri præ-
" lio victi fugerent, Crœsus
" victos esse videns, quibus o-
" pem, ut sociis, ferre debe-
" bat, fuga se subduceret. De-
" inde nuntiatur sane hostes
" ipsos se non idoneos *ac pares*
" arbitrari, qui nobiscum pug-
" nent, sed alios conducere,
" quasi pro eis melius illi præ-

" οὐχ ἱκανοὶ ἡγοῦνται ἡμῖν εἶναι μάχεσθαι, " ἄλλους δὲ μισθοῦνται, ὡς ἄμεινον μαχου- " μένους ὑπὲρ σφῶν, ἢ αὐτοί. Εἰ μέντοι τι- " σὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶ- " ναι, τὰ δὲ ἡμέτερα φαῦλα, τούτους ἐγώ " φημι χρῆναι, ὦ ἄνδρες, ἀφεῖναι εἰς τοὺς " ἐναντίους· πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες πλείω ἂν ἡ- " μᾶς ἢ παρόντες ὠφελοῖεν.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χρυσάντας ὁ Πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ὦ Κῦρε, μὴ θαύμαζε, εἴ τινες ἐσκυθρώπασαν, ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων· οὐ γὰρ φοβηθέντες οὕτω διετέθησαν, ἀλλ' ἀχθεσθέντες· ὥσπερ γε, ἔφη, εἰ τινῶν βουλομένων τε καὶ οἰομένων ἤδη ἀριστήσειν, ἐξαγγελθείη τι ἔργον, ὃ

" liaturi sint, quam ipsimet. " Si quibus tamen hæc ita cum " se habeant terribilia viden- " tur esse, nostra vero frivola, " hos equidem aio, viri, ad " hostes ablegandos esse: nam " multo magis nobis profue- " rint, si cum illis sint, quam " si nobis adsint."

Hæc ubi Cyrus dixisset, Chrysantas ille Persa surrexit, et in hunc modum loquutus est; Ne tibi, Cyre, mirum sit, quosdam auditis hisce, quæ nuntiantur, tristes visos esse: quippe non propter metum sic adfecti fuere, sed propter indignationem: perinde ac, inquit, si aliquibus jam et prandere cupientibus et existimantibus id futurum, opus aliquod denuntietur, quod necesse sit an-

ἀνάγκη εἴη πρὸ τοῦ ἀρίστου ἐξεργάσασθαι, οὐδεὶς ἂν, οἶμαι, ἡσθείη τοῦτο ἀκούσας· οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς, ἤδη οἰόμενοι πλουτήσειν, ἐπεὶ ἠκούσαμεν, ὅτι ἐστί τι λοιπὸν ἔργον, ὃ δεῖ ἐξεργάσασθαι, συνεσκυθρωπάσαμεν, οὐ φοβούμενοι, ἀλλὰ πεποιῆσθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βουλόμενοι. Ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ οὐ περὶ Συρίας μόνον ἀγωνιούμεθα, ὅπου σῖτος πολὺς καὶ πρόβατά ἐστι, καὶ φοίνικες οἱ καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ περὶ Λυδίας, ἔνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον, θάλαττα δὲ προσκλύζει. καθ' ἣν πλείω ἔρχεται, ἢ ὅσα τις ἑώρακεν, ἀγαθὰ, ταῦτα, ἔφη, ἐννοούμενοι, οὐκέτι ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαῤῥοῦμεν ὡς μάλιστα, ἵνα θᾶττον καὶ τούτων τῶν Λυ-

---

te prandium absolvi, neminem, opinor, hoc audito delectatum iri: sic et nos quidem, qui fore jam putabamus ut opes consequeremur, posteaquam audivimus restare quoddam opus quod absolvendum sit, vultus *nostros* contraximus, non qui metu percelleremur, sed illud etiam vellemus effectum esse. Verum enimvero quia non de Syria solum dimicabimus, ubi magna est frumenti copia, et pecudes et palmæ frugiferæ, sed etiam de Lydia, in qua vini, ficorum, olei magna est copia, et quam mare adluit, quo bona plura, quam quisquam viderit, advehuntur; hæc, inquit, cogitantes, non *jam* amplius indignamur, sed quam maxime confirmatis animis sumus, ut quamprimum etiam istis Lydiæ bonis fruamur. In

δίων ἀγαθῶν ἀπολαύσωμεν. Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ ξύμμαχοι πάντες ἥσθησάν τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπῄνεσαν.

Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, Ὦ ἄνδρες, δοκεῖ μοι καὶ ἰέναι ἐπ᾽ αὐτοὺς ὡς τάχιστα· ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἢν δυνώμεθα, ὅπου τὰ ἐπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θᾶττον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα αὐτοῖς εὑρήσομεν, πλείω δὲ τὰ ἀπόντα. Ἐγὼ μὲν δὴ οὕτω λέγω· εἰ δέ τις ἄλλως πως γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ ῥᾷον ἡμῖν, διδασκέτω. Ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολλοὶ, ὡς χρεὼν εἴη, ὁτιτάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς πολε-

---

hunc ille modum loquutus est: socii autem universi sermone delectati sunt *eumque* probarunt.

Et Cyrus, Equidem, ait, arbitror quam celerrime adversus eos pergendum esse; ut primum ipsos *eo* veniendo antevertamus, si *quidem* poterimus, ubi commeatum colligunt: deinde quanto celerius iverimus, tanto pauciora eis adesse, plura abesse inveniemus. Equidem ita censeo: quod si quis vel tutius vel facilius *aliquid* alia ratione *facturos* nos sentit, *sane id* doceat. Cum autem multi in eandem sententiam concurrentes dicerent, necessarium esse ut quam celerrime in hostes pergerent, ac nemo contradiceret, tum vero

μίους, ἀντέλεγε δὲ οὐδεὶς, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος ἤρχετο λόγου τοιοῦδε·

"Ἄνδρες ξύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ "τὰ σώματα καὶ τὰ ὅπλα, οἷς δεήσει χρῆσ-"θαι, ἐκ πολλοῦ ἡμῖν σὺν θεῷ παρεσκεύασ-"ται· νῦν δὲ τὰ ἐπιτήδεια δεῖ εἰς τὴν ὁδὸν "συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν, καὶ ὁπόσοις "τετράποσι χρώμεθα, μὴ μεῖον ἢ εἴκοσιν ἡ-"μερῶν. Ἐγὼ γὰρ λογιζόμενος εὑρίσκω, "πλειόνων ἢ πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ἐσομένην ὁ-"δὸν, ἐν ᾗ οὐδὲν εὑρήσομεν τῶν ἐπιτηδείων· ἀν-"εσκεύασται γὰρ, τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ δὲ "ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὅσα ἠδύναντο. Συ-"σκευάζεσθαι οὖν χρὴ σῖτον μὲν ἱκανόν· (ἄνευ "γὰρ τούτου οὔτε μάχεσθαι, οὔτε ζῆν δυναί-

---

Cyrus hujusmodi orationem est orsus:

"Jam dudum, socii, tum "animi, tum corpora, tum ar-"ma quibus utendum erit, ope "dei nobis parata sunt; nunc "vero commeatus ad iter com-"portandus est, et nobis ipsis "et quibuscunque utimur qua-"drupedibus, *isque* non minor "quam viginti dierum. Eten-"im considerando reperio, plu-"rium quam quindecim die-"rum fore viam, in qua nihil "commeatus inveniemus: nam "avecta sunt, partim a nobis, "partim ab hostibus, quæcun-"que potuerunt. Quamob-"rem cibi quantum satis sit "nobis comparandum est; "(nam absque hoc nec præli-"ari, nec vivere possimus) et

" μεθα ἂν) οἶνον δὲ τοσοῦτον ἕκαστον ἔχειν
" χρὴ, ὅσος ἱκανὸς ἔσται ἐθίσαι ἡμᾶς αὐτοὺς
" ὑδροποτεῖν· πολλὴ γάρ ἐστι τῆς ὁδοῦ ἄοινος,
" εἰς ἣν, οὐδ' ἂν πάνυ πολὺν οἶνον συσκευασώ-
" μεθα, διαρκέσει. Ὡς οὖν μὴ ἐξαπίνης
" ἄοινοι γενόμενοι νοσήμασι περιπίπτωμεν, ὧδε
" χρὴ ποιεῖν· ἐπὶ μὲν τῷ σίτῳ νῦν εὐθὺς ἀρ-
" χώμεθα πίνειν ὕδωρ· τοῦτο γὰρ ἤδη ποιοῦν-
" τες οὐ πολὺ μεταβαλοῦμεν. Καὶ γὰρ ὅσ-
" τις ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμιγμένην ἀεὶ τὴν
" μάζαν ἐσθίει· καὶ ὅστις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι
" δεδευμένον τὸν ἄρτον· καὶ τὰ ἑφθὰ δὲ πάν-
" τα μεθ' ὕδατος τοῦ πλείστου ἐσκεύασται.
" Μετὰ δὲ τὸν σῖτον εἰ οἶνον ἐπιπίνοιμεν, οὐ-
" δὲν μεῖον ἔχουσα ἡ ψυχὴ ἀναπαύσεται.

" vini tantum habere quemvis
" oportet, quantum satis fuerit
" ad consuefaciendum nos ut
" aquam bibamus. nam mag-
" na viæ pars vino caret, in
" quam si vel plurimum vini
" comportemus, non tamen *il-*
" *lud* suffecerit. Quare ne, si
" subito vinum nos deficiat, in
" morbos incidamus, sic facien-
" dum erit: ad cibum jam sta-
" tim aquam bibere incipia-
" mus: nam hoc si jam feceri-
" mus, mutationem non mag-
" nam sentiemus. Etenim qui-
" cunque polenta vescitur, is
" semper mazam aqua mis-
" tam; qui pane vescitur, a-
" qua subactum panem, come-
" dit. Quin et elixa omnia
" plurima cum aqua parantur.
" Post cibum vero si vini po-
" tus accedat, nihilo deterius
" habens animus adquiescet.

" Ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ μετὰ τὸ δεῖπνον ἀφαι-
" ρεῖν χρὴ, ἔστ' ἂν λάθωμεν ὑδροπόται γενό-
" μενοι. Ἡ γὰρ κατὰ μικρὸν παράλλαξις
" πᾶσαν ποιεῖ φύσιν ὑποφέρειν τὰς μεταβο-
" λάς· διδάσκει δὲ καὶ ὁ θεὸς, ἀπάγων ἡμᾶς
" κατὰ μικρὸν ἔκ τε τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀ-
" νέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλπη, καὶ ἐκ τοῦ θάλ-
" πους εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα· ὃν χρὴ μι-
" μουμένους, εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν, προειθισμένους ἡ-
" μᾶς ἀφικνεῖσθαι. Καὶ τὸ τῶν στρωμάτων
" δὲ βάρος εἰς τὰ ἐπιτήδεια καταδαπανᾶτε·
" τὰ μὲν γὰρ ἐπιτήδεια περιττεύοντα οὐκ
" ἄχρηστα ἔσται· στρωμάτων δὲ ἐνδεηθέντες
" μὴ δείσητε, ὡς οὐχ ἡδέως καθευδήσετε· εἰ δὲ
" μὴ, ἐμὲ αἰτιᾶσθε. Ἐσθὴς μέντοι ὅτῳ

" Deinde de illo etiam, quod
" a cœna sumitur, detrahere o-
" portebit *aliquid*, donec im-
" prudentes *quodammodo* aquæ
" potores evadamus. Nam
" quæ mutatio paulatim decli-
" nando fit, ea facit ut quæli-
" bet natura mutationes ferat:
" id quod deus ipse nos docet,
" qui paulatim ab hyeme nos
" ad perferendum vehementes
" calores abducit, et ab æstu
" ad acrem hyemem: quem
" imitando pervenire ad id,
" quod necesse est, *jam* ante
" consuefacti debemus. Quin
" et stragulorum pondus in res
" necessarias insumite: neces-
" saria enim si supersint, non
" erunt inutilia; at stragulis si
" carueritis, ne metuatis quin
" suaviter dormituri sitis; sin
" minus, me culpate. Vestis
" vero cui adsit abundantior,

" ἐστὶν ἀφθονωτέρα παροῦσα, πολλὰ καὶ
" ὑγιαίνοντι καὶ κάμνοντι ἐπικουρεῖ. Ὄψα
" δὲ χρὴ συνεσκευάσθαι, ὅσα ἐστὶν ὀξέα
" [ἐπιπλεῖστον,] καὶ δριμέα, καὶ ἁλμυρά·
" ταῦτα γὰρ ἐπὶ σῖτόν τε ἄγει, καὶ ἐπιπλεῖσ-
" τον ἀρκεῖ. Ὅταν δ' ἐκβαίνωμεν εἰς ἀκέ-
" ραια, ὅπου ἡμᾶς εἰκὸς ἤδη σῖτον λαμβά-
" νειν, χειρομύλας χρὴ αὐτόθεν παρασκευά-
" σασθαι, αἷς σιτοποιησόμεθα· τοῦτο γὰρ
" κουφότατον τῶν σιτοποιϊκῶν ὀργάνων. Συν-
" εσκευάσθαι δὲ χρὴ καὶ ὧν ἀσθενοῦντες
" δέονται ἄνθρωποι· τούτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος
" μικρότατος, ἢν δὲ τύχη τοιάδε γένηται,
" μάλιστα δεήσει. Ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἱμάν-
" τας· τὰ γὰρ πλεῖστα καὶ ἀνθρώποις καὶ

" permultum et recte valenti
" et ægrotanti prodest. Ob-
" sonia comportanda sunt, quæ-
" cunque maxime acida, et ac-
" ria, et salsa fuerint: nam hæc
" ad cibum invitant et quam
" diutissime sufficiunt. Postea-
" quam vero ad integra *loca*
" pervenerimus, ubi consenta-
" neum est frumentum nos jam
" *tandem* capturos, jam inde
" manuales molæ parandæ e-
" runt, quibus panem conficia-
" mus: nam id ex illis instru-
" mentis, quibus fit panis, levis-
" simum est. Præterea com-
" parari oportet etiam illa, qui-
" bus homines infirmæ valetu-
" dinis indigent: nam horum
" moles est perexigua, et si ta-
" lis fortuna sit, *eis* maxime o-
" pus erit. Oportet etiam ha-
" bere lora: nam plurima tum
" hominibus tum equis loris

" ἵπποις ἱμᾶσιν ἤρτηται· ὧν κατατριβομέ-
" νω νκαὶ ῥηγνυμένων ἀνάγκη ἀργεῖν, ἢν μή
" τις ἔχῃ περιζυγά. Ὅστις δὲ πεπαίδευται
" καὶ παλτὸν ξύσασθαι, ἀγαθὸν καὶ ξυήλης
" μὴ ἐπιλαθέσθαι. Ἀγαθὸν δὲ καὶ ῥίνην
" φέρεσθαι· ὁ γὰρ λόγχην ἀκονῶν, ἐκεῖνος
" καὶ τὴν ψυχήν τι παρακονᾷ. Ἔπεστι
" γάρ τις αἰσχύνη, λόγχην ἀκονῶντα κακὸν
" εἶναι. Ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ξύλα περίπλεα
" καὶ ἅρμασι καὶ ἁμάξαις· ἐν γὰρ πολλαῖς
" πράξεσι πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορεύ-
" οντα εἶναι. Ἔχειν δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγ-
" καιότατα ὄργανα ἐπὶ ταῦτα πάντα· οὐ
" γὰρ ἁπανταχοῦ χειροτέχναι παραγίγνον-
" ται· τὸ δ' ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσον ὀλίγοι τινὲς

" adligata sunt; quibus attritis
" et fractis cessare necesse est,
" nisi vincula quis habeat. Qui-
" cunque autem et paltum po-
" lire didicit, *ei* utile fuerit
" asciæ non oblivisci. Profue-
" rit etiam limam ferre; nam
" qui hastam acuit, is animum
" quoque præterea nonnihil ex-
" acuit. Inest enim *hic* pu-
" dor quidam, eum ignavum
" esse, qui hastam acuit. O-
" portet autem lignorum etiam
" habere copiam et curribus et
" plaustris: nam multis in ne-
" gotiis *et operibus*, necesse est
" multa quoque deficere. Præ-
" terea habere oportet instru-
" menta maxime necessaria ad
" hæc omnia; non enim ubi-
" que adsunt opifices: quod
" autem in diem satis fuerit,
" ad id efficiendum pauci qui-
" dam non sufficiunt. Oportet

" οἳ οὐχ ἱκανοὶ ποιῆσαι. Ἔχειν δὲ χρὴ καὶ
" ἄμην καὶ σμινύην κατὰ ἅμαξαν ἑκάστην,
" καὶ κατὰ τὸ νωτοφόρον δὲ ἀξίνην καὶ δρέ-
" πανον· ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ χρή-
" σιμα, καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ πολλάκις ὠφέ-
" λιμα γίγνεται. Τὰ μὲν οὖν εἰς τροφὴν
" δέοντα, οἱ ἡγεμόνες τῶν ὁπλοφόρων ἐξετά-
" ζετε τοὺς ὑφ' ὑμῖν αὐτοῖς· οὐ γὰρ δεῖ
" παριέναι, ὅτου ἄν τις τούτων ἐνδέηται· ἡμεῖς
" γὰρ τούτων ἐνδεεῖς ἐσόμεθα. Ὅσα δὲ καὶ
" τὰ ὑποζύγια κελεύω ἔχειν, ὑμεῖς οἱ τῶν
" σκευοφόρων ἄρχοντες ἐξετάζετε, καὶ τὸν μὴ
" ἔχοντα κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. Ὑ-
" μεῖς δ' αὖ οἱ τῶν ὁδοποιῶν ἄρχοντες, ἔχετε
" μὲν ἀπογεγραμμένους παρ' ἐμοῦ τοὺς ἀπο-

" etiam sarculum et ligonem
" in curru quovis habere, et in
" *jumento* dossuario dolabram
" et falcem; nam hæc et cui-
" que privatim usui sunt, et
" publice frequenter utilitatem
" adferunt. Et quibus qui-
" dem ad cibos opus est, de iis
" vos duces militum gravis
" armaturæ illos interrogate,
" qui vobis parent: non enim
" prætermittendum est quid-
" quam horum, quo quis indi-
" gere poterit; nam eorum in-
" digi nos erimus. Quæcun-
" que vero jumenta habere ju-
" beo, vos impedimentorum
" præfecti inquirite, et qui non
" habet, hunc ad parandum *ea*
" cogite. Vos autem, qui vias
" *exercitui* sternentibus præes-
" tis, habetis a me descriptos
" eos, qui ex jaculatoribus, et
" sagittariis, et funditoribus re-

" δεδοκιμασμένους καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀκοντιστῶν, " καὶ τοὺς ἐκ τῶν τοξοτῶν, καὶ τοὺς ἐκ τῶν σφεν- " δονητῶν· τούτων δὲ τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν ἀκοντισ- " τῶν χρὴ πέλεκυν ἔχοντας ξυλοκόπον ἀναγκά- " ζειν στρατεύεσθαι, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν τοξοτῶν, " σμινύην, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν, ἄμην· " τούτους δ' ἔχοντας ταῦτα, πρὸ τῶν ἁμαξῶν " κατ' ἴλας πορεύεσθαι, ὅπως, ἤν τι δέῃ ὁδο- " ποιΐας, εὐθὺς ἐνεργοὶ ἦτε· καὶ ἐγὼ ἤν τι δέω- " μαι, ὅπως εἰδῶ, ὁπόθεν δεῖ λαβόντα τούτοις " χρῆσθαι. Ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρατιω- " τικῇ ἡλίκιᾳ ξὺν τοῖς ὀργάνοις χαλκέας τε " καὶ τέκτονας καὶ σκυτοτόμους, ὅπως, ἄν τι " δέῃ καὶ τοιούτων τεχνῶν ἐν τῇ στρατιᾷ, μη- " δὲν ἐλλίπηται. Οὗτοι δὲ ὁπλοφόρου μὲν

" jecti sunt: hos itaque cogere " oportet, ex jaculatoribus quidem qui sunt rejecti, ut sumpta securi lignum ad secandum apta militent; qui ex " sagitariis, ligone; qui ex funditoribus, sarculo: hos porro " iis instructos *cogere oportet*, " ante plaustra turmatim incedere, ut si quid opus sit munienda via, statim opus aggrediamini; et ipse sciam, si " mihi aliquorum opera necessaria sit, unde ad usum meum " mihi sumendi sint. Ducam vero *nobiscum* et fabros ærarios " militaris ætatis, et lignarios, " et sutores, cum instrumentis " *suis*; ut quacunque in re hujusmodi etiam artificiis opus " sit in exercitu, nihil deficiat. " Et hi quidem ab armatorum " *militum* ordinibus erunt soluti, quæ autem sciunt, mercede

" τάξεως ἀπολελύσονται, ἃ δ' ἐπίστανται τῷ " βουλομένῳ μισθοῦ ὑπηρετοῦντες, ἐν τῷ τε- " ταγμένῳ ἔσονται. Ἢν δέ τις καὶ ἔμπορος " βούληται ἕπεσθαι, πωλεῖν τι βουλόμενος, τῶν " μὲν προειρημένων ἡμερῶν τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν· " ἢν δέ τι πωλῶν ἁλίσκηται, πάντων στερήσε- " ται. Ἐπειδὰν δὲ αὗται παρέλθωσιν αἱ ἡ- " μέραι, πωλήσει, ὅπως ἂν βούληται· ὅστις δ' " ἂν τῶν ἐμπόρων πλείστην ἀγορὰν παρέχων " φαίνηται, οὗτος καὶ παρὰ τῶν συμμάχων " καὶ παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τεύξεται. Εἰ " δέ τις χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει εἰς ἐμ- " πολὴν, γνωστῆρας ἐμοὶ προσαγαγὼν καὶ ἐγ- " γύητὰς, ἦ μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, " λαμβανέτω, ὧν ἡμεῖς ἔχομεν. Ἐγὼ μὲν

" ei ministrantes qui velit, e- " runt in constituto *loco*. Quod " si quis etiam mercator sequi " *castra* voluerit, ut aliquid " vendat, *is* illorum dierum, " quos ante significavimus, com- " meatum habere *debet*: sin ali- " quid vendere deprehendatur, " omnibus spoliabitur. Postea- " quam vero dies hi præterie- " rint, quo pacto volet, ven- " det: et quisquis e mercato- " ribus quam maxime rerum " venalium forum augere vide- " bitur, is et a sociis, et a me " munera et honores conseque- " tur. Quod si quis existimat, " pecunia sibi ad coemptionem " rerum opus esse, is illis qui- " bus notus est, quique spon- " deant futurum, ut cum exer- " citu proficiscatur, adductis, " quam nos habemus, accipiat. " Atque hæc quidem prædico:

" δὴ ταῦτα προαγορεύω· εἰ δέ τίς τι καὶ " ἄλλο δέον ἐνορᾷ, πρὸς ἐμὲ σημαινέτω. Καὶ " ὑμεῖς μὲν ἀπιόντες συσκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ " θύσομαι ἐπὶ τῇ ὁρμῇ· ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν " καλῶς ἔχῃ, σημανοῦμεν. Παρεῖναι δὲ χρὴ " ἅπαντας, τὰ προειρημένα ἔχοντας, εἰς τὴν " τεταγμένην χώραν, πρὸς τοὺς ἡγεμόνας " ἑαυτῶν. Ὑμεῖς δὲ, οἱ ἡγεμόνες, τὴν ἑαυ- " τοῦ ἕκαστος τάξιν εὐτρεπισάμενος, πρὸς " ἐμὲ πάντες συμβαλεῖτε, ἵνα τὰς ἑαυτῶν " ἕκαστοι χώρας καταμάθητε."

γ'. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκευάζοντο· ὁ δὲ Κῦρος ἐθύετο. Ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν, ὡρμᾶτο σὺν τῷ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξεστρατο-

---

" si quis vero aliud quidpiam, " quod facto sit opus, perspicit, mihi significet. Ac vos " quidem *hinc* digressi vasa " colligite; ego profectionis " causa rem sacram faciam: " cum vero res divinæ recte " se habebunt, signum dabimus. Debent autem adesse " omnes cum iis quæ prædicta " sunt, ad locum constitutum, " apud duces suos. Vos vero, " duces, ubi suum quisque ordinem instruxeritis, ad me " convenietis omnes, ut suos " singuli locos percipiatis."

3. His illi auditis, *ad iter* sarcinis compositis se comparabant: *Cyrus* vero rei divinæ dabat operam. Ubi vero sacrificia bene se habuerunt, cum exercitu progredi cœpit: ac primo

πεδεύσατο ὡς δυνατὸν ἐγγύτατα, ὅπως, εἴ τίς τι ἐπιλελησμένος εἴη, μετέλθοι, καὶ εἴ τίς τι ἐνδεόμενος γνοίη, τοῦτο ἐπιπαρασκευάσαιτο. Κυαξάρης μὲν οὖν, τῶν Μήδων ἔχων τὸ τρίτον μέρος, κατέμενεν, ὡς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη. Ὁ δὲ Κῦρος ἐπορεύετο ὡς ἐδύνατο τάχιστα, τοὺς ἱππέας μὲν πρώτους ἔχων, καὶ πρὸ τούτων διερευνητὰς καὶ σκοποὺς ἀεὶ ἀναβιβάζων ἐπὶ τὰ πρόσθεν εὐσκοπώτατα· μετὰ δὲ τούτους ἦγε τὰ σκευοφόρα, ὅπου μὲν πεδινὸν εἴη, πολλοὺς ὁρμαθοὺς ποιούμενους τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων· ὄπισθεν δὲ ἡ φάλαγξ ἐφεπομένη, εἴ τι τῶν σκευοφόρων ὑπολείποιτο, οἱ προστυγχάνοντες τῶν ἀρχόντων ἐπεμέλοντο, ὡς μὴ κωλύοιντο πορεύεσθαι. Ὅπου δὲ στε-

quidem die metatus est castra loco, quam potuit, proximo, ut si quis alicujus rei esset oblitus, eam quæreret, et si quis esse sibi aliqua opus animadverteret, eam etiam sibi compararet. Et Cyaxares quidem cum tertia parte Medorum remansit, ut domi solitudo non esset. Cyrus quam celerrime poterat, faciebat iter, equites quidem primo loco constituens, et ante hos exploratores et speculatores anteriora semper in loca, quæ ad speculandum essent commodissima, præmittens: post hos agebat impedimenta, multos, ubi quidem planities esset, plaustrorum et impedimentorum globos faciens: *hos* cum a tergo sequeretur phalanx, si quid impedimentorum a tergo relinqueretur, præfecti qui *in ea* inciderent curabant, ut in progressu non impedirentur. Ubi vero angustior erat via,

νωτέρα εἴη ἡ ὁδὸς, διὰ μέσου ποιούμενοι τὰ σκευοφόρα ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπορεύοντο οἱ ὁπλοφόροι· καὶ, εἴ τι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ταῦτα γιγνόμενοι αὖ τῶν στρατιωτῶν ἐπεμέλοντο. Ἐπορεύοντο δὲ ὡς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις, παρ' ἑαυταῖς ἔχουσαι τὰ σκευοφόρα· ἐπετέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις κατὰ τὴν ἑαυτῶν τάξιν ἕκαστον ἰέναι, εἰ μή τι ἀναγκαῖον ἀποκωλύοι. Καὶ σημεῖον δὲ ἔχων ὁ τοῦ ταξιάρχου σκευοφόρος ἡγεῖτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτῶν τάξεως· ὥς τε ἀθρόοι ἐπορεύοντο, ἐπεμελοῦντό τε ἰσχυρῶς ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ, ὡς μὴ ὑπολείποιντο. Καὶ, οὕτω ποιούντων, οὔτε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους, ἅμα τε παρόντα ἅπαντα

---

milites armati receptis in medium impedimentis, hinc et illinc incedebant; ac si quid impediret, milites ad hæc constituti *in eo* curam adhibebant. Plerumque vero sic cohortes iter faciebant, ut apud se *sua* haberent impedimenta: omnibus enim qui impedimentis ferendis operam dabant imperatum erat, ut quisque propter cohortem suam progrederetur, nisi quid rei necessariæ vetaret. Atque is etiam cui sarcinarum vectura curæ erat præibat, signum centurionis sui habens, quod militibus ejusdem cohortis notum esset: itaque catervatim faciebant iter, et vehementer intentus erat quilibet, ne qui suorum a tergo relinquerentur. Quod cum facerent, necesse non erat ut se mutuo quærerent, et omnia

καὶ σαώτερα ἦν, καὶ θᾶσσον τὰ δέοντα εἶχον οἱ στρατιῶται.

Οἱ δ' οὖν προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ ὁρᾶν ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα· καὶ ὑποζύγια δὲ ἑώρων, ἕτερα ταῦτα ἄγοντα, τὰ δὲ καὶ νεμόμενα· καὶ τὰ πρόσω αὖ ἐφορῶντες ἐδόκουν καταμανθάνειν μετεωριζόμενον ἢ καπνὸν, ἢ κονιορτόν· ἐκ τούτων ἁπάντων σχεδὸν ἐγίγνωσκον, ὅτι εἴη που πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. Εὐθὺς οὖν πέμπει τινὰ ὁ σκοπάρχης ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ. Ὁ δὲ, ἀκούσας ταῦτα, ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας ἐπὶ ταύταις ταῖς σκοπαῖς, ὅ, τι ἂν ἀεὶ καινὸν ὁρῶσιν, ἐξαγγέλλειν· τάξιν δ' ἔπεμψεν ἱππέων εἰς τὸ

---

præsto magisque salva erant, et ea quibus esset opus citius milites habebant.

Cæterum speculatores antegressi cum viderentur in planitie videre homines, qui et pabulum et ligna sumerent, et adspicerent itidem jumenta, quæ ejusmodi alia portarent atque *interim* pascerentur; et remotiora loco intuendo, animadvertere sibi viderentur, vel fumum vel pulverem in sublime ferri; de his omnibus intelligebant, hostium copias alicubi esse in propinquo. Itaque speculatorum præfectus statim quendam mittit, qui Cyro ista nuntiaret. Is autem ubi hæc audiisset, mandavit ilils, ut iis ipsis in speculis manerent, ac quicquid semper novi conspicerent, *sibi* renuntiarent: præterea equitum co-

πρόσθεν, καὶ ἐκέλευσε πειραθῆναι συλλαβεῖν τινας τῶν ἀνὰ τὸ πεδίον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν· οἱ μὲν δὴ ταχθέντες τοῦτο ἔπραττον. Αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατεχώριζεν, ὅπως παρασκευάσαιντο, ὅσα ᾤετο χρῆναι, πρὶν πάνυ ὁμοῦ εἶναι. Καὶ πρῶτον μὲν ἀριστᾷν παρηγγύησεν, ἔπειτα δὲ μένοντας ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖν. Ἐπεὶ δὲ ἠρίστησαν, συνεκάλεσε καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ ἁρμάτων τοὺς ἡγεμόνας, καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ τῶν σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας καὶ τῶν ἁρμαμαξῶν. καὶ οὗτοι μὲν συνήεσαν. Οἱ δὲ καταδραμόντες εἰς τὸ πεδίον συλλαβόντες ἀνθρώπους ἤγαγον· οἱ δὲ συλληφθέντες ἀνερωτώ-

---

hortem ulterius misit, mandavitque darent operam ut quosdam illorum qui erant in planitie comprehenderent, quo certius id quod esset cognoscere possent. Ac illi quidem, id quibus negotii datum erat, hoc faciebant: *Cyrus* ipse copias reliquas ibidem disponebat, ut præpararent ea quibus opus esse arbitrabatur, antequam omnino congrederentur. Ac primum quidem edixit uti pranderent, deinde ut suis in ordinibus manerent ac providerent quod imperaretur. Pransi autem cum essent, equitum, peditum, curruum duces, atque etiam machinarum, impedimentorum, harmamaxarum præfectos convocavit. Et hi quidem convenerunt: ii vero *interea* qui in planitiem excurrerant, homines compre-

μενοι ὑπὸ τοῦ Κύρου, ἔλεγον, ὅτι ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου εἶεν, προεληλυθότες οἱ μὲν ἐπὶ χιλὸν, οἱ δ' ἐπὶ ξύλα, παρελθόντες τὰς προφυλακάς· διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ σπάνια πάντα εἶναι. Καὶ ὁ Κῦρος, ταῦτα ἀκούσας, Πόσον δ', ἔφη, ἄπεστιν ἐνθένδε τὸ στράτευμα; Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι ὡς δύο παρασάγγας. Ἐπὶ τούτοις ἤρετο ὁ Κῦρος, Ἡμῶν δ', ἔφη, λόγος τις ἦν παρ' αὐτοῖς; Ναὶ μὰ Δί', ἔφασαν, καὶ πολύς γε· ὡς ἐγγὺς ἤδη ἦτε προσιόντες. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἦ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες ἰόντας; (τοῦτο δ' ἐπήρετο τῶν παρόντων ἕνεκα.) Οὐ μὰ Δία, εἶπον ἐκεῖνοι, οὐ μὲν δὴ καὶ ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἠνιῶντο. Νῦν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, τί ποιοῦσιν; Ἐκτάτ-

---

hensos adducebant. Cumque a Cyro interrogarentur ii, qui capti erant, aiebant se *hostium* ex castris esse, ac processisse partim pabulatum, partim lignatum, prætergressos primas excubias; etenim propter exercitus multitudinem rara esse omnia. Et Cyrus his auditis, Quanto, inquit, intervallo hinc exercitus abest? Parasangas fere duas, aiunt illi. Post hæc *eos* interrogans Cyrus, An de nobis erat, inquit, apud ipsos aliquis rumor? Erat profecto, inquiunt, et quidem magnus: nimirum vos adventare et prope jam adesse. Quid igitur? ait Cyrus, cum *id* audirent, an gaudebant? (hoc autem eorum, qui aderant, causa quærebat.) Non profecto, respondent illi, non sane gaudebant, sed admodum etiam angebantur. Jam vero, ait Cyrus, quid agunt? Instruuntur,

τονται, ἔφασαν· καὶ χθὲς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔπραττον. Ὁ δὲ τάττων, ἔφη ὁ Κῦρος, τίς ἐστιν; Οἱ δ' ἔφασαν, αὐτός τε Κροῖσος, καὶ σὺν αὐτῷ Ἕλλην τις ἀνὴρ, καὶ ἄλλος δέ τις Μῆδος· οὗτος μέντοι ἐλέγετο φυγὰς εἶναι παρ' ὑμῶν. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, λαβεῖν μοι γένοιτο αὐτὸν, ὡς ἐγὼ βούλομαι.

Ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέλευσεν, εἰς δὲ τοὺς παρόντας, ὡς λέξων τὶ, ἀνήγετο. Ἐν τούτῳ δὲ παρῆν ἄλλος αὖ παρὰ τοῦ σκοπάρχου, λέγων, ὅτι ἱππέων τάξις μεγάλη ἐν τῷ πεδίῳ προφαίνοιτο· καὶ ἡμεῖς μὲν, ἔφη, εἰκάζομεν, ἐλαύνειν αὐτοὺς βουλομένους ἰδεῖν τόδε τὸ στράτευμα.

---

inquiunt; atque in hoc ipso tum heri, tum nudiustertius occupati fuerunt. Et quis eos instruit, ait Cyrus? Crœsus ipse, inquiunt, et cum eo Græcus quidam, et alius quidam Medus: hic quidem a vobis venisse transfuga dicebatur. Verum o maxime Jupiter, inquit Cyrus, utinam eum capiam, uti cupio.

Secundum hæc captivos abduci jussit, et ad eos qui aderant, quasi dicturus aliquid, se convertit. Interea *quidam* alius a speculatorum aderat præfecto, qui magnum equitum agmen in planitie conspici dicebat: ac nos quidem, inquit, suspicamur eos provehi studio contemplandi hunc exercitum. Nam ante hanc turmam alii e-

Καὶ γὰρ πρὸ τῆς τάξεως ταύτης ἄλλοι ὡς τριάκοντα ἱππεῖς συχνὸν προελαύνουσι, καὶ μέντοι κατ' αὐτοὺς ἡμᾶς, ἴσως βουλόμενοι λαβεῖν, ἢν δύνωνται, τὴν σκοπήν· ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν μία δεκὰς οἱ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σκοπῇ. Καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τῶν περὶ αὐτὸν ἀεὶ ὄντων ἱππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀδήλους τοῖς πολεμίοις ἀτρεμίαν ἔχειν. Ὅταν δ', ἔφη, ἡ δεκὰς ἡ ἡμετέρα λείπῃ τὴν σκοπὴν, ἐξαναστάντες ἐπίθεσθε τοῖς ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν σκοπήν. Ὡς δὲ ὑμᾶς μὴ λυπῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντέξελθε σὺ, ἔφη, ὦ Ὑστάσπα, τὴν χιλιοστὺν τῶν ἱππέων λαβὼν, καὶ ἐπιφάνηθι ἀντίος τῇ τῶν πολεμίων τάξει. Διώξεις δὲ μηδαμῇ εἰς ἀφανὲς, ἀλλ', ὅπως

---

quites fere triginta celeriter advehuntur, et quidem nos ipsos versus; fortasse quod speculam *hanc*, si *quidem* possint, occupare velint: nos autem in ista specula tantummodo decem sumus. Et Cyrus nonnullos equites ex iis quos semper circum se habebat, provectos sub *ipsam usque* speculam clam hostibus immotos *ibi* consistere jussit. Ubi vero, ait, decuria nostra speculam deseruerit, *tum* vos *ex insidiis* exsurgite, eosque invadite, qui speculam conscenderint. Atque ut vos magna illa non lædat turma, egredere tu, inquit, adversus hos, Hystaspa, equitibus mille adsumptis, et in conspectum hostilis agminis adverso agmine prodi. Nequaquam vero persequaris eos usque ad loca *tibi* non perspecta,

αἱ σκοπαί σοι διαμενοῦσιν, ἐπιμεληθεὶς πάριθι. Ἂν δ᾽ ἄρα ἀνατείνοντες τὰς δεξιὰς προσελαύνωσιν ὑμῖν τινες, δέχεσθε φιλίως τοὺς ἄνδρας.

Ὁ μὲν δὴ Ὑστάσπας ἀπιὼν ὡπλίζετο· οἱ δὲ ὑπηρέται ἤλαυνον εὐθὺς, ὡς ἐκέλευσεν. Ἀπαντᾷ δ᾽ αὐτοῖς καὶ δὴ ἐντὸς τῶν σκοπῶν Ἀράσπας σὺν τοῖς θεράπουσιν, ὁ πεμφθεὶς πάλαι κατάσκοπος, ὁ φύλαξ τῆς Σουσίδος γυναικός. Ὁ μὲν οὖν Κῦρος, ὡς εἶδεν, ἀναπηδήσας ἐκ τῆς ἕδρας ὑπήντα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξιοῦτο· οἱ δ᾽ ἄλλοι, ὥσπερ εἰκὸς, μηδὲν εἰδότες, ἐκπεπληγμένοι ἦσαν τῷ πράγματι· ἕως ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἄνδρες φίλοι, ἥκει ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. Νῦν γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους

---

sed ubi curaveris, ut tuæ constanter maneant speculæ, progreditor. Quod si qui porrectis dextris ad vos advehantur, eos amanter excipite.

Hystaspas itaque discedens arma sumebat; et *Cyri* statim ministri, quemadmodum imperarat, avehebantur. Illis autem Araspas cum famulis cis ipsas etiam speculas occurrit, is qui dudum explorator missus fuerat, Susiæ mulieris custos. Et Cyrus quidem, *eum* ut vidit, exsiliens de sella progressus est ei obviam et dextra *hominem* excepit: cæteri, qui nihil *horum* scirent, re *ista* erant obstupefacti, ut par est *credi;* donec Cyrus ait, Vir ad nos optimus venit, amici. Nam scire jam omnes homines hujus oportet facinora. Hic neque ulla re turpi victus, ne-

δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα. Οὗτος οὔτε αἰσχροῦ ἡττηθεὶς οὐδενὸς ᾤχετο, οὔτε ἐμὲ φοϐηθεὶς, ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ πεμφθεὶς, ὅπως ἡμῖν, μαθὼν τὰ τῶν πολεμίων, σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγείλειεν. Ἃ μὲν οὖν ἐγώ σοι ὑπεσχόμην, ὦ Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν τούτοις πᾶσι. Δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἅπαντας, ὦ ἄνδρες, τοῦτον τιμᾷν ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα· ἐπὶ γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ ἐκινδύνευσε, καὶ αἰτίαν ὑπέσχεν, ᾗ ἐϐαρύνετο. Ἐκ τούτου δὴ πάντες ἠσπάζοντο τὸν Ἀράσπαν καὶ ἐδεξιοῦντο. Εἰπόντος δὲ Κύρου, ὅτι τούτων μὲν [τοίνυν] ἅλις εἴη, Ἃ δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτα, ἔφη, διηγοῦ, ὦ Ἀράσπα· καὶ μηδὲν ἔλαττον τοῦ ἀληθοῦς, μηδὲ μεῖον τὰ τῶν πο-

---

que formidine mei permotus discessit; sed a me missus, ut hostium rebus cognitis, quo loco essent, certo nobis renuntiaret. Tibi quidem, Araspa, quæ sum pollicitus, et memini et præstabo cum his omnibus. Vos autem omnes etiam æquum est, milites, hunc, ut virum fortem, honore prosequi: nam commodi nostri causa tum periculo se obtulit, tum *sceleris*, quo premebatur, culpam sustinuit. Tum vero Araspam omnes salutantes amplectebantur, et dextris excipiebant. Cum autem dixisset Cyrus, satis jam istorum esse; Quæ autem scire nos ex re nostra fuerit, inquit, narra nobis Araspa, neque res hostium præter veritatem extenua. Nam

λεμίων. Κρεῖττον γὰρ, μείζω οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν, ἢ μείω ἀκούσαντας μείζονα εὑρίσκειν. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὡς ἂν ἀσφαλέστατα εἰδείην, ὁπόσον τὸ στράτευμά ἐστιν, ἐποίουν· συνεξέταττον γὰρ παρὼν αὐτούς. Σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ τὸ πλῆθος μόνον οἶσθα, ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. Ἐγὼ μὲν, ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὡς διανοοῦνται τὴν μάχην ποιεῖσθαι. Ἀλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πλῆθος ἡμῖν πρῶτον εἰπὲ ἐν κεφαλαίῳ. Ἐκεῖνοι τοίνυν, ἔφη, πάντες τεταγμένοι εἰσὶν ἐπὶ τριάκοντα τὸ βάθος καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, πλὴν τῶν Αἰγυπτίων· οὗτοι δ' ἀπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετταράκοντα στάδια· πάνυ γάρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν, ὥστε

---

melius fuerit, *nos* arbitratos majora, *deinde* minora videre, quam auditis minoribus, majora reperire. Enimvero, inquit Araspas, operam dedi ut rem quam certissime cognoscerem: nam præsens una cum aliis aciem eorum instruxi. Tu igitur, inquit Cyrus, non *eorum* modo numerum, verum etiam aciei rationem tenes? Teneo profecto, inquit Araspas, atque *etiam* quo pacto prælium inire cogitent. Tu tamen, ait Cyrus, primum nobis *eorum* multitudinem summatim exponito. Sunt igitur illi, inquit, omnes et pedites et equites instructi ad tricenos in altitudinem, exceptis Aegyptiis: occupant autem hi fere spatium quadraginta stadiorum: mihi, enim, inquit, admodum curæ fuit, ut quantum loci occuparent sci-

εἰδέναι, ὁπόσον κατεῖχον χωρίον. Οἱ δ' Αἰγύπτιοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπὲ, πῶς εἰσι τεταγμένοι· ὅτι εἶπας, πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. Τούτους δ', ἔφη, οἱ μυριάρχαι ἔταττον εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τὴν μυριοστὺν ἑκάστην· τοῦτον γάρ σφισι καὶ οἴκοι νόμον ἔφασαν εἶναι τῶν τάξεων. Καὶ ὁ Κροῖσος μέντοι μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς οὕτω τάττεσθαι· ἐβούλετο γὰρ ὅτιπλεῖστον ὑπερφαλαγγῆσαι τοῦ σοῦ στρατεύματος. Πρὸς τί δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, τοῦτο ἐπιθυμῶν; Ὡς καὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ περιττῷ κυκλωσόμενος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἀλλ' οὗτοι ἂν εἰδεῖεν, εἰ οἱ κυκλούμενοι κυκλωθεῖεν.

Ἀλλ' ἃ μὲν παρά σου καιρὸς μαθεῖν, ἀ-

---

rem, Aegyptii vero, ait Cyrus, quo pacto instructi sint, dicito: aiebas enim, exceptis Aegyptiis. Nimirum hos denum millium præfecti ita instruebant, ut quælibet denum millium acies in centenos esset ab omni parte disposita: nam domi quoque sibi hanc ordinum legem esse dicebant. Crœsus sane perquam invitus eis concessit ut hoc modo instruerentur: quippe phalangem suam sic extendere volebat, ut tuum ultra exercitum quam longissime porrigeretur. At quamobrem, ait Cyrus, id cupiebat? *Ea* profecto *de causa*, ut exsuperante copias tuas multitudine circumdaret. Et Cyrus ait, At viderint isti, ne dum circumdare volunt, *ipsimet* circumdentur.

Sed enim quæ ex te didicis-

κηκόαμεν· ὑμᾶς δὲ χρὴ, ὦ ἄνδρες, οὕτω ποιεῖν· νῦν μὲν, ἐπειδὰν ἐνθένδε ἀπέλθητε, ἐπισκέψασθε καὶ τὰ τῶν ἵππων καὶ τὰ ὑμῶν αὐτῶν ὅπλα· (πολλάκις γὰρ μικροῦ ἐνδείᾳ καὶ ἀνὴρ καὶ ἵππος καὶ ἅρμα ἀχρεῖον γίγνεται) αὔριον δὲ πρωῒ, ἕως ἂν ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον μὲν χρὴ ἀριστῆσαι καὶ ἄνδρας καὶ ἵππους, ὅπως, ὅ, τι ἂν πράττειν ἀεὶ καιρὸς ᾖ, μὴ τούτου ἡμῖν ἐνδέῃ· ἔπειτα δὲ σὺ, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε, ὥσπερ καὶ ἔχεις, καὶ οἱ ἄλλοι μυρίαρχοι, ἧπερ νῦν ἔχετε· ὁμοῦ γὰρ τοῦ ἀγῶνος ὄντος, οὐδενὶ ἅρματι ἔτι καιρὸς τοὺς ἵππους μεταζευγνύναι. Παραγγείλατε δὲ τοῖς ταξιάρχοις, καὶ λοχαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος

se *nostram* erat in rem, audivimus: vobis autem ita, viri, faciendum est: nunc quidem, posteaquam hinc abieritis, tum equorum arma, tum vestra inspicite; (nam sæpenumero exigua re deficiente, et vir, et equus, et currus inutilis reddatur) cras autem mane, dum sacram ego rem peragam, primum et viris et equis vescendum erit, ut quidquid fieri semper opportunum fuerit, nihil nobis desit quo minus id conficiamus: deinde tu, inquit, Araspa, cornu dextrum tene, uti nunc tenes, ac cæteri *itidem* denum millium præfecti *servate* quem nunc locum obtinetis; nam ubi prope adest certamen cum sit conserendum, non juncti jam equi ullo in curru commode mutari possunt. Denuntiate vero cohortium præfectis et ductoribus manipulorum, ut in phalange consistant,

καθίστασθαι, εἰς δύο ἔχοντας ἕκαστον τὸν λόχον. Ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος εἰκοσιτέτταρες.

Καί τις εἶπε τῶν μυριάρχων, Καὶ δοκοῦμέν σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανῶς ἕξειν, εἰς τοσούτους τεταγμένοι, πρὸς οὕτω βαθεῖαν φάλαγγα; Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Αἱ δὲ βαθύτεραι φάλαγγες, ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὅπλοις τῶν ἐναντίων, τί σοι δοκοῦσιν, ἔφη, τοὺς πολεμίους βλάπτειν, ἢ τοὺς συμμάχους [ὠφελεῖν]; Ἐγὼ μὲν γὰρ, ἔφη, τοὺς εἰς ἑκατὸν τούτους ὁπλίτας εἰς μυρίους ἂν βουλοίμην μᾶλλον τετάχθαι· οὕτω γὰρ ἂν ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. Ἐξ ὅσων μέντοι ἐγὼ τὴν φάλαγγα βαθυνῶ, οἴομαι ὅλην ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον ποιή-

---

singulis manipulis densis ad duos. Erant autem *isti* manipuli *singuli militum* viginti quatuor.

Et quidam e denum millium præfectis, An videmur tibi, Cyre, inquit, si *quidem* in tot ordinati simus, adversus tam densam phalangem suffecturi? Et Cyrus, Densiores quæ sunt phalanges, ait, quam ut armis ad hostes possint pertingere, quid tibi videntur hostibus adferre damni, sociis quid commodi? Equidem, ait, hos in centenos ordinatos gravis armaturæ milites mallem in decies millenos esse dispositos: nam hoc modo cum paucissimis dimicaremus. At quo militum numero phalangis meæ constabit altitudo, futurum arbitror, ut to

σειν αὐτὴν ἑαυτῇ. Ἀκοντιστὰς μὲν ἐπὶ τοῖς θωρακοφόροις τάξω, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκονπισταῖς τοξότας. Τούτους γὰρ πρωτοστάτας μὲν τίς ἂν τάττοι, οἳ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι μηδεμίαν μάχην ἂν ὑπομεῖναι ἐκ χειρός; Προβεβλημένοι δὲ τοὺς θωρακοφόρους μενοῦσί τε, καὶ οἱ μὲν ἀκοντίζοντες, οἱ δὲ τοξεύοντες, ὑπὲρ τῶν πρόσθεν πάντων, λυμανοῦνται τοὺς πολεμίους. Ὅ, τι δ' ἄν τις κακουργῇ τοὺς ἐναντίους, δηλονότι παντὶ τούτῳ τοὺς συμμάχους κουφίζει. Τελευταίους μέντοι στήσω τοὺς ἐπὶ πᾶσι καλουμένους. Ὥσπερ γὰρ οἰκίας οὔτε ἄνευ λιθολογήματος ὀχυροῦ, οὔτε ἄνευ τῶν στέγην ποιούντων οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ φάλαγγος οὔτε ἄνευ τῶν πρώτων οὔτε ἄνευ τῶν τελευταίων, εἰ μὴ

---

ta strenua reddatur, et ad opem mutuo ferendam prompta. Jaculatores quidem post loricatos disponam, et post jaculatores, sagittarios. Quis enim eos in acie prima constituat, qui fateantur ipsi nullam se cominus pugnam sustinere posse? At si loricatos ante se *hostibus* oppositos habeant, subsistent: et illi quidem tela vibrando, hi sagittas emittendo super omnes ante *collocatos*, hostibus perniciem facient. Quocunque autem maleficio hostes quis infestat, eo nimirum omni socios sublevat. Postremos vero collocabo, qui omnium ultimi vocantur. Nam quemadmodum domus nec sine lapidum lectorum compositione firma, nec absque iis qui tectum faciant, ullam ad rem utilis est, sic neque phalangis

ἀγαθοὶ ἔσονται, ὄφελος οὐδέν. Ἀλλ' ὑμεῖς τε, ἔφη, ὡς παραγγέλλω, τάττεσθε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελταστῶν ἄρχοντες ἐπὶ τούτοις τοὺς λόχους ὡσαύτως καθίστατε· καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τοξοτῶν, ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως. Σὺ δὲ, ὃς τῶν ἐπὶ πᾶσιν ἄρχεις, τελευταίους ἔχων τοὺς ἄνδρας, παράγγελλε τοῖς ἑαυτοῦ ἐφορᾷν τε ἑκάστῳ τοὺς καθ' ἑαυτὸν, καὶ τοῖς μὲν τὸ δέον ποιοῦσιν ἐπικελεύειν, τοῖς δὲ μαλακυνομένοις ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς· ἢν δέ τις στρέφηται, προδιδόναι θέλων, θανάτῳ ζημιοῦν. Ἔργον γάρ ἐστι τοῖς μὲν πρωτοστάταις θαῤῥύνειν τοὺς ἑπομένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ὑμᾶς δὲ δεῖ, τοὺς ἐπὶ πᾶσι τεταγμένους, πλείω φόβον παρέχειν τοῖς κακοῖς τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων. Καὶ ὑμεῖς

---

vel absque primis vel absque ultimis, si strenui non fuerint, ullus est usus. At vestros ordines, uti præcipio, instruite; ac vos peltastarum præfecti post hos, *vestros* itidem manipulos disponite; vosque *præfecti* sagittariorum, itidem post peltastas. At tu, qui præfectus es ultimis omnium, extrema esto in acie cum tuis, eisque præcipe, ut quisque suos respiciendo observet, et officium facientes adhortetur, ignaviores minitabundus acriter increpet: quod si quis tergum vertat, prodendi consilio, *eum* morte multet. Est enim eorum qui principe constituti sunt loco munus, ut sequentes verbis et factis animosos efficiant: vos autem, qui post omnes estis collocati, *etiam* metum hostili majorem ignavis incutere de-

μὲν ταῦτα ποιεῖτε. Σὺ δὲ, ὦ Εὐφράτα, ὃς ἄρχεις τῶν ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς, οὕτω ποίει, ὅπως τὰ ζεύγη, τὰ τοὺς πύργους ἄγοντα, ἕψεται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. Σὺ δ', ὦ Δαοῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν σκευοφόρων, ἐπὶ τοῖς πύργοις ἄγε πάντα τὸν τοιοῦτον στρατόν· οἱ δὲ ὑπηρέται σοῦ ἰσχυρῶς κολαζόντων τοὺς προϊόντας τοῦ καιροῦ, ἢ λειπομένους. Σὺ δὲ, ὦ Καρδοῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν ἁρμαμαξῶν, αἳ ἄγουσι τὰς γυναῖκας, κατάστησον αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ τοῖς σκευοφόροις. Ἑπόμενα γὰρ ταῦτα πάντα καὶ πλήθους δόξαν παρέξει, καὶ ἐνεδρεύειν ἡμῖν ἐξουσία ἔσται, καὶ τοὺς πολεμίους, ἢν κυκλοῦσθαι πειρῶνται, μείζω τὴν περιβολὴν ἀναγκάσει ποιεῖσθαι· ὅσῳ

betis. Ac vos quidem hæc facite. Tu vero, Euphrata, qui præfectus es iis quibus machinæ curæ sunt, sic fac, ut vehicula jugalia, quæ turres vehunt, quam proxime phalangem sequantur. Tu, Dauche, qui præfectus es sarcinariis *harmamaxis*, post turres copias ejusmodi omnes ducito: et ministri tui vehementer in eos animadvertant, qui *vel* intempestive præcesserint vel a tergo manserint. Tu, Carduche, qui *harmamaxis* mulieres vehentibus es præfectus, postremo eas loco post impedimenta constitue. Nam si hæc omnia sequantur, et multitudinis opinionem præbebunt, et insidias struendi facultatem nobis suppeditabunt, et cogent hostes, si *quidem* circumdare nos velint, ut majorem ambi-

δ' ἂν μεῖζον χωρίον περιβάλλωνται, τοσούτῳ αὐτοὺς ἀσθενεστέρους ἀνάγκη γίγνεσθαι. Καὶ ὑμεῖς μὲν οὕτω ποιεῖτε· σὺ δὲ, ὦ Ἀρτάβαζε, καὶ Ἀρταγέρσα, τὴν χιλιοστὺν ἑκάτερος τῶν σὺν ὑμῖν ἐπὶ τούτοις ἔχετε πεζῶν. Καὶ σὺ, ὦ Φαρνοῦχε καὶ Ἀσιαδάτα, τὴν τῶν ἱππέων χιλιοστὺν, ἧς ἑκάτερος ὑμῶν ἄρχει, μὴ συγκατατάττετε εἰς τὴν φάλαγγα, ἀλλ' ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν ἐξοπλίσθητε καθ' ὑμᾶς αὐτούς· ἔπειτα πρὸς ἡμᾶς ἥκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. Οὕτω δὲ δεῖ ὑμᾶς παρεσκευάσθαι, ὡς πρώτους δέῆσον ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. Καὶ σὺ δὲ, ὁ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν, ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν ἐκτάττου· ποίει δὲ, ὅ, τι ἂν σοι παραγγέλλῃ

---

tum faciant: quanto autem majus spatium circumdando complectantur, tanto necesse est imbecilliores fiant. At vos quidem ita facite: tu vero, Artabaze, et *tu* Artagersa, uterque mille pedites, ex his qui vobiscum sunt, post hos habete. Tuque, Pharnuche, et tu Asiadata, equites illos mille, quibus præestis uterque, ne in phalange una cum cæteris disponite, sed armis vosmet pone *harmamaxas* seorsum ipsi instruite: deinde cum ducibus cæteris ad nos accedite. Sic autem paratos vos esse oportet, quasi primi prœlium sitis inituri. Tu quoque, illorum qui in camelos sunt *impositi* præfecte, pone *harmamaxas* locum obtineto; et quidquid Artagersas imperarit, facito. Vos autem curruum duces, cum

Ἀρταγέρσας. Ὑμεῖς δὲ, οἱ τῶν ἁρμάτων ἡγεμόνες, διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν πρὸ τῆς φάλαγγος, τὰ μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν ἔχων ἅρματα καταστησάτω· αἱ δὲ ἕτεραι ἑκατοστύες τῶν ἁρμάτων, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς στοιχοῦσα, ἑπέσθω τῇ φάλαγγι ἐπὶ κέρως, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον. Κῦρος μὲν οὕτω διέταττεν·

Ἀβραδάτας δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς εἶπεν· Ἐγώ σοι, ὦ Κῦρε, ἐθελούσιος ὑφίσταμαι τὴν κατὰ πρόσωπον τῆς ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μή τί σοι ἄλλο δοκεῖ. Καὶ ὁ Κῦρος, ἀγασθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος, ἐπήρετο τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅρμασι Πέρσας, Ἦ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; Ἐπεὶ

---

sortem duxeritis, cui vestrum id sorte obvenerit, is ante phalangem suos centum currus constituat: de cæteris curruum centuriis altera quidem ad latus dextrum exercitus procedens, phalangem ad cornu sequatur, ad lævum altera. Sic *adeo* Cyrus *omnes* disponebat:

Abradatas autem Susorum rex, Ego, Cyre, ait, ultro in me recipio, ut hunc e regione phalangis adversæ locum obtineam, nisi quid aliud tibi videtur. Et Cyrus hominem admiratus dextra prehendit, ac Persas qui cæteris erant in curribus interrogabat, An et vos hæc conceditis? Illis respondentibus, honestum non esse, hæc permittere; rem sorte decernendam ipsis proposuit, et

δὲ ἐκεῖνοι ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐ καλὸν εἴη ταῦτα ὑφίεσθαι, διεκλήρωσεν αὐτοὺς, καὶ ἔλαχεν Ἀβραδάτας, ἧπερ ὑφίστατο, καὶ ἐγένετο κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους. Τότε μὲν δὴ ἀπιόντες, καὶ ἐπιμεληθέντες, ὧν προεῖπον, ἐδειπνοποιοῦντο, καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ἐκοιμήθησαν.

δ΄. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ πρωῒ μὲν ὁ Κῦρος ἐθύετο· ὁ δ᾽ ἄλλος στρατὸς, ἀριστήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος, ἐξωπλίζετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ καὶ καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν· ὥπλιζον δὲ καὶ ἵππους προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις· καὶ τοὺς μὲν μονίππους παραμηριδίοις, τοὺς δὲ ὑπὸ τοῖς ἅρμασι, παραπλευριδίοις· ὥστε

Abradatæ sorte id obvenit, quod ipse in se recipere statuerat, atque *adeo* Aegyptiis oppositus fuit. Ac tum quidem cum discessissent, et curassent ea, de quibus praedixerant, coenabant, et constitutis excubiis quieti se dabant.

4. Postridie mane Cyrus rem divinam faciebat: reliquus vero exercitus cum pransus esset ac libasset, armabant se *et instruebant* multis et elegantibus tunicis, multis et elegantibus loricis et galeis: equos etiam frontalibus et pectoralibus armabant: et equitum quidem equos illis armis, quae femora; curribus vero junctos armis illis, quae latera tegerent; adeo ut totus exercitus aere fulge-

ἤστραπτε μὲν χαλκῷ, ἤνθει δὲ φοινικίσι πᾶσα ἡ στρατιά.

Καὶ τῷ Ἀβραδάτᾳ δὲ τὸ τετράρυμον ἅρμα καὶ ἵππων ὀκτὼ παγκάλως ἐκεκόσμητο. Ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν λινοῦν θώρακα, ὃς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι, προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσοῦν κράνος, καὶ περιβραχιόνια, καὶ ψέλλια πλατέα περὶ τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν, καὶ χιτῶνα πορφυροῦν, ποδήρη, στολιδωτὸν τὰ κάτω, καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῆ. Ταῦτα δ' ἐποιήσατο, λάθρα τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρησαμένη τὰ ἐκείνου ὅπλα. Ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμασέ τε, καὶ ἐπήρετο τὴν Πάνθειαν, Σὺ δήπου, ὦ γύναι, συγκόψασα τὸν σαυτῆς κόσμον, τὰ ὅπλα μοι ἐποιήσω;

---

ret, et florido vestium puni-cearum colore niteret.

Erat et Abradatae currus temonum quatuor et equorum octo pereleganter exornatus. Cumque *jam* thoracem more patrio lineum induere vellet, adfert ei Panthea galeam auream, et tegumenta brachiorum, et armillas latas circum internodia manuum, et purpuream tunicam, ad pedes usque demissam, extrema in *ora* rugatam, et cristam hyacinthino colore tinctam. Haec *illa* fecerat, clam viro mensura armorum ejus diligenter inita. Quibus ille conspectis miratus est, et Pantheam interrogavit, Tune vero, *mea* uxor, ornatu tuo conscisso, *haec* mihi arma confecisti? Non profecto, ait

Μὰ Δί', ἔφη ἡ Πάνθεια, οὔκουν τόν γε πλείστου ἄξιον· σὺ γάρ ἔμοιγ', ἢν καὶ τοῖς ἄλλοις φανῇς, οἷός περ ἐμοὶ δοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος ἔσῃ. Ταῦτα δὲ λέγουσα ἅμα ἐνέδυέ τε τὰ ὅπλα, καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειρᾶτο, ἐλείβετο δὲ αὐτῇ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν.

Ἐπεὶ δὲ, καὶ πρόσθεν ὢν ἀξιοθέατος, ὁ Ἀβραδάτης ὡπλίσθη τοῖς ὅπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ ἐλευθεριώτατος, ἅτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρχούσης· λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ ὑφηνιόχου τὰς ἡνίας, παρεσκευάζετο ὡς ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ ἅρμα. Ἐν δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια, ἀποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας, ἔλεξεν· " Ἀλλ' ὅτι μὲν,

---

Panthea *ornamento* illo, quod maximi pretii est: nam tu, si *quidem* talis etiam aliis videaris, qualis esse mihi videris, maximo mihi fueris ornamento. Hæc dicens armis eum induebat, et quanquam id occultare conaretur, lacrimæ tamen ei per genas manabant.

Abradatas autem jam ante spectatu dignus, posteaquam his armis erat instructus, pulcherrimus adparebat et maxime liberali forma præditus, quippe qui talis esset etiam a natura: cumque ab auriga inferiore habenas accepisset, jam se parabat ut in currum adscenderet. Ibi tum Panthea, secedere jussis omnibus qui aderant, dixit, " Enimvero, Abradata, si quæ " mulier unquam maritum

"ὦ Ἀβραδάτα, εἴ τις καὶ ἄλλη πώποτε "γυνὴ τὸν αὑτῆς ἄνδρα μεῖζον τῆς ἑαυτῆς "ψυχῆς ἐτίμησεν, οἶμαί σε γιγνώσκειν, ὅτι "καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμί. Τί οὖν με δεῖ "καθ' ἓν ἕκαστον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἶ-"μαί σοι πιθανώτερα παρεσχῆσθαι, τῶν νῦν "λεχθέντων λόγων. Ὅμως δὲ οὕτως ἔ-"χουσα πρός σε, ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπόμνυμι "σοι τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν, ἦ μὴν [ἐγὼ] "βούλεσθαι ἂν μετὰ σοῦ, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ "γενομένου, κοινῇ γῆν ἐπιέσασθαι μᾶλλον, ἢ "ζῆν μετ' αἰσχυνομένου αἰσχυνομένη· οὕτως "ἐγὼ καὶ σὲ τῶν καλλίστων καὶ ἐμαυτὴν "ἠξίωκα. Καὶ Κύρῳ δὲ δοκῶ μεγάλην τινὰ "ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν, ὅτι με, αἰχμάλωτον

"suum pluris quam suam æs-"timavit animam, agnoscere "te arbitror etiam me harum "unam esse. Quid ergo nec-"esse est omnia singillatim "commemorare? nam factis "ea me tibi præstitisse exis-"timo, quæ plus apud te fidei "mereantur, quam verba a "me nunc prolata. Sed enim "tametsi hoc sim erga te ani-"mo, quem ipse nosti, jurata "tamen et meum et tuum "amorem sancte testor, malle "me tecum, strenue cum te "gesseris, terra simul obrui, "quam cum infami et ipsam "infamem vivere; usque adeo "equidem et te et meipsam "honestissimis quibusque dig-"nos judicavi. Quin etiam "Cyro, mea sententia, magnas "quasdam gratias debemus, "quod redactam me ad capti-

" γενομένην καὶ ἐξαιρεθεῖσαν ἑαυτῷ, οὔτε ὡς " δούλην ἠξίωσε κεκτῆσθαι, οὔτε ὡς ἐλευθέραν " ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι· διεφύλαξε δή σοι ὥσπερ " ἀδελφοῦ γυναῖκα λαβών. Πρὸς δὲ, καὶ " ὅτε Ἀράσπας ἀπέστη αὐτοῦ, ὁ ἐμὲ φυλάτ- " των, ὑπεσχόμην αὐτῷ, εἴ με ἐάσειε πρός σε " πέμψαι, ἥξειν αὐτῷ σὲ πολὺ Ἀράσπου " ἄνδρα καὶ πιστότερον καὶ ἀμείνονα."

Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Ἀβραδάτας, ἀγασθεὶς τοῖς λόγοις, καὶ θίγων αὐτῆς τῆς κεφαλῆς, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐπεύξατο· Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι φανῆναι ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρὶ, ἀξίῳ δὲ καὶ Κύρου φίλῳ τοῦ ἡμᾶς τιμήσαντος. Ταῦτ' εἰπὼν, κατὰ τὰς θύρας τοῦ ἁρματείου δίφρου ἀνέ-

---

" væ fortunam et sibi selec- " tam, nec ut servilis fœminam " conditionis, nec ut liberam " sub ignominioso nomine pos- " sidendam censuerit; sed pos- " teaquam me accepit, tibi " tanquam fratris uxorem cus- " todiverit. Præterea, cum " Araspas, custos ille meus, " ab ipso deficeret, pollicita " sum ei, si mihi facultatem ad " te mittendi concederet, ven- " turum te ad ipsum longe " Araspa tum fideliorem tum " meliorem."

Hæc illa proloquuta est: cujus verbis mirifice delectatus Abradatas, et caput ejus tangens, sublatis ad cœlum oculis, precatus est; Tu vero, Jupiter maxime, fac ut dignum me Panthea maritum, et amicum

βαινεν ἐπὶ τὸ ἅρμα. Ἐπεὶ δὲ ἀναβάντος αὐτοῦ κατέκλεισε τὸν δίφρον ὁ ὑφηνίοχος, οὐκ ἔχουσα ἡ Πάνθεια, πῶς ἂν ἔτι ἄλλως ἀσπάσαιτο αὐτὸν, κατεφίλησε τὸν δίφρον· καὶ τῷ μὲν προήει ἤδη τὸ ἅρμα, ἡ δὲ λαθοῦσα αὐτὸν συνεφείπετο, ἕως ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Ἀβραδάτας εἶπε, Θάρσει, Πάνθεια, καὶ χαῖρε, καὶ ἄπιθι ἤδη. Ἐκ τούτου δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θεράπαιναι, λαβοῦσαι αὐτὴν, ἀπῆγον εἰς τὴν ἁρμάμαξαν, καὶ κατακλίναντες κατεκάλυψαν τῇ σκηνῇ. Οἱ δὲ ἄνθρωποι, καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ Ἀβραδάτου καὶ τοῦ ἅρματος, οὐ πρόσθεν ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτὸν, πρὶν ἡ Πάνθεια ἀπῆλθεν.

Cyro dignum ostendam, qui nobis honorem habuit. Hæc loquutus, per fores sellæ curulis in currum ascendit. Et cum inferior auriga, post ejus adscensum, sellam *istam* occlusisset, Panthea, quæ alia ratione non posset amplius ipsum amplecti, sellam est osculata: et Abradatæ quidem jam procedebat currus, atque illa clam eo subsequebatur, donec conversus Abradatas, ea conspecta, dixit, Bono sis animo, Panthea, et salve, et abi jam. Tum deinde eunuchi atque ancillæ receptam eam ad *harmamaxam* deduxerunt, et in lecto compositam tentorio texerunt. Homines vero, tametsi et Abradatas et currus *ejus* pulchrum sane spectaculum exhiberent, prius *tamen* eum contemplari non potuere, quam Panthea discessisset.

Ὡς δ' ἐκεκαλλιερήκει μὲν ὁ Κῦρος, ἡ δὲ στρατιὰ παρετέτακτο αὐτῷ, ὥσπερ παρήγγειλε, κατέχων σκοπὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων, συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας, καὶ ἔλεξεν ὧδε· " Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν ἱερὰ " ἡμῖν οἱ θεοὶ φαίνουσιν, οἷά περ, ὅτε τὴν " πρόσθεν νίκην ἔδοσαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βούλο- " μαι ἀναμνῆσαι, ὧν μοι δοκεῖτε μεμνημένοι " πολὺ ἂν εὐθυμότεροι εἰς τὸν ἀγῶνα ἰέναι. " Ἠσκήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον πο- " λὺ μᾶλλον τῶν πολεμίων, συντέτραφθε δὲ " καὶ συντέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλείω ἤδη " χρόνον, ἢ οἱ πολέμιοι, καὶ συννενικήκατε μετ' " ἀλλήλων· τῶν δὲ πολεμίων οἱ πολλοὶ μὲν " συνήττηνται μετ' αὐτῶν· οἱ δὲ ἀμάχητοι

Cum autem Cyrus rite rem divinam fecisset, et *jam* instructus esset exercitus, uti mandarat, speculis aliis ante alias collocatis, duces convocavit, atque hujusmodi verba fecit: " Dii nobis, amici ac socii, sa- " crificia *talia* ostendunt, qua- " lia cum victoriam *nobis* illam " priorem largiti sunt: ego " vero commonefacere vos eo- " rum volo, quæ si memoria " teneatis, longe mea *quidem* " sententia sitis ad prælium a- " lacrius accessuri. Nam bel- " licis in rebus multo magis " quam hostes estis exerciti; " multo etiam diutius quam " hostes, eodem simul in loco " et educati estis et instructi, " et victoria simul estis potiti: " at ex hostibus multi cum iis- " dem ipsis victi sunt: qui au- " tem ex utraque parte prælio

" ἑκατέρων, οἱ μὲν τῶν πολεμίων ἴσασιν, ὅτι " προδότας τοὺς παραστάτας ἔχουσιν· ὑμεῖς " δὲ, οἱ μεθ' ἡμῶν, ἴστε, ὅτι μετὰ θελόντων " τοῖς συμμάχοις ἀρήγειν μάχεσθε. Εἰκὸς " δὲ τοὺς μὲν πιστεύοντας ἀλλήλοις ὁμονόως " μάχεσθαι μένοντας· τοὺς δὲ ἀπιστοῦντας " ἀναγκαῖον βουλεύεσθαι, πῶς ἂν ἕκαστοι " τάχιστα ἐκποδὼν γένοιντο. Ἴωμεν δὴ, ὦ " ἄνδρες, ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἅρματα μὲν " ἔχοντες ὡπλισμένα πρὸς ἄοπλα τὰ τῶν πο- " λεμίων, ὡς δὲ αὔτως καὶ ἱππέας καὶ ἵπ- " πους ὡπλισμένους πρὸς ἀόπλους, ὡς ἐκ χει- " ρὸς μάχεσθαι. Πεζοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλ- " λοις, οἷς καὶ πρόσθεν, μαχεῖσθε· Αἰγύπτιοι " δὲ ὁμοίως μὲν ὡπλισμένοι εἰσὶν, ὁμοίως δὲ

" nondum interfuerunt, eorum " quotquot in hostium *exercitu* " sunt, norunt, socios sibi ad- " stare desertores: vos vero " qui a nobis estis, cum iis a- " leam prælii vos subituros nos- " tis, qui sociis opem ferre cu- " piant. Est autem consenta- " neum, concordibus animis in " pugna substituros eos, qui " mutuo sibi fidunt: qui vero " diffidunt, hos consultare ne- " cesse est, quo pacto singuli " quamprimum se subducere " possint. Eamus igitur in " hostes, viri, cum armatis cur- " ribus adversus hostium *cur-* " *rus* inermes; itidemque cum " equitibus et equis armatis " adversus inermes cominus " pugnaturi. Adversus pedi- " tes pugnaturi estis, quorum " alii quidem tales sunt quales " antehac *estis experti*: Ae-

"τεταγμένοι· τάς τε γὰρ ἀσπίδας μείζους "ἔχουσιν, ἢ ὡς ποιεῖν τι καὶ ὁρᾷν· τεταγμέ-"νοι τε εἰς ἑκατὸν δῆλον ὅτι κωλύσουσιν ἀλ-"λήλους μάχεσθαι, πλὴν πάνυ ὀλίγων. Εἰ "δὲ ὠθοῦντες ἐξώσειν πιστεύουσιν, ἵπποις "αὐτοὺς πρῶτον δεήσει ἀντέχειν, καὶ σιδήρῳ "ὑφ' ἵππων ἰσχυριζομένῳ. Ἢν δέ τις αὐ-"τῶν καὶ ὑπομείνῃ, πῶς ἅμα δυνήσεται ἱπ-"πομαχεῖν τε καὶ φαλαγγομαχεῖν καὶ πυρ-"γομαχεῖν; Καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων ἡ-"μῖν μὲν ἐπαρήξουσι, τοὺς δὲ πολεμίους "παίοντες ἀμηχανεῖν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι "ποιήσουσιν. Εἰ δέ τινος ἔτι ἐνδεῖσθαι δο-"κεῖτε, πρός ἐμε λέγετε· σὺν γὰρ θεοῖς οὐδε-"νὸς ἀπορήσομεν. Καὶ εἰ μέν τις εἰπεῖν τι

"gyptii autem eodem armati "sunt modo, eodemque ordine "in acie dispositi sunt: nam "majores habent clypeos, quam "ut efficere aliquid et cernere "possint: et in centenos ordi-"nati, manifestum est fore, ut "alii alios quo minus pugnare "possint, paucis admodum ex-"ceptis, impediant. Quod si "nos impellendo protrusuros "se crediderint, primum equi "eis sustinendi erunt; et fer-"rum, cui robur ab equis ac-"cedit. Jam si quis illorum "etiam *non cedendo* subsistet, "quo pacto simul et adversus "equitatum, et phalangem, et "turres pugnare poterit? Nam "in turribus collocati nostri, "nobis auxilio futuri sunt, et "hostes feriendo, potius ut de "suis rebus desperent, quam "prælientur, efficient. Quod

" βούλεται, λεξάτω· εἰ δὲ μὴ, ἐλθόντες πρὸς " τὰ ἱερὰ, καὶ προσευξάμενοι οἷς ἐθύσαμεν " θεοῖς, ἴτε ἐπὶ τὰς τάξεις· καὶ ἕκαστος ὑ- " μῶν ὑπομιμνησκέτω τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, ἅπερ " ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρχο- " μένοις ἑαυτὸν ἄξιον ἀρχῆς, ἄφοβον δεικνὺς " καὶ σχῆμα καὶ πρόσωπον καὶ λόγους."

" si re quapiam vobis adhuc " opus esse putatis, ad me re- " ferte : nam diis adjuvanti- " bus, nulla res nobis deerit. " Si quis etiam dicere aliquid " volet, dicat ; sin autem, ad " rem divinam profecti, ac " deos precati, quibus rem sa- " cram fecimus, ad ordines vos- " met conferte : et vestrum " quisque suos eorum commo- " nefaciat, de quibus ego vos " *admonui ;* atque *adeo* sub- " jectis sibi quilibet intrepi- " dum et gestu, et vultu, et o- " ratione semet ostendendo, " imperio se dignum demon- " stret."